RADU THEODORU

MUNTELE

RADU THEODORU

RADU THEODORU

MUNTELE

ROMAN

Tatălui meu

CARTEA ÎNTII

ÎNTOARCEREA

PĂTRU

1

Garnitura se arcuiește după o perdea de salcîmi. Lampa finală îl mai privește o clipă cu ochiul ei roșu, și Pătru rămîne singur sub cerul însîngerat al zorilor. E un bărbat înalt, vînjos, cu mijlocul strîns bine în centură. Poartă capela pe-o sprînceană. Are fața pătrată, de țăran, cu frunte înaltă, sprîncene negre, bărbătești, nasul ușor coroiat deasupra mustăților. Buzele — roșii, cărnoase. Bărbie dreaptă, împinsă înainte. Poartă veston cazon, bine ajustat. Pantalon de doc mult ieșit la soare, aproape alb. Cizme soldățești. La șold — pistol Parabellum, luat de la colonelul neamț făcut prizonier pe valea Moravei în primăvara asta. Pe piept îi strălucesc cîteva ordine romînești și sovietice. Comandantul diviziei i-a dat concediu o lună. Să se gîndească. Dacă se reangajează, intră la școala de ofițeri. Divizia s-a-ntors la București prin iulie. Astăzi e în 6 august 1945. Gara e pustie. Dac-ar fi avut pe cineva cu cocie, ar fi telegrafiat să-l aștepte la Mehadia. Dar n-are pe nimeni. Își saltă raniță. Trece terasamentul. Urcă rambleul căii ferate. De data asta fără să se tîrască pe brînci. Fără să aștepte rafala inamică. Fără să se istovească în salturi. Nu-și dă seama că umblă ușor încovoiat, ca la atac. Nu-și dă seama că iscodește ferestrele negre ale celor cîtorva case risipite dincolo de buza malului. Colțurile gardurilor. Liniștea nefirească cu care-l întîmpină. Trece cu pas elastic, urmărit de cîteva lătră-

turi adormite, apoi o apucă pieptiș spre Pămîntu Turcilor.

Poteca suie de-a coasta. Dealul e pustiu și căpățînos. N-a plouat de mult. Pătru s-apleacă. Pipăie cu palma rășchirată lutul crăpat. Rouă din belșug. Ca o maramă de argint peste trifoiști. Tot cerul de deasupra munților pare gol, pînă cînd soarele îl umple cu roșu, cu vișiniu, cu sînge. Pătru își scoate capela. Cînd ciobănea, Scordilă ăl bătrîn, baciul, aștepta soarele cu pletele descoperite. Soarele se saltă peste munte, poleind creasta Ilișovei.

Văile se ascund în umbrele aruncate de-a valma de munți și de plaiuri, apoi lumea iese la lumina zilei așa cum o cunoscuse de mic copil. Săracă. Cu pămînt bolovănos. Cu cireși pricăjiți, înșirați în lungul potecii. Cu holde puține și firave, semănate printre mărăcinișuri.

Îndeamnă la drum, după ce-și pune la capelă o floare de albăstrică. Se-ntoarce acasă, după patru ani de război.

2

— Hai, Mădălină, hai!

— Vin, Gruiță!

Gruiță a lui Cristea Tauru cîntă din frunză și-l trage pe Suru de căpăstru. De coada Surului e legat Șargu, de coada Șargului e legat Vîntu, și de coada Vîntului se ține Mădălina, nevasta lui Gruiță, care poartă-n spate un leagăn împletit din coajă de tei. În leagăn doarme Simina. Are patru luni. Mă-sa i-a acoperit obrazul cu o ștergură albă, înflorată cu mîna ei. Mădălina mai poartă și dăsagii cu demîncare și cu schimburi pentru Gruiță. Gîfîie. Pe obrazul oacheș îi curg pîraie de sudoare. Și-a sumes poalele în brîu. Și-a descopciat ciupagul, slobozindu-și sînii doldora de lapte. Vînțulețul care se trage de pe coastă o răcorește. Caii bat pietrele cu potcoavele, scoțînd scîntei. Pipăie poteca, pun piciorul cu grijă, se-ncovoaie sub greutatea bărbînțelor cu brînză. În unul dintre saci, sub brînză, se află banii. Ta-su vrea să-i pună la bancă.

„La bancă pe fenea, gîndește Gruiță. Ce, îi vreme de bancă ? Azi banul îi musai să umble." Are să cumpere oi, de la tîrgul Bozoviciului. Ta-su o să-i tragă cîteva ghioage pe spinare, pe urmă are să se bucure de oi și o să-nchidă ochii cînd o vedea cîrpa de mătase galbenă pe care o să i-o cumpere Mădălinei.

— Hai, Mădălină, hai !

— Vin, Gruiță !

Gruiță are douăzeci și opt de ani. Nu s-a dus pe front. L-a scăpat unchiu-su, Stîngu Tauru, primarul. S-a ținut de muierile concentraților. Le-a mai făcut cîte-un copil. Să nu piară spița prislopenilor. Dacă n-ar fi luat-o pe Mădălina, Guga ăl bătrîn l-ar fi pîndit și i-ar fi vîrît sîmceaua între umeri. Nu-i pare rău. E frumoasă. Cuminte. I-a adus două sute de oi și pămînt. Cam cincisprezece coase cu douăzeci de pruni și cam tot atîția meri.

— La toamnă scoatem mărul ăla de renete, spune el peste umăr.

— Care măr ?

— Mărul ăla de renete. De sub sălaș.

— Ba ! Nu-l scoatem. Îi mărul în care m-o legănat mama.

— Minte de muiere...

Și iar cîntă din frunză.

E înalt. Cu ochi albaștri. Cu mustața porumbie, ca și părul. Poartă laibăr vînăt de dimie cu suitașuri negre. Cămeșoi alb. Izmene. Bocanci zdraveni, luați din prăvălia lui Bimbi. Mădălina umblă în opinci. Îi vine mai la-ndemînă.

— Nu mai pot, gîfîie femeia.

— Prrr, boală... Ho, mă, ho !

Gruiță împinge caii dincolo de potecă, într-un petic de fînaț crescut sub un păr sălbatic. În marginea coastei, Ilie Jura, crîșmarul, și-a ridicat gard de lătenți de jur împrejurul sălașului. Mădălina se așază pe un bolovan încins de soare. Caii retează firele înalte, tari, de fîn copt. Tăunii zumzăie. Gruiță își face o țigare ca pe deget, din tabacherea de tablă. Femeia și-a tras leagănul pe genunchi și-i dă Siminei să sugă. Copila clefăie sfîrcul mare. Îl scapă. Laptele mamei îi picură pe obraji.

Gruiță o gîdilă sub bărbie, cu degetele late, cu unghii groase, negre.

— A lui Belcotă taie la fîn.

Arată un pîlc de cosași înșirați unul în urma altuia, într-o poiană prăvălită ușor sub creasta de stîncă a Ilișovei. Se aud coasele cîntînd în fîn. Și gresiile trecute peste gurile de oțel. Începe să fie cald. Simina adoarme cu buzele țuguiate pe sînul mă-si. Sub păr e umbră deasă și fîn aromitor.

— Hai! o cheamă cu glas răgușit.

Mădălina atîrnă leagănul de-o creangă. Îi face vînt.

Gruiță se întinde la rădăcina părului.

— Să nu ne vadă careva, întîrzie femeia, făcîndu-se dorită.

— Hai! Și dacă ne vede?

Rîde.

Panerul li se leagănă deasupra capetelor. Pe scoarța părului, Mădălina vede cum urcă un șir roșu de vaca domnului. Caii pasc, sforăind pe nări. Se bat cu cozile peste coapse. Tropăie pe loc, să alunge tăunii.

— Așa nu mai ajungem în veac, rîde Mădălina mulțumită, privindu-l dintr-o parte cu ochi albaștri și veseli.

— Atîta rău!

Sînt amîndoi osteniți. O osteneală dulce, care le intră în oase din pămîntul cald și tare.

— Stărui cu gîndul tău?

— Stărui. Nu pun banii la bancă. E o prostie. Cumpăr oi. Le-ncarc la preț. Dau vreo zece la stîna lu nea Ilie, fără să știe tata.

— Să nu te pîrască Scordilă.

— Nu mă pîrăște. Tata ăsta nu mai moare. Rămînem la mîna lui pînă mi-or ieși peri albi.

— Nu se poartă rău.

— Nici bine... Ia taci!

Din vale se aude tropot de cal silit să urce la trap. Mădălina se scoală. Își potrivește părul sub cîrpă. Se scoală și Gruiță. Sub umărul coastei se arată capul călărețului.

— Văr-tu Niculae, trăsni-l-ar! mormăie Gruiță, aducînd caii în potecă.

Călăreţul îşi îndeamnă rotatul cu călcîiele. Poartă cizme galbene de piele. Haine verzui, spălăcite, de pădurar. La spinare — carabina şi traista cu demîncare. E scund. Fălcos. Roşu în obraji.

— 'Mneaţa, văruică ! Încotro ?

— Vezi-ţi de drum, jăndarule. Văruică ţi-i Satana, nu nevastă-mea, îl ocărăşte Gruiţă.

Avuseseră ei o pricină. Cu nişte mere. Călăreţul se-ntoarce în şa, rîzînd cu toată gura. Are o gură frumoasă şi nişte dinţi albi, cu care-i place să muşte din viaţă. Aşa-i spunea Mădălinei cînd o găsea singură pe-acasă şi-ncerca s-o trîntească în pat.

— Tot negru pe ceru gurii ai rămas, mă, chicoteşte el...

Apoi dă dosul, după nişte stîncăraie.

Gruiţă se posomorăşte. Strînge chinga şeilor de lemn. Îşi scoate negeacul, vîrît pînă atuncea într-unul din dăsagi.

— Hai ! Ce tot tăndăleşti acolo ? se răsteşte la Mădălina.

Femeia se grăbeşte să-şi treacă funiile de cînepă ale leagănului peste umeri.

— Diii, mă ! Diii !

Gruiţă smuceşte dîrlogii. Convoiul se mişcă la deal. Nu mai cîntă din frunză. Se gîndeşte la Niculae. Se-ntreabă la ce-o fi ieşit din codru, că-i doar codrean, ca toate neamurile lui Goanţă brigadierul. Mai ales se-ntreabă ce caută aici, în poteca Cruşovăţului, cînd treburile lui l-ar chema la Meegie.

— Poate vreo muiere, că-i harmig nesătul.

— Ai zis ceva ? întreabă Mădălina, care, rumenă, calcă uşor cu opincile din piele de porc bine lucrată şi-şi leagănă îmbietor mijlocul, păstrînd în colţul buzelor umbra unui surîs galeş.

Îi place că Gruiţă a poftit-o, cu toate că aseară s-au culcat împreună.

— Ni'c, răspunde bărbatul.

Poteca intră sub un ciorchine de pini pricăjiţi. Miroase a răşină. Sub părul sălbatic de deasupra sălaşului lui Ilie Jura, s-arată o şopîrlă. Trece şerpuind peste fînul tăvălit de cei doi. Se caţără cu ghearele mici şi ascu-

țite pe bolovanul pe care alăptase Mădălina, apoi rămîne încrustată ca un giuvaer de smarald sub razele calde ale soarelui.

3

Ajuns la Pămîntu Turcilor, Pătru stă să și tragă sufletul. De la sfîrșitul războiului, n-a mai urcat la munte. Îi vine greu și-i este cald. Își desface vestonul și cămașa. Oamenii cred că sîngele vărsat aici odinioară, de luptători, înroșise pămîntul. Că tălpile celor care se ucideau — unii apărînd satul, ceilalți încercînd să-l cotropească — au smuls rădăcinile ierburilor și florilor și că, de atunci, tăpșanul ăsta a rămas roșu, fără vegetație, pustiu. Noaptea nu-i bine să treci pe-aici. Mai ales pe furtună. Se aud turcii văitîndu-se pe limba lor. Ba unii i-au auzit și pe prislopenii îngropați fără împărtășanie și lumînare.

„Le-ar trebui niște lecții politice prislopenilor", gîndește Pătru ștergîndu-și gîtul și pieptul cu capela.

Soarele s-a urcat binișor deasupra munților. Să tot fie vreo nouă.

Ce nevoie au oamenii aceea să se cațăre ca diavolii, cu negeacurile în dinți ? De aici de unde stă, vede totul ca la cinematograf. Sau așa cum vedea pozițiile inamice și luptele în Tatra cînd executa vreo misiune de cercetare în spatele frontului hitlerist. E limpede. Ăia de colo pregătesc o ambuscadă. Nici nu se putea altfel. Jos, pe fundul văii, într-un goruniș tînăr, sînt priponiți doi cai. Oamenii — nu le vede decît spinările — urcă de-a coasta pe albia unui pîrîu uscat. Se agață cu mîinile de colțurile pietrelor. De rădăcinile mestecenilor pricăjiți. Se tîrăsc în sus, lipiți cu burta de pieptul muntelui. Pătru face un salt dincolo de culmea pe care o ține poteca. Nu-i mai vede pe cei doi. Se ridică și, frînt de șale, sprijinindu-se în palme, începe să urce cu repeziciune. Fiecare pas pe care-l face, cu sudoarea curgîndu-i gîrlă, e o întoarcere în vreme. I se pare, așa cum se cațără pe coasta bătută de soare, că se cufundă în anii juneții lui și ai Prislopului de atunci.

— Mama și dumnezeii voștri!

Toate gîndurile nelămurite care-l arseseră în tranșee, toate amintirile care-l chinuiseră sub focul inamicului țîșnesc din adîncuri.

— Mama și dumnezeii voștri!

Ăștia au rămas la fel ca acum zece ani. Ca acu o mie de ani. Gata să se omoare pentru un coș de mere. Gata să-și aprindă casele unul altuia, pentru o coasă de fîn. Își zdrelește mîinile în niște spini. Durerea îl îndîrjește. Urcă aproape fugind.

4

Mădălinei îi e greu cu Simina în spate. Cu dăsaga pe umeri. Îi e greu, da se bucură de ziua asta mai mult ca de-o sărbătoare. Sărbătoarea îi musai să-i slugărească pe toți ai casei. Astăzi e slobodă. Și dacă s-o întoarce la negeie cu cîrpa aia de mătase galbenă, atunci are să crape fierea și-n sluta lu Jura, și-n văruicile ei de-al doilea Eva, Sida și Dida, care-o batjocoresc de ciudă c-a luat-o Gruiță și n-a rămas ca ele fată mare. „Fete mari..." chicotește încet, să n-o audă bărbatul. Știe ea unde sînt ele fete mari.

— Dă-te la o pare din drum!

Glasul lui Gruiță o face să tresară din gînduri. Poteca a dat la Izvorul Lotrilor. Mădălina vede peste capetele cailor tot ce se-ntîmplă. Vărul Niculae și-a tras calul de-a latul, închizînd drumul. Lucrează ceva cu capul vîrît sub aripa de piele a șeii. Vărul Niculae a fost sergent la jăndari. E om aprig. N-o slăbește.

— Tot eu am să te nuntesc, Mădălină, pînă la urmă; așa o rușinează de cîte ori se văd.

— Nu pot, mă Gruiță. Tu nu vezi?

Gruiță a lu Cristea Tauru se posomorăște. Tufele astea de răchită și de alun sînt negre. Și stîncile i se par negre. Izvorul cîntă între bolovani. În gropanul unde se adună apa, înainte de a trece poteca și a se prăvăli la vale, înoată brotaci verzi, care-l privesc cu ochi bulbucați.

— Ce ai, mă, să-mi ții calea?

— Eu, Gruiță? se-ntoarce celălalt, rîzînd cu dinți albi. Eu, mă? Se poate să-mi zici tu una ca asta?

Ochii îi fug pe de lături, cercetînd tufele. Pe Gruiță îl mușcă ceva la inimă.

— Dă-te la o parte!

— Dacă mă iei așa, nu fac un pas. Roagă-te, mă, frumos, că-s mai bătrîn și ți-s văr.

Mădălina îngălbenește.

— Hai, vere Niculae. Că ni-s grăbiți s-ajungem de vale, se roagă ea cu glas tremurător.

— Cu mine nu te-ai grăbit niciodată, văruică, rîde Niculae Guga.

— Dă-te la o parte, mă Niculae, că de nu...

— Că de nu?... Ia zi!... Că de nu?...

— Cauți sfadă?

— Ce sfadă, mă? Ce sfadă?... Hai și nu mai boldi ochii la mine, că nu mă tem.

— La o adică, ce vrei?

— Ce vreau? Tu mă-ntrebi, mă, ce vreau? La ce ai intrat, mă, cu oile în fînațul de pe Camăna, ai?

— N-a intrat el, vere. N-a intrat el.

— Atunci, cine, Mădălină?

— Tata...

— Taci, răcnește Gruiță. Și dac-am intrat, ce? Îi fînațu tău?

— Îi fînațu lui frati-miu, Gruiță. Și nu se cade, mă. Nu se cade.

— De asta-mi stai în drum?

— Aș!

Iarăși trage cu coada ochiului spre stîncăria de deasupra izvorului, unde-a crescut aluniștea, ca peria. Niculae Guga nu mai rîde. Își dă pălăria vînătorească, spălăcită și pleoștită, pe ceafă.

— Să-mi dai banii, prăpăditule, că-s făcuți din pămîntu nostru.

N-apucă să isprăvească. Gruiță îi sare-n piept. Vrea să-l izbească cu negeacu la mir. Niculae Guga îl pocnește cu fruntea la rădăcina nasului. Dă s-apuce carabina. Toporișca lui Gruiță a căzut jos, mușcînd sec dintr-un bolovan.

— Vere Niculae ! Lasă-l, vere !

Glasul femeii răsună subțire și neputincios. Cei doi se încleștează în luptă. Apucă amîndoi carabina. Se izbesc cu picioarele. Gîfîie. Gruiță își repede vîrful bocancului în burta rotatului. Calul pădurarului zvîcnește într-o latură, lăsînd drumul liber.

— Treci, mama ta de muiere ! gîfîie Gruiță. Nu te mai boci. Treci !

Simina se trezește. Începe să plîngă. Tăunii bîzîie, sîcîind caii. Undeva pe-aproape tocăne o ciocănitoare.

— Treci, n-auzi ? răcnește Gruiță, izbindu-l pe Niculae cu spinarea de-o stîncă.

E mai voinic, și-o să-l dovedească. Mădălina dă fuga în capul convoiului. Îl apucă pe Șargu de căpăstru și, hohotind speriată, îl trage după ea. Pădurarul caută să-l lovească la boașe. Gruiță rîde galben.

— Aici te-ngrop, gîfîie el.

— Pe mă-ta !

Niculae s-a jucat. L-a lăsat pe Gruiță să-l împingă, ca să-l apropie de izvor. O să-i vină mai la-ndemînă lui ceacea Ion. Luptătorii ajung cu picioarele în gropanul cu apă. Brotacii se ascund speriați. Apa se tulbură. Fețele celor doi bărbați sînt leoarcă. Gruiță își simte sudoarea prelingîndu-i-se pe bărbie. Pe gît. Pe spinare. Acum. Se lasă fulgerător în jos. Apucă un pietroi. Niculae îl izbește cu patul armei în moalele capului. Gruiță se clatină. O clipă. Apoi, repede, pietroiul. Niculae își trage capul între umeri. Pietroiul colțuros îi sfîrtecă o ureche. Omul înjură cu năduf. Dintre aluni se reped doi bărbați. Unul dă buzna peste Gruiță și-i înfige sîmceaua, un cuțit făcut din călcîi de coasă, între umeri. Pînă-n prăsele. Celălalt sare la Mădălina. Gruiță cade în genunchi. Își rotește ochii speriat. Îl podidește un val de sînge pe gură. Încearcă să se ridice. Își bălăbăne capul. Apoi se prăbușește de-a latul gropanului, zvîcnind din picioare. Mădălina urlă ca nebună.

— Omoar-o, Firule, poruncește gros bărbatul care-l ucisese pe Gruiță. Hai, Niculae ! Trage caii !

Mădălina se lasă în genunchi. Se roagă de Firu, fratele lui Niculae, cu lacrimile șiroindu-i pe obraz.

— Nu mă omorî, vere Firule ! Nu mă omorî ! Am și eu o viață...

— La ce s-o omor, ceace Ioane ? E tînără.

— Omoar-o, n-auzi ? Ion — înalt, negru, bărbos, neguros — caută în dăsagii mortului. Ne spune, de-aia s-o omori.

— Nu vă spun, vai de zilele mele. Ca moartă tac. Pe viața Siminei mă jur că tac.

Niculae își apasă batista peste urechea zdrențuită. Se pleacă deasupra lui Gruiță și-l privește cum bate din picioare.

— Se zgîrcește ca mistrețu, rîde el.

— Omoar-o, Firule, n-auzi ?

Firu își trece buricul degetului mare peste tăișul sîmcelei.

— De !

Ar fi înfipt-o în ceafa femeii, o ceafă albă, pe care se lipiseră fire de păr ud, dacă printre fagi nu s-ar fi arătat un oștean. Vine în pas alergător, cu fața vînătă, cu ochii holbați, amenințîndu-l cu un pistol cît toate zilele.

— Păzea !

Dintr-o săritură, Firu se face nevăzut în aluniș. Pătru deschide foc. Caii se sperie. Încep să necheze și să bată cu picioarele, astupînd poteca. Ion, bărbatul neguros și sălbatic, se strecoară pe sub burta Șargului și se pierde pe urma fratelui său. Niculae încalecă dintr-un salt. Trage cu carabina, fără să ochească. Dă dosul la galop. Glonțul se înfige în pieptul Șargului. Calul se ridică în două picioare, nechezînd dureros, cu nările fremătînd, apoi cade ca retezat, privind soarele cu ochi mari și împîcliți. Pătru sare peste calul mort și ia urma fugarilor. Mînia îl înăbușă. Pătrunde în aluniște, ținîndu-se după dîra lăsată în iarba reavănă. După frunzarul rupt din proaspăt. Ajunge în buza pîrîului secat, cînd cei doi își dau drumul devale, ducînd cu ei pietroaie și grohotiș într-un huruit surd. Își trage sufletul. Inspiră adînc, ca la poligon. Își proptește mîna dreaptă în furca unui arțar. „Ăștia nu merită cruțare. Cine-or fi ?" Focul răsună sec. Unul dintre cei doi fugari cade pe-o rînă. Se rostogolește odată cu grohotișul. Se scoală. Se cla-

tină. Celălalt, voinic, își vîră capul pe sub brațul rănitului. Îi cuprinde mijlocul și-l duce devale, la cai. Au ieșit din bătaia Parabellumului. Pătru se suie pe-un bolovan și-i privește cu mîna streașină. Omul înalt își zvîrle ortacul pe cal. Încalecă și el. Se-ntoarce spre Pătru.

— Mă a lu Nică! Să nu uiți. Auzi?

Va să zică l-au cunoscut. Glasul gros, aspru, bărbătesc, se izbește de albia pietroasă a pîrîului, urcă în sus, apoi se pierde în căldarea largă, străjuită de munți. Numai un singur bărbat are asemenea glas în Prislop.

— Nu uit, mă a lu Guga!

Omul de jos rămîne o clipă nemișcat. Apoi, amenințîndu-l cu pumnul, dă călcîie și intră într-o goruniște. Pătru știe cu cine are de-a face. Se miră numai că nu i-a cunoscut de la-nceput pe cei trei frați Guga. Se-ntoarce la izvor. Nu băgase bine de seamă cine-i mortul. Nici fața muierii n-o văzuse. Mortul e așezat pe spate, cu ceafa rezemată de un bolovan. Sub ceafă — pălăria, împăturită în două. Mîinile, zgîriate, încrucișate pe piept. Peste față — cîrpa muierii. Acum o cunoaște. E Mădălina a lu Guga ăl bătrîn, care-și are casele și pămîntul pe Cracul Lupilor. S-a măritat și Mădălina. Femeia se întoarce spre el. Se căznește să tragă dăsagii de sub calul mort.

— Ajută-mă, ostașule!

Mădălina nu-l mai știe. Să-l fi schimbat atîta războiul? Apucă calul de picioarele de dinainte și-l saltă. Mădălina trage dăsagii înfrigurată. Îl privește o clipă, cu ochi goi, albaștri, apoi tîrîie dăsagii spre cai. Îi lasă jos. Dă fuga la mort. Smulge o creangă de fag. Alungă mușteleverzi care bîzîie în jur. Iar se-ntoarce la dăsagi.

— Să-ți ajut.

— Mulțam.

— Cine-i mortul?

— Gruiță. Bărbatu-meu.

Mădălina vorbește cu glasul altcuiva. Un glas uscat.

— Îmi pare rău că n-am ajuns mai repede.

— Soarta omului...

— Nu mă cunoști?

— Nu.

Au ridicat dăsagii pe spinarea Surului. Mădălina îl privește cu coada ochiului. Are cosița ca mierea. Sînii, doldora de lapte, îi joacă sub ciupag. Leagă bine dăsagii. Înnoadă baierile de trei ori. Iar dă fuga la mort să alunge muștele.

— Cobori la Prislop ?

— Cobor.

— Fii bun și nu mă lăsa singură.

— Nu te las, Mădălină.

Pătru își scoate capela. Își șterge fața cu ea.

— Pătru !

— Eu.

Mădălina se-nroșește. Pistruii de la rădăcina nasului nu i se mai văd. Apoi se face albă. Se știau mai de mult. De la horă. Și de la stînă.

— Te-ai întors de la război ?

— Întors.

— La primărie te-o citit pe țidula cu ăi morți.

— Am înviat.

Mădălina trage caii în mijlocul potecii.

— Ajută-mă să-l duc acasă... arată cu capul spre Gruiță.

— Nu se poate. Îi musai să-l fotografieze șeful de post.

— Ce să-i facă ?

— Să-l tragă în potrea.

— La ce ? Nu s-o tras nici cînd o fost june.

— Așa-i legea.

— Ce lege ? Hai ajută-mă. Altfel, îl ridic singură.

Glasul Mădălinei taie.

— Gîndește-te.

— Dacă legea nu mi l-o apărat cînd o fost viu, acum, cînd îi mort, lase-mi-l.

Îl urcă în curmezișul șeii. E greu. Sîngele i se usucă în mustață. Între umeri. Mîinile îi atîrnă nefiresc de lungi. Ca și picioarele, încălțate în bocanci. Pătru îngropase sau lăsase neîngropați destui feciori. Și oameni vîrstnici. Gruiță ăsta a fost un becher. Mădălina îl leagă pe Suru, calul care duce dăsagii, de coada Vîntului, calul care duce mortul. Își ia în spate leagănul cu copila.

— Să nu se-ntoarcă ăia.

— Nu se mai întorc.

— Atunci, Doamne-ajută!

Își face trei cruci repezi.

— Cine-or fost?

— I-ai văzut tu bine.

— Din ce s-or luat?

Mădălina îl fură cu coada ochiului. O privire rece, neprietenoasă, ascunsă.

— Din niște păsunat. Haida, Vîntu... Dii, mă Surule! Fii bun, Petre, și vezi să nu cadă mortu.

Caii calcă încovoiați sub povară.

— Nu era să-l las aici, să se umfle și să mi-l mînce joavinele.

Trec creasta, și acum poteca șerpuie sub soare. Cum n-a băgat de seamă că Mădălina plîngea de la-nceput. Ochii ei goi, albaștri, pustii, plîngeau. Și glasul uscat plîngea. Acum plînsul o-neacă. I se scutură umerii. Cozile i se despletesc. Calcă sprintenă, mlădiindu-și mijlocul, cu cosița de culoarea mierii adunînd lumina caldă a zilei, și plînge. O aude căinîndu-se încet, trist, cu aceleași cuvinte.

— Cui m-ai lăsat, Gruițăăă... Cui m-ai lăsat?

Și iarăși:

— Cui m-ai lăsat, Gruițăăă... Cui m-ai lăsat?

Pătru alungă muștele. Mirosul ușor al mortului îl supără.

Caii o iau la vale. Mădălina nu se mai vaită. Fînațurile se leagănă sub vîntișor. Cosașii țistuie. Mădălina se oprește lîngă părul din capul sălașului lui Ilie Jura. De ce s-o fi oprit? Muierea clatină din cap. Se-nchină. Lasă calul în potecă. Îngenunche sub păr. Sărută pămîntul, chemîndu-și bărbatul cu glas plin de patimă.

— Gruiță al meu! Brăduțu meu! Voinicu meu!

Pătru nu se mai miră de nimic. Atît, că simte un gust amar în gură. Și nu știe de ce, dar nu se poate bucura de lumina zilei ăsteia, de mireasma fînului și de albastrul limpede al cerului.

Poteca coboară şerpuind printre livezi. Soarele îmbăiază într-o ploaie de lumină cireşii vechi cu coaja plesnită de bătrîneţe, prin crăpăturile căreia şi-au făcut loc lacrimile chihlimbarii de clei. Merii domneşti şi ionatan au crengile îndoite sub povara fructelor. Prunii, cocoşaţi de atîta roadă, sînt proptiţi în sprijoane de frasin. În coroanele cît turla ale nucilor, lumina se pierde, se transformă într-o pastă verzuie, deasă, răcoroasă, în care plutesc roiuri de gîze. Două veveriţe se joacă în nucul din capul livezii lui Belcotă. Se aud lovituri de topor. Aici în Nigiugini îşi au averile neamurile înstărite ale Prislopului. Pătru priveşte cu ochii mijiţi prin pîcla verzuie de sub frunzare...

Tot aşa era şi atunci. Ţine minte după-amiaza aceea de august 1944, cît va trăi. Compania mărşăluise toată noaptea şi toată dimineaţa. Îl frigeau tălpile. Făcuse băşici. Nemţii aruncaseră în aer podurile de peste Trotuş. Îl trecuseră prin vaduri. Erau sleiţi. Trebuia să facă siguranţa grosului pe flancul stîng, prin valea Oituzului. Ajunseseră prin dreptul Hîrjei. Făcuseră o haltă într-o livadă de nuci bătrîni, peste care se vedeau plutind, într-un cer ca lacrima, vîrful Nemira şi crestele aspre albăstrui ale munţilor Ciucului. Îşi găsise un culcuş de paie, în coliba celor care poate păziseră livada înainte de a-i ajunge frontul. Aţipise. Sleit. Plin de sudoare şi de praf. Atunci venise lîngă el Gheorghe Vîlcean. Scund, lat în umeri, cu nişte mîini late şi negre, cu faţa cenuşie de praful care i se închegase ca o mască, din care nu-i luceau decît dinţii şi albul ochilor. Era muncitor la Reşiţa. Topitor. Răsărise în companie, mutat disciplinar de la un arsenal al armatei, cam în preajma luptelor de la Iaşi. Vorbea cu oamenii. Răspîndea manifeste. Căpitanul închidea ochii. Era singurul ofiţer care rămăsese la companie. După 23 August, caporalul Gheorghe Vîlcean devenise un fel de inimă, de cuget al subunităţii. Atunci, în livada aceea de nuci din preajma Hîrjei, îi vorbise de lupta de clasă.

— Pînă la sfîrşitul războiului ai să mergi cu noi, mă Petre. Ai stofă, mă. Auzi tu? Ai stofă.

Pătru îl împușcase într-o noapte pe Mirică, plutonierul companiei. Mirică ăsta era o fiară. Ținea soldații în poziție de drepți, cu arma la umăr, sub foc. Să le cerceteze disciplina și tăria de cuget. Bătea cu baioneta peste degete. Lucra cu Siguranța statului. Peste capul căpitanului. Trimisese doi ostași în fața plutonului de execuție. Amîndoi capi de familie. Și pe sublocotenentul Marin Niculae. Rezervist. Învățător. Pentru că-și bătuse joc de Hitler. Și de Antonescu. Își cruța oamenii. Mirică nu l-a cruțat. Pătru l-a împușcat cînd făcea de santinelă. Mirică venea prin șanțul de comunicație ca un lup. Să-i prindă dormind. Să le facă acte. Pe urmă să-i ierte pe bani. S-a făcut că sforăie. Mirică s-a apropiat furiș — era o noapte cu lună, se vedea umbra plutonierului prelingîndu-se pe malul alburiu al șanțului — și s-a repezit să-i înhațe arma. Pătru o ținea pe genunchi, cu degetul pe trăgaci. Căpitanul a încheiat formalitățile, răsuflînd ușurat. Scăpaseră de pacoste. Și ostașii, și ofițerii. La toți le era teamă de Mirică. Se prăbușea lumea veche, cum zicea Vîlcean, și el se ținea de scîrnăvii...

— *Bosco gipo mile!*

Glasul cîntat al fetei l-a făcut să tresară. Așa se miră prislopenii. Învățătorul zicea că ar fi cuvinte slave. Poate sîrbești. Ce-nseamnă? Înseamnă c-a ajuns la sălașul lui Belcotă.

— *Bosco gipo mile!* repetă fata, bătîndu-și palmele grăsune. Uicooo! Uico! L-or omorît pră Gruiță.

Loviturile de topor încetează. Mădălina trage caii după ea, fără să se uite la nimeni. Trece cu mortul bălăbănindu-se în spinarea calului, cu părul ca mierea cînd umbrit, cînd plin de lumină, cu Simina în leagăn, gîndindu-se c-a rămas singură pe lume și că va trebui să se ia de piept cu socru-său, dar mai ales cu uică-su, Stîngu Tauru.

Sălașul lui Belcotă e așezat într-o poiană. Belcoteștii au greblat poiana, au adunat pietrele, și cu ele au durat gard de-o șchioapă, de jur împrejur. Belcotă își face sălaș nou, pe temelie de piatră. Tocmai cioplește un trunchi de fag pentru căpriori. E desculț, cu mînecile cămeșoiului sufulcate, cu capul gol. Are un cap mare,

fără sprîncene, pe care și-l rade de două ori pe lună. Pe fată n-o cunoaște. Sau poate o știa cînd era mică. Îl privește cu ochi negri, jucăuși. Tulpanul i-a căzut pe spate. Părul negru-albăstrui, împletit într-o coadă groasă, lucește ca uns. Belcotă îl ia de umeri. Îl scutură zdravăn. Îl bate prietenește pe spate.

— Mă Petre, mă ! Te-ntorsăși, mă ? Ia uite la el ! Plutonier ! Și ce de decorații... Cine-l omorî ?

— Ai lu Guga.

— De cînd i-o coceau...

Belcotă a rămas același. Repezit la vorbă. Scuipînd cuvintele printre dinții rari, cu strungăreață, păros și parcă luînd viața în derîdere.

— Persidooo ! Persido ! Ia vin', ia ! Și tu, Rujo, închide gura. Îți place Pătru, ai ? Vezi, că-ți pică mucul. N-o cunoști ? Ruja lu văru Șandru, din Camăna. Bietul Gruiță ! Să mai umble și acum după muieri, dacă i-o da mîna. Taică-tu, săracu !

— Tata ?

— O duce moșu. O duce Petre... L-a luat Bimbi la firiz... Ssst ! Cu grijă cum vorbești cu Persida. S-o zătignit la cap de cînd săracu Sile...

De după colț se arată Persida. O muiere ca o umbră. Cernită. Îl vede. Face ochii mari. Își desface brațele și se repede la el, luîndu-i fața în palmele scorojite.

— Sile ! Sile al meu ! Inima mea ! Te-ai întors la maică-ta, Sile, suflețelule !

Îl mîngîie cu degetele ofilite. Îl privește cu ochii ceauși, goi. Își lipește obrazul de pieptul lui. Belcotă tușește gros. Ruja se grăbește spre capul poienii, unde Mădălina se oprise și-și alăpta copilul, alungînd muștele care roiau în jurul mortului. Pătru geme undeva în adînc. Fruntașul Vasile Belcotă, cruce de fecior, a căzut pe străzile Budapestei. Făcea la 13 Călărași. L-a răpus o mină. Pătru nu și-a mîngîiat niciodată mama. Nu știa cum să mîngîie o mamă. O cuprinde de umeri, stîngaci. Îi petrece mîna peste frunte. Femeia începe să plîngă icnit. Se depărtează, frîntă parcă în două.

— Nu-i Sile, Belcotă ! Nu-i Sile.

Belcotă apucă barda.

— Tu ai tras ?
— S-a auzit ?
— L-ai lovit pe careva ?
— L-am.
— Păzește-te.
— Mă păzesc. Te las cu bine, cea' Belcotă.
— Umblă sănătos, Petre...

Pătru întîrzie. L-ar întreba de Voica. Îi e teamă. Căpățîna mare și rasă a lui Belcotă lucește oglindă. Omul saltă trunchiul de fag ca pe-o ramură și izbește cu sete.

— O să curgă iar sînge pe Camăna, mormăie el.
— Petre, vii ?

Mădălina îl așteaptă supusă. Ruja dă fuga cu un olcuț de lapte. Ar veni la el. Pe urmă se duce la Mădălina.

— Voica s-a măritat, răbufnește Belcotă, uitîndu-se cu dinadinsul la vîrful luciu al bărzii. Cu Scordilă. Ca să știi.

— Mulțam.

Asta voia să afle. Îl salută cu mîna la cozoroc și se duce pe urmele cailor cu dăsagii. Cu mortul. Ruja mestecă între dinți codița amăruie a unei pansele de munte. Cînd trece, i-o întinde. Pătru o ia. Ruja are buzele cărnoase și rumene. Miroase a fîn și a oi. Pătru se duce cu mirosul Rujei în nări. Voica s-a măritat cu Scordilă. Sub nuci plutește o umbră verzuie, deasă și adîncă, sub care zuzuie bondarii și albinele. Voica s-a măritat. Și-a călcat jurămintele. Ce jurăminte fierbinți își făcuseră în noaptea aia, noaptea de Sîntă Maria mare ! Noaptea negeii. Se uita luna la ei din Cernevîrf. Și le rîdea. Voica se lega de el cu jurăminte cumplite. Gheorghe Vîlcean. Ce om ! Cum ducea propriu-zisa în brațe, prin focul de baraj de la Olt, și-i spurca pe fasciști cu măscări ! Voico, Voico... Și ce răcoare e sub nucii ăștia, bătrîni cît toate amintirile satului ! Simțea el că n-are la ce să se bucure Gruiță cade mereu peste gîtul calului. Poteca coboară printre livezi. Pătru are un gol la inimă. Așa cum îl avea înainte de a pleca la atac. La baionetă. O pupăză pestriță, cu creasta portocalie, ciugulește dintr-un măr copt... N-o vede pe Ruja, care și-a ridicat poalele sub brăciri, rămînînd cu pulpele goale pînă sub coapse,

cățărîndu-se în nuc și privindu-i pe urme. Nici n-o aude vrăjindu-l cu glas moale și catifelat :

Petre, Petre,
Să-ți rămîie inima
Unde-o vrea Ruja,
Petre, Petre...

Nici nu-l aude pe Belcotă mormăind cînd își cioplește căpriorii sălașului :

— Păcat de el ! Păcat de anii lui de război ! L-o lăsat drăguța. Asta n-ar fi nimic, Belcotă. O să-l răpună ăia...

Nu-i bine să le spui numele ălora nici în vis

6

Înainte de a coborî din Nigiugini în drumul mare, la capul satului, poteca iese de sub livezi, trece un ponor sterp, apoi se-nfundă în lunca Bela Recii și a pîraielor care vîrstează coasta cu verdele tare al arinilor. Din ponor se vede satul. Fără să-și dea seama, Pătru se oprește. Se oprește și Mădălina dincolo de ponor, sub un mesteacăn tînăr, subțire, cu dantela frunzișului înfiorată de briza muntelui. Pătru rămîne sub soare și se uită la sat, de parcă acum l-ar vedea întîia oară. Ochii albaștri ai Mădălinei încep să prindă viață. Ce-l mai sorbea Ruja din priviri ! Afurisită fată ! Să nu-l fi deocheat... E frumos așa cum șade în soare, cu capela pe-o sprînceană, aspru, cu pistolul la brîu. Cine l-o fi vătămat la obraz ? Nici tăietura vînătă de sub bărbie nu-i stă rău. Dacă pica c-o clipă mai devreme, nu l-ar fi ucis pe Gruiță. Pătru a scăpat-o. Săracu ! Cum s-o albit la față cînd a auzit de Voica ! De taică-su încă nu știe. E grea viața asta. Cine știe cît o fi suferit în război ? ! Alții nu s-au mai întors. Mai bine de ei. La ce-i folosește lui Pătru că s-a întors ? Numa dacă și-o găsi o muiere așezată, arsă de viață, care să se lipească de el și să-i mîngîie zilele...

Gîndul ăsta i se pare ispititor. Atît de ispititor, încît se-nroşeşte. Îşi face cruce să-l alunge. Se-ntoarce spre mort. S-a-nvineţit. Aşa, legat peste fălci cu cîrpa ei, cu părul căzut, cu mîinile atîrnînd, nici nu mai aduce cu Gruiţă. Se-nfioară şi iarăşi îşi face cruce.

Prislopul. Case mari, ţărcuite cu ziduri de piatră, cu porţi înalte, ferecate. Duzi în marginea drumului. Acoperişuri de ţiglă. Biserica cu teii cît clopotniţa. Cazarma grănicerească. Cîteva uliţe. Livezi. Ăsta-i centrul. Pe urmă văile. Dincolo de cazarmă — Ramna, cu dealul Cucuietului vîrît pînă-n inima satului, cu casele atîrnate pe coaste, sub livezi. Şi Ohaba. Pîlcuri de case albe, lucind în soare. Acolo stau unii mai săraci. Casele sînt acoperite cu şindrilă de fag, înnegrită de fum şi de ploi. Tot satul e risipit prin livezi, pe coaste, pe văi, pe creste şi dincolo de el, în munţi, sălaşele, şi dincolo de sălaşe, în zarea care fumegă deasupra Toplei — pe acolo pe undeva e casa lui şi casa Voichii — Sglivărul, muntele prislopenilor, tata munţilor, şi Cernevîrful sprijinind cerul ăsta albastru, gol şi înalt.

— Prislopul.

Scoate numele ca pe-o şoaptă. I se împîcleşte privirea. Mădălina lasă caii şi-l aşteaptă în potecă.

— Te-ntorseşi acasă, Petre.

Pătru se uită în ochii ei.

— Mă-ntorsei, Mădălină.

Femeia se joacă în coama Surului.

— Petre !

— Aud.

Iar se şterge urma de căldură din ochii albaştri. Mădălina se codeşte. Pe urmă începe să vorbească repede, uscat, uitîndu-se de jur împrejur.

— Fii bun şi nu-i spune socrului că m-am întors cu dăsagii. Ei au de unde, Petre ! Au prea mult. Dumnezeu să mă ierte, da nici el — arată cu capul spre mort — nici el nu voia altfel. Mi-s săracă. Am rămas săracă. Nu ştiu dacă am să le pot scoate averea din gheare. Că ce apucă neamul lor o dată nu mai sloboade în veac.

Mădălina vorbeşte pe nerăsuflate. Pătru înţelege că se teme de ziua de mîine. Cumplit se teme. Ta-su —

un beţiv şi-un lacom. Spurcată lumea veche, pe care-o ura cu atîta patimă Gheorghe Vîlcean. O fi. Da unde-i aia nouă? Numai în visele lui Vîlcean, noaptea, cînd se potoleau luptele şi stăteau culcaţi sub cer. Acolo ţesea el din vorbe o lume nouă. Rîde aspru, fără să-şi dea seama. Mădălina amuţeşte.

— Mă batjocoreşti?

Pătru tresare.

— Ba! Ia-ţi banii, Mădălină, şi apără-te. Dacă ţi-o fi greu, ştii unde stau.

— Mulţam, Petre! Mulţamu-ţi şi pentru viaţă.

Simina suspină în leagăn.

— Trecem pe la post, Mădălină.

— Dacă zici tu, trecem.

— Unde vrei să ţii banii?

— La Bimbi ăl mic... Dac-ai vrea tu...

Mădălina i se uită în lumina ochilor. Pătru simte o primejdie îndepărtată în privirea femeii.

— Sînt în conced, Mădălină. O lună.

— Aşaaa!...

— Lasă-i la Bimbi. Are casă de bani.

— Îi las.

— Cine-i şef de post?

— Tot Amăriuţii.

— Să mergem.

Satul, pustiu, se prăjeşte la soare. Oamenii sînt la sălaşe. Coboară în drumul mare. Pe urmă intră în sat. Obloanele — închise. Pe frunzele duzilor — praf. E aproape de amiază. Din drum ies valuri de căldură. În faţa casei parohiale doarme un dulău ciobănesc. Nici măcar nu deschide ochii. Sub podul de pe Ramna, în buza apei, îşi face nevoile un copil. O fi mîncat prune verzi. În faţa cazărmii grănicereşti — o clădire cubică, cenuşie, cu un etaj — e înfipt stîlpul pe care se înşurubează o spirală tricoloră. În vîrful stîlpului, înalt cît un catarg, stă turtit un drapel tricolor de tablă, cu vopseaua scorojită. Peste drum e primăria. Are lacătul pus. Alături de primărie — oficiul poştal, cu geamurile deschise. Se aude un glas de femeie somnoros şi fonf.

— Alo Mehadia! Mehadia! Mehadia! Ce faci, dragă, ai adormit?

Trag caii în curtea postului. La etaj e dispensarul. Mădălina se așază pe trepte. Își acoperă sînul cu năfrămuța. Alăptează. Pătru intră, după ce-și încheie vestonul la gît.

Cum se închide ușa în urma lui, Mădălina agață leagănul cu copila de gratiile ferestrei de la odaia șefului de post, deznoadă baierile celor doi dăsagi luați din spatele Șargului, se opintește sub ei, îi trece pe-un umăr și, gîrbovită sub greutate, iese în drum. Casa cu prăvălia lui Bloch, vopsită galben, e în colțul de peste drum de biserică. N-o vede nimeni. Se grăbește într-acolo, frîntă în două, stîrnind praful din uliță.

Plutonierul-major Amăriuții Ștefan are patruzeci de ani. Arată de treizeci. Mic, vînos, negru, numai nervi, cu părul ridicat vîlvoi în creștetul capului, cu fața colțuroasă și fălcoasă numai cicatrice, cu un ochi — dreptul — ușor șașiu, șade la birou și întocmește raportul către legiune. Date fiind întinderea satului, numărul mare de tîlhării și de crime, pădurile unde răufăcătorii și dezertorii se ascund, e subordonat direct legiunii. Cere respectuos întărirea efectivului cu încă cinci jandarmi călări, cu cai, harnașament și cazarmament. Altfel, nu-și poate asuma răspunderea asigurării vieții și a proprietății locuitorilor. Semnează. Suflă în parafă. O apasă puternic, deasupra semnăturii. Recitește. Clatină mulțumit din cap. Ia altă coală de hîrtie. O face ghemotoc. O aruncă. E pătată de muște. Asta e bună. Scrie „confidențial", apoi formula consacrată. După formulă — textul. Dacă legiunea nu-nțelege să-l mute din postul de jandarmi pe sergentul-instructor Momîrlă C. Ion, care este un element corupt, indisciplinat, afemeiat și alcoolic, el, plutonierul-major, șeful postului, cere mutarea la alt post sau demisia. Scrie repezit, încruntat. A isprăvit.

— Zdup ! Ascultă !

Cîinele lup, uriaș, cafeniu-roșcat, care dormitează lîngă birou, își ridică botul, ciulind urechile. Jandarmul citește otărît.

— Ce zici ?

— Ham !

— Cred și eu că-ți convine!

Vîră raportul în plic. E mulțumit. Se-ntinde. Cine-l deranjează la ora asta? S-ar duce la masă. Pătru intră, lipește călcîiele și-l salută lejer.

— Să trăiți, dom'le plutonier-major.

Amăriuții are o memorie de pomină.

— 'Te-te drăcie! Petre C. Dragalina, încorporat în '41... Ce făcuși, mă băiatule? Bravo, mă! Plutonier. Camarazi. Bravo, mă! Ia uite că mai dau și prislopenii oameni de treabă. Ia loc, camarade. Ai venit să-ți vizez ordinul de serviciu. Bravo, mă!

Îi strînge mîna. Se interesează vorbind precipitat, olteneşte, unde-a luptat. Cu ce prilej a luat decorațiile. Se mîră... Îi pare rău că n-a fost pe front. Zeci de rapoarte a făcut să plece. Nu l-au lăsat. L-au ținut să alerge după bandiții ăștia de prislopeni.

— Hai, vino aici, Zdup! Strașnic cîine, camarade! O achiziție clasa-ntîi. Te simpatizează. Ascultă ce-ți spun eu. Haide, Zdup! Dă-i laba.

Zdup dă laba. Pe urmă își culcă capul mare, cu fălci puternice, pe genunchiul lui Pătru. Jandarmul tace o clipă. Îi privește. Mîngîie capul cîinelui.

— S-a făcut. Ești om bun, camarade. Ascultă ce-ți spusei. Să bem o țuică.

Scoate o sticlă dintr-un sertar al biroului. Un birou de scîndură prost vopsită. Pe jos e dat cu bradolină. Miroase a formol. A petrol. Pătru îi povestește ce s-a întîmplat sus, la izvorul Lotrilor. Plutonierul vîră sticla la loc. Ascultă alergînd de colo-colo în încăperea mare, mobilată cu un dulap închis cu o bară lată de fier, belciug și lacăt, cu un pat cazon și o bancă lungă de lemn. Pe peretele de deasupra biroului — portretul regelui, în uniformă de marină. Cere amănunte. Alte amănunte.

— Zici că i-ai recunoscut pe făptași?

— Da!

— Sigur?

— Sigur.

— Dovezi! Îmi trebuie dovezi. Legea lor de bandiți! De cînd îi pîndii pe ăștia ai lu Goanță... Învîrt afaceri

de sute de mii la pădure. În legătură cu Bloch ăl mare. Zici că l-ai rănit ?

— Mai am și asta.

Pătru scoate din buzunar o frunză de stejar din alamă.

— Aha !

— O ținea mortul în mînă.

— I-a smuls-o de la petliță. Nu strica să rămînă acolo, să-l fotografiem. Pe urmă Zdup lua urma și ne ducea la obiectiv. Dar, oricum... Dacă zici că l-ai recunoscut... Cu muierile astea...

Își trage vestonul de doc, cu pete mari de sudoare la subsuoară. Se-ncinge. Deschide ușa la dormitorul trupei și strigă răguşit :

— Alarma ! Rămîne la post caporalul. Tu, Vasile, pune șeile pe cai. Bă, voi ăia, bobocii, luați-vă armele și treceți la grajd. Du-te unul după don' doctor. Trap !

Jandarmii se scoală. Tropăie prin dormitor. Pe-afară.

— Cum justifici cartușele trase ? Că de Parabellum n-am.

Pătru zîmbește. Are-n raniță cartușe pentru zece încărcătoare. Plutonierul vede mortul. Îi ridică fruntea, trăgîndu-l de păr. Îi pipăie rana. Vine și doctorul. Un bărbat înalt, cu tîmplele albe, cu zvicheri. Pătru nu-l cunoaște. Constată decesul. Jandarmii își scot caii în curte. Sînt patru. Mădălina nu vrea să spună o vorbă. O sucește și o învîrtește șeful pe toate fețele. Ea nu spune. O s-o omoare. Nu știe. Nu i-a văzut bine. I-a fost așa de frică, că i s-a întunecat privirea. Nu știe să scrie, ca să dea declarația. S-o scrie Pătru. El a văzut-o cum stătea prăvălită-n genunchi. Pe ce scrie Pătru, pune degetul. Plutonierul-major înjură de se cutremură cazarma. Zornăie din pinteni. O amenință cu vîna de bou. Mădălina se trage lîngă Pătru, se ghemuiește-n el și zîmbește abia simțit în colțul gurii. L-a găsit pe Bimbi ăl mic pregătindu-se să plece la joagăr. I-a dat banii, fără să-i mai numere. În Bimbi ăl mic tot satul are încredere. A văzut cum i-a închis în casa de fier.

Amăriuții blestemă ceasul în care s-a făcut jandarm. Doctorul redactează procesul-verbal, spre cele legale. E zăpușeală. Zdup se așază pe labele dinapoi, lîngă calul șefului.

7

Cineva a văzut convoiul. Mădălina în față, cu mortul. Jandarmii în spate, cu caii la mînă. Plutonierul-major îi dăduse un cal lui Pătru. Destul că n-au ajuns bine în Cruci, locul de unde se împart drumurile satului, că porțile înalte ale caselor se deschid, și ulița se umple de babe, de copii, de muieri gravide și de bătrîni. Privesc mortul. Șușotesc. O bătrînă aduce o lumînare. O lipește de oblîncul de lemn al șeii. Iese în uliță, în pantaloni negri, lucioși, agățați în bretele și strînși în curea, domn' Paraschiv, scriitorul de la primărie. Cocoșat, mic, cu mîini străvezii, cu freza pomădată, cîrcîind subțirel, domn' Paraschiv ține o predică despre incapacitatea jandarmeriei de a apăra viețile oamenilor. Ochiul ceacîr al plutonierului începe să clipească des.

— Voia să violeze o fetiță în primărie, mama lui de cocoșat ! I-am ars cîteva labe, să mă pomenească.

Domn' Paraschiv îl recunoaște pe a lu Nică. Își face loc cu coatele. Are fața pungită, adusă toată spre înainte, cu pielea pergamentoasă, acoperită de bubulițe roșii. Îi întinde mîna, uscată iască. Se înduioșează atît de tare, încît încep să-i tremure cîteva fire de păr din creștet.

— Se-ntorc vitejii ! Se-ntorc vitejii, mă oameni ! Fiii satului acoperiți de gloria armelor. Cine l-ar fi recunoscut în acest oștean falnic pe sărmanul păcurar Pătru a lu Nică ?

Cîrcîie, țopăie, își mută cocoașa de colo-colo, făcînd gesturi mari. Muierile lasă mortul, înconjoară jandarmii. Copiii mai mărișori se-mbulzesc în Pătru. Îi admiră decorațiile. Zdup se așază în praf. Privește cu ochi înțelepți. Poate ironici.

— Se-ntorc vitejii, declamă domn' Paraschiv. Cu mîinile lor viteze, vom pune capăt rămășițelor dictaturii fascisto-militariste. Jos dictatura ! cîrcîie el pe ton înalt, înecîndu-se.

— Marș de-aici, stîrpitură ! scuipă printre dinți plutonierul.

Domn' Paraschiv se retrage, continuînd să vocifereze.

— De cînd îl caftii, se făcu nihilist, satirul! Hai. Faceţi loc. Ăsta-i Pătru a lu Nică. Îl văzurăţi?

Muierile, babele şi copiii îl privesc tăcuţi. Bătrînele — cu mîinile scorojite la gură. Cineva icneşte în plîns.

—Ălălalt e Gruiţă a lu Cristea Tauru. Îl văzurăţi? Ăsta a luptat pe front. S-a întors teafăr. Plutonier. Auziţi, mă? Plutonier! Ălălalt stătu aici şi-mi dădu mie de lucru. Se feri de front. Pricepurăţi, mă?! Dumnezeu nu bate cu bîta. Asta-i.

Jandarmul e lac de apă. Vrea să-l taie pe cocoşat. Să le spună ăstora cîteva, să-i usture.

— Ai, mă! Nu mai vrei jandarmi, domn' Paraschive. Uită-te la ăla mortu, şi pe urmă... Nihilistule!

— Jos dictatura! răspunde mîndru domn' Paraschiv.

— Asta-i, bă! Fă loc, jandarm. Zdup. Fă loc, Zdup.

Cîinele lup uriaş se ridică leneş, se-ntinde, apoi mursecă în gol. O dată-n stînga. Pe urmă-n dreapta. Se face pîrtie. Un băieţandru cu burta goală începe să rîdă.

— Zdup, Zdup.

Se caţără în spatele cîinelui.

— Nu muşcă! Vedeţi? Pe mine nu mă muşcă.

Îl trage de urechi, Zdup rabdă.

— N-ai auzit nimic de-al meu, Petre?

— Al meu a făcut la 13 Călăraşi.

— De Borcean. Ion Borcean. Ştii ceva?

— Haide. Loc, n-auziţi? Doar vă afişai listele cu cei căzuţi, la primărie.

— Şi pe el l-or citit între ăi morţi.

— Poate-ai auzit, Petre.

Soarele dogoreşte. Din pietrele albe ale drumului se ridică valuri de fierbinţeală.

— Na-m auzit de toţi. Se mai întorc ei. N-au venit toate unităţile.

— Auzi, muiere?

— Nu ţi-am spus eu, cumetre?

— Da pe Ion Borcean l-am îngropat cu mîna mea.

Se face o linişte de moarte.

— Încălecarea! ordonă jandarmul.

Mădălina ajunsese sub Cucuietu, în marginea satului. O însoţeau cîteva bătrîne. Muierile rămîn în uliţă. A lu Ion Borcean pleacă hăhăind.

— Mai bine că nu se-ntoarce, s-o vadă cu burta mare, curva dracului ! spune cineva.

Domn' Paraschiv deschide fereastra. Stă la răposatul sergent Ion Borcean. Îi vine inima la loc auzind cele spuse de Pătru. Așa că strigă din răsputeri, pe urmele călăreților, care se-ndepărtează la trap mic.

— Jos dictatura militaro-fascistă !

Un bătrîn șchiop îl înjură de mamă, amenințîndu-l cu cîrja. Copiii dau buzna sub fereastră, făcînd pe cocoșații și cîntînd în cor :

Paraschiv,
Mare beție,
Cocoșat
Blăstămat.

Peste uliță trece un cîrd de gîște în zbor jos, gîgîind asurzitor. E cald și se duc să se scalde în Bela Reca.

Se despart în marginea apei, după ce trec Cucuietu. Mădălina cu mortul și babele rămîn în urmă. Plutonierul lasă un jandarm să însoțească convoiul pînă acasă.

— Te las cu bine, Mădălină.

— Umblă sănătos, Petre.

— Dacă ți-o fi greu...

— Mulțam.

Femeia vine lîngă scăriță. Apucă calul înalt, de oștire, de sub zăbală.

— Păzește-te !

— Mă păzesc.

Nu-i dă drumul. Ar mai spune ceva.

— Ei ?

— Vino la priveghi și la ospăț.

— Am să vin...

Trec Ramna la trap mare, împrăștiind o ploaie de stropi multicolori. Pe urmă apucă drumul de care. Drumul urcă spre cătunele risipite la munte. Pe Ramna, pe Camăna și pe Topla. Cînd l-a întrebat dacă-l țin baierile să vină cu el, plutonierul-major Amăriuții a vrut să-și întărească grupa cam firavă, cu un om trecut prin foc. Ai lu Guga sînt periculoși. Cu recruții ăștia

dați la stagiu, instruiți ca vai de lume, mai rău se-ncurcă. Nici în șa nu se țin reglementar. Călăresc ca țăranii, bălăngănindu-și coatele, cu toată cizma vîrîtă-n scăriță.

Zdup aleargă în fruntea patrulei. Amăriuții își trage calul lîngă calul lui. Călăresc scară la scară. Pătru călărește cu plăcere. Soarbe răcoarea luncii. Nu-i pare rău că merge cu jandarmul. Asta înseamnă război cu tot neamul lui Guga și al lui Goanță. Nici n-a pus piciorul în sat, și și-a făcut dușmani. De moarte. Dintre cei mai puternici. A văzut el „Tigrii" și „Panterele" și nu s-a speriat. Ăștia te ucid pe la spate. N-are să lase Parabellumul nici în somn. Dacă taică-su muncește la joagărul lui Bimbi, înseamnă că nu vine acasă decît sub sară. Și acasă nu-l așteaptă nimeni. I-ar fi plăcut să-l aștepte. De soră-sa știe. I-a scris bătrînul. E la Caransebeș. Slugă la seminar. Amăriuții îl privește cu ochii lui de jandarm.

— Îți vine greu, camarade?

Nu e învățat cu tonul ăsta. În junețe, cînd i-a spart capul lui Zglîmboc la o horă, Amăriuții l-a dus la post și i-a tras o bătaie de-a zăcut două zile.

— Îți aduseși aminte de bătaie, rîde jandarmul.

Cozorocul caschetei îi aruncă o pată de umbră pe obrazul smead.

— Da!

— O meritași. Ascultă aici, camarade. Sînt jandarm bătrîn. Făcui stagiu în Dobrogea. Să mă omoare comitagiii! Uite ici. Tăietura asta mi-o făcu unul, cu hangerul. Făcui, mă, stagiu în Deltă. Printre lipoveni. Se băteau cu lopețile. Se tăiau cu cuțitele. Și-n Maramureș, mă camarade. Mă tăiară. Mă împușcară în picior. Beau cîte trei zile. Pe urmă începeau să se ucidă. Îi supusei, camarade. Auzi? Îi adusei să respecte legea. Da ăștia? Ăștia mă vîră-n mormînt cu zile... Ce să mai zic, mă! Dacă pînă și popii... Ptiu...

Scuipă scîrbit printre urechile calului. Are o iapă roaibă, cu stea albă în frunte, cu picioare subțiri, legate în jambiere galbene de piele.

— Am la post un porc de sergent-major. Mă sapă. Făcu avere, ciinele. Ia și de la unii, și de la alții. Dă la legiune. Partea mare o ține pentru el.

Tunica jandarmului e cîrpită la coate cu aţă albă. „Unde-o vrea să ajungă?" se-ntreabă Pătru.

— 'M-am săturat, mă camarade. Pînă-n gît. Alerg după unii de-mi crapă pingica. Fură, mă! Cu amîndouă mîinile. Din averea statului. Îi prinsei. Le făcui acte. Scăpară. Rămăsei de ruşine. Goanţă, brigadierul. Da las' pe mine! Mămulică-mamă!

Tace. Are şi el necazurile lui.

— Îmi plăcu de tine de cînd te prinsăşi cu popa Barbă Neagră. Înainte de încorporare. Nu mă-nşelai. Venişi plutonier. Plutonier, mă. Şi plin de decoraţii. Te luptaşi. Văzuşi lume. Eu stătui ca să mă bat cu orbeţii...

Călăreşte uşor plecat pe oblînc. Cu carabina în bandulieră. Cu vîna de bou spînzurîndu-i de încheietura dreptei.

— Reangajează-te la jandarmi, camarade. Te-aduc aici. Facem treabă.

Pătru tace. Jandarmul scuipă scîrbit.

— Ce-ai să te faci, camarade? Iar cu robota pe la unii... Pe la alţii?!

— M-aş reangaja la infanterie. Pe noi ăştia cu frontul, proveniţi din trupă, ne trimite la şcoala de ofiţeri.

— Ofiţeri de umplutură, mă camarade. Ascultă-mă pe mine. Sînt deşcă bătrînă. Ca după primul război mondial. Plutonierii de-i făcură ofiţeri muriră căpitani. Coada regimentului. Îţi trebuie carte.

— Am să-nvăţ.

— Ţţţ! Calul bătrîn, cam greu la coardă. Jandarmul, camarade, dacă-i jandarm, nu porc-de-cîine, apoi se simte-n sat. Ţine legea, camarade. Îi ia de urechi pe ăi de fug de la şcoală şi-i duce la învăţătură. Ţine crîşmarii în frîu. Primarul. Nu mişcă unul în front. Îi ştie pe toţi. Şi laptele de l-au supt. Asta-i. Operă socială, camarade.

Pătru se-ntoarce în şa şi-l priveşte. Amăriuţii vorbeşte încruntat. Scoate vorbele de parc-ar răsufla.

— Da n-ai cu cine. Asta-i.

Călăresc în tăcere. Miroase a luncă. A pielărie unsă. Mirosul ăsta de piele, de bărbaţi năduşiţi, îi aduce aminte de front.

— Ascultă ici planul de luptă, camarade. Înconjurăm casele brigadierului. Dacă-i rănit, nu s-au dus la canton. Porcii ăştia îşi păzesc pielea. Eu cu un jandarm fac percheziţie. Tu pîndeşte între frasini. Dacă-l scot pe acolo, pui laba pe ei.

— Am înţeles.

Ajung la înfurcătura văii. La dreapta — Topla. La stînga — Camăna. În malul Camănei, sub un umăr de piatră vînătă, retezată parcă de dinamită, casele lui Stîngu Tauru, primarul. Cu ziduri de cetate. Cu porţi legate în fier. Cu spatele vîrît sub stîncă. Deasupra lor — muntele împădurit. Soarele scaldă zidurile spoite alb. Chenarele albastre care înconjoară ferestrele. Casa are obloanele lăsate. Jandarmul îşi opreşte calul. Îşi dă cascheta pe ceafă. Oftează.

— Lungă-i limba boului. Da nu poate vorbi.

Arată spre aşezarea primarului.

— Dacă te temi, camarade, n-o lua aşa! Văd eu că nu-ţi fu frică în viaţă. Dacă vrei, atunci ia calul şi du-te sănătos. Trimit un jandarm după el. Se cuvine să te-ntorci călare.

— Doar sîntem camarazi, domle plutonier.

— Nu vrei? Binee! Să trăieşti. Eu nu-ţi garantai că n-o să-ţi înfigă ăştia sîmceaua între umeri. Nici că n-o să-ţi dea foc la casă. Ascultă comanda la mine, jandarm. Prin flanc cîte unul, după mineee, înainteee...

Dă pinteni. Iapa sare graţios Camăna şi se înfundă sub desişurile negre ale Pîrîului Alb. Zdup aleargă înainte, cu limba scoasă. Cercetează hăţişurile din fugă.

8

Pîrîul Alb, o vînă de apă spumoasă, se prăvale de sub Vîrful Dacului, printr-o desime de fag sub care creşte subarboretul. Fagii sînt vechi, înalţi, tăcuţi. Cern lumina zilei în frunziş, o îndulcesc, ridicînd un nou cer între pămînt şi cerul adevărat. Un cer verde-albăstrui, populat de păsări cîntătoare şi de freamătul vîntului. Pătru priveşte în sus. Uită de el. Se îndestulează cu lumina tremurată, cu mirosul de frunză putredă, cu frun-

zișurile vii ale fagilor. Apa șuvoiește între maluri adînci, rupte, între care puhoaiele primăverilor au îngrămădit bolovani, crengi, și la înfurcături — trunchiuri uriașe prăbușite de furtună. Caii urcă gîfîind. Nici șuvoitul pîrîului spălînd pietrele, nici freamătul ușor al frunzișurilor, nici răpăitul de mitralieră al ciocănitorilor, nici măcar treapădul cailor nu tulbură liniștea adîncă, deplină și cuprinzătoare a codrului. Pătru se lasă cotropit de liniștea asta. De uitarea pe care-o îmbie codrul. Culege cu degetele răschirate un mănunchi de frunze. Se sprijină în șaua înaltă. Începe să cînte din frunză o doină din bătrîni. Cîntecul se înalță firav, trist, moale, ca un rămas bun. Ca o renunțare. Ca o abandonare. Ca și cînd trupul ar fi întîlnit humusul gras și fecund al codrului și i s-ar fi dăruit obosit, sătul de el însuși. Ca și cînd pămîntul dospit l-ar fi macerat, l-ar fi absorbit, l-ar fi transformat în viață vegetală, lentă, tăcută, infinită. Jandarmul își trage capul între umeri. Caii ascultă cu urechile ciulite. Cei doi soldați, țărani tineri de prin Vlașcă, cu fețe inexpresive și cazone, au înviat. Unul, un vlăjgan tuciuriu, își dă capela pe ceafă. Mîngîie în neștire gîtul calului. Celălalt — mai firav, slab, cu uniforma prea mare — ascultă cu gura deschisă, cu ochii pironiți în gol.

Ajung într-o rariște așezată pe-un pripor, deasupra apei. Un căprior care-și păștea căprioara și iedul brîhnește scurt. Capra își împinge iedul în desime. Căpriorul îi privește o clipă cu ochii mari, negri și umezi, cu un fir de soare jucîndu-i în coarne, apoi sare sprinten într-o aluniște, arătîndu-le oglinzile.

— De aici ne despărțim. Mai cunoști locurile ?

— Eh !

— Ieși între frasini. Ține binoclul.

— Dacă se-mpotrivesc ?

— Ai jandarmul. Auzi, leat ? Tragi un foc în aer. Somezi regulamentar.

— 'Țeles, don' plotoner-major.

Pătru se uită la soldatul firav, care stă în șa ca un sac.

— Execuți tot ce-ți ordonă don' plotonier Dragalina... Dacă mă-ncolțesc pe mine, trag un foc în aer.

Îmi veniți în ajutor. Și-acu, la treabă! După mine, Zdup!

Amăriuții prinde viață. Se frămîntă în șa. Rînjește rău într-un colț de gură. Se pierde în lungul unui drum de care, la galop mic, urmat de vlăjgan și de Zdup. Pătru urcă malul pîrîului pînă-n culmea plaiului. De aici se vede toată valea Toplei și a Ramnei. Plaiul coboară ușor pînă-n casele lui Goanță și ale cumnaților săi din neamul lui Guga. Casele sînt așezate pîlc. În mijloc — cea a brigadierului. În stînga — cea a lui Ion Guga. Omul înalt, sălbatic și negru care-l amenințase. În dreapta — a lui Firu Guga. Pe el îl împușcase. Celălalt, care a dat dosul călare, era Niculae Guga. Își avea așezarea mai jos, sub livadă. Toate erau acoperite cu țiglă de Jimbolia. O căraseră prislopenii de la gara Mehadia, cu carele. Ăi care n-aveau lemne de foc. Nici bani să le cumpere de la comunitatea de avere. La casele astea noi ale lui Goanță a muncit și el, o lună încheiată. Și ta-su. La lemnărie. Ciopliseră niște căpriori de fag, cum nu se mai află. Ăi mai sănătoși fagi îi tăiase Goanță. Într-o zi, prin iulie, venise și Voica. Mumă-sa era beteagă. Avea nevoie de bani pentru mălai. Munciseră împreună. O săptămînă. Voica a făcut maltărul. Îl căra cu cobilița. Două vedre pline. O spetiseră. Într-o zi i-a ajutat. I-a văzut Eva, fata lui Ion Guga. I-a pîrît. Goanță le-a tras o zi de plată. Și lui, și ei. Voica l-a scuipat între ochi și s-a dus. Așa stropită pe obraz de maltăr cum era. A trebuit să-l amenințe că lasă lucrul. Altfel, nu-i mai dădea Voichii nici o lăscaie.

— Zidurile astea-s noi?

— Da, don' plotoner Dragalina. Noi. Le isprăvi în vară.

Goanță și ai lui trăseseră un gard de zid înalt de la casă la casă. Îl acoperiseră cu țiglă. Dincolo de gard se vedea creștetul livezilor. Aveau livezi de meri. De pruni. Pătru își duce binoclul la ochi. Îl plimbă pe Topla. Iată joagărul lui Bimbi. Se văd cămășile albe ale muncitorilor. Oricît ar vrea, nu le poate distinge fețele. Mai jos — casa lor. Mută binoclul. Greu. Cu o apăsare pe inimă. Casa. Cu mes-

teacănul în capul curții. Cu părul bătrîn lîngă fîntînă. Cu acoperișul de șindrilă, înnegrit de ploi. Cam într-o rînă. Cam uscată. Prin acoperiș ies fire albăstrii de fum. Să se fi întors Uța? Să se fi însurat ta-su? Știe că în stînga ei, gard în gard, sub malul acela năpădit de tufani, e casa Voichii. La ce să se uite?! N-are la ce se uita. Voica nu și-a ținut legămintele. Totuși, mută binoclul pe casa Voichii. Crucea gradată trasă subțire pe lentile se oprește cu mijlocul pe una din ferestre. Închisă. Nici urmă de fum. Fereastra are oblon nou. Albul lui proaspăt îl plesnește ca o palmă trasă peste ochi. Se uită lacom la oblonul acela alb, fără să-și poată dezlipi privirea. Se uită-n neștire. Ca și cînd tot restul vieții lui ar sta în oblonul alb, deasupra căruia atîrnă vița-de-vie sădită de Voica în clasa a patra.

— Don' plotoner.

Jandarmul se uită la el cu ochi apoși și supuși.

— Iertați-mă că vă-ntreb. Da-l cunosc pe tata dumneavoastră.

— Întreabă, frati-miu, oftează Pătru.

— Se aude că pe la noi, prin Vlașca, se-mparte pămîntul. E adevărat?

Flăcăul are fața suptă, cu pielea fălcilor intrată sub pomeți. Mîini late, de plugar. O vînătaie zdravănă sub ochi.

— Cin' te-a plesnit?

Pătru cunoaște vînătăile astea.

— Don' sergent Momîrlă. Nu i-am făcut cizmele într-o dimineață.

Casa Voichii stă sub soare, spoită din proaspăt, cu dungi albastre la ferești. Cu oblonul geluit de curînd, închis. O vede cum îl scuipă pe Goanță între ochi. Înaltă, voinică. Cu puf negru la colțul buzelor. Cu genele lungi și întoarse bătînd repede. Cu cosița neagră, grea, scăpată de sub cîrpă.

— Se-mparte, frati-miu.

— Așa știam și eu. Da nouă? Flăcăul îl privește speriat. L-o fi împărțind la combatanți. La văduvele de război. Da nouă?

— N-ai?

— Lipit, don' plotoner.

— Știu și eu ?...

— Jandarm. Nu-mi dă. I-am dibuit pe comuniști... Zicea că vor revoluție... Cum o să-mi dea ? ! Se cheamă că fac revoluție dacă ne dau pămînt. Ălora de le dă. Încurcată treabă ! Ia vedeți dumneavoastră, colo sub coastă. Parcă mișcă niște călăreți.

Pătru îndreaptă binoclul spre locul arătat de degetul jandarmului. Din spatele casei lui Goanță vin întins spre ei doi călăreți. Unul e Firu Guga. Călărește schimonosindu-se. Celălalt — frate-su Niculae. Se tot uită înapoi.

— Ei sînt.

Jandarmul mînuie închizătorul cu grijă. Vîră un cartuș în detunător. Călărețiii urcă prin fînaț la galop. Pătru lasă binoclul. Pot să-i sticlească lentilele. Îi pică în brațe. Îi e scîrbă. Seamănă cu un joc de copii. Măcar dac-ar avea cu cine-și pune mintea... Firu călărește cu piciorul drept întins țeapăn pe lîngă burta calului. Niculae poartă la oblînc doi dăsagi plini. Amîndoi încruntați. Caii sînt numai spumă. Jandarmul face o mișcare. Pătru îi încleștează brațul. Se vede că glonțul lui n-a fărîmat osul. A intrat numai în carnea pulpei. Pătru cunoaște gustul plumbului. Îl crede pe Firu, care se schimonosește, răsuflă adînc și își trece limba peste buzele uscate. Au ajuns atît de aproape, încît se văd clăbucii de spumă închegați pe piepturile cailor. Ruptura țesăturii — pe gulerul lui Niculae. Acolo unde a fost petlița smulsă de Gruiță. Dinspre case răsună un lătrat gros. Din ce în ce mai întărîtat. Ochii jandarmului rămîn pironiți pe carabina pădurarului. Flăcăul înghite în sec. De sub capelă îi curg pîrîiașe de sudoare.

— Hai repede, îndeamnă Niculae.

— Mă rupe la picior, geme Firu.

— Crucea mamii lui de jîndar !

— Trebuia să-l fi îngropat sub prag.

— Îl îngrop eu, nu te teme

— Stai ! strigă Pătru din răsputeri, și înainte ca cei doi să se dezmeticească se vîră sub leasa de iederă, aruncă un bolovan în tufe, tropăie și dă comenzi.

— Mișcă, sergent ! Ia doi oameni și-nchide poteca.

Jandarmul din Vlașca nu-i băiat prost. Se ridică din spatele bolovanului cu arma întinsă.

— Aruncați armele. Descălecați. Fuga marș!

Îi cam tremură glasul. Tunica de doc, decolorată, e leoarcă între umeri.

— Executarea! ordonă Pătru dintre tufe.

Îi vine să rîdă de spaima și ciuda celor doi. Niculae descalecă. Își leapădă carabina.

— Ați venit cu toată legiunea, crucioiul...

— Stînga-mpre'!...

Jandarmul prinde curaj. Culege arma de pe jos. Și-o trece peste umăr. Apucă caii de frîie. Din dosul caselor, dă buzna Zdup. Aleargă pe urme. Se arată și Pătru.

— Ne-ntîlnirăm.

Cei doi frați îl privesc fără o vorbă. Cercetează desimea.

— Nu eram decît noi doi, rîde Pătru.

Din vale urcă la galop plutonierul-major Amăriuții, urmat de vlăjganul tuciuriu.

9

Cei doi frați, Firu și Niculae Guga, stau sub părul bătrîn, cu coroana cît toată curtea brigadierului. Amăriuții le-a pus cătușele. Jandarmii îi păzesc cu baioneta la armă. Pe Ion nu l-au găsit. Îl caută Amăriuții cu Zdup în poduri. În pivnițe. În girezile de fîn. Se întoarce acasă la el. Ia un laibăr din dulap. Îl dă cîinelui să-l miroasă. Îi ordonă:

— Caută, Zdup. Caută!

Zadarnic. Pătru așteaptă în gang. Amalia, nevasta lui Goanță, sora celor trei frați Guga, o muiere grasă, albă, fără vîrstă, cu picioarele umflate, îmbrăcată într-o rochie de stambă roșie transpirată la subsuori, cu părul ca fuiorul, nepieptănat, cu urme de grăsime — mîncase slănină — la colțurile gurii, se tîrăște de colo pînă colo, chirăind fără lacrimi.

— Bată-ce Dumnezău ge jîndar! N-ai avea parce ge sănătace! Mînșe-te buba neagră ge șioclendăr! Sîdo. Și tu, Evo! Ajutați-mi să dau la porși.

Eva și Sida sînt fetele lui Ion Guga. Eva merge pe douăzeci. Sida împlinește nouăsprezece. Dida, cea mai

mică, optsprezece. Îi dă lui unchi-su Firu să bea lapte covăsit dintr-un olcuț. Celelalte două — înalte, negre, voinice, cu niște șolduri de văduve — se uită la Pătru și vorbesc ca și cînd ar fi singure.

— E Pătru, Sido.

— Mț!

— E Pătru. N-auzi?

— Tu ești, Petre?

— El e, rînjește Niculae Guga.

— Cît o mai fi, spune și Firu Guga. Mă pușcași, Petre.

— Ce-ți făcu ție frati-miu, Petre?

— Vezi? Nu-ți spusei eu că-i Pătru?

— Fain ficior s-o făcut!

— Te-ai duce după el?

— Da tu?

Un șuvoi auriu de albine trece zuzuind peste acoperișul de țiglă roșie. Peste coama părului. Goanță, în șlarfi, cu izmenele pîn'la pulpele albe, pistruiate, acoperite de păr roșu, cu burta prinsă într-o centură cu pafta de alamă, în cămeșoi, cu părul roșu vîlvoi, spîn, cu gene albe și ochi de gînsac, își face o țigare. Prin curte pigulesc găini mari, de rasă, Rodeisland și Leghorn.

— Poftește, don' plutonier Dragalina. Poftește-n casă, pînă-și gată cercetarea don' plutonier-major.

Genele, albe, mici, nu-i clipesc. Îl privește cu ochii de gînsac, albaștri-alburii, parcă nu l-ar vedea. Degetele cu care face țigarea sînt butucănoase, scurte, ca retezate. Unghiile — mici și rotunde. „De mirare că un bărbat atît de păros ca Goanță poate fi spîn", gîndește Pătru. Prin despicătura cămășii de zefir, îi vede părul roșu de pe piept.

— Întreabă-l dacă vrea să vină la negeie cu noi, o-ndeamnă Eva pe Sida.

— Întreabă-l tu.

Dinspre vale, se aud sudălmi cumplite. Suduie un glas frumos de muiere.

— Ce-aveți, mă, cu bărbată-meu? Ai? Ce ai, Amăriuții, cu Niculae? Ce voiai, mă, prăpăditule? Să fi coborît la post să mă culc cu tine? Mă venitură, mă! N-auzi? Ce ai cu Niculae? Nu te apropia, că-ți sparg

capul. La mine-n casă să nu pui piciorul, că te zobesc. Auzi ?

— Taci, Sofio, se aude glasul jandarmului.

— Să tac ? Calce-te nevoia de prăpădit ! La mine-n casă să tac ?

Niculae Guga rîde înveselit. Dida, codană negruță, frumușică, durdulie, cu nasul în vînt, oblojește rana lui unchi-su.

— Uită-te, Dido, la Pătru, zice Firu printre măsele. El m-a batjocorit.

Dida se uită la Pătru. E frumos și voinic. De ce să nu se uite ? !

— Haide în casă, dom' plutonier Dragalina. Haide !

Goanță îl poftește în sala mare. O odaie scundă, cu două ferestre mici. În stînga și-n dreapta ferestrelor — paturile, cu perne pînă sub grindă. Marginile dinafară ale pernelor sînt lucrate în două ștrafuri de pui. Lucrătură migăloasă, făcută de Amalia. Între paturi, sub geamuri, masa. Pe latul paturilor — laițe. O sobă de zid. Lîngă ea — războiul. După ușă — polița săpată în zid, cu un vraf de farfurii de porțelan. Tacîmuri de alpaca. Cîteva cutii de tablă vopsită albastru, pe care scrie : Piper, Zahăr, Scorțișoară. Din grindă atîrnă o lampă mare, pîntecoasă, de porțelan alb, cu abajur. Lădoiul de zestre — pe peretele rămas gol. Pe pereți — fotografii. Goanță ăl bătrîn în uniformă de husar. Goanță în uniformă de infanterie a armatei austro-ungare. În poziție de drepți. Cu capela înfundată pe urechile blegi. Și acum, tot așa are urechile. Blegi. Îi ies din ele smocuri de păr roșcat în care s-au închegat bucăți de ceară. Amalia și Goanță miri.

Dintr-un scaun de paie, acoperit cu o bundă din piei de vulpe, se scoală o fetișcană subțire, înaltă, palidă. Scaunul e tras la fereastră. Prin obloanele întredeschise pătrund fire subțiri, albăstrii de lumină. Cad pe mîinile fetei. Pe gulerul alb,de pichet scrobit, al uniformei.

— O mai cunoști pe Elena ? rîde mulțumit Goanță.

Fata își închide cartea. Se-nroșește pînă la rădăcina părului.

— Elena Goanță, elevă în clasa cincea la liceul Notre Dame din Timișoara.

Pătru îi strînge mîna firavă, umedă, zîmbind. O știe de cînd umbla în patru labe. Cu fundul gol. Elena poartă părul pieptănat ca Alida Vally. Se-mbracă în fiecare zi în uniformă. Nu stă de vorbă cu verișoarele ei — Eva, Sida și Dida. Sînt proaste. Nu se spală. Vorbesc numai obscenități. Citește *Mizerabilii*. E romantică. Îndrăgostită de Marius. Geloasă pe Cosette. Taică-su o enervează. Îi e rușine de el. Umblă despuiat. Pleșcăne la masă. Înjură. N-are nimic din bunătatea și înțelegerea lui Jean Valjean. Și doar Jean Valjean n-a fost decît un ocnaș. Se retrage demnă, cu părul castaniu căzut pe-un umăr. Goanță aduce rachiu galben ca mierea.

— De cînd n-ai fi băut tu răchie d-a bătrînă, Petre?

Are glas moale. Plăcut. Înainte de Paști, cîntă Plîngerile, de se-nduioșează și pereții. Stă în strana lui, îmbrăcat în uniformă. Dă capul pe spate. Își încrucișează mîinile pe pîntece. Cîntă cu ochii închiși. De ce și-o fi adus aminte cum cîntă Goanță? Nu știe.

— Petre, mă știi! Țin la tine ca la ficiorii mei.

Cum să nu-l știe Pătru?! S-a dus odată la pădure. Într-o iarnă. N-aveau lemne. L-a prins Goanță. L-a legat de un gorun, în marginea drumului. Nici măcar june nu era. Avea vreo paisprezece ani. L-ar fi mîncat lupii dacă n-ar fi trecut tatăl lui Mărtin Bălaci cu sania.

— Te băgași în foc, Petre. Ascultă-mă, că-ți vreau binele.

Se așază lîngă el pe laiță și-l îmbie cu rachiu.

— Bine ai venit, Petre! Să trăiești!

Îl privește cu ochii albaștri, fără să clipească, frecîndu-și bărbia grasă, spînă, cu degetele butucănoase, scurte.

— Poate nu știi. Nică ăl bătrîn s-a însurat.

„De-aia iese fum prin acoperișul casei părintești", gîndește Pătru. Cu cine s-o fi însurat taică-su? Și la ce-i trebuia însurătoare?

— Acum un an o căzut un paltin pe el. I-a zobit un picior. O s-o duceți greu, mă Petre. Am un loc bun de ajutor brigadier de vînătoare în Cerna. Ai cantonul tău. Calul tău. Leafa ta. Mai vin domnii ăi mari de la comunitate. Te cunosc. Avansezi. Ca să te-ncropești, te ajut eu cu cîteva zeci de mii, acolo. Gîndește-te.

Vorbește firesc, cu glasul lui moale, plăcut, privindu-l fără să clipească.

— Să nu dai mărturie pentru Firu. Atît. La judecată să spui ce te-oi învăța eu.

Pătru se uită la fălcile grase ale brigadierului. La burta prinsă în centură. Se uită prin casă. La polița cu vase de porțelan. La paturile aduse din Caransebeș de Mărtin Bălaci, cu cocia, în chip de prestație.

— Nu pot, domnu' Goanță.

— De ce nu poți, Petre? Mai gîndește-te.

Ce să se mai gîndească? Dionisie Goanță n-o să priceapă niciodată de ce nu poate Pătru a lu Nică. Intră plutonierul. Lac de apă. Cu ochiul ceacîr bătîndu-i într-o latură. Cu Zdup la picior.

— Bestie bătrînă! Unde l-ai ascuns? Spune, criminalule!

Amăriuții e vînăt.

— Nu sînt bestie, dom' șef. Ia un rachiu, să te liniștești.

— Îți dau eu rachiu!

— Vorbește încet, dom' șef. E fata acasă.

— Să dai o declarație.

— Îți dau cincizeci de mii, dom' șef. O lași mai moale.

Plutonierul holbează ochii. Goanță vorbește domol. Își freacă bărbia.

— Îi iei la anchetă pe cumnați. Pe urmă... Știi dumneata. Ar fi bine să te muți din Prislop. Lasă-l aici pe Momîrlă. E înțelegător. Și eu sînt înțelegător. Dacă te muți, mai pun zece miișoare. Păcat de dumneata să-ți semeni oasele pe vreo vale uitată de Dumnezeu.

Leafa lui pe trei ani! Jandarmul înghite-n sec. Pe urmă se face alb. Scoate un mîrîit sălbatic. Se repede la brigadier. Îl croiește cu vîna de bou peste obraz. Peste ceafă. Îl pisează cu pumnii. Cu vîrful cizmei. Zdup îl mușcă de pulpe. Sare Pătru.

— Nu așa, dom' plutonier-major.

— Lasă-mă să-i beau sîngele, gîfîie jandarmul. Lasă-mă să-i beau sîngele!

Pătru îl ține zdravăn. Zdup îi dă tîrcoale, gata să-i sară-n beregată. Dionisie Goanță își șterge sîngele care-l podidește pe nas cu poalele cămășii de zefir.

— Mulțam, Petre. Mulțam, dom' șef. Mai gîndește-te. Dacă pleci, o fac la șaptezeci.

Iese șchiopătînd. Văitîndu-se ușor. Tîrîndu-și șlarfii.

— Șaptezeci, dom' șef. Ai patru copii. Gîndește-te.

Amăriuții se repede în curte, cu privirea tulbure. Ordonă încălecarea. Goanță își tîrăște șlarfii pînă la poartă. O deschide. Jandarmii vîră deținuții între cai. Convoiul iese pe poartă, în lumina crudă a după-amiezii de august. Cînd trece Pătru, Goanță îi apucă frîul. Îl privește cu ochii de gînsac, albaștri-alburii, fără să-și miște genele spelbe. Îi zîmbește. Are toți dinții de aur. I se văd urmele gîrbaciului pe obraz. Și locurile unde l-a lovit cu pumnul. Din vale dă năvală Sofica, nevasta lui Niculae. Cu patru dulăi ciobănești după ea. Ține în mînă un furcoi de fier. Jandarmii ajung în drumul de care. Sofica asmute cîinii.

— Prinde-i, mă! Mușcă-i, Bundaș!

Cîinii se reped cu coamele zbîrlite. Clănțănind din măsele. Zdup se prelinge pe lîngă caii jandarmilor. Se destinde fulgerător. Mursecă. Unul dintre dulăi se prăbușește cu beregata sfîșiată. Se umple valea de chelălăituri. Dulăii tabără pe Zdup, rînjind. Scheaună gros. Amăriuții se-ntoarce la galop. Își scoate carabina. Sofica, muiere scundă, subțirică, cu fața rotundă, îl lovește cu furcoiul peste mînă. Jandarmul scapă focul. Glonțul se-nfige în poartă. Lîngă capul lui Pătru. Cîinii se sfîșie. Goanță zîmbește chinuit. Muierile chiăie. Amalia blestemă. Pătru dă călcîie. Apucă furcoiul Sofichii.

— Lasă-mă, Petre, să-l ucid, gîfîie muierea, smucind coada lucie. Lasă-mă.

Jandarmul descalecă dintr-un salt. Intră între cîini, izbindu-i cu cizmele. Cu vîna de bou. Cînd îi vine bine, trage cu carabina. Zdup e numai sînge. Dulăii Sofichii, sparți de glonț, zac în marginea drumului, în bălți de sînge negru, vîscos. Amăriuții se-nfige în cocul Sofichii.

— Mă voinicilor, rîde Niculae Guga. Vă puneți mintea c-o muiere?!

Sofica lasă furca. Se repede cu dinții și cu ghearele în obrazul plutonierului. Nu se potolește decît atunci cînd Amăriuții îi dă un pumn după ceafă. Se-nmoaie. Îl privește cu ochii holbați. Pe urmă se trîntește la pămînt și-ncepe să se tăvălească în iarbă, arătîndu-i partea femeiască.

10

Din capul coastei, Amăriuții cu arestații iau drumul mare. Pe Firu trebuie să-l urce pe calul vlăjganului. Jandarmul merge pe jos și-njură. Pătru vrea să-i dea calul. Amăriuții nici nu se gîndește.

— Nimeni n-are grijă de ostașul întors la vatră, camarade. Măcar noi. Du-te călare. Adu calul mîine. Vino la confruntarea cu bandiții ăștia.

— Poate te mai gîndești, Petre, spune Niculae.

— Așa-i ! Poate te mai gîndești.

— Vorba, tîlharilor ! Hai, dă drumul la pas. Ajungem noi la post, criminalilor.

Pătru se uită pe urma convoiului. Firu Guga întoarce capul spre el. Îi caută privirea. E neagră de ură. Jos, pe Topla, se vede părul de lîngă fîntînă. Alături — oblonul alb de la fereastra Voichii. N-are ce căuta acolo. O ia de-a coasta, spre firizul lui Bimbi. Între munți stăruie un zăduf umed. Pătru călărește la pas. Un ostaș ostenit, care se-ntoarce acasă după patru ani de război...

Bimbi ăl mic șade pe un trunchi gros de stejar, sub șopronul joagărului. Citește muncitorilor din *Scînteia*. E un evreu firav, înalt, blond, cu ochi albaștri. Degetele care țin ziarul sînt lungi, străvezii, cu unghiile mîncate. Din cînd în cînd, tușește. Are pieptul îngust. Prin haina subțire de doc verzui, i se bănuiește scheletul. Fruntea înaltă și ochii melancolici aparțin parcă altei ființe. Sînt de față oamenii angajați la joagăr. Nică ăl bătrîn, cu nasul coroiat deasupra unor mustăți ca de păr de porc, ținîndu-și piciorul de lemn deasupra unui butuc. Mărtin Bălaci, deșirat, numai vine. Alexa Isac — într-un veston

rupt în coate. Pițu, care nu-și leapădă opincile uriașe din anvelopă nici în toiul verii, și, scărpinîndu-se pe coaja groasă de jeg de pe ceafă, Gîrbin. Pe căruțul joagărului alăptează muierea lui Gîrbin. Bondoacă, lată-n coapse, cu niște ochi oblici. Se uită pe sub cîrpă la Alexa Isac. Îi zîmbește cu dinți mici, cu rădăcinile verzi.

— Piprospitu ! măcăie Gîrbin.

— Pitapici ! răspunde muierea.

— Pivreapiu pitapibapichepirea.

— Piașpiteappită.

— Tăceți odată cu păsărească voastră, bolînzilor ! îi mustră Nică ăl bătrîn.

Ceilalți fac haz. Face haz, zîmbind moale, știrb, și Bimbi ăl mic. A fost în lagăr. I-au scos hitleriștii toți dinții. Citește mai departe. Despre împărțirea pămînturilor boierești la sărăcimea satelor. La demobilizați. La văduvele și orfanii de război. Gîrbin i-a spus nevestei, punînd în fața fiecărei silabe un pi :

— Prostu !

— Taci ! i-a răspuns muierea.

— Vreau tabacherea.

A arătat cu capul la tabacherea lui Alexa Isac. O luase Alexa de la un *Feldwebel* mort la Orșova, în luptele cu garnizoana. O tabachere cu email albastru, pe care era încrustată o scenă de vînătoare.

— Așteaptă !

Asta înseamnă să caște ochii. Gîrbin își freacă mîinile mulțumit. Pe urmă scoate din buzunarul cojocului răpănos, desfundat, cu lîna flocăită, un arc mic de oțel și o pilă. E meșter de arcuri pentru pistoale. De-ar citi prostănacul ăsta toată foaia ! Și acasă vorbește cu nevastă-sa tot păsărește. Așa le place lor. Să nu-i priceapă nimeni. Să-și bată joc de proști. Toți sînt niște proști. Pînă la urmă, are să pună laba pe tabachere. Nevasta lui Alexa îi beteagă.

Bimbi isprăvește articolul. Caută lacom efectul pe fețele oamenilor. Nică ăl bătrîn își freacă ciotul de picior. Se gîndește cum să-l înșeluie să se ducă acasă, da să-i ponteze toată ziua. Se trage de mustăți cu degetele gălbejite de tutun și mormăie aprobator.

— Bine zice la foaie ! Așa-i.

Mărtin Bălaci ar vrea să ceară niște lătunoaie. S-a întors de pe front prin mai. Și-a făcut cocină nouă. I-ar mai trebui lătunoaiele alea de fag.

Alexa Isac se trage spre luncă, vînturînd din mîini, ca unul care vorbește cu sine însuși. Nevastă-sa nu-l mai primește. S-a betejit jos, și el umblă ca un vier în călduri. Muierea asta a lui Gîrbin are niște coapse de iapă. Toată dimineața i-a arătat picioarele, făcîndu-se că ridică aschiile din fața lui. Numai Pițu rămîne acolo sus pe bușteni, cu fălcile proptite-n palmă, cu opincile de anvelopă ieșindu-i de sub izmene, ca două prove de corabie.

— Drept scrie la foaie, domnu Bimbi ! oftează el. Atît, că la noi nu-s nici boieri, nici comuniști din ăștia, care să-mpartă pămîntul.

— N-or fi boieri, mormăie Nică ăl bătrîn. Da-s Tăurești. Și ai lu Goanță. Și popa Barbă Neagră.

— Au tot Prislopul. Tot muntele, meditează Pițu din vîrful bușteni lor.

— Cu lătunoaiele celea, domn' Bimbi, spune Mărtin Bălaci. Acolo, la un demobilizat, cîteva lătunoaie. Un car... ce contează la dumneavoastră ?

— Afurisit de rău mă doare ciotul ăsta ! Gîndesc că am reumă, se vaită Nică ăl bătrîn.

— Pidupite, du-te, îi zvîrle Gîrbin neveste-si cînd îl vede pe Alexa topindu-se în lunca Toplei.

Bimbi îi privește mîhnit. Împătură ziarul gînditor. De la vale vine șareta cu Bimbi ăl mare. Oamenii se scoală grăbiți. Mărtin Bălaci ridică stăvilarul. Apa năvălește în scocul joagărului.

Bimbi ăl mare se dă jos din șareta galbenă. Se rostogolește pe picioarele scurte, pînă la stiva de scînduri. Își scoate pălăria de panama. Are o chelie lucioasă, pe care s-au strîns broboane unsuroase. Își trece palma grasă, albă, peste scîndurile proaspăt tăiate, mirosind a rășină, a lemn verde și a pădure. Le mîngîie cu voluptate. Închide ochii. Le stabilește valoarea înmulțind rapid cei cinci metri cubi cu prețul curent.

— Cam puțin ați tăiat de azi-dimineață... Puțin. Foarte puțin.

Oamenii tac. Își văd de treabă. Bimbi ăl mare are glas subțire, de scapet. Poartă haină de vînătoare din postav verde. Pantalon de doc, făcut armonică. Gulerul desfăcut al cămășii ieftine, de americă vopsită prost, e jegos și transpirat. Își rostogolește făptura rubicondă, saturată de grăsime, la șaretă. Cotrobăie sub pătura de pe șiț. Scoate un catastif soios, învelit în hîrtie albastră, și se-ntoarce sub șopron, făcîndu-și vînt cu pălăria. Se așază pe o scurtătură, gîfîind. Trage cu coada ochiului la frate-su. Comunistul blestemat i-a întors spatele. Citește *Scînteia* ca și cînd el, Bimbi ăl mare, n-ar exista.

— Domnu' Bălaci... Domnu' Mărtin Bălaci, ciripește Bimbi ăl mare. Fii bun și vino matale pînă la mine.

Mărtin Bălaci lasă scîndura. Își tufletește pălăria pe ceafă. Se răscracănă în fața negustorului.

— Domnu' Bălaci, dumneavoastră aveți la mine o sută kilo făină mălai.

— Cincizeci, domnu' Bimbi.

— Una sută, domnu' Bălaci. Cincizeci luate de doamna Bălaci cînd erați pe front.

— Aha !

— Zece kilo cuie cu floare. Treizeci bucăți scoabe, fier calitatea-ntîia...

Bimbi ăl mare înșiră cu voluptate cantități de mărfuri. Prețuri. Se vaită de inflație. De lăcomia angrosiștilor.

— Credeți-mă, domnu' Bălaci. Vă cunosc de mult. Sînteți clientul meu cel mai iubit. Da nu mai pot s-aștept după plată, domnu' Bălaci.

— Adică ce vrei să zici, domnu' Bimbi ? se miră lunganul.

— Ce costă azi cinci lei, mîine costă zece, domnu' Bălaci. Eu te cunosc de mult. Nu vreau să te jupoi. Dacă n-ai bani, nu te strîng de gît. N-ai. Ai fost pe front. Ne-nțelegem noi, domnu' Bălaci.

Tace. Oftează. Se șterge pe fața buhăită, apoplectică.

— Ad-o pe doamna la lucru. Și pe fecior. O lună, și am împăcat datoria.

— O lună, cu toate brațele ? se miră îndelung Mărtin Bălaci.

— O lună, domnu' Bălaci.

— Acu, în toiul muncii ?

— Acum, domnu' Bălaci.

Mărtin Bălaci se uită în ochii lui Bimbi. Cunoaşte el ochii ăştia de peşte. Oftează şi se duce să care scîndura la stivă. Bimbi îşi freacă mîinile. Frate-su îi arată spatele, numai la cîţiva paşi. Ascultă, ticălosul. Lasă să asculte ! Să vadă cum se luptă el pentru viaţă. Să-nveţe domnişorul.

— Domnu' Piţu, ciripeşte mai departe. Domnu' Piţu !

Piţu e încins peste cămeşoi cu o curea de armă. Amintire din război. Are nişte mîini mari, negre, groase, spînzurate nefiresc pe lîngă trup. Care i se bălăngăne aiurea, ca şi cînd nu i-ar fi aparţinînd.

— Ce-i ?

Bimbi ăl mare zîmbeşte unsuros. Răsfoieşte catastiful şi-ncepe să-nşire. Trupiţă la plug. Coasă nouă. Preţuri noi. Piţu îl ascultă pierdut. De multă vreme se uită la militarul care se vede venind călare pe coastă. Cine-o fi ?

— O lună cu doamna Piţu şi cu cei doi băieţi. Sînt mici, domnu' Piţu. Nu prea au putere.

— Da ! Da ! Sînt mici.

— Ne-am înţeles, domnu' Piţu. Cel mai vechi client al meu.

— Păi dacă-s mici, la ce să-i punem la muncă, domn' Bimbi ?

Bimbi are răbdare. Îi explică cum cresc de vertiginos preţurile. Nu se poate ca domn' Piţu, cel mai onorat client al lui, să nu-l înţeleagă. Aşa e. Se miră şi Piţu, privindu-şi gînditor gurguiele enorme ale opincilor de anvelopă. Şoadă mai e şi viaţa asta ! Pe front a fost sergent. Comandant de grupă la vînătorii de care. Şedea tupilat în groapă pînă treceau „Tigrii" şi „Panterele" nemţeşti peste el. Zornăind din şenile. Mirosind a ulei. A benzină. După ce trecea, Piţu sărea din groapă. Alerga după car. Ştia precis unde are gurile de foc. Se căţăra pe carcasa de blindaj. Îi atîrna mina fie de ţeava tunului, fie de turelă. De cîte ori nu l-au fugărit carele de luptă să-l facă zob cu zecile lor de tone de fier ! Are o faţă deschisă, veselă. Peste frunte îi atîrnă un moţ de păr castaniu.

— O lună, domnu' Pițu.

Adică să-i aducă pe Văsîlică și pe Aurel la joagăr. Ridică privirea din vîrful opincilor. Bimbi se uită la el zîmbind moale. Ochii de pește nu zîmbesc. Pițu întinde dreapta, mîna mare, neagră, cu care agață minele de turelele „Tigrilor" și „Panterelor". Trage binișor catastiful soios. Îl răsfoiește gînditor. Îl face ferfeniță, cu mișcări domoale, cumpănite.

Bimbi ăl mare se-neacă. Își aduce aminte că e astmatic. Respiră precipitat. Se rostogolește afară din șopron. Strigă pițigăiat :

— Revoluție. Săriți ! Mă pradă !

Oamenii lasă lucrul. Pițu zvîrle filele rupte în scocul joagărului. Bimbi ăl mare se repede la frate-su. Îi smulge *Scînteia* în mînă. Îl ocărăște :

— Tîlharule ! Banditule ! Tu faci revoluție aici. Te dau pe mîna jandarmilor, ovrei puturos ce ești !

Pițu se apropie de el. Bimbi amuțește. Pițu îi ia binișor, cu grijă, ziarul, îl netezește cu palmele cît lopețile, apoi îl păturește și-l vîră sub cureaua de armă cu care e încins. Bimbi se retrage în „birou", urmat de frate-su.

— Hai, dați-i drumul la treabă ! spune moale Pițu.

Mărtin Bălaci potrivește pînza firizului. Nică ăl bătrîn cuplează căruciorul. Pînza începe să macine carnea albă a bradului.

11

— Ai stat, tîmpitule, în lagăr. Și ce dacă ți-au scos dinții ? Ai murit ? Nu moare nimeni din asta. Eu n-am stat ascuns ? Dacă nu era domn' prefect Vărzaru, nu mă duceau în lagăr ? De cîte ori trebuie să-ți spun, tîmpitule, că politica e politică, și afacerile sînt afaceri ? Am de dat bani. Bani ! Bani ! Lui domn' colonel Vărzaru. Altfel, nu capăt mașini ca să-mi transporte scîndurile. Primarului ! Ca să închidă ochii. Lui Goanță ! Mă jupoaie Goanță.

Schelălăie prin maghernița de scînduri așezată deasupra scocului, vînturîndu-și mîinile, ștergîndu-și chelia unsuroasă cu batista mare, cadrilată. Sergiu Bloch —

Bimbi ăl mic — privește pe fereastra scundă, cu ochelarii cîrpiți cu tablă și carton. Vuietul apei în scoc e plin de melodie. Dac-ar avea vioara, ar cînta. În lagăr cînta. Îl puneau să cînte la orgiile lui Otto Fuchs. Deținutele frumoase trebuiau să danseze. Și el cînta. Judith umbla nespălată. Nepieptănată. Să nu atragă atenția. Era frumoasă. Mult prea frumoasă. Fiica unui farmacist din Toulon. Cînd era soare, lumina i se agăța de genele negre, lungi, pudice. I se topea în părul negru, gros, cu luciu mat de oțel. Făcea să strălucească firișoarele de aur din ochii ei albaștri, imenși, mereu mirați. Mereu speriați...

— Eu nu zic, dragă Sergiu, că nu e bine să avem un comunist în familie. Tu ești un mare umanitarist, dragă Sergiu. Da' du-te odată la dracu și nu face revoluție la mine la joagăr. La prăvălie ! Fă revoluție la joagărul lui Ilie Jura. La cine vrei tu, Sergiu dragă.

...Seara, cînd era de gardă caporalul Willy Roth — un băiat blond, angelic — cînta pentru el și pentru Judith. Toată baraca amuțea. Se ridicau din paie străvezii, zdrențăroși, prizonieri din mai toate țările europene. Tăceau pînă și copiii născuți pe paiele acelea mucede, la procreiarea cărora contribuiseră soldații din gardă, sau poate vreun prizonier căruia i s-a uitat și numele. Într-o zi, Willy Roth și-a dat seama de frumusețea Judithei. Vioara și Ravel fuseseră de vină...

Dincolo de geamul cîrpit, pătat de muște, se ridică coasta înverzită a muntelui. Un verde-gălbui, matur, mătăsos, peste care penelul unui impresionist a presărat flori vagi și aeriene.

— O sută de mii mă costă lemnul de construcție. Una sută mii. În pădure și în picioare, Bimbi dragă. Adaugă tăiatul. Transportatul. Fasonatul. O catastrofă. Sînt singur. Toți mă fură. Toți mă dușmănesc. Și cînd vin la tine ca la un frate al meu, tu-mi dai zor cu Marx și cu Engels și cu comunismul tău. Tu nu vezi, mojicule, că dacă-mi ia mie mijloacele de producție, eu nu mai sînt Erwin Bloch... Nu mai sînt Erwin Bloch, prăpăditule !

Vine în fața lui. Îl ia de reverele hainei. Îl scutură. Miroase a usturoi. Erwin mănîncă în fiecare dimineață usturoi.

— Să nu mai taci, nenorocitule ! Îl știu eu pe Marx, mai bine ca tine. Ascultă-mă pe mine, ca pe fratele tău mai mare. Nu-i nici o afacere cu Marx al tău. Nici una, Bimbi dragă ! Are să te pună să muncești, prostule, la cot cu toți nespălații. Are să te comande domnu' Pițu. Blestematul, cum a rupt condica, fir-ar al dracului de comunist și de bolșevic afurisit. De ce taci, Bimbi ? Scoate o vorbă. Nu vrei ? Atuncea, na !

Îi trage două palme moi, grase, transpirate. Își înșfacă pălăria de panama și se rostogolește la șareta galbenă, calculînd cît îl costă îndrăzneala domnului Pițu și fantezia comunistă a fratelui său. Se strîmbă cu dezgust. Trage cu coada ochiului la oamenii care lucrează cu spor. Simte o nevoie aproape fizică să se ducă să mîngîie scîndurile proaspăt tăiate, cu carnea lor virginală, cu mirosul lor de pădure, dar se stăpînește. Acoperișul șopronului ar trebui cîrpit. O să plouă oamenii. Și marfa. La dracu ! Nespălații sînt obișnuiți. Pe unii-i plouă în casă. Cît despre marfă..." Zîmbește. Se suie gîfîind în șaretă. Arcurile se-ndoaie cu un pocnet sec. Marfa abia o să tragă mai mult la cîntar. Pe drum, dincolo de cotul de la Cruce, se-ntîlnește cu un călăreț militar plin de decorații. Bimbi ăl mare îl salută ridicîndu-și panamaua cu un gest larg și curtenitor.

— Mă, ăsta-i Pătru, spune Pițu.

— Care Pătru ? întreabă Mărtin Bălaci.

Se căznesc amîndoi să ridice un buștean pe cărucior. Nică ăl bătrîn unge roata dințată cu niște unsoare de cocie. Gîrbin cără scînduri. Leagănul cu copilul e așezat la umbră, sub un arin. Ana lu Gîrbin s-a dus în fîn cu Alexa. Nimeni nu i-a băgat în seamă. Bimbi ăl mic a ieșit din birou. Stă sprijinit de colțul șandramalei și privește cerul. Sus de tot, un grup de mesteceni, albi, delicați, filigranați, își proiectează frunzișul pe albastrul imaculat. Nică ăl bătrîn aude de Pătru. Stă călare pe o traversă uscată. Piciorul de lemn îi atîrnă deasupra scocului. Îi tremură mîinile.

— Care Pătru, mă Pițule ?

Își ridică capul ascuțit de vulpe. Mustățile aspre i se zbîrlesc.

— Care Pătru ! Scoal', moşule, de-acolo ! A-nviat Pătru din morţi.

— Să trăiţi, dom' plutonier, hăhăie Mărtin Bălaci.

Ia poziţia şi salută regulamentar.

— Bine te-am găsit, tată !

Mărtin Bălaci rămîne înţepenit în poziţie. Cu călcîiele crăpate, îmbibate de ţărînă, lipite. Mişcă doar din degetele de la picioare şi rîde. Rîde şi Piţu, care ţine calul. Nică ăl bătrîn mormăie. Îi pipăie faţa. Decoraţiile.

— Ei, Doamne ! Bată-te să te bată, Petre ! Te-ntorseşi. Îmi căzu un paltin pe picior. Am reumă. Acu nu mai vin la joagăr, bată-l năcazu lui de joagăr !

Pătru îl ia de umeri şi i se uită-n ochi. A-mbătrînit taică-su. Toată faţa e numai creţuri. Creţuri adînci. Îi curg ca pîraiele de munte. De la colţul ochilor, în jos pe obraz. De la rădăcina nasului. Parcă-i de lut faţa asta. Veche cît pămîntul. Numai ochii au rămas aceiaşi. Mici, vioi, verzi, îngropaţi sub nişte sprîncene păroase, aspre, zbîrlite.

— Hai şi nu te mai uita aşa la mine, că nu-s mort, Mărtine ! Ce-ai înlemnit, mă ?

— Bine-ai venit ! rînjeşte Gîrbin.

Gîrbin a rămas aşa cum îl ştie de mic. Vremea nu s-agaţă de oameni ca Gîrbin. Joagărul a-mbătrînit. Cine-o fi omul de colo ? Şi ăla-i bătrîn. Şi Mărtin Bălaci a-mbătrînit. Are fire albe în barba neagră, nerasă de-o săptămînă. Piţu ! Piţu ăsta şi cucu. Topla îngînă malurile. Fluieră nişte mierle-n luncă. Iar se uită la taică-su. E tot ce i-a rămas în Prislop. Pentru bătrînul ăsta cu picior de lemn, cu nas ascuţit de vulpe, să se fi-ntors el din Tatra ? De ce-o fi semănînd faţa bătrînului cu pămîntul de pe coastă după ploaie ?

— Mergem la crîşmă, Petre, propune Bălaci.

— La crîşmă pe fenea ! pufneşte bătrînul. O minţit Scordilă, mă oameni. Mă gîndeam eu că minte, tîlharul. O ţinea într-una că i-a spus lui unul din Globurău, care-a făcut cu tine, Petre.

— Cu ce-o ţinea ?

— Cu ce ? C-ai căzut în 8 mai. Cu o zi înainte de pace. Că te-ar fi adunat ăla din Globurău într-o foaie

de cort. Te-a îngropat acolo în Cehia. N-ai scris. Din aprilie n-ai scris.

— N-am mai scris. Aşteptam să vin acasă, de pe o zi pe alta.

— M-o legat la cap pentru Voica.

— Cînd a luat-o ?

— Acu-i anu.

— Eh !

— Găseşte el muiere. Zece muieri. Nu-l vezi, taicule ? se bucură Piţu. Om o dată. Bine că te-ntorseşi, Petre ! Ne mai întărim şi noi.

— Care noi, Piţule ?

— Demobilizaţii.

— Ne-ntărim pe iuda, pufneşte Mărtin Bălaci... Nu văzuşi condica lui Bimbi ăl mare ?

Ana lui Gîrbin se strecoară printre buşteni. Îşi scoate cîrpa. Se şterge pe obrazul roşu. Se-ntinde lîngă leagănul copilului. Alexa îşi face de lucru în partea cealaltă a şopronului. Nu-l vede nimeni.

— V-aţi întors de mult în ţară ?

— Prin iulie, Piţule.

— Ce se aude ?

— Şi bine, şi rău.

Sergiu are oroare de uniformă. Tînărul ăsta înalt, bronzat, sigur pe sine, care s-a întors acasă ca şi cînd ar fi venit de la o plimbare, care-a omorît oameni, care poate şi-a înfipt baioneta într-un trup viu şi sănătos, îi produce o teamă amestecată cu ură. Bătrînul şchiop ţopăie caraghios pînă la cal. Îl bate pe gîtul luciu. Se-ntoarce. Îşi culege de pe jos cojocul, traista, bastonul. Se duce din nou la cal. Apucă frîiele cu lăcomie. O ia la picior, scoţînd norişori de praf de sub ciotul pe care-l saltă peste bolovanii drumului. Nici măcar n-a dat bună ziua. Tînărul în uniformă spune :

— E grăbit tata.

Mărtin Bălaci şi Piţu rîd. Îşi culeg şi ei boarfele. Îl iau pe ostaş la mijloc. Se-ndepărtează apoi pe urmele bătrînului. Sergiu rămîne singur. Cu amintirea Judithei. Îl doare că Piţu nici măcar nu i s-a uitat în ochi cînd şi-a luat rămas bun. Gîrbin cu nevastă-sa ciripesc arţăgos pe undeva pe-aproape. Îi e lehamite. O ia cu paşi

mari, șovăielnici, în sus, pe coastă. Fînul îi ajunge pînă la genunchi. Se ridică din el valuri de miresme. Îl vede pe Gîrbin, făcîndu-și o sarcină de lătunoaie. Erwin vinde lătunoaiele la preț bun. Alexa Isac aranjează stiva de scînduri. Încuie biroul. Pune cheia la locul știut. Potrivește stăvilarul. Strînge sculele. Sergiu îl privește cu ochi umezi. Gîrbin, cocoșat sub sarcină, se strecoară în luncă. Alexa Isac îl caută din priviri. Urcă la el.

— Stau eu la joagăr, domnu' Bimbi, spune el cu glas moale. Văz că nu ești în apele dumitale. Stau pînă mîine. Cînd te-ntorci, strigă la nevastă-mea. Spune-i că sînt aici.

Oftează. Sergiu nu-i poate suporta privirea.

— Mulțumesc, Alexa.

Alexa se-ntoarce la joagăr. Îi e rușine să se ducă acasă. Are copii mari. Îi e rușine de ochii muierii. Niște ochi triști, de cîine bătut. Sergiu Bloch o ia spre pîlcul de mesteceni.

12

Trece pe lîngă casa Voichii, fără să se uite. I se îngreunează picioarele. Abia le tîrăște. Parc-ar fi venit din Bratislava pe jos. Deasupra oblonului geluit atîrnă niște ciorchini negri de otelă. Nu se vedeau prin binoclu.

— Ce-ai amuțit, mă?

Mărtin Bălaci hăhăie fără noimă. Nică ăl bătrîn a ajuns în fața porții. Face larmă. Bate cu cîrja. Strigă. Pătru le povestise celor doi pățania cu frații Guga. Mîine noapte s-au înțeles să meargă la priveghi.

— Lasă, Petre! spune Bălaci.

Pițu îi pune mîna pe umăr.

— Ce să las, mă?

— Haide! spune Pițu. Du-te s-o cunoști pe maică-ta. Cînd treceți devale, strigă-mă.

Pînă la urmă rămăsese pe-a lui Bălaci. Să se-ntîlnească la crîșmă-n sat.

Bălaci și Pițu vor să-l lase cu ai lui. Să-și tragă sufletul. În junețe au ciobănit cu el pe la oile lui Jura. La

ale Tăureștilor. La ale satului. Au lucrat împreună la codru. L-au îmbogățit pe Goanță. Cei doi sînt contigent 39. S-au însurat din pripă. La șaisprezece ani. Cînd i-au luat la armată, aveau copii mari. Pătru îi vede cum se depărtează pe drumul alb.

— Ce mi te-ntorsăși, țap bătrîn? De unde ai calul, diavole? Cal îți lipsea? Nu te hlizi la mine cu ochii ăia, spune mama.

— Cu ce fenea ai vrea să mă hlizesc? se burzuluiește Nică.

— În voreț nu intri tu, cocoș ciupelit, pînă nu-mi spui la ce te-ai întors. Și ce-i cu calul ăsta...

— Dă-te, Petre, mai aproape, să vezi cu cine m-am îmbogățit la anii mei.

— *Bosco gipo mile!...* Îți veni feciorul, Nică?

Femeia smucește poarta. Dă buzna-n drum, căutîndu-l din ochi. Asta-i mumă-sa, care va să zică. Mică. Plinuță. Cu un ciupag de cînepă alb ca laptele. Cu niște ochi de viezure. Cu poale înfoiate. Peste mijlocul grăsun poartă brăciră tricoloră de lînă.

— Făcuși tu așa cruce de fecior, nătîntocule? Măriuța, săraca!

— I-o fi ajutat ăl sfînt.

— Ea l-o făcut, păcătosule. Poftește, Petre. Poftește! Că l-o ars dorul pe bietul Nică.

Zîmbește. Un zîmbet bun. Deasupra buzei — puf de mustață. Dinți albi de muiere tînără. Obraji sănătoși. Rumeni. Îi întinde să-i sărute. Miroase a busuioc. A gutui. Are niște mîini dolofane. Niște palme mici, grăsuțe, care nu stau în loc o clipă. Ca și ochii.

— Bagă calul în grajd, Nică. Nică, dă fuga și adu o vadră de apă de la Topla. Scoate, dragul mamii, hainele de pe tine. Dă să-ți trag cizmele. Așa i le trăgeam și lu Niculae al meu. Îl știi tu. Niculae Boboc, dascălul de pe Ohaba. Sublocotonent. O murit, dragul mamii. Rămăsei singură. Taică-tu ăsta îi om de treabă.

Umblă prin casă. Repede. Cu poalele înfoiate.

— Ne-am adunat două sărăcii, să facem una mai mare. Și două dureri. Al meu nu se mai întoarce. Ia citește tu.

Se duce la lădoi. Scoate o cutie de carton, pe care e desenat un trandafir roșu. Din trandafir iese capul unei femei. Pe capacul cutiei, sub trandafir, scrie : Fondante. În cutie — cîteva cărți poștale. Deasupra — o telegramă.

„Regimentul 6 vînători-de-munte vă face cunoscut cu regret că fiul dumneavoastră, sublocotenentul rezervă Boboc A. Niculae, a căzut eroic pe cîmpul de onoare.

Colonel Dinischiotu"

Rămîne în fața lui cu mîinile împreunate. Cu ochii verzi de viezure înspăimîntați. Mîna în care ține telegrama gălbejită, cu literele mînjite, poate de lacrimi, e nespus de grea. Pătru se apleacă. Sărută ușor fruntea netedă a femeii. Își aduce aminte de Persida lui Belcotă. Îngînă, nici el nu știe cum :

— Lasă, mamă.

Femeia se cutremură. Își vîră colțul maramei în gură. Fuge afară. Pătru o aude hohotind în spatele girezii de fîn.

Gangul e spoit nu de multă vreme. Poate de la Paști. De unul dintre stîlpi atîrnă ardei iuți, puși la uscat. Pe o sfoară de fuior — cîțiva știuleți de cucuruz. Curtea e măturată. În gard — oalele de pămînt. Din grajd se aude mormăitul lui taică-su. În gorunul vechi din grădina Voichii toacă o barză. O fi tot barza dinainte de război ? Pătru ia vadra și se duce la Topla, după apă. Poarta lor. Din lănțeți negri de fag. Acoperiți cu mușchi mărunt. Cu măceșul răsădit de soră-sa, Uța, lîngă zidul casei. Măceșul a crescut pînă sub streașină. Crengile prea lungi sînt legate cu rafie. Dincolo de gard, așa ca să poată drumeții trage apă, fîntîna. Cu ghizduri din bolovani legați în mortar. A căzut mortarul, în multe locuri. Deasupra fîntînii — acoperișul de țiglă. Deasupra acoperișului — părul. Vechi. Noduros. Scorojit. Cu ramuri încovoiate. Poarta scîrțîie ca-ntotdeauna. Podișca are margini noi. Dincolo de drum — Topla. Face bulbuci între bolovani. În apa limpede fierb fire aurii de nisip. Se bălăcesc niște boboci mărișori de rață. În florile măceșului, palide, zumzăie albinele. Pițu ține stupi. Din drum se vede casa lui Pițu. La jumătatea

coastei, sub un izvor, înconjurată de cireși. A lui Mărtin Bălaci e jos. Pe drum. Împreună cu a lui Alexa Isac. Soarele s-a-ndulcit. Și lumina. Începe să se facă albăstruie.

— Lasă calul, diavole, și vezi de Pătru. Parc-ai bolînzît cu calul. Hameș ești, Nică, după cai! Mai bine-ți luai cal, nu nevastă.

— Adevărat. Mai bine-mi luam cal. Ăla cel puțin nu vorbea.

Pătru zîmbește. Împinge poarta și intră cu vadra plină.

Nică ăl bătrîn duce o furcă de fîn calului. Bocăne cu piciorul de lemn. Cîntă încetișor cu glas dogit:

La Piave, tălianu
Rău ne-o mai bătut.

Dondăne înciudat. A uitat cîntecul. Nevastă-sa a înghesuit cele patru găini într-un colț al gardului. Sînt niște găini mari, pestrițe. Cocoșul, cățărat pe gard, cotcodăcește supărat. Soarele îi poleiește penajul luciu. Îi aprinde creasta. E un cocoș porumb, mare cît un curcan.

— Nu spăria cocoșul. N-auzi, babo? Nu spăria cocoșul.

— Dacă nu taci, acu îl bag în oală.

Nică ăl bătrîn iese în ușa grajdului.

— Nici în glumă să nu zici așa.

Nu mai are cal. Cocoșul ăsta e fala lui. Pătru se dezechipează. Mamă-sa îi dă o ștergură de cînepă. Se duce la Topla numai în pantaloni. Desculț. Pietrele drumului sînt calde. Ca și pămîntul. Se spală îndelung. Apa taie. Îl răcorește. Duce cu ea mirosul de tren. Topla miroase a munte. A codru. A rășină. Topla e o parte din Prislop. O parte din el. Cea mai mare parte din viața lui. Războiul a fost ca o noapte de nesomn. Unde e războiul? Între munți plutește liniștea adîncă a după-amiezii tîrzii de vară. Cernevîrful stă cu fruntea în cer. Unde e războiul? Poate în oblonul ferecat al Voichii. Prislopul a rămas aici, între munți, ferit de război, așa cum a fost din veac. Dar el? Mărtin Bălaci? Pițu? Pițu e alt om.

Nu știe cum, dar e alt om. Războiul trăiește în ei. Și nu atît războiul. Gîndurile războiului. Războiul avea gîndurile lui. Se năștea în gropile individuale. În șanțuri. Le frămîntau exploziile proiectilelor. Le măcinau aruncătoarele. Le striveau șenilele. Dar nu mureau. Rămîneau sub căști. Le înțeleau oameni veniți din spatele frontului. Oameni ca Gheorghe Vîlcean. În iarna lui '44 a fost agent de legătură cu divizia Tudor Vladimirescu. O lună încheiată. Erau romîni. Dar parcă vorbeau altă limbă. Ofițerii erau oameni de trupă. Acolo războiul dospea și gînduri despre pace. Gîndurile astea, dacă le măcina singur, sau i le împărtășea lui Gheorghe Vîlcean, se ridicau pînă la stele. Topla e de gheață. Nu-i nimeni pe drum. Se dezbracă. Dincolo, sub salcia bătrînă plecată deasupra rîului, știe un gropan. Altădată, cînd se scăldau aici toți junii din Topla, era o larmă și niște chiote ! Pițu sărea din vîrful salciei. Se stropeau. Se dădeau de-a scufundișelea. Acum e singur. Un Pătru străin, care se-ntoarce greu la sine însuși.

...Mama — nu poate să-i spună altfel, nici nu vrea să-i spună altfel — așterne masa în soba mare. Simte aerul sărbătoresc pe care muierea scundă și grăsuță a știut să-l dea casei în cîteva clipe. Cît s-a scăldat el, a pus flori de măceși și cîteva ruje într-un olcuț. A așezat olcuțul pe fața de masă de in.

— Tu, puiul mamii, stai și te hodinește în soba mare, pînă gătă masa.

I-a pus o pocroviță pe laviță. A adus un olcuț cu răchie. A deschis ferestrele. O aude de afară boscorodindu-l pe taică-su.

— Spală-te, diavole. Că nu te-ai spălat de la Paști. Schimbă-te. Stai, că-ți dau chimeșa. Ia brăcira de lînă. Ieși pe gang, că-ți torn eu.

Taică-su bocăne cu piciorul de lemn. Apa gîlgîie din olcuț. Bătrînul pufnește ca un cal. Pătru își pune uniforma. A găsit-o periată. Se reazemă de speteaza laiței. În tavanul ăsta de grinzi afumate, scund de să-l atingi cu creștetul, a-nfiripat el cele dintîi vise. Paturile sînt altele. Altele pocrovițele. La perete — un război. Nu-l știa. Nici cele două farfurii de porțelan de pe polița din dosul ușii nu le aveau. Nici dulapul cu oglindă. Numai

fotografia mare, colorată, a împăratului Franț Joseph a rămas la locul ei, în colțul dinspre drum, și sub ea — fotografia caporalului Constantin Dragalina, în uniforma infanteriei austro-ungare. Cu niște mustăți răsucite. Tuns numărul zero. Cu capela ținută sub braț, ca la rugăciune. În oglindă sînt alte fotografii. Învățătorul Boboc cu mamă-sa. O ține drăgăstos după umeri. Învățătorul, cu mîinile pe genunchi, între copii, la un sfîrșit de an. Copiii stau țeapăn. Și învățătorul stă țeapăn pe scaunul lui. Se văd marginile rogojinii, pe care sînt așezați, turcește, cei din rîndul întîi. În stînga și în dreapta învățătorului — premianții. Cu cununi de flori în cap. Îmbrăcați de sărbătoare. Învățătorul, în ținută de campanie. Cu boneta de vînător-de-munte trasă neîndemînatic pe-o sprînceană. Dacă n-ar fi fost tresa de pe umăr, l-ar fi luat drept un simplu soldat. Pătru își trage ranița la capătul laiței. Are în ea lucruri pentru taică-su. Cumpărate din soldă. Se bucură că n-a uitat-o pe soră-sa. Cu cîteva lucruri muierești. O să i le dea mamă-si. Războiul a lăsat atîtea mame fără feciori... Atîtea neveste fără bărbați... Lui i-a găsit o mamă. Și i-a luat logodnica.

Nică ăl bătrîn, în cămașă de sărbătoare, încins cu brăciri tricolor de lînă, cu laibărul de dimie vînătă pe umeri, se piaptănă în fața oglinzii. Dinții de tablă ai pieptănului pătrund greu în părul sîrmos, sur, încîlcit.

— Așa mă poftește. Pieptănat. Zi-i muiere, și las-o-n plata Domnului!

Se vede cît de colo că-i place.

— Nu te mai înfoia ca un tutcan. Treci și cinstește-l cu răchie.

Mama pune fasolea la fiert în oala de pămînt. Trage jarul pe lîngă oală. Tuciul spînzurat de lanț, chiar deasupra flăcărilor, începe să fumege. Face focul și-n cuptorul de pîine. Ține într-un săculeț niște făină de grîu. Aduce trochița. Frămîntă aluatul. Casa n-are decît o cuină, acolo unde trebăluiește mama, și soba în care stau ei.

— Noroc să dea Dumnezeu și bine-ai venit, Petre!

Nică toarnă răchia galbenă în niște pahărele groase. Pe ușa deschisă a cuinii intră mirosuri îmbietoare.

— Bine v-am găsit ! Mi-ar fi plăcut să fie și Uța.

Mama intră îmbujorată. Își ia păhărelul.

— Și mie, Petre. Da nu ne-nțelegeam. Soră-ta e căpățînoasă.

— Taci, Magdalieno !

— La ce ? Pătru trebuie să știe. Era învățată să facă după capul ei, puiul mamii. Slabă învățătură !

— Magdalieno !

— Curtea — vraiște. Casa — dăjghinată. Taică-tu — numai flenduri. Se apucase să bea.

— Mă apucasem !

— Încă cum ! Bea, dragule. E veche. Te hodinește răchia asta. Am vrut să pun rînduială. Și-am pus, Petre. Îi intrase ei în cap că Prislopul nu-i mai ajunge. Făcuse șapte clase. O pețise un dascăl. Am eu o rudenie la seminar. Un preot. Am dat-o să cunoască gustul pitei între străini. Cînd s-o sătura, s-o întoarce. Atunci o măritam. Asta-i cu Uța, soră-ta.

— Am dus-o greu, Petre, oftează bătrînul, așezîndu-se. Își potrivește piciorul de lemn, izbindu-l de piciorul mesei. M-au zobit cu prestațiile. Aveam cal. Cocie. Fîn pentru armată.

— Nu fînul te-a zobit. Tîlharii de aici te-au zobit. I-a dus lu Stîngu Tauru piatră pentru casă. I-a tras lemne de la codru pînă i-au ieșit ochii din cap.

— Puteam altfel ?

— Puteai !

— Rămăsesem singur.

— Eu n-am rămas ! Și ce ? Am lăsat să se hîrbuie casa pe mine ?

— Ai inimă de piatră, Magdalieno.

— Ai vrea s-o am de mămăligă ? Și acu taci și nu te mai văita cu ale tale. Că sînt puține. Și știute. Lasă-l să ne spună Pătru cum o fost în război. Cum o pătimit el. Și alții ca el. Noi — de bine, de rău — am avut patul nostru. Ei ? Numai sub cer străin. În zloată. Nici măcar lumînare. Așa că să taci și mai pune răchie.

Vine cu mîinile pline de aluat. Ciocnește cu bărbații. Se întoarce în cuină. În casă pătrunde aromă plăcută de aluat copt. De borș de găină. Sub icoana veche, pe care nu se mai văd decît ochii Sfîntului, sau poate

ochii Maicii Domnului, e un buchet uscat de busuioc. În potirul palid al unei flori de măceș se așază o albină. Intrase pe geam o dată cu lumina. Mama aduce strachina cu borș. Lui îi pune o farfurie de porțelan. Și o lingură de tablă.

— Mulțam... Mănînc cu voi.

Nică ăl bătrîn, sfios pînă atunci, privind decorațiile și galoanele de fir cu coada ochiului, se-nsenințează. Mamă-sa îi ia capul în palme. I-l strînge la piept. Ciupagul femeii ăsteia necunoscute și nebănuite pînă acum cîteva ceasuri miroase plăcut — a busuioc, a borș de găină, a aluat copt și a sudoare. Mirosuri de care nu-și amintește să le fi simțit atît de plăcut unite. Așa trebuie că miros mamele. Pătru își mușcă buzele. Poate osteneala îl face slab. Mama se așază lîngă taică-su, după ce răstoarnă pe-un ștergar mămăliga de aur. Mămăliga aburește. Ciorba aburește. Mănîncă toți trei din strachină. Tăcuți. Se aude Topla. Se aud albinele zuzuind în măceș. Găinile, cotcodăcind. De afară pătrunde o lumină albăstruie, caldă și odihnitoare. Pătru a lu Nică s-a-ntors de la război.

PRIVEGHIUL

1

Mădălina aleargă de colo-colo, fără nici un rost. Fără nici un gînd. Cu o spaimă de moarte în suflet. Care-o face galbenă. Care-i amorțește mîinile. Picioarele.

— Nu mai umbla ca o găină cu ou, o ocărăște soacră-sa. Du-te și vezi de copii.

Amurgul pătrunde prin ferestre, ca o apă de sînge. Toată odaia pare însîngerată. Gruiță e întins pe masă. Maică-sa udă din cînd în cînd, cu răchie bătrînă, cîrpa care-i acoperă fața. Mortul e îmbrăcat în hainele de fiecare zi. În amîndouă ferestrele ard lumînări, puse în olcuțe de pămînt. Mădălina i-a țesut pînza și cioarecul, cu mîna ei. Hainele astea sînt muncite de ei amîndoi. Altele nu. Le-au muncit slugile. Sau le-au cîștigat Tăurești la tîrguri, cu negoațele.

— Hai, n-auzi ?

Soacră-sa o privește cu ochi negri, adînci, mari. Poartă pe față urme de frumusețe. Socru-su șade la căpătîiul mortului. Se uită-n gol. Din cînd în cînd, strînge din fălci. La picioarele mortului șade moșul. Tauru ăl bătrîn. Îi caută ochii. Mereu se uită-n ochii ei. Privirea asta o înspăimîntă. Nu l-a văzut de la botezul Siminei. L-a mai văzut o dată, la nuntă. Stă în munți cu oile. Iarna coboară cu ele în pustă. Pînă la Jimbolia. Sau jos, la Dunăre. Mădălinei i se pare că Tăurești au umplut toată odaia. Tauru ăl bătrîn se uită la ea pe sub sprîncenele albe, păroase, răsucite. Nu-și poate feri ochii de ochii lui cenușii.

— Ce-ai înlemnit? Du-te!

— Taci, spune socru-su.

Femeia amuțește. Mădălina se strecoară pe ușă. În soba mică sînt îngrămădite lucrurile de dincolo. Războiul, vîrtelnița, ciocîrcul și sucala. Toate lucrate în lemn de stejar și paltin. Împodobite cu vîrful cuțitului de Tauru ăl bătrîn. Mădălina trece ca beată prin cuină. Aici stau babele. Un stol de ciori. Pe ușa deschisă vede spinările celor doi Tauri tineri, Andrei și Ștefan, feciorii lui Stîngu Tauru. Vorbesc așezați pe treptele gangului. Curtea e plină de cocii și cai înșeuați. S-au strîns Tăureștii de pe văi. Iese în gang. Trece sub poartă. Urcă în aripa casei clădită pentru ei. O urmărește privirea moșului. Cenușie. Intră în odaie ca într-un adăpost.

— Ce ai, Mădălino?

Ana, muierea lui Ștefan Tauru, leagănă panerul în care doarme Simina. Leagănul e agățat de cîrligele din grindă.

— Nu știu, Ano.

Se lasă moale pe laiță. Are buzele arse. I se bate inima. Ana rîde stăpînit. Înaltă, subțire, cu mîinile albe, dată cu albele și cu rumenele, e încă frumoasă la douăzeci și opt de ani, cîți îi are. O adusese Ștefan în casă, de la Domașnea. Avea acolo pămînt și livezi.

— Dacă nu știi tu, știu eu, Mădălină. Ți-e frică.

— La ce să-mi fie frică?

— Taurii ăștia îți bagă frica-n oase. Și mie mi-a fost frică la-nceput. Tremuram cînd mă culcam cu al meu. Acum... Iarăși rîde potolit. Nu mai mi-e frică, Mădălină.

— Unde-s copiii?

— Dă-i în supărare. Prin curte.

Se apleacă spre ea.

— Auzi, tu? Nu mai mi-e frică. Rîde. Am să te-nvăț eu un leac.

Casele Tăureștilor sînt semănate pe Cracul Lupilor. Pe malul drept, cel dinspre soare. Cracul Lupilor coboară din Mumuiețu. Un munte ghebos, acoperit cu codri străvechi. Codrii ăștia se leagă peste alți munți cu codrii Cernei. Ai Godeanului. Ai Retezatului. O nesfîrșire de codri crescuți o dată cu munții. Pe aici se stre-

coară lupii de la codru spre săivanele prislopenilor. Şi tot aici s-au aşezat Tăureştii. Nu împreună. Că nu se suferă. Sus, la îmbucătura cracului cu plaiul şi cu codrul, Taurul ăl bătrîn. Moştenise averea părintească. Mai jos, lîngă o gărînă crescută într-o surpătură, Cristea Tauru, fiul cel mare. La gura cracului, acolo unde se uneşte cu Camăna, Stîngu Tauru, fiul cel mic. Între cei doi — casele lui Andrei şi Ştefan, fiii Stîngului. Aici e puterea Tăureştilor. Mai au fete, făcute fără cununie. Le-au măritat pe aite văi. Mai au copii. Feciori din flori. Însuraţi şi ăia. Casele lui Cristea Tauru — o cetate. Sus, cu faţa spre soare, casa. În dreapta ei şi în unghi drept, închizînd o latură a cetăţii, grajdul. În stînga, închizînd altă latură, săivanul pentru oi. Din zid. Jos — pătulele. Magaziile. Nu se poate intra decît pe poarta mare. Nici aripi dac-ar avea lupul, n-ar putea sări în curte. Geamurile grajdului şi săivanului sînt mici. Întărite cu bare de fier. Tot cu bare de fier sînt întărite şi ferestrele casei. Aşa sînt toate aşezările Tăureştilor. De jur împrejurul lor — livezi cu pruni. Numai pruni.

— Ascultă-mă pe mine, Mădălino. Ăştia nu trăiesc decît prin pîntec şi prin partea bărbătească. Loveşte-i unde-i doare. Loveşte-i fără milă. Nici ei n-au milă. De nimeni. Loveşte-i peste bot.

— Mă omoară. Cum să-i lovesc ?

Ana rîde încetişor.

— Socră-miu umblă după mine ca un armig. Îl aţîţ.

— Doamne iartă-mă !

— Îl chem la mine. Îi spun lu Ştefan. Îl prinde. Se bat cu stănoagele. Cu parii. Se omoară între ei. Ei se omoară, şi eu rîd.

— Ano ! Eşti bolîndă.

— Socru-tu n-a încercat ?

— Taci ! Maica Domnului, ce-ţi veni ?

— Zicea Ştefan de bani. Banii lu Cristea şi ai voştri.

— I-au prăpădit ăia.

— Păcat ! Dacă mi se-ntîmpla mie una ca asta...

— Dacă ţi se întîmpla ţie ?...

— Îi luam şi mă duceam în lume. Cu drăguţ cu tot.

Lumea vorbeşte că Ana are drăguţ. Pe Armaşu. Unde nu-i foc, nu iese fum. Simina scînceşte. Intră Niculae,

copilul Anei. Are șase ani. Ana e bolnavă de sfrenție. I s-au măcinat toți dinții. Și-a pus alții. De aur. Era văduvă de doi ani cînd l-a încurcat pe Ștefan. Îi plăcea să trăiască. Copilul s-a născut firav. Are capul mare. Un ochi mai mare. Celălalt — mai mic și urduros. Sfrenția a-nceput să-i mănînce nasul. Se aud lovituri în poartă.

— Socră-miu, zîmbește Ana.

Ianoșel, sluga de casă, dă fuga și deschide poarta. Intră Stîngu Tauru, călare pe un buiestraș negru-corb, cu șa de piele și țorsamuri noi, numai ținte de argint și cătărămi de alamă. Un bărbat pînă-n grindă. Frumos. Cu niște ochi albaștri, senini. Cu mustața porumbie. Îmbrăcat în straie de sărbătoare. Numai laibărul albastru, cu suitașuri negre, e o avere.

— Prrr, Țiganule !

Glasul bărbătesc umple casa. Îl urmează Iconia, nevastă-sa, călare pe un cal alb de munte. La glasul lui Stîngu Tauru, amuțește toată curtea. Caii legați la codîrlele cociilor încep să tremure. Trag speriați de căpestre. Bat în loc. Tremură și Țiganu, calul negru-corb. Îi tremură picioarele.

— Lasă, mă, poarta deschisă. N-auzi că urcă cocia ? Sare jos din șa. Du calul la grajd. Buciumă-l. Dă-i ovăz.

Intră în casă fără să se uite la cei doi feciori. Îi făcuse cu răposata. Niște 'boi buni de plug. Iconia descalecă sprintenă. Își leagă calul la una dintre cocii. Dă fuga acolo unde le vede pe Ana și pe Mădălina. Pe poartă intră o cocie plină cu nisip de rîu. Printre loitre se preling firișoare subțiri de apă murdară.

Baba Belcotă e doftoroaia și vrăjitoarea satului. Are nouăzeci de ani. A adus-o Tauru ăl bătrîn din Borlova. S-o aibă prin preajmă. Prin 1910. O cunoscuse la tîrgul Caransebeșului. Era văduvă de grănicer. Frumoasă. Și ei sînt din Borlova. Neam de harambași. Un Crețu Tauru a ținut-o pe fata lui Ianăș Bumbăcilă, vestitul harambașă de la Teregova, spaima landmiliției și werwalterilor. Spița Taurilor e veche. Tauru ăl bătrîn zîmbește. Foarte veche !

— Aduceți nisipul ! poruncește el.

Are aproape doi metri. Cînd l-au încorporat, doctorii s-au înspăimîntat. L-au dat la garda imperială. Stă țapăn pe laiță, cu boata ciobănească alături. Boata e săpată cu vîrful cuțitului. O minune. Numai flori și cerbi stilizați. Poartă plete retezate pe ceafă. Și le unge cu unt. Cămașă de cînepă, trecută prin zăr. A umplut toată odaia cu miros de zăr. De brînză. De oaie. Cojoc fără mîneci. Alb. Praștchie de piele. Obiele roșii. Prislopenii poartă obiele albe. Sau sure. El se ține așa cum a apucat. Opinci din piele de mistreț.

— Moșule, îndrăznește noră-sa.

— Aduceți nisipul...

— Să-l grijim pe Gruiță după datina noastră, stăruie mama mortului.

Cristea și Stîngu Tauru tac. Mama își frînge mîinile. Baba Belcotă rîde hinchinit. I-a rămas un singur dinte în falca de sus. Mare. Galben-verzui.

— Îl grijim ca la noi, cotcodăcește ea. E de-al nostru.

— Aduceți nisipul...

Tauru ăl bătrîn vorbește încet. Nu vrea să facă larmă la mort. Glasul răsună ca un muget stăpînit. Cristea și Stîngu ies. Mama plînge în maramă. Nici mort nu i-l lasă. Baba Belcotă, uscată iască, tabără pe Gruiță. Scoate din sîn o sticlă cu ceva verde în ea. Trage cîrpa de pe fața băiatului.

— Nu ! Nu vreau ! Lăsați-mi-l ! urlă mama.

Tauru ăl bătrîn o împinge cu vîrful boatei.

Baba Belcotă deschide dinții mortului cu un cuțitaș. Îi trage limba. Îi toarnă pe gît zeama verde. Spirt, în care a fiert buruieni de ea știute. Băutura asta ține mortul să nu se strice. Tăureștii și sluga cară nisipul cu vedrele. Îl așternpe dușumea. Cristea, tatăl mortului, îl netezește cu lopata. Se aud numai pașii celor care aduc nisipul. Pe urmă — icnetele mamei. Loviturile înfundate ale lopeții. Lumînările au ars pînă la jumătate. Soarele scapătă în spatele Ilișovei. În odaie încep să se aștearnă umbrele înserării. Baba Belcotă dezbracă mortul, cu mîini îndemînatice. Îi trage hainele cu ghearele negre, bolborosind ceva ca o litanie. Ai casei ascultă cuviincioși. Numai mama plînge răzbit.

Tăureștii își întind mortul pe nisipul ud. Îl acoperă cu un cearșaf. Peste cearșaf adaugă alt strat de nisip. Baba Belcotă îi așterne peste față basmaua înmuiată în spirt.

— Spune-i slugii să aducă o vadră cu apă, îi poruncește noră-si Tauru ăl bătrîn. Tu, Mădălino, du-te și ospătează-ți goștii. Priveghem noi.

În odaie se face întuneric. Numai lumînările pîlpîie în ferestre.

— Răchie, spune tatăl mortului.

Cei trei bărbați se așază la masă. Femeia, ușoară și neauzită, aduce o oală mare de rachiu. Sluga aduce vadra de apă. Ca să aibă cu ce stropi nisipul. Tăureștii rămîn singuri. Lumînările le tremură umbrele uriașe pe pereți. Umbrele astea nu-ncap în odaie. Dacă n-ar fi zidurile, s-ar întinde peste tot Prislopul.

— Va să zică, Goanță. Asta va să zică, muge stăpînit Tauru ăl bătrîn.

— Să ne povestească cea' Cristea, tată, spune Stîngu Tauru.

— Bine! Să vă povestesc.

Mortul stă liniștit în patul de nisip umed. La fel de liniștiți stau și Tăureștii la masă.

2

Belcoteștii stau la sfat, în jurul focului. Flăcările ard mocnit. Scot din noapte un colț al temeliei de piatră. Bîrnele proaspăt cioplite ale sălașului. Trunchiul gros al nucului. Lumina lor roșiatică tremură în poala frunzișului. Miroase a fîn cosit. A cioplitură de lemn.

În fiecare vară, Belcoteștii se adună acasă. Un asistent universitar la Facultatea de litere din București, un locotenent de aviație, un student la Politehnica din Timișoara și un elev în clasa a opta a liceului C. Diaconovici Loga din același oraș. Belcoteștii își muncesc pămîntul în comun. Așa au apucat din moși-strămoși. Lucrul îl împarte moș Belcotă, bunicul. În tinerețea lui — are aproape nouăzeci de ani — fusese popă. Pentru o pricină, nici el nu și-o mai amintește: poate pentru

contrabanda de porci cu Țara Romînească, poate pentru că ținuse ascuns un lotru care-l prădase pe vlădica, poate pentru că, zicea lumea, ar fi avut-o drăguță pe nevasta obrișcierului — colonelul regimentului grăniceresc —, o vieneză îndrăgostită de glasul lui de tenor, sau poate pentru toate astea la un loc, l-au răspopit. Acum poartă mustață albă, patriarhală. Plete retezate pe ceafă. E ușor adus de spate. Lumina dulce a focului îi joacă în irisul sclerozat, verde-gălbui. Stă pe un cojoc în vatra focului, cu mîinile uscate întinse deasupra flacării. În afară de „domni" se află aici tot neamul Belcoteștilor din Prislop. Muierile și-au adormit copiii. Unele șușotesc întinse pe cojoace. Altele moțăie.

— Domnii noștri mai pot? Nu li s-au crepat mîinile de dîrjală?

Bărbații rîd potolit.

— Dacă mai pot, atunci mîine, tu, profesăre, iai ofițîrul și vă duceți cu Ion. Auzi, Ioane? Voi ăia din Camăna, tăiați ce-a mai rămas sub Ilișova.

— Tăiem, moșule, răspunde un glas din umbră.

— Ștudintele cu cocoșelul ăla a lu Toma să meargă după un car de uscături.

Elevul, scund, căpățînos ca tot neamul, se strecurase după Ruja. De cînd au ieșit la lucru o pîndește.

— Tu, Belcotă, dă-i zor cu sălașul. La iarnă n-am unde ține oile. Astă-primăvară se hotărîseră să-și țină și oile în devălmășie.

— Îi dau, moșule. Mi-ar mai lipsi niște șindrilă de fag pentru săivan.

— Multă?

— O jumătate de car.

— Care-i, mă, la rînd?... Tăceți?

— Noi, moșule. Ăi din Broschin.

— S-aduceți șindrila. Vă tocmiți cu Goanță.

— Unde să tăiem fagul?

— La Bimbi. Voi, muierilor, să nu vă mai sfădiți care gătește, că vă mîncă buba. Și acu, lăsați-mă să mă hodinesc, că-s bătrîn.

Își ia cojocul și se duce sub carul lui, tras sub nuc, să nu-l ude roua.

— Voi vi-s oameni înşcolaţi, măi Simule. Staţi la Bucureşti. Tu faci politică ?

— Am făcut, cea' Belcotă.

Asistentul s-a aşezat turceşte. Poartă cămaşă sport, verde, cu carouri negre. Pantaloni de doc. Pantofi din piele de bizon, cu limbă şi talpă triplă. Are capul mare, perfect sferic. Fălci puternice. Priveşte în foc. Fix.

— Ce vrei să ştii, cea' Belcotă ?

— Cum s-aşază lumea, Simule. Asta vreau să ştiu.

— Lumea ? Rîde aspru. Apocalipsul. Aşa s-aşază lumea. Apocalipsul. Numai dacă-n-or învia morţii noştri. Să spălăm toate ruşinile din veac. În sînge să le spălăm.

— Aţi vărsat destul sînge, Simule, spune aviatorul.

Stă trîntit pe spate, cu mîinile cruce sub cap. Priveşte stelele. Nicăieri stelele nu sînt atît de frumoase ca-n Prislop. Nici măcar de la bordul „Gheului". Luciul roşiatic al flăcărilor îi aşterne pe obraz o mască de piele roşie.

— Tu ai rămas la concepţia strict cazonă a statului...

— Întîmplător, am citit *Contractul social.*

— Nu e momentul, Radule.

— Adică ?

— N-avem nevoie de o discuţie a principiilor. De acţiune avem nevoie.

Ceilalţi amuţesc. Focul scoate din umbră feţe de munteni. Fălcoase. Cu buze groase. Frunţi încruntate. Ochi adînci, care nu lasă să se ghicească nici un gînd. Unul, Gheorghe Belcotă din Babindeal, îşi ascute sîmceaua cu gresia. Se aude numai hîrşîitul oţelului pe piatră. Şi pocnetul tăciunilor în spuză. Din cînd în cînd, cel cu sîmceaua se uită la Simu Belcotă, ca un cîine supus.

— În ce sens acţiune ? întreabă Alexandru Belcotă, studentul.

— În sensul istoriei poporului ăstuia de ţărani.

Simu se scoală. E bondoc. Vînjos. Întinde mîinile peste foc. Face gesturi scurte. Retezate. Poruncitoare.

— O mie nouă sută patruzeci şi cinci de ani de istorie pastorală. De transhumanţă. Comunism ? Absurd. *Mioriţa* e incompatibilă cu *Capitalul.*

— Isprăveşte ! spune aviatorul. Eşti ridicol.

— Frumos vorbești, Sîmule! Păcat! N-am înțeles mare lucru. Minte de țăran.

Belcotă oftează. Își scarpină craniul lucios, sub pielea căruia se văd încheieturile oaselor.

— N-ai răspuns la întrebare, Simule. În ce sens acțiune? Sînt obișnuit cu un univers inteligent, spune studentul.

— Vrei să zici...

— Iartă-mă! M-am exprimat greșit. Cu un univers în care nu se întîmplă nimic în afara cauzalității. A logicii. A matematicii.

— Un univers primar, Sandule. Grosier.

— Universul lui e superior, taie sec aviatorul. Pistoale. Asasinate. Oameni agățați în cîrlige la abator. Pogromuri.

Flăcăul care-și ascuțea sîmceaua începe să rîdă. Aviatorul se ridică într-un cot. Acum, lumina îl bate în plin. Poartă sub ochi urma unei răni. Are cap de medalie antică. Păr negru, bogat, creț, tuns scurt.

— Care rîzi, mă?

— Gheorghe rîde.

— Ai făcut armata, Gheorghe?

— N-am făcut-o, cea' Radule.

— Mare dobitoc ești tu, mă Gheorghe!

— Aș! E realist, Radule. Poveștile astea nu mai impresionează pe nimeni. Secolul nostru are nervi tari.

Aviatorul se scoală elastic. Pleacă în livadă.

— Vremuri grele, oftează Belcotă.

Profesorul se depărtează pe urmele celuilalt.

— De cînd ați venit acasă, urmează omul, o vorbă ca lumea n-am auzit de la voi. Vă așteptam. Oameni înșcolați. Drac! Vă sfădiți ca neoamenii. Principuri și iar principuri.

Își trece mîna cu trei degete lipsă peste frunte. Cuvintele, zvîrlite prin strungăreață, zbîrnîie.

— Am adunat niscai bani în război. Cu oile. Cu livezile. Vă-ntreb: ce facem, mă înșcolaților, cu banii? Cumpărăm pămînt? Case? Poate mai bine oi? Livezi? Dumnezeu să vă știe. Parc-ați turbat. Ia treceți, mă, și vă culcați.

— Mîine noapte ne-am duce și noi la priveghi, se aude un glas.

— Să vă țină ăia ca pe slugi?

— Ce slugi, cea' Belcotă?

— Mîine-poimîine, avem cît ei.

— Unul de-al lor nu-i la școală.

— Ce slugi? Că-i punem la pămînt.

— Cu Gruiță am fost ortac în junie.

— E o crimă că noi doi ne-am îndepărtat atît de mult, Radule.

— Poate o binefacere, Simule.

Radu Belcotă se oprește în marginea poienii sub un măr bătrîn, cu trunchiul îndoit ca un jeț. Dintotdeauna îi plăcea să stea în mărul ăsta, și să viseze. Îl smulsese o furtună. Mărul nu se lăsase. Căutase pămîntul cu rădăcinile. Îl găsise. Își arcuise trunchiul spre soare. Crescuse. Rodea. Era un măr strașnic. Făcea mere de toamnă. Aurii. Gustoase. Luna îl spală cu o lumină diafană. Fructele par cele fermecate ale copilăriei. Mărul de aur, din care fata împăratului scoate furca năzdrăvană. Mirei îi plăcea să viseze aici. Cu ochii deschiși. Are senzația Mirei aproape fizic. Pietroasă. Zveltă. Felină. A găsit-o sfîrtecată la Facultatea de medicină, după bombardamentul din 4 aprilie. Între mii de cadavre.

— Trebuie să-nțelegi odată, Radule. Pentru mine viața s-a încheiat la 23 August.

— Să-ți fie țărîna ușoară.

— Mulțumesc! Cu tine nu merge altfel. Ascultă ici. Trebuie să punem la adăpost arhiva. Cîțiva camarazi. Avem nevoie de un avion.

Locotenentul se-ntoarce brusc. Se pleacă. Îl privește-n ochi.

— Secătură! Marș de-aici!

— Ai să regreți.

— Marș!

— Gîndește-te bine.

— Marș, că te plesnesc, centurionule, sau cum dracu îți spune acolo în banda aia de criminali...

...Licuricii își plimbă felinarele verzi pe sub nuc. Ruja s-a lipit cu spatele de trunchiul gros, aspru. Privește-n vale. Se gîndește la Pătru. Viorel, desculț, îmbrăcat țără-

neşte, se apropie tremurînd. La vîrsta lui, băieţii din sat au copii. Sub nuc miroase aţîţător a frunze verzi. A pămînt cald. Toată atmosfera de sub nuc e încărcată de electricitate. Viorel Belcotă vede numai profilul fetei. Şi pieptul. Ruja oftează. Vrea s-o cuprindă.

— Care eşti ?

— Eu ! Viorel.

Ştia că e el. L-a auzit de departe. L-a văzut.

— Ce vrei ?

Nu poate să-i spună : „Pe tine te vreau, Ruja". E ridicol. Întinde mîinile. Fata-l plesneşte peste ele.

— Du-te şi te culcă, fişcalule. Du-te ! N-auzi ?

— Rujo !

— Dacă mai întinzi ghioambele, strig.

— Eşti nebună ?

— Te aude cea' Belcotă şi-ţi înmoaie focul.

...La miezul nopţii, toată lumea doarme. Carele îşi aruncă umbrele în poiană. Îşi aruncă umbrele nucii. Livezile. Sălaşul, ridicat pînă-n grindă, pare o fantomă. Simu Belcotă aude gemetele truditorilor prin somn. Unul dintre ei sforăie. Dincolo de poiană, pasc caii. Aude cum retează iarba cu dinţii. Clinchetul piedicilor de fier. Greierii. Priveşte cerul înstelat. Carul-mare îşi răsuceşte oiştea. Tot cerul se mişcă. Cu toate miriadele lui de stele. Frate-su Radu ăsta, frumos ca un efeb, trebuie îmblînzit. Numai el poate salva, dacă mai este ceva de salvat.

Se apropie cineva.

— Cea' Simule.

— Care eşti ?

— Eu, Gheorghe.

— Ce-i ?

— Spunea Armaşu să treci pe la el.

— Armaşu ?

— Nu te mai preface, cea' Simule. Sînt în Frăţie de doi ani. Ne spunea Armaşu de dumneata. Vii ?

— Vin ! Acum du-te, şi ţine-ţi gura.

— Mă duc. Mîine sub sară. La Izvorul Lotrilor. Unde l-or căsăpit pe Gruiţă.

Armaşu putea să-i dea de ştire altfel. Sau să aştepte. Nu mai vrea să aştepte nimeni. Şase martie a

fost un semnal de alarmă. Legiunea își reface rîndurile. Să fugă? Nu e o dezertare? Să fugă? Unde? Horia Sima și ceilalți au luat toată valuta Gărzii. Și ce valută? Aici? Se scoală într-un cot. Peste creștetul livezilor, dincolo de Prislop, se-ntind sub lună crestele negre ale munților.

3

Tăureștii au schimbat a treia oară lumînările din ferești. Apa turnată peste nisipul în care se conservă mortul a-nceput să se scurgă pe dușumele. Cristea Tauru aduce o oală mare de răchie.

— Cu banii ăia puteam cumpăra o sută de oi, spune el.

— Atunci, îi luăm lu Goanță două sute, cea' Cristea. Altfel, nu ni-s oameni. Își bate satul joc de noi.

— Tu ce zici, tată? întreabă Cristea.

— Zic ce zice Stîngu. Să le luăm două sute. Le trecem la stîna mea din Țarcu.

— Dar dacă ăia n-or fi pus mîna pe bani?

— Cum să nu pună, Stîngule?

— Spune-i, mă, lu Cristea. Cum să nu pună?!

— Poate n-au avut vreme. A dat Pătru peste ei.

— Care Pătru? A lu...

— A lu Nică. A fost la 'mneata la oi.

— Unu rău.

Cristea Tauru stă cu spatele la mort. Are el o bănuială.

— Putea, Stîngule, să nu ajungă ăia la straiță?

— Dacă i-o pușcat Pătru, putea.

— Du-te, Cristea, după noru-ta, poruncește Tauru ăl bătrîn.

Cristea se scoală greoi și se duce. Ceilalți doi tac și beau. Mădălina intră cu privirea rătăcită. Despletită. I se zbate pieptul sub ciupag. Rămîne lîngă ușă. Din Gruiță nu se vede nimic. L-au astupat cu nisip, păgînii. Își face cruce cu limba-n gură. Stîngu Tauru se uită lung la ea. E frumoasă puicuța. Asta n-are bărbat, ca noră-sa. Își răsucește mustățile. Lumina gălbuie a lumînărilor îi

joacă în genele lungi. Pe obrazul bărbătesc. În ochii albaştri, limpezi.

— Ia povesteşte-ne tu, Stîngule, spune Tauru ăl bătrîn, cum a fost cu Spurcaciu ăla. S-audă şi asta.

— Ei, cum a fost? Cum să fie? Îi dădusem să-şi ia cai. Şi-a luat nişte cai. Îmi plăceau. I-am zis: „Ţine, mă, banii şi dă-mi caii".

— Auzi, muiere, ce i-a spus ăsta lu Spurcaciu?

Bătrînul întoarce ochii cenuşii spre ea. Mădălina vede lumînările. Vede cum picură din ele lacrimi de ceară. Vede ştergura albă de pe faţa mortului. Umbrele nesfîrşite ale Tăureştilor jucînd pe pereţi. I se usucă gura.

— Ăla nu vrea. Îmi dă banii. Zic să şi-i ţie. Şi banii, şi caii. Prostu îmi aruncă banii pe geam. Legaţi într-o trăistuţă.

— Auzi, fato? Îi aruncă banii ăstuia.

— Mă duc la el cu trăistuţa.

Mădălina aude ca prin pîclă. Lumina lumînărilor joacă-n olcuţe, cum joacă luminile în noaptea Învierii.

— Îi zic: „De ce ai făcut, mă Spurcaciule, una ca asta?" El mă-njură. Scot pistolu. Uite-aşa scot pistolu. (Stîngu Tauru îşi scoate pistolul. Îndreaptă gura neagră a ţevii spre pieptul ei.)

În noaptea Învierii a venit Gruiţă să ia lumină de la ea. Era şi Pătru acolo.

Îl pusc. În inimă îl pusc. Prostul moare.

— Auzi, nevastă? Moare. Dintr-o puşcătură moare omul.

— Ăla nu era om. Era porc. Îi zic: „Cum murişi, mă Spurcaciule, că abia acum am poftă să te omor?!" Ieşise nevasta în tîrnaţ. Copiii, Făceau larmă. Se rugau să nu-l omor. Rîde încetişor. Lumînările îi poleiesc dinţii. Mădălinei îi curge pe spate o sudoare rece. Îl reazim de zid. Îl pusc iarăşi. În cap. Stropeşte zidul. Ăia urlă.

Ochii albaştri se-ntunecă. Începe să-i tremure colţul buzelor.

— Îl ţin c-o mînă şi-l pusc. În numele Tatălui. Şi-al Fiului. Şi al Sfîntului duh.

I se broboneşte fruntea. Vorbeşte răguşit. Bea.

— Ai auzit, muiere? Cu banii ce-ai făcut, mă?

— I-am agățat de piept. Cu sîmceaua i-am pironit trăistuța de piept.

Cristea Tauru încuviințează. Așa a fost. Cînd l-au căutat jandarmii și satul, s-a tras la codru. În ziua înmormîntării ăluia, s-a arătat în Cucuietu. A pușcat și a chiuit ca la nuntă. Pe urmă a plătit avocați.

— Așa facem noi cu banii. Dacă vrem, îi dăm. Un sac de bani dăm. Dacă nu vrem, pentru banii noștri...

Tauru ăl bătrîn ridică fruntea.

— Ia zi tu, fato, aici lîngă mortu ăsta, ce-ai făcut cu straița ?

În noaptea Învierii. Ce are cu noaptea Învierii ? Umbrele Tăureștilor au umplut toată odaia. S-au întors cu fața la ea.

— Zi ! muge Tauru ăl bătrîn.

Dacă spune, rămîne o moartă printre cei vii. La mila lor. La ușa lor. Încearcă să vorbească. Nu poate. Scoate gemete înăbușite. Bătrînul apucă boata. Stîngu se scoală. Se scoală Cristea. S-a întunecat odaia. Mădălina urlă. Smucește ușa. Fuge. Bîjbîie în întuneric. Se lovește de ceva. Răstoarnă ceva cu zgomot. Iese sub poartă. I se pare că aude pași. Pași grei. Simte-n spate privirea bătrînului. Răsufletul Stîngului. E întuneric. Dă buzna la poartă. Smucește drugul. Mîneca ciupagului i se prinde în clanță. Urlă. Se smucește. Iese-n deal. Fuge. Tăureștii aud urletele muierii. Se așază și beau.

— Lioarfa ! scrîșnește Tauru ăl bătrîn. Du-te, Cristeo.

— Lasă-mă pe mine, spune rîzînd Stîngu.

Își strînge praschia de piele. Se-ntinde. Își ia căciula de astrahan. Iese-n deal. Ascultă. Mădălina nu mai urlă. Poate plînge pe undeva pe-aproape. Zîmbește. Are s-o împace. Toate zgomotele nopții le-aude Stîngu Tauru. Fîșîitul aripilor de lilieci. Chițăitul șoarecilor. Pașii vulpilor sub loazele din Cracul Lupilor. Crengile pe care calcă Mădălina fugind la vale. Nu numai crengile. Și dupăitul opincilor pe coastă. Bolînda coboară în Topla. Pînă acolo e vreme. O ia prin livezi după ureche. Mădălina se oprește. Își trage sufletul. Aude pași. Se-ntoarce. Îl vede în buza coastei. Parc-ar atinge cerul cu capul. E negru. O stană neagră în buza coastei. În spatele stanei — stelele. Toți pomii din livadă au gheare lungi,

cu care vor s-o înlănțuie. Fuge. Stîngu Tauru o vede într-o poiană, trecînd pe sub lumina palidă a lunii. Se aprinde. Coboară cu pași mari. Pașii bărbatului îi bat Mădălinei în tîmple. Tot sîngele îi bate în tîmple. Are s-o împuște. Ca pe ăla. Înainte are s-o chinuie. A-ngropat trei muieri pînă la Iconia. Numai Iconia îi face față. E cît un taur. Are s-o batjocorească. E singură sub stele. N-are pe nimeni. I se taie picioarele. Răsufletul. Îl aude din ce în ce mai aproape. O strigă.

— Mădălină ! Stai, proasto. Stai ! N-auzi ?

Fuge.

— Îți iau salbă, Mădălină. N-auzi ? Salbă. Te-mbrac în aur.

Fuge. Stîngu Tauru scrîșnește. Niciodată n-a gonit o femeie așa. De aia le place căprioriloг să-și alerge caprele. Și cerbilor. Se-ncintă. Mădălina iese sub livezi. La poala coastei nu mai poate. La cîțiva pași — lunca Toplei. Dincolo — casa lui Nică ăl bătrîn. Aici alergase. Aici o-mpinsese inima. Strigă. Cu puterea cu care mai poate striga.

— Petreeee ! Petre.

Se-mpleticește. Inima îi bate nebunește. Se tîrăște pînă-n luncă. N-o mai țin picioarele. Strigă încă o dată.

— Petree !

Strigătul se pierde între munți. Firav. Topla spumegă între maluri. Se trîntește după un arin. Se tîrăște. Se vîră sub loazele de mură. Loazele îi sfîșie carnea. Printre ramuri cad petice de lumină. Stîngu Tauru o caută înverșunat. O cheamă pe nume.

Pătru doarme în tîrnaț. I-a așternut mumă-sa, după ce s-au întors de la crîșmă. Mai mult cucăie decît doarme. Plutește între vis și viață. Aude chemarea Mădălinei și zîmbește. Luna plutește spre asfințit printre crengile înalte ale părului. Îl strigă Voica din Broschin. El paște oile în Camăna. Auzi cum îl mai strigă Voica...

— Petreee ! Petre.

Strigătul Voichii răsună din deal. Parcă plînge.

— Scoal', dragul mamii. Scoal'.

Pătru tresare. E în picioare într-o clipă. Maică-sa i s-a-ncleștat de umăr.

— Ascultă, puiul mamii.

De pe Topla se aude un strigăt înăbușit. Pătru își scoate Parabellumul de sub căpătîi. Sare peste gardul prispei. Iese în drum. Dincolo, între niște anini, se luptă doi oameni.

— Petre ! Petre !

Trece Topla. Călduță. E în izmene și-n cămașă. Stîngu Tauru a pus-o jos. Mădălina nu mai mișcă. Pătru îl apucă de gulerul laibărului.

— Ce-ai, mă, cu muierea ?

Stîngu țîșnește în picioare. Se revarsă. Nu mai vede nimic. Vrea să ucidă. Cu pumnii. Intră în pumnii ostașului.

— Are pistol, geme Mădălina.

— Sai, Nică ! strigă maică-sa.

Cei doi se despart o clipă. Se privesc. Îi bate luna.

— Tu ești, Pătrule ?

— Eu, Stîngule.

— Aruncă pistolul.

— Aruncă-l și tu.

Stîngu Tauru aruncă pistolul.

— Și sîmceaua, zice Pătru.

Stîngu aruncă sîmceaua. Aruncă și Pătru pistolul.

— L-ai zobit pe tata, Stîngule. Acu ce vrei ?

Stîngu năvălește gemînd. Pătru se ferește scurt. Îi pune piedică. Stîngu cade-n bot. Își sparge nasul. Cînd se scoală, îl ia Pătru în pumni. Stîngu îi repede fruntea în burtă. Îl dă peste cap. Îi sare-n spate. Se tăvălesc pe jos.

— Pe tine am să te zobesc, diavole, scrîșnește Stîngu. Te-ai înțeles cu asta.

— De-o viață vrei să ne-ncaleci. Aici te-ngrop.

Se bat pînă amețesc. Nică ăl bătrîn țopăie lîngă ei.

— Nu da, chinezule. Nu da.

— Lasă-ne, tată.

Mamă-sa trece Topla cu furcoiul.

— Lasă băiatul, diavole. Lasă-l, n-auzi ?

Se ridică amîndoi. Nu se pot dovedi. Mădălina, prăvălită într-o rînă, plînge icnit.

— Ne mai vedem noi, Petre.

— Asta zic și eu, Stîngule.

Își culeg armele de pe jos. Stîngu o ia la deal. Praful s-a ales de hainele lui. Își șterge sîngele cu poala cămășii. Pătru se spală în Topla. Îndelung. Mama o ia pe Mădălina. O duce în casă.

4

— Mă Bîzdroc, băiatule, de ce nu vrei tu să spui ce căutași la Nică ?

— Nu mă cheamă Bîzdroc.

— Dar cum te cheamă pe tine, Bîzdroc ?

— Nu mă cheamă Bîzdroc. Asta-i.

— Atunci, cum ?

— Goanță Ștefan mă cheamă.

— Bine, mă ! Goanță Ștefan să te cheme. Ce căutași cu banii ăștia la Nică ?

— Tata mi-a poruncit să nu spun. Și nu spun. Dacă nu-mi ziceai Bîzdroc, îți spuneam. Asta-i.

— Te-a croit cineva pe spinare cu vîna de bou ?

— Hi-hi-hi ! Încă cum ! La seminar mă bătea sfinția-sa cu cîrja.

— Ce vorbești, mă ? Auzi al dracu' popă ! Și zi, te bătea cu cîrja ?

— Parcă numai sfinția-sa ? Și cea' Ion mă bate. Și tata. Pe mine toți mă bat. Zic că-s prost.

— Dă-i dracului. Bei o țuică ?

— Ăhă !

— Na, mă, o țuică. Vin' să ciocnim. Nu aici. Scoal' d-acolo. Treci sub portretul maiestății-sale. Ia poziția.

— Hi-hi-hi !

— Nu rîde. Salută. Așa fac, bă, prietenii mei. Salută pe maiestatea-sa. Hai noroc ! Ce mai face, mă, Erji ?

— Hi-hi-hi ! Bine face.

— Tu nu, din cînd în cînd... Ia zi. Așa, cîteodată.

— Hi-hi-hi ! Mi-e rușine, dom' plutonier.

— Vin' să te pup. Îmi placi, bă. Ce mai ? ! Îmi placi. Voiai să-i dai banii lui Pătru. Nu-i păcat, mă ? Dă-l dracului. Parcă ție nu ți-ar trebui bani ?

— Îmi trebuie. Nu-mi dă nimeni.

— Mă iubești tu pe mine, mă Ștefan ? Așa, un pic, mă iubești ?

— Te iubesc, dom' plutonier. Am fost seminarist. Cum să nu te iubesc ?! Nu zice acolo : „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți" ?

— Dacă mă iubești, scrie tu, că scrii frumos. Mai frumos ca mine. Treci ici, la biroul meu, și scrie.

— Ce să scriu ?

— Cum i-ai auzit tu pe ăia ai lu Guga vorbind să-l omoare pe Gruiță. Cum au plecat călări. Cum se-ntoarse ăla rănit. Unde-i ascuns Ion.

— Asta nu pot s-o scriu. Mă omoară.

— Așa ți-a spus el cînd s-a ascuns ?

— Așa.

— Atunci, nu scrie. Scrie chestia cu banii. Cum te-am arestat azi-noapte cînd te duceai cu banii la Pătru. Să semnezi frumos. Și să pui data. Ia scrie tu aici sus. Declarație... Măăă ! ! Pe tine te bătea popa ? Diacon trebuia să te facă. Scrii ca un ministru, mă. Ascultă-mă pe mine.

Plutonierul încuie ușa dormitorului trupei. Iese în vîrful picioarelor. Încuie ușa cancelariei. Pune cheia în buzunar. Lipește urechea de ușă. Îl aude pe Bîzdroc mormăind. Goanță a plecat la Caransebeș, să-și pună neamurile și paralele la treabă. Se duce la arest. Deschide ușa arestului. Cei doi frați Guga atîrnă legați de grindă, cu capetele-n jos. Sergentul-major Momîrlă încearcă să le dea apă.

— Ce faci aici, putoare ?

Se repede la el. Îl apucă de reverele tunicii. Îl zgîlțiie.

— Ce faci, bestie ? Eu... Tu-ți candela. Ieși, mă, că te omor !

— Don' plutonier-major ! Astea-s metode ilegale.

— Te apucă bunătatea, șperțarule ? Marș la post ! Trei zile de arest în post. Ieși !

Momîrlă lovește pintenii. Iese. Își scoate cascheta. Se șterge pe frunte cu o batistă cazonă. Are capul numai muchii. Fălci puternice. Nas turtit. I-l turtise un borfaș. Are să-l mănînce pe Amăriuții. Cu cizme cu tot are să-l înghită. Intră în post. Ușa la cancelarie — încuiată...

— Tot aici eşti, Bîzdroc ?

Tăcere.

— Mă, m-auzi ?

— Aici.

— Ce faci acolo ?

— Dau declaraţie.

— Descălecătoarea ta de bou ! Ce declaraţie, mă, că te fărîm ? !...

— Taci, că te spun lu dom' plutonier. Ai vrut să-mi furi banii.

— Bîzdroc !

— Hă-hă-hă ! Vin' aici, să-l saluţi pe maiestate. Pînă atunci nu stau de vorbă.

Sergentul-major Momîrlă transpiră. Dobitocul ăsta o să strice totul. Trebuie să-i scoată Goanţă certificat medical de iresponsabilitate. Se strecoară în drum. Se duce la Telefoane.

Lumina intră în arest prin ferestruica zăbrelită. Imperialii ştiau să construiască aşezări ostăşeşti. Cazărmi grănicereşti. Arestul e lipit de grajd. Zidit din bolovani. Peste bolovani — trasă o tencuială de beton. Pardoseală de beton. Se poate spăla uşor. Amăriuţii se dezbracă încet. Arestaţii se răsucesc în jurul funiei. Le-au ieşit ochii din orbite. S-au înroşit. Picioarele le sînt vinete. Pe buze li s-a închegat un strat de sare. Răsuflă greu. Nu vrea să-i bată. Îi pot face proces.

— Ascult.

— Pe mă-ta, geme Niculae. Am fost şi eu jandarm. Vezi să nu te frigi.

— Recunoaşteţi ?

— Nimic.

— Mă Firule, recunoaşte, mă ! Te-a văzut Pătru. Te-a împuşcat. Doctorul a făcut expertiza. E rană de glonţ. V-am prins fugind. Sînteţi nebuni, mă ? Aţi ucis. Vă luaţi pedeapsa. Gata. Aveţi bani, mă. La proces, ca la proces. Poate scăpaţi cu cîţiva ani, acolo. Lăsaţi-mă să-mi fac datoria. Ce-aveţi voi în capetele alea ? De ce ucideţi, mă ? De ce vă bateţi ? Nu v-ajunge averea ? Ce faceţi, mă, cu banii ? Vă puteţi cumpăra palate în Capitală.

Își agață tunica într-un cui. Își sufulcă mînecile cămășii. Se duce la Niculae.

— Ai fost jandarm. Tu nu știi ce pot jandarmii, Niculae ?

— Ia nu mai fă vînt aici.

Niculae are buzele umflate. Sîngerează. Sarea îi intră în răni. Îl ustură de se scapă pe el.

— Niculae, Niculae... Am o răbdare de mucenic, mă ! De mucenic.

Firu amețește. Îi vine cu leșin de la lingurică. Oticnește. Varsă saramură, amestecată cu fiere.

— Trei rînduri, Firule, și te duc la dispensar.

— Dă-te-n...

— Mă, urlă Amăriuții. Iese-n ușa arestului. Vasile ! Jandarmul de santinelă aleargă.

— Adu boia, Vasile. Fugi la nevastă-mea și cere-i boia. Zboară.

Se-ntoarce lîngă ei.

— Vă pun la fum, îngerașilor. La fum, sifiliticilor. Pînă atunci, să vă citesc ceva.

Scoate din buzunarul vestonului o broșură. Se așază așa ca să-i pice bine lumina.

— „Despre drepturile și datoriile cetățenilor", începe jandarmul, cu glas didactic. „Capitolul unu."

Frații Guga se răsucesc în jurul frînghiei, cu ochii ieșiți din orbite, cu buzele umflate, crăpate, însîngerate, cu părul măturînd podeaua de beton.

E un amiaz de vară toropitor. Soarele varsă plumb topit. Satul pare pustiu. Pe crucea bisericii picotește o cioară. Ceasul din turlă bate douăsprezece. În fața postului stopează un Mercedes-Benz negru, lucios, cu masca radiatorului nichelată. Pneurile, noi, au cercuri albe. Capacele roților sînt nichelate și ele. Pe cutia de bagaje s-a depus un strat gros de praf. De la volan se dă jos un căpitan de jandarmi, într-o ținută impecabilă.

— Micky, dă-mi cascheta, te rog.

Femeia îi întinde cascheta. Are brațul sculptat în abanos. Ofițerul e mai mult scund, suplu, cu fruntea proeminentă, tăiată pieziș de urma albă a locului protejat de cozoroc. Cu toate că e bronzat, fața — prelungă,

osoasă, perfect rasă — are o paloare neobișnuită. Poartă mănuși noi, din piele de căprioară în culoarea ei naturală, veston fără decorații, centură, pistol, pantaloni crem, bine strînși pe pulpe, șantiuri de bizon, cu pinten.

— Întîrzii mult, Victor ?

— Nu, draga mea. O clipă.

— E nesuferit de cald aici în mașină.

— Deschide parbrizul.

Femeia e îmbrăcată într-o rochie simplă de șantung, cu mîneci chimono, din care ies brațele rotunde, arse de soare, suple. Scoate din sacoșă un curs de anatomie comparată, își pune ochelarii de soare și se adîncește în lectură, făcînd adnotații pe marginea cursului, cu un creion minuscul de argint, cu canaf de mătase.

Căpitanul taie curtea murdară, prăfoasă, în care sînt împrăștiate cîteva cutii goale de conserve. Bucăți de tifon cu pete gălbui. Mirosul iute al fumului de boia îl irită. Pintenii zornăie energic și oficial. Din arest se aud gemete. Santinela înlemnește în ușa grajdului. Încearcă să prezinte arma. Se pierde. O scapă din mînă. Căpitanul îl privește pe sub cozoroc.

— Ridic-o !

Întredeschide ușa arestului. Sub capul arestaților fumegă o tavă cu cărbuni, peste care plutonierul Amăriuții presară un nou strat de boia.

— Ce să vă fac, mă băieți ? N-am ce să vă fac ! Voi o vrurăți și pe asta. Ei, Firule ! Dai declarație ?

Din fumul roșiatic izbucnesc înjurături cumplite, tăiate de accese convulsive de tuse.

— Mai e vreme, mă. Mai e vreme. Nu mă grăbesc. Ascultați acu legea circulației, bă ! Aveți bani. Mîine-poimîine vă luați un Lux. Cine știe ? ! Nu strică s-o auziți și p-asta.

„Are imaginație, dobitocul", gîndește căpitanul închizînd ușa. Face semn santinelei să se apropie. În ușa postului iese sergentul-major Momîrlă. Bate din pinteni. Rîde unsuros. Servil.

— Să trăiți, dom' căpitan Ceaușu !

Căpitanul îi întinde mîna înmănușată.

— Cheamă-l pe Amăriuții, Momîrlă. Tu, jandarmule, vezi să le vină arestaților puțin aer curat.

— Am înțeles, dom' căpitan!

Amăriuții iese din arest vînăt, scrîșnind, cu ochiul ceacîr bătîndu-i într-o parte. Își încheie vestonul din mers. Vrea să dea raportul. Căpitanul îl oprește cu un gest.

— Momîrlă, scoate tot postul la instrucție în curte. Haide, Amăriuții. Du-mă în cancelarie.

Se aud ordinele răstite ale sergentului-major. Tropotele jandarmilor puși în stare de alarmă. Amăriuții descuie ușa cancelariei.

— Pe cine ai aici?

— O rudă a criminalilor. Cred că sergentul-major Momîrlă v-a informat.

— Nu greșești, Amăriuții, decît arareori. Dar cînd greșești, o faci boacănă rău.

Bîzdroc doarme dus pe banca de lemn, cu capul vîrît sub haină. Căpitanul se așază la birou. Citește declarația lui Goanță Ștefan zis Bîzdroc, scrisă caligrafic, care se încheie cu un „să trăiești, maiestate". Își scoate mănușile. O rupe în două. În patru. În zece. Privește gînditor pe fereastră.

Femeia din mașină lasă cursul de anatomie comparată pe genunchi. Se amuză ascultînd glasul spart de dincolo de zid.

— Știți voi cine-i don' căpitan Ceaușu Victor, mîrlanilor? Spaima legiunii Caraș-Severin, bă. Don' căpitan a salvat patria, bă! Unde pune mîna don' căpitan, pune și Dumnezeu mila. Auzi, leat? Bă ăla lungu din Vlașca, desculță-te binișor și strecoară-te în dormitor. Ca jandarmul iscusit. Întinde cearșafurile și păturile. Să știți că don' căpitan e ginerele lui don' colonel Vărzaru Petre, fost prefect, viitor ministru. Că întoarcem noi politica, n-avea grijă. Pe umăr... arm'! La stînga-mpre'!

— Personal, te felicit, Amăriuții. Ai acționat ca un adevărat jandarm. Prompt. Inteligent. Dar ca adjunct al legiunii, nu te pot felicita, Amăriuții. Trăim vremuri tulburi. Noi trebuie să cîștigăm încrederea oamenilor. Auzi tu? Meditează asupra acestor cuvinte. Să cîștigăm încrederea oamenilor... Își întoarce privirea de la fereastră, pironindu-l cu niște ochi cenușii de oțel. Ca să nu ne-o fure alții. Ai înțeles?

Bate darabana cu vîrful unghiilor, tăiate îngrijit. Amăriuții se uită la cămașa albă a căpitanului. E făcută din mătase de parașută. Pune pariu că și izmenele tot din mătase de parașută le are. Numai el i-a predat douăsprezece parașute americane în timpul războiului. Pe hamurile parașutelor scria „Irwing". Cît i-o fi dat Goanță să vină pînă aici? Ce-o fi însemnînd Irwing? Vreo marcă de fabrică.

— Momîrlă e un dobitoc, Amăriuții! Îmi trîntește în fiecare săptămînă cîte-un raport informativ idiot. Dobitoc, dar devotat. Auzi tu? Devotat! Iată la ce mai trebuie să te gîndești.

Un tăun intrat prin oberlihtul deschis se izbește de geam. Zumzăie sonor.

— Va să zică ne-am înțeles. Îi mai ții pe ăștia la post două-trei zile. Pentru ca să-ți dau satisfacție. Poți să-i și croiești. Sau să le citești legile. Treaba ta. Pe urmă îngroap-o. Deschide ochii. Vezi cine face agitație. Ce fel de agitație. Cum se organizează partidele politice. N-avem vreme de fleacuri, Amăriuții!

Se scoală. Își trage mănușile.

— Goanță ăsta are relații, Amăriuții! Nu e vremea să agităm opinia publică. Trebuie s-o cîștigăm. Și devotament. Atît. Vezi, că venim și noi la nedeie. Să fie liniște.

— Am înțeles.

— Am auzit că s-a întors profesorul Simu Belcotă.

— S-a întors, don' căpitan.

— Face agitație?

— Nu!

— Lașul... Armașu?

— Își vede de-ale lui. Să-i supraveghez?

— Lasă-i. Nu sînt periculoși. Voiam să zic, nu ei sînt periculoși astăzi. Ai înțeles?

— N-am înțeles, don' căpitan.

— Nu face nimic. Ai să-nțelegi mai tîrziu. Haide! Condu-mă la mașină.

Ieșe pe ușa postului, cu el de braț. Momîrlă rămîne cu ochii holbați. Uită să dea onorul. Căpitanul se urcă la volan. Mercedesul demarează scurt, lăsînd în urmă un nor de praf.

Mădălina stă în pragul prispei. Privește în gol. Are o vînătaie sub ochi. Pătru își lustruiește cizmele.

— Te duci, Petre ?

— Mă duc, Mădălină.

— N-ar fi bine. Povestea Stîngu cum l-a pușcat pe Spurcaciu. În numele Tatălui. Îl ridica. Iar îl pușca. În numele Fiului.

— Pătru nu-i Spurcaciu, spune mama din cuină. O să-i dea peste bot. Îi musai să le dea peste bot. Ăștia nu mai au nici un Dumnezeu.

— Are drept Mădălina. Ce să caute la priveghi ? Să stea acasă. A umblat destul prin străini.

Nică ăl bătrîn pufăie adînc dintr-o țigare ungurească, așezat pe-o pătură de lînă, sub păr.

— Ce zice don' major, Petre ? Că le dă drumu ?

— Le dă ! A venit un căpitan de la legiune.

— Ăia ne pun foc. Ești cu pacoste, Mădălină. Se ține pacostea de capul tău. Acu ne-o trecuși nouă. Ce-avuși să cobori aici ? Dacă stăteai acasă, nu se întîmpla nimic.

Mama iese în prag. Are obrajii roșii.

— Taci din gură, gaie bătrînă. Ți-a uscat căldura mințile.

— Să se ducă la taică-su. Ne vorbește satul. Am fecior.

— Dacă mă duc, mă omoară.

— Nu te duci nicăieri. Stai aici pînă vine legea și face dreptate.

— Legea ?

Nică rîde subțire, scărpinîndu-și pieptul păros.

— Legea, întărește mama.

— Eu dorm la Pițu. La Mărtin. Nu-mi duce grija.

— Dormi la Pițu ? După patru ani ? Vezi să nu pun cîrja pe tine.

— N-am avut viață. M-au omorît Taurii cu munca. Roabă le-am fost. De azi-noapte, parcă am lepădat un mort din spate. Sînt alta.

Se-ntoarce spre Pătru. Lumina după-amiezii îi joacă în gene. În ochii albaștri. Are în ea ceva nou. Pătru nu

ştie ce anume. Ceva aspru şi hotărît. Cald şi duios în acelaşi timp.

— A vrut Dumnezeu să ţi-i trec ţie pe ucigaşii lu Gruiţă. Azi-noapte ţi-i trecui pe Tăureşti. Aşa a zgogit soarta.

— Dracu, nu soarta.

— Îmi ridic o colibă de casă pe aici. Am bani. Cumpăr oi. Mă judec. Zestrea mea-i două sute de oi. Cincisprezece coase de pămînt. Cu meri. Cu pruni.

— Ai întabulat-o pe numele mortului ?

— Ba !

Nică ăl bătrîn se scarpină la ceafă. Se uită la Mădălina. Se uită la Pătru. Trei sute de oi cu toatele. O avere ! Cît despre pămînt... Îl ştie el. Ăl mai prima, de livede.

— Ia vezi şi ajută la cuină. Nu mai sta cu ochii la el. Vin oamenii de la lucru.

— N-am lipsă de nici un ajutor, spune mama dinăuntru. Să se ducă cu Pătru în capătul grădinii, la fîn. Tu, diavole, vino aici, că am o vorbă.

Mădălina se scoală sprintenă. Îşi aşază cosiţa ruginie sub cîrpă. Apucă furca de lemn rezemată de pălimarul prispei. Nică ăl bătrîn se scoală boscorodind. Azi nu s-a dus la joagăr. La ce să se ducă, dacă i-a venit feciorul ? ! Bocăne cu piciorul de lemn. O aude pe Mădălina spunîndu-i lui Pătru nişte vorbe ciudate.

— N-am simţit vara de ani, Petre. Vara cu soarele. Cu seninul. Parc-ar fi Paştile.

— Auzi, auzi ! se miră Nică, săltîndu-şi ciotul pe cele două trepte. Auzi, Magdalieno, la bolînda aia. Senin. Paştile. Şi noi n-avem un hîrb de unsoare pentru iarnă.

Pătru simte născîndu-se în ochii Mădălinei aceeaşi primejdie necunoscută de care s-a ferit ieri, cînd coborau cu mortul. Îl priveşte drept. În albastrul privirii ăsteia e răbdare. Supunere. O dorinţă care se mistuie în adînc. O chemare sălbatică şi totuşi blîndă.

— Să mergem, Petre.

Pătru trage coasa spînzurată în grinda podului. Calcă poteca cu tălpile goale. Mădălina îi lipăie pe urme, cu furca pe-un umăr. I-a pironit ochii pe ceafă. Între umeri.

— La ce m-ai chemat de sub păr ?

— La ce te-am chemat? Nică, Nică!... Cînd vorbea Mădălina de oi și de pămînt și de bani îți lungișeși gîtul ca cocostîrcu.

— Ba bine că nu!

— Și ce-ai vrea tu, la o adică? Te-ai înfige în ale ei ca să-ți plătești dobînzile după dobîndă la bancă? Asta-i face?

— Magdalieno!

— Să nu te bagi. Să-l lași pe Pătru. El singur s-aleagă. Are o rană. Mai rea ca toate rănile din război.

— Voica?

— Ea.

— Se aude că scot bancherii ordine de evacuare silită.

— Și ce-ai tu cu ordinele alea?

Nică tace. În semiîntunericul cuinii, fața tăiată de crețuri adînci, gălbuie, îmbătrînește subit. Îi tremură pleoapele. Îi tremură colțul buzelor.

— Nică! Ce-i cu tine, Nică?

— Nu striga. Nu-i nimic.

— De mine nu scapi nici în mormînt. Ce-i cu ordinele alea de evacuare? Pentru cine te temi tu? Ce ispravă ai făcut?

— Ispravă pe fenea! Asta am făcut. Calul și cocia. Pe ce fras le-am cumpărat?

— Ai luat bani din bancă, Nică?

— Luat.

— N-ai împăcat datoria?

— Nu.

— Ai pus ipotecă pe casă?

— Pus.

— De aia-ți lungișeși gîtul cînd vorbea Mădălina!

— De aia.

— Stai tu, diavole. De cîte ori nu ți-am spus eu că n-ai nimic de pe urma calului și a cociei? Acu ce ne facem? Ne veni feciorul din război. Îi mîncași acoperișul. Nu tu i-ai zis Voichii să se mărite? Toată viața ți-a fost frică de viață. Ce dac-o țineam noi pe Voica? Nu-și cîștiga bucătura? Ai? Ai vrut cal, și cocie, că-ți era munca ușoară. Te suiai sus, și haida, murgule! La pădure-ți venea greu. Greu la joagăr. Greu la coasă. Hăndrălău pe la tîrguri și cociș la Bimbi. De aia nu

te-am luat eu cînd erai june, Nică. Prea-ţi plăcea, mă, să umbli cu flori la pălărie şi să cînţi pe la ospeţe.

— De aia. Eram sărac.

— Gheorghe nu era sărac ? Lipit era. Nu cînta şi nu umbla după potcoave de cai morţi. Îşi vedea de ale lui.

— Lasă-l pe Gheorghe. Ce facem cu dobînzile ? Zic să dăm din banii lu Pătru. Are cincisprezece mii.

— Nici un leu, tîlhar bătrîn. Vînd eu casa părintească. Şi de mîine, la joagăr ! Nu te boiereşti tu pe spinarea copilului.

6

În colţurile curţii ard patru lămpaşe. Noaptea e întunecoasă. Spre Sglivăr, sub geana zării, se aleargă cîteva fulgere. Lumina ofticoasă a lămpaşelor cade pe zidurile casei. Ale grajdului. Pe codîrla cociilor. Pe crupele cailor. Porţile sînt date în lături. Intră unii după alţii călăreţi, muieri, bărbaţi şi flăcăi. Trec în odaia unde s-au adunat Taurii, luminată de lumînări, intră la mort, primesc pomana dată de pe măsai de mama răposatului, apoi se răspîndesc în casă. Feciorii şi fetele rămîn lîngă Gruiţă. Muierile se duc în odăile de dincolo, unde le primeşte Ana. Cei vîrstnici se aşază lîngă Tauri.

— Mai tacă-ţi leoarfa aia de gură, Solomie, spune Ana lui Ştefan Tauru. Ai umplut valea cu de-ale tale. Nu ştiu cum te mai ascultă lumea.

— Mă ascultă. De ce să nu m-asculte, Ano ? E cum îţi spun eu.

— Pătru nu face de-astea.

— Ţi-ar place dumitale, nană Mărioară, să nu facă. Te gîndeşti la Ruja.

— Spurcată limbă ai, Solomie ! Ce să mă gîndesc la Ruja ? Nu-i de măritat.

— E de măritat. Altfel, n-ar sta seara cu Viorel.

— Viorel îi e văr dintîi.

— Aşa-ncep astea tinere. Cu verii.

Se aud rîsete. Mama Rujei, Mărioara, se-neacă.

— Poate cu verii ai început tu, Solomie.

Muierile chicotesc vesele. Chiar așa începuse Solomia. C-un văr. Ana leagănă panerul în care plînge Simina.

— Dacă n-a fugit după Pătru, de ce nu stă aici la priveghi ? Să-și omenească goșcii. Să-i dea țîță copilei. Parcă n-am văzut-o ieri, cînd venea cu mortu ? Numa-n ochii lui Pătru se uita, cățeaua. Gruiță mort pe cal, și ea în ochii ăluia. Cine știe ce boli aduce-n sat de prin lume ? !

Solomia, mică, uscată, cu niște dinți mărunți înfipți în gingiile vinete, vorbește repede. Șade pe-un scăunuț într-un colț al odăii.

— Păzește-te să nu te umple pe tine cu boli din alea, spune Ana.

Femeile se-neacă de rîs.

— Doamne, apără-mă ! se-nchină Solomia, clipind hoțește. Are ochii apropiați de rădăcina nasului. Mie nu-mi trebuie un nima-n lume ca Pătru a lu Nică.

— De cînd n-a supt copila ? întreabă o femeie tînără, voinică, cu o cîrpă galbenă în cap.

— De azi-noapte.

— Ad-o la mine.

— De ce s-o aducă ? se-neacă Solomia. Să vină mumă-sa să-i dea. Nu-i bine să amestece laptele.

Ana scoate copila din leagăn. Femeia voinică o ia la piept.

— Mai bine ți-ai vedea de ai tăi, Sofio, și n-ai pleca la priveghi să le dai țîță la alții.

Sofia zîmbește. Simina clefăie lacom. Se-neacă. Tușește.

— Voi Belcoteștii ăștia ați umplut lumea. Faceți la copii... Îi dați la școli. Vă împărțiți averea.

— Facem copii că putem, spune nana Mărioara. Tu de ce nu faci ?

— E stearpă, de aia nu face, rîde Sofia. Nu vezi ce șolduri are ?

— Mai bine fără, decît copiii de la trei tați, răspunde galben Solomia.

— Cam are dreptate. Cum nu le ajunge unora ce au în casă ? Cum nu-ți ajunge ție, Ano ? Ce-ai tu de te ții de bărbatu-miu ? Lasă-l, mă Ano, că-i păcat.

Femeia înaltă, care pînă atunci tăcuse retrasă după cuptorul de zid, o priveşte cu ochi mari, trişti.

— Ştefan al tău e tînăr. Vi-s bogaţi. Ce ai cu Armaşu ? Lasă-l sărăciei.

În odaie se face linişte. Se aude clefăitul copilei, care suge lacom. Pe urmă un huruit îndepărtat de tunet. Muierile îşi fac cruci pripite şi-şi scuipă-n sîn.

În odaia de lîngă prispă, Tăureştii au pregătit laiţe şi mese pentru goşcii de seamă. Din odaia mortului răzbat rîsetele junilor. Aici e cald, aer stătut, miros de obiele, de bocanci unşi, de bărbaţi asudaţi, de ţuică. Se bea ţuică. Se mănîncă brînză de oaie cu pîine albă. Într-un cap de masă şade Tauru ăl bătrîn. În celălalt — directorul şcolii. Un bărbat gras, neras, cu haine bleumarin din stofă proastă, boţită, cu o cravată ieftină, înnodată strîmb, cu ochii bulbucaţi de bazedovian.

— Nu vă băgaţi minţile-n cap, mă oameni, spune el, nici în ruptul capului. V-aţi sălbăticit de tot. Copiii nu vi-i trimiteţi la şcoală. Tu, Stîngule, parc-ai fi june. Te ţii de muieri. Primăria ai închis-o cu lacăt. Numai la oi şi la avere vi-e gîndul. Acum ce-aveţi voi să-i omorîţi pe ai lui Guga ? Nu vă mai satură Dumnezeu de sînge ? Zi-i, uico, dumneata, că eşti bătrîn, şi mîine-poimîine...

— Lasă-ne cu ale noastre, don' *drector,* răspunde Stîngu Tauru.

Poartă alt laibăr — albastru, cu suitaşuri negre, peste o cămaşă ca floarea. Are ochiul drept umflat şi vînăt.

— Taci, Stîngule, muge Tauru ăl bătrîn. Don' *drector* primeşte leafă. Îi musai să vorbească aşa.

— Dac-ai avea şi dumneata patru mii de oi, ca noi, ce-ai face ? Le-ai lăsa să ţi le prade care cum ? Nu le-ai lăsa. Îmi omorîră feciorul. La ce ? Că intră o dată cu oile în fînaţul lu Ion ? Pe ei de ce nu-i dăscăleşti ?

— Stîngule, dumneata eşti primar. Nu ştiu cum te-au pus primar şi cît o să mai fii, dar trebuie să dai exemplu oamenilor.

— Asta şi fac, dom' *drector.* Dau exemplu. Statu apără proprietatea. Eu sînt omul statului în Prislop. Apăr proprietatea.

— Viaţa nu-i proprietate, Stîngule ?

— A lu Gruiță, da.

— Dar a lui Spurcaciu ? A lui Vasile Oană ? A lui Niculae Păun ? A lui Gheorghe Leucuț ? Vecinii dumitale...

Lui Stîngu i se lasă colțurile buzelor. Îl privește pe director dintr-o parte.

— I-ai omorît pe toți.

— Don' *drector* !

— Taci, Stîngule. I-a omorît, dom' *drector,* nu i-a omorît, știu și eu ?!... Au martori ăia de-i înșirați ? N-au ! Putrezesc. Nu-i bine să vorbim de morți.

— Mai bine să vorbim de politică. He-he-he ! Ce ziceți, dom' *drector* ? He-he-he !

Omul behăie cu palma la gură. E înalt, slab, ușor adus de spate, cu un cap mic, teșit, stăpînit de un nas puternic. Are buzele subțiri și ochii mici, căzuți în fundul capului.

— Nu-nțelegem noi ce-i cu democrații ăștia. Cum vine asta democrați ? Maiestatea-sa nu-i democrat ? Domnu Maniu nu-i democrat ? Auziți ? Demobilizații ăia, nima-n lume ăia, zic ei că-s democrați. He-he-he ! I-au rupt condica lui Bimbi. Condica cu datoriile. He-he-he ! Nu zic. Bimbi e jidov. Mă concurează cu joagărul. Cu crîșma. Da condica-i condică. Proprietate, cum zicea dom' primar.

— S-au întors cu capul mare de pe front. Ce dac-au fost pe front ? Noi n-am fost în bătaia a mare ? Da n-am vrut să răsturnăm lumea...

Moș Argintaru e un bătrîn alb, curat, mic, cu obrazul roșu, ochi negri, tinerești.

— He-he-he ! Pițu. Pițu a sfîrtecat condica.

— Tăceți ! Ce condică ? Ce-mi pasă mie de condică ? Politica strică la cap. Ca și școala. Mie să-mi *esplice* dom' *drector* de ce să nu-i omorîm pe ai lu Guga. Asta să-mi *esplice,* și dacă-nțeleg, mă-ntorc în Țarcu, la oile mele. Mare, bolovănos, cu cojocul pe umeri, cu sprîncenele albe, păroase, răsucite în sus, cu ochii cenușii întunecați, neguroși, Tauru ăl bătrîn bate în masă de sar blidele. Mie să-mi *esplice* de ce să nu-i omorîm pe ăia, muge el. Dacă-nțeleg, mă-ntorc în Țarcu. La oile mele.

— Să nu-i omori, că nu ești dumneata legea. Pentru că au murit destui acolo unde am fost eu și unde voi n-ați vrut să mergeți.

Taurii tresar ca loviți. Se privesc unii pe alții. Apoi se-ntorc spre ușă. Masivi. Greoi. În odaie se face liniște. Apoi izbucnește rîsul lui Ilie Jura.

— He-he-he !

Pătru e în uniformă. Cu toate decorațiile. Cu pistolul la șold. Proaspăt bărbierit. Cicatricea albăstrie îi taie în două bărbia pătrată. Îl are în stînga pe Mărtin Bălaci. În dreapta — pe Pițu. Amîndoi cu dolamele pe umeri, legate la gît cu șireturi. Lumea o văzuse pe Mădălina la streașina lui Nică. Se născuseră zvonuri. Solomia le umflase. Le-ngroșase. Era ceva la mijloc. Se adăugaseră zvonuri de la casele lui Goanță. De la post. Mașina neagră a legiunii de jandarmi nu trecuse neobservată. Mai ales nu trecuse neobservat Pătru. Tauru ăl bătrîn răsuflă ca un foi. Peste casă trece o aripă de vînt, înfiorînd cu foșnet prelung frunzișurile nucilor. Pe urmă se-nfige un fulger în codru, smulgînd întunericului siluetele fantastice ale pomilor învăluiți într-o lumină spectrală. Tunetul izbește culmile cu un răbufnet surd. Tauru ăl bătrîn își face cruci rare. Solemne.

— He-he-he ! rîde verde Ilie Jura. Vorbești de lup.

— Ce caută slugile astea aici ? întreabă încet Tauru ăl bătrîn.

— Pomană, răspunde Cristea Tauru.

— Pomană mi-am făcut eu cu voi. Și ieri. Și azi-noapte.

Directorului școlar îi ies ochii din orbite. Transpiră abundent. Dom' Paraschiv, care pînă atunci stătuse neluat în seamă lîngă Ilie Jura, se face mic.

— Așa-i ! tună glasul lui Stîngu Tauru. Și-a făcut pomană. Eu sînt omul statului. Pătru-i omul statului. Pițu-i omul statului. Mărtin e omul statului.

— Are dreptate dom' primar, cîrcîie dom' Paraschiv, săltîndu-și cocoașa. Fața pungită, pergamentoasă e toată numai zîmbet. Eroii satului, împotriva hitlerismului.

Directorul se ridică greoi. Se rostogolește la ușă, vîslind cu mîinile scurte.

— Bine-ai venit, Petre !

— Cea' Cristeo, să-i omenim cum se cuvine, se veselește Stîngu. Sînt oamenii noștri. Din noaptea asta, sînt ai noștri. Poftiți, ostașilor. Poftiți !

— Dacă zice Stîngu, să poftească, geme Tauru ăl bătrîn.

Tatăl și fiul se privesc o clipă ochi în ochi.

— Să poftească, zîmbește aspru bătrînul. La priveghi sîntem toți o apă și-un pămînt.

Deasupra casei, deasupra culmilor, se aleargă nori grei de furtună. Vîntul clatină lămpașele. Lumina galbenă se bălăngăne descriind semicercuri în întunericul dens. Cineva închide o ușă cu pocnet sec. Un dulău latră răgușit. Vîntul se oprește. Peste Cracul Lupilor se lasă un clopot de aer cald, vîscos, neliniștitor.

7

— Mulțam, Petre, pentru ce-ai făcut. Uită-te la Gruiță. Dacă picai cu o clipă mai devreme, îl scăpai. Mi-a povestit Mădălina. Ține, dragul mamii, colacul ăsta. Pentru tine l-am copt.

Măsaiul, o masă acoperită cu un ștergar lucrat în cusături, așezat sub fereastră, mai are un colac, în care arde o lumînare. Bătrîna îl ia cu mîini tremurătoare și i-l întinde.

— Să fie de sufletul mortului, spune Pătru.

— Amin.

— Poftiți și dumneavoastră, poftiți !

Iconia lui Stîngu Tauru îi îmbie pe ceilalți doi. Se uită la Pătru. Scundă, albă, plinuță, cu niște sprîncene ca trase cu cărbune, cu ochi focoși și buze rumene, se leagănă și se dezmiardă.

— Poftiți și vă luați pomana. Poftiți !

Flăcăii și fetele amuțesc. Ruja se-mbujorează. Viorel Belcotă încearcă s-o prindă de mijloc. Fata îi îndoaie degetele, cu o mișcare smucită. Ard lumînări la capul mortului. Ard în olcuțele din fereastră. Ard pe masă. În odaie plutește o lumină palidă. Tremurătoare. Miros ușor de mort, de nisip ud, de rachiu, amestecat cu miro-

sul fetelor, al hainelor de sărbătoare scoase din lăzi. Bătrîna ridică pînza de pe fața mortului.

— Puiul mamii, puiul mamii ! Cum n-avuși tu parte de soare, Gruiță ! Mai bine plecai pe front, mamă. Uită-te la Pătru cum s-a-ntors.

Gruiță doarme împăcat în salteaua de nisip umed. Trăsăturile i s-au adîncit. Nisipul i-a uscat țesuturile. Are fața galbenă, frumoasă, ca o mască de ceară. Mamă-sa îi trece mîna scorojită prin păr. Îl apucă pe Pătru de mîneca vestonului și-i trage obrazul lîngă al ei.

— A fugărit-o Stîngu ? întreabă abia auzit, cu ochii pironiți pe ușă.

— Da.

— Om fără Dumnezeu, dragule. Du-te, Iconie, și curăță măsaiul. Haide du-te, și nu mai trage cu urechea. Petre, uită-te la el. Uită-te... Lumina palidă tremură pe fața mortului. Cinstește-l, Petre. I-a fost dragă.

Se ridică. Acoperă fața celui dus, după ce-i sărută fruntea. Își împreună mîinile pe pieptul uscat, vorbind nimănui.

— Veseliți-vă. Are să se veselească și sufletul răposatului. Îi trece noaptea mai ușor.

Bătrîna iese ca o umbră.

— Hai, Mărtine, dincolo, spune Pițu săltîndu-și dolama între umeri. Nu-i de noi tinerețea asta.

— Bine-ai venit, cea' Petre !

— Stai ici lîngă noi.

— Nu te-am văzut de la hora aia cînd cu Zglîmboc.

Pătru strînge mîinile. Unii sînt de-o seamă cu el. Florea Belcotă. Pavel Lala. Pe alții nu-i cunoaște. Juni. Îl privesc cu ochi mari. Fetele se strîng ciopor într-un colț. Șușotesc. Se simte străin. Nici nu știe de ce a venit. S-o ia pe Simina. Așa și-a spus tot timpul. S-a mințit. Acum, cînd e aici, în odaia asta pe care-o bănuia, dar în care n-a intrat niciodată — slugile și ciobanii nu intră în odăile stăpînului — știe c-a venit să-i înfrunte pe Tăurești. Să le bocăne cu cizmele pe dușumele. Să se uite în ochii Iconiei. Nu-i din sat, nu știe de unde și-a adus-o Stîngu, de-i place. Muierea a rămas. Își face de lucru cu măsaiul. Își face de lucru pe lîngă mort. Feciorii nu știu de unde să-nceapă vorba. E

liniște. Cineva deschide ușa la odaie. Pătru vede numai umărul lui Stîngu Tauru, umplînd colțul ușii. Vede bine mîneca albă și întoiată a cămășii, răscroitura laibărului și mîna care se-ntinde, se proptește în uscior și-nchide trecerea ca o bară.

— Un' ți-ai lăsat, mă Floreo, mîna? întreabă tare.

Florea Belcotă, un fecior zdravăn, rumen, e ciung. Poartă mîneca vîrîtă sub brăciră.

— La Odesa. Merge și cu una. Te-nveți.

— Au alții două, Floreo. Ca să poată apuca.

Pătru își pune capela pe genunchi. Nu mai răsuflă nimeni. Stîngu Tauru își pleacă urechea. De dincolo se aude behăitul lui Ilie Jura.

— He-he-he! Ce vă spuneam eu...

Ruja îi caută ochii. Pătru o simte.

— Fîntîna, fîntîna, strigă Ruja, bătînd din palme. Hai, Iosîme! Hai, Pavile! Lăsați-le pe-astea.

— Fîntîna, fîntîna, chicotesc fetele, împrăștiindu-se printre juni.

Viorel Belcotă, în uniformă de licean din postav kaki, prea mică în umeri, cu mînecile scurte, transpiră abundent. Mirosul fetelor îl ațință. Pînă la venirea găliganului ăstuia în uniformă, constituise centrul atenției. Ruja îl arde pe foc scăzut. Una mică, zvîrlugă, cu o față neagră de țigancă, se ascunde după ușă.

— Vai de capul meu, c-am căzut în fîntînă! se vaită negruța din dosul ușii. Am căzut, zău, și m-o lovit șlogu.

Fetele rîd. Poartă ciupaguri de in, cusute cu pui negri, poale albe, cotrînțe înflorate, opinci peste obiele albe, de lînă, care le strîng gleznele viguroase, săpate în carne tare, de munteancă.

— M-o lovit șlogul și nu mai pot mișca picioarele. Nu mă poate scoate din fîntînă, nu mă poate scoate din fîntînă decît... decît...

Junii întind gîturile. Domnița lu moș Argintaru, făcută cu a doua nevastă, e una dintre cele mai bogate fete din sat. Moș Argintaru are livezi. Făcea negoț cu țuică în străinătate. Pavel Lala, băiatul morarului, contingent cu Pătru, făcuse războiul la artilerie, pusese de multă vreme ochii pe Domnița. Dintr-un concediu. Îi

plăcea. Se-nțeleseseră și părinții. Aștepta zîmbind să-l strige.

— ...Decît Viorel, gîfîie glasul fetei.

Viorel Belcotă pălește. Pavel Lala se trage lîngă Pătru.

— Joc de nărozi, Petre. Mai bine spune-mi ce-a fost dincolo de Budapesta. La mine-n baterie...

Pătru aude ca prin pîclă ce s-a-ntîmplat în baterie la Pavel Lala, cînd puseseră tunurile în bătaie într-o piață și cînd ieșise un car de luptă nemțesc, ascuns într-un garaj. Îi place jocul. Viorel bocăne cu bocancii. Se-mpiedică de-un scaun. „Ce-a crescut și ăsta!" gîndește Pătru. Pavel Lala îl strînge de pulpă. Privește negru ușa în spatele căreia dispare Viorel.

— Strînge-o, mă! chiuie careva.

Domnița nu-i dă răgaz să răsufle. I se-ncleștează de gît și-l mușcă cu dinții de buză, vîrîndu-i în piept sînii mici și pietroși. Rîde și iese de după ușă, în fugă. Lumînările din olcuțe își tremură sîmburii de lumină. E cald. Pătru își desface gaica vestonului.

— M-am dus să trag apă nencepută, să-mi spăl mîndra pe ochi, și am căzut în fîntînă, recită scandat Viorel Belcotă. Nu mă poate scoate, nu mă poate scoate decît... Glasul i se taie... decît Ruja.

Ruja se duce după ușă legănîndu-se.

— Păziți, fetelor, gura,
Că fișcalu v-o fura,

strigă Văsilică a lu Iosîm Cerbu, vînătorul.

Mama răposatului se strecoară pe sub mîna Stîngului, cu o oală de răchie. Viorel, cu fruntea numai broboane, cu cerul gurii uscat, cu buza sîngerată de dinții Domniței, zîmbește pierdut.

— Vrei, nu vrei, dă-mi gura, Rujo, șoptește el.

Ruja se apropie cu ochii sticlind. Cînd Viorel întinde gura, îi trage un pumn peste ureche. Îi vîră apoi degetele în coaste și-l aruncă din spatele ușii.

Uiuiuuu și iară iuu!
Fișcalu s-o fișcălit,
Că Ruja mi l-o pălit,

Pe sub mîna Stîngului se strecoară dom' Paraschiv. Fața pungită, adusă spre înainte, e numai zîmbet. Se uită la fete cu ochi apoși. Își trosnește degetele uscate.

„L-o pălit la lingurea,

Să ia fișcalu sama."

Viorel Belcotă, asudat și roșu, se vîră între flăcăi.

— Asta-i soarta intelectualului la sat, constată filozofic domnul Paraschiv. Motiv de folclor.

— M-o tras fișcalu în fîntînă, spune Ruja din dosul ușii. Sai, Petre, și mă scoate, că mă-nec și-i păcat de ochișorii mei.

Zumzetul glasurilor amuțește. Iconia lu Stîngu Tauru se oprește lîngă măsai. Își ridică sprîncenele groase, trase cu cărbune. Îl privește galeș.

Pătru își trece mîna prin părul negru, aspru. Își împinge bărbia înainte. Din trei pași bocăniți, e după ușă. Medaliile se lovesc cu zgomot ușor. Gulerul uniformei îi lasă o dungă albă pe gîtul puternic, ars de soare. Ruja îl așteaptă împletindu-și cosița neagră, lucioasă. Sînii pietroși de fecioară îi joacă sub ciupag. Se-albește. Își mușcă buzele. Pleacă fruntea. Pătru îi ridică bărbia cu două degete. Ochii Rujei sînt adînci și umezi. Pătru se pleacă asupra lor.

— Să nu ne jucăm cu focul, fată, spune el răgușit.

Ruja scoate din sîn o garoafă roșie. I-o prinde la cheutoare. Se strecoară pe lîngă el, lăsîndu-i în nări miros de busuioc, de soare, de piele catifelată. Mirosul ăsta îi dă un abur de amețeală. N-a venit aici să se uite în ochii fetelor. E bine să se știe că s-a întors.

— M-am aplecat să culeg o floare, și-am căzut în fîntînă, spune Pătru limpede. Nu pot ieși dacă nu mă scoate Iconia lu Stîngu Tauru.

În liniștea de moarte care urmează chemării, se aude rîsul behăit a lui Ilie Jura.

— He-he-he! Ce vă spuneam eu? Întîi pămînturile. Casele. Pe urmă, muierile.

Pătru aude pașii ușori ai Iconiei. Nevasta vine după ușă, cu ochii sclipind. Cu buzele umede. I se agață de gît. Își lipește trupul de el. Îl sărută îndelung.

— Gipu ! strigă vesel din prag Stîngu Tauru. Gipu, mă !

— Gipu ! Gipu ! răcnesc bărbaţii, înfierbîntaţi de băutură, întărîtaţi de apropierea fetelor.

— Mai puteai răbda o clipă, că n-o mîncam.

Pătru caută privirea Taurului. E luminoasă şi veselă.

— Ai curaj, nu glumă, Petre, îi răspunde primarul, plecîndu-se spre el. Te putea mînca ea pe tine, mă !

Fetele se strîng ciopor într-un colţ. Mama mortului udă în rachiu cîrpa de pe faţa fiului. Iconia îşi potriveşte părul sub cîrpa albastră ca cerul.

— Du-te la muieri, harpie, îi şopteşte bătrîna. Nu-ţi ajunge cît te coţopeneşte Stîngu ?

— Ce-ţi pasă dumitale dacă-mi ajunge sau nu ? rîde Iconia. Nu-mi eşti soacră.

Iese legănîndu-şi şoldurile pline. Bătrîna clatină scîrbită din cap. Primeneşte lumînările. Bărbaţii îşi trag scaunele în semicerc. Stau umăr în umăr. Fetele se ţin de mijloc. Un fulger violet se-nfige undeva în vîrful cracului. Tunetul răbufneşte înfundat, scuturînd dușumelele.

— Voi, ostaşilor, de ce nu jucaţi ? surîde Stîngu Tauru, mîngîindu-şi mustaţa porumbie.

— Sînt cam beteag, răspunde Piţu. Am fierbinţeli.

— Mi-a căzut un buştean pe mînă, spune şi Mărtin Bălaci. Mă fac de rîs.

Stîngu Tauru îi priveşte cercetător. Stau în uşă, cu dolamele în spate, ca nişte santinele. Printre umerii lor îl vede pe taică-su. Bătrînul îşi trage boata alături. Ianoşel, sluga lui Cristea, se aţine rînjind. Ridică peste umărul celor doi din prag un frîu de piele. Pavel Lala, feciorul morarului, îşi dezleagă brăcira de lînă. I-o întinde primarului.

— Cu brăciri de lînă, mă Pavile ? Ne rîd muierile, mă ! Ianoşele !

— Poruncă !

— Adă, mă, frîul încoace.

Sluga aduce frîul. Stîngu îi face un nod în capăt. Văsîlică a lu Iosîm Cerbu priveşte nodul. Înghite-n sec.

— Acu să te văd, Viorele, spune Ruja zîmbind şăgalnic. Aici să-ţi arăţi bărbăţia.

Viorel se face vînăt. Dom' Paraschiv îşi strecoară cocoaşa printre cei doi din uşă. Se aşază lîngă Ilie Jura.

— De ce nu joci şi dumneata gipul, domnule Paraschive ? He-he-he ! Să ţi-o tragă ăştia pe cocoaşe. Îl apucă de umărul hainei negre, lucioase, şi-l smuceşte spre el, şuierîndu-i la ureche : S-o laşi pe Lena mea, auzi, păduchiosule ?

Moş Argintaru ciocneşte cu directorul şcolar şi cu Tauru ăl bătrîn. Viorel Belcotă o priveşte o dată crîncen pe Ruja, apoi îşi face vînt în locul gol din mijlocul semicercului.

— Hai, mă, să v-arăt că nu mi-e frică.

Se-ntoarce cu spatele. Aşteaptă. Îşi fac loc lîngă taică-su Ştefan şi Andrei Tauru. Seamănă leit cu tot neamul. Înalţi, pătraţi, bolovănoşi, cu mîini cît lopeţile. Au ochii cenuşii ai bătrînului. Stîngu îi trece frîul lui Ştefan pe la spate. Ştefan loveşte scurt. Viorel tresare, muşcîndu-şi buzele. Se-ntoarce brusc. Lovitura îl seacă. Îi vine să urineze. Vede în faţă numai mutre rînjite. Se repede la Pătru. Tare ar vrea să fie frîul la el ! Ştefan trece frîul lui Pavel Lala. Pavel Lala loveşte să-l despice. Viorel sare ca ars.

— Am să-ţi scot ochii, scrîşneşte Domniţa la urechea Rujei. Nu vezi ce-i fac ?

Loviturile sună sec. Ianoşel, sluga, rînjeşte prosteşte. Mătăhălos, cu fruntea îngustă, cu ochi mici, vicleni, cu nas lat deasupra unor buze groase, se gudură în spatele Tăureştilor. Jocul continuă din ce în ce mai sălbatic. Stîngu Tauru cere rachiu. Îl fură pe Pătru cu coada ochiului. Toţi au trecut prin mijloc. Numai el şi Pătru nu. Acum e la rînd Andrei. Îl prinsese Pavel Lala cu frîul în mînă. Frîul ajunge la Stîngu. Îl croieşte pe Andrei, cu toată puterea. Trece frîul lui Pătru. Andrei vede. Pătru n-are vreme să treacă frîul mai departe. Intră la mijloc. Stîngu rîde încetişor.

— Mărtine, bagă de seamă la ăia de dincolo, şopteşte Piţu. Eu îl ţin de-aproape pe gudurăul ăla de Ianoşel.

— Vai de spinarea lui ! Îi plăteşte Stîngu şi pe Mădălina, şi pe Iconia.

Peste casă trece o pală de vînt. Apoi se porneşte ploaia. Stropii bat geamurile în ropot îndesat. Şuvoaiele de apă curg pe sticlă, iluminate palid de lumînări. Pătru se uită la umbrele jucătorilor, aruncate deasupra patului de nisip, în care zace mortul. Muşchii, încordaţi, îi zbîrnîie. Vede umbra scurtă a frîiului. Lovitura îl răsuceşte din zbor. Jucătorii rînjesc. Frîul dispare. Viorel Belcotă îl priveşte satisfăcut. O altă lovitură îi despică umărul. Alta îi retează şalele. Ianoşel îşi desface laibărul pe furiş. Îşi desfăşoară de pe mijloc alt frîu, bătut în ţinte de aramă. I-l strecoară Stîngului. Pătru e aplecat peste Andrei.

— Dă frîul şi treci la mijloc, mă, gîfîie el.

— Petre, păzeşte, ţipă Ruja.

Pătru se-ntoarce fulgerător. Lovitura îndreptată spre gît îl izbeşte în obraz.

— Tîlharilor !

Ştefan şi Andrei tabără cu pumnii. Stîngu îl croieşte cu frîul. Sare Piţu. Sare Mărtin Bălaci. Fetele fug chirăind. Ruja se-nfige în chica lui Andrei. Ianoşel o ciupeşte de sîni cu sălbăticie, o smulge şi-o zvîrle spre uşă. Piţu apucă un scaun. Îl face ţăndări în capul lui Stîngu. Pătru, plin de sînge, fereşte un pumn negru care-i vine în tîmplă, sare peste mort şi se lipeşte de zid. Tauru ăl bătrîn e în uşă. Răcneşte ca turbat :

— Afară cu pleava. Afară !

Trăsneşte pe undeva pe-aproape. Pămîntul huruie înfundat. În lumina albăstruie a trăsnetului se văd şuvoaiele verzi ale ploii. Ianoşel îi întinde lui Stîngu bîta ciobănească. Piţu şi Mărtin lovesc cu picioarele. Sar lîngă Pătru.

— Voi ăştia, treceţi dincolo, spune Stîngu. Lăsaţi-mi-l pe Pătru.

— Laufşrit[1] ! muge Tauru ăl bătrîn.

[1] Pas alergător.

— Cea' Pătrule, Andrei are sîmcea, strigă Văsîlică a lu Iosîm Cerbu, vînătorul.

Andrei se-ntoarce să-l izbească cu dosul labei. Văsîlică se lasă pe vine. Andrei izbește în zid. Cade o mînă de tencuială. Flăcăiașul sare lîngă Pătru.

— Oameni buni, oameni buni! se-neacă directorul școlar.

Bărbații se-nvălmășesc. Vor să iasă. Ruja strigă sub gang:

— Săriți! Îl omoară. Săriți! Unde fugi, Viorele? Săriți, mă!

Muierile dau buzna. Domn' Paraschiv se strecoară în patru labe sub masă.

— Forverts[1]! comandă Tauru ăl bătrîn.

Tăureștii dau năvală. Văsîlică ia doi pumni de nisip din patul mortului și-l aruncă în ochii atacatorilor. Dușumeaua bufnește înfundat sub picioare.

— Ieșiți de după mort! spune Stîngu.

— Am aici iarba-fiarelor, Pătrule! strigă Pițu, apărîndu-se cu piciorul unui scaun.

Tauru ăl bătrîn dă o dată cu boata și-l culcă la pămînt pe Mărtin. Omul cade greu, horcăind. Stîngu se repede la Pătru. Pițu smucește dolama. Trage de pe umăr un pistol automat, cu țeava retezată. Dă drumul la o rafală scurtă peste capetele Tăureștilor. Andrei și Ștefan fug urlînd. Tauru ăl bătrîn înmărmurește. Pițu mai trage o rafală în geamuri. Le face țăndări. Ploaia năvălește în casă. Se lasă o liniște cumplită. Lumînările pîlpiie speriate. Își joacă lumina. Se sting. Se aude ropotul ploii. Foșnetul frunzișului. Gîfîitul oamenilor.

— Dacă mai mișcă unul, ciur îl fac, descălecătoarea voastră de bandiți! răcnește Pițu.

— Nu trebuia, Pițule. Îi băteam și fără automat, spune Pătru ștergîndu-și sîngele.

Ianoșel se strecoară afară, se trage pe lîngă zid, fuge-n grajd și se ascunde în fîn.

— S-a cam zis cu tine, dom' primar. Auzi? Mă Stîngule, bagă-ți mințile-n cap, că de nu, ți le băgăm noi. Auzi, mă? Ia fă loc. Haide, ieșiți cu toți afară!

[1] Corect, în germană: *vorwärts* — înainte.

8

Perdelele de apă mătură Cracul Lupilor. Furtuna aleargă în jos, spre Dunăre. Fulgerele se pierd în cerul de smoală. Priveghiul s-a spart. Se aud roţile căruţelor scîrţîind pe coamă. Înjurăturile oamenilor. Pătru şi Piţu îl sprijină între ei pe Mărtin Bălaci. Simina plînge. A luat-o Pătru cînd au ieşit de la Tăureşti. O duce-n leagăn, sub braţ, acoperită cu vestonul. De sus toarnă fără-ncetare. Coborîşul e lunecos. Picioarele pipăie poteca. Sînt uzi. Mahmuri. Stîlciţi.

— Dacă nu lovea întîi ţeava automatului, îmi cîntaţi prohodul, îngaimă Mărtin Bălaci.

Ceilalţi nu răspund. Coboară cocîrjaţi. Lui Pătru îi fuge un picior. Se lasă să cadă pe fund. Ridică cu amîndouă mîinile leagănul copilei.

— Anafura !

— Unde eşti, Petre ?

— Aici, mă ! Nu mai zbiera atît.

— Lăsaţi-mă o clipă, să-mi trag sufletul, geme Mărtin Bălaci.

Se sprijină de trunchiul unui nuc. Ploaia răpăie în frunziş. Se aude Topla vuind între maluri.

— Cresc apele. Ţine, Petre, dolama mea. Răceşti.

— Dă-o-n aia de dolamă ! Ce faci, Mărtine ?

Mărtin oticneşte.

— Vîră, mă, două degete-n gură şi scoate răchia din tine. Îţi spusei să nu bei.

Omul se uşurează în opinteli horcăite.

— Haida ! Mi s-a mai limpezit capul.

Orbecăie toţi trei. Simina sughiţă de frig.

— De la Sîntă Mărie nu mă mai primeşte Bimbi la joagăr, spune Piţu.

— De ce, mă ?

— Condica aia.

— Aha !

— Pe mine mă scoase dator vîndut. Pe iarnă, n-am un ciur de mălai.

— Frate Mărtine, o luăm amîndoi către pustă.

— Cam tîrziu, Piţule. Pustenii au secerat, mă.

— Găsim noi ceva.

— Nu vă duceți în nici o pustă, le-o taie Pătru.

Cămașa i s-a făcut scoarță. Îi stă lipită pe spate. Turul pantalonilor e plin de mîzgă. Apa i se scurge în cizme.

— Ați înlemnit aici în Prislop, de parcă n-ați trăi în lume.

— Ziceai că vrei să te reangajezi.

— Ce să mă reangajez, mă Pițule? La ce să mă reangajez? Am făcut războiul. Mi-ajunge.

— Ăștia te omoară.

— Ori ei pe mine, ori eu pe ei. Asta-i. Să veniți mîine seară la mine. Vă spun ce-a zis Amăriuții.

— Dă-l în mă-sa de jandarm! Ce-are ăsta cu noi?

— Ești lung și prost, Mărtine. Asta ești. Nu fierb toate alea într-o oală.

— M-a bătut în junie. Dă-l în mă-sa!

Ajung în malul Toplei, umflată de viituri. Șuvoiul fierbe între stînci. În întuneric i se vede coama albă crescînd din adîncuri. Ploaia îi bate în spate. Le înțeapă cefele cu andrelele reci ale stropilor.

— Halal priveghi! bodogăne Mărtin. Unde dracu e puntea aia?

Pițu cercetează malul, frînt de șale.

— Veniți încoa. Aici, între bolovanii ăștia. Vedeți, că lunecă.

Pipăie lemnul ud, vîscos, cu vîrful opincilor lui enorme. Piere în întuneric. Glasul i se aude ca din pîclă.

— Arcuiește, mama ei de punte! Numai cîte unul.

— Mărtine, poți?

— Haida, dă-i drumu, Petre. Vezi să nu scapi leagănul. Se duce copila, ca ăla din Biblie.

Pătru trece cu genunchii îndoiți. Ține leagănul cu amîndouă mîinile. Pipăie fiecare centimetru de punte. Lemnul abia cioplit, încă verde, arcuiește ușor, la fiecare pas. Spre mijloc îl încalecă valurile. Apa îi ajunge pînă la glezne. Șuvoiul îl momește la adînc.

— Dă panerul, aude glasul înăbușit al Pițului.

Mărtin Bălaci îi gîfîie în ceafă.

— Întinde automatul, Pițule. Și tu, Mărtine. Asigurați-le, mă.

Pătru apucă țevile reci. Lanțul viu își găsește echilibrul. Trece puntea peste coama albă care fierbe sub el, prin perdelele grele de ploaie. Urcă în drum. În față se ridică într-o rînă umbra neagră a casei lui Mărtin Bălaci. Nu latră nici un cîine.

— Noroc cu țeava automatului! spune Mărtin răsuflînd ușurat. Altfel, aleluia!

Pătru îi întinde mîna.

— Mulțam, Mărtine.

— Să-ți fie de bine.

Omul intră în curte. Alunecă și înjură gros.

— Mă duc și eu, spune Pițu.

Își caută mîinile. Pițu îl trage spre el.

— Petre!

— Aud.

Un fulger fluorescent se scurge între doi nori. Le luminează o clipă fețele aspre. Șiroinde. Tunetul se sparge în înălțime, răbufnind între munți.

În bucătărie e cald. Miroase a haine ude. A pereți încinși. Mădălina, numai în ciupag și poale, așază niște vreascuri în vatră. Flăcăruile verzi-albăstrii ling bolovanii, se ridică vesele, joacă pe obrajii îmbujorați de somn ai femeii. Părul ca mierea, împletit gros, îi cade peste piept, lăsînd să se ghicească albul mîngîios al cefei. Mama, plinuță, asudă frecîndu-l pe spate cu o ștergură de in. Din odaie se aude bodogănitul lui Nică ăl bătrîn. Moșul se răsucește în așternut, făcînd să trosnească încheieturile patului.

— Priveghi ți-a lipsit. Nu-ți ajunse bătaia cu nemții. Acu vrei bătaie cu Taurii, harmigule!

— Nu mai hodorogi, moară neferecată! Culcă-te. Și mîine la joagăr, becherule!

— Bine că te găsișsi tu să-i cauți în coarne, țarcă tărcată!

— Dormi, n-auzi?

Moșul pufnește pe nări. Își trage pocroviță în cap. E mulțumit. De întîlnirea asta dintre Pătru și Mădălina, se temuse toată ziua. Scoate nasul de sub pocroviță.

— Lasă-l în pace, muiere. Și vino, că acu se face ziuă.

— Ți-e frig la șale? Ai?

Nică o suduie printre dinți. Așa e. Muierea îi ține cald la șale, afurisita!

— Să-ți iei cojocul, Petre, poruncește el de sub cergă. Să dormi în tîrnaț. Ți-am așternut fîn. Tu, babo, vezi și trage zăvorul...

N-are poftă să se înhăiteze ăștia doi. Mădălina vîră mîna în leagăn, sub scutecele uscate. Degetele, asprite de muncă, mîngîie carnea pufoasă. Copila, sătulă, doarme cu mîinile răstignite deasupra capului. Pătru își trage cămașa adusă de maică-sa, își ia cojocul pe umeri și iese în tîrnaț. Lipăie pînă la așternutul de fîn. Se-ntinde gemînd ușor. Îl dor locurile lovite cu frîul. Nici măcar la joc nu-s cinstiți. De ce i-o fi spus lui Pițu să nu plece în pustă? Pe unde o umbla acum Gheorghe Vîlcean? Ăla ar ști să se descurce cu Tăureștii. Cu Bimbi. Cu Goanță. Zicea să se ducă la Județeană. Ce-i aia Județeană? Aude picurînd stropii de apă de pe crengile părului. Topla toarce și bolmojește. Nu-l lasă să asculte brotacii și pitpalacii. Pe undeva, poate sub prag, țîrîie adormitor un greier. Pătru închide ochii. O vede între pleoape pe Mădălina stînd chircită lîngă vatră, cu rumeneala somnului în obraji. S-a săturat de goarnă. De patul cazon. De dormitorul mirosind a bradolină și a efecte. Să ai cuibul tău. Să te aștepte muierea. Să dormi cu ea. Îl încinge un dor bărbătesc, puternic. Voica. Nelegiuita! Aici sub părul ăsta își făcuseră jurăminte. Cum îi ardeau ochii și cum i se agăța de gît! Acum o mozolește Scordilă. Trupul de piatră albă, cînd încins de dogoarea dragostei, cînd răcoros, trupul pe care el l-a cinstit ca pe-o icoană, se-ntinde lîngă Scordilă. Pătru desface cojocul la piept. Aerul rece îl ușurează. Lîngă secera lunii strălucește o stea. Dinspre munte se aude duduit puternic de motor. Pîrtia de lumină a farurilor mătură culmea Broschinului. Se apropie, făcînd să se cutremure casa. N-o simte pe Mădălina decît atunci cînd îi pipăie cojocul. Femeia i se strecoară alături, caldă, cu ochii lucind, apăsîndu-l cu șoldurile, strivindu-și sînii de pieptul lui. Mașinile cu lemne trec huruind. Împut aerul cu miros de

benzină arsă. Pătru vede chipul galben, supt de moarte, al lui Gruiță.

„...Cinstește-l, Petre. I-a fost dragă", îi șoptise în ureche mama răposatului.

„Ah, muiere, cățea!" oftează Pătru.

— Du-te, n-auzi?

Femeia îi gîdilă obrazul cu cosița. Îi vorbește cu buzele aproape de buzele lui.

— Mă duc. Ca să mă dorești mai aprig. Ca să mă-ntorc în fiecare noapte.

Îi răsfiră părul printre degete. Vorbele ei miros a floare de fîn. A busuioc.

— Îmi arde inima. Sînt singură pe lume și-mi arde inima. Tu mi-ai aprins inima.

— Să-l cinstim pe mort, Mădălină.

Femeia tresare ca izbită în moalele capului. Geme. Se ridică buimacă. Îmbrățișează un stîlp al prispei. Își culcă tîmpla pe el. Își leagănă capul. Împietrește. Stă așa, ținînd stîlpul în brațe, cercuită de întunericul argintat al nopții, pînă tîrziu. Cînd se-aude trîmbița cocoșului și cînd deasupra munților începe să se țeasă o boare de lumină lăptoasă.

— Ce frig s-a lăsat! șoptește Mădălina înfiorîndu-se.

Apoi, înainte ca Pătru să se poată apăra, se lasă-n genunchi, îi ia mîna, i-o sărută, fuge în casă, neauzită, ca o umbră. Din pămîntul reavăn al coastelor se ridică spre cerul verzui fuioare subțiri de aburi.

VOICA

1

Stîna lui Ilie Jura e așezată într-o covată, sub Vîrful Dacului. Muntele se numește Camăna. De la stînă se ridică un plai domol pînă în gulerul muntelui. De aici în sus — stîncăraie stearpă, jnepeni, șerpi mari, roșii, de stîncă. Pe urmă — o potecă de capre-negre, care se cațără pe niște schije gigantice de bazalt, în Vîrful Dacului. Din Vîrful Dacului se vede Sglivărul. Se văd munții Cernei și ai Mehedințiului înalbăstrind sub orizontul adînc, transparent, de vară. Jos, într-o prăpastie verticală vîrstată de cenușiul rocilor, fierbe Camăna. Dincolo de Camăna — dantelăria de granit a văii rîului Bela Reca. În spatele acestei dantelării sobre, își scoate chelia muntele Țarcu. Mai în fund — Muntele Mic, iar spre nord-est, în pîcla depărtărilor, se ridică solemn, înconjurat de nori, Retezatul. Carpații Getici. Înmărmuriți într-un aer aspru. Rarefiat.

Din spatele stînii, de sub o despicătură de stîncă, izbucnește gîlgîind un izvor. Se-neacă într-o vană rotundă, căptușită cu nisip auriu. Se prelinge între niște pietre de cremene lustruită, învîrstate cu dungi portocalii. Trece pe sub iarba-ciutei. Udă lăptuca-oii. Oglindește în unda oțelie florile albastre ale clopotului-mînăstiresc. Se prăvale zgomotos la vale, deschizîndu-și drum prin codrul de fag, spre albia Camenei. Înserează. Oile coboară de la pășune. Sună tălăngile. Cîinii ciobănești,

mari, flocoși, plictisiți, cu ragile pline de cuie la gît, vin alene pe lîngă turme, clătinîndu-și căpățînile. Din cînd în cînd, se aud glasurile ciobanilor :

— Nie, oaie ! Nie !

— Mă Scordilă, nu mă minți tu cu căpiala de care vorbești ? Văd că oile sînt sănătoase... He-he-he ! sănătoase tun. Tu nu le vezi ?

— Scordilă nu minte, nea Ilie.

— Nu te-o fi minținḍ pe tine, Voico.

— Pe mine mă minte, nu mă minte, da pe dumneata nici în ruptul capului. L-ai ajutat să se ridice după molima aia care l-a pus la pămînt. Nu te uită. Te pomenește și-n rugăciuni.

— He-he-he ! În rugăciuni zici... Așa-i, Scordilă ?

— Așa-i, nea Ilie. Te pomenesc. M-ai făcut baci. Mi-ai dat o pită. Te pomenesc.

— L-ai împiedicat, mă, pe Suru ?

— L-am.

Pe sub pragul de sus al stînei ies fire subțiri de fum. Se preling prin acoperișul vechi de șindrilă, negru, știrb pe alocurea, acoperit de mușchi. Se ridică vertical în văzduhul calm. Dinăuntru se aude clinchetul căldărilor și al vaselor la care trebăluiește Voica.

— Nea Ilie.

— Zi-i.

— Să punem niște șindrilă nouă pe stînă.

— De ce, mă ?

— Ne cam plouă.

— Dă-o dracului de șindrilă, Scordilă ! S-a scumpit șindrila. S-au scumpit toate alea, mă. Inflație. Ai auzit tu de inflație ?

— *Enflație ?* Ei, comedie ! N-am auzit.

— He-he-he ! Ce să auzi aici, în pustietatea asta ? Multe n-auzi tu, Scordilă.

— Pustietate pentru unii. Pentru mine, stîna, oile, muntele, viață, nea Ilie.

— Nu se cunoaște la dumneata un car de șindrilă. Îl scoți numai în cîteva zile, cu crîșma. Ori cu joagărul.

— Taci, Voico. N-auzișI ce spune nea Ilie ? A venit *enflația.*

— O fi venit. Să fie sănătoasă! Ziceai să stăm în munte pînă la întîia zăpadă. Cu ce, nea Ilie? Cu flendurile astea după noi?

— Voico!

— Dac-ar fi după tine, Scordilă, un bruș de mălai, o ceapă, o felie de caș și fluiera. Sîntem oameni. Nu ne-ai dat haine de doi ani. La Sîntă Măria mare se fac doi ani.

— He-he-he! Mai bine te luam eu, Voico. Știu că mi-ar fi mers!

— Eu nu știu, zău, dacă ți-ar fi mers.

Ilie Jura stă pe-o buturugă. Ochii mici, căzuți în fundul capului, o străpung pe Voica, ieșită în prag. Își suge buzele subțiri, vinete, pînă cînd din gură nu mai rămîne decît un fir retezat de carnea scofîlcită a fălcilor.

— He-he-he!

Își clatină capul mic, teșit. Scoate din prașchia de piele o tabachere de tablă. Își răsucește țigarea. Întinde tabacherea lui Scordilă. Oile coboară behăind moale.

— Dacă v-aș pune la socoteală oile mîncate de lup, mieii, astea moarte de căpială, cum îi zice Scordilă, ar trebui să-mi cumpărați voi haine, Voico.

— Așaaa...

— Așa. Știu eu că le-o mîncat lupu? Îmi zvîrliți o miță mînjită de sînge. „Uite-o, nea Ilie. A spart-o colo și colo." O iau și-nghit. Poate n-a spart-o. Poate ați mîncat-o. Poate ați vîndut-o. He-he-he...

Scordilă nu-și mai face țigare. Îi dă tabacherea înapoi. Îl privește cu niște ochi verzi, reci, tari. Are treizeci și cinci de ani. E scund, numai mușchi, lat în spate, negru, păros. Are un gît de taur, frunte lată, nas ușor coroiat. Poartă mustață. Neagră. Mătăsoasă. Plete retezate pe ceafa roșie, rasă.

— Nea Ilie, spune el domol. Atît de domol, încît Ilie Jura tresare. Mi-au murit oile de gălbează. Unora le-au făcut dușmanii farmece. Le-au luat laptele. Mi-ai întins o mînă. Nu mă lovi cu cealaltă.

— He-he-he! Am glumit, Scordilă. Ce dracu, mă?! Nu cunoști la glumă?

— Nu ! Cu cinstea baciului să nu glumești, nea Ilie.

— Să cobori niște brînză. Niște brînză de aia moale, cum știi tu să faci. Vin domni mari la negeie. Vreau să-i omenesc.

— Uită-te ! Uită-te ! strigă Voica.

Iese din întunecimea stînei în înserarea blîndă, sub fulguirea de aur a asfințitului. Are-n trupul înalt, mlădiu, ceva aspru, sfielnic, de fecioară. Poartă ciupag de in. Alb. Căzînd rotund pe umerii plini. Prins sub brăcira de lînă tricoloră, care-i încinge mijlocul subțire. Peste poalele cîrpite ici-colo — cotrînță neagră. Picioarele — în obiele de lînă pînă la glezne. Opinci.

— Ce-i ? icnește Ilie Jura.

— Căpiala !

Își pune mîinile-n șold. Mînecile sufulcate ale ciupagului îi lasă brațele goale. Rotunde. Voinice. Săpate într-o carne albă, pietroasă, cu umbre tainice la încheieturi. Zîmbește rău. Ridică sprîncenele negre, aduse pînă spre tîmple. Sub ochiul drept, în umărul obrazului, are o aluniță. Ochii albaștri sînt reci. Părul negru, scăpat în șuvițe pe frunte, îi dă un aer sălbatic. Buzele, cărnoase, roșii, n-au nimic cald, îmbietor în ele. Zîmbește cu dinți de porțelan. Genele, lungi, întoarse, clipesc des.

O oaie începe să joace. Iese din turmă. Țopăie pe loc. Se rotește pe dreapta. Behăie dureros. Îi urmează alta. Apoi alta. Zîmbetul femeii se adîncește. Colțul buzelor i se lasă în jos, într-o schismă batjocoritoare. Oile se rotesc ba pe stînga, ba pe dreapta. Își scutură capetele. Rămîn blegite. Nemișcate. Iar țopăie. Iar behăie dureros.

— Acu crezi, nea Ilie ? taie glasul Voichii.

Glas adînc, puternic, cu ondulații de alt, învățat să strige la lup sau să cheme oile din munte în munte.

— Despărțiți-le, mă, de turmă ! tună Scordilă. Asta-i, nea Ilie. A intrat spiridușul-muntelui în ele. Acu nu le mai scăpăm nici cu farmece, nici cu zeamă slabă de omag. Numa să le retezăm capetele în care stă spiridușul. Să le aruncăm la cîini. Hai, mă ! Pregătiți-vă de muls. Dacă vrei să cobori, cobori, nea Ilie, acu, pînă mai e lumină pe plai. Într-un ceas, se lasă întunericul.

— Cum rămîne cu alea de montă ? întreabă Ilie Jura, privind chiorîș la ciobanii care se silesc să prindă oile căpiate.

— Rămîne cum am vorbit. Le strîng. Le fac alt săivan. Le hrănesc din belșug. Îmi trebuie sare. Am gătat sarea.

— Mai cu milă, Scordilă. Mai cu milă, omule. Și sarea-i scumpă.

— Dacă vrei miei sănătoși, nu te tocmi, spune Voica. Cu astea căpiate ce facem ?

Ilie Jura se scarpină sub pălăria pleoștită și slinoasă. Ochii mici, plumburii, căzuți în fundul capului îi joacă de colo-colo.

— Tăiați-le.

— Le mîncăm ?

— Ba. Coborîți-le la crîșmă. Poate scot măcar ceva din pagubă. Hai, Scordilă. Adă-mi calul.

Voica se uită la el cu ochi albaștri, reci. Stă cu mîinile-n șold. Buzele roșii, frînte-n jos, parc-ar înjura.

— Mațe-fripte ești, nea Ilie ! Stau ăștia aici sub ploaie și sub vînturi, îi arde soarele pentru punga dumitale...

— Voico ! se aude glasul lui Scordilă, din dosul stînei.

Glas de bas. Glas de baci.

Vine cu calul. Scund. Cu șuvițe de păr negru, arcuite după urechi. Cu ochii verzi, privind aiurea plaiurile poleite de soare. Ilie Jura încalecă. Se uită la bărbatul neguros închis în el, la femeia înaltă, mlădie, pietroasă.

— He-he-he ! behăie frecîndu-și obrazul neras. Stă în șaua de lemn, adus de spate, și behăie. Șezi, Scordilă, aici, și nu știi ce-i în lume. S-a întors Pătru. Plutonier. Plin de decorații. A făcut răscoală la priveghi.

Plescăie din limbă. Își ațintește ochii mici, plumburii, pe Scordilă. Baciul tresare ca lovit la mir. Își trage capul între umeri. Ilie Jura o fură cu coada ochiului pe Voica. Muierea rămîne de piatră. Doar buzele roșii se strîng dureros. Ilie Jura se bucură. A lovit bine.

— He-he-he ! Răscoală, nu glumă ! Cu automate.

— La care priveghi ? întreabă cu glas dogit Scordilă.

— La a lu Gruiță a lu Cristea Tauru. Îl uciseră ai lu Guga.

— Aha! geme baciul, ca și cînd ai lu Guga l-ar fi ucis pe frate-su.

Ilie Jura mai are o săgeată. O zvîrle.

— S-a legat de Mădălina. De Iconia.

— Cine s-a legat?

— Pătru, Scordilă... Are gînduri mari, după cîte-am băgat de seamă.

Voica se uită la cer. E înalt. Senin. Plin de lumină.

— E rău de colț. Vezi cum ai s-o scoți la capăt.

Dă călcîie. Calul întinde gîtul. O ia la vale, arcuindu-și spinarea. Rîde pentru sine. Oile cu ugerele pline behăie. Sterpele se duc la apă. Peste Vîrful Dacului plutește o pajură cu aripile cruce.

2

— Mă Gligore, du-te și taie căpiatele. Mai încolo. În dosul stînii. Lae și Călae, treceți și vă spălați pe mîini. Trap! Mulgeți curat. Să nu vă mai văd că mulgeți în cazanul de aramă. Să știți de la mine că numa-n vadră de lemn se mulge oaia.

Scordilă împarte lucrul din prag. Ciobănașii dau zor. Voica agață tuciul pe lanț deasupra vetrei de bolovani. Aține focul. Femeia se uită o clipă în vatra de jeratic. Stă chircită lîngă foc, ținîndu-și genunchii cu brațele. S-a-ntors Pătru. Oftează greu. O cuprinde un abur de amețeală. Copilul. Se albește. Își mușcă buzele.

— Parc-ai mulge la stîna ta, îi spune lui Scordilă. Atîta te fărîmi.

— Baciu-i baci. La stîna lui... La stîna altuia... Are o cinste, Voico. O faimă.

— Nu vezi cum îți plătește cinstea Ilie Jura?

— Păcatul lui.

Ionuț a lu Mărtin Bălaci, îmbrăcat într-o cămașă flenduroasă de in îmbibată-n zăr, în izmene cu marginile destrămate, încins cu un capăt de frînghie, dă oile la strungă. Are nouă ani. Seamănă cu maică-sa. Are o hă-

lăciugă cînepie, peste care poartă pălărie veche. E pistruiat, cu obrajii rumeni. Mărtin n-are ce să-i dea să mănînce. S-a rugat să-l ia la stînă. Să-l învețe la oi.

— Ionuțule, vorbește cu oaia, la baciu. Spune-i ce vrei, că oaia te ascultă, săraca.

Copilul îl privește zîmbind.

— Da fluieră-mi faci, uico ?

— Îți face uica ! Lae, nu trage, mă, de țîță, că asta nu-i vădana aia grasă de care întinzi tu. E oaie, Lae. Uite-așa se mulge, mă.

Scordilă își sufulcă mînecile. Se așază pe scăunel în gura strungii, vîră vadra sub pîntecele oii și începe să mulgă. Palmele, mari, parcă nici nu ating ugerul plin. Laptele alb, gros țîșnește ritmic, cu un țistuit sonor. Oaia închide ochii și rumegă mulțumită. Celelalte se-mping. Behăie. Privesc cerul, cu pupilele galbene, somnoroase. Cîinii așteaptă culcați lîngă stînă. Scordilă își face de lucru la țarcuri. Întărește un par. Scutură altul. Poartă în inimă un sloi de gheață. L-a simțit și-n glasul Voichii. În ochii ei. Gligoru, cioban vechi, pripășit în sat într-o vară, înaintea războiului, de la o turmă din Vaideeni, urcă cu hoiturile însîngerate ale oilor, ajutat de Sabin, fratele lui Ianoșel, sluga lui Cristea Tauru. Sabin cară mițele. Cîinii se bat pe capetele și pe măruntaiele zvîrlite în malul apei. Își arată colții. Clefăie lacom. Voica iese cu vedrele. Sabin pune barba-n piept. Într-o seară a-nghesuit-o. Băcița l-a privit în ochi. L-a întrebat cu glas adînc, încet, fără să clipească :

— Ce vrei, mă Ianoșelule Sabin ?

Atît. De atunci îi e frică să i se uite în față. Voica se leagănă subțire, mlădie, cu umeri rotunzi. Scordilă i se uită pe urme. I s-au uscat buzele. Pe cer se aprind stelele. Undeva peste codru trece o buhă, fîlfîind greu din aripi. Scordilă coboară la izvor. Voica, umbră albă, stă grămădită pe-o lespede, cu picioarele adunate sub ea.

— Voico !

— M-ai înșeluit, Scordilă.

Se aude gîlgîitul vesel al apei. O ţandără de cer înstelat pîlpîie în undele negre. Miroase a umed. A mușchi. A frunze pocnind de sevă.

— Mi-eşti mai dragă ca viaţa. Ca muntele. Iartă, Voico, soarele meu !

— Mi-ai călcat legămîntele în picioare.

— Ardeam fără tine !

— Atunci, ăla din Globurău, care-o jurat că Pătru...

— L-am plătit.

Dincolo de izvor, sub poala pădurii, se opreşte o vulpe. Scordilă îi vede ochii verzi, rotunzi, lucind în întuneric. „A adus-o mirosul de sînge", gîndeşte baciul.

— Mi-ai ars sufletul, Gheorghe.

— Uită ! Vine pruncuţu. Am adunat cîte ceva. Ne-ncropim. Trăim. Ca pe-o floare te ţin, Voichiţo !

— Tot traiul ăsta, ridicat pe-o minciună.

— Ai lîngă tine unul trecut prin greu, Voico. Pătru ? Cine ştie pe unde şi-a lăsat inima ?!

— Taci !

— Ne-aşteaptă păcurarii.

Voica ridică vedrele. Scordilă vrea să i le ia din mîini.

— Fii bărbat. Ia-o înainte.

Cerul se boltește senin, jos, smălţat cu stele.

Voica striveşte tăciunii din vatra de bolovani. Îi acoperă cu cenuşă. Îşi scoate cotrînţa. Brăcira. Se-ntinde pe cojocul tras lîngă vatra caldă. Are în gură un gust amar. Focul de afară linge bîrnele vechi cu limbi subţiri, însîngerate. Oile tăiate, spînzurate în sărcineri, miros a carne crudă.

— Uico, se aude glasul subţire al lui Ionuţ. Asară ai rămas cu povestea lu Iovan Iorgovan.

— M-aş ruga să mă slobozi pe mine cu oile la vale, baciule, spune Sabin.

— Întîi să-mi povestiţi voi ce-i cu... ăla, cînd nu înnoptaţi la stînă şi vă fură oile. Nici nu-i spusei lu nea Ilie.

Ciobanii tac. Nu le vine la-ndemînă să vorbească de ăla, noaptea. Lae şi Călae, fraţi de sînge şi de sărăcie, au crescut la stîne. Părinţii le-au murit trăsniţi cînd avea

Lae șase ani și Călae cinci. Li se văd obrazurile rumenite de pălălaie. Scunzi. Vînoși. Sărăcia, tutunul și rachiul i-au îmbătrînit înainte de vreme.

...Într-o seară se jucase cu Uța și cu Pătru, poate fusese și Pițu, sus pe luncă. Săreau Topla din piatră-n piatră. Îi luneçase un picior. Și-l scrîntise. O durea. Nu și-l mai putea mișca. Era pe-a doua. Pătru — pe-a șasea. June. A luat-o în brațe. Ea și-a culcat capul pe umărul lui. Gîndurile Voichii se destramă. E uscată. Iască e...

— Eu cred că ăla e-nțeles cu cîinii, spune răgușit Gligor.

Își clatină capul cît o baniță. E neras. Nu știe cîți ani are. Privește-n foc cu ochii negri, opaci. Ionuț se trage lîngă Scordilă. Baciul îi pune palma-n creștet.

— Mă Gligore, și tu, Săbine. Sînteți păcurari vechi.

— Am crescut la oi, mormăie Gligor dînd din capul cît banița.

— Dacă mă minți ți ?! Dacă vindeți oile, vă omor, mă !

Ianoșel Sabin rîde sec. E înalt, frumos, cu cămașa flendurită, neagră de zăr, de fum.

— Cine se atinge de avutul stînii i se uscă mîinile, spune el. Nu scapă, baciule. Nici în gaură de șarpe. Nu mi-s bolînd. Vine ăla. Vine el și aici, nu te teme.

— Dacă vede că nu mai stăm noaptea în plai, vine, întărește Gligor. S-a dedulcit.

— De Sîntă Măria mare ținem rea de urs... Ptiu, Doamne... apără-mă ! Scordilă își face cruce peste gură. Se uită cu toții dincolo de foc, în întuneric. Ionuț se ghemuie mai strîns lîngă baci. Voica surîde trist. S-a ferit Gheorghe de ăla, și pînă la urmă tot i-a spus numele. Nu-i a bună. La foc se face liniște. Gîndurile Voichii se-ncheagă ca o apă tulbure. La horă, cu Pătru a ieșit. Erau amîndoi săraci, de striga sărăcia în straiele lor.

— Acu îi musai cu Iovan Iorgovan, se roagă Ionuț.

Voica se ridică într-un cot. Scordilă stă cu spatele spre stînă. Îi vede umerii largi, ceafa, vîrfurile mustăților luminate de foc, fălcile late, puternice. Femeia își pipăie pîntecul. Nu se simte nimic. Fătul, pruncul omului de la foc, nu dă încă semn de viață.

„Într-o noapte de dragoste, Pătru venise la un Paști de pe front, voise să aibă un copil de la el. Era o noapte de aprilie, rece, senină. Zăpada sclipea pe Cernevîrf. Pătru îi sărutase sînii. Ea ardea ca o flacără. Și acum se-nfioară. Pătru a desprins-o binișor de el. I-a mîngîiat fruntea. I-a sărutat geana.

— Nu se poate, Voico, i-a spus dragostea ei cu glas înăbușit. Poate mor. Rămîi văduană fără cununie. Cu un prunc. Ești săracă. Ești și prea tînără...

De atunci n-a mai sărutat-o pe sîni. A ținut-o în brațe. A dezmierdat-o blînd. Duios. Ca un frate. Trăgeau clopotele. Bătea toaca. Cernevîrful sclipea ca poleit.

...Sus pe Cerna-n sus,
Mulți voinici s-au dus,
Și toți s-au răpus.
Dar au mai rămas
Un romîn viteaz,
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan,
Cu un căluțel
Ca un vulturel,
Doi cîini mititei,
Foarte sprintenei...

Glasul de bas al baciului răsună plăcut și bărbătesc în liniștea profundă a muntelui. Voica-l ascultă cum l-a ascultat și-n alte nopți, la alte focuri. Are-n el ceva din însăși frumusețea nopții ăsteia înstelate. Povestea viteazului Iovan Iorgovan cade-n boabele sonore ale versului de baladă. Ionuț ascultă cu ochii mari, ținîndu-și răsufletul. Gligor își ia capul cît banița între mîini. Sabin Ianoșel trage fluiera de sub brăciri și-ngînă balada. Focul arde-n noapte ca un ochi de balaur.

3

În seninul de catifea, ca-n fiecare an în noaptea de 10 august, meteoriții împînzesc spațiile celeste cu ploaia lor de aur. Stîna e cufundată în liniște. Ciobanii dorm cu

spinările spre vatra focului, înveliți în cojoace. Sabin Ianoșel stă pe pîntec, cu fălcile proptite-n palme. Privește ploaia de stele, crestele întunecate, secera de argint a lunii, peste care trece un abur de nor. Se gîndește la băciță, la răceala ei de piatră, la ochii albaștri, care nu-l văd. În întunericul cald al stînei se aude răsufletul liniștit al lui Ionuț.

— De ce nu dormi, Voico? întreabă Scordilă înăbușit.

— Mă îneacă gîndurile.

Scordilă se trage mai aproape de trupul întins pe cojoc. Razele firave ale lunii se preling prin crăpăturile acoperișului, tăind întunericul cu lame subțiri de lumină. Cad pe ciupagul alb al Voichii, pe bărbia ei rotundă, cu carnea ușor albăstrie, pe buzele umede, cu colțurile lăsate dureros în jos.

— Mișcă pruncuțu, Voico?

— Nu pune mîna, Gheorghe.

Bărbatul oftează cu obidă.

— Mai bine-i rămîneau oasele pe front.

— Ca să te-ngrași tu.

— L-ai purtat cu tine, toți anii ăștia?

— L-am purtat.

— Cu trupul erai aici. Cu sufletul — la el.

— Nu greșești.

— Mă lași?

— Nu știu.

— Am lîngă mine o moartă. Din noaptea asta am o moartă lîngă mine. Da nu vreau să mă lași, Voico! Rămîi lîngă mine. Îți alin durerea. Ți-o înec în dragoste. Stăm în munte cu oile, pînă te-nveți cu gîndul că s-a întors. Am așteptat atîta pînă te-ai învățat cu gîndul c-a murit... Am așteptat să-i faci pomenile. Să-l plîngi ca o văduană. Am s-aștept pînă te-nveți cu gîndul că a înviat.

— Ai inimă bună, Gheorghe. N-aș vrea să te chinui.

— Un' să te duci, Voico? Stai aici la munte. Muntele încheagă durerile. Muntele face farmece. Cu izvoarele. Cu plaiurile. Cu soarele.

— Nu pot să te iert, omule. Murise mama. Mă vedeai zobită. Prigonită. Fără altă putere decît palmele

astea două. Ai avut inimă să-mplînți sîmceaua pînă-n prăsele. Să tocmești martor mincinos.

— Ziceai că am inimă bună, Voico.

— Se zbat în tine doi oameni, Gheorghe. Unul ca pita. Altul ca șarpele.

— Scoate-l la lumină pe ăl ca pita. Îți stă în putere.

Lamele albăstrii de lumină prelinse prin crăpăturile acoperișului urcă pe fața Voichii. Îi înecă ochii în umbră. Îi mîngîie sprîncenele. Fruntea. Din codru se aude mieunatul unui mîrțan sălbatic. Sufletul Voichii pribegește în anii copilăriei. În anii ei de fată mare. Scordilă așteaptă răspunsul.

Ta-su îi lăsase oi și o ipotecă pe casă, la bancă. De la ipoteca aia se trag toate. Banca l-a scos în uliță. Nu s-a îndurat să vîndă oile, pentru casa părintească. S-a gîndit că din turmă poate face casă, dar din casă turmă, ba. De atunci a-nceput viața lui de oier. În frumusețea muntelui. Fără alt stăpîn decît cerul. Pășunile. Buna lui voie. Și-a tocmit doi ajutori. A bătut munții pînă-n Retezat. Pînă-n Rusca. Pînă-n Baia-de-Aramă. Pîn' la Dunăre. Iarna-n pustă. La Lugoj. La Deta. Prin satele nemțești dinspre granița sîrbească...

Voica tace. A închis ochii. Nu doarme. Se gîndește la drăguțul ei. O să se potolească...

...Pe urmă a venit gălbeaza și l-a sărăcit. A rămas cu cîteva oi. De război l-a scăpat Stîngu Tauru, pe zece mioare merinos și un berbec. A doua oară l-a scăpat Ilie Jura. A intrat baci la el, pe plată, cu cele treizeci de oi care-i mai rămăseseră. De atunci au fost ani buni, slavă Domnului ! Lîna a mers tot războiul la preț bun. Brînzeturile și carnea, de asemenea. Acu s-a întors Pătru de pe front și-i strică truda, și liniștea, și dragostea.

Oile se tulbură. Scordilă se ridică într-un cot. Ascultă. Cîinii nu bat. O fi apucat-o pe vruna căpiala. Era un moș în Prislop, din neamul Belcoteștilor, care știa face vrăji. Lua căpiala cu mîna. Așa ziceau bătrînii. Vrăjea din fluieră. Atît de frumos cînta moșul, încît spiridușul-muntelui, încuibat în capul oii, ieșea prin ureche, asculta, se-nduioșa și-ncepea să plîngă. Cînd îl auzea moșul plîngînd în urechea oii, dădea într-un de

doi. Spiriduşul-muntelui se-nveselea pe loc, sărea jos, începea să frămînte iarba, jucînd. Moşul o lua tot cîntînd spre Camăna. Intra în şuvoi. Spiriduşul se ţinea scai de el. Pe urmă îl luau apele şi-l scoteau la vale. Spiriduşul nu murea, că de aia era spiriduş ; se tot ducea din Camăna în Bela Reca, de aici în Cerna, din Cerna în Dunăre. Ieşea la mal aproape de marea cea mare. Acolo găsea turmele ălora de prin Poiana. Din Jina. De la Răşinari. Ale ungurenilor. Flămînd, se încuiba în ele. Pînă au aflat ungurenii de unde le vine pacostea. Atunci a venit unul dintre ei aicea sus, în Sglivăr, l-a pîndit pe moşul Belcoteştilor, l-a văzut scoţînd spiriduşul şi l-a ucis.

Aţele de lumină albăstrie s-au mutat pe colţul de piatră al vetrei. Lui Scordilă i se lasă pleoapele. Iarăşi trece un freamăt prin ţarcuri. Deodată, începe să chelălăie căţeaua tînără. Scordilă îşi cunoaşte toţi cîinii după glas. Asta s-a pripăşit la stînă, ca Gligor. Se ţine scai de călcîiele Voichii. Pe el nu-l suferă. Căţea de pripas. Se aud trosnind lănteţii ţarcului. Scordilă tresare. Se ridică şi Voica într-un cot.

— Ăla, şopteşte femeia, apucîndu-l de umăr.

Scordilă sare-n picioare. Smulge boata de după uşă. Iese în fugă.

— Lasă-l, Gheorghe ! strigă Voica. Un' te duci, omule ?

Scordilă aleargă la ţarc.

— Săriţi, mă ! O tunat ăla, se frămîntă băciţa.

Caută săcurea sub nărumă. Iese în iarba udă, cu picioarele goale. Ciobanii sar ca arşi. Fac larmă. Sabin apucă o ţandără de brad pusă deoparte pentru focul din zori. O aprinde. Fuge pe urmele baciului. Oile behăie speriate. Ionuţ iese în uşa stînei, ţinîndu-şi izmenele cu mîna. Luna pogorîtă spre asfinţit scaldă covata stînei în ape tulburi. Se vede umbra gheboşată a ursului, fugind spre pădure cu două oi sub braţe. Cîinii i se ţin pe urme, fără să latre, cu coada-ntre picioare.

— Ieşi-i în cale, Săbine, gîfîie baciul. Abate-l, mă, încoace.

Sabin taie covata pieziş. E înalt şi sprinten. Torţa aţîţată de curent arde viu, trosnind. La fiecare trosnitură,

leapădă un mănunchi roşu de scîntei. Cîinii o iau la goană spre creastă, chelălăind. Numai Cerna se repede voinicește pe urmele ursului. Îl muşcă de pulpe. Dihania mormăie înciudată. Îi e frică de muşcătură. Nu-i place muşcătura cîinelui. Fie ea şi o căţea de şase luni, ca Cerna. Se opreşte pe loc, ţinînd oile moarte de spaimă la subsuoară. Repede o labă dinapoi în botul căţelei, care zboară prin aer ca un ghemotoc de lînă albă. Ursul, în picioare, cu oile subsuoară, îşi leagănă căpăţîna, mormăie, îşi arată colţii şi albul ochilor. Luna îl bate din faţă, aruncîndu-i umbra uriaşă peste păşune. Cerna se scoală. Se învîrte ameţită de cîteva ori. Se repede din nou. Sabin iese în calea fiarei. Îi vîntură torţa în faţa botului, ridicîndu-se pe vîrfuri. Sîmburele de lumină sclipeşte în ochii ursului. Scordilă îl ajunge. Cumpăneşte boata. I-o repede în căpăţînă. Ferecăturile boatei fulgeră scurt în lumina lăptoasă a lunii. Ursul scoate un răget înăbuşit. Trînteşte oile la pămînt, făcîndu-le zob. O mioară ţigaie, cu picioarele din spate rupte, se tîrăşte pe cele dinainte. Behăie dureros. Sabin pîrleşte gîtul fiarei cu torţa. Se răspîndeşte miros împuţit de păr ars. Ursul se răsuceşte pe călcîie. Dă năvală peste Scordilă. Se ridică în toată înălţimea. Mormăie înciudat. Îi curg bale. Îşi leagănă căpăţîna. Scordilă dă s-apuce boata. Ursul îi repede o labă. Trage scurt cu gheara. Îi rupe umărul cămăşii. Zdrenţele se-mbibă de sînge. Durerea îl săgetează în creier. Scordilă vede deasupra lui pieptul uriaş al joavinei. Simte în nări putoarea de fiară. Nu poate decît să-l încleşteze în luptă. Altfel, ursul îl sfîşie.

— Aruncă-i sîmceaua, Lae! strigă Sabin, izbind cu torţa peste urechea ursului.

Lae zvîrle sîmceaua. Scordilă vede oţelul lucind lîngă picior. Se apleacă. În clipă, ursul îi sare în spate. Îl rostogoleşte la pămînt. Scordilă îi încleştează grumazul. Fiara îi smulge umărul din loc cu ghearele. Rage ca turbată. Gligor o toacă cu boata. O îndîrjeşte. Scordilă îi simte în obraz răsufletul puturos. Om şi fiară se rostogolesc la vale.

— Păzea! gîfîie Voica. La o parte, mă!

Ursul vrea să muşte la beregată. Voica răsare lîngă el, înaltă, cu săcurea ridicată. Cînd îi vine bine, izbeşte cu sete. Fierul se-nfige în ţeastă. Un răget care sparge noaptea. Pe urmă se aşterne o linişte de moarte. Scordilă iese de sub urs. Se tîrăşte în patru labe. Se ridică, bălăngănindu-se. Cerna dă ocol hoitului, mîrîind. Din capul spart se prelinge un şuvoi de sînge negru.

— Mă Gligore, ajută-mă să-l duc la stînă pe Gheorghe, spune Voica. Voi ăia, trageţi hoitul în dosul stînii, să nu fugă oile.

— Ai văzut, Lae, c-avea dreptate Gligor. Neam să bată cîinii, mă!

— Erau vorbiţi cu ăsta, îngînă cu glasul uscat Sabin, privind neguros pe urmele băciţei, care-şi ia bărbatul de mijloc şi coboară cu el la stînă, ajutată de Gligor.

Vîrful Dacului pluteşte în lumina cenuşie a zorilor. Din valea Camănei se ridică straturi diafane de ceaţă. Întunericul se glogozeşte peste codri. În cerul înalt, transparent şi rece, luna nouă hoinăreşte spre asfinţit, suflată cu un strat palid de argint vechi.

4

Lumina fumurie a zorilor pătrunde pe fereastră. Mama se scoală uşurel. Rămîne în capul oaselor, cu picioarele mici şi dolofane spînzurînd peste marginea patului. Nică doarme cu faţa la perete. Sforăie şi bodogăne prin somn. Din patul celălalt se aude răsuflarea adîncă a Mădălinei. Din cînd în cînd scîncetele Siminei. Mama cască. Îşi face cruce peste gură. Mahmureala i se risipeşte. Îşi împleteşte părul şi-l ridică într-un conci în vîrful capului, pe urmă rămîne nemişcată şi se gîndeşte. Nică le ştie pe ale lui. Pătru? Umblă toată ziulica cu Piţu şi Mărtin Bălaci. Pe la joagăre. Pe la codreni, în fundul munţilor. Mădălina stă aici de trei zile. Stă şi nu vrea să plece nicăieri. Ea trebuie să le dea de mîncare, să-i îmbrace, să-i spele. Mădălina îi ajută. Ieri a cumpărat o gîscă şi zece chile de mălai. E învăţată să trăiască. Ce-are să fie mîine?

Mama se scoală. Trece în cuină în vîrful picioarelor. Scoate jarul de sub cenușă. Aţîţă focul. Ia un olcuţ cu apă, iese în tîrnaţ, se spală pe mîini şi pe faţă. Pătru doarme cu cojocul tras peste cap. I se văd tălpile mari, cu călcîiele galbene, bătute de cizmele soldăţeşti.

Astăzi trebuie să stea de vorbă cu Pătru. E copil bun. Are să-nţeleagă. Mama a ajuns în marginea Toplei. Priveşte casa. Părul. Mesteacănul firav din capătul grădinii. Şi i-a pierdut pe ai ei. A rămas cu sufletul pustiu. Umbla prin casa din vale, ca o umbră. Pe Nică l-a iubit cînd era fată. Cînta Nică de plîngeau şi pietrele. Îşi trece mîna peste frunte, ridică din umeri, se-ntoarce. Pătru, cu mîinile cruce sub cap, îi zîmbeşte.

— Bună dimineaţa, mamă.

Femeia vine lîngă el. Îi cercetează fruntea înaltă, nasul uşor adus, tăietura vînătă din bărbie.

— Nu mi-ai spus încă ce faci, Petre. Te-ntorci la armată ?

— Ba !

— Lu Nică îi e greu la joagăr.

— De mîine mă duc eu. Poate să rămînă acasă.

— Nu-i o socoteală, puiul mamii.

— Aşa zic şi eu.

— N-ai haine pentru la iarnă. Îţi trebuie o dolamă. Nădragi de cioarec. Să fii în rînd cu oamenii. Eşti tînăr. Te duci la o şezătoare, la ceva...

— Am niscai bani.

— Cu ăia ar trebui să cumpărăm oi.

Pătru se scarpină în creştet. Cască. Ochii de viezure ai mamei zîmbesc.

— A trecut ieri Mărioara lu Belcotă. Zicea să te duci la ei la clacă.

— La ce clacă ?

— În Nigiugini. La strîns fînul. Ţi-am pregătit haine... Ce zici ? Cumpărăm oi ? Dolama şi cioarecul le ţes eu. Îţi ţes şi de-un laibăr nou. Mi-au rămas de la al meu nişte sfetăre. Nişte cămăşi romîneşti de sărbătoare. Un brăcir cu fir de argint.

— Ia dumneata banii !

— Să nu-i spui nimic lu tată-tu. Ăsta e-n stare să sară-n grindă că nu-i dai să-şi cumpere cal şi cocie. Mă duc la Teregova. Am un neam. Cumpăr mai lesne.

Se aude plînsul Siminei. Tusea grea a lui Nică. Casa se-nsufleţeşte. Mădălina se duce la Topla după apă. Trece cu capul în jos. Dă bună dimineaţa abia auzit. Nică îşi leagă piciorul de lemn. Bodogăne. Mama rîde.

— Auzi-l. Mă duc să-i pun demîncarea.

Nică iese în tîrnaţ, ciufulit, cu mustăţile aspre pîrlite de ţigare, zbîrlite.

— Ce faci, dom' plotoner? Tot cu *rivoluţia* umbli? Ai? Ia toarnă-mi să mă spăl. Tu, Mădălino, te-ai lipit de vatra asta, fir-ai să fii de ochioasă.

— Nu mai cotcorozi acolo! Lasă muierea-n pace.

— Nu mai cotcorozi! Aici toţi au cuvînt. Numai gazda căşii n-are.

Nică pufăie în pumnii plini de apă. Roteşte ochii mici, vioi, sub sprîncenele păroase, ude. Geme şi se vaită.

— Ce facem, Nică? întreabă mama. Ne mutăm în casa mea şi-o vindem pe asta, ori...

Nică tresare ca izbit.

— Ia vezi, Petre, ce vrea bolînda de mamă-ta... N-am auzit eu bine? Un' să plec, capră bătrînă? La tine-n casă? Ai livadă. Ai viţă. Casă de domn. Cu patru sobe. Aici îţi pute? Stai tu, că-ţi dau eu mutat.

Se-nroşeşte tot. Îi tremură mustăţile.

— Nu te mai înfoia. Casa asta-i a ta cum sînt eu vlădică. Uitaşi de ipotecă, diavole?

Mădălina alăptează pe marginea patului. Ascultă şi zîmbeşte. Tresare cînd aude tropotul unor cai şi clănţănitul bucşelor unei cocii care vine pe drum. De afară răzbeşte un glas gros.

— Prrr, mă!

Nică priveşte holbat caii negri, rotunzi, ţesălaţi, cu crupele lucioase, hamul de piele cu jugul bătut în flori de aramă, cocia cu loitrele de scîndură vopsită albastru, împodobită cu izvoade galbene.

— Bună dimineaţa, Nică! spune stăpînul, fără să se clintească din leagăn.

E un bărbat îndesat, cu fața prelungă, smolită, păzită de o pereche de mustăți negre, de lotru. Alături stă nevastă-sa, înfofolită în broboadă.

— Dimineața bună !

— Spune-i Mădălinei să iasă. Nu te boldi la mine. Nu ți-e rușine, mă coada satului, să-mi ții fata ?!

— Ia leagă-ți gura ! se umflă Nică.

Trage cu coada ochiului la crupele lucii ale cailor, la gîturile încordate, la coamele împletite cu ciucuri roșii de lînă și-nghite-n sec. Mama iese în tîrnață, cu mîinile în șolduri.

— Vorbește ca oamenii, spune ea. Tu ce stai acolo ca o momîie înfoiată ? Ești mamă ? Dacă erai mamă, n-o lăsai pe drumuri.

— Hai, că răcesc caii. Unde-i cioclendărul de fie-tu ?

Pătru, în izmene, cu cămașa neîncinsă, iese din spatele grajdului. Vine încet pînă la poartă. Se reazemă de gard. Caută ochii omului din căruță.

— Mînă, spune Pătru liniștit.

— Să poruncești cui i-ai mai poruncit, Petre. Eu nu-s nici Tauru, să mă spării de automatul tău, nici...

— Mînă, n-auzi ?

— Spune-i Mădălinei să iasă.

Mădălina vine repede lîngă Pătru. Are ciupagul pătat de lapte.

— Ce vrei, tată ?

— Ia-ți fata și urcă-n cocie.

— Nu vreau. Rămîn aici.

— Te-ai... cu ăsta ? Ia uită-te la casă. În asta nu mi-aș ține nici vacile.

— Mînă, găzdoniule !

— Lăsați-l în drum, spune mama. La ăsta, omenia stă în clisa porcului.

— Vezi, că rămîi cu curu gol, Mădălino. Un capăt de ață nu-ți dau.

— Vrei să tragi zestrea la tine ?

— Am s-o trag. Cu judecată, și tot te rămîn.

Are ochi negri. Nici nu se uită la ai casei. Mădălina pleacă fruntea. Maică-sa își scoate obrazul de sub broboada de lînă. Are glas moale. Plăcut.

— Hai, fata mamii. N-ai ce sta la uşa ăstora. Abia-şi ţin zilele. Azi îl îngroapă pe Gruiţă. Intră-n rînd cu oamenii. Mergi la morţărie cu noi. Stai la slujbă. La anu te mărită mama. Hai, fata mamii.

Pătru priveşte-n gol. Mădălina îi apucă mîna. Îi caută ochii.

— Petre !

— Nu mă-nsor, Mădălină.

Nică intră în cuină, bodogănind. Mama vine lîngă ei.

— Du-te, Mădălină, spune ea. E mai bine pentru toţi. Dacă te batjocoresc, ştii unde stăm.

— Nu-i purta tu de grijă. Nu tu ai făcut-o.

— Hai, şi-nghite-ţi fierea.

Mama se duce-n grajd. Se aude gîgîitul speriat al gîştei. Mădălina geme înăbuşit.

În lumina transparentă a dimineţii, Voica, trăgînd calul după ea, coboară pe sub livezi. Ajunge-n malul Toplei. Îşi scoate opincile. Îşi ridică poalele-n brîu. Poartă cîrpa neagră legată sub conci. Mînecile ciupagului, sufulcate gingaş, lasă soarelui braţele pînă sub cot. Intră în apă. Calul poartă-n spate o blană de urs. Blana îl învelește de la gît pînă peste crupă. Labele, jupuite cu gheare cu tot, atîrnă jos, aproape de copite. Voica le ridică în spinarea calului. Băciţa aşteaptă roibul să bea din Topla. Roibul îşi clătește gura. Sapă cu copita. Ridică fruntea ţintată. Nechează uşor. Din botul catifelat i se scurg două şuviţe de apă.

— Plecaţi de-aici ! strigă Mădălina înecîndu-se. Plecaţi de-aici ! Acu v-a găsit mila şi grija ? Nu v-am văzut de la nuntă. Mă descurc. Apoi, cu glas tare, înlănţuindu-l pe Pătru după umăr : Rămîn la el. Nu mă bag slugă la voi.

— Aştept pînă ţi se răceşte partea muierească, spune tatăl. Atunci ai să judeci altfel, iapa dracului !

Mama iese din grajd, cu gîsca sub braţ. Voica trece Topla. Cu faţa golită de sînge. Cu colţul buzelor tremurînd. Ochii mari, albaştri s-au oprit în ochii lui Pătru. Urcă-n drum. Dă bună dimineaţa.

— Hai să mînci, Petre, spune Mădălina zîmbind.

Voica trece spre casă, legănîndu-şi uşor mijlocul strîns în braţe, purtînd cu ea ceva din asprimea muntelui. Se aude scîrţîind portiţa la casa Voichii. Mădălina fuge în cuină.

— Ce faci cu ea, Petre ? întreabă omul din cocie.

— Îi păstrez cinstea, rîde Pătru şi-i întoarce spatele.

Omul dă bici. Caii tresar în hamuri. Smucesc căruţa uşoară. Tatăl Mădălinei o-ntoarce în loc, mai s-o răstoarne.

— Mă flendurosule, strigă el strunind bidivii. Să nu crezi, mă nima-n lume, c-ai şi pus mîna pe averea lui Guga !

Pătru intră în casă. Omul trage cîţiva dumnezei, dă bici şi sloboade frîiele. Căruţa se duce zornăind, clănţănind din bucşe, izbind cu cercul de fier al roţilor în pietrele drumului.

— Te ajung din urmă, tată, spune Pătru din odaie.

— Te-mbraci militar ?

— Mă-mbrac.

— Iar vii cu *rivoluţia* ?

— Vedem noi. Spune-i lu Piţu să-i aducă neapărat şi pe ăia de la joagărul lu Ilie Jura. Mădălină, fii bună şi dă-mi cizmele.

Mădălina iese în cuină. Verde. Îi tremură mîinile. Ia cizmele. Le şterge cu mîneca.

— Dă-l dracului, ocărăşte Nică. Ce-i tot cauţi în coarne ?

Mădălina intră la Pătru. Închide uşa. Mama pune într-o ştergură albă o bucată de mămăligă rece, două ouă, o ceapă şi un bulgăre de sare. Strînge ştergura. O vîră în traista lui Nică.

— Fugi, ţap bătrîn, pînă nu dă Voica de tine, şopteşte ea. Nică, Nică, cum ţi-a fost ţie frică de viaţă ! Cum n-ai stat tu cu pieptul în viscol, Nică ! Vai de zilele lor. N-ai văzut-o pe Voica ? Ceară. Ce-i în sufletul băiatului... După atîţia ani de urgie...

Nică stă proptit în cîrjă, îmbătrînit dintr-o dată, cu ochii mici, verzi, aţintiţi în gol.

— Ni-i scularăm în cap şi pe Gugulești, oftează el. Nu ştiu, zău, Magdalieno ! Parcă trece un spulber peste casa asta a noastră, de cînd se-ntoarse Pătru.

— Taci, amărîtule. Îți ghicesc gîndurile.

— Era liniște și odihnă sub păr, Magdalieno ! Îmi scoteam țolul la umbră. Mă-ntindeam. Tu ieșeai cu furca. Cu fusul. Mă uitam printre frunze la seninul de sus. Fusul sfîrîia. Iancu cloncănea prin voreț. Uitam de mine. Uitam de anii ăștia mulți. Mă dospea căldura și somnul și mă visam cu tine, juni, pe sub livezi.

— Taci, Nică, șoptește mama.

— Dumnezeu să mă ierte pentru gîndul ăl rău... Mă duc, Magdalieno.

Nică trece pragul, bocănind cu piciorul de lemn. Nevasta-l petrece pînă-n drum. Nică o ia la deal. Traista de lînă albă îi atîrnă pe șold. Își bîțîie trupul De sub piciorul de lemn iese o dîră pufoasă de praf. Femeia îl privește pînă cînd bătrînul se șterge la un cot al drumului.

Pătru se rade în pridvor. Și-a pus cizmele. Și-a sufulcat mînecile cămășii cazone. Brațele arse de soare mînuie briciul, scurt, cu mișcări precise. Mădălina îi ține oglinda.

— Pentru ce te bărberești ?

— Pentru oameni.

— Mă rog de tine : nu mă zgoni astăzi. Nici mîne.

— Ce faci cu ai tăi ?

— Încă nu știu. Lasă-mă să-mi vin în fire.

Soarele joacă pe lama albăstrie. Mădălina se uită la urma roșie tăiată de brici în spuma săpunului. Pielița obrazului rămîne curată. Proaspătă. Se ridică pe vîrfuri. Sărută în fugă obrazul mirosind a săpun. Fuge în spatele girezii de fîn. Lui Pătru îi cade mîna. E sleit. Zîmbește amar. Împlinirea lui de om nu merge mînă-n mînă cu împlinirea lui de bărbat. Din Broschin alunecă la vale mireasma amețitoare de fîn uscat, de flori, de livezi. Ziua strălucește. Cernevîrful plutește într-un senin de vis. Pătru își săpunește fața. Mama îi pune mîna moale, grăsuță pe umăr.

— Viața își are căile ei, Petre. Cine le știe pe toate ? Cine le poate bate pe toate ?

5

Voica își duce calul în grajd. Curtea e pustie. Au năpădit-o buruienile. Scoate afară blana, șaua de lemn, umple scara cu fîn. Se-nvîrte fără rost. Rămîne proptită de iesle. Pînă ieri umblase prin lume cu inima înghețată. Aude glasuri în curtea vecinului. Inima îi sparge pieptul. Unul e glasul lui Pătru. Voica iese în dosul grajdului. Se lipește cu spatele de peretele încins. Închide ochii. Ascultă cu sîngele zvîcnindu-i în tîmple.

— Rămîne cum am vorbit, mamă, spune Pătru. Mîine te poți duce după oi. Tu nu te duci, Mădălină ?

— Nu ! Rămîn să vă grijesc. Pe urmă, am o treabă cu Bimbi ăl mic.

— Faceți cum e mai bine. Plec la joagăr.

— Petre, se roagă Mădălina. Nu-l mai scula și pe Ilie Jura. Ăla e ca rîsu, Petre. Îți sare-n beregată cînd dormi. Taurii lovesc din față. Te poți apăra.

— A venit vremea să nu mai umble nima cu spinarea îndoită. Fii bună și adă-mi centura.

Se aude ușa cuinii scîrțiind în balamale. Scîncetul unui copil. Voica își trage sufletul ca după un urcuș greu. Broschinul tremură în aburul zilei de august. O pupăză cu aripile pestrițe trece zburînd arcuit peste livada lui Pătru. Fînul răsturnat în brazde se usucă pe coaste. Topla cîntă între maluri. Toate sînt aici dintotdeauna. Topla. Culmea Broschinului. Livada. Gorunul vechi. Cuibul berzei. Cerul. Astăzi, acum, nu mai au nici culoare, nici parfum. Sînt uscate. Îndepărtate. Iască sînt toate. Nimic nu-i poate încălzi sufletul. Viața rămîne undeva departe, dincolo de pleoapele ei, dincolo de inima ei. Aude pașii apăsați ai dragului ei și strigătul fierbinte, plin de patimă, al Mădălinei.

— Stai, Petre, să-mi iau cîrpa. Te petrec pînă la pod.

— Hai mai iute, Mădălină.

Voica ar vrea să pătrundă în fiecare cuvînt rostit de Pătru. În fiecare sunet. Să-nțeleagă din ele dac-a uitat-o. Dac-o dușmănește. Dacă-i mai pasă de ea. Rămîne o clipă plecată înainte, albă, cu cosița neagră scăpată de sub cîrpă, cu pieptul zguduit de suspine înăbușite. Își trece mîna peste frunte. Aleargă în casă. Abia nime-

reşte să deschidă lacătul. Îi tremură mîinile. O izbeşte mirosul de stătut. De perne neaerisite. Prin obloane pătrund aţe lungi şi străvezii de lumină. În liniştea adîncă a zilei se aude scîrţîind portiţa vecinului. Deasupra ferestrei atîrnă frunzele păroase ale viţei-de-vie, din care ies trei ciorchini mari, cu boaba neagră, cu pieliţa groasă acoperită de un abur de praf. Pătru trece pe drum. Mădălina îl ţine de mijloc. Voica se trage în umbra odăii. Urmăreşte perechea, cu ochi mari. Îşi muşcă buzele pînă la sînge. E mai înalt. Mai legat. A plecat fecioraş. S-a întors bărbat. Hainele militare îl prind de minune. Îi joacă soarele pe pieptul plin de decoraţii. Are o rană albăstruie în bărbie. N-a avut-o cînd a fost în conced. Poate a stat la spital. O fi ars de durere, şi ea... Ea s-a întins cu Scordilă. L-a întrebat pe Piţu cum e la război. Pe Mărtin Bălaci. Pe Alexa. I-au spus. N-a dormit nopţi. S-a perpelit. A-mbătrînit la gîndul că Pătru al ei se tîrăşte prin nămoale. Stă în zloată. În zăpadă. Că-l paşte moartea în fiecare clipă. S-a măritat cu Scordilă. Pătru rîde. Bărbăteşte. Rîsul tremură sub streaşina casei. Mădălina îşi culcă tîmpla pe umărul lui. Paşii iubitului îi bat în tîmple. Rămîne în întunericul odăii, nemişcată, fără să se gîndească la nimic, fără să mai vadă nimic. Voica aude ca-n vis deschizîndu-se uşa de la tindă. Aerul înviorat face să tremure frunzele de viţă din fereastră.

— Ai văzut, căţea ? şuieră Mădălina din prag. Pîndeşti ? De ce-ai coborît din munte ? Să te pui la pîndă ?

Voica tresare ca biciuită. Ochii albaştri, goi se-ntunecă. I se fac opaci. Oţelii.

— Nu sudui, muiere. Dacă vii în casa mea, vino omeneşte, altfel...

— Altfel ?...

— Ce vrei ?

— Să-l laşi pe Pătru !

— Da dacă nu mă lasă el ? rîde aspru Voica.

— Ascultă, Voico ! Îmi uciseră bărbatul.

— Ştiu. Nici nu-l îngropară, şi-i sărişi lu Pătru în aşternut.

— Voiai să-i sări tu ?

— Am bărbat.

— Dacă i-am sărit, nu-mi ești soacră. Nici mamă.

— Să-ți fie de bine.

— Ce ai de gînd?

Voica se-ndreaptă. E cu un cap mai înaltă decît Mădălina. Se apropie de ea, căutîndu-i ochii cu ochii ei de oțel. Îi tremură genele. Îi tremură colțul buzelor. Își arcuiește sprîncenele codate. Se leagănă ușurel.

— Ascultă ici, Mădălină, spune ea cu glas adînc de alt. Ai intrat peste mine cu ocări. Altă dată să te gîndești de trei ori.

— Nu-ți răci gura. Nu mă tem.

— Să nu zici că nu ți-am spus.

— Răspunde! După ce l-ai lăsat și l-ai luat pe Scordilă...

— Asta-i treaba mea, Mădălină. Îți zic. Am bărbat. Am casă. Am cinste.

Glasul Voichii se face șfichi.

— Ai cinste! rîde Mădălina.

— Am! Ți-aș putea spune: să te văd. Al tău e, ori al meu? Nu știu, zău, Mădălină, dacă nu cumva junia și tinerețele noastre petrecute ici n-ar avea mai multă putere decît buzele tale.

— Nu vezi cum îți tremură durerea-n ochi? În glas? Ai plînge. I-ai îmbrățișa genunchii. L-ai ruga să te ierte...

— L-aș ruga. Da nu-l rog.

Își ridică fruntea. Pe Mădălina o-neacă o umbră de sfială. Ghicește-n fruntea boltită a Voichii, în ochii ei sinilii o durere prin care ea n-a trecut. Durerea Voichii e aspră, duioasă, amestecată cu patimă adîncă de muiere neîmplinită în dragoste. Mădălina știe de unde o poate încolți primejdia.

— N-am venit la tine să mă rog, Voico! Nu mă tem nici de junia voastră, nici de sprîncenele ălea negre ale tale. De durerea ta mă tem. Dacă ai cinste, cum te făloșești, atunci ascunde-ți durerea.

— Fii fără grijă. N-o strig în drum.

— Asta n-ar fi cine știe ce. Să n-o strigi sara, la gard. În fîneață.

Rămîn tăcute. Dușmance. Se privesc cu ochi reci. Se cercetează una pe alta, pe-ndelete. Fără sfială. Voica

o vede împlinită, dogorind de patimă, cu părul auriu jucîndu-i ca o chemare pe gîtul rotund, plin, alb, de muiere care nu lucră în soare. Se gîndește că are Pătru ce strînge-n brațe. Ce iubi. Mădălina îi ghicește gîndurile. Un zîmbet fugar îi trece peste buzele răsfrînte nerușinat. Lacome.

— Ai rămas ca o fată mare, Voico. Nu-ți prieste dragostea lu Scordilă. Abia ți se văd șoldurile din poale. Și pieptul. Unde să-și culce drăguțu obrazul? La tine, pieptul ca la capre.

— Sînt așa cum m-o făcut mama și nu mi-e rușine de mine... Coboară glasul. Se apropie de Mădălina. Acu du-te, muiere. Vezi-ți de dragoste. Nu-mi mai încurca potecile.

— Nu te-nfoia.

— Du-te, Mădălină.

Răsună ceva în glasul Voichii, nespus de rece. Nespus de tăios.

— Nu mă-ntrebi nimic? Dacă-i sănătos? Dacă n-a venit cu vreo urmă din război? Dacă n-a întrebat de tine?

Voica se face de ceară. O iau fiori reci pe șira spinării. Pe urmă o-neacă o fierbințeală sleită, care-i usucă cerul gurii.

— Nu.

— Ai inima de piatră, vecino. E sănătos. Cîteodată vorbește într-aiurea. Face *rivoluție*.

— Du-te.

— Mă duc. Și-a pus viața pentru mine. De două ori și-a pus-o. O dată-n Ilișova, cînd a căzut ca din cer, pușcînd în ăia, și m-a scos de sub sîmceaua unuia, altă dată la priveghi, cînd s-o bătut cu Stîngu pe viață și pe moarte. E al meu, Voico. Ne despărțim dușmance.

— Dușmance de moarte, Mădălină!

Mădălina zîmbește galeș. Își potrivește firele aurii de păr scăpate de sub cîrpa înnodată gingaș sub coc. Iese legănîndu-și șoldurile pline. Voica aude portița scîrțiind în țîțîni. Rămîne cumplit de singură sub tavanul de grinzi afumate, între pereții spoiți, goi, reci și străini.

6

Cu ochii albaştri scînteietori de febră şi de emoţie, Bimbi ăl mic vorbeşte despre exploatarea omului de către om. Pătru se uită la el cum îşi frînge nervos degetele lungi şi străvezii. Adierea din lunca Toplei îi flutură părul blond-roşcat. Din cînd în cînd, tuşeşte. Atunci îşi duce batista la gură cu un gest pripit şi înspăimîntat. Se uită la ea, zîmbeşte, îşi strînge haina subţire de doc verzui peste pieptul îngust.

— Ia lasă-ne, domnu Bimbi, cu astea, spune rece Pavel Lala, fiul morarului. Adică eu, dacă iau uium, exploatez ?

Se aud rîsete în rîndurile muncitorilor de la joagărul lui Ilie Jura, care stau ciorchine pe buşteni. Oameni uscaţi, arşi de soare, în cămăşi, izmene, opinci de cauciuc, încinşi cu brăciri de lînă, purtînd pălării vechi, desfundate, slinoase.

— Ce rînchezaţi ca armigii ? le-o taie Piţu, cocoţat la locul lui din vîrful buştenilor.

— Domnu Bimbi nu *ixploatează* ? întreabă cineva.

— Vai de capul tău dacă ajungi să tai un metăr de lemne la el.

Sergiu Bloch se face livid. Zîmbeşte ştirb, blînd şi înţelegător. Lui Pătru i se face milă. Ştie că omul ăsta firav, cu fruntea înaltă, senină, pe care cade o rază de soare strecurată prin frunzişul des al arinilor, e cinstit.

— De asta ne-am adunat, mă oameni, spune el. Să givănim. Să ne-nţelegem.

Alături, culcaţi pe traiste, vreo douăzeci de stînjenari. Unii de la Rusca. Alţii din Prislop. Cu tăişul joagărelor în teci de lemn. Cu săcuri, ceaune, pene de fier. Unii fumează ţigări groase, făcute din hîrtie de ziar. Alţii, rezemaţi în coate, îl privesc rece pe Bimbi. Un flăcău voinic doarme întins pe spate, cu picioarele răşchirate, cu mîinile sub ceafă şi pălăria trasă pe ochi. Sînt angajaţii comunităţii de avere. Urcă la codru, la muncă.

— Ce ai cu demobilizaţii, Petre ? întreabă Pavel Lala. La ce m-ai chemat ?

— Aşa-i !

— La ce ne-ai chemat, Petre ?

— Avem fîn de cosit.

— Vreau să mut oile în Sglivăr.

Demobilizații de pe Camăna și Topla stau în jurul lui Pavel Lala. Cei din Ohaba și din centrul satului n-au vrut să vină. Sînt la sălașe. La fîn.

— Lu domnu Bimbi îi convine să-i zică din foaie. Stă și citește.

— Lucră alții pentru el.

— Dacă-i exploatare, îmi cosesc singur fînul. Dacă nu-i, tot singur mi-l cosesc. Asta-i.

Pătru se desface la gaică. Asudă. Vestonul e leoarcă între spete. Cămașa i se lipește de piele.

— V-am chemat să ne sfătuim. Am luptat împreună. Mulți or pierit. Noi luptam, mă Pavile, și alții ca Tăureștii, ca Ilie Jura...

— Nu-l uita pe Bimbi ăl mare, taie Pavel Lala.

— Și ăla. Stăteau, mă oameni, acasă și strîngeau cheag din sîngele nostru.

— Las', că știm și noi.

— Cunoaștem cîntecul.

— Spune ce vrei.

Pițu își ridică moțul castaniu, căzut pe frunte. Se uită gînditor la gurguiele enorme ale opincilor lui de cauciuc. Scuipă peste capetele ălora de la joagărul lui Ilie Jura. Se răstește la demobilizați :

— Lasă vorba-n front, n-auzi ?

Oamenii rîd. Rîde și Pătru. Nică ăl bătrîn mustăcește. Îi privește cu ochii mici, șireți. Bocăne din piciorul de lemn pînă-n spatele șopronului. Se uită să nu-l vadă nimeni. Apoi scoate din sîn o țigare ungurească, adusă de Pătru, învelită în năfrămuță. O plimbă pe sub nas. O aprinde. Trage fumul adînc în piept. Aude ca prin vis glasul tăios al Pătrului și se-ntreabă ce-o fi umblînd el cu *rivoluția* asta și nu se-nsoară cu Mădălina sau cu Ruja lui Belcotă, despre care-i suflase Magdaliena niște vorbe cu tîlc.

— Eu zic, mă oameni, că se cuvine să apucăm noi puterea-n satul ăsta, tună Pătru. Să mai rînduim noi porțiia și corvezile. Să vedem ce fac ăștia cu joagărele, că nu o să rămînem aici în munte ca-n pustie. Asta-i.

La pustă se face reformă agrară. Îi strîng pustenii și demobilizații pe găzdoni și pe spăhii, de chiraie.

— Vrei să te punem primar ?

— Hai, mă, la lucru, că nu ne plătește ăsta ziua.

— Ți se urcară gradele la cap, Petre.

— Al dracu' !

Demobilizații pleacă pe drum. Rîd și-njură.

— Credeam...

— Credeai ! Numai la biserică să crezi, frăție.

Pițu fluieră a pagubă. Mărtin Bălaci se-ntinde și cască. Gîrbin rîde prostește. Strigă pe urmele celor din drum :

— Pipripiceaspina pivoaspitră — priceasna voastră. O țigară nu-mi lăsarăți.

Ana Gîrbin, lată-n șale, îi rîde lui Pătru cu ochi oblici. Din drum se-ntorc doi bărbați. Florea Belcotă ciungul și unul Iancu Vichente, căruia i-a murit nevasta de oftică cînd era pe front. I-a lăsat patru copii.

— Mai bine nu stricai priveghiul, păgînule ! strigă cineva din grupul adunat în drum.

— E comunist, spune Pavel Lala, strîngîndu-și praschia de piele galbenă. A fost cu ăia din Tudor Vladimirescu. L-am mirosit eu.

— Și ce dacă-i comunist, mă cîrlan de-a lu Maniu ? se stropșește un stînjenar scund, gros cît butucul, scărpinîndu-și craniul ras, plin de protuberanțe.

Omul se scoală încet. Își așază pălăria. Își ridică nădragii, numai flenduri și petice.

— Ia lasă vorba, nima-n lume, că nu ești la Rusca, se-ndîrjește Pavel Lala. Uitați, mă, cu cine vrea Pătru să schimbe lumea.

Demobilizații rîd. Stînjenarul dă o poruncă.

— Apucați săcurile, fraților, să le dăm ăstora de cheltuială.

Oamenii se ridică liniștit, apucînd cozile lucii. Cineva din drum zvîrle o piatră. Piatra trece fîșîind. Cade plescăind în Topla.

— La loc comanda ! spune Pătru tăios.

— Să nu facem ce-au făcut partidele politice pînă acum, spune un om mărunțel, spînatic, cu niște ochi căprui, veseli, jucînd sub arcul circumflex al sprîncenelor.

E îmbrăcat într-o jachetă maro de fresco, lustruită la coate, cu marginea mînecilor roasă, pantalon de doc alburiu, vîrît în ciorapi albi de lînă. Poartă cămașă veche, în carouri, ieșită la soare, cu gulerul răsfrînt peste reverul hainei. În despicătura cămășii i se vede pieptul ars de soare.

— Da cum să facem, dom' învățător? întrebă ironic Pavel Lala. Să lăsăm viniturile astea să ne taie cu topoarele, pentru că vrea Pătru a lu Nică s-ajungă primar în Prislop?

— Mă, geme stînjenarul din Rusca.

— Ia tăceți, dacă dom' învățător vorbește! se rățoiește un demobilizat.

Ion Catalina din Borlova, neam după mamă cu familia generalului Dragalina, mort în cel dintîi război mondial la apărarea Jiului, venit în Prislop cu cîțiva ani înainte de război, comandase pe front cu grad de locotenent un pluton de infanterie alpină. Căzuse prizonier la sovietici. Intrase voluntar în divizia Tudor Vladimirescu încă în primele zile de la înființare. Isprăvise războiul cu gradul de maior, cu mai multe ordine românești și sovietice, și devenise membru al Partidului Comunist Romîn. Singurul grad superior din sat. Era venerat și de cei care făcuseră campania sub ordinele lui, și de sătenii care neam de neamul lor fuseseră grăniceri ai imperiului austro-ungar. Venise la adunarea demobilizaților. Lucra la județeana de partid Severin, și a doua zi trebuia să se-ntoarcă la sediu. Studiase reacțiile prislopenilor. Își dădea seama că totul nu este decît o mișcare spontană, un ecou al celor trăite de oameni în ultimul an, și urmărea avid felul cum se descurcau aici oamenii aceștia, trăiți departe de lume, în inima muntelui. Eforturile județenei erau concentrate în satele din șesul Lugojului și al Caransebeșului, pe valea Timișului și a Cernei. Activiștii de partid răzbătuseră și-n Prislop, dar abia acum, cu întoarcerea tuturor demobilizaților, se creaseră condițiile unei activități susținute. Se vede că Bloch este un autodidact în materie de marxism și că sămînța aruncată de agitatorii partidului în armată a găsit la Pătru, țăran sărac, pămîntul care s-o încolțească. Deocamdată atît.

— Vezi tu, Pavel Lala, spune învățătorul, cu glas moale, plăcut, ție îți vine ușor, mă, să nu te gîndești la nimic. Taică-tu a făcut acu-i anul cîteva vagoane de mere. Ați schimbat merele pe cucuruz în Oltenia. Așa zice lumea.

— Adevărat, spun demobilizații.

— Cucuruzul l-ai măcinat. L-ai vîndut ăstora. Pe oi. Pe zile de muncă. Pe băligar. Pe brînză.

— Avem livada din moși. Pe slujba noastră grănicerească. Ce aveți cu livada mea?

— Un drac avem, spune Pițu. Moșu n-a fost grănicer?

— Ia tăceți, mă, odată!

— Ziceți-i, domn' maior.

— Halal maior! rîde învățătorul arătîndu-și pantalonii de doc vîrîți în ciorapii albi și cipicii de lînă cu talpă de cauciuc.

Pătru se destinde. Stînjenarii adună vreascuri. Unul așază pirostriile. Ăi de la joagărul lui Ilie Jura vin aproape.

— Eu zic să n-alergați în vînt. De cînd sînt acasă, primăria e închisă cu lacăt. Nevastă-mea zice că stă așa de-o lună.

— Așa-i, spune Iancu Vichente. Domn' Paraschiv intră și iese pe fereastră. Notarășul e în conced.

— Strîngeți și voi o adunare populară, cum fac alții. Găsiți-vă un primar care să nu țină lacătul nici pe primărie, nici pe inimă.

Se lasă o tăcere grea. Pavel Lala zîmbește rău.

— N-o să meargă chiar așa lesne cu Stîngu Tauru.

— Am mai văzut noi ca el, rîde Mărtin Bălaci.

— Domn' maior, spune Pătru. I-am adunat aici ca pe niște oameni cu care am luptat să curățăm lumea de hitlerism. Mă, nu vă zglîmboiați, că hitlerismul ăsta-i și Stîngu Tauru, și...

Se-neacă. Rotește ochii. Nu prea știe de unde s-o ia.

— Lasă asta, plutonierule.

— Hai, că te-ncurci în politică.

— Am auzit de contractele alea colective, răbufnește Pătru. Nu se cuvine să lucre oamenii la joagăr pe brînci și să-i plătească cu prețul de la începutul anului, cînd banul își pierde puterea în fiecare zi.

Un freamăt trece prin rîndurile celor de la joagăr şi printre stînjenari. Oamenii se adună roată. Strîng rîndurile.

— Pe mine să mă iertaţi, mă duc, că am treabă. Joagăr n-am. Şi nici să lucru la el n-am ajuns.

Pavel Lala îşi ridică pălăria, îşi saltă laibărul de dimie între umeri şi pleacă.

— Haideţi, mă, care mai merge? întreabă Vasile Ambrozie, fost sergent sanitar. Să trăiţi, domn' maior.

Ion Catalina îşi mijeşte ochii. Se uită la cei care pleacă. Aproape toţi demobilizaţii. Nu rămîne decît Belcotă ciungul şi Iancu Vichente. Din vale urcă la galop brişca galbenă a lui Ilie Jura. Caii sînt numai spume. În spatele ei călăreşte şeful postului de jandarmi, cu vîna de bou spînzurînd pe lîngă cizmă.

Ilie Jura opreşte caii, ridicîndu-i pe picioarele dinapoi. Armăsarii, negri, au crupele şi grumazurile umede. Din brişcă sare sprinten, zornăind din pinteni, căpitanul Victor Ceauşu. Pe cozorocul de lac al caschetei i s-a aşternut un puf subţire de praf. Faţa prelungă, osoasă, perfect rasă, palidă se destinde într-un zîmbet rece. Ochii cenuşii, de oţel, cercetează rapid şi profesional adunarea de la joagăr. Îşi scoate mănuşa din piele de căprioară şi vine cu mîna întinsă spre Ion Catalina. Soarele se răsfrînge pe cizmele scurte de bizon, bine lustruite, în paftalele centurii, în cozoroc. Oamenii fac loc. Mulţi iau poziţia de drepţi. Se aud glasuri.

— Să trăiţi, don' căpitan.

— Bună ziua, băieţi. Am onoare să vă salut, domnule Catalina.

Bate pintenii cu eleganţă. Salută scurt, cu mîna la vizieră. Se-ntoarce zîmbind spre Ilie Jura.

— Te-ai alarmat de pomană, domnule Ilie Jura, spune el cu glas răspicat. Nu văd nici un agitator în afara legii aici. Domnul Ion Catalina face parte din judeţeana partidului comunist.

Se-ntoarce. Îşi întîlnesc privirile. Căpitanul — cu ochi opaci, reci, Ion Catalina — zîmbind cu ochi veseli, sub sprîncenele ridicate în unghi aproape drept.

— Mulțumesc pentru cartea de vizită, spune Ion Catalina.

— Cu oameni politici de talia dumneavoastră ne mîndrim, răspunde căpitanul.

Se lasă o tăcere grea. Stînjenarii și oamenii de la joagăr se foiesc pe picioare. Tușesc. Soarele pălește pe deasupra luncii. Pătru se uită la Amăriuții. Plutonierul îl amenință cu pumnul. Rînjește din șa ca un drac.

— Am o meserie plicticoasă, domnule Catalina, rupe tăcerea căpitanul. Să m-amestec peste tot.

— Văd.

— Unde-i lege nu-i tocmeală, spune sec Victor Ceaușu uitîndu-se la oameni. Ce-i aici ? Miting ?

— Dacă vreți...

— În timpul lucrului ?

— Se pare că da.

— Nu le faceți un serviciu prea mare. Cred că patronul o să le oprească din plată.

— Oprește el și-așa, dom' căpitan, spune Ilie Brîncuță, un bărbat înalt, cu umeri largi, dintre oamenii lui Ilie Jura.

— He-he-he ! behăie Ilie Jura de pe capra briștii. Ba o să mă închin la voi ! Voi să faceți miting, și eu să vi-l plătesc. Deștept mai ești tu, Brîncuță !

— Mă rog, mă rog, zîmbește rece Victor Ceaușu. Treaba dumneavoastră. Vă rezolvați conflictele de muncă pe calea deschisă de legile democratice ale țării. Scopul venirii mele aici este altul. O clipă, domnule Catalina, și mă retrag. S-a întîmplat un atac armat la un priveghi.

— N-a fost atac armat, domnule căpitan.

Pătru ia poziția.

— Bine că te văd, tinere ! Fii drăguț și mă urmează. Împreună cu însoțitorii dumitale din seara cu pricina.

Pătru își potrivește centura. Căpitanul salută scurt. Se-ntoarce pe călcîie. Își zornăie pintenii la brișcă. Pițu și Mărtin Bălaci își culeg traistele cu demîncare. Mărtin înjură cumplit. Nică ăl bătrîn iese țopăind din spatele șopronului.

— Piuipite pidrăpicipie — uite drăcie ! rîde tîmp Gîrbin.

Căpitanul Victor Ceaușu se urcă în brișcă. Ia hățurile din mîna lui Ilie Jura, ordonîndu-i printre dinți :

— Domnule Ilie Jura, rămîi aici cu oamenii.

— Don' căpitan... se-nvinețește Ilie Jura.

— Nici o vorbă !

Îl împinge cu cotul. Ilie Jura se dă jos. Strivește o înjurătură între măsele.

— Să nu uiți, Petre, spune tare Ion Catalina. Deseară te aștept.

Căpitanul Ceaușu își pune mănușa.

— Trap, leilor, trap ! comandă Amăriuții din șa, privindu-i pe cei trei cu ochiul ceacîr.

— Poftește lîngă mine, domnule plutonier. Poftește lîngă mine.

Înainte de a se dezmetici Nică, cei trei se urcă în brișcă. Căpitanul smucește frîiele. Întoarce brișca. Dă bici. Armăsarii nechează cu nările răsfrînte. Nică se scarpină sub pălăria jegoasă.

— Mama lui de armig ! boscorodește bătrînul. I-am spus să nu facă *rivoluție.*

Ilie Jura se vîră între oameni. E cald. Bondarii bîzîie a somn. Se apropie amiaza. Miroase a trupuri și a haine încinse.

— Aud, spune Ilie Jura. Vas'că dumneata, domnu' învățător, ești la comuniști. Păi de ce n-ai spus de la-nceput ?

— Sînt, domnule Ilie Jura. Sînt. Uită-te bine la mine. Vezi, că acu te-nghit, cu nădragi cu tot. Nu vezi cum semăn leit cu anticristul ?

Oamenii rîd gros.

— Nu mai rîdeți, mă nărozilor, se stropșește Ilie Jura. Pînă vă dau o bucată de pită, nu rîdeți. Ziceți mulțam. Și-acu ce vreți ? Haidați, că n-am vreme de pierdut cu voi.

Stînjenarul din Rusca își face loc între oameni. Întinde mîna noduroasă, apucă mîna învățătorului, i-o scutură zdravăn, rîde vesel, arătîndu-și dinții deși, strălucitori.

— Noroc, tovarășule Catalina ! Să trăiești. Bine că văd și eu un comunist de-ai noștri în munte ! Ai văzut cățeaua de jandarm ?

Își scoate pălăria. Se scarpină pe craniul ras, alb, care-i stă deasupra feței smolite ca un fund de farfurie. Se-ntoarce spre oameni.

— Ați auzit cum vă poruncește găzdoniul ?

Vorbește rar. Așezat. Potolit. Are ochi verzi. Își plimbă privirile pe fețele ascultătorilor.

— Ia lasă vorba, se rățoiește Ilie Jura.

— Tu să taci, căăă...

Ilie Jura se uită la labele negre ale stînjenarului și tace. Se uită cu ochii lui mici, căzuți în fundul capului, la fețele muncitorilor, și nu le mai cunoaște. Îl înjură în gînd pe căpitan, de toți dumnezeii.

— Uite care-i socoteala, fraților, spune stînjenarul. Ăia de vorbiră pînă acum o cam încurcară. La noi la Rusca s-a organizat Frontul Plugarilor. S-or organizat și comuniștii. Eu mi-s comunist. Ce-am făcut noi, bine am făcut. Anu ăsta-i secetă de-o să crape sărăcimea de foame. Am organizat un economat pentru stînjenari. Am bătut cu săcurile pe masa comunității și ne-o făcut economat. Aduce pită, unsoare. Niște făină. Mai fură. Mai se fac că n-au bani. Batem cu săcurile. Se scapă domnii în nădragi. Asta-i. Am făcut și sindicat.

— Ce-i aia sindicat ?

— Dacă nu știi, înghite-o.

— Ia nu te fă mai deștept decît ești ! Vorbește omenește.

— Să faceți, mă, sindicatu muncitorilor forestieri. Cotizați. Vi-s unul ca toți și toți ca unul. Îl strîngeți pe ăsta de gît. Să vă facă contract colectiv. Să vă plătească după cum umblă banul. Ăsta-i sindicatul. Vă apără drepturile. Da voi ăștia din Prislop vă țineți făloși, mă ! Voi vi-s paori cu toții.

— Nu te lega de noi.

— Zi-i înainte cu sindicatu ăla.

— He-he-he ! rîde înveselit Ilie Jura. Pînă faceți voi sindicat, să nu vă mai prind la mine la joagăr, că vă rup picioarele. Dacă n-oi aduce eu moldoveni la lucru, fir-ați voi de rîs... La iarnă să vă prind la poarta mea !

Învață-i, domnu' învățător, învață-i. Să vă dea ăsta rasul în cap de mîncare. Auzi, mă ăla cu capul ca un cap de... Gîfîie. Pe urmă își trage sufletul. Cu ai mei din sat, stau de vorbă, spune el moale. Cu voi, ba. Asta-i. Mă Brîncuțule mă, să te gîndești că ai fost pe front, și ai tăi or trăit pe lîngă joagărul meu. Și nu numai ai tăi. Veniți la joagăr, să ne înțelegem. Să vii și dumneata, domn' învățător.

Ilie Jura vorbește repede. Soarele arde. Stînjenarii se trag spre ceaunele lor. Ațîță focurile. Se aude glasul ăluia ras în cap.

— N-au spirit revoluționar, mă. Asta n-au... Dați zor, să urcăm la codru. Ne prinde noaptea pe drum.

Ion Catalina ascultă vorbele bolovănoase ale stînjenarului. Are impresia că tot ce se-ntîmplă aici, seamănă cu un episod dintr-o nouă facere a lumii. Totul e încă amorf, latent, totul plutește în aburii fierbinți ai începutului. Se uită la fețele nedumerite și neliniștite ale oamenilor. Ridică ochii, atras de silueta firavă rezemată de-un mesteacăn, acolo sus, pe coasta însorită. Trebuie să fie Sergiu Bloch. Băiatul e slăbuț și sfios. După ce s-a-nfipt Pavel Lala în el, s-a strecurat în luncă.

— Vii și dumneata, domn' învățător? îl întreabă Ilie Jura. Mă-ntorc în sat.

— Nu. Mai rămîn cu oamenii, zîmbește Ion Catalina, cu ochii lui căprui, în irisul cărora se țes firișoare subțiri de aur.

7

Căpitanul de jandarmi îi trece frîiele. Armăsarii simt mîna nouă. Își încoardă gîturile. Se avîntă într-un trap întins. Ropotitor. Cel din dreapta își țăcăne o copită dinapoi, izbind-o de una dinainte. Pătru trage cu coada ochiului la chipul ofițerului. Are pungi sub ochi. Cearcăne vinete, mari, pînă-n umerii obrajilor. „Nici ăsta nu-și trece nopțile în pat, lîngă dosul muierii", gîndește el.

— Ce specialitate ai avut pe front, camarade? întreabă căpitanul, privind aiurea crestele albăstrii ale munților, care tremură în zarea numai aburi.

— Mai multe, domn' căpitan.

— Aha!

Victor Ceaușu scoate un portțigaret de piele galbenă, cu margini din duble. Îl deschide și i-l întinde. Pătru ia o țigare. Amăriuții își trage iapa alături de brișcă. Căpitanul întinde tabacherea celor din spate.

— Să trăiți, să trăiți, se gudură Mărtin Bălaci.

Apucă o țigare cu degetele late, care umplu toată tabacherea. Mai ia una, cu podul palmei făcut căuș. Se răstoarnă pe pernele moi ale briștii. Rîde mulțumit. Îi dă cu cotul lui Pițu, șoptindu-i:

— Democrație, Pițule, nu vezi? Altădată m-ar fi alergat Amăriuții cu calul.

— Lasă vorba, se pleacă Amăriuții din șa.

Le vîră pumnul sub nas.

Mărtin Bălaci rîde bleg.

— E voie de fumat, dom' căpitan? întreabă Pițu.

— Fumați, băieți, fumați!

Victor Ceaușu își scoate cascheta. Își șterge frunțea cu o batistă albă de mătase. „Și asta e tot din mătase de parașută", gîndește Amăriuții. Victor Ceaușu își pune cascheta pe genunchi. Părul — moale, șaten, pieptănat lins — i se-nfioară. Se-ntoarce spre Pătru.

— Transmisiuni ai făcut?

— Nu, dom'le căpitan.

— Am făcut eu, sare Mărtin Bălaci. Am lucrat cîteva luni la compania de transmisiuni. Legam firele pe niște trageri de baraj.

— Cum te cheamă pe tine?

— Să trăiți, dom' căpitan, sînt sergentul Bălaci A. Mărtin, contingent 1939.

— Nu mi-ai răspuns, camarade. Dumneata, plutonierul.

— Am fost pușcaș, dom' căpitan. Trăgător-ochitor la o companie de mitraliere. Comandant de grupă. Pe urmă, de la Tisa în sus, ajutorul comandantului de pluton. La Budapesta, cînd ne-au omorît toți ofițerii, am comandat și compania.

Căpitanul îl bate pe umeri.

— Ați dus-o greu.

Dac-ar fi spus bravo, sau altceva asemănător, Pătru i-ar fi sărit în beregată. Și așa se stăpînește cu greu. Se zbat în el doi oameni. Unul înțepenit în disciplină, un plutonier provenit din trupă, care șade lîngă un căpitan binevoitor, celălalt — un țăran cu capul cît o baniță, care s-a făcut de rîs în fața demobilizaților, care aleargă după ceva și nu știe încă după ce, care i-ar trage ăstuia de-alături cîteva labe, să-l pomenească. Parcă nu știe el cine sînt jandarmii ! Ce-au făcut în sate cît au fost ei plecați... Ce-au făcut porcii pe frontul de est, cînd stăteau tupilați în spatele liniilor și...

— Da dumneata ? îl întreabă Ceaușu pe Pițu.

— Sergent, comandant de grupă la vînătorii de care, dom' căpitan.

— Floarea combatanților, spune grav căpitanul. Amăriuții, dă-mi o companie de flăcăi ca ăștia, și-ți răstorn lumea.

Se-ntoarce scurt. Îi privește cu ochii cenușii, pătrunzători, apoi îi amenință cu degetul înmănușat :

— Fără glume, băieți. Știam cine sînteți. Voiam s-o aflu și de la voi. Predați imediat armamentul. Vi-l iau fără proces-verbal. Fără cîntec. Din respect pentru faptele voastre de arme. Predați și muniția. Peste ce s-a-ntîmplat la priveghi, trag cu buretele. Nu vă mai amestecați cu golănimea.

Rămîne o clipă tăcut. Se uită la fiecare. Zîmbește.

— Respectați-vă jurămîntul militar. Știți ce-nseamnă portul ilegal de armă ? Atît am avut să vă spun.

Armăsarii aleargă la trap întins. Roțile, bine strînse în raful de fier, zuruie plăcut pe drumul alb, strălucitor. Brișca ușoară, cu arcuri suple, se leagănă moale. Mărtin Bălaci se-ntinde. Îi dă cu cotul lui Pițu. Rînjește.

— S-o vezi pe-a mea cînd m-oi da jos din brișcă... spune el și rîde gros.

Cînd ajung aproape de casă, căpitanul îi face semn să oprească. Pătru trage brișca pe sub gardul Voichii. Strigă la cai. Îi oprește sub păr, la umbră.

— Amăriuții, ordonă căpitanul, du-te dumneata cu cei doi. Se pare că locuiesc prin preajmă. Mie o să-mi țină de urît plutonierul.

Pițu și Bălaci se aliniază la scara bristii.

— Vă mulțumim, dom' căpitan, spune Bălaci.

— Mai aveți alt armament?

— Nu, răspunde Bălaci fără să clipească.

Pătru tușește înăbușit. Caiafa de Bălaci mai are un automat cu zece încărcătoare, cîteva grenade de mînă, iar Pițu — o carabină nemțească și un pistolet.

— Haide, trap! Am cuvîntul vostru de ostași că...

— Să trăiți, dom' căpitan. Vă mulțumim. Gata cu pușcăreala.

— Dumneata, vînătorule de care, nu zici nimic?

— Ce-a zis și ortacul meu, dom' căpitan.

— Dați mîna...

Căpitanul își scoate mănușa. Le întinde mîna. Amăriuții își leagă iapa de spătarul bristii. Pleacă pe urma celor doi, săltîndu-și în spate carabina scurtă de cavalerie. Mama iese în drum. Mădălina, rumenă-n obraji, vine la fîntînă după apă.

— Nevasta dumitale? întreabă Ceaușu, aruncîndu-i muierii o privire iute pe sub vizieră.

— Da, răspunde în silă Pătru.

— Petre, poftește-l pe dumnealui înăuntru. La ce stați în arșiță? Poftește-l, Petre.

— Poftiți, dom' căpitan.

— Nu-i rău, plutonierule. Fii drăguț și scoate-le dracilor ăstora șleaurile.

Pătru sare jos de pe capră. Scoate șleaurile de piele, cu catarame alămite. Pipăie pielea moale. Le strînge într-o buclă, să nu le calce armăsarii. Îi trage de urechi. Le freacă ochii...

— Îți plac caii?

— Grozăvie, dom' căpitan!

— Ar fi bine să legi iapa majorului în curte. O să iasă scandal.

Mădălina trage apă. Răsucește voinicește roata, care scîrțiie adormitor. Cîteva pete de lumină cad prin frunzișul părului, pe brațele rotunde, pe bărbia arămie a

femeii. Pătru surprinde privirea piezișă a căpitanului. Se-nroșește. Mama ține portița deschisă...

În casă e răcoare. Pământul, proaspăt stropit, miroase plăcut. Mama așterne la repezeală o pocroviță pe laviță. Mădălina aduce un cîrceag de apă rece. Mama dă fuga în șpais. Caută sub ștergură. Scoate cu mîini tremurînde un blid de pămînt frumos smălțuit, în care Mărioara lu Belcotă adusese azi-dimineață cîțiva faguri.

— Să-i ai pentru Pătru, îi spusese vecina din deal, uitîndu-se urît la Mădălina. Îi trimite Ruja, de la stupină.

Cînd intră în odaie, îl aude pe domnul căpitan spunîndu-i lui Pătru :

— Ești militar. Nu-i bine să te-amesteci. Vezi-ți de gospodărie. Se lucrează la tabelele cu împroprietărirea demobilizaților. Fostul prefect de Severin, colonelul Vărzaru, luptă pentru voi. Sînt frecușuri mari între partidele politice. Unii vor să vă împroprietărească și pe ăștia de la munte.

— Care, don' căpitan ?

— Social-democrații, plutonierule. Nu se știe ce-o să fie pînă la urmă. Anglo-americanii fac presiuni mari. Lucrurile sînt tulburi. Stai acasă. Ai încredere în foștii dumitale comandanți. Armata stă de veghe. Maiestatea-sa nu și-a spus încă ultimul cuvînt. Sfatul meu e să nu te lași amăgit nici de unii, nici de alții.

Mama pune blidele pe masă. Ia de pe poliță cele două farfurii de porțelan. Le șterge cu poala. Apucă cu respect cascheta căpitanului, în care și-a pus mănușile. O duce de pe masă pe pat. Pătru ascultă rîcîind cu unghia fața de masă. Vorbele căpitanului îl zgîrie la urechi ca niște bondari. Poate are dreptate. Azi-dimineață a-ncurcat-o rău. Și el, și Bimbi ăl mic.

— Dragul meu, eu sînt militar ca și tine. Fac la jandarmi. Mi-au trecut prin mînă zeci de politicieni. Țărăniștii i-au arestat pe liberali. Liberalii — pe țărăniști. Amîndouă partidele — pe legionari. Toate trei i-au potopit pe comuniști. Acum ieșiră comuniștii din închisori. Din lagăre. Ăștia or să vrea să se răzbune pe ceilalți, dacă pun mîna pe putere. O babilonie întreagă.

Vorbește obosit, sătul, uitîndu-se la cele două femei care-l ascultă din prag. Își scoate briceagul dintr-un toc de piele de căprioară, în aceeași culoare cu mănușile. Împinge cuțitul știrb deoparte — Pătru îl vede și se gîndește că-i scîrbă să mănînce cu cuțitul lor — apoi despică un fagure, înfige limba briceagului într-o bucată, pe care cad raze de lumină, poleind-o în aur, și-o suge cu mare plăcere.

— Ai arme la tine?

— Pistolul de serviciu, domn' căpitan.

— Te reangajezi?

— Nu știu încă, spune cu îndoială Pătru.

— Dacă ții neapărat, vino la mine la legiune. Te reangajez la jandarmi. Te-aduc acasă, dacă vrei. Vremurile sînt tulburi. Avem nevoie de oameni ca tine.

Se-ntoarce spre femei.

— Mai țineți-l pe-acasă. Abia a venit, și-l lăsați să umble leandra. Ce-i, nevastă, nu ți-a fost dor de el? Ai?... Ăsta care tropăie e majorul. Mulțumesc de omenie. Mă duc.

— Mai luați, mai luați, îl îmbie mama, roșie ca o fată mare de atîta cinste cîtă-i făcuse căpitanul șezînd la masa lor.

— Mulțumesc. A fost o miere minunată. Ca și apa adusă de nevastă. Ei, bată-te norocul, plutonierule! Nu știam că ai și-un copil.

Se ridică, se pleacă deasupra leagănului agățat de grindă cu sfori de cînepă. Gîdilă fetița sub gușă cu unghiile tăiate rotund, își ia cascheta și le zîmbește.

— Rămîneți cu bine. Și... ascultați-mă, pentru binele vostru.

Cizmele de bizon scîrțiie plăcut. Pintenii zornăie. Muierile îi fac loc, înclinîndu-se adînc, după obiceiul muntencelor. Pătru, care n-auzise nici un tropăit, îl conduce la brișcă. Se miră cînd îl vede pe Amăriuții venind de la Mărtin Bălaci cu două automate agățate pe umăr și cu încărcătoarele în mînă. Ceaușu își pune mănușile, privindu-l cu coada ochiului.

— Am urechi tare bune, plutonierule. Aud tot, să știi. Urechi bune și o mînă tare, care nu iartă nimic...

S-a schimbat ceva în glasul căpitanului. Cuvintele sînt reci, metalice. Parc-ar tăia. Pătru i se uită-n ochi. Privirea cenușie a căpitanului se-mplîntă în ochii lui negri, neliniștiți. Pătru o simte umblîndu-i pe inimă. Se smulge greu din ea. Se duce și prinde armăsarii. Amăriuții sosește lac de apă. Căpitanul se urcă pe capră. Plutonierul trîntește automatele în fundul briștii.

— Mama lor de demobilizați! gîfîie plutonierul, uitîndu-se chiorîș la Pătru. Pun pariu pe ce vreți dumneavoastră că ăștia au dosit și branduri, nu numai automate.

— Lasă-i încet, Amăriuții. Să trăiești, plutonierule! Gîndește-te.

Îi dă mîna. Își trage mănușa. Pornește armăsarii la galop, șfichiuindu-i sălbatic cu biciul. Pătru se cocîrjează de parcă pe el l-ar fi plesnit. Amăriuții îl ia de braț.

— Se-mpute aerul, vericule, îi șoptește. Rău de tot se-mpute.

Oftează. Intră în curte. Își dezleagă iapa, care-l miroase cu botul catifelat la subsuori și-și freacă capul de umărul lui.

— Dă-mi, mă, un strop de apă, că nu mai pot...

— Mădălină, apă! strigă Pătru.

Mădălina vine cu cîrceagul. Cu strachina de faguri. Plutonierul molfăie bucuros. Îi dă iepei o bucată de fagure. Mama, ieșită-n prag, înghite-n sec.

— Bine-ți ții iapa! nu se poate ea stăpîni să nu-i spună.

— Cum putem, mătușo... Tu, afurisito, ai făcut o groază de larmă, se holbează la Mădălina. Dacă mai faci vreo nefăcută, te-nchid, cît mi-o place mie de mult plutonierul tău. Auzi? Stînga-mpre' de aici, c-am o vorbă cu Pătru.

Mădălina se duce chicotind. Amăriuții își vîră capul sub aripa șeii. Strînge chinga. Iapa îl mușcă de umăr.

— Vezi, că am ordin să supraveghez toate adunările politice, spune plutonierul. Azi le-am dat drumul ălora. Ferește-te. Mai treci pe la mine... Încalecă. Se pleacă în șa. Mă... Tușește ușor. Camarade. Te rog. Respectă legea. Nu știu de ce, am eu un simț de jandarm, te simt

ca pe-un frate. Nu călca legea. N-o călca, Petre C. Dragalina, ca să nu stricăm căruța-n drum... Să fii atent la ce-ți spun eu. Se-mpute, mă, auzi tu ? Se-mpute !

Pătru îi deschide portița. Iese-n drum, ținînd iapa de dîrlogi.

— Am venit acasă, spune Pătru, sec, uscat. Caut ceva și nu găsesc. Parcă mi s-a pus o pînză pe ochi.

— Se-mpute. De aia nu găsești.

Plutonierul-major rîde răgușit. Îi întinde mîna. Pleacă la trap viu. Pătru rămîne nemișcat în mijlocul drumului ars de soare. Privește spatele jandarmului, carabina fulgerînd albăstrui, crupa rotundă a iepei. Mădălina vine lîngă el. Îi înlănțuie mijlocul.

— Se uita căpitanul ăla la mine, de mă-neca rușinea, șoptește ea. Parcă mă despuia, așa se uita. Are un glas rău și mincinos, Petre. Hai în casă. De ce i-ai spus că-ți sînt nevastă, dacă mă chinui și mă fierbi și mă lași singură ? Dacă a intrat la tine, vrea el ceva, că n-a venit d-aficea să se bucure de sărăcia noastră. Hai în casă. Pălește soarele, și tu ești cu capul gol. Hai să-mi spui ce-ai făcut la joagăr.

8

Mama plivește buruiana crescută în grădină. Stă frîntă de șale. Smulge tulpinile mustoase cu rădăcini adînci. Soarele o bate în ceafă. Degetele înverzite îi sînt pline de pămînt. Bun copil Pătru a lu Nică ! Seamănă pe ta-su. Cu capul în nori. Are dreptate căpitanul. Să se alipuie pe lîngă casă. Ori să se ducă ginere la Belcotești, că vine iarna, și cine nu seamănă n-are ce culege. Vrejurile de castraveți îi gîdilă mîinile asprite de muncă. Sub frunzele late, cărnoase, pămîntul e umed și cald. Pe poteca dintre straturi trece un șuvoi de furnici. Multe-ar avea oamenii de-nvățat de la furnicile astea ! I-au amorțit umerii. Îi tremură picioarele. Se ridică gemînd. Bună ar fi Ruja ! Fată frumoasă, sănătoasă, cu avere. I-a ferit Dumnezeu pe Belcotești de sfrenție. Da ce te faci cu Mădălina, care se topește după el și le-a căzut sub streașină în noaptea aceea cum-

plită ? De cînd a venit băiatul ăsta, s-a-ntors toată viața din cuibul bătrîneților ei. Măcar dac-ar fi trăit Niculae. Bine s-ar mai fi lovit ! Își șterge cu dosul palmei lacrimile care-o podidesc sub gene.

— Am venit să-ți ajut, șoptește Mădălina.

— Aici erai ?

— Mai de multișor. Ți-ai adus aminte de-al dumitale ?

— Mi-am adus.

Mădălina intră între vrejuri. Începe să plivească. Mama se uită la mîinile pricepute ale muierii. La ceafa albă, pe care joacă o buclă aurie.

— Cîți ani ai, Mădălină ?

— Douăzeci și unu.

— Eh !

— Viață grea, mamă. Îmi pare rău de Pătru că se frige singur și nu-și găsește locul.

— S-a culcat cu tine ?

Mădălina se-nroșește gotcă. Pînă și ceafa i se-nroșește. Izbucnește în plîns. Se trîntește între vrejuri.

— De rușine m-am făcut. I-am sărit de gît. Numa că nu l-am dezbrăcat... Și el — cu gîndul la harpia de Voica.

— Nu te mai gîndești la Gruiță ?

Femeia icnește. Spune printre suspine :

— Nu mă gîndesc. Nici nu vreau să știu c-a fost un Gruiță pe pămînt. Să-l mînce viermii, că n-a făcut decît să-mi poruncească. Și dragostea la el a fost tot pe porunceală. O vorbă n-am schimbat în doi ani cu el. O vorbă omenească.

Se ridică în mîini, cu lacrimile șiroindu-i pe obraz, în care s-au agățat cîteva fire de pămînt.

— Pătru-i alt om. Parcă-i venit din altă lume. Asară, cît am stat pe malul Toplei, mi-a vorbit el de niște schimbări în sat. Am zis una. M-a ascultat. Ce dacă mi-s muiere ? N-am minte ? Parcă-mi creștea inima givănind cu el. Nu m-am simțit nici proastă, nici slugă. Om m-am simțit. Parc-ar fi curs de pe mine un metăr de său. Are inimă. Gruiță avea oi în loc de inimă. Livezi.

— Mai taci și scoal' de-acolo ! Strici vrejurile. Ce-ai de gînd ?

— Fac ce ți-am spus, mamă. Scot banii de la Bimbi.

— Să-i dai înapoi. Nu-s banii tăi.

— Nu-i dau. Să crepe, și nu-i dau. Ridicăm încă o sobă la casă. Îl iau pe Pătru acolo. Îl ascult. Îl ajut. Îmi scot viața la lumină.

— Ai să dai banii înapoi, diavoliță, că altfel...

— Mădălinăăăă... Mădălinăăăă...

Glasul ascuțit de muiere se-nfige în liniștea caldă a amiazului. Se stinge în creasta Broschinului, într-un ecou moale.

— ... dălinăăă... linăăă !

Mădălina își șterge obrazul cu poala. Își prinde cîrpa sub coc. Pătru iese în tîrnață.

— Te strigă văruică-ta Ana, spune el.

Se aud glasuri vesele de muieri. Pătru se duce la gard. Mădălina prinde rîsul aținător al Iconiei. Coboară poteca. Hîșiie găinile care se scaldă într-o groapă rîșcăită cu ghearele. Ana stă călare pe calul ei alb, de coada căruia e legat Vîntu. Calul mic de munte, rotund ca un pepene, o simte. Ridică botul, adulmecă, nechează ușurel, ciulind urechile. Pe sub șaua de lemn are pocrovița galbenă, cu care-i plăcea ei să coboare duminica la biserică. Pe Mădălina o trec sudorile. Vîntu l-a adus pe Gruiță mort de la Izvorul Lotrilor. Parcă-l vede frînt în două, cu mîinile negre atîrnînd, cu picioarele bălăngănindu-se, cu cămașa ridicată peste prașchie. Ana rîde, arătîndu-și dinții de aur. Iconia își foiește șoldurile în șa. Călărește o iapă sură, rotată, cu un cap mic, nărăvașă, care vrea s-o muște de genunchi. Ea își ferește piciorul, poala i se ridică pînă mai sus de genunchi. Are o pulpă albă, frumoasă ; chicotește și se uită galeș la Pătru.

— Afurisita de iapă ! gîfîie Iconia. Vezi-o, Mădălino ?

— Ce-i, Ano ? întreabă Mădălina.

— Ce-i ? Mă mai și întrebi, diavoliță ! Stai și te drăgostești cu drăguțu, și noi îți gătăm bărbatu de înmormîntare.

— Îi prieste, rîde Iconia.

— O zis soacră-ta să nu le faci casa de rușine și de miru lumii. Socru-tu — la fel. S-o jurat că nu-ți are treaba dacă vii sus cu noi, te-mbraci și mergi la morțărie. Îl îngroapă după amiază.

Mădălina ascultă cu capul în piept. Pătru vine lîngă ea. O ia ușor de umăr.

— Du-te, spune el.

— Tu nu vii, Petre? zîmbește Iconia. Mi-ai rămas dator de la fîntînă.

— Fii fără grijă. Mă plătesc.

— Ce face Simina? întreabă Mădălina gîtuit.

— Dă-i acu să sugă. Mă duc eu la Pițu după niște lapte de capră.

— Las-o. Plec, se hotărăște Mădălina, privindu-l în lumina ochilor.

Cele două muieri se uită lacome la ei. Mădălina iese-n drum. Îl dezleagă pe Vîntu. Îl bate pe gîtul arcuit. Se saltă-n șa cu ușurință.

— Fii fără grijă, spune Pătru. Și din partea Siminei, și din partea socrilor.

Mădălina lovește coastele calului cu călcîiele opincilor, îndreptîndu-l spre Topla. Trece apa. Oprește pe buza malului, uitîndu-se la casa Voichii.

— Haideți și lăsați-l pe Pătru! strigă ea aspru.

— Vrei să ți-l ții numa pentru tine? rîde Iconia întorcîndu-se-n șa.

Ana îi ține isonul. Trec Topla cu caii alături.

Caii se opresc în mijlocul apei. Scobesc albia cu copitele. Beau cu urechile ciulite. Muierile chicotesc de-ale lor. Mădălina urcă la trap mic pe sub livezile însorite. Pătru se-ntoarce acasă cu capul zumzăind de gînduri.

Voica vede și aude aproape totul. Ce nu vede și nu aude, înțelege. Trăiește ca într-o somnie, grea, după boală. Cînd o zărește pe Mădălina urcînd sub livezi, răsuflă. Deschide ferestrele larg. Scoate așternuturile în geam. Mătură. Trece din cînd în cînd prin fața oglinzii cu ramă de tablă, agățată-n perete. Își potrivește cîrpa. Se uită la ea cu ochi mari, cercetători. Se vede că are Pătru ceva, de turbează muierile. Iconia rîdea ea, dar

rîdea galben și strepezit. A stat aici după viță și le-a văzut pe amîndouă. A auzit-o pe Iconia șoptindu-i Anei :

— Într-o săptămînă i-aș soarbe vlaga. Nimic n-ar mai rămîne din el.

Muiere ! Cum l-ar soarbe ? Îi vine în minte Scordilă. De nimic nu se ferește mai mult și nimic nu-i face mai multă scîrbă decît dragostea lui. Cînd vrea s-o mîngîie, cînd îl vede apropiindu-se cu ochii împîcliți, cu urechile roșii... cînd o omoară în pat... Își aduce aminte de noaptea aceea cu Pătru. Se-nfioară. Își face cruci. O crede pe Iconia. Duce calul la apă. I se pare că Pătru a ieșit la gard. Stă pe malul Toplei, cu inima zvîcnind, cu sîngele vuindu-i în urechi. Pătru-i la gard ; se uită la ea. Iată, în clipa asta are să se-ntoarcă. Are să dea ochi cu el. Calul molfăie apa. S-a săturat, diavolul, și acum se joacă. Se-ntoarce, pierită de bucurie. La gard nu-i nimeni. Cocoșul lui Nică își face vînt din curte, zboară pînă-n vîrful ulucilor, bate din aripi, trîmbiță scoțîndu-și gîtul, apoi sare-n drum. Voica duce calul la grajd. Isprăvește repede de curățat casa. Curtea. Se mișcă în neștire. Își schimbă cîrpa. Se gîndește că-i musai să se ducă la Năstăsia lu Pițu, să vadă ce-i fac găinile, capra. Să se înțeleagă cu ea cît jir să-i aducă din munte. Pentru că-i grijește de hoară, Scordilă are să-i dea o noatenă. S-ar putea duce mîine. O vede din tîrnață pe nevasta lui Nică, plivind în grădină. Are să se ducă acum. Urcă prin grădina năpădită de buruieni, în care răzbat la lumină cozile înalte de ceapă de sămînță și loazele groase de ludaie, aducîndu-i aminte de toți anii copilăriei, cînd împreună cu Pătru, cu Uța, cu Pițu băteau grădina asta și toată coasta Broschinului. Primăvara, ele, fetele, împleteau lanțuri din cozi de păpădie. Ici la rădăcina gorunului, era o tufă mare de zmeură. Ea cu Uța săpaseră mai încolo un strat. Semănaseră... nu mai știe ce semănaseră. Pătru era negru și nepotolit. Se urca după cuiburi. Într-o vară, prinsese o pupăză. Nici nu mai văzuse pupăză mare, pestriță și frumoasă ca pupăza prinsă în copilărie de Pătru.

— Coborîși din munte, vecină ?

Magdaliena lu Nică își apasă mîinile pe șale. În puful de mustață de deasupra buzei îi tremură stropi

de sudoare. Şi-n sprîncene. Obrajii, plini, îi dogoresc. Voica o iubeşte pe vecina asta venită tîrziu aici, pe Topla, cu care a ţesut multe viguri de pînză şi de gînduri, în iernile trecute.

— Coborîi. Cu treburi.

— L-ai văzut ? întreabă mama.

— E nevătămat ? abia răsuflă Voica.

— Are răni făcute de plumb. I-au trecut. Carnea se vindecă.

— Sufletul nu ?

— Tu ce zici, Voico ?

— Al meu e numai sînge. Aşa cum a fost Scordilă cînd l-a luat ăla în braţe.

— Adevărat ? L-a luat ? A lui era blana ?

— A lui.

— Are să vă fie greu aici, gard în gard.

— Nu m-a ocărît ?

— O vorbă n-a spus. Ţine-n el. Mocneşte-n el.

— Nu iartă. Şi nici n-are ce ierta. Ni s-au despărţit drumurile... (Ar fi vrut să-i spună mamă, ca şi pînă acum. Îi e ruşine.) Văd că n-a rămas o clipă singur. Mădălina îl iubeşte.

— Tu nu ?

Voica se uită undeva în gol. Mama se cutremură de asprimea femeii ăsteia, pînă mai ieri împăcată cu soarta, astăzi cu urmele durerii proaspete săpate-n colţul ochilor, în gura frămîntată, pornită parcă pe batjocură şi sfadă.

— Eu ? Eu mi-am călcat legămîntele. I-am jurat credinţă pe Evanghelie lu Scordilă. Sufletul meu era al mortului. Ălui viu nu mai am ce-i da, mamă. Mi-s uscată, şi goală, şi sărăcită. Pînă şi de tinereţele mele mi-s sărăcită acum. Şi de copilăria aia, sărăcuţă, cum o fi fost. De tot.

Se uită cu ochii pustii. O ia la deal, dreaptă, înaltă, călcînd cu o sfială rece în fînul înalt, în care se leagănă flori de ochiul-boului, margarete palide, flori galbene de arnică, toate îmbălsămînd văzduhul cu mirosul lor dospit în soare, pătrunzînd-o cu sfîrşeală cumplită, grea, amară. Mama priveşte pe urmele Voichii. O vede urcînd poteca spre casa lui Piţu şi se simte dintr-o dată

singură, părăsită, ca și cînd femeia aceea tînără, frumoasă, nespus de îndurerată, ar fi luat cu ea ceva drag ei, ceva scump — nu știe încă ce, poate niște vise despre nepoți care să zburde aici în livadă, copiii altora, străini, nu copiii lui Niculae al ei, niște pui de om, străini și totuși ai ei, sau poate altceva, o vrajă pe care-o țese Voica, ceva apropiat și cald... Grădina arsă de soare s-a lipit de pămînt. În clipa aceea vede mama cum s-au ofilit frunzele de fasole, cum s-a uscat floarea de mărar, cît de aproape umblă toamna pe acolo prin spatele culmilor albăstrii care-nchid zarea.

9

— Voico, Voico, cum îți veniră soroacele să le plătești pe toate ! Ia mai tăceți, diavolilor, că acum apuc mătura. Întreab-o, mă Aurele, pe leică-ta Voica. Are școală, șapte clase, nu ca mine. Auzi ce-i trece lui prin cap, diavolul ! Cîți metri de mațe are omul în el ? Îți dau eu mațe, de nu le poți duce. Scoate caprele la păscut. Văsîlicăăăă, Văsîlică ! Dă-te jos din măr, sărăcie ce ești, că acu mă sui la tine. Du-te cu frati-tu, nesătulule ! Of și iarăși of, că m-au zătignit afurisiții ăștia. Ia nu te mai uita ca o... Doamne iartă-mă, că nimic nu mai poți lua de la capăt în sărăcia asta de viață. Vezi-ți de bărbat și calcă-ți pe inimă. Dă-te cu munca și uită. Nu te uiți la el ? Nici n-a pus piciorul în sat, și și-a agățat-o pe Mădălina de gît. Se-ntoarseră de la armată stătuți ca niște bici[1] de prăsilă. Al meu — ptiu, bătu-l-ar să-l bată ! — parcă i-ar fi pus jar sub noadă. Nu-l vezi pe Alexa Isac ? Se huluie casa pe el, muierea — beteagă, și hăndrălăul s-o-ncurcat cu leoarfa lu Gîrbin. I-o văzut Mărtin. I-o văzut toți ăi de la joagăr. Văzui din deal brișca lu Ilie Jura la poarta lu Nică. Al meu, după ce i-a luat drăcia aia, o tuli peste deal la joagăr. Cu asta-mi veni nepricopsitul din război. Cu automat. Asta-i lipsea, Voico ! Încolo, avea de toate...

[1] *Bic* — taur.

Năstăsia lu Pițu, negruță, cu sprîncenele arcuite, micuță, vorbește repede, își joacă ochii negri în toate părțile, iar vorbește. Stă singură aici sub culmea Broschinului. Abia apucă un suflet de muiere, cu care să se-nțeleagă. Toarce așezată pe-un scăunel sub cireșul ăl mare din mijlocul curții. Voica stă rezemată de trunchiul bătrîn, văruit, pînă sub coroană. Toți pomii, vreo zece, sînt văruiți. Voica cuprinde în priviri gospodăria Năstăsiei. O-ncearcă o urmă de pizmă. Se simte din fiecare lucru că cei doi sînt una pentru casă, că se iubesc și că sînt fericiți aici în singurătatea lor. Albinele șuvoiesc peste acoperișul scund de șindrilă, alergînd din fînaț la stupii așezați în livadă și de la stupi în fînaț.

— Atunci, cum rămîne cu jirul, Năstăsie ? întreabă Voica privind pîcla străvezie care-nvăluie creasta munților.

— Rămîne pe fenea ! Parcă de aia ți-am luat hoarăle ? Sîntem vecini.

Din mărul bătrîn, cu coaja crăpată, crescut sub buza culmii, se arată două picioare dolofane, mînjite de zeamă de mure, cu călcîiele negre, niște nădragi flenduroși, alcătuiți din petice roșii puse cap la cap, cu altele tot roșii, decolorate, ieșite la soare, lîngă care stau petice verzi, albastre și galbene. Picioarele dolofane se bălăngăne, parcă ar cerceta înălțimea de la pămînt pînă la ele. Fața aspră a Voichii se destinde într-un zîmbet cald. Fuge sub măr, apucă copilul de mijloc și-l ia în brațe. Năstăsia bodogăne înciudată :

— Iar le scoți coarne diavolilor. Mai bine fă-ți unul al tău. Leac bun la alean. Te ajută să uiți dragostele din tinerețe.

Băiatul din brațele Voichii se uită la mamă-sa cu niște ochi verzi migdalați. Are fața plină de pistrui, nas cît un nasture și o hălăciugă de păr cînepiu plină de scaieți.

— Nu mai cotcodăci atîta, spune el întinzîndu-i Voichii un măr abia pîrguit, mirosind a soare.

Mîna copilului e grăsulie. Murdară. Voica îl strînge la piept, îl sărută lacom pe genele aproape albe, pe obrajii pistruiați, pe mîinile dolofane, cu porii îmbibați de praf.

— Văsîlică lotrule și potcașule și frumosule, șoptește Voica. Cînd vii la Voica la stînă, să-ți facă uică-tu Scordilă fluieră și să te-nvețe Miorița ?

— Dă-l dracului de Scordilă, spune Văsîlică vîrîndu-i mărul între dinți. Ia mușcă. E dulce.

Voica rîde. I se umezesc genele. Dintr-o tufă de zmeură crescută la picioarele spalierului se arată alt băiat, mai mare, la fel de zdrențăros, la fel de ciufulit și de pistruiat ca frate-su. Are ochi negri, rotunzi, cu corneea neobișnuit de albă. Se uită grav la Voica. În mînă ține o carte îmbrăcată în ziar.

— Auzi, Aurele, cum îl suduie Văsîlică pe uică-tu Scordilă ?

Băiatul se-nroșește. O privește pe Voica ca-n vis.

— E canibal.

Voica o pizmuie pe Năstăsia. Pentru că n-au doborît-o greutățile. Pentru că și-a văzut de ale ei cît a fost Pițu la război. Mai trăiseră muierile mobilizaților. Cu unul. Cu altul. Năstăsia asta mică și neagră, neam de bufean sărac cu luciu — o adusese Pițu din cătunul Topla — răbdase. Își crescuse copiii. Își îngrijise casa. Rămăsese frumoasă. Oltenii ăștia, veniți de peste munți în vechime, au șapte vieți. Voica se uită la Năstăsia, care lipăie repede cu tălpile goale pe nisipul greblat din proaspăt, și se gîndește la viața ei. Atunci, în lunile alea cînd îl citise la primărie pe țîdula cu ăi morți, atunci se arătase partea urîtă din sufletul ei. Atunci își înfipsese frica ghearele în inima ei. Cînd îi bătea noaptea-n geam unul și altul. Cînd voise Stîngu Tauru s-o-ntindă în primărie și-l lovise cu călimara între ochi și strigase de sculase tot satul. Cînd o strîngea Momîrlă jandarmul cu chinga și dădea peste ea ziua-n nămiaza mare. Acum au rămas toate îngropate în uitare. E muierea lui Scordilă. Are să facă om din Scordilă. Se uită pe urmele copiilor Năstăsiei, își pipăie pîntecul și rămîne nemișcată în fîn, cu buzele arse, cu ochii pustii. Gîndul care-a coborît-o în sat îi roade inima. Nu aude pașii bărbatului care urcă poteca. Își aude numai gîndurile. Pătru se oprește în colțul casei. Se uită lacom la ea. Ține în mînă olcuțul pentru lapte. Dulăul îl simte. Se scoală greoi. Vine lîngă el, gudurîn-

du-se bătrînește. Se culcă pe spate. Pătru-l scarpină-n neștire cu talpa țintuită a cizmei.

— Voico ! strigă Năstăsia din casă. Vin' să guști niște miere de tei. Și să-ți arăt pînza de-o făcui pentru ai mei. Lasă-le dracului de gînduri. Parc-ai fi moartă, așa stai în fîn. Scoal' de-acolo, că te arde soarele. Și nu te mai gîndi la Pătru, că are cine se gîndi. Zicea Pițu că se uită Mădălina la el ca la o icoană. I se scurg ochii, neobrăzata !

Năstăsia își scoate fața negruță peste mușcatele din fereastră. Nu-l vede pe Pătru.

— Scordilă te iubește și-i om de ispravă, și scoal' de-acolo, că te arde soarele înainte de negeie. La mine nu se cunoaște, da ție-ți strică obrazul, proasto !

Lui Pătru i se strînge inima. Muierea înaltă, frumoasă, care se ridică din fîn, nu e Voica lui purtată-n inimă sub focul războiului, îngropată sub pleoape în timpul marșurilor nesfîrșite, visată în nopțile anilor din urmă. Voica rămîne sub ploaia de lumină, privind în zarea munților. Pătru îi vede buzele strînse dureros, ochii goi, cosița neagră, scăpată de sub cîrpa de muiere măritată, înnodată gingaș sub coc, trupul mlădiu, fața aspră, mîinile ei frumoase, mîinile care-l dezmierdau, mîinile pe care le știa de-o viață, care-mpleteau cununi de păpădie, culegeau mure, îi astupau gura, îi mîngîiau obrajii, aspre, calde, duioase, cu degetele lungi, cu podul palmei mirosind a busuioc, vede mîinile dragi ale Voichii atîrnînd fără vlagă, o vede stînd sleită sub lumina zilei și-l înecă o amărăciune grea, o sfîrșeală cumplită. Își dă seama că e mai aproape de ea decît a fost în tinerețea lor de dragoste, că-nțelege asprimea și oboseala Voichii ăsteia, că pînă la ea nu e decît un pas, cum numai un pas e de la privirea deznădăjduită a Voichii pînă la el. Știe că Voica se uită la Cernevîrful poleit de soare așa cum s-au uitat amîndoi, de cînd umblau prin fîn de mînă și fînul le ajungea la obraz. Femeia întoarce capul. Privirile li se întîlnesc.

Se uită unul la altul, își privesc lacom fețele, buzele, ochii ; privirile lor sînt parcă ființe aparte, atît de limpede își citesc gîndurile în aceste priviri. Pătru nu se poate stăpîni să n-o întrebe în gînd de ce și-a călcat

jurămintele, și Voica se-aprinde deodată. Își ridică mîndră fruntea. Ochii-i devin oțelii. Pătru cunoaște tăișul și fulgerele astea, cunoaște mîndria sălbatică a Voichii, se aprinde și el, o pironește batjocoritor, cîteva fire de lumină îi cad pe frunte, pe nasul ușor coroiat, pe mustăcioara neagră, mătăsoasă, albăstrindu-i tăietura vînătă din bărbie, punîndu-i două puncte de foc în ochii negri. Voica îl știe pe bărbatul ăsta înalt, cu fața lată, e frumos cum stă în cămașa albă, ostășească, fără guler, fără capelă, numai în cizme, cu mijlocul strîns în curea, da' ea e nevasta lui Scordilă, așa a hotărît atunci și așa are să fie, chiar dacă și-ar arunca inima la cîini, mai ales că și-a-nhăitat-o pe Mădălina fără să aștepte măcar pînă schimbă o vorbă cu ea, i-a adus-o sub nas, gard în gard.

— Ce-ai încremenit acolo, Voico? se miră Năstăsia.

— Am văzut un moroni, spune aspru Voica, intrînd în casă, fără să se mai uite la Pătru.

Pătru tresare. Zîmbește rău, într-un colț de gură. Se-ntoarce pe călcîie. Coboară poteca spre casă. Se gîndește cu amărăciune că sufletul omului e adînc, de necuprins și de nestăpînit, cum e de adînc, de necuprins și de nestăpînit cerul ăsta de vară, care se bolțește deasupra Prislopului.

CAPITOLUL IV

NEDEIA

1

Amalia geme și se vaicără încet. E o seară caldă, plăcută. Dinspre codru alunecă o boare răcoroasă, ușor umedă. Elena stă lîngă taică-su. Se joacă enervată cu tacîmurile de alpaca. Părul castaniu îi cade în valuri pe umărul drept. A terminat *Mizerabilii,* e impresionată, vrea să se destăinuie și n-are cui. Amalia pune pe masa așternută în pridvor două străchini cu supă de găină. Se așază istovită lîngă Ștefan, copilul ei iubit.

— Să-ți scoată mama ? întreabă Amalia privindu-l cu duioșie.

— Aha !

Elena tresare ca pălmuită. Cretinul de frate-su e oribil. Acum are să-nceapă să-nfulece, să plescăie, să grohăie.

— Piept vrei ?

— Dă-mi labele, mamă. Știi că-mi plac labele.

— Stai, Amalie, că nu pocnește rînza-n el, spune Goanță. Se-ntoarseră ai noștri, vii, nevătămați. Tu, seminaristule, zi rugăciunea.

— Halal seminarist ! Chicotește Eva.

— Îi vîndu pe ai noștri lu Amăriuții, se strîmbă Sida.

— Ia tăceți ! Uită-te la ele ! Să vă fi văzut pe voi ! se burzuluiește Amalia.

— Dă-le dracului, mamă. Ce ? L-au salutat ele pe maiestate ?

— Așa-i, rîde Sofica lu Niculae Guga, rezemîndu-și tîmpla de umărul bărbatului. Să vă spună Niculae al meu cum e acolo jos. Și atunci să vorbiți.

— „Din somn sculîndu-mă, mulțumescu-ți ție, preasfîntă treime"... începe Ștefan pe nas, holbînd ochii în tavanul de zid al pridvorului.

Verișoarele lui chicotesc în palme. Ai casei se ridică în picioare. Ion Guga, înalt, spătos, negru, își face cruci dese. Goanță pufăie pe nări, privindu-și mînios odrasla.

— „Să-ți cînt întru mărturisirea inimii și să laud preasfînt numele tău, acum și pururea și-n vecii vecilor amin"... se grăbește seminaristul adulmecînd aburii amețitori care ies din strachină.

Coboară ochii pe labele negre de găină. Își freacă mîinile, bucuros că i-a ținut pe toți în picioare atîta vreme.

— Mare dobitoc ești, mă Bîzdroc ! spune trist Goanță, așezîndu-se. Ai spus rugăciunea de dimineață, fir-ai afurisit de seminarist !

Femeile rîd. Elena se-nroșește pînă la rădăcina părului. Mesenii ciocnesc olcuțe de rachiu. Goanță dă drumul la centura de piele care-i încinge burta. Se desface la cămașă. Stă în capul mesei, avîndu-și nevasta și copiii în stînga și-n dreapta. Pe lavița de la perete, lîngă Elena, stau fetele lui Ion Guga. Ion Guga, fratele mai mare al Amaliei, văduv de cîțiva ani, e așezat în celălalt capăt al mesei. Între el și Bîzdroc sînt așezați frații săi mai mici, Firu Guga, cel împușcat în picior de Pătru, spelb, blajin, cu nevastă-sa, Viorica, și Niculae Guga, fostul jandarm, cu Sofica lui frumoasă, ochioasă și rea de gură. Își scot pe rînd străchinile de pămînt smălțuite și-ncep să leorfăie supa. Goanță își trece la răstimpuri degetele unse prin părul roșu, vîlvoi, clipește din genele albe, rămîne nemișcat, privind în gol cu ochii lui de gînsac.

— A costat mult ? întreabă Niculae, fără să-și ridice nasul din strachină.

Fălcile puternice mestecă carnea fragedă de găină. E îmbrăcat în haine de pădurar, aproape noi. Sofica își lipește șoldul de el. Îl fură cu coada ochiului pe sub gene. Niculae zîmbește, arătîndu-și dinții strălucitori.

— Ne-nțelegem noi, spune Goanță, sugîndu-și dinții de aur, spre disperarea Elenei.

— Mădălina s-a culcușit la Pătru, rîde Niculae. Crede că scapă.

— Îi avem pe amîndoi în mînă, spune gros Ion. Îi zobesc cu săcurea. Numai dărăburi îi fac.

— Cred c-ar trebui să ne tragem la codru pînă se uită, cea' Ioane. Și-așa mă mir cum am scăpat.

— Tu, Firule, ești ca o muiere. Dacă făceai ce ți-am spus colo la izvor, azi ne rămînea mai puțin.

— Nu-i ușor, oftează Firu.

— Te doare? întreabă nevastă-sa, Viorica.

— Nu piciorul mă doare, spune Firu. Inima mă doare... Împinge strachina deoparte. Eu zic, cea' Ioane, să punem pace cu toată lumea. Nu mai pot să dorm. La post l-am visat noapte de noapte pe Gruiță. Cobora pe-o rază de lună, alb, cu sîmceaua între umeri, și mă-ntreba de ce l-am ucis. Mă-ntreba ce-i face muierea. Copila. Visul ăsta mă prigonește-n fiecare noapte.

— Se scoală ud și strigă, șoptește Viorica.

— Te-a băgat în sperieți Amăriuții, mă Firule. Nu-i ușor să stai la fum. Nici să rabzi cum ai răbdat tu.

— Nu-i asta, cea' Ioane. E altceva. Nu știu ce e, dar e altceva.

Se face liniște. Elena îi privește speriată.

— E musai să se știe că ni-s în averea noastră, spune Goanță. Tu ce zici, Ioane?

— Îi musai. Firu nu știe nici ce-a fost la joagăru lu Bimbi, nici la priveghi, nici după ce umblă Taurii.

— Sînt vremuri cînd ne ținem averea și locurile cu ce putem, Firule. Altfel, ne-ncalecă, mă! Toți ne-ncalecă.

— O fi, că ești brigadier și le știi pe toate.

— Ce atîta vorbă? rîde Niculae Guga. Să nu-mi intre în fîn. În livadă. Să nu se bage-n treburile mele la codru. Nimeni. Că fac moarte. Nu scapă de mîna mea nici copilu copilului ăluia de mă-nfruntă.

De sub pridvor se aude un rîs puternic, bărbătesc.

— Ce vorbești, mă Niculae? Da pogan mai ești tu, mă datu-le de potcă!

Stîngu Tauru se strecoară după colțul parmalîcului. Îi salută scoțîndu-și pălăria de fetru albăstriu. De două ceasuri îi pîndește. S-a strecurat în livadă. Din livadă — în podul cu fîn. De la morțărie a venit drept aici. Știe că nu-l așteaptă nimeni în ziua înmormîntării. Ianoșel a stat patru nopți ascuns la Frasini. A văzut cum slugile Gonțeștilor coboară oile în fiecare seară și le-nchid în săivanele din curte. Cum închid vacile. Porcii. Caii. Stîngu își saltă laibărul între umeri. Se reazemă cu coatele de parmalîc. Îi privește pe rînd, zîmbindu-le cu ochii lui albaștri, senini.

— Nu mișca, Ioane, că te scriu la mir cu sînge proaspăt.

Stă aproape de ei, înalt, puternic, zîmbitor. Își plimbă privirea pe buzele și piepturile muierilor. Supa se sleiește. Se lasă o tăcere de moarte. În tăcerea asta se aud vag tălăngile turmelor și glasurile ciobanilor. Buzele roșii, cărnoase ale primarului tresar.

— De asta ai venit, Stîngule? întreabă încetișor Ion Guga.

— GhicișI, Ioane... Ce zici, don' brigader Goanță?

Goanță își dă ochii de gînsac peste cap. Răsuflă greu. Pe fața puhavă îi ies stropi galbeni de sudoare năclăită.

— Astea-s apucături de primar? întreabă el, gîtuit de frică.

Stîngu întinde palma. Îl bate pe umăr.

— Apucături de primar zici? Știu și eu?! Ce-ați înlemnit, mă oameni, așa? Hai, mîncați. Mîncați, n-auziți? Mîncați, mă, cînd vă poruncesc!

Glasul primarului coboară. Mesenii se trezesc ca din vis.

— Mîncați, dacă ne roagă don' primar, spune Ion Guga, căutîndu-i ochii.

Cei doi bărbați se-nfruntă din priviri. Guga își mozolește cu mîna mare, neagră, obrazul neras. Începe să soarbă din strachină. A văzut țeava albăstrie a pistolului. Îl cunoaște pe Stîngu. I-a luat ca din oală. Nu se poate face nimic. Niculae Guga îl simte pe Tauru în ceafă. Scrîșnește neputincios în măsele.

— Mă Bîzdroc, se roagă Stîngu Tauru. Du-te tu și deschide porțile, mă. Vin oile și n-are cine le deschide.

Bîzdroc tremură din toate încheieturile. Glasul primarului îi vîră-n oase o spaimă cumplită. Numai Bîzdroc și animalele simt spaima asta de moarte cînd vorbește Stîngu Tauru. Elena privește ca halucinată. Nu-și dă seama ce se-ntîmplă. Se scoală, își aruncă părul lung, mătăsos pe spate cu un gest scurt al capului, coboară în curte și descuie poarta de lemn, întărită cu bare groase de stejar. În clipa cînd răsucește cheia în broasca masivă, poarta e împinsă brutal, gata s-o răstoarne. Intră călare, plecîndu-se în șa, Ștefan Tauru. Sare jos, lasă calul slobod, scoate zăvoarele, dă porțile mari de perete, făcînd loc Taurului ăl bătrîn, cu tot neamul. Tăurești se adună călări în mijlocul curții. Stau pe caii lor de munte, în șeile de lemn, înalți, neguroși, bolovănoși, cumpănindu-și peste oblînc boatele din rădăcină de stejar afumată. Sînt îmbrăcați pentru urcat în munte. Cu cojoacele pe umeri. Cu opincile-nfipte în scările de lemn.

— Care-mi ucise nepotu, Stîngule ? muge Tauru ăl bătrîn.

— Ăștia.

— Mai trăiesc ?

— Îi lăsăm să trăiască, tată. Auziți, mă ? Vă lăsăm să trăiți. Goanță, ziceai că sînt vremuri cînd ne ținem averea cu ce putem. Altfel, ne-ncalecă. Toți ne-ncalecă.

— Stîngule, nu le ține predici. Scoate și pune foc la stoguri.

Amalia scoate un țipăt ascuțit, bate aerul cu mîinile și se prăbușește pe pardoseala de cărămidă a pridvorului. Goanță geme înăbușit. Își strînge neputincios degetele scurte, grase, clipește prostește din genele albe, împinge scaunul și se lasă lîngă nevastă-sa. Îi ia capul pe genunchi. O strigă ascuțit, nefiresc de subțire.

— Amalie ! Amalie !

Stîngu rîde.

— Nici foc nu-i pun, tată. Auzi, Ioane ? Nu vă pun, mă, foc ! Să te gîndești de ce nu vă pun foc. De ce nu vă suflu-n lumină. După ce, te-oi gîndi bine, să vii la mine la primărie și să-mi spui ce crezi tu despre asta.

— Dacă nu faci așa, te omor cu boata, spune Tauru ăl bătrîn din șa.

Turmele se aud behăind. Dinspre culme vine un răbufnet de aer mirosind puternic a oaie. Tăureştii adulmecă mirosul cu nările răsfrînte. Îl adulmecă şi Guguleştii. Se foiesc pe locurile lor. Ochii lui Ion, negri, aruncă scîntei.

— Şezi cu binele, Ioane, îşi coboară glasul Stîngu Tauru.

Se-ntunecă. Pe porţile deschise intră cîinii, oile, măgarii şi ciobanii. Tăureştii înconjoară turmele călare.

— Aprindeţi lămpaşele ! porunceşte Tauru ăl bătrîn. Mă voi păcurarii ăştia, la grajd ! Haide ! Laufşrit !

Îl atinge pe unul dintre ciobanii lui Goanţă cu boata. Omul cade-n genunchi. Se tîrăşte la grajd pe patru labe, gemînd. Tăureştii îşi scot lămpaşele de sub cojoace. Le aprind. Andrei şi Ştefan, feciorii Stîngului, îşi reped caii în poartă. Oile behăie speriate. Cîinii se trag cu coada-ntre picioare pe sub girezile cu fîn.

— Cristeo, intră ici... Intră, mă, n-auzi ? Cîte ziceai că luăm, Stîngule ?

— Două sute, tată.

— De-aici, mă, pot fi două sute, spune bătrînul preţuind din ochi spinările oilor.

Intră cu calul în turmă. Începe să lucreze cu boata. El dintr-o parte, Cristea din cealaltă. Turma se desparte în două. Ştefan şi Andrei numără în poartă oile, care ies behăind jalnic.

— De ce nu le iei pe toate, Stîngule ? scrîşneşte Ion Guga.

— Ia-le pe toate, spune şi Niculae. Să ştim pe ce ne batem.

— Sînteţi proşti, mă. Ca noaptea. Oile vi le luăm pentru banii furaţi. Pentru pomana şi înmormîntarea lu Gruiţă.

— N-am furat nici un ban, sare Ion, cu ochii scînteind.

Bate în masă cu labele, de sar blidele.

— Ştiu şi eu ?... N-oţi fi furat. Dar aţi vrut să furaţi. Îi totuna. Pentru viaţa lu Gruiţă nu vă luăm încă nimic. Auzi, Ioane ? Am zis, încă !

Amalia se ridică năucă. Intră în casă sprijinită de Goanţă. Muierile suspină înfundat. Bîzdroc înfulecă din

găină. Pe nevăzute. Se-neacă. Tușește. Se aud oile. Glasurile groase ale Tăureștilor. Glasurile fecioriior care numără în poartă. Stîngu urcă pe prispă. Se așază în locul lui Goanță. Pune pistolul pe masă. Își reazemă bărbia în palme. Elena îl privește fermecată. Seamănă cu un haiduc. O încearcă o frică plăcută, plină de fiori necunoscuți.

— Ascultați aici la mine, Guguleștilor, spune Stîngu Tauru, cu glas domol. Ce-i între noi pentru sîngele lu Gruiță, rămîne între noi. Să nu v-atingeți, mă, de Pătru. Auziți? Să nu v-atingeți pentru nimic în lume.

Tace. Se pleacă scurt peste masă. Izbește cu pumnul. Femeile chiăie.

— Dacă i se clatină un fir de păr, vă pun foc. Vă întind muierile. Vă otrăvesc vitele. Vă las goi, mă!

Gîfîie. Pe Elena o izbește în față iz puternic de tutun, de sudoare bărbătească, de haine purtate prin soare.

— Ioane, aveți oile însemnate?

— Însemnate, răspunde sec Ion.

— Gata, Stîngule, se aude glasul bolovănos al bătrînului.

Stîngu își ia pistolul. Se ridică.

— Ioane, treci la numărătoare. Niculae, și tu Firule, rămîneți aici. Dacă...

Ridică din umeri.

— La ce să le mai număr? scuipă Ion peste parmalîc.

— Treci, n-auzi?

Omul se scoală în silă. Ies în fînațul de sub Frasini. Tăureștii stau înfipți în șei, în jurul oilor. Deasupra munților, sclipesc stelele. Ion intră între oi. Le mîngîie spinările calde. Le scarpină între urechi. Numără. Numără și Stîngu.

— Două sute una, spune Stîngu. Crucea mamii voastre de Andrei și de Ștefan! Am zis două sute, cioclendărilor. Ia-ți Ioane, oaia.

Se apropie de el. Îl apucă de piepții cămășii. Îi trage obrazul aproape de obrazul lui. I se uită-n ochi. Pe urmă-i dă drumul. Își fluieră calul. Buiestrașul negru vine la trap din spatele caselor. Stîngu încalecă sprin-

ten. Ion mînă oaia în curte. Închide porţile. Rămîne afară, privind pe urma turmei, pe care Tăureştii o mînă devale, spre casele lui Stîngu Tauru. Noaptea e senină. Liliecii trec neauzit prin întunericul de mătase. Oile se duc behăind. Caii Tăureştilor tropăie înfundat, muşcîndu-şi zăbalele. Umbrele mătăhăloase ale călăreţilor se zugrăvesc o clipă pe muchia coastei, apoi se topesc în negura deasă a văii.

2

Căpitanul Victor Ceauşu sare elastic pîrîul din fundul grădinii, urmat de sergentul-major Momîrlă. Sub arinişul des e întuneric beznă. Miroase puternic a pămînt reavăn şi a frunze mustoase de bruscălan.

— Cîinele ? întreabă în şoaptă Ceauşu.

— N-are, dom'căpitan. Nici cîine n-are. E sărac lipit.

— De aici merg singur.

— Să nu vă ucidă, bestia !

— Tu retrage-te la post. Pregăteşte-mi un cal. Calul tău. Amăriuţii ştie ?

— Ştie, dom'căpitan. Vă aşteaptă.

— Scoate calul în capul satului.

Căpitanul îşi ridică mîneca albă de mătase. Cadranul fosforescent al ceasului-brăţară licăre palid.

— E zece. La douăsprezece sînt la locul ştiut.

— Să trăiţi !

Sergentul-major se strecoară în lungul gardului de salcîmi, pierind printre tufele dese crescute în malul pîrîului. Victor Ceauşu ascultă paşii moi, furişi, ai jandarmului, iscodind printre ramurile mlădioase ale unei răchiţi pridvorul casei în care locuieşte învăţătorul Ion Catalina. Casa e aşezată sub Cucuietu. E o casă ţărănească mică, cu faţada spre uliţă, cu un coteţ de păsări văruit sub un nuc crescut lîngă treptele prispei, care acoperă cu coroana întreg acoperişul. Lumina gălbuie a lămpii de gaz desenează un cerc palid dincolo de pînza de iederă. Căpitanul se strecoară în grădină. Găseşte poteca cu vîrful cizmei, îşi vîră cîteva smocuri de iarbă la rotiţa pintenilor, apoi se apropie calm de

prispă, ascunzîndu-se în spatele nucului. Aude un rîs de femeie tînără, o uşă închizîndu-se cu zgomot, un glas somnoros de copil. Îl vede pe Ion Catalina întorcîndu-se la masă, la care stau doi bărbaţi. Învăţătorul se aşază. Scaunul scîrţîie, aşa cum scîrţîie scaunele vechi de grădină, împletite din nuiele. Noaptea e caldă, plăcută ; luna, aproape plină, ridicată peste creste, spală spaţiile cu o lumină sîngerie. Greierii ţîrîie atît de puternic, încît căpitanului îi e teamă că n-o să poată auzi ce se vorbeşte la cîţiva paşi de el.

— Prietene Bloch, dumneata eşti mai mult un socialist utopic decît un comunist, spune Ion Catalina cu un uşor ton didactic. Asta pentru că te-ai apropiat de mişcarea muncitorească prin cărţi, nu prin viaţă. Poate că nici nu te-ai apropiat propriu-zis de mişcarea muncitorească. Numai de gîndirea ei teoretică.

— Lagărul de exterminare n-a însemnat viaţă ? întreabă un glas sfîrşit, cu vibraţii ciudate.

— Oroarea, dezgustul şi ura împotriva fascismului nu implică comunismul. Sînt multe organizaţii antifasciste, fără însă a fi comuniste.

— Citeam...

— Stai o clipă. Cititul e esenţial. Sigur că da. Esenţial. Dar acum, în principal, obiectiv principal, trebuie să fie organizarea. Fără organizare, teoria revoluţionară rămîne un drapel fără portdrapel. Un steag fără stegar. Asta-i. Or-ga-ni-za-re. Mă posedă duhul organizării, rîde Ion Catalina.

Căpitanul zîmbeşte. Dă aprobator din cap.

— Tu ce zici, Petre ?

— Ce să zic, dom'maior ? Nu zic nimic. Am venit să ascult. De-aia am venit. Sînt ca o sămînţă de păpădie. Gata să-mi iau zborul. Aştept vîntul ăl bun.

— Auzi, prietene Bloch ? Cum spuneai, Petre, la-nceput ?

— Ce să spun, dom' maior ?

— Cum te simţi tu de cînd ai venit acasă ?... Şi nu mă mai maiori atîta.

— Cum mă simt eu, dom'maior ? Mă simt ca un ogor d-ăla din luncă, arat, grăpat, mustos, gata să primească

sămînța. Așa mă simt. Ca o mină pusă unde trebuie, care așteaptă numai amorsa ca să detune.

— Auzi, prietene Bloch? Auzi? Organizare. Clasă muncitoare, teorie revoluționară, aliat firesc — țărănimea muncitoare. Splendid! Asta spune Pătru, fără să știe că, vorbind la figurat, rostește un adevăr copleșitor.

Rîde. Își trosnește degetele — căpitanul aude clar cum și le trosnește — apoi se pleacă peste masă, desenîndu-și profilul pe leasa frunzelor de iederă.

— Eu vă sfătuiesc să nu mai faceți nimic pînă n-o să vină secretarul de plasă de la Teregova, așa cum a fost stabilit. Secretarul e oțelar de la Ferdinand, călit în ilegalitate. Om de prin părțile noastre. De la Feneș, mi se pare. O să înființați o celulă de partid. O să munciți organizat. Să-i cîștigați pe oameni. Asta trebuie. Să intrați în rîndurile Partidului Comunist. Pe urmă vin ele, Pătrule, și sămînța a bună, și amorsa.

Oamenii de la masă tac. Greierii își sporesc puterile. Țîrîie la lună, care poleiește cu aur vechi frunzele cerate de iederă și de nuc.

— Încotro poți merge tu, Pătrule, în viață, decît acolo unde-ți arată Partidul Comunist?

— În nici o parte, dom' maior. O simțeam eu de cînd cu Gheorghe Vîlcean.

— Mă-ntrebai de el. E secretar de plasă la Reșița. Dă acolo o bătălie pe viață și pe moarte. Și dumneata, prietene Bloch? Prea multe întrebări. Prea multă filozofie stearpă. Haide. Mai ai timp să te gîndești.

— E tîrziu, spune Sergiu Bloch.

— Și eu peste două ceasuri o iau la picior, să prind trenul de dimineață la Crușovăț.

Căpitanul ocolește tufele de plante ornamentale, se strecoară în spatele unor peri puși pe spalier în dreptul porții, apoi se lipește de zidul cald al casei, ținîndu-și răsuflarea.

— Cine-i acolo? întreabă un glas de femeie, împingînd oblonul.

Victor Ceaușu are timp să facă colțul. Femeia iese în geam, în cămașă de noapte. Își piaptănă părul, care-i ajunge pînă la mijloc.

— Mi s-a părut, șoptește nevasta învățătorului, oftînd.

Se aud pași. Ion Catalina își conduce oaspeții. Își tîrîie papucii de casă. Îi ține pe după umeri.

— Care va să zică, ne-am înțeles, Pătrule. Nici o mișcare pînă nu vorbești cu Alexandru Jucu, secretarul de plasă. Cu mitinguri din alea ca la joagăr nu faci mare lucru. Îndepărtezi oamenii, pentru că nici tu nu știi ce vrei. Ei, să rămîneți sănătoși...

Oamenii își strîng mîinile.

— Auzi, Petre ? întreabă învățătorul. Nu te-ai săturat de uniformă ?

— N-am altceva, dom' maior, răspunde încet Pătru.

— Îi stă bine, spune de la geam glasul de femeie plăcut și cald.

Căpitanul Ceaușu se prelinge în lungul zidului, în vreme ce învățătorul își conduce oaspeții în uliță. Se strecoară pe prispă, cercetează profesional păhărelele de rachiu, din sticlă proastă, opacă — sticla, pe jumătate golită — apoi se instalează comod într-unul din scaunele de nuiele. Din casă se aud pași moi, plăcuți, de femeie cu tălpile goale, și în lumina palidă a lămpii se arată nevasta învățătorului. Văzîndu-l pe căpitan, se oprește speriată, cu mîna la gură. Victor Ceaușu se ridică înclinîndu-se curtenitor. Femeia o zbughește în casă, cu un strigăt slab, fluturîndu-și cosița și poalele cămășii. În pragul scărilor, Ion Catalina se uită curios la căpitanul Victor Ceaușu. Întreabă ironic :

— Îmi dați voie, domnule căpitan ?

— Cu plăcere, domnule Catalina. Cu plăcere. Cu atît mai mult cu cît mă ofer să vă duc mîine cu mașina legiunii. Nu refuzați. Vă dau prilejul să petreceți încă o jumătate de noapte acasă.

— Aș putea ști ce-nseamnă toată treaba asta ?

— Luați loc. Am să vă răpesc numai o jumătate de oră.

Ion Catalina se așază.

— Jandarmeria nu se dezice, spune el tăios. Ce doriți ?

Căpitanul își scoate cascheta. Fața frumoasă, arsă de soare, bărbierită, are sub lumina lămpii reflexe stranii

de cadavru pictat. Își caută tabacherea. Îi oferă învățătorului o țigară.

— Procedeu de interogatoriu, constată sec Ion Catalina, refuzînd. Cu ce drept ?

— Nu v-aprindeți. Spuneți-i deformație profesională.

— Mi-e perfect egal. Sînt obosit.

— Sînteți obosit și nepoliticos.

Căpitanul se scoală agil. Din doi pași, e la ușă. Iarăși se aude tropăitul de tălpi goale. Victor Ceaușu rîde.

— Femeile.

Închide ușa, ridicînd din umeri.

— Am venit să vă relatez niște lucruri în vederile presei care vă servește, domnule Catalina, spune el așezîndu-se comod în fotoliul de nuiele.

3

Pătru se-ntoarce acasă cu inima ciudat de ușoară. Calcă viu pe drumul șerpuit, alb, care strălucește moale, argintat de lumina dulce a lunii, ridicată spre zenit. Alături de Ion Catalina și-a descurcat gîndurile. S-a simțit nespus de aproape de învățătorul scund, care a făcut război cum a făcut și el, care-a ciobănit în juneție cum a ciobănit și el, care vorbește limpede, cum vorbea și Gheorghe Vîlcean. Va să zică, partidul muncitorilor și al țăranilor e partidul muncitorilor și țăranilor, nu al avocaților și domnilor îmbrăcați în straie de paore la 10 Mai sau la alegeri. Luptă pentru lucruri care nu pot fi decît scumpe oricărui om cinstit. Asta s-a văzut încă din armată, cînd s-a interzis bătaia. Cînd s-a-nființat aparatul politic, care-a început munca de luminare a ostașului de rînd. Ce fusese viața lui înainte de armată ? Acum poate să se reangajeze, sau să rămînă în sat. Oricum, are pentru ce trăi. Trăia numai pentru Voica. Iată că Voica s-a măritat. I-a spus moroni, lui, ăluia viu, ăluia căruia îi făcea jurăminte, pentru care spunea ea că trăiește, și el nici nu și-a pus pistolul la tîmplă, nici nu și-a luat lumea-n cap. Ghicește că de azi, din seara asta, din

noaptea asta, a pus mîna pe ceva viu, un gînd, un vis, o întrupare vie, care s-a ridicat din el, scoasă la lumină de sfaturile lui Ion Catalina. Nu știe încă cum va fi, nu știe încă ce va face anume, dar știe că se-ntoarce acasă cu inima ușoară. Dincolo de amărăciunile lui, ghicește frămîntarea grea a altora ca el. Tăcut ca toți muntenii, în noaptea asta ar vrea să stea de vorbă cu Pițu. Bimbi ăl mic i-a spus c-a trecut Mădălina să-și ia banii. De ce i-a spus? Se vede că știe tot satul. Așa a fost să fie. Se gîndește cu duioșie la femeia smeadă, fierbinte, care i s-a agățat de gît, zîmbește și grăbește pasul. Se descheie la gaică. Trage adînc în piept aerul tare al nopții de vară.

Culege o mînă de frunze, alege una mai subțire, o potrivește și-ncepe să cînte. Urcă la deal, doinind cu inima amărîtă de întîlnirea cu Voica, copleșită de frumusețea nopții, înfiorată de gîndul că-l așteaptă Mădălina, amețită de conștiința că el, Pătru a lu Nică, înseamnă ceva pe pămîntul ăsta, dacă un om ca Ion Dragalina i-a spus să aștepte pînă cînd va veni în sat secretarul de plasă.

Trece pe lîngă casele primarului, închise între ziduri. Apucă pe Topla în sus. Luna coboară ușor spre asfințit. Aude behăit de oi prin dreptul lui Mărtin Bălaci, cîntă și se gîndește c-o fi vreo turmă coborîtă din munte, să schimbe pășunea. Aude pe cineva bătînd cu boata în gard — nu poate fi decît Scordilă, care se-ntoarce cu oile lui Ilie Jura — și glasul pierit al lui taică-su. Pătru grăbește pasul. În dreptul casei lui Mărtin Bălaci, trece drumul. Coboară în lunca Toplei. Se ține sub întunericul ei. Iarba moale, zgomotul apei îi înăbușă pașii. Ferește spinările de piatră. Acum urcă la pas alergător. Deschide tocul pistolului.

— Mă Nică, acasă-i fecioră-tu?

— Nu-i acasă, chinezule. Pe ochii mei că nu-i.

Pătru se-năbușă de mînie. La ce se lingăvește bătrînul?

— Nu te mai jura, spune Stîngu. Dac-ar fi, ar ieși. Da Mădălina?

— Aici sînt, se aude glasul aspru al femeii. Ce vrei?

— M-a rugat socru-tu să-ți aduc oile de zestre. Ți le-am adus. Două sute. Ce-a fost, uită. Să ai parte de ele.

Oile behăie în drum. Pătru dă să iasă din luncă. Apucă să-l vadă pe Stîngu, urmat de două namile în cojoace, trecînd Topla călări și luînd-o la trap domol pe sub livezi, către casele lui Cristea Tauru.

— Hai, Mădălină, ce-ai înlemnit ? strigă cu glas de socru Nică ăl bătrîn. Deschide poarta. Poarta mare, năroado ! Nie, oaie, mînca-te-ar lupu ! Prinde berbecul, tu-i soarele lui de berbec ! Se cunoaște că nu-i mamă-ta acasă, muiere ! ocărăște Nică.

Pătru îl vede mișcîndu-se șontîcăit pe lîngă oi. De sub picioarele turmei se ridică un nor de praf. Pătru se simte dintr-o dată străin de noapte, de casă, parcă ceva umed, rece, i se strecoară în suflet. Îi e rușine de lăcomia cu care se agață taică-su de oile astea primite ca o pomană, acum, în miezul nopții. Mădălina îl vede oprit în mijlocul drumului. Vine la el în zbor, lipăind cu tălpile goale în praful drumului. E numai în poale și-n ciupag, cu cosița despletită. Ochii îi ard. Îi răsuflă aproape de buze, cu răsufletul ei mirosind a busuioc și a floare de fîn.

— Ia-i supus, Petre, șoptește ea înfiorîndu-se toată. I-ai supus. Vin' degrabă să vezi. Mama s-o dus la Teregova. Nu te-ai întîlnit pe cale cu ea ?

— Hai, Petre, strigă Nică. Ajută-mă.

Taică-su nu-l privește. Bodogăne înciudat. Din cînd în cînd, îl fură cu coada ochiului.

— Oi ne trebuia nouă acum ? mormăie Nică ăl bătrîn. Își țuguie fața de vulpe. Mustăcește plin de șiretenie. Or fi adăpate ? întreabă el cu glas gîtuit.

— Au trecut apa, răspunde vesel Mădălina. Au mițele ude. Dumneata nu vezi ? !

Lui Pătru i se pare că Mădălina vorbește altfel decît pînă acum. Mai semeț. Mai tare.

— Atunci, noapte bună, spune Nică ăl bătrîn, șontîcăind cu piciorul de lemn prin cuină.

„Nu mi-a spus să dorm pe cojoc, nici n-a chemat-o pe Mădălina", gîndește Pătru. Îi e rușine pentru taică-su. Oile nu-și găsesc locul în curtea străină. Mădălina îl

trage în cuină. Face mare lampa așezată pe poliță. Pe urmă se-ntoarce la el, cu mîinile-n șolduri, rîzînd.

— Ei ? Îți spusăi eu că i-ai supus ? Ce zici ?

Pătru nu mai cunoaște cuina. De fereștî atîrnă haine muierești. Între vatră și prag, lipite de zid, sînt tocmite una peste alta două lăzi mari de zestre, vopsite albastru, încondeiate cu izvoade albe. Deasupra lor — cîteva pocroviță de lînă, bătute-n toate culorile. Pernele cu șrafuri, lucrate în pui roșii, cu dungi de ciurătură, se ridică pînă-n grindă.

— După ce l-am îngropat pe Gruiță, mă trage soacra deoparte și-mi spune plîngînd că sufletul lui s-a-ntrupat în cocoșul ăla roșu. Nu l-ai văzut ? Un cocoș cam zăticnit. C-a stat cocoșu numa-n pragul sălii noastre și cutcuriga de i se rupea inima. Nu m-a ținut de rău c-am fugit la tine. M-am întors pe la Bimbi.

— Știu.

— Am urcat cu cocia — cu Ana și cu Iconia și cu soacra. Mi-o dat zestrea. M-o țucat pe frunte și mi-o urat să fiu mulțămită.

Mădălina își lipește fruntea de umărul lui.

— Atunci am fost bucuroasă, da cînd am ieșit pe poartă, mi s-a rupt inima, Petre, că, oricum am trăit cu Gruiță, i-am făcut o fată și era frumos primăvara cînd înfloreau prunii.

Pătru o mîngîie pe cosița ruginie. Pe ușa deschisă intră lumina albăstruie a nopții, mirosul tare al oilor, amestecat cu mirosul reavăn al luncii. Nică ăl bătrîn se răsucește în pat. Mădălina îl ia de mînă. Ies în tîrnață. Se așază unul lîngă altul pe trepte. Oile s-au culcat. Rumegă.

— Ai inimă, Mădălină. Ești și tu un pui de om singur în lume. Mă apropiasem de tine, fato ! Stăteai aici, Voica era dincolo și parcă departe. Cîteodată aproape, în sufletul meu, pe urmă iar veneai tu. Vezi, eu niciodată n-am simțit o muiere tînără prin preajma mea. Casa era alta, și acum venișî cu zestrea asta a ta, cu oile astea, și parcă nu mai e curtea noastră, parcă nu mai e casa noastră, parcă sînt eu un străin în ea...

Mădălina îi astupă gura cu palma. Pielea femeii miroase ușor a oaie, a lînă udă și a izmă.

— Viața e așa cum e din veac, Petre. Din veac, muierea și-a adus partea ei, că altfel... Războiul ăla, Petre.

Umbra părului se-ntinde peste casă. Oile rumegă. Pitpalacii se îngînă prin fînațuri. Brotacii cheamă ploaia, cu glasuri sparte. Țîrîie greierii. Noaptea e adîncă, foșnitoare și vie.

— Ți-am așternut să te culci, spune Mădălina. Ești ostenit. Ce-ai vorbit acolo?

— Așteptăm pe cineva de la plasă. Pentru organizare.

— Atunci, rămîi?

— Rămîn.

— Să-i scrii lu domnu general. Să-l chemi la negeie. Ți-e foame?

— Ba.

— Am cumpărat niște clisă.

— Parc-aș fi milog.

— Petre!

— Dacă stai la mine, dai banii înapoi, Mădălină.

— Nici moartă!

— Atunci, te duci unde-i vedea cu ochii.

— Mă lapezi în drum?

— Pentru banii ăia l-or căsăpit pe Gruiță. Îi dai.

— Voiam să ridicăm încă o sobă, pentru noi. O să vină copiii. Unde-i ținem?

— Ridicăm și fără banii ăia. Sîntem tineri. Putem munci.

— Sîntem tineri, Petre...

Mădălina îi cuprinde mijlocul.

— Stau aici lîngă tine. Ascult cum îți bate inima. Pe Gruiță îl astupă pămîntul, Petre...

Noaptea e lăptoasă, rece și umedă.

— Mîine mă duc la morțărie, să-i pun flori. Să-i aprind tămîie. Banii ăia, dacă zici, ți-i dau ție să-i duci. Te cunosc acum. Știu că dacă i-aș ține ne-am întuneca zilele.

— Așa-i!

— Ești aspru, Petre. Fii cu cine-oi vrea. Cu mine fii blînd, dragule, că mi-e inima zobită... Se depărtează de el. Îi caută ochii. Haide să te culci. Poate să vină mîine

ăla de-l aștepți de la plasă. Nu-i bine să fii cu mintea grea de nesomn.

Se ridică, se duce în capătul prispei, bate perna, se-ntoarce-n ușa cuinii.

— Noapte bună, Petre.

— Noapte bună, Mădălină.

Cînd se duce să se culce, găsește un cearșaf de in așternut peste o pocroviță deasă de lînă albă, o pernă moale, înfășată într-o față răcoroasă, iar în locul cojocului — o dună groasă, pufoasă, mirosind a frunze de nuc și a ladă.

4

Sălașul vechi al Belcoteștilor, ridicat din bîrne, e tupilat sub o streașină de granit, aproape de culmea Ilișovei. În spatele lui își foșnesc coroanele cîțiva pini roșii, cu trunchiurile contorsionate. De unul dintre pini e legat un cal de oaste, înalt, înșeuat, cu jambiere de piele. Paște iarba aromită. Sforăie pe nări, mușcîndu-și zăbala. În aerul reavăn al preceasului de ziuă stăruie mireasma îmbătătoare a garoafelor-de-munte. În sălaș e aproape întuneric.

— Admiteți, domnule căpitan, spune Simu Belcotă, că mi-am călcat pe inimă ca să accept întîlnirea, după...

Asistentul se frînge spre Victor Ceaușu. O rază de lună strecurată prin acoperiș îi cade pe craniul perfect sferic, pe fălcile puternice.

— Admit că am executat cîțiva din dumneavoastră, spune căpitanul de jandarmi, și că probabil, dacă nu se lichida totul la rebeliune, aș mai fi executat și alți cîțiva. Admit că nu v-am tratat cu mănuși cînd v-am luat interogatoriul...

— Tratat cu mănuși! rîde iritat Simu Belcotă. Mai țineți minte figura cu atîrnatul de picioare, cu...

— Eu eram obligat să aflu, și dumneata, profesore, nu voiai cu nici un preț ca eu să aflu. E limpede. Nu pentru a comenta cu dumneata metodele de investigație ale jandarmeriei am venit aici.

— Sînt penibile amintirile de care se leagă cunoștința noastră, domnule căpitan.

— Penibilă e imposibilitatea intelectualilor de rasă să iasă din domeniul incertitudinilor teoretice în domeniul acțiunii practice și hotărîte.

— Credeți ?

— Dacă nu, la ce ne mai legăm de un trecut care, orice-ar fi, nu mai poate fi altcum decît a fost ?

— Poate aveți dreptate.

— Să revin la subiect. Nu mă interesează nici un fel de subtilitate sentimentală în legătură cu ce am să vă comunic acum. Odinioară, v-am luat un interogatoriu, sau poate mai multe, fără să vă menajez. Astăzi doresc să vă previn de repetarea situației.

Cu toată stăpînirea de sine, Simu Belcotă tresare. Căpitanul îl privește din întuneric, cu ochii lui oțelii, reci și tăioși.

— Ca să nu se repete, spune tremurat profesorul.

— Să nu ne ascundem după deget. Ați fost unul din capii rebeliunii în facultate. Asta poate n-ar fi fost atît de grav astăzi, dar...

Face o pauză perfect studiată. Simu Belcotă își freacă bărbia cu un gest inconștient.

— Ați participat efectiv la pogromul de la Iași, în calitate de locotenent într-un batalion disciplinar. Apoi în Ucraina, la executarea unei grupe de partizani sovietici. Atitudinea dumitale în cadrul batalionului disciplinar a adus reabilitarea și instalarea la catedră, numai după opt luni de front. Domnule Simu Belcotă, ai la legiune un dosar care mai așteaptă numai cîteva file ca să poată da naștere unui proces spectaculos.

— Da eu... tocmai... sigur că da...

— Nimic nu e mai sigur decît faptul că în maximum trei zile te vom ridica pe dumneata, pe Armașu Mădala și încă zece legionari cu cazier din satele plasei. Uite, ai lista lor aici.

Căpitanul se caută într-unul din buzunarele tunicii. Simu Belcotă întinde mîna. Victor Ceaușu rîde sec.

— După cîte știu, ai o memorie strașnică, domnule profesor. Lista se poate numai citi și memora.

Se aude țăcănitul unei baterii. O fișie de lumină strecurată printre degetele ofițerului se oprește pe listă. Citind numele, Simu Belcotă asudă abundent. Se gîndește cu mînie că la începutul convorbirii i-a spus dumneavoastră, că acum îi spune dumneata, că-l are-n mînă, că viața lui și a camarazilor e legată din nou de acest om rece, tăios, care pare straniu de sigur pe sine, astăzi, cînd el, Simu Belcotă, nu mai găsește nici un punct de sprijin în univers.

— Vă rog mai citiți-o o dată, domnule profesor.

— Am memorat-o, domnule căpitan.

Victor Ceaușu așază lista pe lentila bateriei, scoate bricheta și-i dă foc. În clipa cînd izbucnește flacăra, stinge lanterna. Lista arde în întuneric, cu o mică flacără roșiatică.

— Domnule profesor, spune Victor Ceaușu. Eu nu mă pricep la politică. Dar, oricît nu m-aș pricepe, înțeleg că noi toți, indiferent de antagonismele din trecut, trebuie să strîngem rîndurile. Pentru consultații politice vă indic pe avocatul Ionașcu din Teregova...

— Penețistul ?

— El.

— Sfatul dumneavoastră ?

Victor Ceaușu tace cu intenție.

— Sfatul meu ? Limpede. Vă organizați o nouă trecere în ilegalitate. Mai aveți cel puțin trei luni de...

— De stat în munte.

— Da ! În trei luni, știu și eu ?... Anglo-americanii...

— Și dacă...

— Dacă nu intervine nimic dinafară, gazde pentru la iarnă. Aveți rude multe. Legionari mărunți, poate necunoscuți. Descurcați-vă.

— Greu !

— Lupta cere sacrificii.

— Vom fi singuri ?

Victor Ceaușu se pleacă spre Simu Belcotă. Îi apucă încheietura. Profesorul se-nfioară. Mîna căpitanului e rece, ca mîna unui cadavru.

— Nu !

— O organizație...

— Deocamdată vă pot spune atît. Nu veți fi singur. Vă recomand la iarnă o lună de stat la Timișoara. Aveți un văr, o rudă, student la Politehnică. Timișoara e un oraș agreabil. Are mult tineret. Tineretul e generos...

Îi eliberează încheietura mîinii.

— Puteți amîna arestarea ?

— Cu cît ?

— Încă trei zile peste cele trei.

— Fie !

— Ați uitat să-mi comunicați omul de legătură, domnule căpitan.

— Brigadierul silvic Dionisie Goanță.

— Goanță ! se miră Simu Belcotă.

— El.

— Perfect !

— Încă un amănunt. Poate nesemnificativ. Îl las la aprecierea dumitale. Comuniștii organizează așa-zisele celule de partid în satele de munte. E interesant că cei care fac treaba asta duc o muncă de la om la om. Sînt slab înzestrați cu mijloace auto. În general vin pe jos de la gară. S-ar putea în ziua nedeii să manifesteze mai zgomotos. Au acest obicei. Ce spuneți ?... Apoi, fără să aștepte răspunsul : Bloch cel mic și plutonierul acela, Petre C. Dragalina, se pare că sînt simpatizanți ai comuniștilor... Atît, domnule profesor. Și...

Se apleacă. Ridică ceva greu, înfășurat în pînză de cort.

— Aveți aici două pistoale automate, cu cîteva încărcătoare... Rîde, dezvăluindu-și dantura albă. Nu e nevoie de nici o formă. Vi le fac cadou. Desigur că prietenii dumitale mai au asemenea jucării. Haide, domnule profesor. Am să te caut peste o săptămînă... Era să uit. Ce face aviatorul, fratele dumitale ?

Simu Belcotă ia pachetul. Pipăie sub pînza de cort țevile scurte ale armelor.

— Poate îți datorez viața, domnule căpitan, spune el emoționat. Te rog să contezi din clipa asta pe recunoștința mea.

— Recunoștința e o floare rară, domnule profesor. Pe ceea ce contez este tăria dumitale de caracter și ingeniozitatea. Restul vine de la sine.

Iese în ușa sălașului. Peste valea Bela Recii plutesc valuri groase de ceață. Căpitanul se zgribule. Se-ntoarce scurt spre profesor. Îl apucă de umăr.

— Nu trebuia să vii cu nimeni, domnule Simu Belcotă. N-aveam de gînd să te asasinez. Totuși, dacă-ți iei măsuri de precauție, așază-ți oamenii în așa fel încît să nu fie văzuți. În asemenea cazuri, îți recomand locurile cele mai puțin acoperite.

Arată cu degetul o tufă de curpen, de sub care se văd izmenele albe ale unui bărbat. Simu Belcotă zîmbește stînjenit.

— În general, albul nu e recomandabil, spune Ceaușu, ocolind sălașul în afara vederii celui ascuns în tufa de curpen.

Își dezleagă calul. Încalecă. Profesorul Simu Belcotă îi ține scara. Își strîng mîinile. Ofițerul de jandarmi dă pinteni. Trece pe sub pini în albia pîrîului. Dispare în vegetația deasă, neagră, în care stau atîrnate ațe subțiri de ceață. Simu Belcotă ascultă țăcănitul potcoavelor în prundiș. Pe urmă se face liniște.

5

Nică ăl bătrîn, cu părul ciufulit, cu ochii umflați de somn, stă în capul treptelor de la pridvor, se scarpină după ceafă, bodogăne înciudat, privind oile, care behăie și se-mping una-n alta.

— Cremenea ei de viață ! spune bătrînul, privindu-și feciorul cu coada ochiului. Nu era bine cu voretul curat, cu pacea în care auzeam pînă și umbletul chițoranilor ? ! Să-mi spui mie, dom' plotoner, ce facem cu oile astea ? Cine le face țarc ? Da la iarnă un'le ții ? Ce le dai să mînce ?

Pătru ar zăbovi sub dună. E cald. Perna moale îi odihnește capul.

— Ia mai taci, tată, și dumneata ! rîde Mădălina, ieșită-n prag. Nu vezi că nu sînt mulse ? De aia behăie. Mai bine-ai găsi niște vedre, ceva, să le mulgem. Ziceai c-ai fost ăl mai prima păcurar în anii dumitale.

— Fost.

— Nu se poate să n-ai prin pod de unele și de altele.

Pătru sare de sub dună. Se-ntinde. Mădălina îi aduce o cămașă albă, curată, niște izmene frumos păturite, brăcinar și opincile lui vechi, dinainte de cătănie. Ia uniforma militară de pe parmalîcul pridvorului, o scutură cu luare-aminte și-i rîde îmbujorată.

— Gata cu cătănia, Petre ! Gata cu făloșenia pe sub nasul fetelor !

Pătru se-mbracă încet. Apucă cu înduioșare îmbrăcămintea veche, cîrpită. Cămașa de in, aspră, răcoroasă, îi lasă trupul slobod. E mai greu cu opincile. Mădălina îngenunche lîngă el. Îi înfășoară cu îndemînare obielele de lînă în jurul gleznelor.

— Fugi de-acolo, muiere ! ocărăște Nică. Ia uită la el ! Domnu plotoner nu mai știe de opincă, diavolul ! Treci și ia scara de la grajd, Petre. Vezi, că-n podul ăsta, sînt niște ciubere. O fi rămas vrun vîrzob.

— Dacă 'mneatale, tată, te duci cu oile la iarbă, eu cu Pătru facem un țarc în livadă.

— Unde ? se-neacă Nică.

— În livadă. Ai acolo cîțiva meri. Fînul l-am cosit. Într-o clipă-l strîngem.

— Cîțiva meri ? Vrei să-mi roadă oile merii ? Unde-i cîrja, să-ți arăt eu cine poruncește în casa asta, gîfîie Nică șchiopătînd înspre cuină.

Mădălina rîde gîlgîit. Oile behăie. Pătru iese în lumina sidefie a dimineții. Îl vede pe Scordilă scoțînd gunoiul din grajd. Din casă se aud zgomotele făcute de Voica la cuină. Scordilă lucrează cumpănit. Își ține barba-n piept. Cînd ridică furca i se văd fețele cu care e legat pe sub cămașă. A venit în zori, să-și păzească muierea.

— Cauți, Petre ? întreabă Mădălina din colțul casei.

— Ba !

Scordilă tresare. Nu ridică fruntea. Își vede de lucru. Pătru o ia spre gard.

— Lasă-l, îi șuieră Mădălina la ureche.

— În ce mulgem ?

— În vedrele alea două și-n tuci. Umplem toate oalele. Cînd n-o mai fi loc, nu mai mulgem.

Femeia fuge-n casă. Aduce scăunelul. Deschide portița la drum.

— Iaca și strunga, rîde ea palid.

Pătru apucă scăunelul cu mîna tremurînd ușor. N-a mai muls de-o viață. Se așază-n poartă. Mădălina îi împinge o oaie. Pătru potrivește vadra. Oaia rumegă cu ochii întredeschiși. Are țîțele calde și catifelate. Laptele țîșnește ritmic și sonor. Mădălina vede fața bărbatului luminîndu-se, îi vede stropii de sudoare năpădindu-i fruntea și se gîndește la sufletul omului ăstuia, de care s-a legat într-o clipă de deznădejde, se gîndește că n-a fost încă muierea lui și nici n-are să-i fie pînă nu-i face pomenile lu Gruiță, că pînă atunci o să-l lege de casă...

— Hai, Mădălină ! Altă oaie, spune Pătru gîtuit.

Nică ăl bătrîn se uită la fie-su. Își simte cerul gurii uscat. Simte furnicături ciudate în buricele degetelor. Apucă tuciul, intră între oi cu scăunelul subsuoară, o-nhață pe cea mai apropiată și-ncepe să mulgă lacom, cu ochii sticlind, șoptind ușor, să-l audă numai oaia :

— Stai cu tata, fătuco și mioaro, stai, diavoliță, n-auzi ? Stai cu tata, oaie !

— La ce te gîndești, Mădălină ? întreabă Pătru.

Își șterge fața brobonită cu mîneca largă a cămășii.

— Mă gîndesc la casa aia a mamii, în care zicea să ne mutăm, șoptește muierea, furîndu-l pe Nică ăl bătrîn cu coada ochiului. Am putea sta ca oamenii. Ți-ar prinde bine și ție. Cine-ți spune aici cînd vine unul și altul de la plasă ? ! N-au vreme oamenii s-alerge în Topla după tine. Stai în sat, se cheamă că stai în inima lucrurilor. Tu ce zici ?

— Vrei să mă depărtezi de Voica ?

— Și asta, Petre ! Ce-a fost, îngroapă-n tine. Nu-mi place cum te-ai uitat la Scordilă. Ai să-i cauți pricină. Războiul te-a făcut amarnic.

Stă aproape de el, împlinită, caldă, cu cîrpa neagră înnodată pe ceafă, lăsîndu-i gîtul slobod. Pătru bagă de seamă că s-a primenit. Poartă ciupag cu urzeala de bumbac și bătătura de cînepă, lucrat pe mîneci cu pui negri, cotrînță neagră, opreg negru. „Îl plînge pe Gruiță, se gîndește Pătru. A slăbit. E trasă la față. Se uită la mine

cu ochii ăia reci și tari cu care s-a uitat cînd am găsit-o la Izvorul Lotrilor."

— Parcă nu m-ai văzut niciodată. La ce te uiți așa?

— Să te cunosc.

— Ce zici?

— Mă gîndesc. Judeci limpede. O să fie greu cu tata.

Pătru se-ntoarce spre bătrîn. Nu vede decît fundul negru al tuciului. Nică bea lapte din tuci. Îl ține la gură cu mîinile veștejite, tremurînd. Barba îi tremură. Două șuvițe de lapte îi curg pe piepții cămeșii. Pătru se schimonosește cu ură.

— Lasă-l, șoptește Mădălina. Fă-te că nu vezi. E bătrîn.

Pătru mulge fără nici o tragere de inimă. Oile mulse trec drumul. Pasc iarba grasă de pe malul Toplei. Voica se duce după apă. Nici unul nu bagă de seamă cum se zgreapțănă pe gard domn' Paraschiv. Se uită cu ochi apoși la pieptul Mădălinei. Îmbrățișează toată gospodăria cu o singură privire. O prețuiește în bani. Fața pungită, adusă spre înainte, i se schimonosește cu dezgust. Freza unsă strălucește gras. Pe umerii hainei negre, lucioase, poartă un strat de mătreață.

— Spor la lucru, spor la lucru, gazdelor! cîrcîie el, spînzurat de gard. Așa, viteazule! Așa-ți șade bine. Pînă mai ieri — cu mîna pe armă. Azi — la munca pașnică.

— 'Mneața, spune Pătru în silă.

Nică ăl bătrîn își vede de muls.

— M-a trimis dom' primar să-ți spun că pășunatul oilor e plătit pînă la Anul nou. Pășunea comunală s-a mutat anul ăsta în muntele Vlașcu. Asta-i misiunea oficială.

Zîmbește cu dinți galbeni și rari. Se uită în lungul drumului. Își saltă cocoașa peste gard.

— Pătrule, am să-ți spun o vorbă, cîrcîie dom' Paraschiv.

Fața pergamentoasă, acoperită de bubulițe roșii, e plină de taină.

Din drum se aude un șuierat de mierlă. Pe măsură ce se apropie, șuieratul devine aspru, gîjîit, urmat de o tuse seacă, gîfîită. Pătru zîmbește. Așteaptă bolmojitul

fără sfîrșit, care-nsoțește șuieratul și gîfîitul. Ciulește urechea.

— Că tălianu vine cioclendăru cu baineta, da onveț-u-i lotru, mormăie omul din drum, privind cu ochi sticloși culmile vînjoase ale munților.

— Tot cu tălianu te lupți, moș Aflat? întreabă Pătru.

Omul zîmbește pierdut. Scund, vînjos, cu cămașa numai flenduri — prin rupturi i se vede pielea arsă de soare — cu pălăria veche, slinoasă, decolorată, în opinci desfundate, nebărbierit, moș Aflat, toboșarul satului, stă în mijlocul drumului, cu toba gălbejită spînzurată de umăr, cu traista de mîncare atîrnîndu-i pe șold. Se uită la Pătru. Ochii albaștri, sticloși i se însufletesc.

— Dă-mi o țigare, Petre. Crescuși.

Își saltă pălăria cu borurile atîrnînde. În fruntea pîrlită de soarele și vîntul drumurilor are o urmă de rană înfiptă adînc în osul craniului. Rana îi brăzdează fruntea de la rădăcina părului pînă deasupra arcadei. Oamenii spun că în cel dintîi război mondial l-ar fi trăsnit un cuirasier italian cu sabia.

— Mă mai cunoști, moș Aflat?

— Pe toți vă cunosc, mă. De la a șaptea spiță.

Bătrînul cu peri albi în barba aspră ia țigarea între degetele groase, cu unghii late și negre, o miroase cu evlavie, apoi și-o pune după ureche.

— Ce faci, domnu' Paraschiv? Mergem?

— Ia-o-nainte, că te-ajung, poruncește dom' Paraschiv.

Moș Aflat se urnește încetișor pe drum. Se oprește. Se-ntoarce spre Pătru.

— Am auzit că bătaia asta fu mai grozavă decît ailaltă, Petre.

— Așa zice lumea, moșule.

— Nărozie curată. Se-omoară oamenii, și afară-i vară.

Domn' Paraschiv se dă jos de pe gard. Moș Aflat arată munții, cu laba lui neagră, scorojită și păroasă.

— Te-a lăsat Voica?

Se uită la el cu ochii albaștri, goi, în care tresare o durere veche, mocnită.

— Eh! Așa-i soarta cătanelor, Petre.

Pleacă șuierînd. Se zice că șuierătura i-a rămas de la un atac cu gaze, care i-a ciuruit gîtul și bojocii.

Bătrînul își tîrîie opincile umplute cu paie, lăsînd în urmă un abur de praf. Peste traista de mîncare poartă, legată cu sfoară, o manta nemțească de camuflaj, făcută sul. Soarele face să strălucească alămurile tobei, frecate cu îngrijire. Scriitorul de la primărie se vîră în sufletul lui Pătru.

— Am o vorbă mai așa, îi suflă el în față o duhoare de mort. E bine s-o afli numai tu.

— Poftește-n casă.

Mădălina se uită urît la cocoșat, care se prelinge printre oi. Parcă-i un păianjen, afurisitul. Și ce are el cu Pătru ? Șuieratul lui moș Aflat se stinge-n depărtare. Mădălina intră înaintea lor, aruncă pocroviţele peste paturile răvășite și deschide ferestrele.

— N-o fi așa de taină, să nu puteți sta cu geamul deschis ! Un lapte proaspăt poftești ?

Domn' Paraschiv se cațără pe laviță. E ușor amețit de mirosul odăii, miros aţîţător de așternut în care s-a culcat trupul plin al muierii tinere, alături de vlăjganul ăsta, întors de pe front fără nici un beteșug.

— Dacă-l mulgi cu mîna ta, îl beau cu ochii-nchiși, chicotește el trosnindu-și degetele uscate, cu unghii roase pînă-n carne.

Mădălina iese fără să-i arunce o privire. Pătru își reazemă brațele vînjoase de masă. Caută ochii apoși ai cocoșatului.

— Te ascult, domn' Paraschiv.

Omul tresare la glasul tăios, prea sigur de el. Urăște oamenii întregi. Voinici. Malacii ăștia zdraveni, după care copiii n-aruncă cu pietre. La care femeile se uită aţîţător. Înainte de război, cînd venea unul din ăsta la primărie pentru vrun act, îl frîngea, batjocorindu-l. Războiul l-a răzbunat pentru toate vorbele de ocară zvîrlite de fete, pentru toate poreclele cu care-l miluia satul. Au plecat malacii întregi și s-au întors jumătăți de oameni. Ăia care s-au întors. S-au întors și malaci ca Pătru. Îi suflă-n borș primarului. E un semn. Ar vrea să-i facă horoscopul. Neapărat îi face horoscopul. O să-i ia toate datele, din registrul de stare civilă.

— Uite ce-i, Petre, își moaie glasul domn' Paraschiv. Te admir și te felicit pentru atitudinea ta din noaptea priveghiului. Pentru ce-ai făcut la joagăr... Își trosnește degetele, se pleacă peste masă, își umezește buzele cu vîrful limbii. Înfrunți puterea silnică. Lupți pentru democrație. M-aș alătura și eu cu tot sufletul. Nu pot... Crede-mă. Sînt funcționar de stat. Nu pot.

— Asta-i vorba, domn' Paraschive?

Pătru îl privește dintr-o mare depărtare. Îl înjură-n gînd de mamă. I-au spus oamenii cine-a fost Paraschiv ăsta în vremea războiului. Sluga și urechea Stîngului.

— Îți vreau binele tocmai pentru că te stimez. Pentru că ești o forță. Primarul spunea astăzi — a venit la primărie cu noaptea-n cap, după o lună — că Guga ăl bătrîn vrea să atace actul prin care i-a dat Mădălinii uzufructul livezilor și fînețelor. Prin avocatul Ionașcu atacă.

Vorbește gîfîit. Șoptit. Îi este parcă poftă de ce vorbește. Parcă-și mănîncă vorbele și se hrănește cu ele. Urechile i se roșesc.

— Mădălina are o fetiță. O să-i fie greu s-o dezmoștenească... Scoate din buzunarul hainei negre, lucioase, o bucată de hîrtie frumos păturită. O desface pripit. I-o întinde peste masă. Am luat registrele. Am calculat uzufructul. Care va să zică, patruzeci pomi fructiferi, douăzeci de coase de fînaț, plus trei hectare de fînaț a-ntîia în Mumuieț, pe panta sudică. Soare. Pămînt înierbat. Fii deștept! Te-ajut. Am un avocat la Caransebeș, coleg de școală. Atacăm. Îl săturăm de judecăți pe Guga. Nici politic nu cred că stă bine. Dacă stă, îi găsim noi ceva. O fi fost legionar. Atacăm. Auzi? Atacăm. Îi smulgem nu numai uzufructul; e inconștient, se dovedește medical, îl punem sub tutelă, ea devine moștenitoare legală. Am uitat. Auzi? Toată averea și pădurea și casa, tot, sînt libere de orice ipotecă. Un plan splendid. Dai o lovitură de maestru...

Pătru se uită la omulețul vînăt de fericire, la bucata de hîrtie pe care sînt desenate în creion tarlalele date în uzufruct Mădălinei, cu laturile marcate în cifre scrise rotund între două săgeți, la degetele cu unghiile mîncate. Ar vrea să se descurce în păienjenișul de vorbe

lipicioase, șerpuite. I se pare că domnu Paraschiv merge cu gîndul mai departe decît spune. Îl privește ca pe-o gînganie ciudată. Mai ales îl supără vorba asta repetată mereu : atac.

— Ce-i tot dai zor cu atacul, domn' Paraschive ? Știi dumneata ce-i ăla ? Și la adică, ce vrei ? Spune limpede.

Domn' Paraschiv amuțește. Se uită la Pătru ca la un nebun.

— Să fie sănătos taică-su cu finețele lui cu tot. N-am luat-o pentru fințe.

— Cum ? Ce zici ? Dai cu piciorul la un venit de cîteva zeci de mii anual, la cursul din '38 ?

— Sînt om sărac. N-am ce să umblu după judecăți.

Domn' Paraschiv rîde tîmp. Printre micile ciupeli cu care abia-și poate plăti drumul la Orșova sau la Herculane și vreo femeie de bordel, afacerea asta e grandioasă. Trebuie să facă horoscopul dobitocului. Își strînge mîinile lungi și subțiri de pe masă. Înhață hîrtia cu un gest lacom.

— Să te mai gîndești, Petre. Contează pe mine, spune el mieros.

Mădălina intră cu două olcuțe de lapte proaspăt muls. Domnu Paraschiv se stăpînește cu greu să n-o ciupească de șold. Se pleacă să miroasă laptele, trăgînd cu ochiul la pieptul alb al femeii. Sare jos de pe laviță. Le zîmbește cu dinții rari și galbeni.

— Mulțam de omenie, cîrcîie el, da nu beau lapte. O iau după moș Aflat. Avem o treabă tocmai sub Pogara.

Pătru-l duce în drum. Nică mînă oile în susul luncii. Curtea e plină de murdărie neagră, măruntă.

— Încă o dată ! Gîndește-te, îi spune suflîndu-i în față duhoarea aceea grea, de mort.

Pătru ridică din umeri. Domn' Paraschiv, cocoșat, cu mîinile ajungîndu-i la genunchi, cu freza pomădată lucind, cu ghete negre pline de praf, o ia repejor pe drum în sus. Mădălina iese-n prag. Zvîrle-n curte laptele din olcuțul în care-și vîrîse nasul omul statului.

Nu adie nici un fir de vînt. Văzduhul siniliu se topește între povîrnișurile munților. Curge la vale în șuvoaie fierbinți și umede. Pătru taie crengi, cățărat într-o salcie bătrînă din malul Toplei. Nică ăl bătrîn cioplește crengile la un capăt. Oile dorm la umbră, sub niște arini vechi, plecați deasupra apei.

— Nu mă gîndeam la așa noroc pe capul nostru, spune Nică. Își ridică fața ascuțită de vulpe, tăiată de zbîrcituri, leoarcă de apă. Ți-a scos-o Dumnezeu în cale. Nu zic că n-ar fi fost bine să te duci ginere în casă la Belcotești. Da știi, vorba cîntecului :

Ginerile la socrieee,
dodă dodă,
Ca și ruda la coșie,
dodă, dodă :
Ruda stă în ploaie-afară,
dodă, dodă,
Și coșia la scuceală,
dodă, dodă .

Nică ăl bătrîn cîntă cu glas plăcut, de tenor. Ochii mici, verzi îi joacă sub sprîncenele păroase, zbîrlite.

— Abia venișI din bătaie, să te duci ginere. Și noi ?...

Apucă barda. Începe să cioplească îndîrjit. Pătru se bucură de puterea bătrînului. De iscusința cu care mînuie barda. Își simte spatele lac de apă.

— Dac-am uda parii ăștia, gîndesc că s-ar prinde, urmează Nică. De aia le și las cîteva crengi. Tu ce zici ?

— Poate că se prind. Lasă-le crengile.

Din salcie, o vede pe Voica măturînd în voreț. Scordilă stă pe treptele tîrnațului. Scobește ceva în lemn. Pe lama albăstrie a sîmcelei joacă sclipete strălucitoare. Nu e ușoară întoarcerea asta la ce-ai fost înainte. Poate nici nu-i o întoarcere.

— Să facem clacă la fînațurile alea de zicea Mădălina. Să nu se treacă fînul. Acu-i bun de tăiat. Cît are mireasma verii în el... Nică ăl bătrîn repetă în gînd

„să facem clacă". Pe la alții a fost la clacă. La el, de cînd se știe, n-a venit nima. N-a avut la ce... Îl chemi pe Pițu cu ai lui. Pe Mărtin. Nisăm destui.

— Zicea domn' Paraschiv azi-dimineață că ta-su vrea să-i ia fînațu cu judecată.

Nică rîde înăbușit sub pălărie.

— Pînă-l ia, am tras fînul. Cosim a doua zi de negeie.

Toporul și barda bat ritmic în carnea moale și mustoasă a crengilor.

— Mă Petre !

— Aud.

— Te-nsori ?

Nică se oprește din cioplit. Ascultă. Răsuflă greu.

— Știu și eu ? !

— Cremenea ta de cioclendăr ! bufnește bătrînul. Tu țircus nu faci din casa mea. Nici cuplărai. Acu nu ești nici plotoner, nici nu mă sparii cu decorățiile. Te bat cît ești de mare. Aici în drum te bat. Te-nsori cu Mădălina.

— Și dacă-i ia ta-su livada ? Oile... Fînațul...

Nică înghite-n sec. Suduie amarnic. Tace și ciople ște în dușmănie. Mădălina coboară, lipăind mărunt. Se uită la Pătru cu mîna streașină. Cîrpa neagră îi cade pe ceafă.

— Îmi ajută Năstăsia lu Pițu. N-o prea știam. Colțoasă, da m-ajută.

— Nu te mai boldi la ăsta. Apucă parii.

— Uricios mai ești, tată !

— Tată ți-i fenea, nu eu.

Mădălina rîde. Așterne o frînghie pe jos, Nică îi ajută să lege parii.

— Nu te mai băga în mine, diavole, scrîșnește bătrînul.

Îi saltă legătura în spate. Muierea se pleacă sub povară.

— La amiaz ne scăldăm, Petre, spune Mădălina gîfîind în susul malului.

— Vă arăt eu scăldat !

Mădălina intră în curte rîzînd. Nică îl boscorodește pe Scordilă. Ai văzut, căpățînosul ! Duce ursul la cojocar pe cal. Are doi cai, și nouă nu ne dă unul să ne ajute

la cărat parii. Rău e, mă, fără cal. Să fiu în locul tău, aș vinde din oi și mi-aș cumpăra un cal.

Pătru își vede de treabă.

— Te-ai luat după mumă-ta. Numa capra aia bătrînă nu vrea cal.

Ciopleşte încă cîțiva pari. Își ia barda la subsuoară. Pătru îl urmărește zîmbind. Bătrînul intră tropotind în curte. Pătru știe că se duce sub păr să se culce la umbră...

Soarele, ridicat la zenit, varsă văpăi. Pătru coboară din salcia jumulită de crengi. A muncit cu spor. Mădălina a dus în fînaț șapte legături de pari. Destul pentru stîlpii țarcului. Din spinii adunați pentru foc, are să împletească gardul. Dacă n-ajung, o să-i adauge cu crengi de răchită roșie. Munca i-a odihnit gîndurile. Ar trebui să-l mulțumească. Nu-l mulțumește. Oile îi sînt străine. Nu le-a muncit cu sudoare. Le-a cîștigat. Îi lipsesc oamenii. S-a-nvățat între oameni. Acolo la unitate, în lunile de după război, mergea undeva înainte. Înainte în vreme. Aici bate pasul pe loc. Are să facă țarcul. Are să se-nsoare cu Mădălina. Cînd are să bage un bruș de brînză în gură, o să i se pară că l-a primit de pomană. Și pe urmă Gheorghe Vîlcean spunea c-au să schimbe lumea. Ar fi o bătălie de dat. Un atac, cum zicea azi-dimineață domn' Paraschiv. Atacul ăsta o să-l aducă între oameni. Aici e singur cu gîndurile lui. Prea singur. Ăștia de la plasă se mișcă încet. Dac-ar fi după el, mîine ar împărți pămînturile găzdonilor, pe la oameni. Ar fi oamenii mai fericiți? Uită-te la el. Are două sute de oi. E fericit? Pe Guga zicea paingul de Paraschiv că-l răpune în judecată. Auzi, diavolul! Să-l bage pe Guga sub tutelă! Să-i zică c-a fost legionar! Scîrnăvia... Coboară sub mal. Locul ăsta acoperit cu urzici, cu tufe de răchită roșie, unde miroase ușor a mentă, năpădit de crețușcă și de spata-dracului, nu se vede din drum. Se dezbracă. Își anină cămașa și izmenele într-o tufă de răchită. Intră în șuvoi, pînă la glezne. Apa îl înfioară. Soarele îl bate pe umerii puternici. Pe spatele năduşit. Un pescăruș-de-munte îi face temenele, așezat pe spinarea unui bolovan din mijlocul apei. Caii-dracului trec la rasul apei, ademenind păstrăvii. Cînd

s-apleacă să ia apa-n pumni, vede pe luciu chipul Mădălinei. Pătru zîmbește. Așteaptă. Simte femeia, care se apropie furiș. Mădălina, numai în poale și-n ciupag, se repede să-i dea brînci. Pătru se trage la o parte. Femeia cade în Topla, chirăind. Poalele albe se umflă deasupra apei. Se duce la vale. Înoată voinicește. Iese la mal șiroind. Pătru își dă drumul în apă. Mădălina îl amenință cu pumnul.

— Întoarce-te! Întoarce-te, n-auzi? strigă ea înciudată.

Pătru înoată spre celălalt mal. Acolo unde apa e adîncă. Unde, printre petele de umbră, joacă limbi dulci de lumină. Mădălina își întinde hainele ude pe mal. Brațele pînă la cot și pulpele îi sînt arse de soare. Își acoperă pieptul cu mîinile. Intră în apă. Înoată pe urmele lui Pătru, cu ochii albaștri inundați de o lumină stranie.

7

— Ești amărîtă și tu, mă muiere, da, oricum, nu-i frumos să te agăți așa de gîtul omului. Trăiești cu diavolul ăsta, și bărbatu-ți n-a-nceput măcar să putrezească.

— Nu trăiesc, se-nroșește Mădălina.

— Zi-mi leică, sînt mai bătrînă.

— N-arăți.

Prin ochii negri ai Năstăsiei lui Pițu trece un licăr de bucurie. Se ridică din genunchi, împletește răchită la țarc, își potrivește cîrpa cu un gest frumos, de femeie.

— Cum nu trăiești? Ești beteagă?

— Ba.

— O fi el, hăndrălăul.

— Nici.

— Auzi-o, Livio? Livio, ia vin' încoace.

Livia lui Mărtin Bălaci îi ajută lui Pătru. Ține parii, rîde, se foiește-n poale. Pătru bate cu muchia săcurii. Icnește.

— Vezi să nu mă lovești peste mîini, chicotește ea. N-am cu ce să te mîngîi, frumosule.

— Tot a dracului ai rămas, Livio ! rîde Pătru. Să fiu în locul lui Mărtin...

— Ce-ai face să fii în locul lui ? Zi-i repede. Repede. Năstăsio, ăsta vrea să fie în locul lui Mărtin.

— Ce te-ai albit așa ? spune Năstăsia. Dă-o dracului pe Livia. Ăștia se-mpung de cînd o adus-o Mărtin în casă. Îi place să vorbească în bobi mărunți. Livioo, n-auzi ? Vino să-mi ajuți !

Livia își îndreaptă trupul voinic. Îi trage cu ochiul lui Pătru.

— S-o fi aprins a ta, rîde ea cu dinți mari.

E înaltă, vînjoasă, cu palme late, muncite, își dă cu albele pe obraz, își trage sprîncenele cu cărbune, cînd calcă îi tremură pieptul plin și șoldurile.

— Auzi, ăștia nu se culcă împreună, spune Năstăsia.

Livia își ridică sprîncenele. Are ochii căprui, blînzi. De sub cîrpă îi scapă șuvițe cînepii.

— Proști mai sînteți, mă ! Ce-i mai ține cald mortului că faci pe sfînta ? Dă-mi-l mie pe-o noapte, rîde ea. Auzi, Petre ? Vrei ?

— Ia ține-ți flendura aia de gură, o ocărăște Năstăsia. Văsîlicăăă diavole, nu mai vii cu crengile, afurisitule !... Stai aici cu Mădălina. Te-ai împins destul în Pătru.

Livia rîde. Se-așază lîngă Mădălina. Apucă cu mîinile mari un snop de crengi, le răsucește cu ușurință, cu o mișcare scurtă, bărbătească și le împletește frumos, între parii de salcie. Năstăsia se duce să-i țină parii lui Pătru.

— Să nu te pui cu Năstăsia, o sfătuiește Livia. Are o gură, că-nvie morții. Voichii să-i scoți ochii. E făloasă, și nu știu pe ce. Viperă de-aici de pe Topla. La noi sînt alți oameni.

— De unde ești ?

— Să-mi zici Livia. Sînt mai bătrînă, da-mi place să-mi zici pră nume. Sînt din Poiana-Lungă, ici pe Camăna. Nu credeam c-ai să te-mpaci cu Năstăsia. Stă toată ziua nas în nas cu Voica. E bine că te-mpaci. Sîntem vecini. Vezi că-mi cam place să glumesc.

— Mie nu.

— Te-nveți. Adă un mănunchi. Răsucește-l. Nu așa. Pe dreapta. Nu prea ești dedată cu munca asta. Se cunoaște după cum ții smicelele.

Mădălina simte că muierile au venit s-o iscodească. La-nceput. Acum au primit-o între ele. Se bucură. Bărbaţii sînt prieteni. Era singură, gard în gard cu Voica.

— Mai amînat vine şi Piţu cu Mărtin, îi spune Năstăsia lui Pătru. Ia vezi, că-mi rupi degetele. Ce baţi aşa, în duşmănie? Vrei să ţii oile pe lîngă casă? La ce să le ţii? Aducem şi noi marvele. Le paştem pe rînd. Să-ţi fie mai uşor. Şi nouă. Şi copiilor.

Piţu şi Mărtin ajung sub seară. Urcă la ţarc cu umerii căzuţi, cu feţele negre de osteneală, cu traistele goale bătîndu-le şoldurile.

— Merge, Petre, merge? Mi se pare mie că muierile astea mai mult meliţă decît...

— Taci şi pune mîna, îşi ia Năstăsia bărbatul în gheare.

— De-a mea scăpaşi, Petre? întreabă Mărtin Bălaci.

— Ce să scape, Mărtine? strigă Livia. Auzi? Vrea să-ţi ţină locul măcar o săptămînă.

— Te-o văzut Sfîntul, Petre.

— Ce-i, mă, la joagăr? Vă ţine Bimbi?

— Ne ţine, oftează Piţu. Adă, Năstăsio, crengile a!ea. Nu-i bine, mă, cum lucraţi voi.

— Noroc că venişi, domn' gheneral, cu poruncile. Poftiţi crengile. Altceva mai poftiţi? Vă-ntoarserăţi gradaţi. Strigaţi. Parcă acolo la război n-aţi făcut decît să strigaţi.

Piţu se uită-n cer. Oftează. Năstăsia rîde.

— Iaca tac. O vorbuliţă nu mai suflu.

— Mă Livio! Ia treci tu ici la Pătru şi ajută-i la pari.

Oamenii zîmbesc. Zîmbeşte şi Mădălina.

— Vin' să te ţuc, se bucură Livia.

— Năstăsio, treci şi scoate-i sufletul lu Mărtin. Împletiţi voi pe urma lu Pătru. Da strîns, nu aşa. Eu cu Mădălina tragem spinii şi-i întărim. Hai. Doamne-ajută, că Pătru v-a cam lăsat de capul vostru.

Îşi scuipă-n palme. Mărtin Bălaci îşi scoate traista şi pălăria. Amurgul aruncă umbrele merilor pînă sus, în culme. Fînul, strîns în girezi, aromeşte îmbătător. Pătru bate cu săcurea. Livia chicoteşte. Năstăsia îi spune ceva lui Mărtin Bălaci. Omul — vînos, tuciuriu, îngenunchiat — împleteşte ţarcul cu labele lui negre, ostenite. Se

aud cosașii țîrîind pe-ntrecute. Din pămîntul încins ies valuri de căldură dospită în rădăcinile ierburilor. Țarcul e aproape gata. Pițu vine lîngă Mădălina, călcînd apăsat cu opincile lui enorme. Moțul de păr castaniu îi joacă pe frunte.

— Ia zi-i cu Bimbi, spune Pătru.

— Ne ține.

— La bușteni, rîde străpezit Mărtin. Ne-a dat la bușteni. Ne frînge spinarea.

— Datoriile ?

— Cu judecată. Zice că le scoate cu judecată, la prețul de azi.

Pătru se-ndîrjește asupra parilor. Pițu îi face semn Mădălinei să vină aproape.

— Mădălină, la negeie vii cu noi ? întreabă Livia. Ori mi-l lași pe Pătru la joc ?

— Ți-l las. Ți-l las. Nu vin la negeie.

— Vrei s-o bată prislopenii cu pietre ? Un' să vină, muiere ? !

— Petre, te-mbraci militar, se bucură Livia, plesnindu-și palmele mari... Să mă joci pe sub mînă, pînă-mi sparg opincile.

— Las', că are el pe cine juca, nu te teme ! Or să-i sară de gît toate fetele.

— Atîta-i trebuie ! sare Mădălina, glumind pe muchie. Că-l zgrabăl tot și-i scot ochii, de rămîne de pomină.

Muierile chicotesc.

— Vorbește lumea că oile astea le-a furat Stîngu de la Goanță, îi suflă Pițu, Mădălinei. Sînt însemnate. Vezi cum te descurci cu Pătru.

Mădălina se face albă. Își mușcă buzele. Se uită speriată la Pătru. Dă de ochii negri, iscoditori, ai Năstăsiei.

8

Mama se-ntoarce în zori, frîntă de oboseală. A mers neîntrerupt jumătate de zi și noaptea-ntreagă, mînînd cele douăzeci de oi cumpărate de la un cunoscut al neamului ei din Teregova. I-a dat și-un berbec, soco-

tindu-l în prețul unei oi fătătoare. Pe banii rămași i-a luat lui Pătru bocanci, niște suluri de bumbac, o vadră nouă, smălțuită, și încă i-au rămas o mie cinci sute de lei. Urcînd după-amiază spre culmea Ilișovei, s-a-ntîlnit cu Ilie Jura. Cobora călare. A-ntrebat-o dacă oile astea sînt tot de furat. I-a spus că la bună casă a venit din văduvie. Că cioclendărul de Pătru umblă să ia mințile oamenilor pe de-o parte ; iar pe de alta ține oi de furat, dacă — Doamne ferește ! — nu le-o fi furat chiar el. Că așa-i lesne să faci avere, da că n-a murit nici legea, nici dreptatea. C-ar fi bine să-și bage mințile-n cap. El, Ilie Jura, uită ce rău i-a făcut la joagăr. Știe că-i copil muncitor. Dacă vrea, îl ia șef de echipă la joagăr. Îl plătește omenește. Nică ăl bătrîn să se ducă la el cociș. Avocatul băncii i-a spus că are ipotecă pe casă. El, Ilie Jura, are să răscumpere ipoteca. Mama ține minte cum s-a plecat din șa spre ea, șuierîndu-i în față.

— Auzi ! Răscumpăr eu ipoteca de la bancă. Și atunci vă țin în mînă pe toți. În drum vă zvîrlu. Toate alea vi le vînd. Vă las cu curu gol, dacă nu se potolește cînele ăla de Pătru. Tu ai fost mamă de dascăl. Bagă-i mințile-n cap. Să nu se joace cu Ilie Jura. Atîta-i spun.

Mama stă în drum. Se uită la oile grămădite-n curte. Stă așa, mică, plinuță, înfășurată în broboadă, colbuită, cu dăsagii pe umăr. Se uită la casa lui Nică. Îi e rușine să intre, să n-o găsească pe Mădălina în așternutul lui Pătru. Spinul vîrît de Ilie Jura cu oile de furat îi zgîndăre inima. Se gîndește la soarta băiatului ăstuia, căruia nimic nu-i e ușor pe lume, care, se vede treaba, a fost ursit să-și cîștige liniștea cu preț scump. Oftează bătrînește. Nu știe ce să facă. N-ar amesteca oile cumpărate pe bani munciți cu oile ajunse cine știe cum în voretul lor. Își dezleagă brăcira. Priponește berbecul de-un picior, legîndu-l la gard. Intră-n curte. Oile rumegă liniștit. Se sfiește să privească în colțul prispei, unde horăie Pătru. Se strecoară neauzită în cuină. Lasă jos dăsagii. Are picioarele umflate de umblet. S-ar duce să se spele la Topla. Simina scîncește. Aude trosnetul patului. Pașii ușori ai Mădălinei. Răsuflă ușurată. Deschide ușa binișor.

— Mădălină ! cheamă mama.

Femeia iese-n prag cu ochii umflați.

— Bine c-ai venit! șoptește Mădălina.

Mama închide ușa cuinii. Rămîn amîndouă în întuneric.

— Ce-i cu oile astea? întreabă sec.

— Zicea Stîngu că-s oile mele. Zestrea mea.

— Cum zicea? Acu nu mai sînt?

— Dacă aude Pătru, mă omoară.

— Ce s-audă? întreabă mama, gata să se-nece.

— Lumea vorbește că-s de furat.

— Cine le-a furat?

— Stîngu.

— De unde știi? Ai vrun martor? Cine le-a adus aici?

— Stîngu cu ai lui.

— L-a văzut cineva?

— Noi.

— Care noi?

— Eu. Tata. Pătru.

Mama își frînge mîinile. De afară se aude zgomotul ușor al unei mașini. Nică tușește. Simina începe să scîncească. Mădălina se duce la copilă. Pătru, trezit de zgomotul neobișnuit al mașinii de turism, se ridică în capul oaselor, frecîndu-și pleoapele. Iese la gard, în izmene și-n cămașă. Vede oile păscînd pe șanț. Se bucură. Astea-s oile lui. Se-ntinde. Mercedesul legiunii trece nălucă, lăsînd în urmă un nor de praf.

— Ce zici de oi? îl întreabă mama cu glas stins.

— A-ntîia!

Ies amîndoi în drum. Se face ziuă. Iancu, cocoșul, trîmbiță vesel, suit pe portița grajdului. Pătru se scarpină-n cap.

— Oile alea din curte sînt de furat, spune mama. Așa zice lumea. Tu cum ai crezut, că după toate alea, Taurii...

Pătru continuă să se scarpine în cap, așa-n neștire.

— Cum ai zis? De furat... bîlbîie el.

...Pe la opt se aude tropotul unui cal la galop. Pătru stă trîntit sub păr. A dat oile afară din curte, zobindu-le. Nică s-a dus la păscut cu cele cumpărate. A plecat suduind de toți dumnezeii. Mama robotește în cuină. Mădălina se frînge plîngînd în casă. Plutonierul-major Amăriuții își oprește iapa-n loc. O împinge cu pieptul în

gard. Se uită în josul drumului, rînjind rău. Ochiul ceacîr i se bate repede. Pătru se scoală în silă. Plutonierul își scoate cascheta. Își șterge fruntea leoarcă, cu mîneca vestonului de doc. Mama iese-n prag.

— Hai, don' brigadier Goanță, strigă plutonierul. Hai, că n-am vreme. Te arseși, Petre, îi spune plecîndu-se pe gîtul ţiepei. Astea-s oile ?

— Astea.

— Două sute cincizeci în cap ?

Pătru se face livid.

— Două sute. De unde două sute cincizeci ? !

— Ei, comedie !... Îl privește lung. Buza de jos îi tremură. Mă Petre, geme el. Mă camarade !

Pătru vine la gard. Îi caută privirea.

— Ce credeți dumneavoastră, domn' plutonier-major ?

— Cred că trebuie să caști ochii. Asta cred. Jandarmul nu crede nimic pînă nu cercetează.

Brigadierul Dionisie Goanță, îmbrăcat în uniformă, asudat, cu un mănunchi de păr de mistreț prins la pălăria verde, sosește la trap pe un cal de munte, înșeuat cu șa cazonă de piele neagră, cu oblîncul înalt. Își sprijină burta pe greabănul calului. Pătru iese-n drum. Îi apucă dîrlogii. Goanță își ferește ochii de gînsac. Amăriuții descalecă.

— Cîte oi ziceai, domn' brigadier ? întreabă el pe ton oficial.

— Cam două sute cincizeci, spune Goanță.

— Aici nu merge ca la pădure. Spune cîte. Și dă-ți burta jos de-acolo. Astea-s oile ?

Scordilă stă rezemat de gard. Se uită batjocoritor la Pătru. Goanță descalecă. Cercetează oile. Rîde mulțumit cu dinții de aur.

— Uită ici semnul, domn' major. Sînt oile mele.

Majorul îl vede pe Scordilă.

— Ia poftim încoace, Scordilă !

— Domn' major...

— Ieși din curte, n-auzi ?

Din josul drumului urcă cîțiva oameni, cu traistele la șold. Lui Pătru îi vine să intre în pămînt. Stîngu și-a bătut joc de el. Majorul se frămîntă pe loc.

— Bă ăia, ia pas alergător, camarade ! Hai, trap !

Oamenii se grăbesc. Sînt printre ei oameni cunoscuți. Florea Belcotă ciungul, Iancu Vichente, Ilie Brîncuță. Mormăie un „să trăiți" dezlînat. Se uită rece la cei din jur.

— Ia să facem noi o reconstituire populară, spune jandarmul, proțăpit în mijlocul drumului. Eu întreb. Ăl de-l întreb răspunde. Voi ăia, vîrîți la cap! Vă iau martori.

— Noi ne cam grăbim, domn' plutonier-major, încearcă Ilie Brîncuță.

— Vorba, leat! Aici ai de-a face cu legea. Ia spune, domn' brigadier. Cînd te-au jefuit?

— Alaltăieri noapte.

— De unde?

— Din curte.

— Era și Pătru C. Dragalina?

— Domnu' plutonier! sare Pătru.

— Vorba! Era, sau nu era?

Începe să fie cald. Iapa jandarmului se apără de tăuni, bătînd din picioare. Se aude un glas de copil.

— Cea' Pătrule, vii? Acolo unde știi?

Văsîlică a lu Pițu, cățărat în păr, își scoate fața pistruiată din frunziș. Pe urmă mușcă lacom dintr-o pară zemoasă.

În cancelaria postului de jandarmi e năduf stătut, îmbîcsit cu miros de bradolină, de cizme, de mobilier uscat. Pătru se uită pe geam. Oile behăie în curte. E aproape de amiază. I-a adus Amăriuții la post pe toți. I-a mînat din spate cu iapa roșcată, pînă le-a scos sufletul. N-a cruțat-o nici pe mama, nici pe Voica. Voica ieșise-n drum. Scordilă o ținea una că nu știe nimic, că n-a văzut nimic. A ieșit în drum, înaltă, aspră, dînd mărturie că l-a văzut pe Stîngu cu feciorii... Voica ține minte ce-a vorbit Stîngu cu Nică. Amăriuții i-a împrăștiat prin post, pe sus în dispensar, cu cîte-un jandarm la spate, să dea declarații. Goanță asudă pe-un scaun, în fața biroului. Amăriuții îl freacă de-o veșnicie.

— Ia zi, domn' brigadier! Știi că legea pedepsește calomnia? Dacă știi, declară aici în scris. Era Petre C. Dragalina cu ăia, sau nu era?

— Mi s-a părut că da. Purtau cojoace. Înserase, bîlbîie Goanță cu glas de scapet.

— Ce ți s-a părut, mă ? Mormîntul mă-ti ! sare Amăriuții, vînăt de mînie. Ce tot o ții cu ți s-a părut ? Nu vrei să uiți glonțul ăla ? Mai bine i-l vîra în țeastă, dobitocului. O lepră mai puțin pe lume.

— Să nu mă-njuri la interogator, că iese urît ! Mi s-au furat oile. S-au găsit la ei în curte. Vrei să-ntorci legea ?

— Oi fi tu deștept, și toată lumea proastă ! Îți înfățișez eu un martor acuși, de-ți sare pălăria aia verde...

Bate cu pumnul în masă. Se prezintă un jandarm. Amăriuții îi face semn cu capul. Oșteanul iese din post în pas alergător. Pătru aude țintele bocancilor scrîșnind pe treptele de beton. Se face liniște. Amăriuții se bălăngăne cu scaunul. Privește-n tavan. Pe urmă vorbește încet, ca pentru sine :

— Tu, porcule, și alții ca tine faceți din lege cînd hîrtie pentru privată, cînd plapumă. După cum vă convine, mă ! răcnește el, cu fața colțuroasă, fălcoasă, vînătă de mînie.

Goanță tresare speriat. Amăriuții vorbește tavanului.

— ...Dacă te prind cu ceva, auzi tu, Goanță, dacă te prind cu ceva, mă...

În coridor răsună pași grei. Goanță privește speriat spre ușă. Intră Stîngu Tauru, fără să bată. Pătru strînge pumnii. I se face negru. Primarul zîmbește pe sub mustața porumbie.

— Îl aduseși aici, Goanță, spune el aspru. Nu te ținuși de făgăduială. Bine, mă !

— Domnule primar... îl retează Amăriuții.

— Uite ce-i, șefule ! Lucru-i limpede ca lumina. Așa-i, Goanță ? Zi tu că nu-i așa. Ia cască ochii, mă. E beat, don' șef. Nu-l vezi ? E mort de beat. Unde-ai băut, Goanță ? Zi, n-auzi ? Unde-ai băut ?

— La un fin, se behăie brigadierul, alb la față, cu buzele tremurînd.

Amăriuții se uită la Pătru. De mirare, amîndoi ochii privesc drept. Plutonierul se pleacă peste masă.

— Suflă, dom' brigadier.

Goanță suflă:

— Ăsta n-a pus strop de băutură pe limbă, dom' primar.

— Dacă spun eu... A pus. Şi băutură, şi... Dă-l dracului. L-am văzut cînd ieşea de la drăguţă. Era turtă. Făcusem noi un tîrg. Îmi datora două sute de oi. Mie nu-mi plac judecăţile. Cînd s-o-mplinit sorocu, mi-am luat oile. Pune-l să dea o declaraţie că mi-a datorat două sute de oi. Dau şi eu una că oile astea le trec Mădălinii Tauru, nevasta nepotului meu Gruiţă Tauru, azi răposat, pentru oile ei de zestre, care pasc în Ţarcu şi n-are frati-miu cum le aduce pînă-n toamnă.

Goanţă se deschide la gît. Nimereşte greu reverul tunicii de pădurar. Tauru umple tot biroul cu statura lui. Amăriuţii se-nfundă în scaun.

— Dai declaraţie, don' brigadier ?

Goanţă tace. Pătru se ridică de pe bancă. E îmbrăcat în cămaşă, izmene şi opinci. Vine la birou.

— Uite ce-i, Stîngule, spune el liniştit. Nu ştiu ce-i între tine şi Goanţă. Să fiţi sănătoşi. Cît rămîne la mine, Mădălina n-are lipsă de oile tale, Stîngule. Şi-auzi aici, Goanţă. E don' plutonier major martor. Dacă... Se-neacă. Mă scîrnăvie, să nu mă faci de rîsul lumii, că...

— Vorba ! strigă Amăriuţii. Un' te trezeşti ?

— Mă ameninţă, dom' major, piuie Goanţă.

— El te ameninţă, rîde Stîngu, şi eu... Mă Petre, eşti un prost. Nu-mi cunoşti inima. Şi fala. N-ai decît. Nu lua oile astea. Aşteaptă-le pe ale muierii.

— N-aştept nimic. Spune-i lu frati-tu că banii... Don' plutonier, chemaţi-o pe Mădălina.

Amăriuţii ridică din umeri. Se scoală de la birou.

— Să nu vă mîncaţi beregăţile pînă mă-ntorc.

Iese. Trîntește uşa. Stîngu se-aşază pe marginea biroului.

— N-ai ascultat, Goanţă. Spune, mă, ce ţi-am poruncit în seara aia ?

— Să nu m-ating de Pătru.

— Şi tu ?...

Pătru nu-şi vine-n fire. Nu ştie ce să-nţeleagă din toată povestea. Îl vede pe Goanţă tremurînd, zobit în scaun, parcă lovit la mir. Pe Stîngu — vesel, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Intră Mădălina. Pătru hol-

bează ochii. Femeia e umflată, cu ochii plînși. Ciupagul stă să plesnească pe ea. Cînd îl vede pe Stîngu, scoate un țipăt mînios. Se repede cu unghiile în obrazul lui. Îl mușcă de umăr. Cămașa albă înflorată a primarului se sfîșie, pîrîind. Mădălina rămîne cu peticul în gură. Sare Pătru. Sare Amăriuții. Plutonierul nu se poate stăpîni. O-nhață de coc. O scutură zdravăn.

— Ai turbat, tămîia ta de muiere?

— Am turbat, țipă Mădălina scuipînd peticul. Porcul ăsta își bate joc de viața mea, tu-i sîngele mă-si de armig! Asta-i zestrea mea, lotrilor? Oile boului ăsta gras? Nu vă cunosc eu cine sînteți voi ăia din deal? Eu nu vă cunosc, mă?!

Își trage ciupagul din brăciri. Și-l scutură. Îi cade la picioare o ploaie albastră de bancnote de-o mie. Le calcă cu opincile. Sare pe ele. Le frămîntă cu dușmănie, rîzînd nebunește printre lacrimi. Pătru o ia-n brațe.

— N-am lipsă de banii voștri, țipă Mădălina izbindu-și iubitul cu pumnii în piept. Nici de oile voastre. Lasă-mă, Petre, să-i ucid. Lasă-mă! Să vă crească buruieni pe ochi, lotrilor!

Pătru îi astupă gura. Mădălina izbucnește în plîns. Îi sărută mîna în neștire. Stîngu îngenunche. Adună bancnotele. Pe cele mototolite le întinde pe genunchi, cu podul palmei.

— Haide, mă camarade. Ești liber. Taci, muiere, n-auzi? Taci!

— Tac, dom' plotoner, icnește Mădălina. Abia acu răsuflu. Mă apăsau banii ăștia ca un copîrșeu.

Stîngu lasă banii pe jos. Vine la Pătru. Îi pune mîna pe umăr.

— Ia mîna, Stîngule!

Stîngu Tauru rîde. Fața frumoasă, bărbătească, ochii albaștri au o umbră de durere.

— Nu mă cunoști, Petre! Eu te cunosc. Din toți ăștia, prislopenii, în cincizeci de ani, numa ție nu ți-a fost frică de Stîngu Tauru. Auzi, mă? Numa ție. Să trăiești, Petre. Ai pumni zdraveni. Ai inimă tare, mă! Inimă de păcurar. Inimă de lotru.

Își aruncă fruntea pe spate. Se-ntoarce. Îngenunche lîngă teancul de bancnote.

Amăriuții vine cu Pătru pe coridor. Îl oprește. Îi șoptește la ureche :

— Nu-ți spusei eu, camarade, că se-mpute ? Se-mpute, mă. Tu păzește legea. Atît. Păzește legea. Și cască ochii la nedeie, să nu-ți vîre careva sîmceaua între coaste.

— Ce-i tot șoptești, Amăriuții, viteazului nostru ?

Amăriuții țăcăne pintenii. Căpitanul Victor Ceaușu iese din dormitorul trupei.

— Don' căptan...

— Știu. Brigadierul Dionisie Goanță n-a văzut bine în noaptea respectivă. Plutonierul Petre C. Dragalina a fost în vizită la învățătorul Ion Catalina împreună cu domnul Sergiu Bloch. Așa-i, plutonierule ? Dacă ai nevoie de alibi, dau și eu declarație, rîde el deschizînd ușa biroului.

Cînd iese în curte, Pătru îl aude întrebînd cu glas răgușit :

— Cine e femeia aia înaltă care-a dat declarație sus, la dispensar ?

— Voica Scordilă, don' căpitan, răspunde Amăriuții.

Pătru înghite nodul care i s-a pus în gît. Afară e soare, zăduf și senin. Mădălina îl ține de mijloc. Mama vine repede, urmată de Nică ăl bătrîn. Moșul iese-n uliță bodogănind, fără să se uite la ei. O ia spre casă, stîrnind praful cu piciorul lui de lemn.

— Haidem, spune mama.

Pe scările dispensarului coboară Scordilă, urmat de Voica. Bărbatul trece pe lîngă vecini, cu barba trasă-n piept, cu pălăria pe ochi. Voica i se leagănă pe urme.

— Mulțam, vecină ! spune Pătru.

Voica se albește.

— N-ai pentru ce, vecine, răspunde ea. I se oprește-n față. I se uită-n ochi... Adevăru-i ca lumina. Odată și odată, sparge întunericul... Rămîneți cu bine !

Oile stau strînse la umbra firavă a dudului. Cerul, de plumb topit, tremură peste Prislop.

Dimineața de Sîntă Măria mare e luminoasă, diafană și îmbălsămată. Cerul senin poartă deasupra munților tente moi de sidef și nori cumulus, cu crestele învelite în vălătuci de porțelan.

— Eu luam oile, spune Livia lui Mărtin Bălaci. Dă-o dracului de fală ! Cînd ești sărac, fala nu-ți ține de foame. Nici nu te-mbracă.

— Bine-a făcut, Mădălina, sare Năstăsia. Tu Livioo ! Văsîlică, lasă fluturii. Aurele, leică-ta Voica vine ? Cînd zice, Pițule, că te trage Bimbi în judecată ?

— Au, Petre, au, cînd te-or vedea fetele... Rujii îi pică mucul după tine.

— Am auzit că vine și vlădica la slujbă.

— Ai auzit tu, de-acolo din Borschini ? ! Las' să vină. Îi tragem cu ochiul.

Bărbații rîd. Livia culege un mănunchi de izmă din marginea drumului și-l vîră-n sîn.

— Dacă te-apucă durerea de cap, Petre, vii și miroși aici.

Mărtin îi dă un ghiont în coastă.

— Și asta meliță ! constată Văsîlică. Hai, cea' Pătrule, c-am o vorbă cu tine.

Văsîlică și frati-su mai mare, Aurel, sînt îmbrăcați în cămeși albe strînse-n brăciri tricolor, izmene, lăibărașe vinete, pălării. Calcă desculți drumul presărat cu așchii de piatră. Pătru se uită la picioarele copiilor, negre de praf. Are niște bani. Are să le cumpere opinci. Neapărat are să le cumpere opinci. Gîndul ăsta îl înveselește. Îl ușurează. Văsîlică-l ține-n loc, șoptindu-i tainic :

— Lasă-i să treacă.

Năstăsia, gătită de sărbătoare, îi amenință cu degetul. Neagră, sprîncenată, subțirică, cu o mușcată vîrîtă după ureche, își ține bărbatul de mînă, calcă sprinten, e frumoasă și mulțumită.

— S-auzim, spune Pătru cînd rămîne singur cu copiii.

— Are Aurel o vorbă despre leica Voica.

Văsîlică îl privește cu ochi verzi, serioși.

— Voica s-a betegit rău, cea' Pătrule, spune Aurel, cu glas tremurător.

— Cum s-a betegit, mă? Ce are?

— Nu știu. Nu vrea să-mi spună. Îi citesc eu ce-i citesc... Altădată asculta. Acu se uită-n cer cînd îi citesc. Începe să plîngă.

— Mie mi-ai spus că nu plînge, ca mama. Nu bleastămă pe nima.

— Nu plînge tare. Poate că nici nu plînge. Da-i beteagă. Lu Scordilă nu-i spune.

— Așa face și puiul ăla al meu de pupăză. Se uită la cer. Se vaicără de-ți rupe inima.

— Lăsați, c-o să le treacă, oftează Pătru. Și leică-ti Voica, și puiului.

Ia copiii în brațe. Își freacă obrazul de fețele lor calde, moi, mirosind a lapte de capră și a soare.

— Auziți, mă lotrilor. Cînd ajungem în sat, vă țineți de mine. Dacă fac din ochiul stîng, se cheamă că rămîneți pe loc și nu mișcați nici dacă dă turcu. Lămurit?

— Lămurit, zîmbește șmecherește Văsîlică.

Aurel oftează. I se uită peste umăr. Se aud tropote.

— Uite-o, șoptește copilul, cu fruntea luminată de bucurie.

Pătru se ferește-ntr-o parte. Scordilă cu Voica vin la trap domol. Caii scunzi, cu părul luciu, cu picioarele subțiri, numai mușchi, calcă mărunt, fîlfîindu-și coamele împletite cu fire roșii de lînă. În urma lor gonesc la galop două cocii pline cu muieri și bărbați, căutînd să se întreacă. Rafurile zuruie asurzitor. Cociile întrec călăreții. Zboară prin fața lui Pătru, cu caii zvîrlind spuma prin zăbale, cu muierile zugrăvite în culori vii, chirăind, cu vizitiii plesnind din bice. Unul dintre ei e Florea Belcotă, ciungul. Cociile lasă un nor de praf auriu. Văsîlică bate din palme, îmbujorat de bucurie. Scordilă cu Voica trec tăcuți și neguroși. Pătru dă drumul copiilor din brațe.

— Ai văzut? spune trist Aurel. Nici nu s-a uitat la mine... E beteagă leica Voica, cea' Pătrule. E tare beteagă...

Tot mai des îi ajung din urmă cocii încărcate, perechi de călărești, pedestrași, porniți la negeie din cătunele semănate în lungul Toplei și Camănei. Ziua de vară smălțuiește munții în albastru tare. De pe coastă adie

mireasmă catifelată de viţelar şi de pansea-de-munte, de garoafe purpurii şi de firuţă. Trece o cocie plină cu păcurari, trasă de doi cai albi. Năstăsia strigă la ei. Sînt neamuri de-ale ei, din Topla. Unul cîntă din cimpoi.

— Mă Năstăsio, tot săracă rămăsăşi ?...

— Umbli pe jos, diavoliţo.

— Dă-l dracului pe Piţu.

— Îţi găsim altul, muiere. Cu oi. Cu cai.

— Să te poarte-n caleaşcă, ţiganco ! .

Cimpoiul sfîrîie un de doi îndrăcit. Păcurarii sînt negri, spătoşi, cu pletele retezate pe ceafă, cu mustăţile căzute.

— Uite-l, bă, pe ăla cu *rivoluţia.*

— Să trăiţi, don' plotoner !

— Auzirăm că vrei să ne iei oile.

— Şi muierile.

— Mînă, mă ! strigă Piţu.

— La o parte din drum ! Loc, n-auzi ?

Niculae Guga face larmă, ridicat pe leagănul cu arcuri al cociei. Alături, Dionisie Goanţă stă înţepenit în uniformă, roşu de căldură. Cocia lungă, trasă de cai zdraveni, are leagănul cu arcuri acoperit de pocroviţe sinilii. Muierile Guguleştilor stau acolo drepte, îmbrăcate în ciupaguri cusute cu fluturi de aur. Pe cap poartă conciuri înalte, ca nişte coroane de principese, cusute cu argint.

— Uite-l, Sido, pe Pătru.

— El e, Dido.

Elena Goanţă, îmbrăcată într-o rochie uşoară de mătase imprimată, cu braţele subţiri, feciorelnice, goale, îşi face vînt cu un evantai. În spatele cociei călăreşte Ion Guga. Piţu şi Mărtin Bălaci vin aproape de Pătru.

— Uite-i, spune Piţu.

Păcurarii din Topla rînjesc şi-l ameninţă cu pumnul.

— Bă ăla, să vii la noi în Topla cu propaganda.

— Duceţi-vă, bolînzilor ! îi ocărăşte Năstăsia.

— Loc ! urlă Niculae Guga, plesnind cu biciul în aer.

Cimpoierul îşi umflă bucile. Suflă-n cimpoi, a batjocură. Păcurarul care mînă caii îi ţine prin mijlocul drumului, făcîndu-se că n-aude.

— Ia nu mai striga, că nu ești la codru, spune unul căpătînos din Topla.

Niculae Guga înjură cumplit. Ion Guga își vîră calul cu pieptul în codîrla cociei cu păcurari. Se pleacă-n șa, vînturîndu-le pumnul cioturos sub nas.

— Mă brînzarilor! scrîșnește el.

Păcurarii scot boatele ferecate de pe fundul cociei. Gugulesele suduie. Niculae smucește hățurile, biciund caii, care sar șanțul, trăgînd căruța cu două roți prin aer. Pătru se ferește. Năstăsia ocărăște, ferind copiii. Niculae Guga rînjește cu dinții lui albi, strălucitori.

— Trăiești, Petre, trăiești, anafura mă-ti!

Cocia se așază pe toate patru roțile. Elena Goanță îi aruncă o privire sfioasă pe deasupra evantaiului.

10

— Și a venit anticristul, fraților, a venit din fundul negru al iadului, unde-l zăvorîseră bine-credincioșii și de Domnul temătorii. Adevăr zic vouă, fraților creștini, că nimic nu-i mai de spaimă decît anticristul, decît hulitorul celor sfinte, carele întru deșertăciunea lumească se desfată și pe Dumnezeu-tatăl îl hulește...

Călugărul sur, mătăhălos, îmbrăcat într-o rantie de cînepă vopsită negru, cu urzeala ieșită la soare, își fîlfîie mînecile, amenință cu cîrja, arătîndu-și brațele puternice, păroase. Își holbează albul ochilor, fulgeră muierile bătrîne adunate să-l asculte, își umflă bojocii. Stă suit pe parapetul podului, cu comănacul plin de praf, cu ghetele scîlciate. Îl cheamă pe Dumnezeu împotriva anticristului. Cociile venite din jos de la Mehadia, Plugova, Bogîltin se-nghesuie prin fața lui, învăluindu-l în nori de praf. Babele se feresc pe malul Ramnei. Clopotele din turla bisericii își rostogolesc glasul limpede de aramă peste larma înăbușită în zăduf. În fața primăriei și a postului de jandarmi a răsărit un sat de dugheni. Plutonierul-major Amăriuții trece prin mijlocul uliței, cu Zdup la picior, urmat de un jandarm cu arma la umăr. Plutonierul e îmbrăcat în mare ținută, cu tunica de postav albastru, cu nasturii de alamă strălucind.

Asudă. Se uită la negustorii care-şi strigă mărfurile, din dosul tarabelor. Se-ntîlneşte cu domn' Paraschiv, care sare ca un cocoş în jurul Elenei Goanţă. Îl asmute pe Zdup. Cîinele lup îşi rînjeşte colţii. Domn' Paraschiv se face alb.

— Cheamă cîinele, satrapule ! cîrcîie el, pungindu-şi faţa acoperită de coşuri.

Amăriuţii rîde înveselit. Moaşa şi doctorul privesc piaţa de la geamul dispensarului. Domnişoara Baby, telefonista, îşi aranjează zulufii blonzi în fereastra deschisă. Într-un colţ al pieţei, între pod şi gardul de zid al postului de jandarmi, nişte bărbaţi goi pînă la brîu ridică ringhişpilu. O femeie tînără, fardată violent, ţipă la ei cu glas gros, răguşit. Trage lacom din ţigare, pe care-o ţine elegant între degetele cu unghii lungi, violete.

— Duhăneşte, harpia...

— Hai să-l ascultăm pe călugăr, vecine.

— Vino, omule, să vedem cît cere ăla pe căpăstru.

— Nu-mi place. Dă-l dracului de căpăstru. Cumpărăm la tîrgul Orşovii.

De barăci atîrnă pînzeturi multicolore. Hamuri de munte, cu juguri şi opritori bătute-n ţinte şi plăci de aramă. Basmale roşii, galbene, tutunii, zefiruri şi mătăsică. Frînghii.

— Nu-i chip să te-apropii de-un ham, strigă un bărbat voinic, ridicînd hamul într-o mînă. Asta vrea să-mi vînd casa pentru ham.

— Vrea dracul, spune maistorul, din dosul tejghelei de scîndură. Nu ţi l-am vîrît în suflet.

— O coasă nu se găseşte la ăştia.

Caii nechează. Căruţele zdrăngăne. Urcă între Cruci. Stăpînii le trag pe sub pomi. Deshamă. Îşi leagă caii la codîrlele pline cu fîn. Pe uliţă trec ţinîndu-se de mijloc cîrduri de fete, îmbrăcate una ca alta — ortacele, sau băieţi de aceeaşi vîrstă, îmbrăcaţi leit — ortacii. Soarele străluceşte în salbele de aur. Galbenii poartă efigia mustăcioasă şi barbetele lui Franz Joseph. Miroase a pielărie, a cai năduşiţi, a unsoare de căruţă. Pătru îşi face loc cu coatele spre primărie, unde se văd dughenile opincarilor şi ale cizmarilor. Cei doi copii se ţin după el. Năstăsia le strigă peste capetele oamenilor :

— Să veniți la slujbă, diavolilor! Adă-i la slujbă, Petre.

Livia și Mărtin Bălaci se văd vîslind din umeri spre biserică. De undeva dinspre cîrciuma lui Ilie Jura răsună un taragot. Pătru simte în obraz o răsuflare pripită. Ruja îi atinge umărul cu umărul ei plin, pietros.

— Te-am strigat din cocie. Nu m-ai auzit, îi surîde fata cu ochi negri, plini de lumină.

— Nu.

Mulțimea îi împinge spre dugheni. Îi lipește unul de celălalt. Pătru ferește copiii. Îi ia în brațe. Ruja rîde.

— Îți șade bine. Mai bine ți-ar sta cu ai tăi. Vii la joc?

— Vin.

— Ești cu careva?

— Ba.

Fata mușcă coada bujorului pe care-l ține între degete. Ajung la tejghea. Pătru lasă copiii.

— Niște opinci pentru ăștia micii, măistorițo.

Văsîlică i se agață de mînă. Aurel își pleacă fruntea, roșindu-se gotcă.

— Ptiu, nu ți-ar fi de deochi, se miră maistorița, o caransebeșeană trupeșă, ochioasă, că tînăr ești și ce copii mari ai! Ia opincile astea de gumă. Vezi, că-i gumă fainâ. Pune mîna, nevastă, și vezi... Nu te mai uita la el, că nu ți-l fur.

— Cu cît dai părechea?

— Cu cinci sute, frumosule.

Pătru pălește. I se brobonește buza de sus. Are o mie de lei în buzunar. Pentru toată nedeia. Voia să-i cumpere Mădălinei o cîrpă. Siminei — vreo jucărie.

— Vă plac opincile? întreabă el gîtuit.

Copiii tac. Văsîlică e galben. Se uită la opinci cu ochii holbați.

— Scumpe, măistorițo, sare Ruja cu gura. Scumpe foc!

— Ia uită la ea ce ochi de sfîntă face, spune negustoreasa smulgînd opincile. Nu-ți place?

— Vino la mine, mîndro, strigă opincarul de-alături, plecîndu-se peste tejghea. Vă dau opinci de Banloc, a-ntîia, te-ngropi cu ele.

— Îngroapă-te tu, strigă maistorița, roșie de mînie. Ce te bagi flendură la clienții mei ? Cît dai, muiere, pe opinci ?

— Nu-ți dau nimica, dacă ceri atîta, se oțărăște Ruja. Hai, Petre !

Îl trage de mînă. Pătru se uită la Văsîlică. Copilului i se umplu ochii de lacrimi.

— Dai 450, muiere ?

— Nu dau, n-auzi ? !

— Veniți la mine, gugulanilor !

Birtul lui Ilie Jura e așezat la vad bun. În Cruci. Curtea e plină de căruțe cu caii legați la codîrle. În sala mare, podită, miroase greu — a zăduf, a haine noi, a sudoare și a băutură. Voica stă pe bancă lîngă Scordilă. Se uită cu ochi sticloși la bărbații voinici care beau și fac larmă, la muierile tăcute care-i trag de poale, să se astîmpere. Mai ales face larmă Niculae Guga. Fața oacheșă, cu pielița arămită de soare, îi lucește sub broboanele de sudoare. Bate-n masă cu pumnul și strigă :

— Așa sîntem noi, Guguleștii. Lacomi de sîngele ăluia care ne calcă averea.

— Nu-i greu să bei sîngele dușmanului cînd taberi pe el cu trei lotri, spune Belcotă de la masa din colțul ușii.

— Și cînd îi singur cu muierea, adaugă Florea Belcotă.

Niculae Guga rîde, arătîndu-și dinții umezi și strălucitori.

— Adică ce vreți voi să ziceți ?

— Că dacă pica Pătru cu cîteva clipe mai în vreme, nu te mai făloșeai tu aici, mă Niculae !

Voica se-ntoarce spre vorbitor. Belcotă se scarpină pe țeasta rasă, cu mîna lui cu două degete.

— Cum vine asta, Belcotă ? întreabă neguros Ion Guga.

Oamenii, înghesuiți în crîșmă, tac. Ciulesc urechile.

— Asta vine cam așa, mă Guguleștilor, scuipă cel întrebat cuvintele prin strungăreață. Că dacă pînă azi voi codrenii călăreați și legea, și satul, de azi înainte o să le călăriți mai greu, mă. S-or nărăvit.

Își scoate de la praschie un ziar împăturit și-l bate cu dosul palmei.

— Scăpărați ușor plătindu-i pe unii și pe alții. Pînă la urmă, de !...

Zîmbește atoateștiutor. Își vîră ziarul la loc.

— Hai la biserică, Niculae, se roagă Sofica. Dă-l dracului. Nu te pune cu el.

— Lasă-mă, muiere ! Nu-l auzi, vulpoiul ?... Ce te fălești, mă, cu Pătru ? Ai ? Știi tu cine umblă-n țoalele alea de plotoner, mă ? Știi ?

— Unu care te pune cu botul pe labe, Niculae !

Niculae Guga rîde aspru. Dă țoiul peste cap. Își ia pălăria verde de vînător de pe masă.

— Un mort umblă, Belcotă. Ascultă-mă pe mine.

— Care-a și-nceput să pută, adaugă Ion Guga sculîndu-se.

— Și tu ar fi bine să-ți ții limba, Belcotă, dacă vrei să nu fac dintr-un bou, doi. Auzi ? îl întreabă Niculae Guga aplecîndu-se peste masa celor doi.

— Ia nu te mai înfoia, spune liniștit Belcotă. Mai bine te-ai lăuda cum ți-ai înghițit limba cînd or dat Tăureștii peste voi.

Niculae Guga se albește. Sofica îl trage afară din crîșmă. Voica se scoală de lîngă Scordilă.

— Mai rămîi ? întreabă ea.

— Am o vorbă cu nea Ilie.

— M-am dus la biserică.

— He-he-he ! behăie Ilie Jura din dosul tejghelei. Dac-ai fi auzit tu, Ioane, cum te probozea Pătru la *metingul* ăla de la joagărul lui Bimbi... Ce se mai lăuda cum o să vă-mpartă el averile, de o să ajungeți să veniți cu gamela după un bruș de mămăligă...

— Nici n-ar face rău, spune Voica din prag. Prea au pus unii multă clisă, din munca și din sîngele altora...

Iese în lumina tare de afară. Se-ndreaptă grăbită spre biserică.

— He-he-he... Prinde sămînța diavolului. Prinde.

Își clatină capul teșit, strîngîndu-și buzele subțiri.

— Aruncă o vorbă-n vînt, spune domol Scordilă.

— O vorbă zici ? O fi. Mai bine spune-le ăstora cum o fost cu ăla. Cum v-ați luptat voi cu ăla, pentru oile

mele. S-audă și ei, Scordilă, și să vadă că n-a mîncat Pătru toată omenia din Prislop.

Oamenii încep să șușotească. Scordilă ascultă cu plăcere.

— Scordilă-i prima baci.

— Îl știu de-o viață.

— L-o răpus pe ăla. I-a luat blana.

— Om odată.

— Să-i guști brînza. Nici ungurenii, cît îs ei de oieri, nu fac brînză ca a lui.

— Da oile ?

— Hai, Scordilă. Fă-ne cinstea.

— Omenește-ne cu întîmplarea aia.

— Pe urmă să vă omenesc eu cu ce scrie aici la foaie, spune Belcotă.

— Dă-o dracului de foaie.

— Scorneli.

Scordilă își potrivește glasul. Își piaptănă cu degetele pletele aduse după urechi.

— Care va să zică, era cam la miezul nopții... începe el cu glas plăcut de bas.

Corul copiilor de școală cîntă catavasia *Cea împodobită,* susținută din strană de glasul dulce, de tenor, al brigadierului Goanță. Cîntecul nu reușește să acopere bufniturile surde care vin din spatele ușilor împărătești.

„Oare să fi rămas Prislopul așa cum l-am apucat de cînd mă știu ?" își spune Pătru și se uită în bolta albastră a bisericii, semănată cu stele de aur. Popa Suciu se bate-n altar cu popa Barbă Neagră, pentru sfintele daruri. Așa cum s-au bătut de-o viață. Tăurești au umplut strana din dreapta. Pe cea din stînga au umplut-o Goanță cu Guguleștii. Muierile stau în pronaos, după rînduiala din străbuni. Bărbații și-au lepădat uniformele, și-acum se foiesc în naos. Unii îngînă corul. Alții vorbesc în șoaptă. Uite-l pe Niculae Guga. Parcă-l amenință cu pumnul. Prapurii străvechi plutesc în jurul lumînărilor. Altădată, în junie, cînd venea la biserică, stătea acolo în colțul din dreapta. Era îmbrăcat sărăcuț, se rușina de ochii fetelor, și-l apăsa bolta albastră, peatunci mai strălucitoare și mai înaltă. Nu știe de ce i se

pare mică biserica acum, săracă și străină. Dascălul Grozăvescu, poreclit Lupu, pentru că nu-și poate răsuci gîtul, își vîră în altar nasul ascuțit. Și dascălul s-a mai împuținat. Fetele pe care le știe de la horă, de la clacă și altele, necunoscute, stau în fumul de tămîie cu ceapsăle și conciurile pe cap, cu salbele și ciupagurile de sărbătoare, ca într-o lume veche, de mult uitată. Se simte pe sine dintr-o dată stingher și nelalocul lui. Slujba îi trece pe lîngă urechi. N-o înțelege. Cînd vrea s-o înțeleagă, nu poate. A rămas înțepenită după niște canoane obosite. Afară-i larma nedeii, a ringhișpilului. Dincolo de ele — o neliniște surdă, pe care-o ascunde în el și căreia slujba nu-i răspunde. O vede pe Voica făcîndu-și loc cu coatele pînă lîngă Mădălina. Îi urmărește buzele, care se mișcă dureros cînd spun :

— Să se ferească de Gugulești. Mai ales la joc să se ferească.

De afară se aude zgomotul puternic al unui motor, scrîșnetul frînelor, apoi pocnetul sec al portierelor. Cineva se repede să deschidă ușa de la naos, pe unde intră bărbații. Rîndurile mirenilor se clatină. Se face loc. În ușă apare un colonel de artilerie, potrivit de stat, cu părul blond-roșcat ridicat vîlvoi pe un cap mare, tăiat în muchii. Își ține fălcile înfundate în piept și gîtul scurt, mușchiulos, încordat ca un cal de rasă. Trece printre oameni cu figura împietrită, cu ochii căprui bătînd în galben pironiți pe catapeteasmă, zuruind din pinteni. Pe tunica ușor mototolită îi strălucesc cîteva decorații. E neîncins. Poartă pantalon crem, cu cusătură pe genunchi. Cizme de lac, cu tureatcă înaltă, gen dragon. Îl urmează un locotenent-comandor de aviație, înalt, zvelt, frumos, blond cu ochi albaștri, semeț, cu buzele răsfrînte disprețuitor. E îmbrăcat în uniformă, cu cizme franțuzești încheiate în șiret pînă sus. Își ține spadina, o sabie scurtă, în teacă de piele neagră, cu ferecături de bronz lucrat în filigran, cu gardă de bronz și mînerul de porțelan, sub brațul în care strînge cascheta cu coafă albă. Poartă cucul de pilot de război, crucea liliachie a ordinului Mihai Viteazul, iar la gît, peste cravată, ordinul de smalț albastru Virtutea aeronautică în grad de cavaler. Stîngu Tauru iese din strană.

Vine în calea oaspeților. Locotenent-comandorul îi face lui Radu Belcotă un semn din cap, zîmbindu-i. Pătru se uită la colonel, la aviator, la Tăurești, la strană, în care se-nghesuie Goanță cu Guguleștii, și i se pare că în biserică s-a făcut prea cald, că aerul îmbîcsit de fumul lumînărilor nu-i mai intră în plămîni, că ziua asta a nedeii are gust amar și stătut.

— O să iasă un scandal monstru, Amăriuții, spune căpitanul Victor Ceaușu, bătînd darabana în pervazul ferestrei.

Mercedesul e tras în curte, la umbră. Un jandarm, numai în cămașă, îl spală, zvîrlind pe caroseria lucie găleata de apă adusă de la Ramna de un camarad.

— Dacă mă lăsați pe mine, nu iese nici un scandal, don' căptan.

— Ia mai citește o dată. Mai citește o dată pasajul cu jandarmeria...

Amăriuții, transpirat în tunica groasă de postav albastru, desface ziarul de orientare democratică *Timișul*. Ochiul ceacîr îi fuge în lungul articolului. Un articol violent, semnat I. D., care relatează crima fraților Guga cu lux de amănunte. „Parc-ar fi fost aici, al dracu' ! gîndește Amăriuții, înveselit. Ziarul l-a adus azi-noapte însuși căpitanul. Se vede că l-or fi strîns la legiune, de nu se duce el nici la biserică, nici la amantă."

— „...în care se vede că mita, nepotismul și reaua-credință se lăfăie în voie în cadrul jandarmeriei, că acești criminali sîngeroși își vor putea face mendrele în continuare, terorizînd populația, fără ca organele în drept să se sinchisească. Ne întrebăm : Pînă cînd ?"

— Ajunge, Amăriuții. Adună tot postul. Îi arestăm chiar acum. Unde sînt dosarele ?

Ochiul ceacîr al plutonierului clipește des. Zîmbește rău, într-un colț de gură.

— Mi-ați ordonat să le ard.

— Și tu ?...

Amăriuții rîde.

— Le-am ars, don' căptan... Da am scos copii după ele, semnate de cei în drept.

Căpitanul Victor Ceaușu tresare. Încetează să mai bată darabana. Îl privește pe Amăriuții mijindu-și ochii oțelii.

— Ești deștept, Amăriuții, spune el tăios. Mai deștept decît te credeam. Ziceai că Guguleștii sînt aici ?

— La biserică.

— Înconjoar-o cu jandarmii. Discret. Să nu iasă nici un balamuc. E lume multă. Ne putem compromite.

— Lăsați-i pe mine ! rînjește Amăriuții, frecîndu-și mîinile.

Zdup gîfîie, cu limba roz atîrnîndu-i. Se aud clopotele bătînd sonor, roțile căruțelor zdrăngănind pe drumul de piatră, strigătele negustorilor ambulanți și, dominînd toate zgomotele, glasul de bas al călugărului, cățărat pe parapetul podului ca un corb.

— Nu lăsați anticristul să intre în sufletele voastre, fraților. Nu primiți la voi pe hulitorul sfintei treimi... Nu te zgîrci, băbuțo, mai pune ceva, să-ți slujesc și să te dezleg, că am încuviințarea de la sfinția-sa vlădica... Așa, măicuțo, așa. Să te blagoslovească Cel-de-sus... Vai, fraților, s-a sculat cel cu nouă sute nouăzeci și nouă de capete...

Căpitanul Victor Ceaușu ascultă atent. Pe fața palidă îi ies broboane galbene de sudoare.

11

Ion Guga citește încă o dată biletul adus de copilandru. Pe bucata gălbuie de hîrtie ruptă dintr-o pungă scrie limpede : „Fugiți". Popa Barbă Neagră, mătăhălos, cu plete și barbă de lotru, își ține predica, blestemînd pe toți cei ce vor să răstoarne dumnezeiești aședări din veac ale lumii. Îi face semn lui Niculae. În loc să iasă pe ușa bărbaților, o ia îndrăzneț printre muieri. Ajuns în tinda bisericii, îl vede pe Amăriuții ascunzîndu-se cu cîinele de curea în spatele unui tei bătrîn din preajma porții.

— Ce s-a-ntîmplat ? șoptește Niculae Guga, leoarcă de sudoare.

— Amăriuții vrea să ne ia în gheare.

— Aici n-are voie să intre.

— N-o să rămînem în biserică pînă om pocni de foame și de sete.

Din balcon se aud chicotele copiilor din cor. Un glas de băiat șoptește răgușit :

— Lasă-mă, Ano. Numa o țîră.

Ion Guga înhață balustrada cu labele negre. Urcă treptele scîrțiitoare de lemn, răsucite în spirală strînsă, urmat de Niculae. Ușa corului e întredeschisă. Ion Guga vede ceafa învățătorului, capetele copiilor și catapeteasma zugrăvită cu aur. Miroase a lemn încins, a praf și a păianjeni. O scîndură duce în interiorul turnului, unde se văd spînzurînd frînghiile clopotelor. Ion Guga se cațără agil pe scara cu fuștei, pînă-n dreptul ferestrelor de sub grinzile clopotelor. Încalecă o grindă. Niculae — alta. De aici de sus se vede toată valea Bela Recii și ceva din valea Ramnei.

— Uite jandarmii, scrîșnește Ion.

— Ia vezi bine, cea' Ioane. Ia vezi, colo sub luncă. Ce zici ?

— Don' căpitan.

— El ?

— Singur.

Ion Guga rînjește mulțumit. Jandarmii aleargă din pom în pom. Se tupilează în lungul gardului de zid care-nconjoară curtea bisericii.

— Trap ! spune Ion Guga.

Coboară în biserică. În tindă îi așteaptă Sofica, galbenă, cu ochii rătăciți.

— Găsește vrun neam, ori roagă-l pră Pavil Lala să deshame și s-aducă caii în cracul Ohabii, îi șoptește Niculae. Tu adă mîine demîncare la canton. Rămîi acolo pînă dai ochi cu mine.

— Hai ! poruncește Ion.

Trec amîndoi prin mijlocul bisericii. Popa Barbă Neagră își urmează predica. Cei doi frați îngenunche la icoane, în dreptul ușilor împărătești. Bat mătănii.

— Cînd încep să iasă, aține-te, șoptește Ion. Buim prin altar.

Stîngu Tauru își răsucește mustața porumbie.

— Se căiesc, se căiesc, Stîngule, șoptește Tauru ăl bătrîn.

Din partea muierilor se aude un icnet de plîns. Pe urmă, un glas uscat izbește în zăduful greu, care aburește geamurile.

— Vă mai și închinați, ucigașilor, trăsni-v-ar ăl-de-sus să vă trăsnească !

I se adaugă alte glasuri de muieri :

— Să vi se usuce mînile, lotrilor !

— Blestemă-i, părinte !

— Tăceți ! tună popa Barbă Neagră, rotindu-și albul ochilor. În casa Domnului își găsește alin deopotrivă pruncul nevinovat și ucigașul, săracul și bogatul. Legea oamenilor nu-ncepe decît dincolo de zidurile bisericii.

Se face liniște. Popa Suciu se arată cu mirul. Cei doi frați se tîrăsc în genunchi, să-i miruiască. Dascălul stinge lumînările. Muierile se așază în rînd, pentru mir. Popa Barbă Neagră intră în altar. Colonelul își zuruie pintenii spre icoane. Oamenii încep să iasă din biserică. Ion Guga împinge dascălul proptit sub candelă, se strecoară în altar urmat de frate-su, îi rînjește popii, care-l privește mirat, smucește ușa altarului, iese-n morțăria veche printre crucile de piatră căzute-n fînul înalt, luînd-o iepurește spre luncă. Se aud niște comenzi. Cei doi frați sar în apă, care le vine pînă la brîu.

— La vale, cea' Ioane, gîfîie Niculae. Dă-i la vale, pînă sub rădăcinile alea de la punte.

Se lasă înot pe lîngă malul umbros, sub care tremură lumini moi și galbene. Sperie un stol de rațe albe, ajung într-un zătoni cu apa călduță, verde și groasă, apoi se vîră sub malul scobit adînc, trăgînd peste ei leasa deasă de rădăcini, în vreme ce pe țărm se aud tropotele jandarmilor, înjurăturile lui Amăriuții și lătratul gros al cîinelui lup.

— Cine ți-a scris țîdula ? întreabă șoptit Niculae.

— Momîrlă, răspunde Ion. S-a zis cu noi ! Rămînem la codru.

— Ssst ! Se-apropie.

Țărmul răsună sec sub bocancii jandarmilor.

— Eu zic să-nconjurăm casa lui Goanță, don' căpitan, se aude limpede glasul plutonierului-major. Haide, Zdup. Caută. Caută, Zdup !

— Ești naiv, Amăriuții, și ăștia doi nu sînt proști. Iei o patrulă și bați toate ascunzătorile și stînele din munte. Unde au stînă Guguleștii ?

— Numai la Pietrele Albe, don' căpitan.

— Începe cu Pietrele Albe. Satul și casa rămîn sub supravegherea mea.

Pașii se îndepărtează. Glasurile se sting. Ramna bate în maluri, clipocind ușor. Pe mijlocul apei cad pete strălucitoare de lumină.

— Nu se poate, locotenente, să nu te ocupi de politică. Astăzi, toți ne ocupăm de politică. Politica înseamnă însuși dreptul nostru la existență.

— Domnule comandor...

— Nici un domnule comandor ! Lucrurile sînt limpezi. Te-am prezentat domnului colonel Vărzaru ca pe un erou, și dumneata...

— Fratele meu se ocupă cu pictura, domnule comandor.

— Cu pictura, profesore ? N-are decît. Înainte de toate însă, cu politica. Nu vezi cum au vîrît în armată stîrpiturile alea din aparatul politic ? Ăștia să mă-nvețe pe mine ce-nseamnă patrie ? Istorie ? Aviație ? Unde-au stat cînd noi doboram avioane bolșevice ? Americane... Nemțești... Cînd ne incendiau în aer... Cînd ne găureau cu proiectile de 13 virgulă doi ! Unde-au stat, te-ntreb ? Am douăzeci și două de victorii aeriene. Am fost doborît de treisprezece ori. Rănit de cinci ori. Am șapte fracturi. La Stalingrad m-au doborît tancurile la decolarea de pe aerodrom. M-au luat nemții într-un Junkers. M-am trezit într-un spital din Lwov, după două luni de inconștiență. Pentru cine ? Pentru ce ? Pentru comuniști ? Ce-i aia democrație ? Dă-i în mă-sa, locotenente ! Sîntem urmași de grăniceri. Strămoșii mei — Borlovenii, și ai dumitale — Belcoteștii au luptat împotriva lui Napoleon la Austerlitz. La Iena. Parcă numai acolo ?... În toate bătăliile imperiului împotriva lui Napoleon. Dar cine-s ăștia ? Ce vor ăștia ? E limpede. Grănicerimea

bănățeană va zice nu. Armata va zice nu. Care e starea de spirit la studențime, domnule profesor ?

— Împărțită.

— Pentru că n-am fost fermi pînă la sfîrșit. Trebuia să-l apărăm pe Mareșal. Cu baionetele. Să-l aducem aici. În munte. Asta trebuia să facem.

— Iar te-ai încins, comandorule... zîmbește colonelul Vărzaru, trăgîndu-și fălcile pătrate în piept.

— Gustați niște brînză moale de la stîna mea, domn' colonel. He-he-he ! Brînză moale, cu răchie d-a bătrînă. Cît sînteți dumneavoastră la divizie, nu ne temem noi de nima, domn' colonel. Vă punem noi prefect, n-aveți grijă !

— Sîntem una, domn' colonel, rîde Stîngu Tauru. Aici nu cutează ei să mîne mărșîni cu comuniști, ca pe satele din pustă.

— Îi zobim în dinți, domn' colonel, spune Pavel Lala.

— Ducă-se pe pustii ! zîmbește blajin moș Argintaru. N-o să sucă ei lumea cu fundu-n sus.

— Mă prislopenilor, aveți aici oameni ca frații Belcotă. Ca Tăureștii. Ca fruntașii de față. Să nu miște unu în front. Luați-le mau de la-nceput. Cum cască botul, lovește-l, să-i sară măseaua. Cu ăștia nu merge altfel.

— Așa facem, domn' comandor Borlovan. Așa facem !

— Pră dracu facem ! Pătru îmi ține meting la joagăr, și dumneata, primarule, îi dai zestre.

— De ce nu porți decorațiile, locotenente ?

Locotenent-comandorul Mihai Borlovan îl ia pe Radu Belcotă de braț și-l trage spre fundul „sălii domnilor".

— Apropiați mesele, apropiați mesele, se aude glasul răgușit, spart, al colonelului Vărzaru. Veniți aproape, domnilor fruntași. Să vină și cei din sala mare. Deschide ușa localului, domnule Ilie Jura. N-am secrete pentru grănicerii noștri.

Oamenii se-mbulzesc în sală. Stau pe treptele cîrciumii. Se ridică pe vîrfuri. Cei de-afară își dau coate. Se-ntreabă în șoaptă :

— Ce spune, mă, domn' colonel ?

— Că vrea să givănească grănicerește.

— Ăsta-i os din osu nostru.

— Potop, nu om !

— Cînd se mînie, sare cu dinții.
— Mușcă oamenii.
— Și calul și-l mușcă.

În crișmă e cald și aer greu. Stăpînii de oi, stăpînii luncii, ai livezilor, îmbrăcați în haine de sărbătoare, cu laibăre vinete și albe cusute cu suitașuri negre, sînt numai urechi.

— În biserică sînt popă, afară sînt drac, spune popa Barbă Neagră. Să mi-l aduceți la spovedanie pe Pătru a lu Nică. Scot eu comunismul din el, cum scot diavolii cu tămîia.

— Vom împinge lucrurile pînă la războiul civil, locotenente, spune tăios locotenent-comandorul Borlovan. Dacă va trebui, vom zbura cu întreaga flotilă în străinătate. Nimic nu le lăsăm comuniștilor. Nici măcar amintirea gloriei de a se fi luptat cu noi. Pentru că e limpede : comuniștii fac toate eforturile să pună mîna pe putere...

Stau cu toții pe jos, lîngă zidul bisericii, sub un tei bătrîn, înalt cît clopotnița. Pătru se uită la muieri cum așternă șterguri curate, pe care întind mămăliga, brînza și ouăle fierte. Năstăsia pipăie pe furiș opincile copiilor. Îi mîngîie fugar pe obraji. Curăță îndemînatic ouăle de rață — are două — și i le dă lui Pătru, care, ametit, încearcă să-și adune gîndurile. Să le lege de cele cu care venise acasă. Se miră cît de greu se găsește pe sine. Cum se-mprăștie aiurea, fără să fie nici plutonierul Petre C. Dragalina, nici Pătru a lu Nică.

— Ia, Petre, niște caș. Văsîlică, un' te duci, diavole ? Ce ziceți de Gugulești ? Fu mai tare legea ca banii lor.

— Cum se mai foiau prin biserică ! molfăie Mărtin vorbele împreună cu brînza.

„Așa-i, își spune Pătru. Se foiau. Ieșise afară să răsufle. Îi văzuse în clopotniță. Văzuse jandarmii. Pe cei doi, tulind-o iepurește din altar. S-a-ntors în sat cu rania plină de gînduri. Acolo era Gheorghe Vîlcean. Aici sînt numai ei. Demobilizații."

— A venit Voica în biserică și mi-o zîs să te păzești. Văsîlică, mîncă la mama, că acuși...

— Ia auzi, mă, ce strigă ăia la Ilie Jura... Potop ce s-or strîns acolo ! spune Pițu.

— La ei e puterea și banul, oftează Mărtin.

— Cumpărați niște icoane sfinte, fraților creștini. Icoane de la sfînta mînăstire Tismana. Vindecă bolile. Hai, muieri, cumpărați icoane, porumbițele mele...

Călugărul sur trece în lungul zidului. Se oprește și se uită la Livia.

— Ia o icoană, frumoaso.

— Abia o fătat noatena aia, spune o babă așezată lîngă Ramna.

— Trăiască don' colonel !

Strigătele bărbătești sparg zăduful amiazului.

— În Mumuiețu s-a făcut otava. Minune, nu alta !

— Icoana preacuratei, frumoaso, zîmbește în barbă călugărul prăfuit.

Livia chicotește. Mărtin îi dă un ghiont.

— Lasă-mă, bărbate ! Sfinția-sa abia apucă să mîntuiască o păcătoasă ca mine.

— Adevăr grăit-ai, porumbiță albă. Vin' cu mine, și te-ntorci spovedită-mpărtășită, puiculeană, spune bărbătește călugărul, trăgîndu-i cu ochiul.

Se depărtează strigînd cu glas adînc :

— Cumpărați icoane sfințite, fraților creștini. Vă apără de cel cu nouă sute nouăzeci și nouă de capete..

În piață, maistorii mănîncă slănină cu ceapă, la umbra tarabelor. Ulița e pustie. Mărtin Bălaci gîfîie mulțumit. Năstăsia îi întinde o bucată de turtă, umplută cu brînză.

— Îi musai să facem sindicat la joagăr, spune Pițu din senin.

Se uită în cerul lăptos de deasupra Prislopului.

„Ăsta-i unul din gîndurile din raniță", zîmbește Pătru pentru sine, bucuros că-l aude aici, lîngă gardul de zid al bisericii.

12

Locul de sub teii bisericii, drumul mare pînă-n prăvălia lui Bloch, piața dintre primărie și postul de jandarmi sînt pline de munteni în cămăși albe, purtînd lăibă-

rașe, obiele de lînă și opinci, de muntence gătite cu conciuri și ceapsă, cu cofîrțe, peste care basmalele stau ca niște coroane de principese bizantine. Ortacii și ortacele se plimbă ținîndu-se de mijloc. Cîntăreții, îmbrăcați în costume naționale, stau pe un podium ridicat pe capre de lemn lîngă zidul bisericii. Cîțiva juni dau tîrcoale, ținîndu-și fetele de mînă.

— Cînd începe jocul, chinezule ? întreabă Văsîlică a lu Iosîm Cerbu, vînătorul.

— Îți dau eu joc... mîrîie Stîngu Tauru, privindu-l chiorîș.

Sub un tei stau cîțiva din oierii Prislopului. Îi țin pe Scordilă cu Voica, la mijloc. E acolo și Cătănuță Ion, muntean înalt, negru, cu ochi verzi, cu mustața pe oală, văduv. Are aproape patruzeci de ani și cîteva mii de oi. Își mișcă umerii puternici. Se uită-n ochii Voichii fără să țină seama de durerea Lenei lu Ilie Jura, care se foiește lîngă el, smîrcăind pe nas. Lena are șaptesprezece ani. Se uită zbanghiu. Nu-i urîtă ; cu fața lată, sprîncenată, cu niște buze moi și umede, îmbrăcată în ciupag de bumbac, cu trei rînduri de galbeni împărătești la gît, se-năbușă și spune cu glas plăcut :

— L-a ucis pe ăla Voica ; și ce dacă l-a ucis ? Taica-l plătește pră Scordilă să-i păzească oile. De aia-l plătește taica. Și tu, Ioane, ce-o sorbi așa din ochi ! Ia vezi, că acu mă duc la taica și te pîrăsc.

— Du-te-n mumă-ta de zărghită, rîde Cătănuță Ion, săltîndu-și laibărul. Dacă vrei, Scordilă, te iau baci la mine, cu două rînduri de țoale pră an, mîncare și a douăzecea parte din ce scoți cu oile.

— Las-o mai mereuț, Ioane, sare unul scund, ciupit de vărsat. Cu tocmeala asta, strici rînduiala păcurarilor.

— Nu ne-nfrunta, că de...

— Țin-te de tocma veche, că...

— Că ce ? Îmi luați laptele cu vrăji ? rîde Cătănuță.

— Nu plec de la nea Ilie, spune Scordilă. Și ar fi bine să nu te uiți prea lung la a mea, că nu sufăr. Hai, Voico !

Scordilă iese dintre oieri, mîngîindu-și mustața mătăsoasă cu mîna tremurînd. Mulțimea începe să freamăte.

Moș Aflat toboșarul, ajutat de domn' Paraschiv, cară scaune de la școală.

— Aici, sub teiul ăsta, gîfîie directorul școlar, leoarcă de sudoare, arătînd unui flăcău locul unde să așeze podiumul adus de la școală. Puneți scaunele aici. Aici pe bină, moș Aflat. Pe bină, n-auzi ?

Moșul fluieră din piept ca o mierlă.

— Că tălianu vine cu *baineta*, da onvieț-u-i lotru...

— Dă-l în aia de tălian, că acu vine domn' colonel, gesticulează rotund directorul școlar, cu cravata înnodată strîmb, cu gulerul cămășii ud. Hai, dragă, vino-n-coace ! Ai să stai aici cu don' colonel. Ce te legeni așa pe tocurile alea ? Tocuri înalte ți-au trebuit ?

Nevasta directorului, palidă de emoție, se fîstîcește. Se urcă pe podium. Îi tremură gleznele. Muzica izbucnește într-un „Mulți ani trăiască". Mulțimea se despică. Colonelul Vărzaru, cu fața rumenită de băutură, cu fălcile proptite-n piept, urmat de locotenent-comandorul Mihai Borlovan, de frații Belcotă, de Tăurești, nerași, în semn de doliu, vin dinspre casa lui moș Argintaru. Colonelul calcă apăsat, zornăindu-și pintenii. Se urcă pe podium. Se face liniște.

— Să ne petrecem, grăniceri, spune colonelul pe ton de comandă. Ne-am luptat cu bărbăție de sute de ani. Ne-am trăit viața liberă de vulturi. Și-o s-o trăim și de aici încolo. Dumnezeu să-i odihnească pe cei căzuți pe cîmpul de luptă.

Se așază pe scaun. Mulțimea tace. Comandorul își desprinde centura cu spadina. Întinde mîna nevestei directorului. Taragotul începe o horă. Perechile se prind în joc, una după alta. Feciorii care așteptau să înceapă jocul înjură-n gînd. Lîngă podiumul pe care stă colonelul se adună fruntașii satului. Scordilă joacă lin, încleștat de umărul Voichii. Aude laudele bătrînilor așezați pe marginea horei.

— Om o dată.

— Nu ca nimuricu ăla de Pătru.

— Zicea domn' Paraschiv c-ar fi furat oile împreună cu Tauru.

— Zăticnește mințile lu nima-n lume ăia de la joagăr.

— Zicea baba Belcotă că l-a uns cu fiertură de nalbă creață.

— Pră cine ?

— Pră Scordilă. Așa răni i-a făcut ăla.

Cînd hora se rupe înde doi, Pătru intră-n joc cu Ruja. Cineva — nu știe cine — îi dă un pumn în coaste. Pătru își mușcă buzele. Se aud înjurături șuierate printre dinți.

— Un lotroman, spune tare Pavel Lala, privindu-l semeț. Fură muierea mortului, cu gîndul la avere.

— Dacă nu-i merse, se gîndește la averea Belcoteștilor.

— Ce, coborîși în sat, mă ăla a lu Nică ?

— Du-te, mă, la armată și stai acolo, dacă nu-ți place-n sat.

Pițu o-nvîrte pe Năstăsia pe sub mînă. Mărtin Bălaci se vîră-n privitori cu Livia.

— Mă Pavile, spune Mărtin. Bine-ar fi să taci !

— Tu, țigane, lasă vorba, că aici nu merge cu automatele.

— Mai bine vă putrezeau oasele pe front, spune mama lui Pavel Lala, decît să vă-ntoarceți *bolșovici*.

Taragotul suspină o dată lung, apoi își îndesește ritmul. Pătru o răsucește pe Ruja. Zîmbește rău, în colțul gurii. Ochii i se împîclesc. În junețe nu era alt jucător ca el. Își scutură capul. Poate n-ar fi trebuit să se prindă-n joc. Pentru Mădălina. Acu nu-i pasă. Voica se leagănă în brațele lui Scordilă. Înaltă. Mlădie. Cu ochii albaștri străini. Scordilă n-o joacă lîngă el. Ar vrea s-o simtă aproape. Cum ar vrea să simtă aproape sărbătoarea ! Ziua senină, cu lumina de aur, cu cerul limpede, cu oamenii dintre care-a plecat. I se pare ciudat că nu poate intra firesc în mersul obișnuit al vieții de-acasă. Așa cum intra în permisiile cîte le-o fi avut în anii de la-nceputul războiului. Ce se putuse schimba atît de adînc, atît de necruțător în el ?

— O iei pe Mădălina ? îl întreabă Ruja.

— O iau...

— Cu cununie ?

— Cu.

Fetei îi dau lacrimile.

— Atunci, suce-mă astăzi, să nu te uit o viață, șoptește fata, cu patimă.

Curînd, locul unde joacă rămîne gol. Perechile se trag pe margine. Bătrînii se saltă pe vîrful opincilor. Nu mai poate să recunoască fețele oamenilor. Totul zboară în vîrtejul aprig al jocului. Cineva țiițiie din buze. Vioara primașului zbîrnîie. Ruja se face flacără. O suce și-o răsuce pe sub mînă. Îi simte răsuflarea fierbinte pe buze. Îi simte în palme carnea tare, pietroasă. Bate mărunt din tocurile cizmelor. Strigă scurt. Își aduce aminte de pașii învățați de la Scordilă ăl bătrîn. Ruja joacă ca-n vis. Comandorul Borlovan vine aproape, cu Domnița lu moș Argintaru. Își zvîrle cascheta cu coafa albă în mulțime. Pavel Lala i-o prinde din zbor. Domnița o fulgeră pe Ruja.

— Să te văd, grănicerule ! strigă comandorul, avîntîndu-se în ritmul îndrăcit al tarafului.

Autocamionul, cu caroseria vopsită într-un verde-spălăcit, murdar, fără un pneu la roțile duble dinapoi, cu masca motorului ciocănită în mai multe locuri, își face loc prin mulțime, claxonînd strident. Șoferul, un bătrîn cărunt, știrb, își scoate capul zbîrlit pe fereastră. Strigă zîmbind vesel :

— Loc, gugulanilor. Loc !

Alături dormitează un vlăjgan cu fața pătrată, cu porii negri, bărbierit de mîntuială, cu mînecile cămășii cadrilate sufulcate.

— Mă nea Cristea, spune vlăjganul, un' te bagi în negeie ? Dacă se lasă cu...

— Slabă putere de agitator ești tu, Gheorghiță, răspunde șoferul.

În platformă stau grămădiți vreo douăzeci de tineri, băieți și fete de la oțelăria din Topleț. Se văd cîteva caschete marinărești și tricourile vărgate ale sindicaliștilor din Orșova-port. Muntenii fac loc în silă. Aripile turtite ale mașinii șterg poalele muierilor. Cîțiva copii cu pălării noi, cu calotele umflate se cațără pe scări.

— Ce frumos, ce frumos ! se bucură o fată zveltă, cu părul numai bucle aurii, cu ochii albaștri, bătînd din palme. E plină de praf pe gene, în urechi, pe umerii

obrajilor. Grigore, uită-te, Grigore, se roagă ea de un tînăr cu părul vîlvoi, care meştereşte la bateria megafonului, aşezată în spatele cabinei.

— Al dracu' de frumos ! mormăie tînărul. O să vezi tu pînă la urmă.

— Tovarăşe Vîlcean, nu produce diversiune, se răsteşte un marinar cu braţele tatuate cu ancore, în jurul cărora se-mpletesc nimfe albastre. Cum stai cu megafonul ?

— Nu merge. Dă-l în mă-sa de megafon !

— Aşa se-ntîmplă întotdeauna. Cînd trebuie, nu merge.

— Ia nu mai striga, tovarăşe Calelungă ! se ridică din genunchi tînărul cu părul vîlvoi. Pune mîna pe portavoce. Se aude mai bine.

Marinarul cu tricoul nu prea curat, mulat pe pieptul atletic, ridică dintre picioare o pîlnie portavoce de bord, cu vopseaua albă, sărită. Trage aer în piept.

— Or venit de la ţircus, se aud glasuri binevoitoare între munteni.

— Joavine aveţi ? întreabă un glas de muiere.

— Să videţi, oameni buni, ce pogan joacă ăştia pră drot, spune un moş, aprinzîndu-şi luleaua cu coadă de cireş.

— Ţărani muncitori ! Proletari agricoli ! Primiţi salutul frăţesc al topitorilor şi oţelarilor din Topleţ. Al marinarilor şi muncitorilor portuari din Orşova. Trăiască lupta de eliberare socială a celor ce muncesc ! Trăiască guvernul de largă concentrare democratică, doctor Petru Groza !

Glasul puternic al marinarului, amplificat metalic de portavoce, cade peste capul mulţimii, purtat de camionul verzui, care înaintează într-o rînă, în duduitul uşor al motorului.

— Ia auzi, vere ! Nu-s de la ţircus.

— Ăştia-s cioclendării care umblă cu politica.

— Mă ăla cu trîmbiţa, taci, că n-auzim muzica !

— Vezi să nu-ţi astup eu mestecătoarea cu un pietroi !

— Fraţilor ! tună marinarul.

— Frate eşti cu fenea, bolîndule !

Camionul ajunge în dreptul bisericii. Frînele scîrțiie prelung.

— Aici înlemnim, bodogăne omul de lîngă șofer, privind sutele de fețe care-i înconjoară.

— Măcar dac-aș putea întoarce...

Pe platformă, tinerii se mișcă repede, în privirile curioase ale mulțimii. Apare o pînză mare, roșie, cu care se acoperă oblonul dinspre biserică. Un flăcău într-un costum de haine bleumarin cu umerii înguști ridică deasupra cabinei portretul lui Petru Groza. O fată bondoacă, cu fața stropită de pistrui, îi alătură portretul lui Gheorghiu-Dej.

Marinarii își fac loc în față. Au acordeonist, un violonist și un trompetist. Încep o poșovaică îndrăcită. Stîngu Tauru se ridică de lîngă colonelul Vărzaru. Face un semn lui Ion Caransebeșan, taragotistul. Taragotul tace. Perechile se opresc din joc. Încep să murmure :

— Ce-i asta ?

— Cine-a oprit muzica ?

— Prislopeni ! strigă Stîngu Tauru. Or venit domnii să ne veselească.' Să-i omenim, prislopeni. E doar negeie.

Profesorul Simu Belcotă trage cu sete aer în piept. În sfîrșit. Iată începutul. Se dă jos de pe podium. Dispare în mulțime, urmat de văru-său Gheorghe.

— Al dracu' mai zic ! rînjește cineva.

Colonelul Vărzaru e stacojiu. Borlovan vine spre podium, făcîndu-și loc cu umerii. Își mușcă buzele.

— Nemaipomenit, domnule colonel ! Nemaipomenit. Ăștia nu vor să mai trăim, domnule colonel...

Pavel Lala îi întinde cascheta și spadina. Comandorul se trezește înconjurat de o mînă de prislopeni. Stîngu Tauru se duce la mașină. Se ridică pe vîrfuri. Apucă acordeonistul de centură și-l zgîlțiie zdravăn. Marinarii încetează cîntecul. Oamenii se-mbulzesc în jurul primarului.

— Mă domnilor, spune Tauru cu glasul lui de bas.

— Sîntem muncitori ! strigă cineva din camion.

— Mă, n-auzi ? Taci cînd vorbește chinezul din Prislop...

Stă cu amîndouă mîinile agățate de oblon. Se uită-n sus la fețele prăfuite, străine.

— Mă copii, duceți-vă în calea voastră. Avem goșci, Vrem să ne petrecem grănicerește.

— Duceți-vă; se aud cîteva glasuri îndîrjite.

Fata care admirase nedeia se strînge în băiatul cu părul vîlvoi, șoptindu-i :

— Mi-e frică.

— Nea Cristea ăsta ne bagă-n foc cînd nu trebuie.

— Iaca, vrem să ne petrecem și noi cu dumneavoastră, spune cel de lîngă șofer, aplecîndu-se prin fereastra portierei.

— N-avem lipsă de goșci ca voi, răspunde Stîngu Tauru. Și acu-i gata vorba. Dă drumul la motor, pînă nu vă-ntorc cu roțile-n sus.

— Tovarășe Calelungă, gîfîie un omuleț scund, într-o salopetă răpănoasă, uite colo, sub tei, colonelul ăla.

Dinspre postul de jandarmi, unde ajunsese Simu Belcotă, se aud fluierături. Sudalme. Strigăte furioase.

— Afară cu trădătorii din Prislop !

— Ăștia vor s-ajungem la gamelă.

— Dați-le una, să simtă. Prăpădiții !

Marinarul numit Calelungă duce portavocea la gură.

— Țărani muncitori ! Fraților ! Cine v-a luat mințile, fraților ? Am venit la voi cu inima deschisă. Vă-nvrăjbește dușmanul poporului, criminalul de Vărzaru, fascistul, omul lui Antonescu, care ne-a supt sîngele, care a umplut închisorile cu oameni nevinovați...

Lama nichelată a spadinei izbește portavocea cu un sunet sec, zburînd-o din mîna marinarului. Comandorul Borlovan sare pe scara mașinii. Din cîteva mișcări scurte, sfîrtecă cele două tablouri. Bucățile de hîrtie plutesc în aerul îmbibat de praf.

— Ce faci, lipitoare ? gîfîie omul de lîngă șofer, trăgîndu-l de panglica ordinului Mihai Viteazul.

Comandorul îi arde una cu tăișul spadinei. Stîngu Tauru înhață acordeonul și-l bușește în capul marinarului, care se pleacă după el. Pătru nu știe cum s-au schimbat toate în el, cum dintr-o dată s-a regăsit pe el cel adevărat, cum l-a năpădit o bucurie plină, dure-

roasă, cum a-nțeles fulgerător că ceea ce lipsea satului e acum aici, nespus de aproape și de în primejdie. O lasă pe Ruja. Răzbește prin mulțime. Îl înhață pe Borlovan de umeri, îi smulge spadina din mînă și i-o frînge pe genunchi. Cineva îl izbește peste ureche.

— Anarhie ! răcnește Borlovan. Se uită la el și nu-i vine să-și creadă ochilor. Cum... ai îndrăznit... Plutonier... Ai rupt spadina, bolborosește el livid, tremurînd, nemaiputînd să-și stăpînească nervii. Ai îndrăznit... Asupra superiorului.

Îl izbește cu cizmele. Cu pumnii.

— Jos comuniștii ! urlă grupul din jurul profesorului Belcotă.

Pavel Lala îl izbește cu un pietroi în tîmplă. Pătru se clatină. Pe urmă îl năpădesc prislopenii cu pumnii. Vede ca printr-o ceață roșie cum sar diavolii pe botul mașinii, de acolo pe cabină, se aude țipătul subțire, nefiresc de subțire, al unei femei, simte cum gheare nenumărate îi sfîșie hainele, știe că dacă se prăbușește acum, au să-l calce în picioare, se reazemă cu spatele de motorul încins, dă orbește cu cizmele, trage aer în piept, își revine, îi vede alături pe Pițu, pe Brîncuță, care urlă turbat :

— Ce vă făcură oamenii, nelegiuiților ? Ce vă făcură, mă ?...

Valul de asaltatori e răsturnat de pe mașină. Șoferul pornește motorul. Cei din camion lovesc cu manivela de la cric. Cu trompeta. Unul pălește cu un bocanc, pe care-l mînuie ca pe-o ghioagă.

— Omorîți-i cu pietre, strigă vînăt de mînie colonelul Vărzaru. Voi ăia din flancul drept. Puneți mîna pe pietre !

— Ucideți-i, dacă spune domn' colonel, tună Tauru ăl bătrîn.

Ianoșel, sluga lui Cristea Tauru, rînjește. Strînge cîteva pietre, se dă după un pom și începe să ia la ochi oamenii din mașina care se urnește mergînd de-a-ndăratelea. Prima piatră sparge parbrizul. Ianoșel scoate capul de după tei. Înjură scîrnav, pocnindu-l cu a doua piatră pe marinarul Calelungă.

Pițu cu Brîncuță și Mărtin Bălaci îl scot pe Pătru la Ramna.

— Să fugim pînă mai e vreme, spune Pițu. Are fața plină de vînătăi. Dacă pune mîna colonelul pe noi, aleluia !

Pătru se smucește. Geme frînt.

— Nu merg. Să-i scoatem pe copiii ăia din sat. Îi omoară.

— Nu-i omoară. Spală-te, Petre. Spală-te. Ești lac de sînge.

— Ce le făcură, mă Brîncuță, oamenii, să-i ucidă cu pietre ? Nu mă spăl. Să ne întoarcem.

Tunica îi atîrnă în flenduri, dezgolindu-i cămașa făcută ferfeniță, pieptul zgîriat, gîtul năclăit. Are pielița capului crăpată deasupra urechii.

Sîngele îi zvîcnește din rană. Ochii îi sclipesc ca la nebuni. Se clatină pe picioare. Mărtin Bălaci ia apă în pălărie. I-o toarnă în creștet. Apa-i curge pe obrajii stîlciți, amestecată cu sînge. Umbrele serii tremură pe fața verzuie a rîului. Pătru îngenunche pe mal. Își vîră capul în apă. Aude ca prin vis un cîntec străin, puternic, răzbătînd deasupra vuietului mulțimii, deasupra strigătelor, un cîntec bărbătesc, aspru. Se ridică cu apa șiroind.

— Nu-i omoară, șoptește Brîncuță. Auziți ? Cîntă.

— *Internaționala,* spune Pițu. Au inimă să cînte *Internaționala,* Petre !

13

Autocamionul, cu caroseria vopsită într-un verde-spălăcit, fără un pneu la roțile duble dinapoi, cu masca motorului proaspăt ciocănită, cu parbrizul spart, șonticăie pe drumul plin de umbrele serii. Tînărul cu părul vîlvoi stă pe podeaua îmbibată de ulei. Ține la piept capul blond al fetei înalte care admirase nedeia, înfășurat într-o zdreanță pătată de sînge.

— Te doare rău, Marișca ?

Fata deschide pleoapele cu gene lungi întoarse și zîmbește.

— Se strînge ofițerimea la munte, spune Calelungă.

— Bestia de Vărzaru.

— Mi-a spart acordeonul huliganul ăla... Da i-am caftit și eu cîteva sarmale, să mă țină minte!

— Vărzaru ăsta, cînd era prefect...

Calelungă povestește cum organiza Vărzaru urmărirea comuniștilor la Nădrag, la Ferdinand, la Topleț. Cum ținea muncitorii în carcere. Cerul verde și adînc al faptului de seară curge pe deasupra camionului. Tinerii se așază pe podea. Începe să fie frig. Umbrele munților aleargă în marginea drumului.

— N-am făcut mai nimic, spune Grigore Vîlcean. Cred că tovarășul Calelungă nu procedează bine cînd...

O rafală scurtă de pistol automat taie fraza tînărului. Gloanțele răpăie scurt în tinicheaua cabinei. Cineva geme înăbușit. Fetele țipă. Calelungă se repede la prelata grămădită într-un colț. Smucește un Deimler-Puch nemțesc.

— Culcat! strigă el răgușit. Culcat!

Autocamionul zvîcnește din toate feroneniile. Calelungă se sprijină de oblonul din spate. Vede prin norul de praf flăcările violete țîșnind din marginea șanțului Trage o rafală lungă, împrăștiată de smuciturile mașinii.

— E rănit cineva? întreabă el cu glasul uscat.

Șoferul conduce cu o mînă. Apasă accelerația pînă la fund. Cu dreapta îl ține pe omul de lîngă el. Fața acestuia, îmbibată de pilitura de fier, e galbenă.

— Te doare, Gheorghiță? Un' te pușcară, mă, n-auzi?

— În coaste. Mînă, nea Cristea. Mînă!

Simu Belcotă iese din șanț, cu automatul în cumpănire. Se uită după camion, care dispare la o cotitură, învăluit în nori rubinii de praf. Gheorghe aduce caii dintr-o rîpă. Tăiaseră o bucată de munte, să iasă în calea muncitorilor.

— Scăpară, mîrîie Gheorghe.

— Ne mai întîlnim noi, n-avea grijă... Tu du-te la Plugova. Spune-le camarazilor să urce mîine în Ilișova, la Izvorul Lotrilor. Să vină cu caii de povară, cu făină, mălai, niște brînză, cam pe două săptămîni. Cu vreo rudă de încredere, care să coboare caii.

— Zbor, cea' Sîmule.

Flăcăul încalecă. O ia la galop pe drumul mare. Simu Belcotă se uită după el pînă cînd nu mai rămîne decît un vîrtej subțire de praf, care se topește în umbrele înserării.

— Vă cer să-l arestați imediat pe anarhistul acela de plutonier în termen. Să-i dresați acte pentru insulta superiorului. Să-l trimiteți la unitate, din post în post.

— Domnule comandor !

— Nimic, căpitane ! Bestia ! Să-mi rupă spadina... Am primit-o din mîna regelui. Strașnic am ajuns ! Locotenent-comandorul Mihai Borlovan, cavaler al ordinului Mihai Viteazul, bușit într-o încăierare de un soldățoi.

— Vedeți, aici rezidă viciul acțiunii dumneavoastră. Sînteți victima propriului dumneavoastră temperament. Nu trebuia să vă băgați în încăierare.

— Ceee ?

— Trebuia s-o conduceți, domnule comandor, zîmbește sec căpitanul Victor Ceaușu.

— Are dreptate Victor, dragă Mihai. Ți-am spus întotdeauna. Ești prea violent.

— Domnule colonel !

— Lasă, lasă. Ce părere ai, Victore ? Dăm curs ? Îl trimitem în fața Tribunalului Militar ?

Discuția are loc în biroul postului de jandarmi. E aproape noapte. Figurile ofițerilor se desenează incert în semiobscuritate. Comandorul frămîntă dușumeaua cu cizmele lui franțuzești, scîrțîitoare. Colonelul privește absent pe geam.

— Cu îngăduința domnului comandor, să procedăm politic.

— Cum ? se răstește aviatorul.

— Politic. Îl voi aresta la noapte. Îl voi aduce sub escortă prin mijlocul satului, mîine în plină nedeie, îi voi arăta gravitatea faptului și urmările lui penale, apoi, de față cu martori influenți, îl voi elibera din ordinul dumneavoastră, pe considerente de amiciție grănicerească și de arme, și-l voi sili să facă *mea culpa*...

— Nu-nțeleg nimic din toată mascarada.

— Nici nu-i nevoie, Mihai, rîde spart colonelul. Dă-i mînă liberă lui Victor. E un geniu. Ascultă-mă pe mine. Apropo! Miky a plecat la practică într-un sanatoriu clujan. Îți transmite salutări. Haide, comandorule! Ne așteaptă grănicerii. Tu vii?

— Nu, papa. Mai am treabă.

Comandorul își pune cascheta cu coafă albă.

— Nemaipomenit! scrîșnește el. Nu cunosc un al doilea caz în analele armatei romîne. Să rupă sabia unui ofițer! Ar trebui să-mi trag un glonț în tîmplă. Vă dați seama, domnilor? Grănicerul ăsta întors de pe front a călcat în picioare, într-o clipă, toată istoria armatei romîne.

— Exagerezi, Mihai. Voi aviatorii aveți prea multă fantezie.

— Uitați ofițerii împușcați de trupă pe front? Nu trebuie să generalizăm faptul izolat. Poate a fost beat.

— Mă tem că am totuși dreptate, domnilor. Pe undeva, s-a frînt ceva. Am onoarea. După dumneavoastră, *mon colonel.*

— Am onoarea să vă salut! Contați pe mine, domnule comandor. Astăzi e necesar să trecem inteligența înaintea regulamentului.

Comandorul iese în urma colonelului, ridicînd din umeri. Căpitanul îi conduce pînă la mașina militară, puternică, pe șase roți, un *tout-terrain* german de comandament, cu capota lăsată. Șoferul, un sergent-instructor auto, deschide portiera.

— Ne abatem pe la moș Argintaru, spune colonelul Vărzaru urcîndu-se în mașină. Dacă isprăvești, vino și tu. Plec pe la douăsprezece. Mîine am o conferință la divizie, cu trecerile în cadrul disponibil...

Mașina demarează puternic, tăind întunericul cu lamele strălucitoare ale farurilor. Lasă în urmă miros de benzină arsă și de cauciucuri încinse. Victor Ceaușu își consultă ceasul-brățară. Intră în post. Din umbra zidului se desprinde statura bondoacă a sergentului-major Momîrlă.

— Să trăiți, domn' căpitan!

— Spune, Momîrlă.

— Amăriuții execută ordinul. Guguleștii vă mulțumesc și vă zic să trăiți. Profesorul i-a ciuruit pe ăia. Nu se pricepe. Au scăpat. Petre C. Dragalina s-a dus acasă cu prietenii lui.

Căpitanul bate darabana în birou. Oftează.

— Avem de lucru, Momîrlă. Avem mult de lucru, băiete! Așa, cam pe la două, să-l ridici pe derbedeul ăla de plutonier. Acum sună legiunea. Trebuie să-i împingem încoace pe cît mai mulți, Momîrlă.

— Îi împingem, dom' căpitan.

— Le tăiem crengile de sub ei, Momîrlă. Le spulberăm ultima speranță. Le închidem orice cale de întoarcere. Le arătăm muntele și-i împingem în munte. Înțelegi tu, Momîrlă?

— Cum ordonați, așa facem, dom' căpitan.

Jandarmul răsucește manivela telefonului de campanie.

— Alo, centrala! Legiunea? Stai pe fir, băiatule.

Victor Ceaușu apucă receptorul.

— La telefon căpitanul Victor Ceaușu... Domnul locțiitor politic mai e la unitate?... Da?... Sună-l și dă-mi legătura... Da... Am onoarea. Vă vorbesc de pe teren. Comuna Prislop... Vă semnalez fapte de mare gravitate. Colonelul Vărzaru... viitor prezumtiv socru... asta n-are importanță în relațiile de serviciu... împreună cu locotenent-comandorul Mihai Borlovan, dintr-o flotilă de vînătoare, mi se pare a treia... au asmuțit populația. Comandorul a atacat la sabie... La sabie. Cred că e bine să comunicați marilor unități în drept... Pe cine?... O coloană muncitorească de agitație... Jandarmii?... În urmărire. Știți foarte bine. Cazul criminalilor semnalați în ziarul *Timișul*... Cum?... Locotenent-co-man-do-rul a-vi-a-tor Mihai Borlo... M, de la manevră... Da... da... Borlovan, flotila trei de vînătoare... Perfect. Am onoarea să vă salut.

Receptorul lovește sec carcasa de ebonită. Victor Ceaușu se duce la geam. Își încrucișează mîinile pe piept.

— Numai să nu zboare undeva, la dracu, în străinătate, spune el încet. Pricepi, Momîrlă?

Mama pune apă la încălzit. Mădălina frămîntă-n neştire cîrpa galbenă pătată de sînge, cumpărată de Pătru la nedeie. Nică face mică feştila lămpii, care afumă, bocăne cu piciorul de lemn şi se răstește la Pițu, care stă cu amîndoi copiii adormiți, în brațe.

— Lasă-i aici. Culcă-i aici. Unde fenea îi duci acum, la miezul nopții?

— Mergem acasă, spune Năstăsia. Noapte bună! Aveți grijă de el. Nu-l lăsați să plece.

Pătru se scoală de pe laviță, gemînd. Cîrpa cu care-i legat peste cap, cîrpa de sărbătoare a Liviei, a făcut-o scoarță de sînge.

— În noaptea asta mă duc la plasă, Pițule. Auzi tu? În noaptea asta. În sat nu poți intra cu camionul, Pițule. Nu poți pătrunde-n el decît pe dinăuntru, auziți voi? Pe dinăuntru. Prin inima lui...

Ochii îi ard. Năstăsia își face cruce. Nică se uită la fie-su, cu gura căscată. Mama aţîţă focul.

— Hai să te spăl, Petre, spune Mădălina.

Se gîndește la cîrpa galbenă pe care-o visa cînd urca cu Gruiță la moarte. Uite, acu are cîrpă galbenă.

— Prin inima satului, Pițule. Prin gîndurile lui. Aia-i musai să facă ei. Nu cu camionul. Să ne ducem în calea lor, Pițule. Eu nu mai stau neam.

Are buzele uscate. Tunica, făcută ferfeniță, îi atîrnă jalnic.

— Duc copiii şi mă-ntorc, Petre. Mărg cu tine.

— Ştiam eu c-ai să mergi. Haide, Mădălină! Scoate ţoalele. Astea-mi sînt strîmte. Nu vezi ce strîmte-mi sînt? Nu mai încap în ele. Le-am umplut acolo, pe front. Acu mă lapădă, Pițule.

— Doamne, apără-mă! şoptește Nică, făcîndu-şi cruce.

— Are dreptate, spune Pițu. Hai, muiere... Tu gată-te de drum.

— Văzurăți un strop de sînge, zîmbește strîmb Pătru, şi vă muiarăți. Of, muieri, muieri!

Iese-n noaptea înstelată, împreună cu Pițu. Trage adînc în piept aerul răcoros, plin de miresmele coapte ale verii. Pițu cu Năstăsia urcă prin grădină, sub luna

plină. Pătru aude scîrțiitul porții. Pași îndesați. Vede coafa albă, strălucirea cozorocului, licărul slab al decorațiilor. Se repede din capul scărilor.

— Aha! Va să zică repeți atacul, beștie roșie! Atunci, ține.

Glonțul de browning, tras de la doi pași, i se-nfige-n piept.

— Voi, lipitori, geme Pătru.

Mădălina iese cu toporul. Pătru se-mpleticește. Femeia-l prinde-n brațe. Mama apucă toporul. Se repede la ofițer. Mihai Boîlovan iese trîntind portița. Nică strigă din prag. Se aude zgomotul unei mașini, care se îndepărtează cu viteză.

LINIŞTEA DINAINTEA FURTUNII

ÎNCEPUTUL

1

— Cum îi merge ?

— Doptoru zice c-a scăpat. Of, leică !

— Zi-mi Năstăsia.

— Of, Năstăsio ! Cîteodată stau lîngă el şi nu-l mai cunosc. Ori poate nu l-am cunoscut niciodată. Omul ăsta ascunde-n el ca-ntr-o mie. Ca-ntr-o viaţă.

— A scăpat de plumbul războiului.

— La asta mă gîndesc şi eu. Nu-l omorîră ăia, şi-l omoară ofiţîrii.

— Al meu e la judecată cu Bimbi. A treia oară cînd îl poartă Bimbi la plasă. Gîndesc că-i vremea să se-ntoarcă. Ţi-am adus nişte miere de albine. Pune-i-o în lapte. Moaie pieptul.

Năstăsia pleacă la deal. Mădălina rămîne singură sub cerul verde de septembrie, învăluită de aromele amare ale toamnei. Mădălina culege fasolea. Nică, îmbătrînit, schimbă cîteva propte la meri. Îi tremură mîinile. Coboară din fînaţ. Şontîcăie fără vlagă. Se aşază lîngă ea, între tufele de ardei iuţi cu carnea roşie, lucioasă.

— Nu mai avem făriná, spune el uitîndu-se în cerul verde, de toamnă.

Voica se apropie de gard. Mădălina o simte. Se lasă în genunchi. Îşi scutură poala plină de păstăi pe ţolul întins în potecă.

— Răzbeşte ? întreabă Voica.

— Răzbește, răspunde încet Mădălina.

Pe undeva tocăne o ciocănitoare. În lunca Toplei se-ngînă un grangur întîrziat...

— Peste o săptămînă te ții pe picioare?

— Și mîine, domnule.

— Aici nu-ncape vorba asta. Ni-s tovarăși. Mîine nu poți umbla. Voi ce ziceți?

— Nu poate, tovarășe, spune Ilie Brîncuță.

— Așa-i, întărește Iancu Vichente.

— Pînă nu-l văd eu rumân, cu sîngele-n obraz, nu se mișcă el din pat, se aude din cuină glasul mamei.

— Pune-l pe picioare, maică. Pune-l pe picioare. Abia acum începe lupta.

Mama tace. Stă lîngă vatră. Își șterge ochii cu dosul palmei. Iarăși luptă? Nu i-o fi fost destul? Se uită la omul așezat pe laviță sub chipul lui Franț Joseph. Stă în lumina firavă care se cerne prin fereastră. Are o față mare, lată, e voinic, dar slab și galben, parc-ar fi ieșit din ocnă. Vorbește gros despre niște oțelari. Ea își mută privirea la Pătru, care zace cu pernele căpătîi sub duna moale a Mădălinei, și-l vede ascultînd lacom, cu fața trasă de suferință, cu sprîncenele încruntate, cu buzele uscate. Cum stă așa, e leit Niculae al ei. Așa stătea și Niculae cînd bolea. Așa i se subția nasul. Poate că n-a murit în foc. O fi murit într-un pat străin și s-o fi zbătut cu plumbii-n el cum s-a zbătut Pătru, că i-a rupt inima...

— Cam din '27 sînt în mișcarea sindicală, mă fraților! Între 1935 și 1939 am fost președintele sindicatului metalo-chimic din Ferdinand. În '39, cînd am făcut greva...

— Erau și cîțiva prislopeni acolo. Roboteau la cuptoare, spune Iancu Vichente. Almăjenii se făleau cu Gherman al lor, de la socialiști.

— Gherman ăsta e un trădător. Un oportunist. A venit la noi, ticălosul. Răcnea să-ncepem lucrul, că altfel ne militarizează. L-am fluierat. Cu oțelarii le vine cam greu ăstora ca Gherman. Așa că acu umblu pe sate să organizez celule de partid.

— Ziceai că eşti din Feneş, tovarăşe, spune Pătru, istovit.

— Din Feneş.

— Atunci, cunoşti muntenii.

— Îi cunosc. La Rusca avem o organizaţie tare. Sînt şi mulţi proletari agricoli acolo. Lucrători la pădure. Merge mai lesne.

— Să nu mai vină cu camionul tovarăşii. Aşa-i, Brîncuţă ? Să intrăm în sat dinăuntru.

— Nici nu se poate altfel, mă fraţilor ! Să găsim nişte oameni gospodari pentru Frontul Plugarilor.

— Poate Belcotă. Ce zici, Brîncuţă ? Da tu, Vichente ?

— Om.

— A-ntîia.

— Cu vipera aia care te-a împuşcat ce ai de gînd ?

Pătru se ridică în coate. Îl priveşte cu ochi strălucitori. Febrili.

— Ziceai că-i revoluţie. La revoluţie nu merge cu judecata, tovarăşe. S-or mai schimba ei plumbi între noi şi-ntre alţii. Fii dumneata fără grijă. Pe urmă, n-am martori...

— Îl laşi în plata Domnului ?

— Îl aştept, tovarăşe, gîfîie Pătru. Asta-i fac. Îl aştept.

— Voi să vă gîndiţi bine pînă cînd mă-ntorc în octombrie. Vă las adeziunile aici. Care intră la noi la comunişti. Asta-i. Voi ştiţi ce ne aşteaptă ? Facerea lumii, fraţilor ! Facerea lumii ne-aşteaptă.

Omul are nişte mîini late, muncite. Şi le sprijină pe masă. Părul — negru, moale, ondulat, umezit de sudoare. Răsuflă greu.

— Cred că m-am betejit în lagăr, zîmbeşte el. Cînd vorbesc, mă astup. Sînt cam ostenit, şi pînă la Cănicea am o bucată de vreme. Mă apucă noaptea-n codru.

Afară înserează. Pătru se uită la Iancu Vichente. La Brîncuţă. „Se gîndesc la facerea lumii", îşi spune Pătru. Au feţe supte. Pline de taină şi de putere. Au feţe de dumnezei. În odaie, umbrele amurgului se lungesc nefiresc pe ziduri. Oamenii tac. Îşi ascultă gîndurile.

— Tăureştii ăia or să vrea să ne bea sîngele, şopteşte Ilie Brîncuţă.

— Zicea... domn' maior... tovarășul Catalina să-l așteptăm pe secretarul de plasă, că el vine cu organizarea.

Oțelarul de la Ferdinand rîde ușurel.

— Păi n-a venit ? Eu sînt secretarul ăla de plasă.

De afară se aude tropotul unui cal și duruit moale de șaretă. Mama iese-n prag într-un suflet.

— Bună seara, domnu' doptor. Poftiți, poftiți... Hai, Pițule, și tu. Poftiți, domnu' doptor.

Doctorul — înalt, slab, cu zvicheri, ușor adus de spate — rămîne în prag. Își obișnuiește ochii cu semiîntunericul. Mama îi face plecăciuni. Pițu, obosit, cu opincile enorme pline de praf, își lasă bățul cu traista în cuină. Oamenii tac. Se uită la doctor, care și-a pus geanta pe masă.

— Am întîrziat, spune doctorul. Se așază sleit pe marginea patului. Apucă încheietura vînjoasă a Pătrului, cu degete subțiri, îngălbenite de nicotină. — Am avut o naștere Sub Pogara. N-am medicamente. Dumneata ai medicamente ? îl întreabă pe secretarul de plasă. N-ai nici dumneata. Firele de lumină ale amurgului îi joacă în sticlele bombate ale zvicherilor. Oamenii mor, și eu n-am medicamente. Tu scapi. Ești cît un taur. Uite ici. Rana ți s-a cicatrizat. Da femeia aia a murit. Și ea, și copilul. S-a subalimentat. Mîncați prost, asta faceți. Mîncați prost. Nu știți să trăiți. Ăia de Sub Pogara n-au mălai de jumătate de an. Era tînără și frumoasă. N-a rezistat. A pierdut prea mult sînge, știu și eu ?...

— Mănîncă prost, n-au mălai, doctore ! Auzi, n-au mălai, spune secretarul de plasă.

— Poate aveți o cană cu lapte.

Doctorul își șterge fruntea brobonită. E neras, cu gulerul cămășii murdar, sfîrșit, neglijent, are pete de sînge pe dosul palmelor, pe manșetele cămășii. Mama îi aduce laptele. Îl bea lacom, clănțănindu-și dinții pe marginea cănii.

— Medicamentele se vînd la negru, doctore ! Directorii de spitale, medicii-șefi fac averi. Vînd la negru.

— Da. Se vînd la negru, șoptește doctorul. Dacă n-ar fi fost baba Belcotă cu unsorile ei de nalbă-creață... Glonțul era ruginit, Petre. Te duceai... N-ai febră. N-am

termometru. L-a spart un copil. Da, n-ai ! Mănîncă, să te-ntremezi. Pasăre la-nceput. Pe urmă... Știu și eu ?...

Mama își pune mîna la gură. O podidesc lacrimile. Auzi ? Pasăre. N-a mai rămas în curte decît Iancu, cocoșul. Toate găinile i le-a fiert lui Pătru. Doptoru ăsta știe una și bună. Dă-i pasăre. Are să-i dea. Dacă-i nevoie, are să vîndă o oaie, să cumpere păsări.

Doctorul oftează. Se ridică, șovăie, își trece mîna peste frunte.

— Groaznic ! bolborosește el. Mălai. N-au ce mînca. Groaznic !

Își uită geanta pe masă. Se lovește de uscior. Mama fuge cu geanta după el.

— Măi tovarășe Petre, nu-i vreme să zaci. O să trimitem de la plasă un camion cu mălai și niște medicamente. Vedeți voi de ăia de Sub Pogara. În țara mălaiului. Tu-i...

Cineva tușește pe prispă. Intră Mărtin Bălaci cu Florea Belcotă ciungul.

— Ăsta-i Mărtin Bălaci, de care ți-am vorbit, tovarășe secretar. Și ăsta-i Florea Belcotă. Neam cu Belcotă, de ziceam pentru Frontul Plugarilor. Spune, Pițule, ce făcuși la judecată ?

— S-a amînat. Mă poartă pe drumuri pînă turb.

— Știi, tovarășe secretar, el e cu condica aia de datorii pe care a rupt-o.

— Da, da. Condica. Te-ai apucat să rupi condicile cu datorii ? zîmbește secretarul. O fi vrun semn și ăsta. Zici că te-a amînat ? Pe cînd ?

— Pe 10 octombrie.

Omul scoate un carnețel cu scoarțele ferfeniță. Un capăt de creion. Notează ceva în carnet.

— Să vii în zece, la mine la plasă. Înainte de judecată. Auzi ?

— Vin.

— Să-ntrebi de Alexandru Jucu... Va să zică, aici am ajuns cu începutul. Ne cunoscurăm. Vă povestii ceva de greve. De lupta clasei muncitoare... De ce-a făcut partidul pînă acum în satele din pustă. Să-nființăm celula. Pe urmă vă bateți voi și pentru consiliul comunal de inițiativă, și pentru comisia interimară. În octombrie o să se

ţină conferinţa naţională a partidului. O să ştim să luptăm mai bine de acum încolo. Principalul e să intraţi în consiliul comunal de iniţiativă. Să ajungeţi la inima satului, pe dinăuntru, aşa cum spunea tovarăşul Pătru.

— Da cu reforma agrară ? şopteşte cineva.

Se face tăcere. Secretarul de plasă priveşte-n gol.

— La pustă merge. Aici ?...

Pătru îi urmăreşte faţa, dintr-o dată chinuită. De ce-o fi chinuit obrazul secretarului, care zice c-a fost oţelar la Ferdinand şi l-au vîrît la carceră şi-n lagăr... Tăureştii ? Gonţeştii ? Guguleştii ?

— Aici are să fie greu, dar trebuie !

— Are să fie greu, rîde prostește Mărtin Bălaci, şi Pătru înţelege că-i e frică.

Nu mai ascultă ce spune oţelarul despre comisia interimară, care e obligată să pună în practică legea reformei agrare. Se gîndeşte la Tăureşti. La Gonţeşti. La Guguleşti şi la puterea lor asupra satului. Acum vine un oţelar şi-i vorbeşte lui de o comisie interimară. Ce-i aia interimară ? Care are putere să umble cu legea de împroprietărire. Îl doare rana, e sleit. A mai avut şi altă dată răni în trup. Îl dureau şi-atunci. Se trezea noaptea în spitalul de campanie. Era singur... Auzi, să intri în comisia interimară şi să aduci acolo legea...

— Cu organizarea, tovarăşe secretar, şopteşte el cu glas gîtuit.

— Păi... Omul răsfoieşte carnetul. Uite ici, Prislop, 15 octombrie. Ia stai, facem altfel. Azi e în 20 septembrie. Ia să zicem noi aici Prislop, 1 octombrie. La 1 octombrie, mai sub seară, vă gîndiţi unde ne adunăm, fără zarvă, şi punem bazele celulii de partid.

— Numa să nu uiţi, tovarăşe secretar, spune cineva din umbră, că noi...

— Vi-s sătui de vorbe, rîde oţelarul. N-ai auzit de planificare ? Nu-i nimic. O s-auzi. Eu vă las cu bine. Asta-i tot pînă la-ntîi.

Alexandru Jucu se scoală greoi. Strînge bărbăteşte mîinile celor adunaţi. Afară se cern apele zmeurii ale amurgului. Se opreşte la picioarele patului. Se uită lung la Pătru.

— Frăție, rana asta s-o ții ca pe-o decorație. Auzi? Sîngele ăla de-l vărsași stropi facerea lumii.

E noapte tîrzie. Pe geamurile deschise intră frigul toamnei, amestecat cu mirosul amărui al livezilor gata de cules și cu lumina verde a lunii. Pătru pipăie scoarțele moi ale broșuricii lăsate de secretar. Nică sforăie cu țolul tras peste cap. Mama și Mădălina lucrează ceva în cuină. Rana nu-l mai doare. Glonțul de browning, nici cît unghia, e făcut pentru carne moale, de domn. Se simte slăbit. I-a scris generalului încă înainte de negeie. L-au lăsat la vatră. Generalul Cristescu era numai colonel la Vyzovice...

Venise într-o noapte, la compania de cercetare. Era zăpadă, lună, brazii sclipeau. I-au atacat alpinii fasciști pe schiuri. Colonelul a ieșit cu pistolul. A luat un glonț în pîntec. Compania s-a retras. Nemții îi împușcau cu automatele pe răniți. El — era sergent-major atunci — s-a întors. Văzuse unde căzuse colonelul și l-a scos de sub nasul schiorilor, tîrîndu-l prin zăpada afînată... Colonelul s-a vindecat. Prin martie, a luat comanda diviziei. Îl făcuseră general...

Mama deschide ușa.

— Doarme, șoptește ea.

...Ce noapte fusese noaptea aia de la Vyzovice! Albă și scînteietoare, și cum lunecau schiorii pîrîind din automate!... Secretarul ăsta e greoi ca un urs. Parcă poartă-n spate lumea-ntreagă. L-au petrecut pînă-n sat Brîncuță și Iancu Vichente. Iancu Vichente zice c-a lucrat la Ferdinand. Trebuie să se-nțeleagă cu Bloch. A stat în lagăr. L-au chinuit și pe el...

— Atunci, ce-i facem de fărină?

— Zic să-mi vînd niște țoale.

— Ce țoale, Mădălină? Ce să iei pe țoale? Și cît ne ține fărina aia luată pe țoale? Și tu să rămîi goală?

— Atunci?...

— Punem războiul. Am auzit că se mărită Ruja.

— Cu cine?

— Cu Pavil Lala.

Pătru o simte pe Mădălina suspinînd ușurată.

— Să se mărite odată!

— Vorbesc cu mîni-sa, să ne dea să-i ţesem.

...Muierea de Sub Pogara a murit de foame. S-ar putea una ca asta? Colonelul îşi astupase rana cu palma. Era greu şi galben...

— Mîine să-l tăiem pe Iancu, spune mama.

— Ne omoară tata. Ne omoară!

— Nu-l tăiaţi pe nici un Iancu. Hai, Mădălină, şi te culcă.

— Nu dormeai, dragule?

— Mă gîndeam, mamă.

— Tăiaţi-l odată şi tacă-vă meliţa, coţofenelor, izbucneşte Nică de sub ţol. Nu l-a făcut un cocoş pe Nică Drăgălina...

Se răsuceşte, geme şi pufăie mînios.

Se aud foşnete de fuste. Lipăit de tălpi. Simina scînceşte prin somn... Era galben colonelul, cu faţa broboane, şi prin brazi ţupăiau veveriţe... Mădălina se strecoară în pat. Se lipeşte de el. E caldă. Miroase a lapte de oaie, a foc făcut în vatră. Îi sărută rana, gîtul şi colţul buzelor. Pătru îi ia capul în palme, îi aşază obrazul la subsuoară şi-i dezmiardă cosiţa revărsată pe umeri.

— Dormi, brăduţu meu; dormi, Petre, şopteşte Mădălina.

Pătru se pătrunde de căldura vie a femeii. Îi simte inima bătîndu-i la piept. Îi mîngîie umerii rotunzi, tari şi catifelaţi, apoi adoarme. Afară, peste lunca Toplei, peste coamele livezilor şi peste creştetul negru al codrilor se cerne lumina verde, spălăcită a lunii în scădere.

2

După-amiaza de 1 octombrie e senină, călduţă şi adîncă. Pămîntul miroase trist, a ierburi palide. Frunzele nucilor sînt melancolice. Peste livezile bolnave de ftizie, în aerul aproape incolor, trec funigei. Oamenii stau tolăniţi lîngă sălaşul lui Florea Belcotă, aşezat în malul unui pîrîu care se varsă în Ramna, deasupra morii lui Pavel Lala.

— Nu mai vine tovarășul ăla, spune Mărtin Bălaci. Și iar îmi trage Bimbi din plată.

Șade rezemat cu spatele de bîrnele sălașului.

— Vine, Mărtine ! E doar planificat.

— Dă-te, mă Vichente, dracului ! Planificat ! Auzi la el ce vorbă scoase.

— La iarnă-i musai să lucru la stînjeni. Nu ies la capăt, și pace !

— Cum nu ieși, mă Brîncuță ? Ai oi. Ai cinșpe pruni.

— Nu ies, Pițule.

— Eu v-aș propune ceva, spune Sergiu Bloch, frămîntîndu-și degetele.

Stă pe un bolovan de gresie. Pe sub haina de doc poartă o flanea de lînă țărănească, nevopsită.

— S-auzim.

— Eu aș zice, tovarăși — spune cuvîntul sfios, înroșindu-se — aș zice să constituim sindicatul muncitorilor forestieri din Prislop. Stabilim lefurile zilerilor în funcție de prețuri și silim patronii să le plătească. În plus, îi silim să facă un economat. Să aducă alimente, cum spunea atunci tovarășul acela din Rusca.

— Și dacă nu vor ? întreabă Florea Belcotă.

— Dacă nu vor ? Nu lăsăm să lucre joagărele.

— Sîntem cam puțini, Petre. Dacă i-am putea aduce pe toți... Și slugile, și păcurarii, și pe ăi de la mori. Atunci se schimbă socoata.

— Nu vă spuneam eu că Pițu ăsta are un cap cît doi ? rîde Pătru. Ia tăceți, mă. Vine un camion. Ia uite, ăla de pe scară e Ianoșel Sabin, păcurar la Ilie Jura.

— Ptiu, anafura mamii lui ! Ălălalt seamănă cu Ianoșel, ăla care te-atinse cu frîul la priveghi.

Mărtin Bălaci înjură crîncen. Sergiu Bloch se-nroșește.

— Aia de pe saci e muiere-ta, Petre, spune Pițu.

Camionul se oprește-n drum. Ianoșel Sabin sare de pe scară. De lîngă șofer se dă jos secretarul de plasă.

— Petree ! Petre ! strigă Mădălina, fluturîndu-și mîna.

— Hai acolo.

Alexandru Jucu gîfîie de parc-ar fi dus camionul în spate. Îi bate pe umăr. Rîde singur. Se-nvîrte în jurul mașinii. Lovește pneurile cu vîrful bocancilor.

— Am aici doi candidați, îi spune el lui Pătru. Oameni exploatați. Ce ziceți, frăție, de sacii ăștia, ai?

Ianoșel, sluga lui Cristea Tauru, rînjește mieros. Se gudură pe lîngă Pătru.

— Hai sus, tovarăși. Ne repezim pînă la Pogara. Ce zici, tovarășe Petre? Nu zici nimic? Cum e drumul? Încape mașina?

— N-or văzut ăia mărșînă de cîndu-i lumea lume, spune cineva.

Oamenii se suie în camion. Drumul de munte e plin de bolovani, îngust și prăpădit. Crengile arinilor biciuie cabina. Mădălina chicotește. Stă în vîrful sacilor; e frumoasă, rumenă și veselă. Se pleacă la urechea lui Pătru.

— Nu știa pe un' să vină cu mărșîna. Vezi, poate ne dă și nouă, dacă ești de-ai lor.

Pătru o strînge sălbatic de mînă. Mădălina geme. Îi trece veselia.

— C-un sac din ăsta ajung pînă la Crăciun, spune Mărtin Bălaci.

Mîngîie sacul cu labele lui negre, scorojite de muncă.

— Taci! șuieră Pătru. Taci, n-auzi?!

Oamenii îl privesc mirați. Din mașină se văd undele aurii ale Ramnei și petele galbene de soare căzute pe fața apei prin sita rărită a frunzetului.

Cum de nu înțelege Mădălina că drumul pe care-l fac ei astăzi n-are asemănare cu nici un drum de pînă acum? Uite-o aici lîngă el, cu genele umezite de aerul tăios, cu o șuviță de păr arămiu jucîndu-i peste frunte, bucuroasă că se plimbă cu mașina, mulțumită și parcă împăcată cu viața. Își strecoară palma aspră și fierbinte sub mîneca bărbatului. Îl strînge dornic de încheietură. Nu-i spune o vorbă, și el ar vrea să-și audă gîndurile prin gura Mădălinei, s-o audă cum se minună că niște oameni muncitori se gîndesc la alți oameni muncitori de Sub Pogara, bătuți de Dumnezeu între munții lor, că-i ajută cu făină. Ar vrea să audă de pe buzele alea roșii, pătimașe, nu vorbe de dragoste. Ar vrea să-l

întrebe cum se simte el, Pătru, aici în mașină și să-l ghicească alt om, așa cum e acum, cînd se duce să-mpartă făină, cînd toată viața a muncit pe la alții pentru un ciur de mălai. S-audă buzele astea roșii, umede, cum îi zic :

„— Mă, Petre, am auzit că faceți voi o comisie și aduceți legile reformei agrare, să nu mai moară de foame muierile de Sub Pogara.

— Facem, Mădălină.

— Ce oameni sînteți voi, de umblați cu legile ?"

Buzele roșii, umede, care zîmbesc cald, se miră că ăștia din camion umblă cu legile. Aici, unde legea era pusă ca o lespede de mormînt și-o țineau cu mîinile lor Tăurești și jandarmii, și avocații și tribunalele, o lege aspră, nemiloasă, la care ei nici nu cutezau să ridice ochii, aici vine un om care-i secretar de partid la plasă și le spune lor că guvernul le dă legea pe mînă, altă lege, a împroprietăririi — auzi, Mădălină, și tu, Mărtine, care nu-nțelegi ce vreme duceți voi în camion, auzi, mă, ducem vremea în camion, și de asta sîntem, prostule, înalți cît munții și mai înalți decît ei, mai drepți și mai mîndri. Își aduce aminte cum a zis secretarul de facerea lumii ; uite-așa începe facerea lumii, cu ei, niște flenduroși, care au să dea un camion de făină la ăi de Sub Pogara, cum n-au dat nici generalii, nici regii. Dar ei ?...

— Un camion de făină dați, Petre, șoptesc neauzit buzele Mădălinei. Mă mir de unde-aveți voi atîta făină și-atîta inimă.

— Avem, că noi ni-s legea ai nouă.

E mare, puternic, bun, și de aceea se miră cînd Mădălina îl strînge de mînă și-l întreabă cu glas tremurat :

— Ți s-o deschis rana, Petre, că arzi ! Îți ard ochii și...

Pătru rîde amar. Mașina trece pe lîngă undele aurii ale Ramnei. Păcat ! Buzele roșii n-au înțeles cît e el de altfel și ce gînduri așteaptă de la ele. Petele galbene de soare căzute pe fața apei tremură, se sparg, și-n adîncimi săgetează păstrăvii...

Deasupra cătunului se ridică Sglivărul și Vlașcu. Jos, printre livezi, printre stînci și pripoare mîncate de ape, curge Camăna. Casele din Poiana-Lungă se-nvăluie în

fumul albăstrui care iese în șuvițe prin șindrila acoperișurilor. Copiii coboară cu oile. Cu caprele. Cîteva bătrîne, uitate de moarte, se uită de departe la mașina lăsată într-o coastă. Alexandru Jucu se scarpină în cap. O babă-și face cruce.

— Care cunoaște pe cineva ? întreabă oțelarul.

— Ce nu v-apropiați, maicilor ?

— Ce-i aia, Chivo ? Ce-i joavina aia-nfierată, n-auzi ? țipă o bătrînă la urechea alteia.

— O fi mărșină, cum povestea nepotă-tu c-o văzut în pustă.

Pe drumul rîpos, înșurubat în coasta muntelui, coboară o muiere cocoșată sub o sarcină de fîn. Pătru îi iese-n cale. De sub fîn nu se văd decît opincile cu guma roasă și poalele murdare.

— Măi muiere !

— Ha...

— Cu cine stăm noi de vorbă ? Nisăm de la Partidul Comunist și v-am adus niște fărină.

Se-apropie și Mădălina.

— Spune-i, Petre, lu ăla de mînă, să dudăie.

Pătru o privește chiorîș.

— Să nu te mai...

— Las', c-am priceput, zîmbește Mădălina. Dacă nu-i, nu-i !

Muierea, frîntă, cu fruntea aproape de gurguiele opincilor, înghenunche. Se-ntoarce într-o rînă. Așază sarcina ușurel. Pe urmă se ridică. Răsuflă greu. Se pune pe picioare.

— Coborîi din Vlascu, spune ea pierit.

E o muiere puțintică, slabă, poate tînără, cu fața străvezie, cu pielea zgrunțuroasă, galbenă. Sînii îi atîrnă fără vlagă sub ciupag. Se uită la Mădălina cu ochi osteniți. În jurul gurii i s-au înfipt cute amare...

— Coborîi din Vlascu, șoptește muierea. Cu fîn pentru capră.

Pătru se uită în depărtarea palidă în care plutește muntele Vlascu. Se uită la muierea pirpirie. I se pune un nod în gît. Se apropie un cîrd de copii. O fată mărișoară, nepieptănată, cu oasele desenîndu-se cenușiu sub

pieliţa subţire. Ţine în braţe altă fată, poate de-un an. Pe lîngă ea merg patru copii. Au capete mari. Umeri subţiri. Burţi umflate. Mădălina se-ntoarce la maşină.

— Pătru zice să dudăiţi, spune ea tare.

— Claxonează, frăţie. Claxonează, că ne-apucă ziua aici.

— Făriná ? întreabă femeia în jurul căreia s-au adunat copiii. Cu cît o daţi ?

Ochii i se măresc. Încearcă să-i zîmbească lui Pătru cu o urmă de cochetărie. E ştirbă, n-are decît nişte rădăcini galbene în loc de dinţi. Pe urmă ochii i se cască peste măsură, şi femeia izbucneşte într-un plîns mut, neomenesc. Şoferul claxonează strident. Babele se-ndepărtează, făcîndu-şi cruci mărunte. De prin casele pitice de bîrne, unele lipite cu pămînt, îngropate sub acoperişurile negre şi sub pometuri, se simte mişcare. Peste gardurile de mărăcini se arată feţe bănuitoare.

— Care-i ăla cu nevasta moartă acu-s două săptămîni, mă muiere ? Hai şi nu mai boci, că făriná-i fără plată.

— Tovarăşe Bloch, sînt aici cam 800 de chile de făină şi cam 1.200 de bucăţi de conserve cu carne de porc. Eu propun să adunăm sărăcimea. Să faci un tabel. Fiecare casă cîte suflete are... Uite aici hîrtie şi creion. Voi, tovarăşi, daţi o mînă de ajutor la împărţeală.

— Ia faceţi-vă-ncoace, mă muieri ! strigă Mădălina. Aduceţi nişte traiste, ceva. La ce vă uitaţi ca proastele ?

Văzînd-o pe Mădălina foindu-se pe lîngă maşină, muierile prind curaj. Se-apropie. Maşina n-a putut urca mai sus de cele dintîi case ale cătunului, semănate sub coasta muntelui. Aici e o pajişte, sub nişte uluci, deasupra cărora îşi împrăştie ramurile un nuc vechi.

— Hai, dragele mele, spune vesel Alexandru Jucu. Poftiţi la făriná. Cîte una. Vă spuneţi frumuşel numele, cîte guri aveţi în casă, unde vă lucră bărbaţii. Ei, iacătă-i şi pe gospodari. Apropiaţi-vă, pogărenilor.

— La ce să ne scrie numele ? se aude un glas înrăit de muiere.

— Nu vrem să ne scrie numele.

— Cine ştie ce-i în mărşîna asta ? !

— Se aude că vor să ne ia copiii.

— Cine vi-s voi ?

Oţelarul se uită îndurerat la chipurile sălbăticite ale femeilor. Cei cîţiva bărbaţi tineri, nerași, se apropie nepăsători. Sergiu Bloch își întinde hîrtia pe aripa mașinii. De pe drumul care șerpuie leneș prin fața caselor din cătun, vin patru bătrîni.

— Ăsta-i Mărtin Bălaci, de la compania patra, spune unul dintre pogăreni.

— Noroc, frati-miu ! se bucură Mărtin.

Soarele se pleacă peste Cernevîrful muiat în sînge. Cu toate că cei doi se cunosc din război, pogărenii se lasă greu.

— Nu ne scrim, spune unul cu fire albe în barba nerasă de-o săptămînă. Se aud multe. Ne scrim acolo, și pe-un ciur de făină ne luaţi oile.

— Așa-i.

Alexandru Juncu se face alb.

— Pe aici a trecut un găzdoni înaintea noastră, îi spune el lui Sergiu Bloch... Mă-mă, că nărozi mai sînteţi ! Care va să zică, auzim noi că vi-s înfometaţi...

— Care noi ? se răstește cel cu fire albe în barbă.

— Ia ascultă, tu ăla. Dracu să-ţi dea făină cînd crăpi de foame, și s-o iei. Vreţi să veniţi aici, ori întorc mașina și-o descărcăm în Poiana-Lungă ?...

Muierea care-și lăsase sarcina de fîn în drum alergase acasă și se-ntorsese cu o traistă.

— Dumnezeu și Maica Domnului să vă dea sănătate, domnule. Fii bun și scrie-mă acolo. Mă cheamă Dragomir Saveta, am șase copii, și bărbatul, Dragomir Ioan, o murit pră front. La primărie nu-mi dă pensia.

— Ai copii mici, se vîră Mădălina.

— Am, se rușinează muierea, că nu pot singură, da ăsta-i beţic și lucră la stînjeni. Ce cîștigă, bea.

Cei doi fraţi Ianoșel aruncă un sac de făină pe oblonul mașinii. Piţu și Brîncuţă îl coboară. Mărtin Bălaci își face de lucru la sacii de conserve. Vîră cîteva cutii în sîn. Dragomir Saveta se lasă în genunchi. Deschide gura traistei cu mîinile tremurînd...

...De poartă atîrnă o cîrpă neagră. Casa abia se ţine sub gluga de șindrilă. Omul stă pe prag. Se uită la fetiţa cu păr negru, creţ, care mușcă dintr-un măr. După ce mușcă, omul îi întinde un olcuţ cu lapte.

— Bea la tata, spune omul. Bea.

N-aude pașii lui Pătru. Capra, legată de-un prun, behăie ușor.

— Bea la tata, bea...

Afară se-ntunecă, și omul se uită cum fata cu păr negru și creț mușcă din măr și soarbe cîte-o gură de lapte.

— Nu-i mai da măr cu lapte, spune Pătru, și nu-și mai cunoaște glasul. Strică la burtă.

— N-am altceva, răspunde cel din prag, fără să-l privească. Ea s-o dus, știi doar că s-o dus, am pus și cîrpă. Acu mi-s singur și n-am, că mă batjocorește Dumnezeu...

A ieșit tot cătunul. Mai ales babe. Cu saci. Cu traiste. Copiii se-ncurcă printre picioarele muierilor. Se-nnoptează. E rece. Deasupra, în cerul verzui, încep să clipească stelele. Pe vale s-a strîns un văl de ceață și întunericul. Pătru știe acum că pe om îl cheamă Văler Sava. Stă cu el în poartă. Se uită cum împarte secretarul făina și cutiile de conserve. Îi place că Mădălina nu se află-n treabă de pomană. Numără cutiile de conserve. Grăbește muierile. Glumește cu Mărtin Bălaci.

— Cum trăiești? îl întreabă pe Văler Sava, care-și ține copila în brațe.

— Cum pot, oftează bărbatul înalt, legat, cu trăsături frumoase, umbrite de durere.

Îi lipsește un dinte din față, are ochi verzi, e păros și tăcut.

— Văzui o blană de vulpe pusă la uscat.

— Vînez pentru Iosîm Cerbu.

— Ai pușcă?

— Ba. Îmi dă el. Și pușcă, și curse.

— Scrie-te la noi.

— La ce?

Pătru arată cu capul la mașină. Omul înțelege. Oftează.

— Mi-s singur. Ea s-o dus. Mă batjocorește Dumnezeu.

— Ai să fii cu noi. N-o să te mai batjocorească nima.

— Mă Ianoșelule, dumnezeirea cui te-o... Ce faci cu sacul ăla? strigă Mărtin Bălaci.

Se repede la Ianoșel, sluga lui Cristea, și-i arde un pumn după ceafă.

— Tovarășe Bălaci ! Tovarășe Bălaci, gîfîie secretarul.

Sacul zvîrlit pe marginea oblonului se sparge. Zboară un nor alb de făină. Femeile chirăie. De unde stăteau în șir, așteptîndu-și rîndul, se reped ca turbate la grămada de făină căzută jos. Strigă. Se-mping.

— L-am văzut eu, zbiară cu glas nefiresc Mărtin Bălaci. L-am văzut cu sîmceaua. A spart sacul cu sîmceaua.

— Auziți, mă ? Ăștia or venit cu sîmcele. Asta era.

— Vi-s nărozi, strigă Mădălina. Lăsați cutiile. Petree, Petre ! Sai, Petre, că-mi fură cutiile.

— Îi dăm noi lu Pătru ăsta. Văzurăm noi ce făcu la negeie, blăstămatul, se aude limpede glasul ăluia cu fire albe în barbă.

— Oameni buni, gîfîie secretarul. Stați pe pace, oameni buni !

Pînă s-ajungă Pătru la mașină, muierile tabără pe Mădălina.

— Are ciupag de bumbac, diavolița !

— Ia să le luăm sacii, fraților.

Mădălina se-ntoarce cu spatele. Apără grămăjoara de cutii cu brațele. Pogărencele își înfig unghiile în părul ei. Pogărenii dau să se urce în mașină. Alexandru Jucu îi înhață pe rînd și-i zvîrle cît colo. Sar Pițu, Brîncuță, Iancu Vichente. Mărtin și Ianoșel Sabin se ațin la obloane. Pătru vede negru. Tabără pe-o băbătie care-l înghesuie pe Sergiu Bloch, vrînd să-i ia tabelul din mînă. O-mbrîncește. Izbește în dos muierile care-o jumule pe Mădălina.

— Ne omoarăăăăă ! strigă una ca înjunghiată.

— Fără lovituri, gîfîie secretarul. Fără lovituri, tovarășe Petre. Faceți lanț. Mîinile. Dați mîinile !

Se prind de mîini. Sar și cei din mașină. Iese șoferul. Sergiu Bloch intră în lanțul viu galben, cu buzele tremurînd. Mădălina, în genunchi, strînge cutiile împrăștiate sub caroserie. Lanțul de oameni apără mașina. Pogărenii stau în fața lui. Unii înjură. Alții scuipă rușinați.

— Mă oameni ! spune secretarul, dojenitor. Mă oameni, mă oameni. Ei, vă trecură fierbinţelile ? Lesne vă mai aprindeţi voi aici Sub Pogara ! Ia zi-i, tovarăşe Bloch, unde ajunserăm ?

— La Vulpescu Nănuţa, cu trei copii.

— Gata, tovarăşe ! Să-i dăm zor. Să-i dăm zor. Vulpescu Nănuţa.

— Aici, aici...

Se-ntunecă de-a binelea, şi din vale urcă valuri de aer rece, tăios.

3

Peste sălaşul lui Florea Belcotă se arcuiesc fuioare groase de pîclă. Constelaţiile toamnei plutesc în aerul rarefiat. E trecut de miezul nopţii. Undeva, sub poala ruginie a codrului, urlă o lupoaică. Nucile se desprind din găoacea de carne vegetală, izbesc crengile cu un sunet uşor şi cad în iarba cu miros amar. În sălaş arde moale un foc de vreascuri. Mădălina stă într-un colţ, pe-o mînă de fîn. Se uită la Pătru. Ar vrea să-i intre în inimă. Nu poate. Îşi stăpîneşte cu greu icnetul de plîns care-i îneacă pieptul.

— Nu putem trece la alegerea secretarului celulii de partid şi a locţiitorului, pînă nu clarificăm chestia cu sacul, spune Alexandru Jucu.

E obosit. Are cearcăne. Zece zile înainte de a veni cu făina a alergat să cunoască oamenii din Prislop. I-a telefonat lui Catalina la Judeţeană, ca unuia care i-a recomandat pe Pătru, Bloch, Brîncuţă şi Vichente. Ştie aproape tot despre Piţu şi Mărtin Bălaci. Despre Florea Belcotă. Pe urmă, bătălia pentru făină. Conservele cedate de marea unitate şi întrebarea chinuitoare dacă n-a fost prea pripit cu adusul făinii, dacă ce a făcut e un act politic, dacă astîmpărînd pe o lună foamea pogărenilor a realizat sau nu ceva. Pe Ianoşel i l-a recomandat tovarăşul Gruiescu, de la plasă, responsabil organizatoric. Ce a făcut cu cîteva sute de kilo-

grame de făină ? A dat în Pogara 400. Au mai rămas 400 pentru Verendin. Are informații că acolo sărăcimea o duce greu...

— Auzi-o, șoptește Florea Belcotă.

Urletul lupoaicei se prelinge sub acoperișul sălașului.

— Coboară pe urma oilor.

— Cu sacul e cum spun eu, tovarășe secretar. L-a lovit cu sîmceaua.

— Tovarășul Mărtin Bălaci are pică pe mine, tovarășe secretar. De cînd cu priveghiul ăla. Parcă eu de capul meu am dat cu frîul ? Dacă nu dădeam, mă omora Stîngu. Nu știți cine-i Stîngu, tovarășilor ? Sînt slugă, vai de capul meu, cum să dau cu sîmceaua în pita săracilor ? Nu mi-s bolînd.

— Ia nu mai chirăi, mormăie Bălaci înciudat.

Ianoșel își freacă fruntea îngustă. Se uită la ei cu niște ochi zemoși.

— N-a dat, spune mohorît Ianoșel Sabin. S-a agățat într-o așchie.

— Mi s-o fi părut.

— Altă dată să nu mai sări cu pumnii, tovarășe Bălaci.

Mărtin se așază mai la dos. Cutiile de conserve s-au încălzit la sîn. Își trage laibărul vechi, strîngîndu-și-l la piept.

— Trebuie să trăim altă viață, în sînul organizației. Tovărășească. Organizația se conduce în spiritul centralismului democratic, tovarășilor.

— Adică cum vine asta ? întreabă Pătru.

În sălaș se aud numai pocnetele mărunte ale vreascurilor. Plutește o lumină slabă, care joacă pe bărbiile oamenilor. Pe gurile lor. Frunțile și ochii le stau în întuneric.

— Adică în partidul nostru, membrii de rînd aleg conducătorii. O dată alese, organele de conducere hotărăsc, și hotărîrile lor trebuiesc îndeplinite, tovarășe ! Toate problemele le dezlegăm în organizațiile noastre, și hotărîrile majorității sînt cele care trebuiesc îndeplinite. Nimeni aici la noi nu stă deasupra partidului. Toți

membrii noştri, pînă la cea mai înaltă funcţie în partid, se supun aceleiaşi discipline.

— O armată, şopteşte Pătru.

— Detaşamentul de luptă şi stat-majorul clasei muncitoare, bădie.

Focul îşi învăluie lumina roşiatică între bolovanii vetrei. Prin grinzile sălaşului intră frigul nopţii de octombrie, cu iz cenuşiu de vegetaţie bolnavă. Alexandru Jucu se uită la feţele muntenilor, pe care joacă umbrele dese de deasupra flăcărilor. E o linişte atît de adîncă, încît se aude chiţăitul speriat ale unei veveriţe, undeva în nucii livezii.

— Vedeţi voi, urmează secretarul de plasă, mă doare sufletul şi-acum... La ce-au sărit ăia la noi? Că doar suflet şi inimă le-aduceam în fărina aia albă.

Pătru aude flăcările umblînd uşor prin vatră. Cuvintele secretarului cad undeva într-un adînc pe care nu şi-l ştia. Acolo vorbele sună dintr-o dată ciudat şi-ncep să se umple de nişte înţelesuri noi.

— I-au uitat acolo în sălbăticie, ca să-i scoată din vreme şi să-i stoarcă, spune secretarul. Rostul nostru e să-i aducem în vreme.

Pătru îl vede pe Gruiţă mort la Izvorul Lotrilor, îi vede pe Gugulești colo-n vale gata să-ncalece, şi priveghiul cu Gruiţă-n nisip. Aude fîlfîitul lumînărilor, răsufletul greu al Tăureştilor, simte mirosul de fată al Rujei, pe urmă negeia cu taragotul şi salbele muierilor. Ăla-i Prislopul închis în curţile Tăureştilor — în legea lor... şi dintr-o dată se aude *Internaţionala,* şi se tulbură negeia, şi se face vînăt colonelul, şi-l iau ăia în gheare. Le simte pumnii în fălci şi-n piept...

— Să le trezim conştiinţa. Să-i facem oameni...

I se pune un nod în gît... Oameni sînt ei, dar ce fel de oameni, că-i acoperă munţii?! Dintr-o dată, vede sălaşul în care stau ei, mic şi coşcovit, iar de jur împrejur cresc munţii pieptoşi, negri, afunzi, vechi, împietriţi, peste ei Tăureştii călări, şi popa Barbă Neagră face semnul crucii peste munţi şi peste Tăureşti. Colonelul Vărzaru dă nişte ordine, şi munţii încep să se mişte peste sălaş...

— Avem de lucru cu facerea lumii, zîmbește ciudat secretarul de plasă.

Pătru are un junghi în el tot. E prea mic sălașul aici în noapte, înconjurat de munți și de Tăurești. Se uită la oțelarul de la Ferdinand. Stă grămădit lîngă foc, voinic, răsuflînd greu, cu sprîncenele căzute pe colțul ochilor, și iarăși i se pare lui Pătru că omul ăsta duce pămîntul în spate, că-și adună gîndurile greu și neîndemînatic, că ceea ce spune izvorăște dintr-o cunoaștere a lumii pe care el, Pătru, n-o are și după care se simte mai însetat ca oricînd.

— Auzi, tovarășe secretar? spune, și flăcările catifelate îi joacă pe bărbia pătrată, pe urma albăstrie a rănii, la care se uită Mădălina. Auzi, tovarășe secretar? Noi ăștia de nisăm aici, așa cred eu, căutăm partidul cu inima, n-avem încotro ne duce decît la partid, asta-am înțeles pe front. Da, gîndesc eu, nu-i destul atît.

— Nu-i destul îndemnul inimii? întreabă Pițu.

— Nu-i, Pițule.

— Ce vrei să zici, Petre?

— Vreau să zic, Brîncuță, că-i musai noi oamenii de partid aici în sat — așa-i, tovarășe secretar? — să ne întrebăm și de rosturile lumii așa cum le vede partidul nostru. Să știm încotro și de ce. Să-i putem lămuri pe oameni, nu ca atuncea la joagăr. Eu unul nu mi-s sătul numai cînd am.

— Ba eu da, rîde Mărtin Bălaci.

— Vreau să și știu.

— Are dreptate Pătru, spune slab Iancu Vichente.

— Stăm aici la foc, focul ăsta ne luminează mîinile și piepturile, da deasupra e noapte și-i întuneric pînă-n grinda sălașului, și de-acolo, pînă dincolo de stele.

— Asta te chinuie, tovarășe Petre?

— Asta, tovarășe secretar. Uite, stai aici cu noi, zici c-ai fost oțelar, ne vorbești de centralismul democratic, și eu mă gîndesc că din veac n-a venit nima să stea cu noi la foc, să ne deschidă mintea.

— Noi am fost buni numa la poruncă, spune Pițu. La robotă. La porțiie. La stat în munte pe graniță.

Își privește gurguiele opincilor. Moțul castaniu îi joacă pe frunte. Mădălina se uită la oameni și nu-i mai cunoaște.

— Ceea ce e nemaipomenit, uluitor, spune Sergiu Bloch, este că gîndirea partidului a pătruns aici, în munte, unde n-a gîndit nimeni în afara tradiției...

Tace brusc, își trosnește degetele lungi, străvezii, tușește și-și adună haina de doc peste pieptul îngust.

— De ce te-ai oprit, tovarășe Bloch ?

— Mi se pare că vorbesc totdeauna prea mult. Eram în lagăr, iubeam o fată, nu făcusem nimănui nici un rău, ea nici atît. Eram tineri, ne rugam lui Dumnezeu și...

Se poticnește. Își pleacă fruntea.

— Și ?...

Afară, prin nuci, trece o aripă de vînt, foșnind frunzeturile.

— Eu îl înțeleg pe tovarășul Pătru. Știu de ce vrea să vadă în întunericul ăsta care se-ntinde pînă-n stele, pentru că eu, tovarăși, am făcut Facultatea de litere și filozofie. Sînt chiar licențiat (lucrul ăsta îl mărturisește nespus de rușinat). M-am specializat în filozofia religiilor. De acolo credeam eu că vine salvarea umanității...

— Salvarea paraziților, se aprinde secretarul. Ah, Dumnezeu ăsta bun...

Mădălina se-nfioară. Ianoșel își face cruce cu limba-n gură.

„Dumnezeu ăsta bun", își spune Pătru și-l leagă de gîndurile dinainte, de colonelul Vărzaru, care-l chema parcă pe Dumnezeu la ordin cînd comanda divizia. Poate-l cheamă și acum, cînd duce scîndurile și bulumacii de la joagăr. Ciulește urechea la vorba repezită a secretarului. O ciulește în afară, și-n același timp aude un Pătru, pe care nu-l bănuia, cum începe să se frămînte în el și cum încearcă să iasă la lumina asta palidă a focului.

— Pînă la salvarea umanității mai e, tovarășe Bloch. Noi știa de aici și de la plasă o salvăm începînd cu Prislopul., Cu Sub Pogara. Am început s-o salvăm cu reforma agrară.

— Reforma agrară, șoptește Mărtin Bălaci.

— Și-aici e ceva de făcut, se aude Pătru spunînd cu

glas străin. Cu păşunile la goluri, arendate la a doua mînă, prin Gugulești.

— Prin părintele Barbă Neagră.

— Şi cu niște locuri de livede pe care le plantează moş Argintaru în parte, de la comunitate.

— Prima sarcină, după ce-om curăța aparatul de stat, asta e, tovarăşi. Să reînființați comitetul local de reformă agrară şi să treceți la reformă... Satele de munte au rămas mult în urmă. Înaintați planurile de reformă comitetului județean. O să fie greu cu creditele pentru inventarul agricol. Băncile sînt în mîinile capitaliştilor. Fac afaceri murdare. Sabotează mai ales reforma. Şi industria.

Alexandru Jucu îi urmăreşte cu coada ochiului. Oamenii par străini. Adînciți în ei.

„E greu cu muntenii", îşi spune secretarul. De unde să-nceapă? Ce ştiu prislopenii ce forță au creditele? Cum le-ndreaptă bancherii spre cocoşei, spre valută străină — dolari şi lire sterline — cum scot aurul din țară şi cum vor să creeze haos, neîncredere în guvern, cu prețul mizeriei maselor? Cum să le spună toate astea, că le vede ochii împîcliți, şi Pătru, în care-şi pusese atîta nădejde, e departe, cu gîndurile la altceva.

— Şi Bloch face cum fac bancherii? întreabă Pițu.

— Da... răspunde tîrziu şi slab Sergiu Bloch. Transformă cîştigurile în aur.

— Să deschideți ochii, tovarăşi, să vedeți viața satului...

Secretarul tace. Nu-i ăsta drumul. Trebuie să apuce întîi un fir. Un fir de la care să descurce singuri tot ghemul. Şi firul ăla nu poate-ncepe decît de la temelie.

— Să faceți voi reforma, şi pe urmă încep să se vadă ele toate.

Pătru îşi trece mîna peste foc. Iese greu din adîncuri, şi cînd iese dă peste oamenii aşezați pe lîngă vatră, tăcuți, peste Mădălina, care-l priveşte ca o necunoscută, şi peste secretarul de plasă, care se caută în buzunarul de la piept, scoate niște broşuri cu scoarțe roşii, i le-ntinde lui Sergiu Bloch şi spune:

— Ia-le, tovarăşe Bloch, şi organizează un cerc de lectură cu membrii de partid. Trecem acum la ordinea de zi. Pe urmă vedem ce-i de făcut în Prislop. Comitetul de plasă, tovarăşi, vă propune ca secretar al celulei pe tovarăşul Petre C. Dragalina. Are referinţe bune, din războiul antihitlerist.

— Şi-n sat a stat pe picioare, sare Piţu.

— Dacă sînteţi de acord cu propunerea, vă rog întăriţi-o prin ridicarea mîinii...

Mîinile, late, muncite, crăpate, se ridică sfios.

— Te felicit, tovarăşe Dragalina, în numele comitetului de plasă. Şi-ţi transmit recomandaţia comitetului de a-ţi rezolva legal situaţia familială.

Nu ştie ce-nseamnă secretar de celulă. Mădălina îşi şterge ochii cu năframa. A înţeles că partidul are grijă de ea, dacă-l sfătuieşte să se-nsoare. Sergiu Bloch are urechile roşii. Piţu se trage de moţ. E tot numai zîmbet. Va să zică e om. Tovarăşii de la plasă şi-au pus nădejdea în el. Se uită la secretarul de plasă şi-i întîlneşte privirea cercetătoare. Aude noaptea de octombrie prin nuci şi că-l aleg locţiitor de secretar pe Potoceanu Piţu (ridică mîna o dată cu ceilalţi). Ianoşel Sabin spune că Ilie Jura nu le-a dat leafa de-un an, nici ţoalele. Secretarul de plasă are parcă o tresărire de nemulţumire, poate se gîndeşte la mai mult decît ţoalele ciobanilor — o fi şi asta, e musai să fie — dar ştie, înţelege şi simte că altceva se-ntîmplă acum în sălaşul lui Florea Belcotă.

— Dacă ni-s cu muncitorii... şopteşte el şi vede dincolo de sălaş munţii, şi dincolo de munţi — luminile oraşelor, aşa cum le vedea vara de pe Sglivăr.

Aici trebuia să ajungă după ce-a făcut războiul pînă-n Bratislava. Aici era musai să ajungă, şi acum e uşor ca peana, împăcat cu el însuşi. Care va să zică, în noaptea asta calendarul nu-i mai calendarul vechi, numa se poate zice că-i noaptea-ntîi a facerii lumii.

Secretarul îi spune să vină la plasă pe ziua de 20 octombrie, o dată cu Piţu, pentru carnete, statut. A uitat statutul, în graba plecării cu făina. Sergiu Bloch zice c-ar fi bine să ţină făina aici, pentru economatul sindicaliştilor, că o s-o plătească ei mai în toamnă, da să

aibă cu ce pleca la drum, și dacă vor, el are să fie administratorul economatului. Toți aprobă cu ridicarea mîinii. Se mai vorbește ceva, apoi ies în toamna alburie de afară, în mirosul trist al livezii de nuci, peste care se arcuiesc suluri de ceață lăptoasă. Umerii negri ai munților sprijină cerul înstelat. Pătru răsuflă adînc. Mărtin Bălaci se strecoară pe lîngă secretarul de plasă și-i spune șoptit :

— Tovarășe, uite, ia cutiile astea de conserve. Căzură cînd se împinseră pogărencele.

Secretarul se pleacă spre el.

— Ține-le ! Dar altă dată...

Mărtin înghite-n sec. Se uită speriat la secretar. La tovarășii suiți în camion. Mădălina își lasă tîmpla pe umărul lui Pătru. Stau amîndoi rezemați de cabină.

— Numa omenie fu în noaptea asta, Petre, șoptește ea cu glas tremurat. Numa omenie. Da să știi că Ianoșel sparse sacul cu sîmceaua.

— Am să-i suc grumazul, spune Ianoșel Sabin, venind lîngă ei. Nu-i zi nimic, tovarășe Petre, că-l vindec eu, scrîșnește ciobanul lui Ilie Jura, privind dușmănos în ceafa lui frate-su, care, așezat pe podea, îi șoptește ceva lui Iancu Vichente.

Mașina intră în umbrele lăptoase ale dimineții de octombrie, sparge ștergurile de ceață care se-nfoaie peste drum, smulge drumul din întuneric cu tăișul sclipitor al farurilor, iar deasupra, în cerul negru, îmbibat de gustul vestd al toamnei, constelațiile se răsucesc ușor, ducîndu-se la culcare în așternutul lor de catifea.

4

Pătru se uită la Pițu. Stau amîndoi la ușa secretarului de partid al plășii. Afară e o zi senină. Călduță. Lumina intră veselă și aurie pe geamurile sediului. Cîțiva gură-cască se plimbă prin fața judecătoriei de ocol.

În prag iese un bărbat frumos, cu tîmplele ușor cărunte. În spate se vede chipul congestionat al secretarului. Primpretorul se răsucește. Trece glonț pe lîngă cei doi. Iese-n drum, înjurînd cumplit de dumnezeire.

— Ați văzut, frăție? Ați văzut? Să-mi dea cinșpe la sută, dintr-un post de notar.

Alexandru Jucu își șterge fruntea cu mîneca hainei.

— Picarăm prost, rîde Pătru.

— Auzi, bestia... Haide, tovarăși! Intrați! Intrați, nu stați în ușă.

Cei doi își scot căciulile. Își bat opincile de prag. Pătru își lasă traista prinsă-n boată la ușă. În birou se află o masă de scris, bănci lungi pe lîngă pereți, o casă de fier. Tencuiala tavanului e căzută. Pe alocuri se vede trestia. Între geamuri portretul lui Gheorghiu-Dej. Pătru se apropie de portret.

— E tînăr, spune secretarul. Muncitor de-al nostru. Primul secretar al partidului. Ministrul comunicațiilor. Vine prin noiembrie, cu Pătru Groza. Mergem la Caransebeș să-i primim. Acu ședeți. Uite ici statutul și carnetele. Vezi de cotizații. Își trece mîna tremurătoare prin păr, zîmbește stînjenit — ăsta, Ionașcu ăsta, îl apără printr-un clănțău de-al lui pe Bloch. Procesul e pe rol mai tîrziu. Fii liniștit. O să vină și avocatul nostru. E de la social-democrați, dar e băiat bun și pornit de jos.

Se oprește. Tropăise pînă atunci greoi prin cameră, peste scîndurile din care ies pînze de praf. Gîfîie. Poartă bocanci. Pantalon golf, vechi, cu urme de ulei, cu țesătura roasă, dintr-o stofă aspră, maro, pulover gros, din lînă țărănească. Își freacă bărbia. Se așază la birou. Pătru își dă seama că nu-i place să se așeze acolo și că mai ales nu-i învățat s-o facă.

— N-am mîncat nimic, de ieri.

Deschide un sertar. Scoate pe birou brînză, slănină, o pîine neagră, uscată, și cîteva cepe.

— Veniți aproape, tovarășilor. V-o fi foame.

Pătru se miră cît de firesc îi pare să tragă lavița lîngă birou, să spargă ceapa cu pumnul, o ceapă de apă cum nu prea se vede în munte, și să-și taie cu sîmceaua felii de slănină cu gust de afumătură proaspătă. Mănîncă toți trei și tac. Secretarul are un briceag cu prăsele din corn de cerb.

— Fainã brişcă ! mormăie Piţu cu gura plină.

Secretarul i-o întinde. Piţu desface pe rînd limbile. Tirbuşonul. Cuţitul de tăiat conserve. Foarfeca. Fierăstrăul.

— Are şi firiz. N-am mai văzut aşa brişcă.

— Îţi place ?

Pătru vede că lui Piţu îi place briceagul după cum îşi plimbă buricul degetului pe tăiş. Parcă-l mîngîie. Înţelege că secretarului îi place şi mai mult. Altfel, nu l-ar purta în toc de piele şi n-ar mînca cu el.

— Frumos, constată indiferent Piţu.

Secretarul rîde dintr-o dată copilăreşte. Strînge ce a rămas. Scoate de sub birou un cîrceag lucrat cu înfloriturí de pe Clisură.

— Beţi...

Piţu se şterge cu mîneca la gură. Trage din cîrceag din vîrful buzelor. Face ochii mari. Secretarul rîde din nou copilăreşte. Pătru ia cîrceagul. Se gîndeşte că o fi răchie prăfriptă, care-ţi arde măruntaiele. Bea tot din vîrful buzelor. Pe urmă trage cu nădejde. E apă proaspătă, rece şi veselă. Apă de munte. Se simte dintr-o dată bine. Îşi întinde picioarele. Scoate tabacherea.

— Nişte ţigări ungureşti.

Îşi aprind ţigările.

— Ce ziceţi de Conferinţa naţională a partidului ?

— Ne-a citit Bimbi ăl mic din foaie. Parcă ar fi fost acolo şi careva din Prislop, spune Piţu.

Pătru vede limpede seara cînd Bimbi a venit cu foaia. Abia isprăviseră munca la joagăr şi era cu oasele zobite de greutatea buştenilor, flămînd. Venise Bimbi, aprinsese un lămpaş sub şopru. Bimbi ăl mare făcea socotelile în birou. I se vedea chelia lucindu-i galben în lumina petromaxului. Bimbi începuse să citească cu glas subţirel ce a hotărît conferinţa după ce a analizat situaţia ţării în jumătatea asta de an care s-a scurs de la încetarea focului.

— V-a citit, da ?...

Pătru îşi lasă bărbia-n piept. Închide ochii. Ar fi vrut să le înţeleagă pe toate. Îi era o foame şi o sete cumplită de ce scria acolo.

— N-am prea priceput...

— Ce vrei să zici, tovarăşe Petre ?

— Vreau să zic că n-am priceput ce-i cu punctu unu.

Pătru îşi desface laibărul. Scoate dintr-un buzunar interior un carnet-notes cu scoarţe de carton presat.

— De la Bimbi. La toţi membrii de partid ne-a dat cîte unul... Îl răsfoieşte cu degete lăţite de muncă. Alexandru Jucu se pleacă peste birou. Se uită în carnetul scris cu litere citeţe, poate prea mari, dar trase sigur pe hîrtia cu pătrăţele albastre. Petre C. Dragalina, secretarul celulii din Prislop, a copilărit la oi. La joagăr. Are patru clase primare. Acum vrea să înţeleagă de ce spune conferinţa că e nevoie să se utilizeze la maximum capacitatea uzinelor de fier din Hunedoara, a minelor de cărbuni din Valea Jiului, a uzinelor metalurgice din Reşiţa, Titan şi Nădrag-Calan. Se lasă comod pe spătarul scaunului, pînă-l aude pîrîind.

— Aşa-ncepe facerea lumii, tovarăşe Petre ! Cu punctu unu. Adică metalurgia.

Pătru înlemneşte pe laviţă. Aşa face mereu de la o vreme. Vin atîtea lucruri noi pentru el, unele după altele... Aude atîtea cuvinte grele...

— Îi musai să facem şi la noi cooperativă, spune Piţu. Altfel, ne ia şi viaţa Ilie Jura pentru sare. Pentru petrol.

Pătru ştie că după ce cuvintele astea grele cad în el, după ce umblă prin el şi-i lasă miezul, el de fiecare dată cînd le mistuie e alt om. Tot ăla de pe Topla, vecin cu Voica şi cu Scordilă, care trage la bușteni de i se frîng şalele, tot ăla care urca în Tatra ca pe Sglivăr, şi totuşi altul. I se pare cîteodată că i se desferecă mintea. Că-i trosneşte creierul. Că lumea începe să se aştearnă astăzi altfel decît a cunoscut-o ieri, şi abia aşteaptă să vină mîine, ca s-o cunoască altfel decît a făcut-o astăzi. Îl ascultă pe secretar şi se întreabă cum a ajuns să lege aşa de strîns Reşiţa de Prislop şi reforma agrară de ceea ce se-ntîmplă în el, de gîndurile lui, de viaţa lui de om. Şi cîte din viaţa largă, necunoscută, au să mai intre în el de-acum încolo ? Stă aici pe laviţă, intră lumina de aur pe geamurile prăfuite, secre-

tarul vorbește de conferință ca de ceva viu, de ceva puternic, care are să schimbe în bine viața prăpădită de după război. Dar Tăureștii și Ilie Jura ce-or fi zicînd de Conferință ? Adică dacă merg mărfurile pe calea ferată, pe Dunăre, ce-o să facă colonelul Vărzaru cu camioanele diviziei ? Da punctu unu tot nu l-a înțeles...

— Aveți sarcina să supravegheați însămînțările de toamnă. Nici un lot de pămînt neînsămînțat.

— Puterea Prislopului stă în oi, tovarășe secretar, și în vite mari, spune Pițu. În căzanele de răchie. În livezi.

Pătru aleargă să-i ajungă din urmă. A rămas în gîndurile lui. Se smulge din ele și-l vede pe secretar cu sprîncenele căzute peste găvane. Cu gura posmăgită.

— Primăria n-a dat nici acum tabelele cu situația din Prislop. E sarcina celulii de partid să pună lucrurile la punct.

Pătru se înseninează. Acum știe pe ce picior stă.

— Facem o comisie, mormăie el și se gîndește de ce a spus secretarul că punctu unu din facerea lumii se cheamă metalurgie. Adică să fie fierul înaintea bucatelor ? Nu aude cînd se deschide o ușă în spatele biroului. Intră un bărbat înalt, cu fața ciupită de vărsat, ras în cap, cu niște sprîncene groase. Îi atîrnă o mînă. Stînga. Nu se uită la cei doi țărani.

— O făcuși, tovarășe Jucu, spune el cu glas blînd. Nu trebuia, frate dragă ! Ce dracu ?! Nu folosim metode barbare...

Pătru vede vîna care se umflă pe fruntea secretarului. Ce nu trebuia ? Nu-i place omul. Poate pentru că e ciupit de vărsat. Mai curînd pentru că e ras în cap. De ce s-o fi ras ?

— Da nici cu zece perechi de mănuși, cum umbli tu, Gruescule, nu facem noi revoluție.

— Lasă, frate dragă ! Nu te enerva. Un comunist e întotdeauna calm. Nu sîntem singuri, și... arată cu capul la cei doi.

Pătru se simte umilit de gestul ăsta.

— Uite ! Tovarășul Dragalina și Potocean sînt...

— Știu, știu, spune Gruescu ca și cînd atunci i-ar fi văzut. Secretarul și locțiitorul din Prislop.

Le întinde o mînă moale. Umedă. „Are pielea de broască", constată Pătru. Se întoarce iarăși la punctu unu din facerea lumii. Fierul. Fierul înaintea bucatelor. Îi musai să stea de vorbă cu Bimbi, ca să fie cu sufletul împăcat.

— De asta ai venit ? întreabă secretarul.

— Nu-i de glumă ! Trebuie tact. Ți-am mai spus. Sînt tari, frate dragă. Partidele istorice sînt foarte tari. Pe urmă, nu uita. Coaliția guvernamentală. Vă las. Voi acolo, cu tact, tovarăși. Cînd ne-o da o mașină, ceva, o să vin și eu la Prislopul ăla. Norocul ăl bun, tovarășilor !

Vrea să iasă. În ușă se lovește de un om scund, lat în umeri, cu picioarele crăcănate, în niște pantaloni de schi. Omul e neras. Cu ochii mici, apropiați de rădăcina nasului. Înfundați adînc sub arcade. Poartă șapcă soioasă, cu cozorocul pleoștit. Scurtă din foaie de cort. Bocanci țintuiți.

— Ce-i, tovarășe Ardey ? Parcă te spulberă vîntul.

— Rău, tovarășe Jucu. Rău. S-au strîns în fața judecătoriei. Primpretorul le vorbește. N-o să iasă la prestație.

— Ți-am spus eu, frate dragă...

— Ăștia trebuie puși la zid, scrîșnește tovarășul Ardey. La zid. Se învîrte prin birou cu mîinile la spate și spune mereu : La zid, cu o ură stătută.

— Parc-ar fi Atila, Ardey ăsta, îi șoptește Pițu.

— Rup steagurile, tovarășe Jucu, continuă omulețul. La adunarea populară din Mehadia au tras cu automatele. Și-n Portița. Și-n Așchiuța. La zid ! La zid ! Jandarmeria zice că legionarii au început să scoată capul. Nu se poate. Arestări masive. Asta-i. Să le vîrîm frica în oase.

— Tact ! frate dragă. Auzi ? Arestări masive în loc de tact !

Secretarul bate-n furca telefonului.

— Dă-mi postul de jandarmi, drăguță. Postul... Alo, postul ?... Cu domnul plutonier-adjutant. Cum ? În patrulare ? Cine l-a trimis ?... Domnul primpretor... Cîți jandarmi ai la post ?... Unul ?... Să fii sănătos și închide ușa cu cheia, să nu vă-nghită ăia, cu bocanci cu tot.

— Uite-i, spune omulețul țupăind la fereastră. Uite-i — își scoate șapca (Pătru bagă de seamă că și tovarășul ăsta e ras pe cap), pe urmă și-o pune la loc, trage un pistol Beretta din buzunarul pantalonilor și-l încarcă. Uite-i ! mai strigă el.

— Vîră pistolul la loc, tovarășe Ardey.

— Eu am spus, frate dragă. Taact ! Tact ! Mai am niște treabă.

Tovarășul ciupit de vărsat se grăbește prin ușa din dosul biroului. De afară se aud strigăte. Înjurături. Fluierături. Secretarul adună repede hîrtiile de pe masă. Le-nchide în casa de fier.

— Tovarășe Pătru, treci și semnează aici de primirea carnetelor. Așaaa ! Nu prea mînui peniță — rîde ușurel, copilărește ; nici eu, îmi vine cam peste mînă. Ia să vedem noi ce vor dumnealor.

„E vesel, gîndește Pătru, și nu știu de ce. Ăia de afară nu sînt prea veseli."

Secretarul împătură hîrtia semnată, scoate un belciug pe care zornăie niște chei, închide casa de fier, șterge cu mîneca un colț al mesei de scris și spune răspicat :

— Nici un stîngism, tovarășe Ardey. Stai lîngă mine și încuie biroul, să-l punem la adăpost pe Gruescu... Da cu tact, frate dragă, cu tact. Hai, tovarășilor.

— Acu începe politica, Petre.

— Adică cum ?

— Ai să vezi tu cum, rîde într-un dinte Pițu.

Pătru își dă seama că Pițu înțelege mai repede lucrurile decît el. A vrut s-o ia pe Uța. Dacă ar fi luat-o Pițu pe Uța, acu ar fi fost cumnați. E mai bine că n-a luat-o. Poate nu i-ar fi fost așa aproape. Cînd să iasă în prag, are o străfulgerare. Dacă nu-i fier, cu ce să scoată bucatele din pămînt ? Pluguri nu-s. Grape nu-s. Cociile n-au rafuri. Se plîng cocișii. Nu-s vagoane pe calea ferată. Nu-i fier. De ce nu-i fier ? Că muncitorii vor să fie. Lucră de se spetesc. De aia-i punctu unu fierul... Nu-i grîu ? Nu-i pită !... Nu-i fier ? N-ai pe ce pune mîna... Pe zidul sediului flutură un steag roșu cu secera și ciocanul. Pițu-i dă un cot și spune :

— Ai văzut primpretorul ? Politică veche.

— Fierul, Piţule. Aia-i.

Piţu rîde uşurel. Îl bate pe umeri. Îi atîrnă moţul pe frunte.

Ies în urma secretarului. Sînt cîteva trepte din uşă pînă-n drum. Un trotuar pavat cu cărămidă. Dincolo de el — tei străvechi. Casele — cu olane roşii. Gospodăreşti. Cu porţi de cetate. Deasupra — coamele roşcate ale munţilor, şi peste tot — aerul de toamnă. O pulbere grea, de aramă, prin care se vede cerul palid. Înalt. Gol.

În faţa sediului se împing cîteva zeci de munteni. Muieri rumene. Cu bondiţe. Nişte babe negre. Pătru se uită lacom la oameni. Nu-i cunoaşte. Peste drum e şcoala. Din cărămidă. Jumătate acoperită cu ţiglă. Jumătate cu gudron. În geamul şcolii se arată un chip frumos şi speriat, de dăscăliţă. Pătru aude limpede :

— Pămîntul e rotund ; nu chiar rotund, ci turtit la cei doi poli.

Geamul se închide cu un zgomot uşor. Chipul dăscăliţei piere.

— Noroc, mă oameni, spune secretarul, din capul treptelor. Ce veste-poveste ?

— Pe mumă-ta.

Pătru îl vede. E un bărbat vînăt. Dolamă vînătă. Faţă vînătă.

— Acu-ncepe politica ! Acu-ncepe, se bucură Piţu.

— Pînă una-alta, ia să iau eu steagul ăsta de-aici, rîde secretarul. Să nu s-aprindă careva. Sînt şi din ăia. Cînd văd roşu... ca bicii...

Le-ntoarce spatele. Scoate prăjina din suport. Înfăşoară pînza liniştit. De ce l-a suduit pe secretar ? Piţu are dreptate. Aia-i politică, nu suduitură.

— Ia-l şi du-l în sediu, tovarăşe Ardey... Ei ? S-auzim ! Ce-i, frăţie ? V-a supărat că l-am jumulit pe primpretor ?

— Cine eşti tu ? se aude acelaşi glas vînăt. Cine eşti tu, vinitură, să dai în domnu prim ?

— Cine eşti tu, să mă-nveţi cum se samănă cucuruzu la munte ?

— Ce-i aia ?

— Ce zice ăla ?

— Ce vreți, mă *bolșovicilor* ?

— Să rămînă copiii cu tărîța ?

— Laptele care l-ai supt de vinitură !

— Auzi, Petre !

— Mă ! Dacă ieși noaptea, să-ți tocmești popă.

Muntenii strigă. Stau în loc și strigă.

— Hai, mă Cernichezule, cu manifestația la primărie, că mă grăbesc, spune cineva.

— Îi fată vaca.

Secretarul rîde. Tot copilărește.

— Cernichezul ăsta al vostru o să cam intre la răcoare.

Pătru simte în glasul secretarului ceva dur. Bolovănos.

— Pe mumă-ta ! strigă omul vînăt.

Își trage clăbățul pe nas.

— Hai cu manifestația, mă !

Cel grăbit e cam trențăros. Cu laibărul peticit. Are o boată. Îi fată vaca.

— Te ții de agitație, Cernichezule ?

— Mă țin de dreptate, mă !

— Agită, Cernichezule ! Am vreme.

Unul lung, cu albeață pe ochi, se scobește în măsele c-un fir de fîn. Altul, pîntecos, aici, aproape de scări, vorbește de un proces pentru pășunat. Pătru se-ntreabă dacă știe ce-i aia fierul. Fierul, fonta și oțelul, își aduce aminte limpede.

— Cît îți dădu ție Ionașcu din milionul ăla pe care-l luă cînd vîndu postul de notar din Mărginiș ? Un sutic îți dădu ? Hai, mă Cernichezule ! Fă agitație de un sutic.

Cernichezul cel vînăt se uită cruciș.

— Taci, mă *bolșovicule*. Dacă ești din Feneș, taci.

— E văr de-al doilea cu Niculae Ohăbeanț. Dă-l dracului !

— Trăiască maiestatea-sa ! răcnește omul mic, trențăros, căruia îi fată vaca.

— Trăiască *anglejii* !

Muierile rîd. Una cu o bondiță tivită strigă ceva, apoi înjură urît, de precistă. Babele își fac cruce. Celelalte muieri chiăie.

— Vă scopesc, fir-ați...

Pătru îi arată degetul mare vîrît printre arătător și mijlociu. Muierea își bate dosul. Dinspre judecătorie se-aude toba. Pe uliță vine un cîrd de copii. Scot nori de praf. La colț se arată un bărbat înalt, cu mustăți lungi, negru, cu o tablă la gît. Îl împinge un jandarm cu patul armei. Toboșarul bate într-o tobă răpănoasă. Copiii țopăie. Bărbatul înalt cu tablă la gît îl înjură pe jandarm.

— Mă oameni. Ascultați aici ce zice hotărîrea judecătoriei de ocol populară...

Trei bătăi în tobă. Liniște. Se deschid toate geamurile școlii. Ies capetele copiilor. Pătru o caută pe dăscăliță. E acolo. Plecată peste pervaz.

— Unu ! Legea democratică pedepsește aspru pe speculanți.

Jandarmul e recrut. Pătru îl cunoaște după cum poartă uniforma. Are capelă albastră, pe care sînt două litere de postav negru : J. R. Pușcă, Manlicher, din primul război.

— Doi. Speculantul Nicorovici Gh. Ion din Orșova a supt sîngele poporului. Trei. Se pedepsește cu confiscarea mărfii : trei vagoane sare. Unu vagon petrol. Patru. Va fi purtat din post în post, în toată plasa Orșova și Teregova cu tabla de gît și arătat poporului, spre știință. Cinci. Care face ca el, ca el va păți.

Toba răpăie mărunt. Copiii chiuie.

— Acesta este un speculant, spune limpede glasul dăscăliței.

— Își bat joc de oameni ! strigă Cernichezul.

— Nu mă lăsați, fraților, spune dintr-o dată omul cu tabla de gît.

Cernichezul o ia la fugă, urmat de o mînă de bărbați în dolame. Jandarmul nu știe ce să facă cu arma. Cineva i-o smulge din mînă. Pătru dă să se repeadă. Secretarul îl prinde de umăr. Jandarmul o ia la fugă. Nu mai are capela albastră cu două litere negre J. R. E tuns zero. Fuge strașnic. Cernichezul pleacă cu cel înalt și mustăcios. Oamenii strigă. Se risipesc. Rămîn muierile.

— Bine că s-o gătat manifestația ! spune cel trențăros.

De după tei, Pătru nu vede pe nimeni ; pornește o rafală de automat, care face zob geamurile sediului. Femeile o iau la fugă. Geamurile școlii se-nchid speriate. Drumul rămîne pustiu.

— Mă ăla, chior mai ești ! strigă secretarul. Ce ai cu geamurile ? Nu mă vezi ? Ici în ușă !

Asudă dintr-o dată. Își șterge obrazul cu mîneca.

5

— Mă prăpădiților, nu v-apucați de lucru, trăsni-v-ar Dumnezeu să vă trăsnească de bolunzi ! Auzi, Petre ? Cînd ți-oi frige una cu zbiciul, te săc la inimă ! *Bolșovicule* și scîrnăvie ce ești ! Mă, fir-ați să fiți ! Eu nu mi-s sărac ? La ce vreți voi să-mi moară copiii de foame, tune dracu-n foalele voastre ! Ce nu vorbiți, mă ? Ceaveți, mă, de nu vreți să munciți ? Vă dă de la comuniști fărină ? Mie cine-mi dă, mă ? Cine-mi dă ?

— Ia mai taci, Văsîle.

— Cum să tac, Pătrule ? Acu-ți vărs mațele.

— Ce să tacă, mă a lu Nică ?

— Dacă punem mîna pră țăpine, vă ciocănim pînă rămîneți lați.

— Ce vă proptirăți baș în mijlocul drumului cu cociile ? strigă un glas răgușit din pîclă. Pe un' să băgăm oile ?

— Prin a mă-ti, izbucnește cineva cu glas stors de mînie.

Din norii plumburii, lățoși, încremeniți în crengile jumulite ale arinilor, curge o zeamă rece. Măruntă. Crengile se pierd în cenușiul murdar al ploii. Ramna își rostogolește la vale apa galbenă. Lutoasă. Cociile cu butuci se-nșiră-n drumul plin de băltoace. Caii stau cu crupele căzute. Uzi. Cu capetele plecate. Turmele care coboară din munte la iernatic behăie spetit. Oamenii de la joagăre, cu glugile de la dolame ridicate, cu saci în cap, cu săcurile subsuoară, stau chirciți pe sub streașina joagărului. Prin șopronul plin de butuci netăiați.

— Nu se poate, Petre, să-i lăsăm pe ăștia fără pită, spune Iancu Vichente.

Pătru se uită la omul pirpiriu, slab, cu barba nerasă de cîteva zile, care-şi spală singur copiii. Are patru. La buzele lui vinete. La cojocul flenduros. La opincile pline cu paie. I se-nmoaie inima. Îşi muşcă buzele, de necaz că i se-nmoaie.

— Nu-i bine cum gîndeşti, tovarăşe Vichente. De murit nu mor ei, şi pînă la urmă patronii — aşa le zice acum proprietarilor de joagăr — îi musai să o lase pe a noastră. Îi musai să-nregistreze scîndura şi să plătească impozitul la stat. Să facă economatul.

— Ce-ţi pasă, mă, de stat, tu-ţi statul tău, Petre!

— Să nu sudui statul, Lungulescule. Dacă nu pricepi, să nu sudui!

— Ce-avem noi cu statu, mă? Ia zi! Ce-avem?

— Cu joagărul avem! Daţi drumu la joagăr, lotromanilor.

Pătru îşi cercetează oamenii. Au stivuit scîndurile, şi-acum aşteaptă să vină jandarmeria să întocmească proces-verbal. Bloch cu Jura nu înregistrează decît o parte, din trei. Două părţi le suie în maşinile diviziei. Le vînd la negru. Asta se cheamă şi evaziune fiscală, şi specula.

Mărtin Bălaci îşi face o ţigare din frunză de nuc tocată.

— Ce făcuşi, Mărtine, cu oamenii?

— Ce să fac, Petre? Eu zic că vin!

— Şi slugile?

— Şi!

— Dacă pune Pavil Lala ghioaga pră mine, îmi frînge grumazul, spune un flăcău voinic, slugă la moară.

E desculţ. Cu un sac de făină în cap. Rîde şi pufăie dintr-o ţigare groasă, care afumă amar, cu gust de jurnal ars. Se aude Ramna plescăind în scocul joagărului. Oile behăie din ce în ce mai aproape. Ciobanii înjură.

— Mă, n-auzi?! răcneşte înciudat Vasile Lungulescu. Ia veniţi încoa la ăştia. Ia veniţi, să le arătăm noi.

Ilie Brîncuţă sare de sub şopru. Îl apucă de mîini pe cel care voia să dea drumul la apă şi-l împinge, înjurîndu-l încet, printre dinţi. Vasile Lungulescu loveşte scurt cu ţapina. Pătru sare într-o parte. Ţapina se-nfige, zbîrnîind, într-un stîlp al şoprului. Piţu ridică săcurea.

— Pe el, mă ! strigă îndîrjit Lungulescu.

— Staţi ! tună Pătru. Staţi, n-auziţi ?

Oamenii, învrăjbiţi de sărăcie, uzi — unii umblă cu cociile prin ploaie de azi-dimineaţă, pe drumuri surpate de munte, ceilalţi stau şi fac metări de scîndură de cinci zile, fără să cîştige un leu — îşi descarcă mînia. Topoarele izbesc cu muchea. Un cociş înalt sprijină cu coada ţapinii lovitura lui Mărtin Bălaci. Cu o lovitură piezişă îl izbeşte cu coada ţapinii în pîntec. Mărtin se-ndoaie, cu ochii holbaţi. Sluga de la moară mînuie un lănteţ. Ţopăie desculţ prin ploaie, rîde şi cară lovituri peste glugile scorţoase. Brîncuţă căşună pe cel care umblase la stăvilar. Îl înşfacă de poala dolamei. Îi trage cîteva picioare în dos. Îl zvîrle în Ramna. Locul se umple de icnete. De vîjîitul boatelor. Cei de la joagăr sînt mai mulţi. Mai acriţi. Îi cotonogesc pe cocişi.

— Na, mă Lungulescule, joagăr ! geme cineva. Na, mă, joagăr ! Na...

— Staţi ! strigă Pătru. Staţi ! N-auziţi ?!...

Îi vine să plîngă. Dă şi el în stînga şi-n dreapta, pe urmă vede brişca galbenă a lui Ilie Jura urcînd la trap întins. Ciomăgeala se linişteşte. Dă buzna în calea brişcii, cu părul vîlvoi. Vasile Lungulescu, cu sîngele şiroindu-i dintr-o arcadă, cu buza ruptă, scoate un răcnet neomenesc şi se repede pe urmele Pătrului, vînturînd ţapina pe deasupra capului. După el, de-a valma, cei de la joagăr şi cocişii ţopăie cu opincile prin bălţi.

— Întoarce deja, dragă domnule Jura. Întoarce deja, pentru numele lui Dumnezeu ! chirăie Erwin Bloch de sub pelerina de cauciuc.

— Trage, don' sergent-major. Trage ! ţipă piţigăiat Ilie Jura.

Struneşte armăsarii înhămaţi cu juguri de piele şi opritori. Momîrlă se ridică bondoc pe capră. Îşi scoate carabina de sub manta.

— În numele legii, vă somez să staţi ! În numele legii !

Mărtin Bălaci înhaţă armăsarul din brazdă de sub zăbală. Pe celălalt îl înhaţă bărbatul care-l pocnise cu coada ţapinii. Armăsarii sforăie. Se ridică pe picioarele dinapoi. Oamenii înconjoară brişca.

— Lasă carabina, domn' sergent-înstructor.

— Care va să zică, iarăși tu, Dragalina!

Apa îi curge de pe calota caschetei pe umerii mantalei. Se prelinge de pe cozoroc. Momîrlă macină din fălcile pătrate.

— Ai venit să-nregistrezi? întreabă Pătru.

— În numele legii, vă somez să părăsiți joagărul!

— Care lege, mă Momîrlă?

Oamenii înghesuiți în jurul brîstii galbene, cu aripile stropite de noroi, își stăpînesc răsufletul. Armăsarii fumegă.

— Mie să nu-mi zici pe nume, că n-am păscut bobocii împreună. Auzi? Cum care lege? Legea!

— Legea ta, mă dulăule? Legea ăstora? A lu Ilie Jura? Care i-a umflat lui prașchia, și pe noi ne-a ținut flămînzi?... S-a dus legea aia, Momîrlă. Auzi, mă?

— Domnu' Petre! Domnu' Petre, zîmbește galben Erwin Bloch de sub pelerină, rotindu-și ochii de pește și fața lucioasă. Am o hîrtie că lucrez cu domnul Ilie Jura în contul armistițiului. Vă rog. Am hîrtie de la comandamentul teritorial...

— Cu cît i-ai plătit-o lu Vărzaru? Dai la armistițiu lătunoaiele. Scîndura a-ntîia un' se duce? Tovarășe Bloch! Tovarășe Bloch! Ia vin' și arată-le ăstora ce scot ei din munca noastră.

— Mă Petre, ești bolînd! țipă Ilie Jura. De astea-mi arde mie? Auziți aici, fraților!

— Frate ești cu moartea, nu cu noi! strigă Pițu.

— He-he-he! Oameni zăticniți ce vi-s voi. Dacă nu lucră joagărele, cine vă mai dă de mîncare? Și vouă, și ălora cu cociile... De ce nu zici, Lungulescule, ni'ca?

Pătru se face alb. Îi tremură mîinile. Momîrlă se uită la el. Rînjește. Oamenii se foiesc pe picioare. Apa i se scurge din păr pe ceafă. Pe sub cămașă. Pe șira spinării. Se gîndește fulgerător la mișelia lui Ilie Jura. La îndoiala pe care-o strecoară ca o zeamă otrăvită cu fiecare vorbă.

— Ascultă ici, Ilie Jura, spune Pătru. Dai bani pentru economat. Ziua de lucru de opt ore, după legea nouă. Dacă vrei să-ți umble joagărul zi și noapte, plătește trei schimburi. Pe ăștia cu cociile îi plătești tot la

ziua de opt ore și le dai un spor de plată pentru drumul de munte, că-și prăpădesc oamenii caii și cociile.

— He-he-he !

— Nu mai rîde, spune încet Vasile Lungulescu.

Îl apucă pe Ilie Jura de-un picior. Îl strînge pînă cînd fața trasă înainte a crîșmarului se face vînătă.

— Domnul Bimbi ăl mare, la fel. Tu, Momîrlă, șezi binișor. Lasă carabina. Am văzut eu mitralieră în mîini de fascist, și...

Îi simte pe oameni în jurul lui. Le aude răsufletul pripit. Pe undeva pe aici, aproape de sufletul lui și al lor, simte bucuria celei dintîi izbînzi politice. La Conferință nu s-a vorbit de joagăr. Nici de evaziunea fiscală. Nici de specula lui Bloch și-a lui Ilie Jura din Prislop. Dar știe acum că negura și spaima din ochii lui Ilie Jura, ochii care-i fug mereu pe de lături, ca și rînjetul prostesc al lui Momîrlă nu sînt decît semnele izbînzii ăsteia politice, care se trage din înțelesul Conferinței. De aceea își umflă glasul, își scoate pieptul și spune hotărît, ca și cînd nimeni și nimic nu poate schimba ceea ce se face acum.

— Care va să zică, ne-am înțeles. Auzi, mă Lungulescule ? ! Ne ajută patronii să facem economat... De aici nu plecați pînă nu iscăliți procesul-verbal. Pînă nu înregistrăm ce se cuvine statului. Tovarășe Bloch, spune cît a cîștigat domnul Bimbi în vara asta. Cîștig curat.

— Patru milioane cinci sute de mii zero patruzeci și șapte lei, spune Sergiu Bloch.

Scoate un carnet din buzunarul scurtei din foaie de cort. Îl răsfoiește înfrigurat. Pătru i-l ferește sub poala căputului.

Erwin Bloch își privește fratele, cu o spaimă de moarte.

— Auziți, mă oameni, bîlbîie Vasile Lungulescu. Auziți, mă oameni. Și eu ?... Eu !

Mărul lui Adam i se urcă sub bărbie cu un sunet sec. Omul se-apucă de tîmple. Se răsucește ca turbat. Înșfacă amîndouă spătarele bristii. Răcnește. Începe s-o scuture. Momîrlă înjură. Erwin Bloch se agață de spătarul din față. Țipă înăbușit, cu glas de scapet. Ilie Jura se bălăngăne. Vrea să se agațe de ceva. N-are de ce.

Întinde mîinile spre Momîrlă. Acesta se scutură. Abia-şi ţine carabina. Ilie Jura cade între oameni. Se izbeşte de mirosul lor. De ochii lor. De piepturile lor.

6

Lumina galbenă a gazorniţei desenează un arc de cerc pe scîndura cu vopseaua scorojită a catedrei. Dincolo de catedră, lumina cade pe rîndul întîi de bănci, pe mîinile mari ale lui Mărtin Bălaci, pe faţa nerasă, cu ochi întunecaţi, a lui Vasile Lungulescu, pe fruntea teşită a lui Ianoşel Ion, pe urmă se pierde dincolo de ei, lăsînd să se ghicească numai conturele capetelor şi umerilor. Sergiu Bloch se sufocă în aerul greu, îmbîcsit cu miros rînced de obiele ude, cu duhnetul pieilor de cojoc prost argăsit, îmbibat de izul acru al trupurilor năduşite. Ploaia răpăie mărunt pe acoperişul de tablă. Din cînd în cînd, trece un răbufnet de vînt, care se opinteşte în teii din curtea bisericii. Se strecoară sub streaşină, aulind a jale. Pipăie ferestrele, făcîndu-le să tremure în cercevele. Se mistuie, scîncind, în tufele ude de liliac. Se aud paşii mărunţi ai şobolanilor alergîndu-se în pod.

— Zi-i, domnu Bimbi, spune cineva din fundul clasei. Zi-i mai departe cu sindicatu şi cu economatu.

— Zi-i, la ce te-ai oprit ? încurajează alt glas.

Sergiu Bloch răsuflă greu. Tuşeşte chinuit. Îşi pune batista la gură.

— Nu-l vezi, mă Gligore, că are oftică ?

— Săracu...

— Ar trebui să te duci la baba Belcotă ! Să-ţi dea nişte plămîni de căţăi stropiţi cu ud de om, sfătuieşte o voce din întuneric.

— Face minuni.

— Tăceţi, mă oameni, spune Pătru dintr-o bancă de lîngă uşă.

— Nu-i cu supărare. Musai plămîni de căţăi de trei luni, cu ud de om sănătos.

Sergiu Bloch vede dincolo de ziduri noaptea udă de noiembrie. Tot peisajul Prislopului învăluit în pîcla

lichidă. Își aduce aminte cum l-a zvîrlit frate-su din casă după cele întîmplate azi-dimineață la joagăr. Se concentrează. Caută sufletul sălii ăsteia, aflată departe de lume. Înconjurată de munți și de nori.

— Rămăsăși la împărțirea satului, domn' Bimbi, îl ajută cineva.

— Da, spune el cu glas uscat și se îneacă. Avem în sat 850 de proprietari de pămînt și livezi ; 72 proprietari de cai ; 130 proprietari de boi ; 680 proprietari de oi ; 4 cîrciumari ; 28 de meseriași și 1.491 de proletari agricoli. Adică oameni ca dumneavoastră. V-am arătat cum e împărțit pămîntul arabil. Pășunea și pădurea. Trebuie să mai știți că numai familia Tăureștilor, Bloch și Ilie Jura cîștigă anual, cîștig curat, cît cîștigă toți cei 1.491 proletari agricoli în douăzeci de ani.

În clasă foșnesc murmure speriate. De afară pătrunde tropotul sec al unui cal. Se aude poarta școlii scîrțiind. Niște pași. Ușa se deschide și intră o muiere. Pătru-și simte inima-n gît. E Voica. Apa i se scurge de pe dolamă. Își dă gluga jos. Vine lîngă el în bancă. Își potrivește cîrpa. Îi dă bună seara. Se așază greu. Se vede că-i însărcinată.

— Acuma urmează să vi se explice ce poate face sindicatul pentru proletariatul agricol.

— Cine *explică* ?

— Deschideți unul geamul, spune Voica. Nu vedeți că nu-și poate trage omul sufletul ? !

— Deschide, mă ! E greoane, și-i vine greață.

Oamenii se foiesc. Băncile scîrțîie. Se aude un amnar izbind cremenea. Sergiu Bloch coboară de la catedră. Pătru se urcă în locul lui.

— Sînteți aici mai toți ăia de azi-dimineață, spune el. Smulserăm semnătura patronilor. Adică noi ăia de lucrăm la joagăre și cocișii ne-am făcut un contract colectiv, cum s-ar zice — așa ne-nvață pe noi clasa muncitoare, și-i bine. Nu ne mai călărește nima. Acum vrem să vă-ntrebăm pe voi, ăi de sînteți slugi și păcurari : ce-aveți de gînd ?

Se face liniște. Se aude numai ploaia.

— Îi musai să intrăm și noi la sindicat.

— Care vorbiși, mă ?

— Ianoşel Sabin vorbi.

— Dacă nu vorbea el, vă-nfruntam eu, spune limpede Voica. Zicea Scordilă c-o fost Mărtin Bălaci la sălaş ca să-l cheme la adunarea asta. Zbură vestea cu bătaia de azi-dimineaţă. Au, au, Lungulescule !

— Ia taci, muiere !

— Ssst ! Linişte, mă oameni !

— Ilie Jura nu dă plata la păcurari, spune Voica netulburată. Nici la soroc, nici după un an de la soroc. Nici plata, nici hainele. Tu ce taci, Gligore ? Da tu, Lae ? Ianoşelule ? !

— Un' să mai vorbească dacă torăi tu ? rîde cineva.

— Ia ţine-ţi gura, se răsuceşte Voica neîndemînatic. Am văzut eu cum l-or puşcat pe Pătru. La ce l-or puşcat ? La ce vor ăia fugiţi să-i ia viaţa ? Guguleştii ? Se tem ! De ce se tem ? De el ? De Piţu ? De ăilalţi care-s la comunişti ? Poate. Mai ales se tem de vorbele şi de gîndurile astea ale lor. Şi nici de asta atîta, cît de ăia cu care-s împreună. Aşa m-am gîndit eu în munte, cu mintea mea de muiere. Le muncim. Să ne omenească. Asta-i !

— Asta-i !

— Auzi-o, afurisita !

— Vorbeşte ca domn' Paraschiv, a dracului !

— Mă oameni, spune Pătru răguşit.

I se pune un val de ceaţă pe ochi. Nu mai cunoaşte pe nimeni. I se zbate ceva dureros şi amar în piept. Se gîndeşte că s-a cununat cu Mădălina, că a împlinit voia partidului, c-o iubeşte pe nevastă-sa. Se uită la Voica, la ochii ei tari, cu o durere mută ascunsă-n ei, şi se-ntreabă la ce-o fi venit aici, şi se mînie, şi se bucură.

— Mă oameni, mai îngînă el.

— Nu-ţi uitaşi drăguţu, Voico, rîde cineva fără răutate.

— Vă scriţi, ori nu vă scriţi la sindicat ? izbucneşte Vasile Lungulescu. Atîta. Vă scriţi ?

— Ne scriem, mă, ce zbieri ?

— Auzi-l cum se-nfoaie.

— Azi-dimineaţă, gata să-i înfigă ţapina lu Pătru, şi-acu...

— Eram orb, mă! Eram orb.
— Acu vezi, diavole? Vezi?
— Și cine să răspundă de păcurari? întreabă Pițu.
— Ianoșel Sabin, spune Voica.
Ianoșel se uită la băciță. Îi tremură buzele. Frate-su se-ntoarce spre el. Rîde tîmp.
— Și de slugi?
— Moș Aflat! strigă unul din fund.
— Hai, mă, acas', că-i noapte.
— Ha-ha-ha! Moș Aflat! Moș Aflat!
— Vă curge apa prin țoale, și voi...
— Rîdem, Pătrule, ca omul năcăjit.
Pătru știe că-i scapă ceva. Ce anume, nu-și dă seama. Se uită la umbrele oamenilor. Ar vrea să le vadă ochii. Poate atunci ar fi altfel. Nu i-ar mai scăpa acel ceva necunoscut.
— Atunci, să zicem că am făcut azi, în 22 noiembrie 1945, o adunare a proletariatului agricol din comuna Prislop și că am hotărît să ne închegăm într-un sindicat.
— Așa-i, Petre!
— Așa am hotărît.
— Să-l punem președinte pe Pițu. Ce ziceți? întreabă Pătru.
— Mai bine pe Lungulescu. Are cocie.
— Are cocie. Poate umbla.
— Lăsați-l pe Pițu! strigă Lungulescu. A fost sergent.
— Are drept Lungulescu. Pițu-i sergent.
— Cocie îi mai dăm și noi.
Ușa sălii se cască de perete. Intră grăbiți patru oameni — în dolame, cu glugile ridicate. Țin automatele cu țevile spre adunare. Cineva suduie. Vrea să sară pe fereastra deschisă.
— Înapoi!
Lampa filează. E curent. Geamul se trîntește cu un pocnet înfundat. Se aude o poruncă.
— Închideți ușa! Nimeni nu mișcă!
Unul dintre cei patru calcă îndesat cu bocancii de munte țintuiți. Își zvîrle gluga pe spate, cu o mișcare scurtă a capului.
— Domn' profesăr...
— Domn' profesăr Belcotă, șoptește sala.

— Dă-te jos de-acolo! Tu-i agiți? Tu ești Pătru a lu Nică?

— Eu.

— Dă-te jos!

— Ba!

Profesorul se oprește mirat. Pe craniul sferic poartă o bonetă tricotată, din lînă. Își trece cureaua automatului peste umăr. Apa se scurge de pe poalele dolamei, desenînd un cerc negru în jurul bocancilor țintuiți. Oamenii abia mai răsuflă. Unul dintre cei cu automatele se repede la Pătru. Profesorul îl oprește cu un gest.

— Pînă la urmă ai să te dai tu jos de unde vrei să te cocoți. De voie, de nevoie.

— Uite ce-i, domn' profesăr. Eu n-am venit să-ți stric dumitale adunările din munte. Nu ne strica nici dumneata adunarea.

— Nu o strica, don' profesăr! strigă Pițu, roșu de mînie.

— Vorba! tună unul cu automatul.

— Mă, spune Vasile Lungulescu. Lasă jucăria aia, că...

— Să nu dea Sfîntul să te căutăm noi ăștia în munte, domn' profesăr! Să nu ne mînii pră noi.

Simu Belcotă se uită curios la Pătru.

— Repede vă mai ia gîndul rău mințile! spune el. Ei, acu taci, să le vorbesc oamenilor. Sînteți liberi să faceți ce vreți. Înainte însă, trebuie să mă ascultați.

— Taci, Petre!

— Vorbește, domn' profesăr!

— E domn mare, ridicat dintr-ai noștri.

— S-auzim! S-auzim...

Dincolo de lumina gălbuie a gazorniței se văd umbrele celor din sală. Cineva lipăie pe coridor cu niște șlarfi. Pipăie clanța ușii. Cei cu automatele se lipesc de zid. Ușa se deschide, și-n prag se arată directorul, în cămașă de noapte, papuci, ciufulit, cu ochii de bazedovian holbați.

— Mă Petre! Mi-e somn și vreau să-nchid școala.

Îl recunoaște pe Simu Belcotă. Cască gura. Se sufocă. Cineva îi lipește țeava automatului de gît.

— Poftim, domn' director! Poftim, zîmbește Simu Belcotă. Lasă, camarade, automatul.

În fundul sălii se aud rîsete înfundate.

— Parc-ar fi sfîntul Ion Botezătorul domn' derector al nost !

— Faceți-mi plăcerea și fiți arbitru, domnule director, în disputa mea etico-socială cu comuniștii.

— Eu... vedeți... mă iertați... eu...

— Lăsați-l să iasă. Dar, domnule director, de-a dreptul în patul conjugal. Și nici o mișcare, pentru că altfel...

Directorul iese de-a-ndăratelea, cu fața descompusă.

— Săracu ! Se teme, spune Voica. Dumneata, domn' profesăr Belcotă, n-ar trebui să-ți bați joc de oameni. Dacă ai să spui ceva, de ce nu vii dumneata ziua ? Ori duminica, după ce se iese din biserică.

— Taci, Voico !

Voica ridică din umeri. Simu Belcotă se apropie de bănci. Se uită în sală. „Iată nivelul catedrei mele universitare, își spune el. De la problemele filozofice ale culturii, la o ședință cu slugile din Prislop." Încep să-i tremure mîinile. Se stăpînește. Poate era mai bine să fugă în străinătate. Numai efebul idiot și cazon de Radu îl țintuie aici...

— Sînteți grăniceri, spune el tare. Noi grănicerimea avem viața noastră. Slobodă. Codrul nostru.

— A lu Goanță !

— Taci ! răcnește profesorul. Te-am răbdat destul. O singură vorbă, canalie... Uite cine vă ia mințile. Călcați legea strămoșească în picioare. De ce, mă ? Ce s-a schimbat, mă, în lume de la începutul veacului ? Ce vreți voi să schimbați ? Soarele răsare de milioane de ani de unde a răsărit cu alte milioane de ani înainte ? Ciclul anotimpurilor nu e același ? Vreți să-l luați pe Dumnezeu ?

— Îl luăm, se-ndîrjește Pătru. Da mai ales o să smulgem puterea din ghearele ălora. Auzi, domn' profesăr ? Asta facem noi.

— Păcătosule ! Teme-te și căiește-te. Nu huli, larvă. Vrei să-l iei tu pe Dumnezeu ? Vrei să smulgi tu tradiția focului păstoresc ? Ascultați aici. Vă spun ca un părinte. Lăsați nebunul să urle în pustiu. Voi respectați legea strămoșească. Altfel... În cuie am să vă bat, ca pe Cristos. Și acu, ăia care sînteți de omenie ieșiți afară.

Nu mă uit la voi. Nu vreau să știu că ați greșit. Dar dacă vă mai prind o dată aici... Cu ăștia...

— Pas alergător ! spune unul cu dolamă.

— Mînă, n-auzi ? Mînă !

În sală se face învălmășeală. Băncile trosnesc.

— Politică ne-a lipsit ! spune cineva și-njură cumplit.

— Lasă-i, vere, să-și scoată ochii ăi de vor s-ajungă la putere.

— Mînă !

— Pas alergător ! N-auzi ? Ia pas alergător !

Oamenii se-nghesuie la ușă. Simu Belcotă se proptește în fața lui Pătru. Se uită la el cu ochii verzi. Tăioși. Zîmbește.

— Masa știe de bici, băiatule, spune el încet. De conducător.

— N-are conștiință, bîlbîie Pătru. Apoi tare : Stați, mă, un' vă duceți ? Ce facem cu sindicatu ?

Cineva dintre cei înghesuiți în ușă îl înjură de născătoare. Oamenii tropăie. Se-mping. Unii îi spun lui Simu Belcotă :

— Să trăiți, domn' profesăr !

— Ni-s și noi proști.

— S-avem și noi iertare.

— Ne-mbeată ăștia cu apă rece.

— Tare vi-s, mă, scîrnavi și fără vîrtute ! spune Ianoșel Sabin.

— Dacă nu vi-oi rupe eu spinarea... scrîșnește Vasile Lungulescu.

— Mînă ! Mînă !

— Lasă vorba !

— Ia pas alergător !

— Camarade Săgeată ! Scrie pe-o listă numele ăstora care-au rămas în bănci.

Unul cu automatul își face loc sub catedră. Poartă o cîrpă neagră, petrecută peste față. De sub glugă nu i se văd decît ochii. Mîna care ține automatul n-are un deget. „Degetul mare", își spune Pătru. Cineva de afară bate în cerceveaua ferestrei. Semnalul se repetă de trei ori.

— Retragerea ! ordonă profesorul.

— Toată lumea la stînga-mprejur ! strigă camaradul Săgeată. Culcat ! Culcat, n-auzi ? Culcat, că trag !

La ușă e înghesuială. Cei rămași în clasă se culcă unii peste alții. Lampa filează. Camaradul Săgeată se repede la ea. Sparge sticla cu țeava automatului. Trage o rafală scurtă pe deasupra băncilor. Oamenii înjură. Un geam cade zăngănind. Se aud tropote. Încă o rafală stinsă în noaptea umedă de afară. Pătru fuge spre ușă. Se simte apucat de mînă. Mîna care-l ține e aspră și fierbinte.

— Nu te duce, Pătrule. Te pușcă, spune Voica din întuneric.

— Ce-i aici, mă, cristelnița și...

Lumina unei baterii sfîșie întunericul.

— Ce faceți aici, n-auziți ? Ce stați, mă, și bateți mătănii ? Ce-i aici, n-auziți ?

— A fost profesărul cu banda lui, domn' plutonier-major, și ne-o cam pîrîit cu automatele, spune Pătru.

O aude pe Voica răsuflînd ușurată. Cineva scapără un chibrit.

•

— Se-mpute, mă camarade. Nu-ți spusăi eu încă de-atunci că se-mpute ? ! Am niște bănuieli. Bănuieli de jandarm. Mai rabd un piculeț. Le verific. Dacă-i așa, îmi scrii cîteva rînduri către domn' maior Catalina. Nu pot ierarhic, că-mi pun singur juvățul de gît.

— Vii, Petre ? se aude din ploaie glasul lui Pițu.

— N-aș fi făcut nimic dacă-i urmăream. Stăteau ascunși după vreo tufă și mă găureau neîmpărtășit. Cînd mai ții vreo adunare din asta, spune-mi și mie. N-o să-ți pară rău. Ascultă ici, un jandarm bătrîn. Nu umbla noaptea singur. Dacă te strigă cineva la fereastră, pune cojocul pe coada măturii, căciula peste cojoc, deschide fereastra c-o mînă și stai cu Parabellumul ăla în cealaltă. Scoate momîia, da nu-ți scoate capul. Ai unul singur, mă camarade. Altul nu-ți mai dă statul. Așa-i cu bănuiala aia a mea. Mîine fac o patrulare spre Cănicea și-i scot pe toți legionarii din bîrlog. Las', că vine iarna. Să-i văd atunci...

— Uite, domn' plutonier-major. Am găsit asta pe catedră.

— Petre, ne ploaie, mă, n-auzi ?

— Acu, Pițule !

Amăriuții aprinde lanterna. În fascicolul alb de lumină, stropii de ploaie trec pieziș și repede. Pătru se desface la dolamă. Se-ntoarce cu spatele în ploaie. Ține biletul la adăpost.

— Moarte trădătorilor... silabisește Amăriuții. Organizația Codrului Verde. Auzi, Zdup ? Ai dracului ! Codrul Verde ? ! Le dau eu codru verde ! Ține-o, mă camarade ! Noapte bună. Hai, Zdup. Codrul Verde zici ? Ai dracu legionarii ăștia ! Nu pot ei fără un strop de verdeață.

Pătru îl aude intrînd în post. O ia prin ploaia rece de toamnă pe drumul negru, peste care gîlgîie șuvoaiele. Din negură se arată umbre.

— Ce-a vrut ? întreabă Mărtin Bălaci.

— I-ai văzut pe ăia, spune Voica din șa. Tu voiai să-i scoți la lumină. Numa s-o zbîrlit profesărul la ei. Dîrze, nu bărbați. Voi la ce n-ați sărit să le luați armele ? Ziceați c-ați fost la război. Ce fel de război a fost ăla, nu știu, dacă v-a luat glasul profesărul cu un pușcoci ca a lui.

Pițu mormăie supărat.

— Ia taci, Voico! se răstește Mărtin Bălaci. Ce știi tu?

— O fi ! Haida, mă !

Calul de munte se urnește, țăcănind pietrele descărnate de ploaie. Voica tace, adunată sub dolamă. De sus zemuie ploaia rece. Din cînd în cînd coboară din munte cîte un răbufnet de vînt, aducînd cu el miros de ger și de zăpadă.

— A nins în Sglivăr, spune Pițu.

— Bine că nu ne pușcară ! se bucură Mărtin Bălaci. Răsuflă lacom.

— Nu te bucura. Mai au vreme să vă puște, spune Voica.

De lîngă primărie urcă doi oameni. De la dispensar — alții.

— Care vi-s ?

— Noi ni-s, Pițule.

— Ne-or pușca pe noi. Da gîndurile ? Cum ar vrea să puște vremea, Voico !

— Gîndurile stau în oameni, Petre. Fără oameni nu-s nici gînduri. Haida, mă !...

Pătru rîde aspru. Calul piere în negură. Într-un horn ţipă o cucuvea.

— Noi ce facem, Petre ?

— Ne-ntoarcem, Brîncuţă.

— Avem multe de hotărît.

Vîntul loveşte orbiş în crengile uscate ale fagilor. Oamenii pornesc spre şcoală, sub năvala rece a ploii de toamnă.

7

Stau în coridorul şcolii.

— N-avem lampă, Petre !

— Ia taci.

— La ce să tac ?

— Auziţi ?

— Ce ?

— Se-ntoarce vîntul.

Vîntul se răsuceşte pe undeva, prin noapte. Pătru îl simte cum se răsuceşte. Poate prin Retezat. Acu, dacă se răsuceşte, mătură norii şi spinările munţilor. Coboară gerul de la goluri. Dintre bărbile jnepilor. Pătru se duce la director şi cere o lampă.

— Hai, don' director, cu lampa. Dacă ai fi cu noi, ne-ar veni mai lesne. Oamenii vă cunosc. Pe mulţi i-aţi învăţat la şcoală. Uşa se deschide cu teamă.

— Lasă-mă, Petre, amarului. Sînt slujbaş de stat. Am nevastă. Copii.

Pe faţa directorului joacă lumina galbenă a lămpii. I se vede albul ochilor. Îi întinde lampa. Din casă se strecoară un abur de aer stătut. De aşternuturi calde şi umede.

— Să-ncui şcoala, Petre. Cheia pune-o pe geamul meu. Noapte bună.

Pătru rîde uşurel. Niciodată n-a căutat înţelesuri în adîncul oamenilor. În adîncul întîmplărilor. Dacă nu se temea de ei, n-ar fi venit profesorul cu automatele. De unde-a auzit că ţin şedinţă ? Care a spus ? Şi de ce ?

Se întoarce cu lampa. Intră în clasă. E rece și umed. Prin colțuri tremură niște umbre cocoșate. Pe geamul spart intră vîntul, cu miros de ger de la goluri. Cînd ridică lampa pe catedră, vede un om gîrbovit într-o bancă. Îi simte pe tovarășii opriți în ușă. Omul își ridică obrazul tras de suferință, înspre el.

— Ne-am întors, tovarășe Bloch... spune Pătru cu glas blînd. Înțelege din ochii albi, din gura strînsă dureros că omului îi e frică. Ne-am întors să gătăm ședința.

Sergiu Bloch încearcă să zîmbească. Vîntul trece la galop peste acoperiș. Spulberă un roi de stropi în ferestre. Se face dintr-o dată o liniște adîncă, în care se aude limpede cum picură burlanele.

— Noi ca noi... Intrăm care la sindicat, care la economat. O scoatem. Avem program. Luptăm. Da ce facem cu văduvele? Cu orfanii... Cu invalizii... Ăi fără pămînt... Că dacă m-am scris la comuniști, nu m-am scris să ajung primar. Fără numa să fie omenie pe lume. Cum aducem noi omenia-n Prislop, că pînă acum n-am adus-o...

— Primăria, Brîncuță. Asta-i.

— Cum primăria, Pițule?

— Adică puterea.

— Puterea aia stă în oameni.

— În care oameni, Petre?

— Nu văzuși oamenii?

— Noi ni-s de vină că oamenii...

Tac. Se uită la Ianoșel Sabin. Ciobanul își saltă sarica între umeri. Stă singur într-o bancă. O umple cu mița udă, din care ies aburi calzi cu miros iute de fum și acru de zăr.

— Întîi să fi vorbit cu ei. Noi știm una și bună. Joagăru. Parcă Prislopu-i joagăru. Tovarășul Pătru ar trebui să se gîndească la sat.

„Ăsta nici n-a-ncorporat, și se ia de mine, gîndește Pătru. Nici soldat n-a ajuns încă, și se vîră în superior." Rîde-n el de toana asta. Aspră milităria! I-a intrat în sînge. Ianoșel Sabin are dreptate. N-a-ncorporat, dar are dreptate. Așa o fi centralismul democratic. Să vorbească neîncorporații cu gradele, să aibă dreptate, și gradele să

nu mîrîie. Să nu le-o reteze. În grănicerime e o lege nescrisă. Ăi tineri să nu miște-n front.

Macină din fălcile pătrate. Se uită urît la Ianoșel... Are dreptate, dar nu se cuvine.

— Pornim de la joagăr să ajungem în sat, mîrîie Pătru.

Piţu îşi ridică moţul. Dă din cap nemulţumit. Mărtin se bucură. Pătru ştie că a vorbit Pătru C. Dragalina, plutonierul de trupă lăsat la vatră. Scuipă scîrbit. Mîrîie în continuare :

— Mai bine zi-i, Săbinule, dacă ţi-ai dus munca cu ciobanii de la stînele Tăureştilor.

— Dus.

Îl simte pe flăcău dintr-o dată înmuiat. Îi pare bine cu răutate. Nici n-a mirosit praful de puşcă, loaza !

— Şi ?

— Nu vor.

— Ei vezi ?

— Petre !

— Ce-i, Piţule ?

— Lasă-l. Nu de asta am stat în ploaie.

— Tovarăşi... întîi şi-ntîi...

Sergiu Bloch are faţa înecată într-o sudoare galbenă. Tuşeşte. Se zgribuleşte.

— Ia şuba mea, tovarăşe Bloch. Trage de la geam.

Ianoşel Sabin îşi scoate şuba. Rămîne sub lumina lămpii, înalt, zvelt, strîns în praşchie. Pătru se-nchide-n el. Ăsta se uită prea lung la Voica. Săptămîni cu ea în munte... Sergiu Bloch apucă şuba, se vîră-n ea copilăreşte şi-i zîmbeşte lui Ianoşel.

— Întîi şi-ntîi trebuie să-nvăţăm lumea să vină undeva. Poate aici, la şcoală. Da să vină. Duminica. Să facem o serbare, ceva. Nu ştiu ce să zic.

— Ni-s prea puţini să batem munţii după fiecare turmă. Şi eu simt că-i musai să adunăm oamenii.

— Şi ce să facem, mă Brîncuţă, cu ei, dacă-i adunăm ?

— S-ajung eu la registru cadastral, şi să vezi că avem ce face, Mărtine, spune Piţu. Primăria. Asta-i. Ca la tema de luptă. Obiectiv principal pentru mitralieră. Obiectiv secundar ar fi...

— Care-ar fi, Piţule ?

— Îs prea multe, și noi ne mișcăm greu. Avem gînduri, cum ziceai tu cînd ne-am întors de la plasă, dar nu-i rînduială prea bună între ele. Asta-i.

Pătru nu prea s-a gîndit la sarcini. Nici nu le-a citit organizației. Poate aici e miezul lucrurilor. Poate aici stă puterea. Se desface la laibărul siniliu, cîrpit în coate, cu buzunarele și mînecile roase. Scoate carnețelul. Trage lampa de pe catedră. O lasă pe bancă. Deschide carnețelul. Sînt patru sarcini, numerotate de la 1 la 4, și dintr-o dată știe că cele patru puncte sînt patru misiuni de luptă, pe care ei au să le-mpartă și de care au să răspundă cu viața. Pentru că îi vede cum se adună lîngă el cu niște fețe aspre, îi e ciudă pe Ianoșel Sabin, care stă cu Voica în munte, că acum i se lipește de umăr și se uită în carnețel, și se miră cum ciuda asta acră i se șterge cînd Ianoșel silabisește greu :

— Întîi... să se stabilească terenurile de expropriat și să se facă lista îndreptățiților.

Noaptea se oprește sub ferestrele școlii și ascultă. Flacăra lămpii tremură pe fețele bărbătești. Încordate. Pătru știe că tot ce-a fost pînă acum n-a trecut dincolo de hărțuiala de patrule și că adevărata bătălie de la întoarcerea lui din război — abia în noaptea asta se pregătește.

Ascultă cum așteaptă munții și Prislopul iarna adusă de vînt de la goluri. Pe geamul spart intră un val de aer cu miros înțepător și aspru de ger.

8

Pe geamurile primăriei intră lumina sinilie a după-amiezii. Se văd norii atîrnați deasupra dispensarului. O cioară grivă, mare, morocănoasă, cu pîntecele gri, croncăne iritat pe gardul de bolovani al postului de jandarmi. Stîngu Tauru se uită la cioară. La nori. Cască. Știe că la noapte are să ningă atît de vîrtoș, încît mîine poate veni la biserică cu sania. Primpretorul zice că-ndeseară să treacă pe la popa Barbă Neagră. Are o vorbă... Cască. O fi !

— Stîngule, n-auzi ?... Unde-i registru cadastral ?

— Registrul cadastral funciar, subliniază glasul lui Paraschiv. Secretarul primăriei stă pe vine lîngă soba de tuci. O îndeasă cu lemn sănătos de cer. Registrul cadastral funciar, o lucrare topografică excepțională, Petre. Artă. Mare artă. Făcută de inginerii imperiului...

— Deschide geamul, don' Paraschive.

— La ordin, don' primar.

Don' Paraschiv își mișcă cocoașa la geam.

„Și-a-nvelit-o în cojocul răposatului sergent Borcean", își spune Pătru.

Dă buzna un val de aer rece, care se transformă într-un abur vesel. Cioara grivă croncăne de cîteva ori răgușit. Se păduchează cu ciocul negru sub aripă. Se scutură. Își umflă penele. Se scarpină cu gheara sub gușă, apoi se așază pe coadă. Stîngu rîde dintr-o dată, puternic.

— A dracului !

Scoate pistolul, un Radom polonez de 9 lung, își sprijină cotul pe birou, ochește scurt și trage. Pocnitura răsună sec în primărie. Pătru adulmecă mirosul iute al prafului de pușcă. Cioara tresare. Se saltă o palmă deasupra gardului. Deschide aripile. Cade în curtea postului de jandarmi. Don' Paraschiv aplaudă, zgribulit în cojoc. Se face dintr-o dată vînăt. Bubulițele i se fac stacojii.

— Tragi bine, Stîngule, spune Pătru. Da scoate registru.

— Trage ca un lotru, rîde Pițu.

Își saltă dolama între umeri.

Stîngu îi cercetează fulgerător cu privirea lui albastră. I se pare că Pițu are ceva sub dolamă. Mărtin Bălaci rînjește în ușă, cu o flendură de zeghe legată în spate. Brîncuță stă rezemat în ușa primăriei. Lîngă el — Iancu Vichente. Sergiu Bloch se zgribule cu mîinile înfundate în buzunare. Cu urechile clăpane roșii. Sub geam vine legănat Ianoșel Sabin. L-au prins. Ca pe-un vulpoi bătrîn căruia i-a fost lene să-și sape o ieșire ascunsă. Cine-i Pătru ăsta a lu Nică ? Se uită la el. Pătru zîmbește aspru. E neras. În barba țepoasă, rana din bărbie i se vede albă. Era altfel cînd s-a întors din război. Ca un tăuraș de rasă. Tînăr. Fălos. Mergea

militărește, cu pistolul lăsat pe șold. Cu capela trasă pe-o sprînceană. Își zăngănea decorațiile. Acu îi ard ochii. S-a țărănit. Umblă-n niște țoale amărîte. Vrea ceva. Încă nu știe ce. Dar vrea... Își mîngîie mustața porumbie. A văzut mulți oameni în viața lui. Nu-i plac oamenii... Ăia de-i stau în cale ? ! Rîde... Pătru se pleacă peste birou. E încruntat.

— Nu rîde, Stîngule. Noi nu ni-s nici ăia — Stîngu înțelege fulgerător că Pătru știe la ce s-a gîndit, nici aia de pe gard. Și acu, scoate registrele. Că de nu...

— Că de nu ?...

Îi tremură colțul buzelor. Îi tremură mîinile. Vede ca prin pîclă norii agățați, negri, de hornul dispensarului. Pe poarta aia a văzut intrînd jandarmii ungurești cu pene de cocoș la pălărie. Aude răsufletul lui Paraschiv puțind a frică...

— Că de nu, ce, mă Petre ?

— De nu, le luăm singuri, mă Stîngule.

— Și să ne dai registru ăla cu inventarul animalelor.

— Ce, mă Pițule ?

— Ce-ai auzit.

Asta era. Inventarul animalelor. Asta voiau. Nu știau cum să aducă vorba : impunerile. Bătuse cîte-o scîndură la fiecare intrare în sat. Scîndura o scrisese cu fierul înroșit.

Care vine cu impunerea, plumbu...

Bătuse scîndurile ziua-n amiaza mare, stînd călare. Le bătuse cu muchea săcuricii. Erau de față agenții fiscali. Îi adusese în pieptul calului și-n rîsul satului. Mai ales al muierilor. După ce bătuse scîndura dinspre Meegie, scoase pistolul și trăsese în ea. Cîte-un glonț în fiecare literă. Agenții se scăpaseră pe ei. Pe urmă i-a luat în pieptul calului și i-a dus pînă-n Camăna. I-a-mbătat. Le-a dat bani. De-atunci n-a mai venit nimeni cu impunerea. Pătru ăsta vrea însă ceva.

— Hai, don' Paraschive, scoate registrele.

— Cu plăcere, Petre. Dar sînt închise la domnul notar. Și domnul notar...

— Ieșiți afară, spune Stîngu încet. Ieșiți afară. Ieși, Petre, pînă nu uit...

Se ridică uriaș. Cu privirea albastră. Cu colțul buzelor căzut. Izbește scaunul cu piciorul. Scaunul zboară-n perete. Se face țăndări. Parcă ar fi fost din aschii. Don' Paraschiv se-ndeasă după ușă. Dintr-un pas lung, Pătru e lîngă el. Pițu se prelinge lîngă telefon. Mărtin Bălaci o ia spre fereastră. Brîncuță urcă scările primăriei. Nu vorbește nimeni. Lemnele de cer trosnesc vesel în soba de tuci. Pătru se vîră în Stîngu. Își simt răsufletul pripit pe obraji. Stîngu știe că dacă-n clipa asta nu-l trăsnește la mir, dacă-n clipa asta nu-i lungește la pămînt, nu-i calcă în picioare, ăștia-i pun zăbala. Muge o dată din rărunchi. Pătru îi înfige ochii în inimă.

— Auzi, Stîngule ?

Ridică o mînă. Arată afară.

— Ce să aud, Petre, că...

— Vremea, mă.

— Ce să aud ? Ce zici ?

— Vremea.

Îi întoarce spatele. Mărtin Bălaci rîde prostește.

— Ieși de după ușă, don' Paraschive, și scoate registrele. Mînă-l, Stîngule, pe moș Aflat după comitetul ăla de reformă agrară. Să vină-ndeseară. Cu toate actele.

Stîngu Tauru începe să rîdă. Un rîs uscat. Înspăimîntător. Sergiu Bloch aude rîsul primarului. I se golește obrazul de sînge. Don'Paraschiv urinează pe el. De cînd a tras cu pistolul i-a venit să urineze.

— Scoate registrele, don'Paraschive, spune Stîngu. Duminică-ți plătesc a dintîi molifdă, Petre. Să-l întrebi pe popa Barbă Neagră cînd ți-oi plăti-o pe a doua. Atunci să te spovedești.

— Stîngule !

— Lasă-l, Pițule.

— Să vii la mine să te trec în registrul stării civile. La rubrica Decedați. Și să iscălești... Mișcă, don'Paraschive ! tună vesel glasul primarului.

Burțile norilor se fac negre. Pătru le vede cum atîrnă grele de zăpadă între hornurile dispensarului.

— Poftiți în prînzitor. Poftește, fiule. Răchie, coană preoteasă. Și niște nuci. Poftiți.

— Ninge, părinte.

— Vreme să treci granița, moș Argintarule.

— O știe sfinția-ta prea bine.

— Belcotă n-a venit ?

— Nu.

— S-a dat cu *bolșovicii.*

— Zice că l-ar cunoaște pe Pătru Groza.

— De la Coștei l-ar cunoaște.

Își bat cizmele în prag. Își scutură șubele de zăpada moale. Pe ușa prînzitorului iese o căldură plăcută, cu miros de mere și gutui. Se aude glasul vesel al preotesei :

— Stați, domnule primpretor.

— Sărut mîna, coniță. E plăcut lîngă sobă.

Coridorul se umple de mirosul șubelor bine argăsite. Popa Barbă Neagră se apropie de urechea primarului.

— Ce-au vrut, Stîngule ?

— De toate, părinte.

Intră cu toții în prînzitorul luminat electric. Popa are moara lui, care produce și curent. Preoteasa e înaltă, bălaie, voinică, cu gîtul puternic, răsărit alb din despicătura adîncă a gulerului. Poartă rochie neagră de jerseu, care-i strînge pieptul bogat și-i cade frumos pe șoldurile ovale. Stîngu Tauru îi sărută mîna. Preoteasa are aproape 40 de ani. Își păstrează pielea fragedă. Mulți bani a aruncat el pentru ochii verzi ai preotesei. I-a aruncat în zadar. Gurile zic că ar fi beteagă la partea femeiască. Vorbe ! Se uită lung la cocul ca de mătase împletită. La umerii plini ai femeii. La buzele umede ale primpretorului.

— Poftiți, domnilor fruntași. Stați.

— Să trăiți, don'prim.

— Bună seara, domnilor.

— Haide, coană preotească.

— Îndată, părinte.

Glasurile îi zumzăie supărător la ureche. Stîngu are gura amară. E sleit. Mahmur. Cu oasele frînte. Ca după

o beție de trei zile. Sau după o bătaie crîncenă. De ce nu l-a pușcat la mir ? Drept la mir să-i fi pus glonțul. Se lasă pe scaun. Își așază mîinile mari pe masă. De ce nu i-a pus glonțul la mir ? Asta-i ! De ce nu i l-a pus ? Moș Argintaru știe de ce nu i l-a pus ? Dar Ilie Jura ? La ce s-o fi adunat tot sub laibăr, că nu lui i-au luat registrele. De ce n-a tras ? Avea șase cartușe în încărcător. Unul pe țeavă, șapte. Atunci, pe Spurcaciu, pentru banii ăia pe cai, l-a făcut ciur. Numai pe Spurcaciu ?

— Domnilor fruntași, spune primpretorul, și se tot uită la ușa pe care-a ieșit preoteasa ; domnilor fruntași, e timpul să luăm măsuri chibzuite. Comuniștii nu respectă modul de guvernare în comun. Își impun punctele de vedere. Dar ceea ce constituie pericolul numărul unu e că se organizează la sate. Vor să smulgă țărănimea de sub influența conducătorilor ei firești.

— A fost ceva astăzi la primărie.

— La primărie, părinte ?

— Ce-a fost ?

— Spune, Stîngule.

Stîngu își ridică privirea. La un cap al mesei de nuc lustruit stă primpretorul. Își mîngîie părul cărunt de pe tîmple. Ce vrea la o adică ? La capătul celălalt stă popa. Vîrît tot în plete. În bărboni. În reverendă. Ăsta știe ce vrea. Moș Argintaru își pigule o sprînceană. E rumen. Mic. Îi joacă ochii-n cap, de hoț. Goanță, în uniformă, își scoate ceara din urechi. Îi ocolește privirea. Ilie Jura și-a vîrît ochii în fundul capului, ca să nu-l găsească nimeni. Numai Guga ăl bătrîn, tatăl Mădălinei, îndesat, cu fața prelungă păzită de mustățile lui de lotroman, îi vîră ochii ăia negri în ochi și-i spune :

— Uit, Stîngule, ce-a fost cu oile Mădălinii. La primăvară, să-mi dea Cristea fînațul și livada. Acu mergem mînă-n mînă. Ce-or vrut, mă, *bolșovicii* la primărie ? Ce-au căutat ei la primărie ?

Stîngu se apleacă peste masă. Îi cade părul pe ochi.

— Să-mi spui, Gugo, de ce nu l-am pușcat la mir... Asta să mi-o spui. De ce nu l-am scris la mir. Auzi tu ? De ce ?

Vorbește jos. Abia șoptit. Bate o dată cu amîndoi pumnii în tăblia masivă de nuc.

— De ce, mă ?

Se ridică. Ajunge pînă-n tavanul din grinzi.

— Asta să mi-o spuneți. Atunci stau la givan.

— Domnule Stîngu...

— Asta-i, don' primpretor. Să vă gîndiți bine de ce nu l-am scris la mir. Și-atunci...

Rîde. Îi cad mustățile pe bărbie. Îi cad colțurile gurii. Umerii.

— Toate registrele le-or vrut.

— Și le-ai dat ?

— Dat, părinte. Acu, dacă vi-s învățați, spuneți. De ce nu l-am scris la mir ?

— He-he-he ! behăie Ilie Jura.

Își înghite rîsul. Stîngu se îndreaptă. Își răsucește mustățile.

— Să nu mă-ntrebe nima de ce le-am dat, mîrîie el. Atît. Să nu mă-ntrebe. Acu pe mine mă iertați, don' primpretor. Mă așteaptă Iconia. E în călduri și nu pot s-o las... (Rîde într-un dinte.) La a dintîi ninsoare o apucă...

Iese. În prînzitor nu suflă nimeni. Din coridor se aude glasul limpede al preotesei :

— Pleci ?

— Dacă te-ar fi lăsat părintele la givan, n-aș fi plecat.

Preoteasa rîde. Pașii primarului răsună greu. Popa oftează.

— Dacă ne-am fi împotrivit...

Ridică din umeri.

— He-he-he ! behăie satisfăcut Ilie Jura.

— Mă simt obligat să vă fac o informare asupra politicii interne și externe, domnilor fruntași, pentru că grănicerimea...

— Am niște răchie pentru export, don' prim. Cînd începem comerțul de export ?

— Atîta timp cît comuniștii sînt în guvern, Occidentul nu reia legăturile comerciale, domnule Argintaru, și noi trebuie să acționăm.

— Cum ?

— Prin toate mijloacele, părinte. Și, slavă Domnului, avem destule.

— Comuniștii or scris scîndura de la joagăr, don' primpretor. Domnii Jura și Bloch n-au forme legale pe surplusul de lemn. Mă tem.

— Atîta vreme cît sînt în comitetul comunității, n-ai de ce te teme, domnule Goanță.

— Să lăsăm astea, domnilor fruntași. Să-l ascultăm pe domnul primpretor.

— Cum să le lăsăm, părinte ? *Bolșovicii* le lasă ?

— Te gîndești la ce le-or fi trebuit registrele ?

— He-he-he... Le trebuie. Pentru cote le trebuie. Pentru reformă le trebuie.

— Domnilor !

— Dacă mai umblă mult controala pe motoțiclu, n-are să mai fie petrol. Nici sare pentru vite. Nici zahăr. Nici opinci. Nici hamuri. Nici piatră vînătă. Îl cheamă Petrescu pe *sublocotonent,* don' prim. E rău. Nu vrea să-nțeleagă. N-o să avem cu ce stropi livezile. He-he-he... și eu nu mai am de unde da, dacă nu aduc să pun la loc.

— Măsurile comuniștilor, domnilor, sugrumă comerțul. Domnilor fruntași ! Ne aflăm în preajma unor evenimente excepționale. Apusul n-a încheiat pace cu noi, și noi trebuie să dovedim prin toate mijloacele — și, repet, avem destule — că nu sîntem de acord cu comunismul. Că dorim și meritățm o intervenție. Că sîntem în stare să dejucăm toate manevrele comuniștilor, domnilor ! Avem foruri înalte în armată, alături de noi, domnilor ! Avem o forță de șoc care lovește și va lovi acolo unde și cînd trebuie. Am venit la dumneavoastră să stabilim un program de luptă eficient. Domnilor, nu-mi place vorba lungă. Vreau să știu cine are vreun debit, vreo creanță sau poliță, cine are vreun act oficial cu numitul Dragalina C. Petre, elementul de dezordine în comuna dumneavoastră.

— Eu am, șoptește Ilie Jura. Eu.

Își scoate gîtul din laibăr. Ochii căzuți în fundul capului i se însuflețesc. Își răsucește capul mic, teșit,

spre fiecare dintre cei de față, i se înroșește nasul și spune repede :

— Eu am ! He-he-he ! Am eu ! Am eu !

— Părinte, cu Stîngu am să vorbesc mîine. Aici, cu domnii fruntași, trebuie să vă luptați să nu intre nici un comunist în diferitele comisii pe care le-nființează. Asta-i metoda. Înființează comisia, sau comitetul, își vîră oamenii, fac adunări populare, agitație... Contracarați. Repet. Sîntem în preajma unor evenimente excepționale. Ex-cep-ți-o-na-le... Ne trebuiesc oameni tari. Care să riște oricînd un foc de pistol. O lovitură de sîmcea. Sîntem grăniceri, domnilor fruntași ! În concluzie, nu-i lăsați să se organizeze. Dacă ajunge și-n Prislop politica impozitelor, care știți că se aplică proporțional cu averea, veți avea de suferit. Fii atent, domnule Ilie Jura. Mai ieri au plimbat un negustor de cereale din Orșova, cu tabla de gît, prin toate satele din plasă. Vă dau un sfat... Dacă faceți stocuri, depozitați-le acolo unde nici dumneavoastră înșivă să nu le mai găsiți. Ăștia sînt puși pe jaf...

Își scoate manșetele. Niște manșete crem, scrobite, cu butoni de aur. Poartă haină sport, din lînă englezească, în carouri mari, vag cenușii, cu buzunare aplicate, despicată la spate ; pantalon *british*, de culoarea fumului, vîrît în cizme franțuzești cu burduf, strînse în șiret, cu talpă dublă și rama cusută. Popa Barbă Neagră îl privește pe sub gene.

— Mă duc să mai aduc o cană de răchie, spune popa.

— Mă cam duc și eu.

— Stai, domnule Ilie Jura. Nu ți-ai lămurit încă poziția.

— He-he-he ! Poziția ? Care poziție, don' prim ?

Popa iese în sală. Închide bine ușa prînzitorului. În fundul sălii se vede un dreptunghi subțire de lumină. Popa face cîțiva pași prelinși. Își ține poalele reverendei în mînă. Bate ușor în ușă. Din prînzitor se aude glasul behăit al cîrciumarului.

— Nu fac politică, don' prim. Asta-i poziția. Nu fac politică.

— Astăzi, toți trebuie să facem politică, domnule Jura. E o datorie patriotică, spune aferat și baritonal primpretorul.

— Intră, bărbosule !

Barbă Neagră deschide ușa. Se strecoară hoțește în dormitorul conjugal.

— Parcă mi-ai fi amant, nu soț. Așa vii la mine.

Preoteasa stă în fața oglinzii și se piaptănă. E în cămașă de noapte. Popii i se usucă cerul gurii. I se aprind ochii. O ridică de subsuori. Îi dezgolește sînii. O sărută lacom.

— Nu te mai satură Dumnezeu, zîmbește moale femeia.

— După ce pleacă ăia, ia-ți capotul și vino.

— Mi-e somn.

— Nu-ți place ?

— Nu. Se uită la mine de parcă aș fi goală.

Popa rîde bărbătește.

— Proasto ! Ai rămas tot frumoasă. Frumoasă și proastă.

O sărută pe gît.

— Are-n el ceva. Trebuie să știu ce are-n el.

Iese tot hoțește. Intră în cuină. Fluieră. A luat-o de la mînăstire. Într-o noapte cu tunete și ploaie. După un hram. O văzuse între maici. Îi plăcuse. A venit călare și a luat-o. Scandalul ajunsese pînă sus. Pe urmă se uitase. O luase dintre maici și fusese fecioară. Avea 17 ani. O ținuse în Prislop pînă aproape de 30. Era gelos. O iubea. O iubește și astăzi. Atunci, într-o duminică după Paști, o scosese la Timișoara. Se uitau ofițerii după ei pe stradă. Nu-i venea la-ndemînă, în reverendă, bărbos, lîngă femeia îmbrăcată ușor, suplă și frumoasă. Se dusese la catedrală. O văzuse o înaltă față bisericească. Înalta față avea obiceiul să vîndă parohiile. Ținea evidența preoților cu neveste tinere și frumoase. Era o înaltă față cu apucături democratice. Umbla pe jos prin oraș. Binecuvînta mamele tinere care-și plimbau odraslele. Mamele-i sărutau mîna. Înalta față, bărbat frumos, tînăr, le mîngîia duhovnicește pe obraz. Le chema să le împărtășească... I-a trimis un diacon după slujbă. Nu-l cunoștea și voia să știe dacă are unde dormi în oraș...

— Ce faci, părinte ? Visezi ?

Femeia e doar în ciupag și-n poale. Vădană de război din Camăna. Are douăzeci de ani. O ține pe lîngă casă. Oacheșă. Îi zîmbește cu buzele rumenite de somn. Cască. Popa-i vîră mîna sub poale. Carnea tînără îi frige degetele.

— Nu mă ispiti, diavole.

— N-ai mai fost la mine de marți.

— Și azi e sîmbătă, necurato.

— Dacă nu vii, îmi iau altul.

— Adă răchie și taci.

— Fără răchie nu mai poți ?

Popa Barbă Neagră o ciupește de sîn. Femeia îl trage după ea în pridvor. În lumina gălbuie a becului de la colțul grajdului cad liniștit și spornic puzderie de fulgi. Zăpada s-a așternut pufoasă și strălucitoare. Popa Barbă Neagră trage lacom în piept aerul rece și tonic. Se simte tînăr. Nespus de tînăr. Îl inundă o bucurie sălbatică. Popii Barbă Neagră au stat aici sub poala munților de-o veșnicie. Au trecut peste ei imperiile otoman și habsburgic. Coroana maghiară. Au stat, au luptat, s-au bucurat pînă în rărunchi de belșugul vieții. Femeia se strînge lîngă el. Popa o ridică în brațe. Coboară cu ea în curte. Rămîne o clipă nemișcat sub ninsoare. Fulgii îi năpădesc barba. Pletele. Sprîncenele. Rîde gros. Din ciupagul femeii aburește un iz cald de trup tînăr. Trece cu ea în brațe spre grajd. Zăpada moale, pufoasă și strălucitoare îi fîșie tinerește pe tureatca cizmelor.

— Nu se gîndesc decît la interesele lor meschine. Argintaru — la export. Goanță — la lemnul furat de la comunitate. Ilie Jura — la cîrciuma și negustoria lui.

— Mi se pare mai potrivit Guga.

— Da, părinte.

— Ce facem cu Stîngu ?

— Stîngu... Stîngu... Ăstuia-i lipsește o Rosinantă, că pe Sancho Panza îl are.

— Paraschiv ?

— Ați ghicit, doamnă !

Preoteasa, într-un capot de mătase de culoarea frunzelor de mușcată, se leagănă ușor în balansoarul de

lîngă soba de teracotă. Rîde gîlgîit. Primpretorul se plimbă agitat prin sufrageria largă, scundă, cu iz medieval. Odată, cînd fusese deputat, rostise o cuvîntare înflăcărată la Cameră... Odată... Se oprește brusc. Își scoate manșetele cu un gest scurt. Toată viața dorise să iasă din anonimatul lugubru al unei plase de munte. Procesele țărănești, conversiunea, participarea în consiliul de administrație al comunității de avere, acțiunile la Banca sătească îi aduseseră avere. Avere... Își ridică fruntea. O privește pe preoteasă, fără s-o vadă. Nu vrea decît o carieră politică în Capitală. Atît...

— Da, doamnă ! Sîntem în preajma unor evenimente excepționale, vă repet, excepționale, și ei nu se gîndesc decît la punga proprie. Părinte, aici sfinția-ta are ceva de făcut. Cînd am vorbit atunci în Cameră...

— În Cameră ? se miră naiv preoteasa și trage cu coada ochiului la soțul ei...

„Toarce ca un mîrtan, diavolul, își spune. Iar s-a culcat cu Floarea."

Popa stă comod sub plete și-n barbă, destins în fotoliul adînc din partea cealaltă a sobei. Îi clipește înțelegător din ochi. Atunci, la Timișoara, n-a putut să refuze invitația înaltei fețe bisericești. Înalta față a cinat cu preotul de țară și consoarta lui. A doua zi l-a delegat la o sfințire de biserică. A treia zi l-a însărcinat cu o misiune delicată pe lîngă un seminar teologic dintr-un oraș apropiat. A patra zi i-a dat să-nțeleagă că dacă preoteasa continuă să-și bată joc de el, sfinția-sa va trage cele mai supărătoare consecințe.

— Soțul meu nu mi-a spus niciodată că ați fost deputat...

— Din gelozie, doamnă. Vă asigur. Deputat și aproape ministru.

— Trebuie să știu tot. Tot, domnule primpretor.

— Și probabil viitor ministru, spune popa, din fotoliu.

Primpretorul își mîngîie cochet părul cărunt de la tîmple. Își trage un scaun lîngă preoteasă. Îl înfioară aerul de feminitate stăpînită. Ochii verzi, care-l privesc rece. Tăios. Barbă Neagră se lasă mai adînc în fotoliu.

— Sînt cam obosit, mormăie.

Își ascute toate simțurile. Ce știe primpretorul?... Are-n pod porumb. Vagoane. Are-n pivniță rachiu. Trei mii de litri. Are-n munte turme. Toate astea au făcut plăcută și inteligentă viața popilor Barbă Neagră. Are în proiect să construiască o turbină specială pentru debitul de apă de pe canalul morii lui. De fapt, ingineria, acest demiurg modern, care creează viața mecanică, opunînd-o canoanelor teologice, este în el însuși mai mult decît îi place să creadă. Reșița îi cere sume fabuloase să-i toarne piesele de bază. Cît despre o comandă în străinătate, nici nu poate fi vorba...

A șasea zi, înalta față nu s-a mai arătat, și diaconul, care făcea slujba de codoș, l-a trimis la plimbare, împreună cu consoarta. A mai venit înalta față într-o inspecție duhovnicească. Cu un Buick enorm. Negru. Lustruit. În reverendă de mătase albă. Cu potcap alb. Era într-o vară. A ascultat slujba din strana rezervată înaltelor fețe. A binecuvîntat mirenii. S-a uitat lung și părintește la mirene. Dar mai lung și mai părintește la preoteasă. La masă i-a dat să-nțeleagă părintelui că în curînd se va face un loc vacant de protopop, chiar în orașul de scaun al înaltpreasfinției-sale. El s-a uitat la preoteasă. Se făcuse vînătă. S-a uitat la munții care înalbăstreau pe cerul de vară. În livadă cînta un cuc. Pe Camăna avea cîteva mîndre. Pe Topla — altele. Sub Cozia — altele. Preoteasa i-a făcut semn. S-au întîlnit în coridor.

— Vrei să fii protă, diavole? l-a întrebat, și l-a apucat de barbă.

— Tu ce zici, măicuță Filofteio?

— Drac, nu protă. Stai pe-afară.

S-a întors singură. După un ceas, înaltpreasfinția-sa a plecat înjurînd. Cu potcapul tuflit. Cu reverenda de mătase albă, hărtănită...

„Nu-i bună maica Filofteia pentru treburi politichești", rîde în sine popa Barbă Neagră. Își ține maica Filofteia obrazul în palmă, primpretorul își apropie genunchiul de genunchiul ei, dar nu vede, prostul, cum s-a aricit toată. Acu-i sare-n obraz și-l ia în unghii. Se ridică din fotoliu.

— Du-te și te culcă, coană preoteasă. Ești ostenită.

Primpretorul se întoarce contrariat. Popa îl privește vioi. Preoteasa răsuflă ușurată. Se duce fîlfîindu-și poalele capotului.

— Acu să descurcăm lucrurile ca-ntre bărbați, domnule primpretor.

Popa e înalt. Masiv. Negru. Îi ard ochii. Primpretorul are brusc un complex de inferioritate.

— Neamul romînesc a crescut din munte, domnule primpretor. Apropo... Soția mea e castă. Curios, dar așa e.

Primpretorul se-nroșește.

— N-am venit aici să atentez la castitatea...

— Coanei preotese, rîde puternic popa, bizuiți-vă pe mine. Și s-o luăm de la *a*.

Primpretorul tace prelung. Își trage manșetele nervos.

— Ei bine, părinte... a venit vremea să reorganizăm militărește grănicerimea.

— Straşnică vreme ! tună popa. Ședeți. Vă ascult.

Primpretorul se așază la masă. Își încrucișează brațele pe tăblia de nuc lustruit. Își lasă bărbia în piept. Ce trebuie și ce nu trebuie să știe acest popă de munte, cu mutră de tîlhar ?... În octombrie venise la el inginerul Valentin Brahonsky din Timișoara, în numele organizațiilor unite legionaro-hitleriste. Îi ceruse să stabilească legătura cu organizația hitleristă din Orșova, care — fusese informat precis — ascundea trei ofițeri superiori hitleriști din S.S. Îi adusese un mesaj cu cifrul cunoscut, din partea unuia dintre șefii partidului, care îi ordona în termeni categorici să înființeze grupuri de șoc paramilitare și să dea ajutor oricui se va prezenta în numele lui Steanță Dumitru, unul dintre conducătorii Sumanelor Negre. Ce trebuie și ce nu trebuie să știe acest popă cu mutră de tîlhar, posesor absolut al femeii care și-a lăsat în odaie ceva din straniul ochilor verzi, despre Mișcarea Națională de Rezistență, în care partidul și șeful lui au investit încredere și, mai mult decît încredere, fonduri suculente ? Ce carte poate juca aici și cît la sută din apropiata carieră politică poate să-i aducă această carte ?

— V-ascult, repetă popa și se pleacă spre el, peste masă.

Primpretorul își ridică fruntea. Pendula din perete — o pendulă sobră, dreptunghiulară, de fabricație vieneză — bate, sonor și muzical, miezul nopții.

10

În biserică miroase a blană de oaie argăsită. A ceară. A tămîie. A trupuri înghesuite. A dresuri femeiești. Mădălinei îi plac mirosurile astea toate, care îi amintesc de cînd era fată și s-apropiau sărbătorile. Stă între Livia și Năstăsia. Se uită la Voica. Îi dă cu cotul Liviei.

— Uite la ea ce bondiță poartă!

— Muiere de baci, afurisita!

— Auzi, Năstăsio...

— Taci. Acu iese popa cu predica.

— Auzi, Năstăsio... Cîte rînduri de galbeni are Valeria, că de aici n-o văd bine.

— Patru. Ș-acu taci.

Cînd era fată avea șase. Poartă bondița pe care i-a dat-o mamă-sa de zestre. Tivită cu blană de vulpe. Are poale frumoase. N-are broboadă nouă de lînă, ca Valeria. Și stă aici la urmă, printre muierile sărace, cînd ar fi putut sta în fața Valeriei. Acolo unde stau și se înfoaie în bondițe noi alea din neamul Tăureștilor, al Gonțeștilor. Se ridică pe vîrfuri. Taică-su își mîngîie mustățile. E în strană. La loc de cinste. Se uită pe geam. Ninge. Valeria se-ntoarce. O vede. Îi dă cu cotul vecinei. Vorbesc ceva și rîd. De ea rîd. Dacă l-ar fi ascultat pe taică-su, astăzi n-ar fi rîs-o nimeni. O cuprinde un greu și o lehamite, o scîrbă de ea și de sărăcia lor, i se-nlăcrimează ochii, și-i pironește pe icoana cu Cina cea de taină. Vrea să se roage lui Isus și celor 12 apostoli să-l scoată pe Pătru din politică, să-l împace cu taică-su, ca să aibă și ei un rost pe lume. Nu poate să se roage. O simte prea aproape pe Voica. Uite-o, afurisita, cum se apropie de Năstăsia...

— Să nu plecați după slujbă. Veniți la școală. La ai voștri o să le fie greu.

— Ție ce-ți pasă? Vezi-ți de Scordilă.

Voica se uită lung, cu ochii ei albaștri. Nu-și dă cu nimic pe obraz, da e albă și frumoasă ca o fată.

— Îmi pasă, Mădălină. Ar trebui să-ți pese și ție.

Se-ntoarce și se duce dreaptă, voinică, lîngă nevasta învățătorului Ion Catalina. Învățătoarea face un semn. Niște muieri — unele le știe că sînt văduve, poartă broboade negre — se strîng pe-alături. Pătru le-a spus să vină după slujbă la școală. Va să zică, a vorbit și cu Voica. Ce-o fi fiind aici, de ea nu poate să priceapă, nu știe. Dar la Voica nu se lasă, nici dacă ar fi să roadă scoarță de pom. Acu s-asculte predica, c-așa a rugat-o Pătru. S-o asculte și să i-o spună. La școală avea țineredeminte, că aproape tot ce spunea învățătorul îi rămînea cuvînt cu cuvînt.

Popa Barbă Neagră se uită în biserică pe sub perdelele de mătase vișinie. Toate neamurile Prislopului stau în strane. Lumina sfeșnicelor mari cade pe chipurile bolovănoase ale Tăureștilor. Tauru ăl bătrîn ascultă corul, cu pletele albe căzute pe umerii șubei. Cu ochii pironiți în catapeteasmă. Stîngu îi șoptește ceva la ureche. Tauru ăl bătrîn mormăie gros, în semn de încuviințare. Popa înțelege că ăștia n-au să se ducă la adunarea comuniștilor. Ilie Jura se strecoară spre ușă cu mutră de mironosiță. Popa îl înjură de pricesnă. Un ticălos. Goanță ține isonul corului. Cîntă plăcut. Dăruit. Așa cum își ține capul pe spate, cu părul roșu vîlvoi, spîn, cu genele spelbe, nemișcate, cu degetele butucănoase, retezate, împreunate pe pîntecul verde al mantalei, pare un porc york travestit în tenor. „Pe ăsta bogăția l-a cretinizat, își spune părintele. Astăzi e nevoie de altceva." Caută în biserică acel altceva de care știe că va fi nevoie. Pavel Lala stă lîngă Ion Cătănuță. Ion Cătănuță ăsta-i prea cinstit. Grănicer ca-n vechile stampe, dar prea cinstit. Rămîne Pavel Lala. Încruntat. Dușmănos. Închis în el. Zvîrle priviri negre spre locul unde stau Belcoteștii. Poartă o șubă aruncată pe umeri. Popa nu știe anume ce are sub șubă. Dar azi-noapte, cînd a trimis după el să i-l prezinte primpretorului, Pavel Lala a ascultat fără o vorbă tot ce i s-a spus. Cînd s-a urcat în sanie n-a zis decît : „Am înțeles, don' primpretor". Înconjurat de o ceată de feciori. Unii

de pe văi. Nu-i cunoaşte pe toţi. Îl are în dreapta pe Vasile Ambrozie. Atunci, e bine. Ambrozie ştie ce-i simceaua. Încă dinainte de război.

E vremea să iasă cu predica. Îi porunceşte dascălului să lase lumînările din sfeşnice aprinse. Deschide uşile împărăteşti. Calcă canoanele, dar le deschide şi rămîne sub catapeteasmă, cu odăjdiile strălucind. Masiv. Negru. Ţine crucea, cu care-a botezat jumătate din sat şi-a-nmormîntat altă jumătate, în mîinile încrucişate la piept, tace şi se uită pe rînd, stăruitor, la toţi cei de faţă. Se aud foşnete speriate. Cineva tuşeşte. Se ridică un murmur surd. Se aud glasuri uscate de babă.

— Doamne, apără-ne !

— Stă în uşile împărăteşti.

— Parcă ar fi vlădica.

— Apără-ne, Doamne !

„Apa trece, pietrele rămîn, îşi spune popa. Şi pietrele, stîncile, sîntem noi." Îşi mai trece o dată privirea peste capetele ridicate spre el. Aşteaptă să se facă linişte. Liniştea aceea adîncă, în care îşi aude gîndurile rotindu-i-se sub frunte.

— Grăniceri, tună sub bolţi glasul adînc de bas.

Mădălina se cutremură. Îşi face cruci repezi.

— Grăniceri. Grănicerese. Satana şi-a schimbat faţa. Satana a ieşit din adîncurile pămîntului, a luat chip de om, şi-acum intrat-a în Prislop, în grănicerime, s-aducă vrajbă, pieire şi pierzania sufletului. Ieri în amiaza mare, Satana purtînd arme a intrat în primărie. A rupt în bucăţi cartea care păzeşte din vremea Mariei Terezia avutul cîştigat cu sînge şi cu trudă.

— Apără-ne, Doamne !

— Miluieşte-ne, Doamne !

Mădălina ascultă tăcerea de moarte care îngheaţă zidurile bisericii. Îşi simte inima bătîndu-i în tîmple. Cuvintele popii Barbă Neagră îi pătrund în cuget şi-o ard de parcă ar fi înroşite la foc.

— Acu ies din biserică.

— Vezi să nu te bucuri prea devreme, Piţule.

— Devreme, mai tîrziu, tot mă bucur, Petre.

— Eu mă duc, tovarăși, să mă mai uit o dată prin clasă.

— Du-te.

— Feriți-vă. Dacă vor să spargă adunarea, nu săriți cu pumnii.

— Dacă ne pălesc ?

— N-or să cuteze. Uite-l pe don' plutonier-major. Haide, moș Aflat. Ia-o către biserică și bate-o pînă-i crapă pielea.

— N-o bat, săraca dobă. Numa o mîngîi. Că onvieţu-i lotru, și tălianu...

Piţu rîde copilărește. Ţine la picior, ca pe o hampă de drapel, un sul mare de hîrtie, tivit la margine cu o șipcă de lemn proaspăt geluit. Mărtin Bălaci joacă-n loc, cu mîinile vîrîte în buzunarele șubei, din care ies smocuri de floci. Deasupra intrării în școală, Sergiu Bloch a scris cu cretă, pe o fișie de hîrtie roșie :

BINE AŢI VENIT, DRAGI ÎNDREPTĂŢIŢI !

Ianoșel Sabin, urcat pe umerii lui Gligor, vîră cetină sub marginea hîrtiei. Brîncuță și celălalt Ianoșel, sluga lui Cristea Tauru, agață o ghirlandă de cetină deasupra pervazului ușii.

— Am împletit cu Livia toată noaptea, rîde Mărtin Bălaci. Mi-au înţepenit degetele.

Sergiu Bloch dîrdîie într-un palton vechi, ros pînă la urzeală.

— Du-te în clasă, tovarășe Bimbi. Du-te, c-aici răcești.

— Neaua moale trage umezeală.

— Mă duc, tovarăși. Mulţumesc. Sînt cam obosit.

A lucrat toată noaptea cu Piţu la harta cu loturile din perimetrul comunei. La tabelele comparative cu capetele de vită, impozite asupra averii, venituri. A fost ideea omului ăstuia cu opinci uriașe din anvelopă, în care a vîrît niște zdrenţe de sac în chip de obiele, cu moțul castaniu care-i atîrnă de sub căciula răpănoasă, cu fața deschisă și veselă, care s-a descurcat ager în topografia minuțioasă a inginerilor imperiului habsburgic ; a fost ideea lui să le arate prislopenilor cum stau în averile lor grănicerești. A citit tovarășul Piţu toate decretele publicate după 23 August... Sergiu Bloch intră în clasă.

În soba mare de zid arde focul. Sala e decorată cu ghirlande de cetină.

...Sînt niște urme mari, venite, în linie dreaptă, de la poartă, pînă la ușa școlii. Opinca de cauciuc a bătătorit zăpada proaspătă. Urmele astea mari au intrat adînc peste urmele opincilor. Le-au călcat cu țintele așezate în linie pe patru rînduri. Ăla care calcă așa are inima tare. Știe ce vrea. Opincile au bătătorit curtea școlii în lung și-n lat. Opincile sînt neliniștite. Au alergat unele la altele. S-au întrebat ce-o fi cu adunarea asta populară. Cine sînt îndreptățiții. Și la ce sînt îndreptățiți. Bocancii n-au întrebat pe nimeni nimic. Au venit drept din ninsoare, la școală. Dinspre Cruci fac cotul săniuțele copiilor. O grămadă de mițe albe și negre deasupra tălpicilor, din care ies nasuri roșii și chiote. Ninge. Vîrfurile munților sînt sub ninsoarea deasă și vînătă. Pe crucea bisericii stau trei ciori. „Cine-a venit cu urmele alea?" se-ntreabă Pătru.

— Zdup! La picior, Zdup!

— Haide, Petre. Or intrat în clasă.

— Treci, jandarm, la ușa școlii. Are dreptul să intre și să iasă oricine. Nimeni n-are dreptul să provoace scandal. Înțeles?

— 'Nțeles, don' plutonier-major.

— Executarea... De mine să nu-ți pese, camarade. Nu sînt oficialitate. Fui oficialitate pînă plantai santinelele. Acu stau în clasă ca oricare civil.

Amăriuții își bate cizmele de prag. Poartă manta albastră, cu nasturi de alamă. Zdup se tăvălește în zăpadă, cu limba scoasă.

— Hai, Petre, n-auzi?

— Hai, Pițule.

Amăriuții bocăne pe coridorul școlii. Pițu își duce sulul de hîrtie ca pe o lance. Directorul școlar vine dinspre locuință cu ochii holbați. „Frica, își spune Pătru... Ăsta cu bocanciî nu știe ce-i frica."

— Accept să iau cuvîntul la început, gîfîie directorul. Am o dispoziție. Le-o comunic. Pe urmă...

Ridică din umeri. Se rostogolește în clasă.

Cineva a așezat în spatele catedrei trei scaune cu spătar. Pătru se trezește sus, pe locul dascălului, cu Belcotă în dreapta și directorul în stînga. Nu vede nimic. I se pare că ghirlandele atîrnă și ui. Numără prosteșteguleţele. Parcă erau zece azi-dimineață. Acu nu ies decît opt. Peretele din fund e lăsat pe stînga. N-aude altceva decît sîngele care-i bate în urechi. I se usucă gura.

— Oameni buni. Școala a fost făcută din contribuția părinților voștri.

Directorul își șterge sudoarea cu o batistă cadrilată. Boțită. Cravata îi atîrnă strîmb sub gulerul transpirat al cămășii.

— Aici ați învățat să scrieți, să citiți.

„De ce o ia așa pe de departe?" se întreabă Pătru. Se uită în sală și vede niște capete albe, cînd lungi, cînd late, care joacă ciudat unele lîngă altele.

— Respectați școala. Nu rupeți. Nu stricați. Asta nu-i o adunare politică, să vă spargeți capetele.

— Ba-i politică, don' *derector,* s-avem iertare... sare Pițu.

— Ați văzut, mă? Ce vă spuneam eu?

— În mumă-sa, dacă-i politică.

Pătru își rupe nasturele cămășii de cînepă. Răsuflă ușurat. Adînc.

— Și-o rupt bumbul de la gît, Livio. N-ai văzt unde-o căzut, că n-am altul de os.

— Taci.

I se limpezesc ochii. I se desfundă urechile. Pavel Lala stă lîngă ușă, alături de Amăriuții. Florea Belcotă, ciungul, îi spune ceva Lungulescului. Peretele din fund se îndreaptă. Numără steguleţele. Sînt zece. Amăriuții e roșu. Cu vinele umflate pe frunte. Îi vine să rîdă. Ai să vezi, don' plutonier-major, ce-o fi cînd întinde Pițu harta.

— Vă rog să respectați școala. Eu atît vă rog. Am un ordin de la Ministerul Învățămîntului. Din iarna asta, începem campania de alfabetizare. Facem tabele. Pe văi. Fiecare vale cu învățătorul ei.

— Da moș Aflat e în tabel?

— Ha-ha-ha!

— Moș Aflat.

— Și baba Belcotă?

— Moș Gheorghe Stînjenaru, mă.

Vorbesc niște feciori din fundul clasei.

— Ia tăceți, berbecilor! țipă o femeie subțirică, uscată, și se rușinează cu mîna la gură.

— Numai proștii pot rîde cînd e vorba de lumina învățăturii, spune directorul. Și tu, Niculae, tare mai erai prost la carte! Te ții fălos că ai cazan? Zece cazane să ai, mă, că tot cu mintea aia proastă ai rămas.

Se face liniște. În liniștea asta adîncă și sfioasă, Pătru întîlnește privirea Voichii.

— Nu vă vorbesc de ce înseamnă măsura guvernului. Vă spun ca să dați de știre pe văi. Acum vă mai rog o dată să nu ieșiți din omenie, că n-am clase unde să vă-nvăț copiii dacă mi-o spargeți, ca atunci...

„Li-e rușine, se gîndește Pătru. Și Voica prea se uită prin mine. Stă cu soția tovarășului Catalina. Cu văduvele. Vorbește bine directorul."

— Hai, Petre, aude din sală.

— Și-acu cine-a adunat lumea?

— Petre, n-auzi?

Ușa scîrțîie. Directorul numai e în stînga. I-a lăsat flancul stîng descoperit și, dintr-o dată, parcă e gol în fața zecilor de ochi. Se ridică. E și mai gol. Ar vrea să i se vadă inima. Asta ar vrea.

— Noi am adunat lumea, spune cu glas egal.

— Care noi, mă?

— Cojoc ai?

— Cumpără-ți cojoc, să fii în rînd cu oamenii, Petre! Pe urmă, dacă o fi, te-ascultăm.

— Ce-ai tu cu lumea? Mi-ai luat fata cu sîla.

— Nu-i drept. Io m-am dus la Pătru, că ăia...

— Aici nu-i treabă muierească, Mădălină. Mi-ai luat fata. Credeai că după fată vine și averea. Acu, dacă n-a venit, ții adunare?

Guga stă în banca întîi. Lîngă catedră. De aia nu l-a văzut.

— E o chestiune de principiu, grăniceri, țipă pițigăiat don' Paraschiv, de lîngă fereastră, și se uită provocător

la Amăriuții. S-a prăbușit dictatura cizmei de bizon. A vînii de bou. Sîntem în democrație. Cine a mai adunat femeile la sfat de obște pînă astăzi ? *Șerșe la ïam,* cum spune francezul.

Amăriuții înjură printre dinți. „Știe și franțuzește, satirul !"

— Ia taci, loază ! se-nfurie Guga. Politica-i pentru oameni sănătoși.

Paraschiv calculează rapid pe cine are în spate Guga. Pe Stîngu Tauru nu. Se ridică pe vîrfuri. Își trece palma peste freza unsă din belșug.

— Mai bine o cocoașă cu cap, domnule Guga, decît nici cocoașă, nici cap. Am zis ! *Howg !*

Don' Paraschiv se așază cu zgomot. Se uită lacom la Voica. Deocamdată n-a avut succes. Va mai lua însă cuvîntul. Pătru se pleacă peste catedră. Cu aceeași sfială cu care stau în bănci cei mai mulți prislopeni. Stă așa plecat. Se caută în buzunarul laibărului. Scoate cîteva cărți poștale. Le frunzărește lacom. Alege una. Pe celelalte le așază pe catedră. Cartea poștală e frîntă. Are niște pete vechi, aproape negre.

— „Prislop, la 15 decembrie 1944", citește el cu glas gîtuit.

— Ce-i asta, mă ? Îți bați joc de mine ?

— Răspunde la ce ți-o zîs, strigă moș Argintaru.

— Răspund... Ăsta-i răspunsul !

Se îndreaptă. Îi curge o asprime rece pe toată fața. „Parcă-i de piatră, își spune Mădălina. Trăiesc cu el de o jumătate de an, și nu-l cunosc." Vorbele de foc ale popii îi ard și acum inima : „Satana, care vrea să strice orînda satului".

— „Dragă Ioane. Află despre mine că o duc bine cu sănătatea, care-ți doresc și ție. Măriuța a avut fierbințeli în sara de Sîn Niculae, da acu se află bine, care-ți dorește și ție."

— *Bosco gipo mile,* șoptește o femeie din sală.

— „Mai află că m-o rămas Guga ăl bătrîn în judecata cu fînațul din Cozia, așa că m-o scos judecata datoare cu oile, că n-am lapte, nici lînă și o ducem greu."

— *Bosco gipo mile,* icnește aceeași femeie.

— „Ți-am trimes pachet pe Pavil Lala, care-a fost în conced trei zile. O pereche de ștrimfi de lînă, să te primenești și tu de sfintele sărbători. Și-atît, că n-avem. Aici e neaua pînă-n streașină și ne gîndim la tine cu drag, că ți-o fi greu la război. A ta nevastă și fiică care te dorește."

Voica ascultă nemișcată. Glasul lui Pătru are-n el o durere adîncă. Bărbătească. O răscolește. O scoate din clasă și-o poartă prin anii ăia, cînd muierile stăteau cu neaua pînă-n streașină. Ăștia le rămîneau la judecată, și ele scriau cărți poștale bărbaților. Glasul Pătrului are atîta durere în el, încît vede anii ăia. Îl vede zăcînd — asta se-ntîmplă aproape în fiecare sară de cînd l-o pușcat ofițerul —, îl vede zăcînd într-o tăietură de codru, și parcă e un munte, și dincolo de munte — o urmă de codru ars, cu cioatele descărnate și negre răsucite spre cerul neguros. El zace acolo în sînge, se uită la cer, o cheamă, și ea stă-n pat cu Scordilă. Masa-i plină cu bucate. Scordilă o gîdilă cu mustățile, și Pătru stă singur sub cerul neguros. Îl doare rana, o cheamă, ea-l aude, și rîde, și se culcă cu Scordilă. Îi e silă de ea. De viața ei. Tot ce face Pătru acum, îi e nespus de limpede. Știe că are drept să le ceară ăstora socoteală. Are drept să citească aici cartea asta amărîtă. Ar vrea să-ntindă mîinile, să-i apuce obrazul aspru în palme, să-i tragă capul la piept. Să-i mîngîie toate rănile. Da Pătru n-are lipsă de mîngîierea asta slabă, numa are lipsă de cineva care să-nțeleagă de ce citește el cu glas gîtuit cartea poștală pe care-a purtat-o în foc, ca s-o aducă aici, la adunare.

Pătru întoarce cartea poștală. Sala de clasă e plină pînă-n tavan de o liniște deasă.

— „Caporalul Birău N. Ion", citește el, și dintr-o dată, în liniștea deasă, se aud icnete de plîns ucise-n capetele broboadelor.

11

— Cu asta nu-mi iei mau, Petre.

— La o adică, ce vreți voi, mă?

— Ia tăceți, muieri !

— Îi chestiune de principiu, domnilor. O adunare populară este o adunare liberă și democratică.

— V-am adunat aici pentru două lucruri, spune Pătru. Întîi : să vedeți cum îi împărțit muntele. Al doilea : să alegeți, ăi de aveți dreptul, un comitet de împroprietărire.

— Ești bolînd ?

— Cine te-o pus pe tine, mă ? Ești tu chinez în sat ?

— O ministru ?

— Nu-s chinez, moș Argintarule.

— Moș ești cu fenea, nu cu mine, nima-n lume.

— Nici ministru nu sînt. Mă oameni. Au venit aici vădanele. Invalizii. La ce tăceți ? Legea nouă îi pentru voi. Pînă azi, a ascuns-o Stîngu.

— Minți !

— Taci, Gugooo ! țipă isteric o muiere. Taci !

— Cred că ar trebui să ascultați în liniște ce vi se spune. Pe urmă să vorbiți pe rînd, omenește. Legea împroprietăririi e o lege a statului. S-au dat țăranilor pînă acum sute de mii de hectare.

— La noi nu-s moșieri, doamnă învățătoare.

— Noi grănicerii îl respectăm pe don' maior Catalina. Nu ne place c-o trecut la *bolșovici,* da-l respectăm.

— Dacă nu-s moșieri, deci nu-i de unde expropria, atunci de ce țipi, domnule Argintaru ? Mă bucur, domnule Guga că-l respectați pe soțul meu. Vă propun să nu mai tulburați adunarea.

— Nu suferim să vorbească muierile politică.

— Care nu suferi, mă ?

Voica se ridică greoi din bancă. Își acoperă burta cu capetele broboadei. Îi cade cîrpa pe umeri. Rămîne cu părul negru-albăstrui în văzul oamenilor.

— Care nu suferi ? Tot tu, Niculae ? Cînd te-a învățat să scrii, ai suferit ? Acu ai dat cu nasul pe la aia, și nu mai suferi ?

Mădălina se răsucește. Se ridică. Iese între bănci.

— Ai fost tu pe front, loază ? Cum vorbești înaintea ăstora ? Al meu are trei plumbi în el.

Spune „al meu" și se uită rece la Voica. Își vîră cosița arămie sub cîrpă.

— Ce-ai făcut tu, ăla, cînd au murit ăia de Sub Pogara de foame ?

— Mădălină ! strigă Guga.

— Nu-s la casa ta. Pătru n-a vrut oile tale. Ţine-le. Pe mine m-a vrut, aşa că vorbesc.

Se gîndeşte la Satana. La ochii holbaţi ai popii. La gheaţa care s-a lăsat între zidurile bisericii. Îşi face cruce cu limba în gură. Ameninţă feciorii cu pumnul.

— Cînd o să daţi voi făina ălora care mor de foame, atunci să vorbiţi.

E leoarcă. Se aşază. Se uită la Pătru. Are obrazul rumeń. Broboane mici de sudoare pe buza de sus. Îi strălucesc ochii.

Voica primeşte vorbele Mădălinei ca pe bici. Parc-au biciuit-o pe pielea goală. Închide ochii, să-l vadă pe Pătru singur, în muntele ăla pustiit de foc.

— Te fac muierile chinez, rîde Guga.

— Nima-n lume, chinezu muierilor, strigă cineva din fund.

— Harta asta au s-o înţeleagă şi muierile, care n-au făcut armată. Care va să zică, ce-i aici ? *Semplu.* Averile. Cu galbăn îs vopsite pămîntele părintelui Barbă Neagră. Cu negru — ale lui Ilie Jura. Verde — Tăureştii. Albastru — Gonţeştii. Lila — moş Argintaru. Pămîntiu — Guguleştii. Roşu — noi ăştia. *Semplu.* E roşu pe hartă ? Asta-i Bela Reca. Lunca. Se vede roşu ?

— De un' să se vadă, Piţule, mînca-te-ar lupu ?

— Da ce se vede, Lungulescule ?

— Galbăn se vede.

— Negru.

— Ce-i aia negru, muiere ?

— Au, bată-te norocu, că şod mai eşti, Piţule ! Negru zisăşi că-i Ilie Jura.

— Bine-l molări !

— Negru ca-n cerul gurii, arde-l-ar nevoia de hameş !

— Care va să zică, pe harta veche pămîntele îs trecute în iugăre mari. Adică, 1.600 de stînjeni pătraţi iugărul.

Arată pe hartă pata galbenă din lunca Bela Recii. Guga-i alb. Pavel Lala doarme de-a binelea. „Cine a

venit cu urmele alea drepte ? se-ntreabă Pătru. Cine a călcat peste urmele nehotărîte ale opincilor ?" Se uită la picioarele oamenilor. Nu se văd. Nu vede decît opincile mari, cu obielele proaspăt spălate.

— Pe foile de posesie la unii-s trecute în iugăre mici...

— Ce zice ăla ? Ce-i aia ?

— Cum în iugăre mici, dacă averea-i în iugăre mari ?

— Bine, Floreo ! Adică *semplu*. Ilie Jura, Guga aici de față, moș Argintaru l-or cumpărat pe notarăș. Pe fișcal.

— Mă ! răcnește Guga.

— La judecată cu tine, cioclendăre !

Feciorii tropăie. Fluieră. Amăriuții se scarpină în cap prostit. Din dușumea ies nori de praf. Dintr-o dată, în clasă e înăbușitor de cald. Lumina intră cenușie. Firavă. Pițu se scarpină cu varga de alun pe sub căput. Mărtin Bălaci hăhăie fericit. O înghesuie pe Mădălina. Trage o palmă zdravănă pe spatele lat al Liviei.

— Nuntă, Petreee, chiuie el.

Moș Argintaru parc-a-nghițit un os. Zdup se ridică pe umărul piutonierului. Latră furios. Pătru se bucură. Adînc. „Pițu ăsta-i cap, nu glumă !" Năstăsia se uită la bărbatu-su. Se înfoaie ca o cloță. Moș Argintaru se scoală în bancă.

— Cum cutezi tu, leoarfă de pe Topla... Se-neacă. Tu, căcatule...

Năstăsia, mică, subțire, își rotește o dată ochii neastîmpărați. Iese între bănci.

— Mă linge-blide. Mă...

Năstăsia-și smulge cîrpa din cap. O vîră sub poale. O scoate repede și i-o trece peste gură. O dată. De două ori. Feciorii chiuie. Moș Argintaru rămîne cu gura căscată. Mărtin Bălaci se bate cu palmele peste burta.

— Care mai vrea ? țipă Năstăsia. Care mai vrea, n-auzi ?

Face doi pași mărunți spre grupul de feciori. Moș Argintaru înjură scîrnav. Scuipă. Tușește. Iese din clasă cocîrjat.

— Care va să zică, e *semplu*. Averi în iugăre mari, după care se plătește impozit pentru iugăre mici. Rămîn să-i facă bani lu moș Argintaru...

— Fărbuitu.

— Moș Argintaru fărbuitu...

— Rămîn să-i facă bani fără impozit, care va să zică un iugăr mic are 1.200 de stînjeni — cam patru iugăre mari, bune.

— Și eu, suspină în broboadă o văduvă.

— Eu n-am, de tot pămîntul, nici 20 de stînjeni.

— Mai mult, mă oameni.

— Se poate mai mult ?

— Se poate, Lungulescule.

Pătru simte iarăși în clasă liniștea aceea dureroasă, care se-ndeasă pînă ajunge-n tavan. Muierile cu broboade negre au fețele aidoma. Învățătoarea, nevasta tovarășului Catalina, își ține mîinile frumoase, albe, pe bancă. Se uită trist la hartă. Voica stă lîngă ea. Aspră. Dușmănoasă.

— Ce se poate, Pițule ?

— *Semplu.* Se poate ca pămîntu din luncă, ori fînațurile de pe coastele de miazăzi, astea albastre...

— Gonțeștii !

— Și astea verzi...

— Mari îs, Doamne !

— Tăurești !

— Astea zic ca și livezile din Nigiugini să fie pămînte a-ntîia.

— Care a-ntîia ? se-neacă Lungulescu.

— Prima, nu a-ntîia.

— În luncă scoate la 3.000 de chile cucuruz de iugăr.

— Livezile ?

— Vagonul de poame.

— Ziceți că-s pămînte a-ntîia ?

Pițu se întoarce spre clasă. Îl arată cu varga pe Florea Belcotă, ciungul.

— A-ntîia, strigă invalidul.

— Lungulescule !

— Prima pămînte !

— Le-am lucrat ! țipă văduva lui Ion Birău. Le-am lucrat cînd era Ion... ca untul...

Pițu scoate cîteva hîrtii din buzunarul peticit al căputului.

— „Copie după foaia de posesie, citește el limpede. Numărul casei 104."

— Ilie Jura, șoptește cineva.

— „Numărul topografic 6. Numele : Jura Ilie. Arabil 10 iugăre ; 25 stînjeni pătrați. Bonitatea solului..."

— Ce-i aia bonitate ?

— A-ntîia ; a doua ; a treia ; aia-i bonitate, explică grav Belcotă, de lîngă catedră. Pămîntele se-mpart în cinci clase. De la una la cinci. Să se poată pune impozitele după venit...

— Va s'că e *semplu,* rîde Pițu. Bonitatea solului : 3...

— Lunca ?

— Cum 3, Pițule ? Ai nărozit ?

— Așa-i scris, Lungulescule, în foaia de posesie. Negru pe alb. Va s'că plătește după 10 iugăre mici și după clasa pămîntului cum o am eu pe Topla. Tot 3 am. Asta vrui eu să vă bag în teorie. Teoria despre pămînte. Foi de posesie. Registru cadastral funciar... Acu are cuvîntul tovarășul Petre Drăgălina, să vă bage-n teoria despre comitetul de reformă. Rezervele statului. Pămîntele nescrise ale comunității.

Pune varga de alun pe catedră. Se duce lîngă Mărtin Bălaci. Calcă ușor cu opincile lui mari, cu gurguiele întoarse.

— Parcă-i *anjinir,* se aude un glas din clasă.

— Legea reformei agrare zice că-ntîi și-ntîi se împroprietăresc cei fără pămînte care au luptat pe front. Vădanele ălor căzuți. Orfanii.

— Din ce să se-mproprietărească, Petre ?

Pătru își mușcă buzele. „Va s'că aici ai ajuns, Gugo ? Îmi zici Petre. Stăm de vorbă !"

— Avem 102 îndreptățiți în sat. Pămînte ?... Sînt ! Să se întocmească comitetul, și se află ele și pămîntele.

— Legea reformei e limpede, mă oameni, se întoarce Guga către clasă. Se expropriază de la 100 de iugăre în sus. Are careva 100 de iugăre în sat ? Care are, Pițule ? Văd că faci pe *anjinirul.* Care are peste 100 ?

— Să taci, țipă văduva caporalului Ion Birău. Să taaaci, Gugo !

— Pe cine vrei să-mbeți tu, Gugo, cu apă rece ? Ce-i cu iugărele alea mari, trecute în foaia de posesie ca iugăre mici ?

— Mai bine ți-ai vedea de ale tale, Lungulescule.

— Astea-s ale mele, Gugo, auzi ? Ș-acu taci, să nu-mi aduc aminte cîte cocii de piatră ți-am tras la deal și mi le-ai plătit în bătaie de joc.

— A cui e adunarea asta, Petre ? strigă o muiere pe care n-o cunoaște.

Pătru repetă în gînd întrebarea cu o bucurie sălbatică.

— A noastră, răspunde atît de limpede, încît toți ochii se îndreaptă spre el.

— Atunci, să alegem comitetul, spune Lungulescu.

— Pițu să fie, strigă muierile.

— Ai văzt cum ne-a arătat ?

— *Anjinir.*

— Cine-o crezut că au atîtea pămînte ?

— Potocean Pițu.

— Și Belcotă.

— Mă aia pe comisia voastră... A lu Pițu, nu te uita la mine și nu mozoli cîrpa aia, că nu-s moș Argintaru. Mi-i scîrbă, mă, de prostia voastră. Ați venit cu dăsaga, voi alea care chirăiți ?... Că n-avem mălai... Că ne mor copiii de foame... Că ai noștri îs în bătaie... Cine vi-a dat, mă ? Ăștia ?

— Ți-am lucrat.

— Ne-ai jupit pentru o dăsagă.

— Ia mai tăceți ! se amestecă Mădălina. Ce ai, tată ?

— Pe Pătru să-l puneți, spune Voica. El o adus din război asta.

— Și eu am fost în război, tresare Pavel Lala, de lîngă șeful de post.

— Splendid ! *Forum romanum, romanorum... roma....* aaa. *Șerșe la fam,* strigă victorios don' Paraschiv. Discuții publice, ca-n vechea Atenă. Voica Scordilă are dreptate. Să-l alegem pe Dragalina...

În fundul clasei răsună o pocnitură seacă. Don' Paraschiv paralizează. Sub tabloul lui Mihai Viteazu izbucnește un fuior de fum cenușiu. Pocniturile se-ndesesc.

Din mijlocul clasei țîșnește alt fuior de fum. Face clăbuci verzui. Femeile țipă.

— Foc !

— Ne arde !

— Ne pușcă.

— Fugiți, măăă ! răcnește un glas cîrcîit de fecior necopt.

— Ne-omoară *bolșovicii.*

— Liniște ! strigă Pătru. Îs lumînări fumigene.

— Petarde.

— Deschideți geamurile.

— Ne-omoară *bolșovicii...*

Zdup latră. Amăriuții deschide ușa. Ordonă în coridor :

— Nimeni nu iese din curte, jandarm !

Pițu, Mărtin, Brîncuță sar la geamuri. Trîmbele de fum se încovoaie sub tavan. Se răsucesc verzi-roșietice pe sub bănci. Înghit oamenii. Ling pereții. Aerul de afară se lasă sub ele. Rece.

— Au aprins patru lumînări, Petre.

Pătru intră cu coatele în feciorii care chiuie. Care se-mping și-l scot pe Amăriuții din clasă. Aude ușa trosnind din țîțîni. O găsește pe Voica singură în bancă. Își ține capătul broboadei peste gură. O învăluie palele călduțe cu miros de front. De atac.

— Treci la geam, Voico !

Îi ghicește albul obrazului. Îi simte toată căldura trupului. E lîngă el. Atît de aproape, încît îi vine să strige de bucurie. Îi apucă umărul. Voica înlemnește. Îi aude glasul aspru, venit de departe, dintr-o viață pe care parcă ar fi trăit-o altul.

— Du-te la oameni, Petre. Îi musai, acu, să fii între oameni... Lasă-mă și du-te.

...În curte sînt numai văduvele. Jandarmul de santinelă are centura strîmbă. Capela — răsucită. Doi nasturi — smulși cu stofă cu tot. Pătru cercetează lacom urmele. Ninge. Urmele sînt aici. De la prag, prin nea, la poartă. Drepte. Neșovăitoare. Undeva înspre Cruci, feciorii cîntă un cîntec grăniceresc. Urmele mari, cu ținte în linie pe patru rînduri, se pierd în ninsoare. Pe geamurile deschise ale clasei ies trei fuioare subțiri de fum.

„Va s'că urmele, gîndește Pătru. Zîmbește. Astea-s alte puncte decît cele patru pe care le-a notat la plasă în carnet. Alte puncte, care se trag din punctul unu: împroprietărirea." Amăriuții îi pune mîna pe umăr.

— Fui civil, de aia mă luară în ghionți. Nu-i nimic. Se-mpute... Zdup, treci la picior! Jandarm! Aranjează-ți ținuta. Altă dată, dacă te mai violează în post, îți mut fălcile. Acu rămîi cu văduvele, Petre. Ăia nu se mai întorc. Lumînări fumigene? Cristoșii și anghinarea voastră de demobilizați! Aduseră-ți tot arsenalul armatei de pe front.

Intră în ninsoare. Zvîrle peste umăr:

— Pițu ăla are cap de doctor. Mă arseră ăștia de-o viață. Urît mă arseră cu iugărele alea! Cu bonitatea aia. Fui jandarm, ori fui babă turcească? Treci la picior, Zdup!

— Hai, Petre, spune Pițu din coridor. Hai, muieri.

Cînd se întoarce, Mădălina îl așteaptă în pragul clasei.

— Am făcut rînduială, Petre... Cu tata nu-ți bănui. Îl ustură, de aia... Îl privește speriată.

— Lasă-l.

În clasă sînt cocișii. Oamenii de la joagăr. Cîteva slugi. Vin și văduvele. Voica își trage cîrpa pe frunte. Don' Paraschiv se plimbă prin fața catedrei, cu mîinile la spate. Miroase a praf de pușcă. A fum. Afară ninge spornic.

— Sui la catedră, Petre, și să alegem comitetul, spune cineva din clasă.

12

Dimineață fumurie la începutul lui decembrie. Ramna coboară dintre munții îngropați în cerul de pîslă pe sub platoșa de gheață verde. Ajunge deasupra satului pe Cracul Morilor. Morile și rîșnițele din bîrne, risipite în lungul malului, dorm sub glugile pufoase de zăpadă. Platoșa de gheață verde ține pînă-n pragul de gresie al cascadei. De-acolo curge în franjuri, poleiește cîteva stînci răzlețe, se subțiază către maluri și atîrnă în țur-

ţuri grei de rădăcinile arinilor suspendaţi deasupra golului. Apele, scăpate de sub crusta verzuie, ţîşnesc în aerul dens, învăluindu-se în pulberi vătoase. Trîmba verde-fluid, cu inflexiuni oţelii, e sculptată în ametist lichid. Jos, apele fierb în clocote. Sonorităţile cascadei se absorb în pereţii malurilor capitonaţi alb. În zătoniul Turcului se varsă o vînă de apă fierbinte, strecurată de sub poala unei stînci de granit în formă de obelisc. Prislopenii vechi au săpat o albie în piciorul obeliscului. Femeile spală aici rufele.

— Nu le-o dat pămînte la ăi bătrîni Maria Terezia.

— Franţ Iosca.

— Era împărat.

— O să le dea Pătru a lu Nică ?

— Le dă.

— Te-ai culcat cu el, să-ţi dea ?

— Nu vorbi cu păcat, Ană.

— Da te-ai culca ?

— Pasărea mălai visează.

— Taci, n-auzi ?

— Să tac eu ? Să taci tu. Uite la ea ! Doarme în patul lu Borcean cu Paraschiv...

— Îţi umbla Borcean prin grădină ?

— Îmi umbla.

— N-aţi văzt-o pe Voica ?

— Mădălina aia are nişte ţîţe...

— Îţi pare rău că n-ai tu ?

— Piţu stă noapte după noapte închis la primărie.

— Îl păzeşte cu jăndari.

— Se-aude că scoate nişte pămînte de la comunitate.

— Nici n-am ştiut că are muiere.

— Îl fărbuie una Năstăsia pe moş Argintaru şi-o ştie o lume.

— Coraj la ea !

— Ia nu vă mai bateţi gura de pomană. V-a luat mintile Pătru, că-i vînos. I-aţi sări toate-n... Doamne iartă-mă !

— Ce i-ai mai sări tu, dacă ai avea dinţi !

— Al meu s-o întors zdravăn. Aşa că, fără dinţi cum sînt, îmi ajunge. Zice să vă duceţi la Pavil Lala la clacă.

— Ptiu !

— Nu scuipa. Nu vă duceți pă d-aficea. Dă urlău. O traistă de cap.

— De unde fenea ai tu *sopon?*

— De unde! Nu ți-a scris al tău? Ambrozie o fost sanitar.

— De-aia n-aveau ai noștri cu ce să-și spele pelea...

— Zicea Florea că-i îngropa cu păduchii prin gene.

— Nu mai frecați cu cenușă. Arde.

— Dă-ne tu *sopon,* și nu mai frecăm.

— L-ai văzut pe Guga?

— Ieri o plecat cu trei sănii de mere la Craiova.

— Nu te mai opinti atîta. Acu lapezi.

— Pe ăsta cu cine l-ai făcut, Mărie?

— Cu al tău, Floareo.

— Mai ai mălai?

Dintr-o dată, se face liniște. Muierile se-apleacă deasupra rufelor. Bat în dușmănie cu maiul. Stau două cîte două față-n față. Punțile de lemn scîrțiie. Ramna, coborîtă din munte în albie de gheață, se aruncă zveltă și verde în zătoniul Turcului.

— Cîtă căpară[1] vrei, mă Lungulescule?

— De la voi nu vreau nimic.

— Adică zici că nu mergi la Caransebeș cu merele?

— Nu merg.

— Ai auzit de molifda lu Pătru?

— Ia vezi, Niculae, să n-ajungi tu mort fără molifdă.

— AmenințI, Lungulescule?

— He-he-he! I s-a lungit nasul. Nu-ți dau, mă, de lucru. Nici ție, nici la alții. Să vă dea Pătru. Dacă nu te duci cu merele, ce-o să bagi în tine de Crăciun?

— Nu tragi lemnele din munte?

— Treaba mea!

— Să nu crezi că aduci pe alții. Ai contract de muncă cu noi. Te strîngem de boașe, pînă-ți sar ochii.

— Am auzit că Pătru ăsta vrea să ia pămîntele.

— Ce să le mai ia, Niculae? I-a slujit popa molifda de viu.

— Stîngu i-a plătit-o!

[1] *Căpară* — arvună.

— L-a înscris și-n registrul de stare civilă. Decedat în anul... a lăsat loc gol, ziua... iarăși a lăsat loc gol.

— He-he-he ! Auzi, Lungulescule ? Tu, Brîncuță, auzi ?

Clopotul de la ușa crîșmei sună vesel. Intră unul de pe Bela Reca. În crîșmă e cald. Miroase a rachiu nou. Omul își bate opincile de prag. De afară se aud zurgălăii de la gîtul cailor.

— Mă Văsîle, îi spune Niculae Guga noului-venit. Mergi, mă, pînă la Caransebeș pe Sîn Niculae cu niște mere ?

— Îți plătim trei zeci de mii, zvîrle Ion Guga.

— Să mai găsești două sănii. Treizeci de mii de sanie lungă, întărește Firu Guga.

— Nu știu cum ați scăpat de lege, ca să aruncați cu zecile de mii.

— Uite așa, Lungulescule !

— Scrie-te, Lungulescule, la noi, rîde cu dinți albi și umezi Niculae Guga. Scrie-te, și iei zecile de mii pînă la Caransebeș.

Frații Guga stau la masa din mijlocul crîșmei. Beau de dimineață rom dintr-o sticlă cu etichetă mare și guler de staniol.

— Mergi, Văsîle ?

Omul rînjește prostit.

— Treci să guști cîta rum, Văsîle.

— Îndeseară să fii cu săniile la noi.

La mese stau bărbați dè pe văi. Au ieșit dintre nămeți să lucreze pe mălai. În munte nu-i mălai. Anul ăsta n-a fost nici în pustă.

— Au urcat pe la sălașe tot felul de vorbe. Au aripi. Zboară din gură-n gură. Le-aduce careva în straiță. Le dă drumul pe munte. Vorbele zboară din turmă în turmă. Din stînjenar în stînjenar. Se opresc pe la sălașe. Prin cătune. Trec munții în valea Cernii. Urcă spre stînele din Retezat. Ăsta-i datul vorbei. Să umble. Ca banul. În loc să slăbească de atîta umblet, vorbele se îngrașă. Îi pune un păcurar un înțeles. Altul îi mai pune unul. Stînjenarii o îngrașă cu de-ale lor. Umblă vorba tot muntele. Se îngrașă ca porcul. Cînd coboară iarăși în sat, nici n-o mai cunoști. Plesnește aici, în crîșma lu Ilie Jura. Își varsă toate înțelesurile. Vine o muiere

să cumpere un deț pentru al ei. O găsește în crîșmă, stoarsă de vlagă. Cîrpă. Bătrînă. O ia, o vîră sub cojoc și fuge cu ea la zătoniul Turcului. Vorba se încălzește între țițele muierii. Începe să prindă puteri. Cînd o zvîrle între suratele care meliță din gură, vorba întinerește dintr-o dată. Joacă pe limba uneia. S-ascute pe limba alteia. Începe să prindă cheag. Se schimbă la față. Adună miere. Adună fiere. După anii și inima muierilor. De la zătoni, o iau muierile și-o duc acasă. O cos și-o descos pînă o vîră în capul bărbaților. O duc săracii la stînjeni. La joagăr. Pe la focuri de stînă. Cum dă de oameni, iar se umflă vorba. Iar își face cale pe vale. Iar o ia de la capăt ca să ajungă aici, leoarfă stoarsă de vlagă... Așa-i vorba. Curvă. De aia-am urcat noi ăștia din Cerna pe sub Sglivăr, de s-au ținut lupii după opincile noastre pînă-n marginea Prislopului. Să vedem ce-i cu ea. De unde nu-i foc, nici fum nu iese, ne-am zis noi. Așa-i, vere Ioane ?

— Așa-i.

— Așa-i, vere Niculae ?

— Așa-i.

— Așa-i, vere Mărine ?

— Așa-i.

— Așa-i, nepoate Văsîle ?

— Așa-i.

— Așa-i, nepoate Gheorghe ?

— Așa-i.

Bărbatul își strigă verii. Nepoții. Cumnații. Frații. Vreo douăzeci. E înalt. Slab. Negru. Chior. Spusese povestea vorbei rar. Cu voce joasă.

— Dacă-i așa, s-auzim și noi ce-i cu pămîntele. Ni-s obștea lu Sglivăr. Muncim la codru. Vînăm pentru Iosîm Cerbu. Ni-s păcurari la Ion Cătănuță. Ținem livezile lu moș Argintaru de pe Cerna. Duminică sub sară a sunat moș Sglivăr din corn. Ne-am adunat.

— S-aud vorbe, zice moș Sglivăr.

— Ce fel de vorbe ?

— Pămîntele !

— Ia mai dă-te-n aia-a mă-ti, mă ăla de pe Cerna, se supără Niculae Guga. Ce-mi pasă mie de obștea voastră din Cerna ?

— Ce-ai, Oaro, de fugi ca bolînda ?

— S-omoară ăia la birt. Nu mă ţineţi de vorbă. M-or mînat la post.

— Cin' s-omoară, Oaro ?

— Ăia din Cerna.

— Auzi, Mărie ?

— La ce se omoară ?

— Pămîntele ! Acu mă duc.

— Ia vin' pe punte, Oaro !

— Stai ici.

— Fă-i loc, Leno !

— Spune.

— Or vin't pentru pămînte. Au patru invalizi. Cinci vădane.

— Şi ?

— Taci, Leno !

— Zice unul negru, chior, că umblă vorba cu pămîntele. Că l-ar cunoaşte pe Pătru a lu Nică.

— Văzuşi ?

— Şi ăia îl cunosc.

— Că dacă-i lege, să fie lege şi pe Cerna. Să ia livezile lu moş Argintaru, că le lucră de douăzeci şi cinci de ani. Că moş Argintaru nu vine decît o dată în an. La cules.

— De ce să se omoare, dacă vine o dată în an ?

— O sărit Niculae Guga să-i suduie. Ce au ei cu pămîntele altora ?

— I-a scăpat Goanţă pe bani.

— Stau acasă, bată-i crucea.

— Gruiţă — în mormînt.

— Ăla chior l-o suduit înapoi.

— Pe Niculae ?

— Pe Niculae !

— Ş-atunci ?

— Niculae bea rum din uiagă cu argint.

— Dimineaţa ?

— Tocmeau ei nişte sănii. Treizeci de mii un drum la Caransebeş.

— *Bosco gipo mile.*

— Atunci, scoate ăla chior o boată de lupi de sub dolamă...

Muierile strîng repede rufele. Au brațele înroșite de apa fierbinte. De ger. Măria își potrivește pe creștet covata scobită în tei. O ia repede la picior spre deal. Lena, cu albia sub braț, o ia la vale. Oara bate-n poarta Săvetei. Strigă peste gard :

— S-omoară la Ilie Jura, Săvetăăă... S-omoară !

Celelalte muieri se-ndreaptă repejor către casă. Bat la ferestrele vecinelor.

— L-or omorît ăi din Cerna pe Niculae Guga.

— Fiecare naș își găsește nănașul.

— Or buit ăi din Cerna să ia livezile.

— De la Pătru a lu Nică se trag toate.

— S-aude că lucră la primărie pentru cote.

— *Bolșovicii !*

— Anticriștii !

— Lasă-i să le ia livezile.

— De ce să le ia ?

— Dă treizeci de mii pentru o sanie.

— Bătaie de joc !

— De unde are să dea cu zecile de mii ?

— Codrul grăniceresc, săracul !

— Ăla face zecile de mii.

— Ilie Jura nu mai vrea să taie la metări.

— Îl dăm la sindicat.

— Aia-i facem.

— Avem lege pentru Ilie Jura.

— Fugi, mă Gheorghe, la Pătru.

— S-adune sindicatul.

— V-o bolînzit Satana. Aia v-o făcut !

— Fiți oameni în omenia voastră.

— Am fost.

— Ce-ai tu dacă-i dă, o nu-i dă pămînt lu ăla de pe Cerna ?

— Am !

— Ești nărod, mă ?

— O ești bătoc ?

— Mi-s limpede.

— Tu-i lumina lui de Pătru !

— Să nu-l sudui.

— Mă nima-n lume mă ! Du-te pînă nu slobod cîinii...

— Ai vrea... Nu mai e pe vremea lu Antonescu.

Se trîntesc porți grele. Se vorbește peste gardul grădinilor. Vorbele urcă spre casele risipite pe văi. O iau fuguța la vale. Le duce Bela Reca. Ramna. Cînd seara se lasă violet între coamele munților, se știe că *„bolșovicii"* au sculat obștile din Cerna, neamurile din Topla, Cămana și Cozia, să-mpartă muntele. Niculae Guga e mort. L-a văzut Oara lu Datcu cum l-au omorît ăi din Cerna cu boatele de lupi. L-au omorît și l-au lăpădat în neauă. Cînd au venit jandarmii, ăi din Cerna le-au luat armele și i-au rugat frumos să meargă cu ei să împartă muntele, după cum scrie legea ai nouă, făcută după război. Acu se așteaptă să se-mpartă codrul grăniceresc. Livezile. Fînațurile. Pătru a lu Nică e la un pas de mormînt. I-a plătit Stîngu Tauru molifda. L-a scris și-n registru. L-a scris și popa Barbă Neagră la biserică. Păcat de el ! S-arată om, dacă a venit de pe front plotoner și se luptă cu fruntea Prislopului pentru legea ai nouă. S-aude că Guguleștii au pus rămășag cu Ilie Jura, la crîșmă, că Pătru n-apucă sărbătorile. Ilie Jura ține rămășagul pîn' la Anul nou. Zice că de Crăciun, Pătru-și pierde numai mîinile și cheagul. Zice așa și rîde. Ce vrea să zică ? Nu poate nimeni ști. Guguleștii se bat cu pumnii-n piept că-i suflă în lumină lu Pătru cu trei zile înaintea Stîngului. La care șeful de post a zis că-i pușcă în prag cu mîna lui și-i lapădă, să-i roadă vulpile.

Luna de crai-nou se ridică în creștetul alb al Sglivărului. Munții strălucesc în noaptea străvezie. La zătoniul Turcului malurile sînt înalte. Tăcute. Stîncile, îmbrăcate în platoșe de argint, meditează la destinul ciudat al vorbelor.

13

În seara ajunului de Sîn Niculae, gerul ușor prăfuiește aschii sclipitoare de zăpadă. Între munți plutește o lumină sidefie, vagă, ireală. Mărăcinișurile de pe Topla sînt liliachii. Înserarea vișinie încendiază zăpezile.

— Am scos 75 de iugăre mari. Toate numai din cele neîntabulate. Fînațuri la intrîndurile de pădure. Coturi

de luncă. Spinări de deal. Hotare între comune. Între loturi cumpărate după întîiul război. Acu trec la cele scrise fals în foile de posesie. Mai scot pe puțin 50 de iugăre.

— Mie să-mi dai aici pe Topla. Să fiu aproape de casă. Mi-ar place cotul ăla, unde samănă Ion Cătănuță grîu. O viață am vrut să pun cîțiva stînjeni de grîu.

— Ăla o să-l dăm la o vădană, Mărtine ! E pămînt pentru muieri. Se lucră ușor și dă rod greu, spune Pițu.

Pătru iese din gînduri. Coboară toți trei de la joagăr. Neaua scîrțîie sub opinci. Îi place să umble prin culorile iernii. Topla-i alta. Munții sînt alții. Stau într-o singurătate de poveste. Te-aștepți să iasă pricolicii din lunca gătită cu poale albe, lucrate toate numa-n fir de argint. El mai curînd s-așteaptă să iasă mioara înțeleaptă, care să-i grăiască aidoma ca-n *Miorița :*

„Stăpîne, stăpîne,
Îți cheamă ș-un cîne ;
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că la-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrîncean..."

Stîngu i-a plătit molifda. L-a scris în registrul de stare civilă la decedați. Guguleștii — nu știe nimeni ce lege de amnistie i-a scăpat — s-au legat cu rămășag că-l ucid înaintea Stîngului. Poate altădată ar fi zis și el ca baciul cel vechi .

„Oiță bîrsană,
De ești năzdrăvană
Și de-o fi să mor..."

Se uită urît la poalele de neauă zmeurie care învăluie lunca. Ușor i-ar fi Stîngului ori lui Niculae Guga să-l pîndească de aici ! Să-i sloboadă un plumb în inimă. Are să caște ochii.

— Mărtine, Mărtine, spune cu glasul egal pe care-l cîștigase în adunarea populară, cînd l-a frînt pe Guga ;

cum tragi tu cu ochiul numa la casa ta și la ale tale... Dacă nu l-ar fi frînt, n-ar fi aprins ăia lumînările fumigene. Nici n-ar fi stricat adunarea cu petarde. N-ar fi avut lipsă de așa ceva dacă nu s-ar fi simțit slabi. Dacă Pițu ăsta n-ar fi întins harta să-i zobească în fața oamenilor... Cînd crezi, Pițule, că ești gata cu situația pămîntelor ?

— La a treia duminică din februarie poți aduna comitetul, Petre. Dau listele. Schițele de situații.

— Să telefonez la plasă ?

— Telefonează.

— Scoți pentru toți îndreptățiții ?

— Mai mult decît avem noi trei la un loc pentru fiecare îndreptățit, Petre.

Cu toate că lucrează noapte de noapte la primărie (Amăriuții îl păzește cu carabina și cu Zdup, pune o pătură în geam, să nu tragă careva din drum, și umblă cu Zdup pe-afară), Pițu a întinerit. Îl aduce Amăriuții cu cîte-o sanie scrisă la porțiie. Ori cu vruna de la sindicat. Doarme cîteva ceasuri. La cinci dimineața îi bate-n poartă. Se duc la joagăr. Lucră pînă înțepenesc. Ilie Jura a vrut să închidă joagărul. Au chemat un avocat de la sindicatul muncitorilor forestieri din Caransebeș. L-a strîns pe Ilie Jura cu legile pîn-a scos zăr din el...

Cînd ajung în dreptul Voichii, aud hîrșîitul unei rindele.

— Toată ziua lucră Scordilă, spune Pătru. Parcă a turbat. Face dolapuri. Lăzi. Înflorește spete de război cu sîmceaua.

— Zice Livia că ia o groază de parale pe înfloriturile lui.

— Dă-l dracului de mormoloc, se supără Pițu. Voi le-ați tîrguit ceva la copii ?

Pe urmă se rușinează, tușește și se uită la vălul de zăpadă portocalie care se arcuiește peste Broschin.

— Așa-i obiceiul. Copiii nu știu de-ale noastre. Sara bună, Petre. Hai, Mărtine !

Cei doi pleacă la vale. Urmele tălpicelor de sanie șerpuie albăstrii sub umbrele verzi ale luncii. Rindeaua lui Scordilă hîrșîie neobosit. Și el i-a adus Siminei o ju-

cărie. I-a făcut-o la joagăr, din niște scîndurele. Cînd strîngi beţele, omul agăţat între ele se dă peste cap... Poate s-o despartă pe Voica de-odinioară de Voica de acum ? E mereu lîngă el. O simte alături. Puternică. Cînd încearcă să se apropie, e rece. Dușmănoasă. Poate se caută pe ea în viaţa satului, așa cum se caută el. Să fi uitat ? Cum trăiește cu Scordilă ? A rămas greoane de la Scordilă.

— A fost, spune el tare, și trece drumul spre casă.

De cînd n-a mai văzut casa sub iarnă ? Poartă clăbăţ alb. Grajdul parcă-i făcut din turtă dulce. În curte, zăpada e cît gardul. Umbrele părului se întind pînă-n grădină. Mestecenii se topesc în sîngeriul înserării. Totul pare mai mic. Portiţa scîrţîie a ger. Își bate opincile de prag. N-are vreme să deschidă ușa, că se smucește singură, din casă iese un val de aer cald, care se face abur, și aburul ăsta miroase plăcut, a aluat, a păsulă fiartă. Din pînza alburie ies două braţe rotunde, care i se încolăcesc pe după gît, simte un trup plin de muiere lipindu-se de el, un miros străin de parfum și glasul dintotdeauna al soră-si, spunîndu-i :

— Petre, Petre, că dor mi-a fost de tine, Petre !

Mădălina, roșie în obraz, voinică, se uită galeș la bărbat. Își potrivește cîrpa sub coc. Fuge la cuptor, în care se coc plăcintele cu mere. Mama stă îngîndurată, lîngă foc. Trage cu coada ochiului la Uţa. Oftează stăpînit.

— Vezi, Magdalieno, vezi, rîde mulţumit Nică ăl bătrîn. Ăsta se întoarse plotoner plin de decoraţii. Îl pușcară ofiţîrii. Acu-i secretari și-i ţine sama pînă și Stîngu Tauru. Astalaltă, zbrudata asta, nu zice ea, da simt eu că se mărită cu popa ăla tînăru. Dacă n-ar fi așa, nu i-ar fi cumpărat popa ţoale de doamnă și părfium... Ia mai fierbe, Mădălino, un șol de răchie. Mă cam doare reuma, da sînteţi toţi acasă și mi se moaie inima.

Nică stă sub chipul împăratului Franţ Joseph. Pe geamurile lipite cu hîrtie se varsă în odaie vîlvorile moi ale asfinţitului.

— Ce bine-i acasă ! spune Uța. E liniște, te simți, așa deodată, copil, nu te mai doare nimic și aștepți să vină noaptea.

Se-ntinde. Se uită la Pătru cu ochii ei negri, mari și înspăimîntați. Poartă rochie de stofă maro, strînsă pe corp, cu guler alb, mîneci scurte, din care îi ies brațele suple, frumoase, ciorapi de mătase și pantofi cu toc înalt. Are părul negru, lăsat în plete pe umeri, obrazul — cu pielița subțire și albă. Un puf de mustață pe buza de sus, răsfrîntă, roșie, țuguiată ca la copiii răsfățați. Pătru se uită la soră-sa. I se pare străină și nelalocul ei în odaia scundă, lipită cu pămînt. Și-n glas are ceva străin, cînd aspru, cînd dureros, atît de dureros, încît i se strînge inima. Nu știe ce să spună.

— Mai ții minte, Petre, cînd ne jucam pe luncă ? (Auzi, Uța spune pe un e limpede, orășenesc.) Cu Pițu... Tare mai era prost Pițu ! rîde Uța. Una-ntr-una, să mă mărit cu el, că-mi face o căleașcă numa și numa de răchită și înhamă la ea un lup și un urs și mă duce în palatele lui din Broschin, unde o să vină regina albinelor să-mi dea miere pe buze, și regele fluturilor să-mi închidă geana cu aripa. Așa-mi spunea prostul de Pițu... și Pătru înțelege că prostul de Pițu înseamnă pe buzele Uței „dragul de el".

Uța-l privește cu ochii ei mari, și-n ochi îi joacă lacrimi.

— Ce face popa ? întreabă Nică. La ce nu l-ai adus aici, să-l cunosc și eu ?

— Mai taci cu popa ! spune aspru mama din cuină.

— Se-mpacă cu Năstăsia, Petre ?

— Se-mpacă bine, Uțo.

— Ce bine-mi pare că se împacă ! șoptește Uța. Și ce bine-mi pare că o ai pe Mădălina ! S-o ții lîngă tine, Petre, și să n-o amărăști și să n-o asupreși, că inima femeii e ca o durere toată ; auzi, Petre ? Ca o durere.

— Tu ?

— Lasă-mă pe mine, Petre, rîde Uța. Mai bine să-mi spui cum a fost în război. Mi-a povestit mie un sublocotenent de vînători — îl chema Georgică, avea mustață. Uța își leagănă pieptul și umerii. Un prost. Credea că ține vraja la mine...

Se-nroșește. Sare de pe laviță. Tocăne mărunt cu tocurile înalte, pînă la pat. Scotocește într-o valiză. Aruncă afară cîteva combinezoane mirosind a colonie. Mădălina se miră cu mîna la gură.

— Cu astea cred și eu că le place la doamne, spune ea. Ia te uite, Petre, ce mîndrețe.

— Ia-le tu. Toate ia-le. Uite, tată, aici niște ciorapi groși de lînă. Și dumitale, mamă, ți-am adus de-o bluză de molton. Să-ți ție cald și să-ți aduci aminte că m-ai dat să cunosc lumea...

— Iartă-mă, Uțo, spune încet mama din cuină.

— Ia auzi la ea! chiriăie Nică. La ce să te ierte, Magdalienă? C-o scăpași de pămînt pe jos și de opinci? N-o vezi? Parcă-i floare.

— Place-ți cîrpa asta, Mădălină? rîde Uța. Place? Flutură un batic din mătase multicoloră. Baticul unduie lin în pulberea sîngerie a asfințitului, spre încîntarea Mădălinei.

— Și ție, Petre. Cămăși ți-am adus. O pereche de mănuși de piele îmblănite.

— Poate îmi dai mie mănușile, Uțo. Că lui i-a făcut nevastă-sa.

Pătru vede cămășile. Unele mai mari. Altele mai mici. Mănușile bărbătești purtate. I se strînge ceva dureros în piept. Uța-i pune mîna peste gură. O mînă moale, curată, cu unghiile tăiate rotund.

— Dacă vrei, aruncă-le, spune ea. Nu sînt oameni, Petre. Sînt cîini... Și mai rău decît cîinii.

Totdeauna s-au înțeles dintr-o vorbă. Dintr-o privire. Pătru știe acum totul despre Uța.

— Nu-i spune mamii o vorbă, Petre, șoptește ea. Nu-i băga nici o vină. Ș-acu, gata!

Bate din palme. Fuge la Mădălina, care se gătește în oglindă cu baticul de mătase. Pe urmă se întoarce la valiză. Scoate un costum de copil. Îl ține de umeri în lumina ștearsă a amurgului. Oftează. Îl strînge la piept, rămîne o clipă nemișcată, cu obrazul lăsat pe-un umăr, apoi se duce și-l așază ușurel pe marginea leagănului în care Simina își suge degetele, uitîndu-se-n grindă. O ia în brațe. O-neacă în sărutări.

— Bolîndă mai eşti, Uţo ! rîde Nică. Las', că-ţi face şi ţie sfinţia-sa un pui de popă. N-o mai strînge, c-o omori, nu vezi ?

— Aprinde lampa, Mădălină, spune mama. Şi aşterne masa, că-i gata păsula şi turta cu mere...

Uţa bea răchie în rînd cu bărbaţii. Mai scoate din valiză o sticlă de vin înfundat. Ochii îi joacă în cap. Rîde mult. Ciripeşte. Mădălina se vaită c-o doare capul. Mama stă pe pat, cu mîinile în poală. E tristă. Nică îşi potriveşte glasul.

— Hai, tată, strigă Uţa, şi bate din palme. Iese în mijlocul odăii, îşi apucă poala rochiei cu două degete şi-o ridică uşor, se înclină spre cei de faţă şi spune : Doamnelor şi domnilor ! Renumitul tenor Nică Dragalina va interpreta pentru dumneavoastră un cîntec de cătănie.

— A dracu zărghită ! se holbează Nică.

Pe urmă dă drumul la cîntec, cu glas dulce, uşor răguşit de băutură :

„Auzit-am, auzit
Dintr-o albă albinioară
Că m-or scris domnii cătană..."

— „Că m-or scris domnii cătană", cîntă sus, cu glas cald şi pătimaş de alt, Uţa.

„Eu m-aş ruga florilor
Să se roage domnilor..."

— „Să se roage domnilor", suspină Uţa.

Vine lîngă Pătru pe laviţă, i se sprijină de umăr şi-i spune încet, cu ochii în gol, în vreme ce glasul plăcut al lui Nică ăl bătrîn se stinge uşor sub grinzile negre ale tavanului :

— „Că-ţi împletesc o caleaşcă numa şi numa de răchită", da eu, Petre, n-am fost mulţumită cu una din răchită. Am vrut-o din aur. Am avut-o o clipă pe aia de aur, şi acu-s goală, singură şi cu inima numa sînge.

Peste casă trece o aripă de vînt. Focul pocneşte în vatră. Pătru aude noaptea de iarnă umblînd cu paşi de gheaţă pe afară...

...Se trezește spre ziuă. Iancu, cocoșul, trîmbiță în grajd. Se aud oile behăind blînd. Mădălina răsuflă ușor sub dună. Bagă de seamă că ușa e deschisă, și-n cuină e frig. Ei dorm pe lăzile de zestre, în cuină. Se scoală, își ia bocancii pe piciorul gol, cojocul și iese în prispă. Noaptea e verde. Stelele sclipesc a ger. Craiul-nou plutește în ape de argint. Zăpezile scînteiază albastru. Vede niște urme de pași în troianul dinspre fîntînă. Umbrele crengilor de păr tremură pe albul sclipitor, și acolo, lîngă fîntînă, un trup negru atîrnă de-o creangă, un trup parcă viu încă. Se-năbușă. Geme ca lovit în moalele capului. Se repede în zăpadă, cade. Ajunge sub păr și-o vede pe Uța atîrnînd de gît, numai în ciorapi, cu fața umflată, cu limba scoasă, schimonosită într-o batjocură cumplită, într-o durere fără margini, și printre ramurile pudrate ale părului din care mîncau ei pere cînd erau mici, curge apa de argint a lunii. Pătru se întoarce în cuină, pipăie după sîmcea, la căpătîi, își stăpînește un hohot de plîns și-i spune Mădălinei cu glas străin :

— Scoală, Mădălină ! Scoal', că s-a spînzurat Uța.

Iese în noaptea de Sîn Niculae, taie cureaua cu care se spînzurase soră-sa, prinde trupul înghețat în brațe, îl strînge o clipă la piept. Trupul pare de lemn. Cosița lungă și neagră mătură zăpada strălucitoare, și peste lume sclipesc stelele de iarnă, iar cerul verde și înalt se răsucește deasupra munților, pînă se face țăndări.

14

— Iarna asta cobori oile la pustă ?

— Ba.

— De ce ?

— Zicea nea Ilie că-i zăpada de doi metări peste tot.

— Pe la sălaș nu mai dai ?

— Are grijă Ianoșelu Gligor.

— Ziceai că te duci să-i ajuți la trasul cucuruzului.

— Vrei să scapi de mine ?

— Vreau. Îmi hîrîi toată ziua în cap cu rîndelele și teslele tale. Din baci, te făcuși tîșlăr.

— Ți-ar place să rămîi lîngă Pătru, acu, după ce Uța...

— Mi-ar place să nu te mai văd hameș, Scordilă! Ai făcut dolap. Ladă ai făcut. Masă. Îi destul. La ce te zobești toată ziua? Pentru cît ne trebuie nouă, avem.

— N-avem, Voico. Vreau de zece ori cît am astăzi. Că dacă avea Nică cu ce s-o ție pe Uța la ușa lui, n-ajungea fata de rîsul domnilor, să cînte la Pomul de aur. Să se betejească de beteșuguri lumești.

— De unde știi tu?

— Știu.

— Nu în avere stă omul, Scordilă!

— Asta-ai cîștigat-o de la adunările alea, la care te duci? Voico, Voico! Dacă nu-l poți vedea altfel, te apucași de politică.

— Poate.

— N-a schimbat nima lumea din veac. Omului îi e dat să strîngă.

— Nu numai să strîngă, Scordilă!

Voica se întoarce la război, schimbă spetele și-ncepe să bată. Scordilă se uită la ea. Cu toate că e însărcinată, cu fața plină de pete, Voica e frumoasă, aspră, și acum e mai închisă în ea ca oricînd. Scordilă își plimbă privirea prin odaie. Zîmbește sub mustață. Se mai uită cu coada ochiului la Voica, apoi împlîntă vîrful sîmcelei în carnea tare a stejarului. Iconia lu Stîngu Tauru vrea spată lucrată în flori. O s-o plătească. Într-o iarnă, cînd l-a mînat Ilie Jura cu niscai brînzeturi la Caransebeș, i-a dat vecina niște lînă să i-o ducă Uța la vopsit. Atunci a văzut-o el coborînd dintr-o sanie. Era îmbrăcată ca doamnele și-o țineau de subsuori un popă tînăr și-un ofițer.

Vîrful sîmcelei scormonește cu mișcări iuți. De nu s-ar fi întors Pătru, toate ar fi fost așa cum și le-a dorit. Mare bucurie simte el cînd sapă în lemn, cînd e iarnă și are muierea aici și bate la război cu mîinile ei albe și mîndre! În aur o s-o scalde, și ce i-ar lipsi muierii decît să fie casa îmbelșugată, să iasă din sărăcie și să se așeze printre oamenii cu omenie?

— Ce altceva ți-ar lipsi, Voico?

Voica oprește războiul. Se uită afară.

— A rămas sîngur, fără junețe, spune ea încet.

— O are pe Mădălina. Pe tată-su.

— Junețea i-ai furat-o tu. I-o ucis-o Uța.
— Lasă-l.
— Vede-n viață altceva. E alt om. Mi-a deschis ochii.
— Eu ?
— Tu, Scordilă, ridică-te dintre oi, între oameni.
— Cum ?
— Uită-te roată. Pricepe.
— Ce ?
— Ce-i în mine. Ce-i în Pătru. În Pițu. În Săbin.

„Ce-i în mine, se-ntreabă Voica ? Am ieșit dintre cașuri, dintre oi, dintre putinile cu străgheață, în altă lume. Sînt și nu mai sînt Voica."

— Auzi, Scordilă ?
— Aud. Vorbești altă limbă, Voico !
— O-nvăț acu.
— Pătru te-nvață ?
— Nu-l amesteca în toate. Nu mi-l vîrî în suflet. Ți-am jurat pe Evanghelie.
— Spune-mi ce-i cu tine. Poate ne-nțelegem.
— Nu știu nici eu. Da-i musai să fiu acolo.

Se uită pe fereastră. Scordilă clatină din cap. Suveica fuge, sprintenă, prin urzeală.

— Mă-nspăimînt cît de departe fugi, Voico...

Muierea ridică din umeri. Scordilă nu spune cît de singur i se pare c-a rămas în odaia caldă, cu miros de mere, de curat, în care intră albastră lumina zilei de iarnă.

15

— Ordinu-i ordin, domn'Dragalina. Țara asta are legi, eu sînt ăla care... ce mai vorbă ? ! Don'plutonier-major primește hotărîrea judecătoriei, mă cheamă și-mi zice : „Du-te, Momîrlă, și execut-o, că eu nu pot". „De ce nu puteți, don'plutonier-major ?" „Marș d-aici și execută ordinul !" zbiară el, și i se umflă vinele. „Ah, ah, mă gîndesc eu. Ce te-ai mai vopsi tu cu roșu, majorule !" Îi zic să trăiți, și iacătă-mă cu executorul, cu toboșarul și-n ajunul Crăciunului, don'Dragalina. Ce să-i faci, bădie ?

E mai ușor să-i dai cu exploatarea pe la sindicat decît să-ți plătești datoriile.

— Cea' Pătruleee ! Cea' Pătrule ! Hai la însăniat, strigă Văsîlică din capul grădinii.

Nu i se vede decît căciula. Înoată pînă-n brîu prin neaua poleită de soarele rece care se rostogolește peste coamele munților.

— Am înghețat, don'sergent-major, spune Ilie Jura din sanie. Grăbește-te, că vreau să bat ușile-n scînduri.

Stă pe capră, într-o sanie ușoară, vopsită albastru. E îmbrăcat într-un cojoc argăsit, lung pînă jos. Se scoală. Pune păturile pe spinările armăsarilor. Din păr se scutură un puf moale, argintiu.

— Ce-i, Petre ? întreabă Mădălina îngrijorată, crăpînd ușa.

— Du-te în casă, nevastă, spune Pătru. Du-te în casă.

— Du-te în casă ! rîde Momîrlă.

Își freacă obrazul roșit de ger.

Pătru își saltă cojocul între umeri. Iese la gard. Ilie Jura se face că nu-l vede.

— Nu-i nădejde, Petre, hîrîie moș Aflat. Ăsta-i ca piatra. Are să-i îngroape diavolul inima la Cleanțu Nălucilor. Că tălianu nu vine cu *baineta,* da onvețu-i lotru și pușcărește din șanț.

— „Sentință de evacuare", silabisește Pătru pe hîrtia întinsă de Momîrlă cu antetul judecătoriei de ocol.

Lîngă cuvîntul judecătorie, tipărit, e scris cu litere lunguiețe de mînă : populară. Pătru zîmbește amar.

— He-he-he ! Să-ți dea, mă, sindicatu. Cere, mă, de la economat. Ai bani la economat. Ia de acolo, și-i pui tu la loc. Nu-i păcat de căsuța asta să rămînă-n neauă pînă în primăvară ?

— Numai asta te ustură, Ilie Jura ? Sindicatu ? Joagăru ?

— Fii om de omenie, Petre ! șuieră Ilie Jura.

Sare grăbit din sanie. Scîrțîie cu bocancii prin zăpadă. Se proptește cu umărul de gard.

— Om te fac, mă Petre. Dă-i, mă, în mă-sa cu sindicatu lor ! Lasă-i. Las-o și pe Mădălina. Ți-o dau, mă, pe Lena și te bag în crîșmă și la joagăr pe jumătate. Nu mă uit în gura lumii. Nu te uita nici tu. Ești

sărac. Te fac bogat. Casă-ți iau, mă, în Caransebeș, o unde vrei tu, la oraș, să trăiești lume albă cu Lena, că numa pe ea o am, Petre, și vreau să fie împăcată.

Vorbește repede. Îi caută ochii cu ochii lui mici, căzuți în fundul capului. Pătru se uită peste el în lunca Toplei. O vede pe Uța spînzurînd de fiecare arin. Își aduce aminte cît de tare era pămîntul în morțărie. Cu tîrnăcopul l-au spart. Cum stătea Pițu alb de durere și de mînie. N-o uitase, cu toate c-o îngropase în el și nu mai scosese o vorbă. De zece ani nu mai scosese Pițu o vorbă. Cum popa Barbă Neagră nu voise să-i slujească. O blestemase pe mama că-i măștioane de comunist. Nici în biserică nu voise s-o primească. A venit la morțărie popa Suciu, beat mort. A cerut plata înainte. Ei n-au putut să-l împace, și popa a lăsat-o neslujită, ocărîndu-i că l-au scos din casă pe vremuială. S-a dus ca un bivol lovit între coarne, poticnindu-se de cruci și de morminte. Pițu era să-l strîngă de gît. Abia l-au putut scoate din ghearele lui Pițu.

— Haide, Petre, zîmbește Ilie Jura. Își îndulcește glasul. Își linge buzele. Haide ! Dacă vrei, te scriu numai pe tine la joagăr, și ai să cunoști și tu bucuria banului și a sătulului și a cojocului nou iarna și a cizmelor ! Auzi, mă Petre ? Asta-i singura bucurie pe lume, mă ! Să nu degeri. Să nu-ți fie foame. Să fii înțolit. Mai ales să nu te spetești pentru alții, Petre ! Crezi că eu nu văd, Petre ? Nu-nțeleg la ce te zbați ?

Pătru tresare. Cuvintele îi plesnesc în obraz. Asta a înțeles Ilie Jura ? Numai atît ? Îl vede dintr-o dată mic. Singur. Înconjurat de zidurile crîșmei. De butoaiele cu vin. Cu răchie. Stă singur acolo între butoaie, are cerul gol deasupra, un cojoc nou, un sac de bani, cizme, dune, pocroviță, mănîncă niște cîrnați de porc, parcă stă în patru labe, se uită la el cu ochii căzuți în fundul capului, rîgîie și spune încet :

— Asta-i singura bucurie, mă Petre !

De jur împrejurul lui e un gol trist. Nu se vede urmă de om. O tristețe sfîșietoare plutește peste cel așezat în patru labe pe dunele și pocroviței lui. Mai gol și mai pustiu e cerul verde de deasupra.

— Hai, don'plotoner, se aude glasul mamei. Hai în casă. Poftește-i, Petre, în casă.

— He-he-he! rîde spart Ilie Jura. Du-te, don'sergent-instructor. Du-te ! Eu mai stau o clipă... Într-un ceas, ai sărit din turma ălor aproape de necuvîntătoare, între oameni, mă ! Că n-ai să-l îmburzi tu pe rege și pe toată puterea lui, Pătrușule !

Om înseamnă cojoc. Cizme. Iugăre. Casă de zid. Fînaț. Asta-i tot ce înțelege Ilie Jura din om. Pițu nu-i om. El nu-i Brîncuță. Bloch ăl mic. Ilie Jura îi pune mănușile de lînă peste mîinile împreunate pe gard.

— Pe a ta o duci la Gugulești, că au destule, și-ntr-un an se mărită. Care n-ar rîmni la averile Gugulești-lor ?

...Vorbele subțiri ale lui Ilie Jura îl răscolesc adînc. „...Du-o ! Lapăd-o ! Ți-o dau pe Lena..."

În ziua cînd a înmormîntat-o pe Uța se pornise Hațeganul și vuia peste munți, spulbera neaua și o ridica în vîrtejuri. Pițu venise cu traista. După ce au coborît-o în groapa înghețată, în care zăpada se troienise văzînd cu ochii, și-au astupat-o cu bulgări de lut, Pițu s-a răznit către Nigiugini. L-a ajuns în livezi. Înota în troian, cu clăbățul în mînă, cu cojocul desfăcut, cu neaua înghețată în păr. Nu voia nimic, decît să se ducă și să-l ucidă pe popa care o batjocorise. Abia l-a oprit. Aproape că s-au bătut acolo în viscol. Livezile hohoteau, și trosneau nucii din rădăcină. I-a spus lui Pițu că dacă-l omoară pe popa ăsta, o să se găsească alți popi și alte fete în țara asta, și n-o să-i poată ucide pe toți, că o să putrezească la temniță. Că ei sînt comuniști și o să ucidă nu un popă bolnav de sfrenție și ticălos, ci întreaga lume veche, care-și bate joc de viața, de cinstea și de inimile oamenilor, care schilodește pe alții, dar se schilodește și pe ea, așa cum s-a schilodit Ilie Jura ăsta, care vrea să-l cumpere. Sărmanul de el, n-a auzit cum îi trosnește pămîntul sub picioare, sau poate a auzit, că altfel nu s-ar teme atîta de sindicat, nu s-ar teme de comuniștii din sat, o mînă de oameni săraci, și atît...

Îl privește pe Ilie Jura, îi zîmbește și-i spune încet :

— Vezi, că nu-i numai ș-atît, mă Ilie Jura ! Asta-i, și nu-ți mai răci gura.

Se-ntoarce și intră în casă, unde Momîrlă se dezmorțește lîngă foc și-i rîde Mădălinei. De afară răpăie toba lui moș Aflat. Nică ăl bătrîn bocăne cu piciorul de lemn pînă la fereastră, șterge ochiul de geam aburit, își lipește nasul coroiat de el, încep să-i tremure mîinile și întreabă pierit :

— De ce bate doba, Petre ? N-auzi ? De ce bate doba, Petre ? Cine să audă aici ? Auzi, Mădălină ? Bate doba, muiere.

Se-ntoarce înspre ei. Zîmbește. Își frînge mîinile. Îi tremură mustățile. Spune șoptit :

— Du-te, Magdalienă ! Du-te și vezi ce vrea să strige moș Aflat. Vreo poruncă de la primărie. Poate ne scoate să curățim drumul de zăpadă. Du-te, n-auzi ?

Se uită la Pătru cu spaimă cumplită în ochii lui șireți. După moartea Uței, slăbise. Vorbea noaptea cu Uța și-i spunea să mai aștepte o țîră pînă vine domnul părinte de la Caransebeș, că i-a bătut o telegramă.

— Ei, dacă nu se înțelese domnu Ilie Jura cu Pătru, se cheamă că trebuie să vă evacuez silit, moșule. Iacă, vă las pînă la amiază, să nu ziceți că sînt om fără inimă. Strîngeți și duceți-vă unde-o da Dumnezeu. Aveți casa din sat, așa că nu vă plîng.

Nică s-așază prostit pe-o laviță. Îi tremură fălcile. Se uită în gol. Bîlbîie :

— Las', Uțo, că vine domnu părinte îndată. I-am bătut telegramă, fato !

Momîrlă tușește. Își saltă la umăr carabina aburită. Iese bocănind. Zvîrle printre dinți :

— Politică, frati-miu, ce să-i faci ? !

Afară, ajunul Crăciunului e limpede, alb și înghețat.

Zăpada de pe culmi absoarbe lumina amiazului, transformînd-o într-o irizare scînteietoare. Rece. Diamantină. Ilie Jura bate ușa în scînduri. Izbiturile răbufnesc surd în casa goală, se izbesc de pereții prispei, vibrează în aerul condensat străveziu, scutură pulberea fină din crengile părului, apoi se pierd în moliciunea de vată a luncii.

— Şi zici că i-ai scos afară din casă ?

— He-he-he ! Eu aşa zic, mă Piţule.

— Da dacă ne mîniem noi, vecinii, ce ai să zici ?

— Nu mai bate cuiele, n-auzi ? C-acu-ţi bat eu spinarea cu parul ăsta.

Ilie Jura se întoarce mirat spre Mărtin Bălaci. Îşi clatină cu mîhnire căciula cu spic mătăsos din blană de pisică sălbatică. Îşi vede de treabă fără să-i răspundă. Mădălina scoate oile din ţarc.

— Mă, n-auzi ? Nu mai bate !

— Te-ascultai destul, se umflă Momîrlă. Evacuează incinta, că...

— Petre, arză-te focul, de ce-l laşi, mă ? ţipă Livia. Înoată prin troian rumenă, albă, încondeiată, cu broboada de lînă aruncată peste cojocelul de oaie cu tivitură de blană. Tu n-auzi ? De ce-l laşi, Petre ?

— La o adică, de ce-l laşi ? întreabă mirat Mărtin Bălaci.

Pătru strînge în funii balotul cu ţoalele de pat. Năstăsia cu mama i-ajută.

— Aşa-i, Petre, spune Piţu. Hai, mă, să-i zvîrlim peste gard.

Ilie Jura nu mai bate. Momîrlă înjură încet şi scîrnav. Oile behăie. Răsufletul oamenilor se ridică în aţe subţiri, albe. Pătru se uită la ei. Nică umblă prin curte cu cocoşul sub braţ. Îşi tîrîie piciorul de lemn prin zăpada murdară. Mîngîie cocoşul pe zalele porumbii. Se opreşte la colţul casei, scobeşte cu unghia zidul, clatină nedumerit din cap, urcă treptele, vrea să intre şi dă peste Ilie Jura. Rămîne cu ochii holbaţi la scîndurile bătute cruciş peste uşă. Îşi trece mîneca pe frunte, înghite în sec, ca într-o clipă să fie altul, să zvîrle cocoşul, să înhaţe securicea din mîna lui Ilie Jura şi să i-o repeadă la mir.

— Te-ngrop, născătoarea şi pogribania ! Sub pragul ăsta te-ngrop, gîfîie Nică.

Ilie Jura are vreme să-şi tragă bărbia în piept. Tăişul albăstrui îi sparge căciula. Îi crestează fruntea. Pînă să strige ajutor, Nică tabără pe uşă. Îşi vîră degetele bătrîne sub capătul unei scînduri. Smuceşte turbat cu piciorul de lemn înfipt în prag.

— Casa mea lotrilor... Casa moșilor mei...

Schimonosit, cu balele curgîndu-i pe la colțul gurii, Nică trage vîrtos. Scîndura pîrîie. Momîrlă se repede pe scări. Pițu-l apucă de centură.

— Scordilăăăă ! Scordilă, țipă pițigăiat Ilie Jura. Sai, Scordilă, că mă ucid.

— Dă-mi drumul, scrîșnește Momîrlă.

Livia intră pe poartă valvîrtej.

— Dă-i, Mărtine !... Dă-i ! Ce stai, drace ? Atinge-l, n-auzi ?

Iancu țopăie prin zăpada bătucită. Se scutură. Cutcurigește supărat. Vine și Voica, legănîndu-și burta mare sub cojoc. Pătru îl apucă pe Nică de umeri.

— Las', mă tată, ușa ! Lasă-l, Pițule, pe don'sergent-major.

Nică se frînge în el. Se uită rătăcit la Pătru. Își suge mustața aspră. Nasul coroiat i se învinețește.

— Tu, Petre, îngaimă el, tu, Petre, ești o dîrză, mă, că și pe Uța ai lăsat-o, și casa... Zici că ai fost plotoner, mă ? La ce te-or fi făcut plotoner, Petre ? Îl apucă de pieptul căputului. Spune-mi, mă, la ce ? N-auzi ? La ce, Petre ?...

Ochii mici, vioi altădată, se împîclesc. Lacrimile îi cad peste obrazul scofîlcit. Pătru se uită la mestecenii din fundul grădinii, poleiți de soare, la părul bătrîn de care s-a spînzurat Uța, la lunca Toplei, țesută în pînza strălucitoare a zăpezii, se gîndește că aici i-a fost copilăria și junețea și spune încet :

— Du-te, tată, că-i musai, și nu te fă de rîs în ochii ăstuia. Se întoarce la Ilie Jura : Bate, mă Ilie Jura, scîndurile în cuie, că așa-ți bătuși singur cuiele în copîrșeu. Te-ai legat de avere, ca de un mormînt.

De undeva din adînc răbufnește o durere mută, chinuitoare. Pătru o simte încleștîndu-i-se în gît. În inimă. Vede roșu. Vede securicea căzută în tîrnaț. Se uită la fruntea însîngerată a lui Ilie Jura, la fața plină de ură a lui Mărtin Bălaci, își mușcă buzele și se stăpînește să n-apuce securea, să n-o apuce, că atunci răzbate cocleala din el, răzbate și-i amestecă pe ăștia cu zăpada, că atîta așteaptă Pițu și Mărtin și Livia.

— Eu, mă, îngaimă și face un pas spre secure, spre oțelul acela albăstrui. Atunci i se înfig ochii în ochii Voichii : adînci, reci, albaștri, tari, mai ales — i se par lui — cercetători, cu atîtea întrebări în ei, încît se cutremură și-și înăbușă în piept durerea surdă, pătimașă, care-l răscolește. Eu, mă, scrîșnește el, ucid în mine tot, auzi tu ? Tot ce-a fost. Se uită la mesteceni, la culmea scînteietoare a Broschinului, la Sglivărul plutind măreț în verdele adînc al cerului de iarnă. Nică ăl bătrîn se așază zdrobit pe trepte. Ilie Jura scapă un oftat de ușurare.

— Mă duc să-nham la sanie, spune Voica c-un suspin ușor.

— Hai, Petre, să scoatem lădoniu în curte, spune mama. Scoală, Nică, de acolo, că nu-i sfîrșitul lumii.

Ilie Jura îi privește nedumerit. Își pipăie zgîrietura din frunte cu degete tremurînde.

— Să mergem, don'sergent-instructor. Ferestrele, vin și le bat mîine.

Își ia securea sub braț. Adună un cui căzut pe jos. Oamenii îi fac loc să treacă. Momîrlă pleacă închinînd parastase gerului. Mădălina intră în grajd, să-i dea țîță Siminei.

— Credeam că se-mpotrivește, să-l pot aresta, spune Momîrlă, din sanie.

Ilie Jura smulge păturile de pe armăsari. Smucește frîiele. Întoarce sania în loc. Armăsarii o iau la vale, sunîndu-și clopoțeii. De sub copite zboară pulbere mărunță de zăpadă. Pătru iese la gard. Se uită lung după sania care se topește în depărtare.

16

— Mîine să astupăm ușa asta, Petre.

— Face o ușă la tișlăr, mamă. N-o astupăm. Treci mai lîngă vatră, Petre. Trage.

— Vezi să nu răcească, rîde strepezit Nică. Treci, don'plotoner, mai lîngă foc.

— Taci, Nică ! E Ajunul.

— Păi eu ce zic ? Place-ţi, don'plotoner, casa lu mumă-ta ? Tu ce tot faci acolo, cioară bătrînă ? Ce tot umbli la bradul ăla ?

Nică ăl bătrîn stă lîngă vatră cu bărbia ascuţită în pumni, înfofolit în pocroviţă. Flăcările se ridică trosnind pe despicăturile de brad.

— Adu, Mădălină, nucile şi merele.

Pătru se uită la femeia scundă, legată cu broboada peste cojoc, cu mîinile învineţite de frig, care a scos de undeva cîteva saloane învelite în hîrtie de argint şi acum le agaţă cu degetele îngheţate în crengile mărunte ale brăduiului. Mădălina scotoceşte în vraful de ţoale clădit într-un colţ. E rumenă, cu opincile pline de zăpadă şi se uită la el pe sub gene. Pătru se înfioară plăcut. Mădălina bagă de seamă. Zîmbeşte pentru ea. Simina doarme în duna tocmită în colţul de lîngă vatră. Se aude abia ghicit un colind spulberat în vîntul care ţiuie în pod, răbufneşte prin scîndurile bătute în ferestrele fără cercevele, umflă ţolul întins în rama uşii, îşi trece lama rece prin odaie, apoi grămădeşte sub prag o zăpadă mărunţă, albă şi scînteietoare.

— Cînd trăia mumă-ta, şopteşte Nică, şi Uţa era mică, aduceam de la oraş nişte globuri albe şi roşii. Atunci aveam cai şi picior de carne, nu ciompul ăsta de lemn. ...Auzi, Uţo ? Mai aşteaptă pînă la Anul nou, că vine domnul părintele... O fi frig la tine în groapă, Uţo ? Frig zici ?

Tace. Se uită în foc cu ochi goi. De afară răzbate colindul cîntat cu glasuri subţiri de copii. Mama dă fuga la o straiţă. Scociorăşte repede. Scoate un blid cu plăcintă de mere, făcută din făină neagră adusă prin economat.

— Nu cred c-o să ne colinde, spune Mădălina.

— De ce ?

— Zicea Livia că popa Barbă Neagră îl afurisește la religie pe Pătru. Îi învaţă pe copii că-i anticristu.

„Steaua sus răsare
Ca o taină mare..."

Colindul cădelniţează cristalin. Intră prin scîndurile bătute-n ferestre, o dată cu răbufnetul viscolului. Din

peretele coşcovit, crăpat, pe care joacă umbrele focului, cade bufnind o bucată de tencuială. Mama se uită la Pătru. Îl vede posomorît, cu fruntea sprijinită în palme, adunat în el, cu urma rănii din bărbie învineţită de frig, cu barba crescută aspră şi ţepoasă. Miroase iute, a fum. A ger. A sărăcie. Viforul ăsta spulberă neaua peste mormîntul necunoscut al lui Niculae, aruncat în cine ştie ce depărtare.

„Steaua luminează
Şi adeverează..."

Pătru îşi saltă fruntea. Mama are ochii de viezure încercănaţi şi trişti. Puful de mustaţă de deasupra buzei — umezit de aburul răsufletului.

— Poveşti ! Poveşti de amăgit foamea şi întunericul, mamă.

„...Că astăzi fecioara..."

Pătru rîde dureros.

— Fecioara ! îngaimă el. L-a născut numai pentru bucuria gazdelor, mamă.

Mama îşi face cruce. Nică îşi ridică privirea goală, bătrînă, nu-nţelege şi-ncepe să se legene îngînînd alt colind, unul străvechi, cu melodie tînguioasă de fluier şi de cioban, de parc-ar plînge vîntu-n cetini :

„Steaua care-a răsărit,
Leru-i, ler..."

Mama şi Mădălina vin lîngă vatră. Se chincesc pe ţoluri. Întind mîinile deasupra flăcărilor. Nică tînguie colinda cu glas tremurat şi aburit de tenor Pe urmă glasul se frînge, privirea i se-nsufleţeşte, se uită la Pătru şi spune :

— Mai bine nu te-ntorceai, Petre, din bătaie. Rămîneai, dragul tatii, acolo, că eu n-am putere să ţin pasul cu tine şi nici nu vreau să-l ţin.

— Nică !

— Asta-i, Magdalieno. Vă mulţam fain la toţi pentru Crăciunul ăsta.

— N-a cumpărat Pătru calul și nu s-a îndatorat el la bancă ?

— Mamă !

— Mă lovești și tu, Magdalieno ?

O dată cu viscolul intră în odaie o dușmănie surdă. Coclită. Mama zvîrle un braț de uscături pe foc. Mădălina așterne strujacul pe jos. Nică se întinde cu spinarea la vatră. Vîntul țiuie ascuțit în pod. Pe sub streșini.

— Las', Uțo, că vin și eu, fato, acolo la morțărie, că domnul părintele...

— S-a dus Nică, șoptește mama cu glas frînt. Îl acoperă cu cojocul.

Mădălina vine lîngă Pătru.

— Mă gîndesc cum l-ai pus jos pe Stîngu Tauru, Petre. Și la negeie cu ofițîrii. Acu te-ai muiat.

— Taci, proasto ! Unde vezi tu că s-a muiat ? Are o credință a lui. Dacă trăia, Niculae mergea cu Pătru.

— Eu nu știu ce să zic, da mă bucur că ni-s aici. Ne trăim viața, Petre, și-ți mulțam că nu m-ai batjocorit cu Voica.

Ridică spre el ochii albaștri, senini și supuși. Buzele îi sînt crăpate de vînt.

— De multe avem să ne lepădăm, spune mama. Geme istovită. Se vîră sub țol lîngă Nică. „Cum se lapădă Pătru de povestea asta cu nașterea Domnului în staul, care o fi ținînd cald altora..." Se zvîrcolește pe strujac, pînă-și găsește locul. Iartă-mă, Petre, da eu nu mă pot încă lepăda. Mă mîngîie ca pe o mamă îndurerată ce sînt.

— Mai pune pe foc, Mădălină, și culcați-vă...

Și într-un tîrziu :

— Ne-o batjocorit Ilie Jura. Da nu de el mă tem. De Tăurești și de Gugulești mă tem, Petre !

Pe urmă nu se mai aude decît focul bucurîndu-se între despicăturile de brad, sfîrîitul înmiresmat al rășinii, vîntul, răsufletul oamenilor și al oilor. Mădălina își culcă obrajii pe genunchii lui. Adoarme în clipă. Îmbrăcată. Încălțată. Un zîmbet moale și tihnit îi deschide buzele. Pătru o acoperă cu pătura de lînă. Muierea îi sărută mîna-n somn. Se uită în miezul alb-albăstrui al

focului și se gîndește cum a înhămat Voica la sanie. Scordilă nu s-a arătat și i-a adus sania la poartă. I-a adus-o, la privit în lumini și i-a zis :

— Dacă dai din tine cum dai acum, Petre, are să te creadă lumea.

Îi tremurau buzele. Genele. Țîșnea durerea din ea. Era frămîntată. I se ștersese asprimea de pe față, și cînd i-a trecut frîiele li s-au atins mîinile. A trecut toată în el în clipa cît li s-au atins mîinile, care s-au căutat și s-au găsit de atîtea ori în junie. Și-a fost Voica de altădată, atunci pentru întîia oară de cînd s-a întors din război.

După Voica l-a înțeles Pițu. I-a pus mîinile pe umeri și i-a zis :

— Mulțam, Petre, că nu ne-ai lăsat să ne batjocorim numele de comuniști. Ți-e greu ! Și nouă. Hai, Livie, și ajută să urcăm țoalele.

I-au petrecut pînă în sat. Năstăsia cu copiii. Văsîlică a mînat calul. Livia i-a zis Mădălinei, care venea cu oile, că-i aduce la primăvară niște sămînță de rujă roșie, cum nu se mai află în Prislop. Mărtin s-a jurat că nu se lasă pînă nu-l vede pe Ilie Jura în sapă de lemn. Năstăsia i-a adus Siminei un fagure. Nică ăl bătrîn sta în vîrful săniei. Tăcea. Se uita pierit la casa bătută în scînduri, rămasă singură, mică și bătrînă sub omăt. S-a uitat și el. La casă. La casa Voichii. La mesteceni. La păr. La lunca albă a Toplei. La munți. S-a desprins greu. Parcă i se înfipseseră bocancii în neauă. Îi stătea sufletul în gît. Au buit peste el toți anii de dinainte de război. Parcă-l încălzeau și-l încolăceau, și-l legau, și-l amețeau cu mireasma primăverilor de atunci. Cu gustul amărui și fierbinte al verilor, cînd se iubea cu Voica prin luncă. Știa că trebuie să se rupă. Că viața lui de acum e legată de oameni și de sat într-un chip necunoscut chiar de el, dar pe care-l simte puternic, plin de nou, plin de primejdii. Din acoperișul Voichii ieșeau ațe subțiri de fum. S-a întors cu fața spre sat, să ajungă sania. Pițu cu Mărtin l-au luat la mijloc.

— Am mai scos 25 de iugăre, Petre.

— A scos, al dracului ! s-a bucurat Mărtin.

— Ai vorbit cu tovarășul secretar ?

— Am vorbit, Piţule. Zice să-naintez schiţele. Un proces-verbal de constatare cu nepotrivirea dintre registrul cadastral şi foile de posesie.

— Atît ?

— Şi hotărîrea comitetului de reformă.

— Cin'să semneze procesul-verbal ?

— Primarul. Un delegat al comitetului şi eu.

— Primarul ?

Piţu a rîs uşurel şi l-a bătut pe umeri.

Poate vorbise Momîrlă la crîşmă. Poate moş Aflat. Ori Ilie Jura. Unde se frînge drumul spre Cruci stăteau cîţiva în şube. Era şi Vasile Ambrozie.

— Ce-i, Petre ? Îţi cumpăraşi casă nouă ?

— Să mă chemi, mă, şi pe mine la pomana porcului.

— Îi merge bine de cînd s-o scris la *bolşovici.*

— La secretar de *bolşovici* — casă nouă, mă.

— Să mă ţucaţi în cur, i-a repezit Livia şi s-a bătut pe dosul voinic.

S-a gîndit atunci la vorbele lui Momîrlă :

„Politică, frati-miu, ce să-i faci..."

A avut dreptate Momîrlă. Ilie Jura ar fi fost în stare să i-o dea pe Lena. Joagărul. De ce ? Ce nu înţelege Ilie Jura ? Nu înţelege că dacă înainte l-a cumpărat pe notarăş ca să-i treacă pe foaia de posesie iugăre mici în loc de iugăre mari şi bonitatea solului trei, în loc de întîi, şi nimeni n-a mai zis nimic, asta s-a putut pentru că era în firea lucrurilor şi obiceiurilor de atunci să se poată. Nu înţelege că dacă l-ar fi putut cumpăra pe el, Pătru Dragalina, şi pe toţi comuniştii din sat, ar fi venit o zi cînd ar fi ajuns iarăşi în faţa comitetului de reformă, sau în faţa tribunalului popular şi al legii speculei, pentru că astăzi este în firea lucrurilor să se întîmple aşa. Gîndul i s-a părut atît de luminos, încît i s-a revărsat în suflet o căldură plăcută. I s-a aşezat sufletul. I s-a luat pîcla de pe ochi. A putut să vadă bine cele trei muieri în broboade negre, din Cruci. A venit una şi i-a întins mamei o pită de tărîţe.

— Pentru că şi-a adus Pătru aminte de al meu, în adunarea aia, maică.

A venit a doua muiere şi i-a întins Mădălinei două ouă. Le-a scos dintr-o cîrpă şi i-a zis :

— Așa m-a batjocorit și pe mine Ilie Jura în vremea bătăii. Că acu stau cu copiii într-un sălaș a lu Pavil Lala și-i plătesc chirie două zile de lucru la moară, pe săptămînă.

A venit a treia muiere și i-a dat lui o pereche de ciorapi de lînă. I-a zis :

— Poartă-i, Petre, și să fii sănătos. I-am împletit pentru Gheorghe cînd era în Slovacia.

Pe el l-a năpădit dintr-o dată o durere adîncă. Nu o durere care te sfîșie. Una care te înalță, te face om, te topește în lumea din jur, îți deschide toate tainele din firea oamenilor. Atunci a înțeles că-i musai să ia darurile alea. Și-a adus aminte că despre muierile astea spunea Ilie Jura că-s aproape de necuvîntătoare ; iar despre cei în șube zicea că-s oameni...

Pătru ascultă glasurile nopții. Într-un tîrziu, se întinde lîngă Mădălina și-i cuprinde ușor umărul cu palma.

PĂMÎNTELE!

1

— Nu ne tîrguim ! Statul are legi. Ne supunem.

— De unde ştii tu legile statului, Petre ?

— Le ştiu ! Citeşte ziarele şi dumneata. Citeşte Monitorul Oficial.

— Vă vine acolo la sediu ?

— Ne vine.

— Eu tot nu-nţeleg ce-i cu comisiile şi comitetele astea de pe lîngă primărie, oameni buni. N-avem chinez ? Notarăş ? Ăştia la ce iau banii ? Să-şi roadă şezuturile de scaun ? Stau cîteodată şi mă gîndesc. A bolînzit lumea ? Ori vrea statul ăsta să se aşeze numa pe spinarea plugarului ? Fără numa, acum plătim şi comisia interimară, şi conziliu comunal de iniţiativă, pe care-l vrea ginerele ăsta al meu, ginere de sîlă, şi comitetul de reformă... Mai ai, ginere, vrun conziliu, printre legile alea noi ?

— Dac-o fi nevoie, mai facem...

— Mă tot mir : cum înainte de război puteau trei oameni să ducă primăria, şi-acum nu-s destui cincisprezece ? O douăzeci, cîţi vrea Pătru a lu Nică ? Dumneata ce zici, chinezule ?

— Ascult !

— Am auzit că sînteţi gata cu tabelele de-mproprietărire, Petre. Vă jucaţi, mă, cu focul ! Aia faceţi.

— Sîntem, domnule Argintaru. Dacă ne arde, pe noi ne arde focul ăla. Eu zic să trecem şi s-alegem con-

ziliu comunal de inițiativă, după lege. Cît despre cîte a dus plugarul în spate, lasă-i pe alții să vorbească. Dumneata...

— Eu ?

— Le știi mai bine ca mine. Și tot atît de bine știi că oamenii din conziliu nu se plătesc. E muncă obștească. Învață unii și alții să conducă treburile satului.

— Asta era ?

— Asta.

— Cît privește celelalte treburi... hai să le lăsăm după ce alegem conziliu.

— Să fie în conziliu, dacă-i musai conziliu, gospodari adevărați. Oameni care știu cum să-și ducă averea. Și-au dus-o pe a lor, or avea cap s-o ducă și pe-a satului. Moș Argintaru, aici de față. Jura. Părintele. Notarășu. Goanță, aici de față. Cristea Tauru. Ion Cătănuță. Iosîm Cerbu, vînătorul. Pavil Lala, aici de față. Ți-ajunge, Petre ? La ce rîzi, mă ? Mă, n-auzi ? La ce rîzi ?

— Dumneata nu te bagi în conziliu ?

— Dacă zice chinezu, mă bag. Cu toate că-mi crapă buza de cît lucru am... Că ăia care ar putea să mă ajute după datină... mi-e și sîlă să vorbesc. Haide, că-i amînat. Avem drum și se-nsară. De asta ne-ai chemat, chinezule ?

— Domnule primar, pot să-ncep să redactez procesul-verbal ?

— Mai așteaptă, don' Paraschive.

Stîngu Tauru stă la biroul lui de primar. Cu căciula de astrahan brumăriu dată pe ceafă. Descheiat la găitanele cojocului tivit cu blană neagră de miel. Se pleacă peste birou.

— Să-mi arăți și mie legea aia în care vorbește de conziliu, Petre.

— Nu e lege. E o hotărîre a Conziliului de Miniștri.

— Aha !

— Și chiar dacă n-ar fi, au făcut alții. Facem și noi.

— Care noi ?

— Satul.

— Peste capul nostru ?

— Care vi-s voi ăia ? întreabă subțire Pătru.

Nu răspunde nimeni. Stau față în față în stînga și-n dreapta biroului. Pe niște bănci lungi. Ianuarie e pe sfîrșite. Neaua acoperă satul pînă sub ferestre. Umbrele vineții ale înserării plutesc pe la geamurile primăriei.

— Conziliu ăsta de inițiativă are delegați. Cu drumurile. Cu pășunile.

— Cu pășunile, Pițule ? Asta-i treaba primăriei.

— O fi fost, spune Lungulescu. Acu-i și-a conziliului.

— Și mai cu ce ?

— Cu pădurile, zvîrle Pițu.

Goanță își scoate urechile păroase din gulerul mantalei, căptușit cu blană roșcovană de vulpe. Ochii de gînsac umblă speriați pe fețele oamenilor.

— Cu care păduri, mă rog frumos ? Cu ale statului ?

— Cu toate, taie sec Pițu. Ale statului. Ale comunei... Își freacă bărbia cu satisfacție vie. Și ale comunității, don' brigader.

— Să-l prind eu pe ăla în codrii comunității !

Intră iarăși în gulerul de blană de vulpe.

— Alți delegați nu mai sînt ? întreabă încet Stîngu.

— Ba.

— Cu ce ?

— Cu sănătatea !

Gazdele rîd.

— Care-i, mă, doptoru ? Tu ești, Pițule ?

— Doptoru-i doptor. Delegatul îl alegem. Și pe ăsta, și pe ăla care răspunde de reformă.

— Hai și nu clănțăni de pomană cu reforma. Unde, mă, reformă ? În stîncă ?

— Mai știi ?... mormăie Pițu.

— Cu codrii și cu pămîntele din Cerna să mă puneți pe mine, tresare omul de lîngă Pătru. Ți-l căptușii pe Guga Niculae, don' brigader ? Cum nu se mai poate. Umblă ăla frînt de șale o lună. Ai făcut osînză din codru ? Ai făcut ! Ți-o scoate obștea lui Sglivăr osînza, cum o scoate din vierul sălbatic. Sînt în comitetul de reformă ? Sînt. Ce zici, moș Argintarule ? Livezile alea de pe Cerna ?

— Tovarășe Sglivăr !

— Am tăcut, tovarășe Pătru.

Omul slab, înalt, negru, chior, nebărbierit de o lună, cu fumul sălașului intrat în pori, își adună în spate cojocul spart, peticit pe alocuri cu bucăți de postav cazon.

— Cu sănătatea stau eu. Dacă n-o fi altul, spune Văler Sava de Sub Pogara. Mi-a murit nevasta la facere.

Pătru-și reazămă coatele de biroul primarului. Vede și simte cum umblă „conziliu" prin gazde. Goanță se face că doarme. Stă la pîndă. Cu urechile păroase, ciulite din blana de vulpe. Îi tremură bucile, de încordare. Moș Argintaru e vînăt. Răsuflă pripit. Se-neacă. Tatăl Mădălinei se uită-n gol. Numai Stîngu Tauru îi caută ochii. Cînd se găsesc, vede acolo niște licăre vineții, tăioase, reci și stăpînite.

— Nu-i rău conziliu ăsta, spune Pavel Lala. Dacă-s oameni cu cap, nu-i rău. Cu Pătru am făcut război. Nu vreau să mă stric. Intru și eu în conziliu. Ca demobilizat și rănit la Budapesta. Intru cu drumurile. Nu-s poduri. Cînd buie apele, strică podurile.

— Și nu-ți ajung ție cociile cu cucuruz la moară? strigă moș Argintaru.

Guga-i înfige mîna în umăr. Moș Argintaru înjură de-nălțare și tace. Care din ăștia a venit cu urmele alea drepte, atunci, la adunare? Guga? Poartă opinci. Pavel Lala? Și el. Moș Argintaru? Tot opinci. E zi de vineri. Poartă toți opinci.

A ieșit alt om din noaptea Ajunului. După moartea Uței. Stă nopțile și se gîndește. Mădălina zice c-a ajuns umbră. O fi. Da se gîndește. Se gîndea și înainte. Cînd era cu oile. La ce se gîndea atunci? La Voica. La hainele pe care n-avea de unde să le ia pentru horă. La pășune. La berbecul ăla care nu se mai prăsea. În nopțile astea se gîndește cum a ajuns el la politică. Atunci nu știa ce-i aia politică. L-a luat militar. L-a-ntîlnit pe Gheorghe Vîlcean. Tîrziu. Cînd cădea frontul la Iași.

— Eu zic să trecem la alegerea conziliului.

— Care conziliu, Petre? tresare Stîngu.

— Păi...

— Ce păi, Pițule? Care conziliu? se miră Guga.

— Ziceați c-aveți un comitet de reformă. Ajungă-vă.

— Așa-i, moș Argintarule. Să faceți voi reforma, ș-om vedea noi și de conziliu.

— Îmi place că glumești bine, tată-socrule, rîde într-un dinte Pătru.

— Mă !

— Atunci, să scrii procesu-verbal, don' Paraschive, spune Stîngu.

Se-ntinde. Își trosnește degetele mîinilor. Scoate pistolul din buzunar. Îi vîră un cartuș pe țeavă. Închizătorul țăcăne metalic. Se uită la fruntea lui Pătru. De ce nu l-o fi scris la mir ? Acu vine cu conziliu. Întîi să facă reforma agrară. De aia nu l-a scris la mir. S-o facă. Să le taie din poale ăstora cu pămînte. Nici el, cît e de chinez, n-a știut de povestea cu iugărele mari, trecute în foile de posesie ca iugăre mici. Au pămînte. Scot cucuruz. Țin și oi. Nu se cuvine. Așa a zis asară Tauru ăl bătrîn. Nu se cuvine. Oieri au fost trei în sat. Popii Barbă Neagră. Ăi mai vechi. Neamul lu Cătănuță și ei. Atît.

— Să scrii procesu-verbal... Își vîră pistolul în praschie. S-aude de-o lupoaică turbată pe sub Camăna. D-aia l-am încărcat, Petre.

— Puteai să-l încarci și pentru altceva. Nu te-am întrebat.

— Și cam ce să scrie acolo, în procesu ăla verbal ?

— Că-n Prislop nu-i lipsă de nici un conziliu, se bucură moș Argintaru.

— Cine-a zis că nu-i lipsă ? Stîngu se-ncruntă. Păi, la ce-am pierdut noi vremea la primărie ?

— Stîngule !

— Gugo !

Două nume rostite printre dinți. Atît. Pătru înțelege fulgerător tot ce au adunat zecii de ani în numele astea. Parcă Guga nu știe cum a fugărit-o Stîngu pe Mădălina... Nu știe de oi... Procesele vechi pentru livezi... Povestea Nică ăl bătrîn cum se snopeau cu boatele. Ieșeau cu toate neamurile. Cu slugile.

— Satu ăsta are un stăpîn. Chinezu. Un conziliu comunal. Noi de față. Hai, chinezule, pîn'la părintele.

Mă ăştia, ascultaţi un om bătrîn care n-a-ncărunţit da-ficea. Cînd s-a sculat Horia, împăratul a zis că le dă drepturi. Aţi învăţat ce drepturi le-a dat. Cînd s-au sculat ai noştri în lotrie, iar aşa. Ştreangu. Plumbu. Pîrjolu. Asta le-a dat împăratu. Şi erau grăniceri. După bătaia ai mare, rejele Ferdinand nu s-a jurat că le dă pămînte la ăi din Regat ? Ce le-a dat, mă ?... Şi ce le-a dat a intrat pe mîna bancherilor. Multe ai vorbit tu, mă a lu Nică, la adunare ! M-a fărbuit muierea ta, mă ăla, că nu te cunosc. Om bătrîn. Nu-i bai, mă... la noi cum a fost ? N-au luat bancherii tot ? Cine a fost, mă, la Bucureşti cu conversiunea ? Voi ? N-am fost eu delegat din partea muntelui ? Nu m-am luptat eu cu Mocsonyi, care a zis că mă puşcă dacă mă duc la majestate ? Şi nu m-am dus ? C-un sac de plîngeri am intrat la reje, mă. Bea cafea. Scuipa mucurile pe jos. Era plin de mucuri, mă. Prin zece uşi am intrat. Păzite de ofiţîri cu zale de arjint. Nu eu i-am zis să citească Buletinu justiţiei ? Să vadă cîte mii de evacuări silite fac bancherii pe sate ? Şi cu ce m-am ales, mă a lu Nică ? Cu judecăţi. Rejele-i la Bucureşti. Noi nisăm la Prislop. Zice guvernu aşa, să vă-mpece pe ăştia demobilizaţii. Pe urmă ? Strînge guvernu cureaua, sărută mîna majestăţii, şi voi încăpeţi pe mîna bancherilor. Cu ce lucri, mă, pămîntele ? Cu unghia ? Nu-ţi trebuie cal ? Cocie ? Plug ? Ham ? Grapă ? Sămînţă ? De unde le luaţi pe toate, mă ? Le dai la alea vădanele pămînte ? Ce au să facă, mă, cu pămîntele ? Le mîncă ? O te pomeni că aveţi voi atelajele voastre ? Vă dă de la *bolşovici* atelaje ? Cînd n-o plăti la fişcal, ce face cu pămîntele ? Ai ?

Aerul din primărie e greu. Plin de ameninţare ascunsă. Furişată în vorbele cu tîlc ale lui moş Argintaru. Ameninţarea iese de undeva, din viaţa veche a Stîngului şi a Gugii, se prelinge pe lîngă el, încearcă să-l învăluie, să-i abată gîndurile, să-l prindă într-un laţ strîns, din care să nu-şi mai poată slobozi cugetul.

— De atelaje nu duce dumneata grijă.

— Aşa-i cum spune Lungulescu. Ne ajutăm.

— Cu fiscu ce faceţi, mă Piţule ?

— O să vină lege și pentru fisc. Ce nu-nțelegi dumneata, Gugo, e că războiul ăsta în care noi am luptat împotriva fascismului nu l-am făcut nici pentru majestate, nici pentru Mocsonyi, nici pentru bancheri.

— Da pentru cine l-ați făcut, mă ?

— Pentru noi, mă !

Guga rîde stăpînit.

— Asta-i drept, spune Pavel Lala. Avem și noi o greutate, după cîte zice Pătru... Se vede că avem. Stăm aici, cu conziliu comunal. Numai trei din toți n-am fost pe front.

— Mi-am lăsat ochiul la Trencyn. L-am dat la cehi. Să știe.

— Ce să știe, mă ?

— Poveste lungă. Tu n-o pricepi. Stai, Goanță, în blana de vulpe ?... Eu mi-s proaspăt în comitet, da m-am săturat de vorbă. Ce-i, Petre, cu conziliu ăsta ?

— Are dreptate tovarășul Sglivăr Ion ! Ce-o tot pisăm pe loc, Petre ?

— Vreți conziliu ? Stați ! Nu vreți ? Ușa...

— Mă ăla din Cerna, se-neacă moș Argintaru. Și tu te-ai găsit să poruncești aici ?...

Stîngu bate cu pumnul în birou.

— Se vede că nu mai vreți să știți de chinez. Eu ce-s aici ? Dîrză ? Scrie, don' Paraschive : „Întrucît nu s-a ajuns la nici o înțelegere în privința alegerii conziliului..."

— Ce vrei să zici, Stîngule ? se ridică Pătru, alb la față.

Se deschide ușa. Intră un val de frig.

— Să trăiți, dom'primar, spune Niculae Guga din prag. Să trăiești, Petre. Și tu ăla chioru. Să trăiești cît te-oi lăsa eu, mă !

În spatele lui se văd fețele celor doi frați. Ion și Firu. Poartă șube. Țin carabinele sub braț. Pițu-i face semn cu piciorul. Afară, sub geam, se vede o gloată de oameni în șube.

— Închide ușa pe dinafară, Niculae, poruncește răgușit Stîngu.

— Am venit să-l luăm pe don' brigader... Te așteptăm afară, don' brigader. Să trăiți, don' primar.

— Să trăiești, Stîngule, își pleacă Ion Guga fața neagră peste umărul lui Niculae... Aici erai, Petre ?

— Închide ușa, n-auzi ? mîrîie Stîngu.

— Am înțeles, rîde Niculae. Hai, mă... stăm pe afară, dacă zice don' primar.

Închide ușa. Ies în fața primăriei. Se aude glasul uscat al lui Ion Guga :

— O zis chinezu să păzim primăria, că acu-i gata reforma.

Cei de afară înjură. Cineva bate cu boata în cercevele.

— Ia șterge ce-ai scris, don' Paraschive... Ia altă hîrtie... Și zici că m-ai ascultat, don' brigader Goanță ? Așa zici dumneata ? Să nu uiți... Scrie, don' Paraschive, tună primarul. Își pălește căciula pe frunte. „Astăzi, 25 ianuarie 1946, de față cu noi, Stîngu Tauru, primarul comunei Prislop, și cu vechiul conziliu comunal, compus din locuitorii Guga Gheorghe, proprietar ; Goanță Dionisie, brigader silvic la comunitate, proprietar, și Argintaru Ștefan, pomicultor, s-a trecut la alegerea conziliului comunal de inițiativă, așa cum prevede dispoziția preturii Caraș-Severin cu numărul..." să pui numărul, don' Paraschive... Acum să alegem întîi și-ntîi pe delegatul cu codrii. Așa-i, don' brigader Goanță ? Doar ni-s sat de munte. Cu codrii. Mă ăla din Cerna, care te lăudași că-i scoți osînza lu don' brigader ca la vieru sălbatic... Cum îți zice ?

— Sglivăr Ion mă cheamă. *Contingent* '38... Decorat cu Bărbăție și Credință... patru răni... și ăsta. Arată găvanul gol al ochiului.

— Zic să fie Sglivăr Ion cu pădurile, spune Stîngu, și rîde dintr-o dată, puternic. Își scoate cojocul. Tu, Petre, ce zici ?

— Să fie, dacă-l *prepui* dumneata, domnule primar, zîmbește Pătru. „Întinde latul, Stîngule, se bucură în sine. Întinde-l."

— Haida, zbiară moș Argintaru. Haida, Gugo... Haida, Goanță. Pavile...

— Dacă ești băut, să nu chemi conziliu comunal, Stîngule. Nu ni-s dîrzele tale. Auzi, mă ?

Guga scuipă scîrbit. Goanță se uită-n tavan. Se ridică. Pleacă fără să dea bună seara. Pleacă Guga. Moș Argintaru suduie scîrnav. Pavel Lala rămîne. Stîngu scoate o sticlă cu rachiu din birou. Afară se aude un lătrat puternic. Glasul șefului de post.

— La picior, Zdup. Treci la picior... Ce-i, mă, cu voi aici, sub geamul primăriei ? Vreți bonuri de lemne ?

— Sîntem noi, don' plotoner-major.

— Care voi ?

— Guguleștii...

Cineva tușește înfundat.

— Mai ai piparcă, majorule ?

— Mă Guga Ion ! Dacă plătirăți pe la judecăți și pe la legiune... auzișsi, leat, cască urechile, aici în sat să nu umbli cu scandaluri, că...

— Că ce, majorule ?

— Ne ridici iară în grindă ?

— Ne pui, mă, la fum ?

— Ce-i cu carabinele alea ?

— Nimica. Ce să fie ?...

— Plecăm în patrulare, don' plotoner-major, spune Goanță. Se aude că intră ăi din Valea-Lungă cu săcurile în codru.

— Și voi ăștilalți, ce-i aici ? Crîșmă ?

Stîngu iese afară. I se aude glasul gros din pragul primăriei.

— Să vă văd și eu, mă, la ochi !... Aha ! Bine, mă ! Acu stați dacă vreți. Poftește, don'șef. Poftește...

— Ei, Pătrule... oftează Pițu din greu.

Pătru se uită pe geam. Amăriuții are doi jandarmi cu el. Alți doi jandarmi stau în poarta postului. La dispensar, geamul doctorului e însîngerat. „Sfinte soarele !" se gîndește Pătru. Oamenii de afară își ridică gulerele șubelor.

— Hai, mă, zice cineva.

— Să trăiți, don' plotoner-major, strigă Niculae Guga din sanie.

Dă bici. Caii-și scutură zurgălăii.

— Ai văzt, Petre ? se miră Pițu. Au venit cu sania, și noi n-am auzit neam.

— Nu stă bine, domnule primar, ca dumneata, omul legii, să-i plătești molidvă. Ce exemplu dai satului? Guguleștii se lăudară că-l ucid cu trei zile înainte. Nu ne ajunse cîți muriră în război? O luăm de la capăt cu crimele? Cu amenințările? Cine-i scoase pe ăia de sub acuzația de asasinat? Veni copie de pe hotărîrea judecătoriei: „Legitimă apărare". Pe Pătru-l chemară la proces? Pe mine? Nimic. Crapă judecătorii de foame, că-i inflație. Dădură ăștia milionul. Acu umblă cu carabinele... Dacă mai amenințî, dom' primar, îți dresez acte. Asta-ți fac. Și dacă... uite-mă ici... ai cuvîntul meu de jandarm.

— Lasă-l, dom' plutoner-major.

— Să am iertare de la consiliu, eu aici apar ca civil, Petre, da nu te arestez, domnule primar.

— Bea, dom' plutoner! Bea. Și dacă nu mă arestezi, ce-mi faci?

Amăriuții își scoate cascheta. Își șterge fruntea brobonită cu mîneca mantalei. Ia sticla. O privește în lumina lămpii.

— Hai să trăiți cu toții! spune jandarmul.

— Mă Stîngule, cu astea să nu te glumești, că eu, Sglivăr Ion, contingent '38, cu neamurile mele, te scot de boașe din fundul muntelui. Mie nu-mi place cum te glumești. Nu mă uit la tine că ești chinez. Din partea mea, poți fi și iapanez, că tot de boașe te apuc.

— Tovarășe Sglivăr!

— Tac, tovarășe Pătru.

— Asta-i treaba mea și a Stîngului. Așa-i, Stîngule? A început din noaptea aia pe Topla.

— E treaba noastră, Petre... Îmi place. Ești bărbat.

— E și treaba noastră. Mai mult decît credeți. Ar fi bine să nu vorbești ca înainte, Petre... Acu nu mai ești ca-nainte.

— Are dreptate Pițu, spune Lungulescu. Nu mai ești ca înainte.

— Vezi, Stîngule, ce zic tovarășii?

Rîde și Stîngu. Pătru-l prinde într-o privire repede. În multe feluri mai rîd oamenii. Dacă faci politică, îi musai

să știi în cîte feluri rîd oamenii. La o adică, pentru cine faci politică? Așa, de dragul ei? Cred că politica începe de-acolo de unde cunoști oamenii. Stîngu rîde, să-și ascundă gîndurile. Mai mult rînjește. Ca lupu. Sare de la un gînd la altul. Face ce-i trece prin cap în clipă. Nu știi la ce să te aștepți de la Stîngu. Cu o mînă te ucide. Cu alta te poate strînge la piept. Ce vrea? Ăia au plecat. S-au asigurat cu Guguleștii. Cu carabinele... De cînd au început munca pentru reformă, intră pas cu pas într-un sat nou. Necunoscut. Legat într-un ghem de fire încîlcite. Sînt fire care se țes între Guguleşti, Goanță, prefectură, prin Bloch la divizie; altele cu Simu Belcotă, profesorul, prin satele din jur și poate mai departe; sînt Tăureștii, și popa, și Ilie Jura, și primpretorul, și pămîntele, și pășunile; mai sînt alții prin sat; în cătune; dom' Paraschiv ăsta și Amăriuții, cu ordinele pe care le primește ba așa, ba tocmai pe dos, și toate astea se mișcă, se adună, se despart și se-mpreună; el trebuie să stea la mijloc, să vadă, să gîndească, și cu ei Pițu, și ăsta chiorul din Cerna, care parcă-i stîncă. În autobiografie — că s-a dat membru de partid — zice că a fost la carele de luptă. S-a cerut la carele de luptă. Așa i-a plăcut lui. A fost servant. Ochitor-trăgător... a făcut și ceva șoferie. Ce-o fi căutat la carele de luptă?... Lu Stîngu-i cad mustățile pe colțurile gurii.

— Care va să zică, don' șef, mă amenințI.

Se frînge, cît e de voinic, peste birou. Amăriuții ridică din umeri.

— Ia-o cum vrei, dom' primar.

— Înainte să mergem mai departe cu alegerea în conziliu, am o vorbă. Aici de față cu comitetul de reformă. Ce ziceți, tovarășilor?

— S-auzim.

— Vorbește.

— Dacă zici tu, Petre... zîmbește primarul.

— Îi mulțumesc lui dom' plutonier-major, în numele comitetului. Ne-a ajutat. Ține legea cu dinții. Apără adunările. Ne ușurează munca. Eu zic că lucrăm cam ca pe front.

— Așa-i, Pătrule.

— Este.

— Dom' plutonier ne face siguranța.

Amăriuții e dintr-o dată roșu. Îl mîngîie pe Zdup. Tușește.

— Avui o credință. Mi-o călcară în picioare. De aia.

— *Alea jacta est,* spune profetic don' Paraschiv.

Amăriuții se uită chiorîș la secretar.

— Care va să zică, notează, dom' Paraschive : „Jandarmeria din Prislop își face datoria față de guvernul democratic și față de partidele democratice". Să faci o notă la pretură. Și una direct la legiune.

Toți cei din primărie se uită mirați la Stîngu. Vorbele primarului, nu vorbele, gîndurile lui, așa bine rînduite, îl izbesc în fălci. Mai rău decît pumnii ăia schimbați pe Topla. Îl zguduie ca o tragere de artilerie. „Ăsta-i Stîngu ?" se-ntreabă Pătru uimit.

— Mă ! Eu prețui omu după faptă, nu după vorbă. Tu ăla, contingent treișopt, zici că m-apuci de boașe. Eu zic să le lași, pînă se mai usucă. Acu au sămînță pentru tot muntele. Te aleserăm cu codrii. Mie să-mi aduci aici proces-verbal cum scoate Goanță bușteni pe vălăul ăla vechi care dă-n Hideg...

— E rupt. Îl cercetai cînd fui în patrulare pe Cernevîrf. Nu-i scoate în Reca.

— Ia vezi, că acu-ți torn o notă că nu ești jandarm adevărat, don' șef... E o parte ruptă ?

— Este.

— Cam cît ?

— Trei-patru sute de metri.

— Nu te-ai mirat să vezi că acolo, sub partea aia care lipsește, nu crește tufanu ?

— Cum nu crește ?

— Bine ! Nu crește că-l arde Goanță. Are jgheaburile ascunse-n codru. Cu crăcani cu tot. Aia face. Aduce-n sat la joagăr. Asta-i o parte. Ailaltă parte o scoate-n Reca. Atîta știu. Mai departe ?... S-o afle ăsta contingent treișopt. Și 'mneata, că de aia te plătește statu.

Sglivăr Ion fluieră a pagubă. Se scormonește prin buzunarele numai flenduri. Scoate într-un tîrziu o bucată de hîrtie de-mpachetat. Galbenă. O despătură pe

genunchi. Se mai scormonește altă bucată de vreme. Scoate un capăt de creion.

— Va s'că j,g,h,e,a,b,u spune el fiecare literă, și o pictează pe hîrtie.

Pătru se repliază ca după o retragere grăbită, cînd te ia inamicul în foc și te scoate de pe poziție pînă n-apuci să zici amin. De un'să-l apuce pe Stîngu ? De ce tace Pavel Lala ca mormîntul ?

— Rămîn pășunile. Drumurile. Acolo zic să-l alegem pe Pătru. Văd că știe să umble cu oamenii. Are trecere. Dac-o face reformă — eu mă mir cum și unde —, atunci are cale slobodă la oameni... Și ce-o mai fi rămas pe-acolo. Alfabetizare, sau cum îi ziceți voi. Sănătate. Facem niște dări de seamă la sfîrșit de lună. La trimestru le centralizează dom' Paraschiv. Le dăm drumul mai sus...

Stîngu vorbește liniștit. „Stă în scaunul de primar și stă bine", își spune Pătru. Îl vede pe Pițu cum îl ascultă lacom.

— Acu trecem să-i alegem pe delegați. Ziceți voi. Scrie, don' Paraschive... Nu vă miraţi, mă ! Am primit ordin de la don' primpretor personal. Îmi zice la telefon : „Așa a hotărît Consiliul de Miniștri, așa faci, domnule Stîngu". Îmi spune domnule... Eu răspund : „Dă-i în mă-sa, don' prim. Aduc conziliu făcut de nima-n lume ? Coate-goale ăia, care n-au după ce bea apă ?" „Așa-i legea și așa facem." „Nu i-aș ține nici să-mi scoată cizmele, don' prim."

— Stîngule !

— Taci, Petre, și ascultă... „Cum să rușinez eu Prislopu și să-i pun în frunte niște..."

— Ia mai dă-te-n aia-a mă-ti, mă chinezule-iapanezule.

— Tu, mă... Stîngu se ridică, își ia cojocul. Tu, mă, să nu cumva să te rătăcești pe Camăna. Auzi ? Scrie, don' Paraschive. Mîine semnez procesul-verbal de constituire... I-ai dat ?

— I-am dat, don' primar.

— Atunci, treci și scoate-l din grajd.

Don' Paraschiv se prelinge spre ușă. Lampa începe să fileze. Stîngu-și aprinde o țigare. Cel din Cerna înghite-n sec. Se uită lacom la țigarea primarului.

— N-am mai duhănit tutun, de pe front.

Stîngu i-aruncă pachetul. Omul îl prinde din zbor. Rînjește fericit.

— E năród, dă-l dracului de chinez-iapanez. Un' se pomenește să lucri la butuci în miezul iernii? Minte, tovarășe Pătru. Vrea să ne inducă în *iroare*. Ca ăia a lu Hitler cînd pregăteau atacu. Vîrau un tractor, ceva, în vreo acoperire, și-l hîrîia toată noaptea. Dacă erai slab de înger, adunai acolo armele anticar. În zori porneau cu cîteva care din flanc. De unde nici nu credeai. Cît au avut benzină. Așa și ăsta. Ne vîră pădurea-n ochi, să nu vedem altceva. Eu nu zic că nu-i bun conziliu de inițiativă. Ce fac eu pe Cerna cu conziliu? Mie-mi trebuie mălai... S-o scoatem pînă-n primăvară, cînd dă măcrișul. Mă uit la harta asta. Frumos au făcut-o tovarășii! Văd niște pete roșii pe Cerna.

— Terenurile expropriabile.

— Da ăla verde ce-i, tovarășe Pițu?

— Rezerva statului. Am cerut să vă dea și din rezervă, pînă împliniți iugărul.

E și pe Ramna vopsit cu roșu, spune liniștit Pavel Lala.

— De ce să nu fie?! Este... Pițu strînge harta întinsă pe biroul primarului. Ai văzt, Petre, ce părere are Stîngu despre conziliu?

— Hai acasă, că-i noapte, tovarăși.

— Asta-i tot, Petre? se miră Pavel Lala.

— Constituirea, domnule morar. Constituirea... Atît. Sînteți delegat cu drumurile. Mîine vă fac delegații scrise cu peniță Redis. Îmi permiteți să-nchid biroul? De altfel, s-a sfîrșit programul. Am onoarea, domnilor delegați.

— La-ntîi să ne adunăm iară-n conziliu... Tot aici la primărie. Cam la amiază.

— Poate se gîndește Pavil Lala cum să verse la economat niște mălai în preț oficial. Îi muncim la primăvară. Nisăm douăzeci de bărbați în putere. Dacă ni-s delegați în conziliu, poate să se gîndească.

— Ce să mă mai gîndesc? Trageți sania la moară, și ne-om înțelege. Pînă atunci vă mai gîndiți și voi cum e

cu Ramna aia. Am luptat pe front și nu șade frumos, Pițule. Care merge-n deal, că-l duc cu sania. Nu mergi, Pițule ?

— Dorm la post, Pavile.

— Bine, mă ! Noapte bună.

— Să trăiți, don' plutonier-major.

— Pînă-n sus, ia-mă pe mine, Pavile.

— Te iau, Lungulescule.

Pavel Lala se-nfășoară în cojocul nou, lung pînă la călcîie. Don' Paraschiv se foiește prin birou. Ar fi dat un ducat dacă peizanul, după ce-a întins harta, ar fi continuat să dea explicații amănunțite în legătură cu plănuita reformă. Totul se lucrează în secret.

Afară, luna în scădere stă lăsată peste Cernevîrf. Cerul străveziu înghesuie stelele printre coamele scînteietoare ale munților.

— Frig al dracului ! mormăie Ion Sglivăr.

— Care doarme la post, Petre ? Ăsta din Cerna ? Pițule, ziseși că dormi la post ?

— Mai am o vorbă cu Pătru.

— Bine. Noapte bună, mă !

— Să trăiți, don' șef.

Jandarmul își scîrțîie cizmele prin zăpadă. Gerul le lipește nările.

— Zic să mergem la mine. Mai avem.

— De cînd tot aștept... se bucură Ion Sglivăr.

Se-nșiră unul după altul pe cărăruia vînătă, scobită în zăpada înghețată.

3

— Stăm aici, spune Ion Sglivăr. La ce să sculăm oamenii ? La urma urmei, nu-i bine să ne-audă nici vîntu, nici pămîntu.

— Te temi de muierea mea ?

— Nu mă tem, tovarășe Petre, da-i mai sigur.

Oile se liniștesc în colțul odăii. Miroase plăcut, a lînă. A lapte. Pițu aprinde o țandără de brad de la iască.

— N-am altundeva, tovarăși. Casa-i cum o știți. Stăm cu toții în cuină, pînă la primăvară.

În lumina fumegoasă a țăndării, ochii oilor lucesc galben. Oamenii trag cîțiva butuci dintr-un colț. Pătru aduce în mijlocul odăii o mînă de vreascuri. Pițu le dă foc. S-așază pe butuci, umăr în umăr. Întind mîinile în fumul călduț.

— Nu-i vreme, tovarășe Pătru. Îmi dai o bucată de mămăligă. Urc în Cernevîrf. De aia au venit Guguleștii după Goanță. Prindem firul. E un fir. Ni l-a dat Stîngu. Tragem de el. Vedem unde ajungem.

— Ziceai...

— Ziceam, că era Pavil Lala. Don' Paraschiv. Ce-o să facă conziliu ăsta acum, că-i neaua pînă-n streașină? Drumuri? Fîntîni? Clozete? Să măsoare pămîntele? Nu se poate... Dacă n-apucăm firul dat de Stîngu, rămînem de rîs. S-or băgat în conziliu, o să zică, să stea la primărie cu dosul lîngă sobă... Îl prindem pe Goanță. Îl dăm în mîna legii.

— Nu-i rău, spune Pițu. Începe lumea să simtă că merge vremea altfel.

— Dumnezeu știe, șoptește Văler Sava.

— Are să-ți fie greu, mă Pătrule, cu Guga.

Ion Sglivăr își întoarce fața păroasă spre el. Flăcările mărunte îi aruncă umbre în găvanul gol.

— De ce? tresare Pătru.

— Muierea.

— Ce-i cu muierea? se miră Pițu.

— Lumea.

— Vorbește?

— Vorbește, Petre. Îți zic pe nume, că ni-s între noi și ni-s mai vechi... Vorba-i curvă, mă.

— Ce zice?

— Zice că ești înțeles cu Guga. Că lucri cu Ilie Jura. Cu Goanță. Altfel, cum de nu te-au pușcat pînă azi? Că de unde ai avut să-ți iei oi? Atunci cu Stîngu, noaptea. Zice c-ai fost și tu cu oile alea. Că le ține Stîngu pentru tine. Te-ai învoit cu Guga să le țină Stîngu. Să-ți dea brînza. Lîna. În parte.

— Cine zice asta? șoptește Pătru.

— Vorba. Aia de umblă bolîndă prin sat. Pe la stîne. Ajunse și-n Cerna.

— Așa a ajuns ?

— Așa.

— Dumnezeu știe cît îi de spurcată vorba. N-ai ce-i face. Așa-i datu ei.

— Ești cam moale, mă Văler Sava.

— Nu mi-s, tovarășe Pițu, da n-ai ce-i face dacă-i ăsta datu ei.

De cînd așteptase Pătru să-l izbească cu vorbele în fălci ! Franț Ioșca — așa-i zice Nică ăl bătrîn berbecului — iese dintre oi. Îi miroase pe rînd la buzunare. Se culcă lîngă Pătru. Rumegă ușor. Pătru îl scarpină sub barbă.

— Vorbele... spune el. Se uită în foc. Unele pornesc din prostie.

— Și alea taie, mă Petre.

— Taie. Alea care pornesc cu bună-știință au alt tîlc, Sglivăre.

— Ce-ai să faci ?

— Ce-am să fac ?

— Ce face de cînd s-a întors de pe front, se supără Pițu. Aia are să facă. Fapta rămîne. Vorba-și sparge capul, dacă se lovește de faptă... Dă-i în mumă-sa, Petre ! După cîte văd, Stîngu vrea să semneze procesu-verbal. Duminică ai toate actele la dosar. Le trece tovarășul Bloch pe curat. Și adresa către comisia de la plasă, și aia către comisia centrală de la minister, și aia de la comunitate. Dacă ministerul mai dă din rezervele statului, nisăm domni.

— Mă Petre, văd că te ustură... Omul își pleacă obrazul sălbatic, schimonosit de ochiul scurs. Ai s-o tragi, ascultă-mă pe mine. Guga ăsta-i deștept. N-ai văzt cum o-ntorcea că i-ai fi ginere ? Că te-ar ține ginere, da că ești tu rău de colț ? Cască ochii. Ține-o din zăbală pe-a ta. Muierea-i muiere. Umblă. O vede lumea. Acu, dacă ai, dă-mi niște mămăligă. Mîine, cam pe la miezul nopții, uitați-vă cu binoclul șefului pe Cernevîrf. Dacă ăia lucră, aprind un foc. Dacă nu, cobor în sat.

— Merg și eu, spune Văler Sava. Am săcure.

— La ce să mergi ?

— Să fim doi.

Chioru ridică din umeri. Pătru intră în cuină. Nică horăie. E o lumină lăptoasă, de noapte de iarnă. Lucrurile se văd negre. Gheboase. Îl furnică o oboseală lîncedă. Toată noaptea asta are gust amar. Putred. Se loveşte de un scaun. Mama tresare de lîngă Nică.

— Ce-i, Petre ?

Mădălina răsuflă uşor în patul lor.

— Mîncarea, mamă.

— Pe masă... nişte mămăligă cu brînză.

Pătru ascultă încordat răsufletul uşor al muierii lui. Îl cuprinde o duşmănie grea. N-a vrut-o. N-a căutat-o. S-a agăţat de el. S-a pus între el şi Voica. Trage după ea tot neamul Guguleştilor. Doarme. I-a adus copil străin în casă. Vorbe. Mai ales vorbe. Niciodată nu s-a gîndit c-au s-ajungă atît de departe vorbele astea care i-au mai trecut pe la ureche. Pe atunci erau uşoare. N-aveau fierea ăstora auzite acum. I-ar veni lesne s o lapede la ta-su-n voreţ. N-o să piară de foame. Vorba lui Ilie Jura : „— Într-un an se măritǎ. Cine n-ar rîvni la averile Guguleştilor ?..." Nu poate să-l tragă de picioare. Nu poate să-l scadă în faţa satului... Atunci, noaptea, cînd au pus ei temelia celulei, secretarul i-a zis să-şi intre în lege cu Mădălina. Ştia. E scris şi-n autobiografie. Cum stă faţă de partid cu Mădălina ? N-a ţinut spinarea la greu ? A ţinut-o, săraca...

— Ce-ai, Petre ? şopteşte mama.

— Ni'c.

— Ai băut ?

— Mai rău... spune Pătru cu glas gîtuit de ruşine, mai rău !

Pipăie după blid. Îi tremură mîinile. Dacă omenia îi cuprinsă în ce se gîndea el despre politica partidului, care zicea că începe cu oamenii, atunci acolo se cuprinde şi Mădălina. Îi e ruşine. Vorbele lui Ion Sglivăr, aspre, izbite drept în obraz, rămîn în el. Ştie că rămîn. Le simte gustul coclit în gură. Le aude cum se lasă-n el. Acolo în adînc. Cum îşi scutură penele năclăite. Cum sîsîie şerpeşte. Cum îl muşcă şi se zvîrcolesc. Cum lapădă bale şi zoaie. Cum i s-aşază pe suflet şi cum îl dor. Cumplit îl mai dor. Atît de cumplit, încît atunci cînd intră la tovarăşi cu blidul i-l trece lui Văler

Sava, îl apucă pe Ion Sglivăr de umeri, îl scutură, îi vîră ochii-n ochiul ăla negru și îl întreabă hîrîit :

— De ce le-ai lăpădat, mă, aici ? De ce ? De ce, n-auzi ? Ce nu era, mă, curat aici ? Oile ? Solda mea de front ? Săraca soldă. Muierea ? Casa asta care-mi cade-n cap ? Viața mea, mă ? Ce nu era curat aici ? Uța nu era, mă ? C-au betejit-o ăia acolo ?

— Taci, Petre, icnește Pițu.

— C-avea pruncuț de trei luni ? Și că s-a spînzurat ?... De ce lăpădași, mă, vorbele ?

— Ca să știi. De aia...

Îi desprinde mîinile cu o strîngere ușoară, frățească. Scormonește focul cu vîrful opincii. Scoate pachetul de țigări zvîrlit de Stîngu.

— Na-vă cîte-o țigare... Hai, mă ăla de Sub Pogara... Dacă vedeți focu, faceți cum știți să-i luăm cu martori. Să-i dăm în lege.

Își ridică fața neagră spre Pătru.

— Ăsta-i numa-nceputul, Petre. Hai, pogăreanule. Unde-i, mă, săcurea ?

Ies în ger. Noaptea e de sticlă. Pătru-și dă seama că cei doi sînt îmbrăcați în flenduri. Că nu i-a rugat nimeni să ia gerul și muntele în piept.

— Ioane ! Mă Ioane !

— A ?

— Vezi să nu cădeți în ghearele Guguleștilor... Pe tine te îngroapă Niculae Guga în neauă.

— Nu s-a născut ăla. Și uitați-vă cu binoclu, să nu vi se pară.

Oamenii se zgribulesc în cojoacele flendurite. Se-ndepărtează-n noaptea albă. Li se aud pașii.

— Parcă eu sînt ăla care mă duc, spune Pătru.

— Te duci cu ei. Rămîi cu tine. Cu mine. Ni-s fiecare în fiecare, și nu știu cum, da parcă mă-nmulțesc pe mine în fiecare zi.

Cînd se trezește din gînduri, Pițu nu mai e lîngă el. Are picioarele-nghețate. Noaptea e toată de sticlă, și zăpezile sînt albe, sclipitor de albe, atît de albe încît îl dor, cum îl dor toate gîndurile care umblă prin el cu pași din ce în ce mai grei.

Hațeganul ridică un vîrtej de zăpadă. Îl răsucește cu vuiet surd. Îl înșurubează în cerul negru. I-l trîntește în piept. I-l plesnește în obraz. I-l vîră după gulerul cojocului. Îi smulge parcă hainele de pe trupul sfîrtecat de frig și i-l biciuie cu zeci de gîrbace de gheață. Vîrtejul trece aulind gros, îi astupă ochii, se-ntoarce și-l doboară-n zăpada înghețată. Pătru încearcă să se ridice. Își adună genunchii sub el. Caută sprijin pentru mîini. Neaua de munte-nșală. Sub crusta tăioasă a rămas moale. Afînată. Mîinile i se înfundă pînă la umeri. Neaua îi intră în mîneci. I se lipește de piele. Genunchii nu-l mai ascultă. Hațeganul se-ntoarce de la vîrfuri cu putere sporită. Îi freacă obrazul cu o perie de gheață măruntă. Îi taie pleoapele. Tot muntele plînge. Geme. Se vaită. Trebuie să ajungă la codru. Se simte apucat de subsuori. Cineva îi vîră genunchiul sub noadă.

— Ce-i, mă ostașule ? Ți s-a muiat junghietura ?

E glasul lui Stîngu. Spart de viforniță. Îi ajunge la urechi numai zdrențe. Pătru s-adună în el, scrîșnind. Se ridică din zăpada care-i ajunge brîul. Stîngu taie viscolul cu umărul stîng împins înainte.

— Trec eu în față, i se pare lui Pătru că spune.

Își ferește ochii cu cotul. Sînt toți aici, în urma lui. Mărtin. Pițu. Brîncuță. Amăriuții cu doi jandarmi. Zdup aleargă pe coaja de gheață cu părul zbîrlit. Cu colții rînjiți. Viscolul smulge poalele cojoacelor. Ale mantalelor. Puștile jandarmilor au prins țurțuri. Se-ntoarce cu umărul în vînt. I se pare că e de lemn. Că stă gol și c-are s-ajungă tare și uscat ca Uța. Stîngu se vede ca o linie frîntă. Se-ndeasă-n zăpadă. Își smulge piciorul stîng. Trece o veșnicie pînă face un pas. Altă veșnicie pînă-l face pe-al doilea. Cînd au început să urce — Hațeganul se juca peste sat — cam pe la întîiul cîntat, era un cer negru cu stele rare. Văzuseră focul cu binoclul. Strălucea viu pe unde sînt Cleanțurile Lotrilor. Amăriuții sculase jandarmii. Stîngu aștepta la primărie. Zisese că nu crede s-ajungă-n munte ăla contingent trei-șopt din Cerna și că vine viscol. Că unde au să urce

ei cu nădragii ăia rarii ? O să le-ngheţe bucuria muierilor pe-acolo, şi dac-ajung, îi dă la vulpi Guguleştii. El urcă, dar nu ca primar. Urcă pentru o vorbă a lui cu Goanţă. S-a aşezat în urma şirului care luase muntele-n piept, călca pe poteca tăiată cu sudoarea şi cu vlaga celorlalţi şi fluiera frumos, bărbăteşte, de se bucurau livezile troienite ca de o cîntătoare venită înaintea soroculuí, fluiera şi din cînd în cînd striga cu glasul lui gros :

— Mai poţi, Petre ?

Nu-i răspundea. Stîngu făcea iar pe mierla. Pe sturzul. Pe grangurul. Oamenii urcau. Pătru simţea că-l ascultă cu plăcere. Le era greu. Se opreau. Răsuflau adînc. Îl ascultau pentru că niciodată nu auziseră sturzul şi grangurul la vremea asta. Cînd a mijit de ziuă, Haţeganul şi-a oprit jocul. S-a lăsat un ger vînăt. Ei îşi trăgeau sufletul. Atunci Stîngu a început să fluiere şi să guruie ca privighetoarea. Dacă nu era gerul, neaua, şi nu l-ar fi văzut cum stă cu ochii mijiţi pe geana de lumină care îmbrăca umerii Sglivărului, ar fi zis că ascultă privighetoarea. Poate aşa primea Stîngu ziua. Cîntîndu-i ca privighetorile... Piciorul iese greu din puful alb. Alt pas. Şi altul. O veşnicie de paşi tîrîţi sub biciul viforului, cu sleiala căzîndu-i greu din umeri. Din coşul pieptului. Cum poate Stîngu să cînte ca privighetorile, cînd mîna lui a ucis de atîtea ori ? Privighetorile nu ucid. Alt pas. Încă unul. Ce gînduri i-au scos de pe lîngă vetre, de lîngă dosul muierilor, şi i-a semănat sub duşmănia Haţeganului ? În Tatra era războiul. Şi firul ăla de nădejde că dincolo de război au să-şi găsească vieţile ! Asta i-a urcat pe cleanţurile repezi şi i-a coborît în văile Waagului. Ale Moravei. Era un gînd şi o nădejde care mîna sute de mii de oameni. Acum urcă ei patru, jandarmii şi Stîngu. Muntele-i străin. Nu ştie Cernevîrful ăsta cu fruntea ascunsă-n viforniţă că vin să-l apere tocmai ei. Asta-i ! Au plecat să apere muntele. Gîndul îl înviorează. Să apere muntele. Asta-i. Şi încă multe. Care ? Zdup trece pe lîngă el. Mîrîie. Îi sticlesc ochii. Caută urmele Stîngului cu botul pe jos.

Le-a umplut neaua. Pătru se miră cît de mult îl adună în el vijelia care-l sfîrtecă cu ghearele ei de gheață.

— Să ne-ntoarcem, Petre ! răcnește Stîngu.

Își apără obrazul cu mănușa mare din blană de oaie. S-apleacă spre el. I-a înghețat neaua în sprîncenele stufoase. În mustață. În gene. Ceilalți stau chirciți la rădăcina unui stejar. Au ajuns în codru. Crengile se bat unele de altele. Stejarii se răsucesc din trunchiuri. Vîntul vuiește cumplit pe deasupra. Aici, sub coasta împădurită, e dintr-o dată liniște și cald.

— Și tovarășii ?

Stîngu rîde.

— Dă-i în mumă-sa. Urcăm mîine.

Îi înfige ochii ăia oțelii în suflet și-și bate joc de el.

— Nu vezi, mă, că ți-a spart Hațeganu nădragii ?

Așa e. I s-au sfîrtecat cioarecii în genunchi. I se văd izmenele cazone din flanel. Rupturile atîrnă șleampăt. Pițu se ridică. După el — ceilalți.

— Hai, Petre !

— Trec eu în față, spune Brîncuță.

Mărtin e vînăt. Tropăie pe loc. Își bate mîinile de șolduri. Jandarmii se sprijină unul pe altul. Amăriuții își ridică clapele căciulii.

— Dacă ne prinde noaptea în tăietură, ne adună ăia la primăvară, Petre. Hai ! Încolonarea !

— Mă tem că la Grumazu Obîrșcerului a-ndesat Hațeganu neaua.

— O spargem, spune Pătru.

Își aducea aminte cît de ușor au plecat în munte Ion Sglivăr și Văler Sava. Au luat un bruș de mămăligă cu brînză și-au plecat. Văler Sava și-a lăsat fata pe Sub Pogara. Ion Sglivăr are trei copii. Doi ai lui. Unu i l-a făcut frate-su cînd a fost într-un concediu. Așa scrie în autobiografie. Acum stau undeva în muntele ăsta sălbatic, fără mîncare, cu Guguleștii într-o coastă, cu Hațeganu în alta. Amăriuții are trei cutii cu pîine de război.

— Rămîi la urmă, Petre.

— M-am hodinit, Pițule.

— Rămîi, dacă-ți spun. Cînd ieșim în tăietură...

— Bine, mă. Trec eu atunci.

— Treci, că ai ciobănit aici. Eu nu cunosc Cernevîrful.

Oamenii se înșiră în urma lui Brîncuță.

5

— Ce facem, Petre ?

Cuvintele vin din om în om. Zdrențuite de sughițul furtunii.

— Înapoi, răcnește Stîngu Tauru. Înapoi, Petre !... Uite, mă, fagu.

Pătru s-așază cu spatele-n vînt. Au ajuns la Gîtul Obîrșcerului. Codrul rămîne în vale. Pînă-n buza prăpastiei. În stînga sînt cleanțurile. Hornurile de stîncă, prin care Hațeganul trece cu chiote năprasnice. În dreapta — spintecătura adîncă de cîteva sute de metri, peste care vîntuie țiuind pulberea de zăpadă. În față, nămeții astupă intrarea în Gît. O punte de trecere printre stîncile înalte, unde în vremea lotriei prislopenii au așteptat un detașament de cuirasieri împărătești. I-au luat în furci. În coase. I-au trîntit în prăpastie. Pe colonel l-au spînzurat de-un fag. Poate de fagul ăsta care stă plecat spre prăpastie și pîrîie din încheieturi. Dincolo de Gît e o tăietură. Pe urmă se poate umbla pe sub coastă, pînă unde sînt oamenii. Viforul îl taie în două. Îi intră pe sub haine. Îi fură căldura. Nu-și mai simte vîrful degetelor.

— Înainte ! strigă Pătru peste umărul jandarmului.

Cuvîntul urcă pînă la Pițu, adăpostit după o stîncă.

— Tu n-auzi, mă, fagu ?

Stîngu se pleacă peste el. Zăpada trece printre ei. Se ridică în vîrtejuri. Îi plesnește în obraz. Se răsucește pe după stînci, în fuioare cenușii. Tot muntele țiuie. Bubuie. În iadul de vîrtejuri, oamenii urcă pe brînci. Pițu sapă cu mîinile. Apasă opinca enormă pînă cînd dă de tare.

— Îl aud.

— Atunci ?

— Mai ține, Stîngule.

Pătru aruncă o privire uriașului care se zbate în văzduhul chinuit. Se-ndeasă pe lîngă jandarmii cocîrjați în potecă.

— O puserăm de mămăligă, Petre !... Amăriuții se uită urît în prăpastia căscată în buza potecii. Un' te duci ?

— Fac drum.

— Ia-l pe Zdup. Dă-i drumu înainte. Ăsta simte unde nu ține zăpada... Du-te, Zdup ! Haide. Caută...

Cîinele lup se prelinge spre Gît.

— Merită Goanță zdroaba asta, Petre ?

— Codru o merită, Mărtine !

Cînd iese de după stînca unde s-adăpostește Mărtin, vîntul îl înhață de un umăr. Îi smulge zăpada de sub bocanc. Îl răsucește. Îl orbește. Bocancul lunecă pe cremenea lustruită de ger. De zăpadă. Cade. S-agață cu mîinile de vînt. Vîntul îl împinge în gol. Simte golul în toată ființa. I se ridică în gît un urlet de spaimă. Îl oprește acolo. Mărtin îl apucă de o gleznă. Golul e aici. Sub pieptul lui. Îl vede prin pînza zbuciumată a zăpezii.

— Un' te duceai, Petre ? rînjește Mărtin Bălaci.

Îl schimbă pe Brîncuță. Are încă în tot trupul spaima căderii în gol. Zidul de zăpadă închide intrarea în Gît. Dincolo, poteca e slobodă. Pițu a săpat un tunel cît să intre omul. Zăpada e înghețată. Brîncuță l-a adîncit cu încă un stat. Jandarmii trec prin locul bătut de furtună, ținîndu-se de armele întinse între ei. S-apucă de săpat cu mîinile. În tunel e aproape liniște. Spaima i-a gonit gîndurile. Acum se-ntorc pe rînd. Dacă-și pune viața, o face pentru cei doi din munte. Sapă cu înverșunare. Pițu aruncă zăpada cu clăbățul. Brîncuță curăță ce mai rămîne.

— Luați armele, le spune Amăriuții. Puneți baionetele. Săpați cu baionetele.

Așa, treaba merge mai bine.

— Ce-or fi făcînd tovarășii ? îi gîfîie Pițu în spate.

Pătru nu răspunde. Sapă. Se aude un pîrîit înfricoșător. Ceva se smulge din inima muntelui. Un răcnet cumplit. De moarte. Trosnete prelungi. Sfîșietoare. Un

bufnet înfundat. Bolta de deasupra se surpă. Îl izbește ceva în moalele capului. Se face liniște. O liniște nemaipomenit de adîncă. De albă. O liniște moale, albă și odihnitoare.

Focul de cetină e vesel. Miroase a rășină. Vijelia gonește peste codrul de brad. Codrul de brad vuiește plăcut. Adormitor.

— De ce m-ai scos, Petre ?

Pătru se uită în foc. Îl ghicește pe Stîngu ridicat într-un cot. Ceilalți dorm. I-a zobit urcușul. Lupta cu Hațeganul.

— Nisăm oameni.

— Oameni, șoptește Stîngu Tauru cu un glas pe care Pătru nu i l-a auzit niciodată.

— Fluieri frumos, Stîngule.

Stîngu rîde înăbușit.

— Îmi iei poliță în alb, Petre. Noapte bună !

Iar nu s-aude decît Hațeganul, codrul și răsufletul adînc al oamenilor. Coliba boarilor din Cernevîrf e făcută din trunchiuri cioplite. Fumul se adună sus. Iese prin crăpături. Boarii i-au găsit loc bun. După rădăcinile unui brad, smuls de alte furtuni mai vechi. Focul arde în gura colibei. Dă un abur de căldură. Dorm toți, cu tălpile spre el. Ion Sglivăr cu Văler Sava, cînd au văzut ce vijelie se pune, au umplut coliba cu cetină. Cu despicături de crengi. Ion Sglivăr cunoaște Cernevîrful. A fost boar în Prislop, cinci ani. Înainte de război. După ce-au umplut-o cu cetină, au coborît. Ziceau să le iasă în cale. Să-i ajute acolo, în Gîtul Obîrșcerului. I-au auzit intrînd în neauă. I-au strigat. Pe urmă Hațeganul a smuls fagul ăla rămas singur între cleanțuri. De ce o fi rămas fagul singur ? Săcurea l-a lăsat singur. A avut viforul spor. L-a abătut peste potecă. Și-a rupt crengile în cădere. Altele au dărîmat neaua peste ei. Jandarmii ascunși printre cleanțuri au scăpat. Pe ei i-a îngropat. Au săpat jandarmii. Au săpat Ion Sglivăr cu Văler Sava. I-au găsit. N-aveau nimic. Crengile s-au proptit între stînci. A rămas loc gol între ele. Sub trunchi. După ce

a ieșit din ameteală, s-a tras sub trunchi. S-a întîlnit cu Pițu. Cu Brîncuță. Era întuneric. Cald. Răsuflau greu.

— VenișI la iernatic, Petre ? l-a întrebat Pițu.

Îi auzeau pe ceilalți pe afară. S-au apucat să sape. Le-a fost ușor. Au ieșit printre crengile fagului. Nu era Stîngu. L-au strigat. L-au strigat în cor.

— S-o fi-ntors, a spus Amăriuții fără să-l privească. Hai să-i dăm drumu, că ne-apucă noaptea.

— Așa-i, a-ntărit Ion Sglivăr, tot fără să-l privească. Nu-i nima ! Hai, Petre...

I s-a părut că aude un strigăt.

— Hațeganul, a zis Pițu.

Nu i s-a uitat în ochi.

Pătru a vrut să iasă de sub scutul stîncilor. L-au apucat de brațe. De umeri.

— Un' te duci, Petre ?

— L-o fi-nghițit Hațeganu.

— Le-a suflat în lumină la mulți.

I s-a proptit în față și Amăriuții.

— Mă Petre !

Voiau să-l apere de Stîngu. I-a plătit doar molitva. Dar nu-l apărau bine. S-a uitat în ochiul ceacîr al plutonierului. Amăriuții s-a-nroșit dintr-o dată. S-a-ntors la jandarmi. A răcnit turbat :

— Legați-l cu curelele de armă peste mijloc. Țineți-l bine... Mișcă...

L-au legat peste mijloc. A ieșit sub spulberul hohotit al viforniței. A ascultat. S-a tîrît în lungul fagului cu crengile atîrnînde peste prăpastie. L-a bușit furtuna. L-a orbit. S-a dus o dată pînă la capăt. Jandarmii — tîrîș după el. S-a-ntors. S-a mai dus o dată. I s-a părut că scrîșnește cineva. Că suduie. A-ncălecat fagul. L-au ținut ostașii de curea. Stîngu era acolo. Ținea o creangă între picioare. Era cu capul gol, plin de zăpadă. Vînăt. Se ținea cu mîinile lui mari de-un ciot. Avea degetele negre. Unghiile i se albiseră. L-a simțit. A ridicat fruntea. Vîntul îl legăna deasupra golului. Îi căzuseră umerii obrajilor. Avea zăpadă în sprîncene. În mustățile răsfirate sălbatic. I-a rînjit. Și-a lăsat barba-n piept. Și-a dat drumul la o mînă. S-a uitat sub el. Degetele rămase încleștate au început să-i alunece...

— Și-o fi adus aminte de priveghi, și-a zis el. Nu vrea să mă roage.

L-a apucat de sub prașchie. Peste ei trecea Hațeganul. Cum trece și acum prin noaptea de afară.

6

— Stai, Petre. Stai la mama și mîncă.

— La paradie, numa că vine-mpăratu, într-o caleașcă cu șase cai.

— Mai lasă-l supărării de-mpărat, Nică !...

Totul e neobișnuit la amiazul ăsta. Fața de masă curată, lucrată cu flori. Brînza de oaie. Ceapa. Mămăliga aburindă. Berbecul cu coarnele împodobite. Mădălina cu ciupagul spălat ca de sărbătoare. Simina, care-i rîde din vîrful patului. Cetina pusă-n geam. E flămînd. Într-un blid e zeamă de găină. Într-altul — o găină întreagă.

— Parc-ar fi praznic.

— Este, rîde Nică, întinerit. Tot e bine, mă, să fii secretar.

— Taci, Nică, n-auzi ?

Mădălina se-nfoaie. E roșie și-l împinge cu genunchiul pe sub masă. Pătru mestecă rar, cufundat în gînduri. Nică vorbește cu Franț Ioșca, berbecul...

A doua zi au coborît în codru. Era așa cum spusese Stîngu. Hațeganul se oprise. Ieșise soarele. Codrul strălucea. Au făcut un plan de luptă. Amăriuții cu un jandarm au ocolit colibele stînjenarilor. S-au lăsat pe jgheab pînă jos, în drumul de sănii care da în Hideg. Ei s-au tupilat sub niște cetini. Goanță în cămașă, cu mînecile sufulcate, la fel și Guguleștii, munceau cot la cot cu stînjenarii. Din cînd în cînd, Goanță cu Niculae Guga ridicau un jgheab de lemn, care venea de la izvor, și-l legau de vălăul pe care dădeau drumul la butuci. Era cald, da apa-ngheța. Butucii alunecau mai bine. Codrul răsuna de bufnituri înfundate. Un stînjenar frigea o capră sălbatică în fața colibei, ascunsă sub brazi și sub neauă. Pielea, încă sîngerată, atîrna la uscat.

Stîngu pîndea măcinînd din măsele. Era alb de mînie. O mînie care-i făcea plăcere... Carabinele Guguleştilor spînzurau în crăcanul de la gura colibei.

— Acu, Petre, i-a mîrîit primarul la ureche. După plan.

S-a ridicat. A dat ocol printre brazi. A ieşit între oamenii care trăgeau un trunchi uriaş de brad în vălău şi între coliba cu carabinele.

— Să trăieşti, brigaderule Goanţă ! a strigat Stîngu.

Oamenii au înlemnit. S-au trezit Guguleştii. Întîi s-au uitat de jur împrejur. N-au văzut pe nimeni. Niculae Guga a luat-o pe stînga. Ion pe dreapta. Stînjenarii şi-au cumpănit ţapinele. Goanţă era verde.

— Ai venit să ne tocmim ?

— Niculae ! Ioane ! Staţi, mă !

Cel care frigea capra s-a sculat. Stîngu i-a repezit un dos de palmă. L-a trîntit în neauă cu nasul mînjit de sînge. Şi-a scos pistolul. N-a vrut să-i strice plăcerea. Ion Sglivăr era bucuros. Jandarmul se tot căuta în sacul de merinde, unde ţinea lanţurile şi lacătul.

— Puşti unu. O doi. Da tot aici te-ngropăm, Stîngule, a spus Ion Guga.

— Hai, mă, a poruncit Niculae Guga.

Stînjenarii, a numărat paisprezece, s-au mişcat. Pătru a prins privirea Stîngului. Îi cerea ajutor. A rîs în el. L-a lăsat pînă l-au strîns ăia bine. Cînd a văzut că ridică pistolul, a ieşit de sub cetină cu Văler Sava şi Ion Sglivăr.

— Nu ţi-ajunse, mă Niculae, ce-ţi dădui la crîşmă ? a întrebat Ion Sglivăr.

— Astîmpără-te, Goanţă, c-am venit cu conziliu.

— Conziliu mă-ti ! a răcnit Ion Guga.

A smuls o ţapină. Avea ochii plini de sînge. S-a repezit la el prin neaua pînă-n brîu. Urca şi gîfîia. Stînjenarii s-au împărţit în două grupe. Stîngu rîdea, să crape ! Goanţă, acum roşu, cu vinele umflate pe frunte, nu ştia ce să facă.

— Stăi ! a strigat jandarmul de sub cetină. Stăi, că trag !

— Daţi-le, mă, a răspuns Ion Guga.

Ajunsese atît de aproape, că-i simțea mirosul gurii. Jandarmul a tras un foc în aer. Stîngu — altul... Pe urmă i-au legat pe toți. I-au coborît în vale. Amăriuții arestase oamenii de la sănii. I-a urcat în sănii. I-au adus la post. Au întocmit proces-verbal. Au luat declarații. N-au dat toți declarații. Au un dosar de cincizeci de file. A plecat, cu un jandarm, direct la plasă. Amăriuții a luat fiecare declarație în dublu exemplar. S-a bătut toba. Știe tot Prislopul...

7

— Mă numesc Goldemberg Avram, sînt consilier în Ministerul de Justiție. Tu cine ești?

— Pătru a lu Nică.

— Răspunde omenește, plutonierule! Domnul consilier are o misiune.

— Nu-s plutonier, dom' căpitan. Îs Pătru Dragalina.

— E supărat. O să fie și mai supărat cînd o auzi ce vrea domnul conzilier.

— Aici nu merge pe supărare, domnule Stîngu. Chestiunea e gravă și n-ar strica să fiți mai atenți cînd dresați acte de dare în judecată.

— Actele-s dresate după lege, dom' căpitan Ceaușu. Le-a găsit bune pînă și tribunalul. Se cheamă că are Goanță parale, dacă l-a adus aici pe domnul conzilier.

— Nu văd legătura, domnule primar.

— Eu o văd.

— Dumneata ești secretarul celulei de partid?

— Eu.

— Domnilor, ne puteți lăsa o clipă singuri?

— Mă duc să controlez mașina. Ne-ntoarcem la Orșova?

— Dacă nu abuzez, domnule căpitan!

— Vă rog...

Omul își scoate ochelarii cu ramă subțire de aur. Poartă haină în carouri vagi. Cămașă albă. Scoate un dosar voluminos dintr-o servietă din piele de șarpe. Cînd se mișcă prin biroul șefului de post, pantofii elvețieni scîrțîie discret. Pătru îi adulmecă mirosul. Într-o seară

— erau la Cotul Donului, înainte de încercuire — a intrat în adăpost un general. A stat o clipă, a zis „Bravo, băieți!" și s-a dus. Mirosea la fel. Sublocotenentul a tras mirosul pe nas. A scuipat. A zis :

— Cocotă masculină.

Consilierul ministrului miroase la fel ca generalul. Nu știe ce-nseamnă cocotă. Consilierul trebuie să știe. Ar fi aflat atunci, că voia să-l întrebe pe sublocotenent. Sovieticii au dat un atac de noapte, și sublocotenentul a murit. Consilierul îi arată carnetul de partid. Pătru-l răsfoiește fără să citească. Fotografia seamănă. Ce-o fi vrînd ? Să-l scape pe Goanță ? Uite și dosarul. S-a-ngrășat. Scoarțele i-au rămas aceleași.

— Îți vorbesc ca de la membru de partid, la membru de partid. N-o putem lua așa, cu ruptul. Îi strîngem. De acord. Dar nu intentăm procese de sabotaj economic fără o bază materială solidă. Cazul a ajuns la domnul ministru. A constituit un adevărat scandal juridic. Tribunalul, care a dat curs, va primi mustrările ministerului. Tăbărîți cu armele asupra oamenilor. Smulgeți declarații care se contestează în instanță. Nu zic. Strîngeți-i ! Dar nu uita, avem nevoie de ei. Deocamdată produc, tovarășe. Produc. E limpede ? Produc...

Zîmbește fin de cîte ori spune „produc". O spune cu voluptate. Pătru stă pe bancă. Se uită la vrăbiile din pervazul ferestrei. Vrea să-l întrebe cam ce ar fi făcut Guguleștii dacă ar fi urcat fără jandarmi. Consilierul ridică mîna.

— N-am isprăvit... Deci, poziția ta la reluare e limpede. Ești membru de partid. Luminat. Sînt în joc interese naționale. Na-ți-o-na-le. Înțelegi ? Lemnul e o problemă națională. Retragem dosarul. Adică voi de aici cereți tribunalului retragerea. E mai bine așa.

— De ce ?

Consilierul rămîne descumpănit.

— Credeam că-ți vorbesc ca unui tovarăș și înțelegi...

— Nu-nțeleg !

Omul se face stacojiu. Țăranul cu fața pătrată nu se intimidează nici de titlul sonor, nici de intimitatea afectată.

— Dar e nespus de limpede.

— Pentru mine, nu ! Dumneata cunoşti muntele ?

— Nu ! Adică într-un fel... Sinaia. Poiana-Ţapului. Buşteni...

— Ăia taie codru. Asta-i. Nu-i în lege. Ce nu-i în lege, nu-i. Dosaru e bun.

— Aici e chestie de politică subţire, tovarăşe ! N-o putem lua aşa, cu otuzbirul.

Se uită la ceasul-brăţară, de aur. Rîde. Îl bate pe umăr.

— Va să zică, sîntem înţeleşi. Du-te şi cheamă-i pe ceilalţi. Organizaţia o lămureşti. Le spui de mine. Am venit direct de la cabinet. Asta-i linia partidului. Te consulţi cu tovarăşul Ardey. Îl cunoşti ? Om ! Deci, e limpede... Poftim, domnule căpitan. Poftiţi, domnilor. Parcă eraţi mai puţini.

— Am adus repede conziliu de iniţiativă. Ăla care răspunde de codri e pe Cerna. Sînt destui şi ăştia.

— Da nu ţi-am cerut aşa ceva, domnule primar. Chestiunea... vă rog...

Pe geamul postului se văd caii de la o căruţă trasă-n poartă. Răsuflă cu capetele-n pămînt. Sînt caii Lungulescului. „Dacă e vorba de «politică subţire», atunci Stîngu îi musai să fie primar în Prislop", gîndeşte Pătru. Intră Brîncuţă, Lungulescu, Florea Belcotă ciungul, Gheorghe Belcotă, Sergiu Bloch. Căpitanul Victor Ceaşu îşi pigulează ceva de pe epolet. Stîngu Tauru se reazemă de tocul uşii. Consilierul trece în spatele biroului şefului de post. Scoate un petic de piele de căprioară. Îşi aburează ochelarii. Şi-i şterge cu luare-aminte. Îi priveşte cu ochi de miop. Stîngu se uită la Pătru. Zîmbeşte larg. Pătru ştie că-i spune :

— Strînge-l ! Ţi-l dau pe mînă. Mă aperi ? Te apăr ! N-ai vrea să te iau în braţe, mă nima-n lume...

Asta-i politica subţire. Se-nvăluie pe flancuri unul pe altul. Să vrea partidul să-l ierte pe Goanţă ? Pe Bloch ? De ce să-i ierte ? Că pustiesc codrul ? Că adună milioane ?

— Noi nu putem, spune Pătru, pînă nu convocăm consiliu. Pînă nu discutăm în organizație... Așa am făcut și cînd am întocmit dosaru. Altfel nu se poate.

— Vreți să beți o țuică? întrebă Stîngu Tauru. Una cum nu se găsește decît la Prislop?

Pătru simte că Stîngu își bate joc de căpitan. De ăla de la București. Oamenii așteaptă pe bănci. N-au înțeles încă. Tovarășul de la București răsfoiește dosarul.

— Primul lucru pe care-l cerem noi, spune el răspicat, este legalitatea...

— Momentul implică sinceritate deplină. Îmi place să cred că sînt cel mai bine informat om din partea locului.

Drumul alb intră vertiginos sub botul nichelat al Mercedesului. Consilierul își mușcă buzele. Tace.

— Nu mă interesează cazul Bloch... Mă interesează ceea ce l-a pretextat.

Consilierul se uită cu coada ochiului la profilul sumbru al căpitanului de jandarmi. Este omul indicat de informațiile cabinetului. De altfel, cabinetul are rețeaua lui în jandarmerie.

— Care este situația legionarilor în regiune?

— Bună.

— Ce vreți să ziceți?

— Se reorganizează. Adică fac ceea ce-i nevoie ca, prins un fir, să se deznoade tot ghemul... Deocamdată îi menajez.

Apasă pe *îi.*

— De ce?

— Citesc presa de partid.

— Și?

— Mai ales citesc printre rînduri.

— De ce încetiniți?

— N-o doriți?

— Sînteți bun psiholog.

— Meseria...

— Îmi pare nespus de bine că ne-am cunoscut.

— Onoarea e pentru mine.

Căpitanul apasă frîna. Mașina stopează lin sub un dud. Victor Ceaușu își întoarce fața prelungă, osoasă, perfect rasă și palidă spre consilier.

— V-ascult.

Consilierul are un moment de ezitare. Jandarmul pare mult mai bine informat decît lasă să se bănuiască.

— Profesorul, profesorul, un profesoraș de nu știu ce, la o facultate...

— Simu Belcotă, zîmbește Victor Ceaușu.

— Parcă. Informațiile noastre vorbesc de o rețea.

— Da ! Profesorul a făcut joncțiunea, e ipoteza mea, și vă rămîn îndatorat dacă o veți comunica domnului ministru, cu tabăra Bătuta din valea Mureșului.

Consilierul scoate un blocnotes cu scoarțe de piele. Un stilou mai gros decît cele obișnuite, cu o peniță ciudată. „Marfă nouă", își spune Victor Ceaușu. Scrie fără ca stiloul să lase vreo urmă vizibilă.

— V-ascult cu cea mai mare atenție, domnule căpitan.

— În regiunea de munte, poate în zona Retezat, Țarcu, Godeanu, a fost parașutat sau au fost parașutați...

— Data ?

— Noaptea de 10 spre 11 aprilie.

— Ați comunicat ierarhic ?

Victor Ceașu se uită în gol. Se pleacă spre consilier, cu o mișcare scurtă. Consilierul are o clipă de panică. Nu e întîia oară cînd vede asemenea ochi pironindu-l pe sub o vizieră lăcuită. Dacă fascistul îl împușcă pur și simplu ? Se face livid. Victor Ceaușu sesizează instantaneu panica consilierului.

— Sînt printre puținii cu care puteți înnopta singur și-n siguranță, domnule Goldemberg. N-am comunicat încă ierarhic.

— Sînt de părere nici să n-o faceți. Interesele statului poate cer astfel.

— Atunci, tac.

— Dimpotrivă. Vorbiți.

— Printre cei parașutați, am informații precise, a venit Bălteanu...

Consilierul își scoate ochelarii. Îi tremură mîna.

— Dar bine... spune el și se bîlbîie.

— Știu precis cu cine a luat legătura aici... Dar mai ales știu tot ce-a făcut la București.

Consilierul Goldemberg Avram are impresia că în mașină s-a urcat însuși Mefisto... Dacă acest căpitan de jandarmi n-are haruri de vrăjitor, înseamnă că ceea ce se face cu atîta grijă sus e doar o mică farsă pentru îmbrobodit copiii. Toate atuurile au trecut în mîna jandarmului.

— Cîștigați un sfert de milion în aur la afacerea Goanță-Bloch, spune calm Victor Ceaușu. Foarte bine! Întindeți-mi o punte solidă spre cabinet. Recunoașteți că în vest nu aveți un om mai bine informat. Lucrați prin mine, și vă garantez pe cuvîntul meu de ofițer că veți reuși. Nu știu dacă în altă parte da, însă aici sigur.

Consilierul își dă seama că stă pe marginea abisului. Mercedesul demarează elegant.

— Atunci... îngînă consilierul.

— Ne întoarcem să vi-l prezint pe profesorașul — subliniază ironic — Simu Belcotă... Contactele personale nu strică niciodată în asemenea împrejurări...

...Poiana e inundată de ultimele raze ale soarelui. Peste munți curge o lumină mov. Goldemberg Avram e neliniștit. Munții au o sălbăticie care-l înfioară.

— Dar bine, spune el. Îl cunoașteți și...

— Secrete de jandarm, domnule consilier. Bucurați-vă că vi-l țiu la dispoziție, bine conservat și utilat.

— Utilat? Ce vrea să zică asta utilat?

— Ssst... Profesorașul se prezintă destul de punctual.

Consilierului îi tremură picioarele. S-a vîrît într-o afacere afurisit de-afurisită. Bănuiește siluetele unor oameni care înconjoară poiana. Pe poteca pe care au urcat-o și ei, vine un bărbat scund, voinic, cu un cap mare, perfect sferic, acoperit de un păr arămiu, buclat, strălucitor. Are alură de sportiv. Poartă pantalon de stofă gri, pulover finlandez și e încălțat în pantofi ușori de gimnastică, cu talpă de azbest. Consilierul răsuflă ușurat. Se aștepta să întîlnească un bandit bărbos, înarmat pînă-n dinți, ca în nuvelele lui Prosper Mérimée...

Tîrziu, cînd lumina nu mai era decît umbră, consilierul ministerial îi spune profesorului Simu Belcotă:

— Renunțați la frondă. Deocamdată nu vă sfătuiesc să vă riscați libertatea; așa-i, domle căpitan? întreabă

ironic, însă oamenii dumneavoastră necompromiși ne interesează. Avem o opoziție puternică în conducere, dar... face o pauză... cineva de cea mai mare greutate, repet, de cea mai mare greutate, vă întinde o mînă prietenească. Vrem să avem alături oameni încercați și capabili, indiferent de trecut, cu condiția ca astăzi să fie devotați și sinceri. Devotați acelora care le-au întins o mînă, cînd puteau să le arate vîrful baionetei. Rețineți asta.

— În concluzie ?

— În concluzie, domle profesor, o adeziune verbală și un *statu-quo,* pînă la noi precizări.

— Aveți mîna mea.

— Mulțumesc.

...Mașina fuge lin pe asfaltul dintre Mehadia și Herculane.

— Rămînem să cinăm la Băi ?

— La ce oră am rapidul ?

— La miezul nopții !

— Oprește aici.

— Opresc !

— Perfect !

— Dacă se reia dosarul ?

Consilierul se întoarce zîmbind spre căpitan.

— Sînt atît de tăcute și uituce arhivele justiției... oftează el, și-i oferă o țigare Camel, dintr-un portțigaret din aur masiv.

8

— Vă leagă comuniștii la gard, nefericiților ! Vă leagă pentru că făptuiesc. Și în spatele fiecărei fapte strecoară o idee. Da voi ? Vouă v-a luat Dumnezeu mințile.

— Părinte !

— Taci, Gugo !

— Nu mai tac, părinte. I-a venit apa la moară lu Stîngu ? Se ortăcește cu Pătru să ne strîngă de gît ?

— Cu Pătru și cu ăia din Cerna a venit la munte.

— Asta-i disciplină de partid, domnule Stîngu ?

— Afară cu el din partidu nost !

— Domnilor fruntași !

— Afară !

— N-aveți idei, diavolilor. Liniște ! Aici nu vă scapă decît forța.

— Au adus diplomele de împroprietărire, spune calm Pavel Lala. Le-am văzt...

— Cîte erau ?

— N-are importanță asta, domnule Jura. Te-asigur că una e și pentru dumneata. Domnilor ! Domnilor ! Mi s-a comunicat oficial de la comisia județeană că la 1 Mai vine de la București delegatul Ministerului Agriculturii.

— La ce ?

— Pentru pămîntul din rezervele statului. Probabil va verifica și situația loturilor de la comunitate, arendate la a doua mînă.

— N-are nici un drept să se bage în pămîntele comunității. Precesta lui de Pătru !

— I-ai plătit molidvă, Stîngule !

— Vrea să-l vadă cum ne taie din pămînte. Să rîdă. Aia vrea.

— Domnilor, vă rog liniște !

— Cu toporu te tai, Stîngule, se aude clar glasul lui Guga.

Stîngu Tauru își întinde picioarele pe sub masă. Cască. În prînzitorul popii Barbă Neagră, lumina după-amiazului intră îndulcită prin perdelele de borangic.

— Domnilor. Situația s-a limpezit. La 1 Mai se deschide campania electorală. Comuniștii au elaborat Platforma-program a așa-zisului bloc al partidelor democratice. Îl felicit pe domnul Stîngu pentru jocul în partidă dublă. Dar...

— Afară din partid !

— Domnilor... domnilor...

Primpretorul se întoarce suplu spre Stîngu. Poartă cizmele, sacoul și cravașa, insemnele campaniei electorale.

— Dar... spune cu voce joasă. Își joacă sprîncenele amenințător... îl rugăm să ne explice ce are de gînd să facă de-acum încolo.

— Asta-i.

— Să explice !

— Credem că jocul în partidă dublă a mers prea departe.

— Lasă asta, domnule primpretor... Spune-mi, ce contramăsuri s-au luat ca să facem față propagandei și măsurilor luate de comuniști ? Dumneata, voi, robiților pîntecului, nu înțelegeți că nu mai merge cu apa în piuă ? Vi-am spus. Chemați-i la lucru. Să închidă Jura joagărul. La o nevoie, îl ardem.

— Ai bolînzit, părinte ? se închină Goanță, alb la față.

Popii i se zbîrlește barba. Își holbează albul ochilor. Primpretorul e un cretin. Toți sînt cretini. Afară de bestia de Stîngu... Popa are curțile lui, ferecate în piatră. Are proiectul de turbină. Are tihna adîncă, sătulă, a anilor. Sentimentul fericirii pe care și-a realizat-o avînd. A băgat zeci de mii în procesele din vremea războiului. Și de mai înainte. A concentrărilor. Cu zecile astea de mii a cîștigat lunca. Acolo se poate face agricultură după modelul olandez. Dintr-un condei, comuniștii îi iau zece hectare. Nu există nici o bază juridică să și le apere. Sînt din cele trecute în iugăre mici în loc de iugăre mari. Nu le poate contesta decît cu forța. Nu poate face nimic fără cretinii ăștia îndobitociți de ură pe Stîngu, care a fost mai deștept decît ei. E înnebunitor să știi că peste trei zile îți răsluiesc lunca. Pămîntul de cultură olandeză. Turbina. Tot ceea ce te ridica mai presus de turmă și-ți dădea lățime spatelui. Lumină frunții.

— N-am bolînzit, Goanță tîmpit ce ești... Îi putem aduce la mălaiul nostru. Joagărul îi adună. Le dă putere. Ia să n-aibă... Ia să-i plătim bine... Măcar un an. Măcar pînă la alegeri. Să-i risipim. În munte, cu oile. La lucru în luncă. La pădure. La fîn. Cîte zece să luăm fiecare. Să le dăm țoale. Să le dăm făină. Cucuruz. Atunci ? Dar mai ales să-i risipim... să-i risipim, gîfîie popa.

Cuvintele cad peste capetele celor de față. Îi plesnesc după ceafă. Goanță răsuflă ca un pește pe uscat.

— Și ce m-ai întrebat dumneata pe mine, don' prim ?

Toate fețele se întorc spre Stîngu. Cască de-i trosnesc fălcile. Primpretorul se simte umilit de tonul întrebării. Dar mai ales se simte umilit de haosul pe care-l găsește în organizațiile sătești. Parc-au înnebunit cu toții. Le e gîndul numai la afaceri. Toți vor să facă afaceri în stil mare. Singura nădejde — echipele de șoc. Coaliția cu generalii. Organizația partidului în armată. Popa pufăie supărat :

— Iar o luați de la capăt ?

— E necesar să-și precizeze poziția, părinte.

Stîngu se ridică încet. Se pleacă spre primpretor. Îi spune ușor, ca și cînd l-ar mîngîia :

— Mă c... pe tine și pe domnul prim Maniu... Mă fac chinez la *bolșovici.* Auzi ?

Își rînjește dinții. Se îndreaptă domol spre ușă. Se întoarce.

— Să m-așteptați, Goanță, cînd n-ai să m-aștepți. Auzi ? Și tu, Gugo, să tai pe cine ai mai tăiat.

— Stîngule !

— Tu, popo, fă-i molidva doua, duminică. Ziua bună, fruntașilor.

Oamenii nici nu răsuflă.

— Nemaipomenit ! îngînă primpretorul.

E vînăt și asudat.

Se deschide ușa. Tresar cu toții.

— N-ați răspuns la ce v-am întrebat atunci ? De ce nu l-am scris la mir ? Și de ce mugiți ca vacile duse la tăiere ? Și de ce vă contrați să nu spargeți joagărul care-i adună, cum bine zice popa ? Și de ce vreți, mă, numa aor, dacă v-am băgat în comisia economică să vă bateți cu *bolșovicii* ? Scrie don' prim că mi-am făcut cerere să trec la Tătărăscu. Are bot de moimă, da-i mai cuminte decît Maniu. Lu ăla i-a căzut mintea-n nădragi. Așa că m-am dat cu liberalii.

Rîde puternic, de unul singur, un rîs batjocoritor și dur. I se aud pașii coborînd scările de piatră.

— Bestia ! scrîșnește primpretorul. Bănuiam încă de atunci cînd cu registrele.

Mutrele care-l înconjoară i se par stupide. Perfide. Își pierde cumpătul. Asta o face din ce în ce mai des în

ultima vreme. Începe să umble repede prin sufrageria popii. Numără culorile scoarței așternute pe dușumea.

— Dumneata te gîndești numai să-ți vinzi rachiul în străinătate. Și tu, dobitocule de Goanță, microcefal sinistru, m-ai vîrît pînă în gît cu lemnele alea din iarnă. Știi cît are să te coste, imbecilule ? Știi ? Am să-ți vînd și izmenele, nenorocitule ! Cît despre tine, Ilie Jura, stai tu ! Vrei să te strecori între două ape ?... În fiecare zi am să-ți trimit organele economice pe cap. Gata cu gazul vîndut la de zece ori prețul. Gata cu miile de chile de sare, vîndute la o sută de ori prețul oficial. Crezi că dacă pînă acum te-am menajat, nu știam ? Ori vă băgați mințile-n cap, ori vă arăt eu ce înseamnă disciplina de partid. Disciplina grănicerească...

Știe că fiecare vorbă zvîrlită în plus e o sinucidere. Se sinucide repetat, cu o voluptate încă necunoscută. Trebuie treziți. Ori, dacă nu, rade Prislopul din ordinea de bătaie și-l lasă pe mîna comuniștilor. Să dea un exemplu întregului Banat. Ideea i se pare strălucită. Genială.

— Vă rugăm să nu vă mîniați pe noi, don' prim, spune egal și potolit Guga. Dacă ne mîniem, nu mai facem nimic. Mînia nu-i bună gazdă pentru sfat. N-am putut să întoarcem cum am vrut noi în conziliu, că ne-o jucat Stîngu. Avem pe mînă comisia economică.

— Am văzut eu cum o aveți, zvîrle primpretorul... Stîngu, notarul, Belcotă de la Front, și de la noi dumneata, cu moș Argintaru. Strașnică majoritate ! Domnilor, vă rămîne ultima șansă. De la 1 Mai se vor înființa consiliile politice sătești. Ele pregătesc alegerile din toamnă. Vă privește cum luptați. Am să-l scot pe Stîngu de la primărie...

— Mai bine ar fi să-i lăsați pe *bolșovici*. Îl scot ei, don' prim.

— Nu știu ce are Simu de se ferește, se trezește popa Barbă Neagră răspunzîndu-și tare unor gînduri.

— Cu casa lu Nică am făcut după poruncă... Atunci, de ce să aduceți organele economice, don' prim ?

— Avem o comandă de la Băile Buziaș. De la fabrica Muschong, se bîlbîie Goanță.

— Domnilor fruntași, pentru numele lui Dumnezeu, am venit în vederea deschiderii campaniei electorale.

— Să ne spuneți cum facem cu pămîntele. Dacă nu spuneți, eu nu mișc un deget. Nu dau nici măcar o straiță cu uruială.

Moș Argintaru susține privirea chiorîșă a primpretorului.

— Eu zic să aducă don' prim niște cocii cu feciori de pe sate, că pe-ai noștri nu-i bine să-i știe nima. Părintele să vorbească cu don' profesor Belcotă. Să coboare cu cătanele lui. Spargem adunarea. Nu lăsăm pămîntele. Don' prim, asta-i lege la noi. Nu lăsăm pămîntele. Dacă ăștia iau din pămînte, noi am pierit din ochii satului. Ni-s făcuți zob. Călcați în picioare. Asta-i de vorbit acum. Și-mi pare bine că nu-i Stîngu aici.

Primpretorul își recapătă calmul. Se așază.

— Precizează-ți ideile, domnule Guga... Mi se pare că-n mare ai dreptate. S-auzim.

Oamenii răsuflă ușurați.

„Tocmai asta e, își spune popa. Că n-are idei. Planul o fi bun, dar n-are idei. Trebuie să-l văd neapărat în noaptea asta pe Simu. Neapărat..."

...Lumina verzuie a lămpii de birou îi cade pe mîinile mari, abandonate pe tăblia de nuc a biroului. Primpretorul i-a adus Platforma-program. Încă n-a apărut în presă, dar a obținut-o. Pînă la urmă au ajuns la un plan comun. Se apără. Primpretorul trimite echipele de șoc din cinci comune. Vin în goștie pe la neamuri. El trebuie să stabilească legătura cu Simu. I-a spus Pavel Lala că de trei zile a coborît acasă. Vede noaptea lumină în odaia lui. Pînă în zori. Zice că ar fi dat drumul oamenilor. Nu mai are decît niște fugari de prin alte părți. Astea toate sînt fleacuri. Unde sînt însă ideile? Îl obsedează întrebarea. După ce a pus totul la punct, diavolul de Guga are o minte de general. Primpretorul a plecat cu mașina la Armeniș. El a rămas în birou și a extras toate punctele din Platforma-program care se referă la satele de munte. Asta l-a îngenuncheat. Merg atît de departe, împing raționea organizatorică atît de adînc, încît n-au scăpat lumea satului în general, însă uite aici, pe puncte, lumea satului de munte. Imbecilul de primpretor i-a spus: „Fleacuri. Propagandă." A rîs

ca un tembel îngîmfat... „Noi, părinte, sîntem vechi în politică. Pe astea le-am fumat de mult"... I-a venit să-l sugrume. Își apleacă bărbia peste foaia de hîrtie, scrisă cu litere mici, rotunde, de om obișnuit să folosească cifrele. Ochii-i fug peste cele cîteva alineate înșirate ordonat unele sub altele :

„Gospodăriilor de munte între trei și patru hectare li se vor fixa sarcini fiscale cît mai mici."

Bestiile ! Bestiile ! Adică majorității. Adică celor nouăzeci la sută din gospodării. Implicit le revine celor zece la sută să ducă povara fiscului. A cotelor. Bestiile ! E doar o frază, dar ce miraj pentru toate căsuliile și sălașele ! Au să se întărească. N-au să mai vină la lucru.

„Se va aplica principiul progresivității la gospodăriile mari."

„Țărănimii sărace i se vor acorda credite pe termen lung."

— Auzi, Goanță cretin ! Auzi, Argintarule ? mormăie popa.

Îi vine să urle. Să-și smulgă barba. Puteau să le-o ia înainte. Dacă l-ar fi ascultat, neghiobii ! Dacă ar fi pus foc joagărului ! Dacă i-ar fi împrăștiat în munte ! Cît de perfide sînt alineatele ! I se par niște șerpi. Niște vipere care-i încolăcesc inima.

„Se vor atribui loturi de casă țăranilor săraci și neîmproprietăriți."

„Se va reglementa pășunatul în poieni și goluri de munte, pentru împiedicarea speculei prin arenzi mari sau subarendări."

Asta era. Aici voiseră să ajungă. Ce minte diabolică au acolo în conducere ! De unde știu ei care e mecanismul complicat al arenzilor la goluri, care au adus popilor Barbă Neagră într-un an tot atîta venit cît le-au adus turmele în trei ani ? Și ce-i privește pe ei golurile de munte, locurile din veac ale grănicerimii ?... Să fim raționali ! Să fim raționali, își spune popa.

„Se vor asigura vitele..."

Subliniază alineatul cu creion roșu. Ar fi ceva. Le asigură. Pe urmă ? Le mănîncă lupul. Rămîne și vita, și asigurarea.

„Produsele industriale vor fi distribuite prin cooperative, la prețul oficial."

Auzi, Ilie Jura? își urmează comentariul. În definitiv, fiecare pe cont propriu. Scape cine poate.

„Salariaților agricoli li se vor reglementa condițiile de muncă și salarizare."

Ca la fabrică. Condiții de muncă. O să-mi pretindă să-mi țin ciobanii cîte opt ore în munte... Idiot. Am devenit un idiot. Vrea să recitească alineatele. Nu poate. Sînt atît de limpezi, încît nu mai poate. Îi țîșnește un cuvînt din creierul înfierbîntat: Lunca. Îl năpădește o dorință aprigă, fierbinte, s-o vadă. S-o miroasă. S-o mîngîie. Lunca! Niciodată nu l-a chinuit un dor atît de mistuitor. Niciodată nu l-a chemat trupul unei femei cu atîta pasiune. Se ridică de la birou. Fuge în grajd, cu capul gol. Își smulge găicile de la reverendă. Îl izbește mirosul iute de cal. Cel dulce de fîn. Caii îl simt. Nechează ușor. Tropăie. Îl desprinde pe Baltazar, armăsarul.

— Cine-i? Cine-i, n-auzi? întreabă un glas somnoros de muiere.

— Taci!

— Un' te duci, diavole?

Slujnica se ridică din iesle. Popa îi ghicește pieptul alb, în întunericul palid al grajdului. Scoate armăsarul în curte.

— Dacă te duci la drăguță, te spun... N-auzi, popo?

Gonește pe deșălate. Îi flutură pulpanele reverendei. Îl învăluie perfid miresmele sfîrșitului de aprilie. Luna stă s-apună. Aerul e rece. Baltazar, luat pe neașteptate, se destinde în galop lung. Aude greierii. Milioane de greieri. Năvălește în luncă, negru, cu barba desfăcută în două, cu ochi de nebun.

— Stai! Stai, că trag, tu-ți lumina ta, mîrîie un glas răgușit de sub o salcă.

Popa își pierde mințile. „Au și venit", se gîndește. Dă năvală cu armăsarul în umbra deasă de sub sălcii.

— Dacă nu-ți vedeam barba, te pușcam, părinte... He-he-he! Te cheamă lunca? Pomenește-mă duminică. He-he-he! Barba te-a scăpat...

Îl înconjoară cîteva umbre.

— Stăm de pază, spune moș Argintaru.

— Cu toate neamurile, întărește Guga.

Oamenii au puști de vînătoare. Securi. Din luncă se ridică miresme amețitoare de muguri. De sevă. De iarbă fragedă. De pămînt umed, mustos, plin de rod. De pămînt greu. Visul lui de-o viață. Să bage plugul aici. Să-l scoată în capul satului. Descalecă. Merge amețit pînă la hotarul lui. Îngenunche. Ceilalți se descoperă. Tac. Stau neclintiți și tac. Popa-și lipește fruntea de holdă. Aude cum crește cucuruzul. Cum se mișcă greierii în găurile lor. Miresmele pămîntului pătrund în el. Toate miresmele pămîntului...

Nu știe cînd a ajuns în curtea bisericii. Asta era ideea. Biserica. Rîde. Biserica pe care el însuși a hulit-o. Mare. Albă. Cu clopotnițele-n cer. Leagă căpăstrul de grilaj. Face cîțiva pași mari, pînă sub turnul de lemn în care e agățat clopotul care vestește înmormîntările. Trage frînghia. O dată. Încă o dată. Și încă. Mereu. Trage de frînghie cu pletele căzute pe obraz. Cu barba despicată de goană. Mare. Negru.

Zvonul de aramă se ridică înfiorat peste Prislop. Din ce în ce mai limpede. Mai grav. Mai sonor. Popa Barbă Neagră trage de frînghie cu mișcări sacadate. Puternice.

— Doamne, iartă-mă ! Doamne, ajută-mă !

Trage mereu. Dangătele se risipesc în zorii de aprilie. Curg metalic peste acoperișurile Prislopului. Tremură pe deasupra luncii. Îi coboară adînc în suflet. Le primește ca pe o remușcare. Ca pe-o pedeapsă. Ca pe-o iertare a necredinței lui.

9

Pătru stă călare pe greabănul acoperișului. Ține straița cu șindrilă agățată de gît. S-a suit să schimbe șindrilele sparte. Sînt cam multe. Lucrează de două ceasuri. Merge greu. Din cînd în cînd, scoate binoclul șefului de post. Cercetează atent lunca Bela Recii. Sînt acolo. Așa cum i-a spus ieri Guga, la înființarea consiliului politic :

— Am auzit că vi-au venit diplomele.

— Venit.

— Nu te temi ?

— Mți.

— În luncă n-ajungi decît dacă treci cu armata peste noi.

— Vedem.

Tot satul vorbește că Stîngu a trecut la liberali. Sînt zece liberali cu toții. Stîngu a intrat în consiliul politic. De la țărăniștii lui Maniu — Guga. De la social-democrații lui Titel Petrescu — unul Ișvănescu din Cozia. Belcotă — de la Frontul Plugarilor. El — de la comuniști. Au stabilit cum o să meargă propaganda electorală. Parcă a fost o ședință de înmormîntare. Nu le ardea de consiliu. Se gîndeau toți la pămînte. Gazdele au oameni și la joagăr.

— La ce-ați cioplit, mă, o mie de țăruși ? l-a întrebat Guga cînd au ieșit de la primărie.

— Avem lipsă.

— Nu te gîndești că ți-s socru ?

— Nu.

— Vai de tine, Petre !

Prinde în lentile cotul de la vad. Răsucește ușor pinionul. Lunca îi intră în ochi. Sînt toți. Guga le spune ceva. I se vede albul mîinii, pe care o flutură de colo-colo. Pe sub sălcii vine o muiere cu un coș pe cap. Lena lui Ilie Jura. Le-aduce demîncare. Mîine vin muncitorii de la Orșova. Tocmesc uneltele țăranilor. Secretarul de plasă zicea că vor să dea o serbare în cinstea împroprietăriților. Să dea. De trei zile umblă șareta primăriei cu moș Aflat. I-a dat-o Stîngu. Bate doba prin cătune. Pe văi. A repezit cîțiva călăreți. În Cerna, la obștea lui Sglivăr. Sub Pogara. La sălașele de sub Godeanu. Secretarul i-a telefonat că ajunge în Prislop pe la amiază, cu delegatul ministerului și al comisiei de împroprietărire județene. Lena — ea e — pune coșul jos. Plimbă binoclul pe linia sălciilor. Ies unii cu topoare. Zece. Alții, cu niște arme. Cinci. Trebuie să fie bolînzi. Legea-i lege.

— Ce faci, Petre ? Dormi ?

— Țț !

— Visezi cu ochii deschiși ?

— Mă uit la primăvară, nevastă.

Nici nu-și dăduse seama. Se uita la primăvară. Nigiuginul s-a acoperit cu blană verde. Sărăcuță. Cerul e înalt. Străveziu. Zboară în el cîteva berze. Se rotesc lin. Le simte plăcerea cu care plutesc. Sînt bete de cei senin. De soare. De primăvară. Casa mamei stă huluită într-o parte. I-a pus cîteva propte. Pe șindrilă cresc mușchi. Tufe de urechelniță. Grădina s-a sălbăticit. Aici sfîrșește ulița din spatele bisericii. Capătul grădinii dă în coastă.

— Auzi, Mădălină ?

— Ha ?

Femeia se oprește din frămîntat. Își șterge fruntea cu brațul. Are poalele prinse în brîu. Mozolește niște lut de lipit, cu picioarele goale.

— Ce zici de coasta asta ?

— De care coastă ?

Se uită la el cu palma streașină. Îi cade lumina-n cosiță. În ochi. Pe gîtul rotund.

— Asta.

— Surpătură. Da ce-ți veni ?

— Așa.

Mama stă frîntă pe răzor. Se ridică în genunchi.

— Cu muncă ar merge o livede, spunea ea. Hai, Mădălină.

— Offf !

Pătru știe că mama a înțeles. Comisia de împroprietărire i-a dat după lege. Voiau în luncă. N-a primit. Au pus vădanele în luncă. I-au dat aici. Coastă goală. Pămînt sterp. Sub coastă cresc zmeure. Rugi de mură. Prin mijlocul grădinii trece un pîrîu. Iese pe sub gardul de spini. Se duce la Ramna. Pe gardul vechi, înnegrit, cresc tufe de măzăriche. În nuc cîntă o pereche de granguri. Mama sădește flori. Ruje aduse de Livia. Micsandre.

— Ce faci, Nică ? întreabă mama.

Taică-su îndeasă niște șindrilă într-o straiță spartă. Săracu tata ! Plînge după Uța. După casă. Are privirea întoarsă în urmă. Nu mai trăiește. E mort tata. A murit tata... Dacă nu mai trăiește decît din amintiri, e mort. Stă în cerul limpede de deasupra acoperi-

şului şi-l doare gîndul. Murim cînd nu mai vedem înainte. Murim cînd nu mai ştim să zicem astăzi. Poate l-am omorît şi eu. Poate îl omor zi de zi. Nu pricepe. Şi atunci îl omor... Nică e gîrbov. Slab. Îi atîrnă hainele pe umerii oşoşi. Îi tremură mîinile. Capul i se bîţîie.

— Ce faci, tată, cu şindrila aia ?

Nică îşi ridică faţa scofîlcită. Nu-l vede pe acoperiş. Are ochii albi. Scurşi. Bătrîni.

— Curge apa în casă. N-ai văzt ? Mă duc să acopăr casa din Topla, că vine Uţa cu domnu părintele, Petre !

Vorbeşte aiurea. Nu chiar aiurea. Trăieşte în Topla cu Uţa şi gîndurile lui de acum zece ani. Trăieşte numai acolo. S-a închis în vremea de-atunci. De aia-i mort tata.

— Bine, tată, îi spune cu glas frînt.

— Crezi că m-a şters Ilie Jura din grumbuc ?

— Nu l-am lăsat să te şteargă, tată.

— Atunci, stai pe pace, Petre. Vezi de casă. De Uţa. Mi-a venit ainberuf de la măria-sa împăratul. Zice c-a-nceput bătaia ai mare şi nu poate fără mine... Că Uţa cu domnu părintele...

Rămîne cu ochii goi, spînzuraţi în streaşină. Rîde uşurel. Saltă straiţa cu şindrilă în spate. Se-ndreaptă spre poartă. Îşi trage greu piciorul de lemn. Cade umbra nucului pe el. De pe acoperiş pare mic. Intrat în pămînt.

10

— Straşnic, straşnic ! spune gutural colonelul Vărzaru. Straşnic, domnule Stîngu ! Eşti un om şi jumătate, domnule.

— Să trăiţi, dom' colonel !

— Cîte spui că ai stocate aici ?

— Zece cu toată muniţia. Uitaţi şi cutiile.

— Extraordinar ! Cutiile originale. Şi benzile. Uită-te ce benzi, domnule. Marfă americană. O plăcere. Deschide mai tare uşa. Excepţional ! Asta e pe afet. De necrezut !

Lumina amiazului pătrunde veselă în galeria îngustă, săpată în stîncă, căptușită cu scînduri și cu saci. Opt mitraliere grele de 13,2, acoperite cu saci, stau negre, cu manșoanele îmbibate de vaselină, clădite cu grijă pe un podium de scîndură. Stîngu Tauru mînuie mitraliera jumelată, bine prinsă în turela ei mobilă. Colonelul Vărzaru descifrează inițialele bătute pe închizătorul unei mitraliere. Stîngu Tauru rîde ușurel.

— Mai am ceva, dom' colonel.

Vărzaru își cravașează cizmele. Se congestionează de plăcere. Stîngu desface cu băgare de seamă un maldăr de saci. Iese la iveală țeava verde a unui aruncător de mine ușor, cu placa de bază așezată pe un fund de butoi.

— Muniție ai, gîfîie colonelul.

— Patru lăzi pline, dom' colonel. M-a costat totului tot, aruncătorul și muniția, zece chile de răchie.

Își mîngîie mustața porumbie. Acoperă aruncătorul cu grijă. Îndemînatic. Vărzaru își lasă bărbia în piept.

— Dac-ar fi toți ca dumneata... Altceva ?

— N-ajunge ?

— Cine a demontat mitralierele ?

Stîngu rîde ușurel.

— Gîrbin le-a demontat. Acu lucră la niște afete de stejar. O să stea ca-n avion, dom' colonel.

În vara lui '43, într-o noapte, era la stînă. Stătea de multe nopți la stînă. Treceau avioane de la Dunăre. În valuri. A venit unul înaintea zorilor, cu foc în coadă. Jos. A tras cîteva parașute luminoase. S-a-nvîrtit cu focul după el, ronrăind din motoare de vuiau munții. S-a lăsat în pădurea străveche de brazi, dinspre Boldoveanu. S-a dus acolo cu copiii și cu taică-su. Avionul se așezase pe brazi. Îi răsese. Făcuse pîrtie. Au găsit cîțiva răniți. Focul se stinsese. Pe ăia i-au dumicat cu săcurile. Pe urmă au demontat mitralierele. Cîțiva kilometri de cablu. Mașini fel și fel. Au tăiat pielea de la căpătîiele scaunelor. Era și Gîrbin cu ei. Fără el nu făceau nimic. Aviatorii purtau inele, pe care erau săpate avioane. Niște cuvinte ciudate. Poate era numele lor. Nu mai știe, că le-a dat pe la muieri, în șapte sate.

— Arsenalul de aici are să-ți aducă un loc de deputat în viitorul guvern, domnule Stîngu. Te felicit. Dă-mi voie să-ți strîng mîna.

Stau la masă. Odaia e zugrăvită bizar, din duşumeaua proaspăt frecată pînă sub tavanul de grinzi, cu colonade în cele patru colţuri, isprăvite în nişte capiteluri dorice. Între colonade, tavan şi duşumea — cîte un panou tivit cu o dungă de un maro-cald, acoperit de motive florale stilizate, pe fond de azur.

— Mi l-a pictat un pictor de biserici, pe alţi zece litri de răchie.

Iconia intră repede cu un talger de brînză untoasă, o bucată mare de slănină şi cîrnaţi de porc atunci scoşi din untură.

— Închide şolocatu şi lasă-ne, Iconie.

Colonelul Vărzaru bate darabana pe marginea mesei. Odaia e luminoasă. Are două paturi masive. Noptiere de modă veche. Rectilinii. Un dulap cu oglindă. Lampă de porţelan pîntecoasă, cu abajur smălţuit alb, într-un suport de bronz. Pe pereţi — fotografiile gazdelor. Mari. Înrămate. Colorate neverosimil.

— Acu, dac-aţi văzut, ascult, dom' colonel. Mîine-i Primu Mai.

— Ştiu.

— Ce ziceţi ?

Colonelul îşi lasă fălcile în piept. Părul roşcovan, tuns scurt, îi conturează puternic oasele mari ale craniului.

— Nici eu nu mă-mpac cu politica, domnule Stîngu. Mi s-a plîns primpretorul. N-ai făcut bine ce-ai făcut. Dacă erai cu grănicerimea, mîine nu s-ar întîmpla nimic grav.

— De asta aţi venit ? spune Stîngu, cu glas jos. Înăbuşit.

— Şi de asta.

— Nu merg cu ţărăniştii. Fac echipe de şoc. Bătăi... Nu ştiu ce vor. Asta-i... Tace. Se pleacă spre colonel. Aici nu merge cu boata, dom' colonel Vărzaru. Aici merge cu ce am eu.

— Nu-i aşa, domnule Stîngu. Sigur. Politicienii încurcă lucrurile. De acord. Pe urmă zic : „Poftiţi.

Descurcați-le voi, militarii, cu armele." Foarte bine. Le descurcăm. Pîn-atunci, grănicerimea trebuie să fie strîns unită.

— Nu se poate.

— De ce ?

— Lucruri vechi... Pînă nu-l văd pe Goanță gol, nu sînt Stîngu Tauru. E omul dumneavoastră. Știu. Poate vreți să ziceți și de procesul cu codrul ? Îl deschid, chiar dacă mă scriu la *bolșovici,* dom' colonel.

— Mă nenorocești. Am tranșat cu Muschong.

— Pînă cînd ?

— Iunie.

— Vi-l las pînă-n iunie.

Colonelul transpiră abundent. Stîngu Tauru are ochii prea albaștri ca să-l ierte pe Goanță. Aici numai Victor ar putea. Ce să poată ? Principalul e să lucreze joagărul pînă-n iunie. Să aibă lemne. Goanță ? Dă-l în mă-sa pe Goanță. Speculează pe toată lumea... Își trage porthartul pe genunchi. Scoate o hartă militară, colorată verzui. Stîngu face loc pe masă.

— Pînă la întîi iulie ?

— Pînă la întîi iulie, dom' colonel.

— Mulțumesc.

Întinde harta, care foșnește plăcut. Miroase a hîrtie închisă în sef.

— Alegerile trebuiesc pregătite militărește, domnule Stîngu.

Se gîndește cum era cînd se suspendaseră alegerile și dicta din scaunul prefectului de Severin. I se umflă o vînă groasă la rădăcina nasului. Nu asta-i principalul. Își trece degetele butucănoase prin părul roșcovan. Pălește. I se lasă colțurile gurii.

— Domnule Stîngu... Tribunalele zise ale poporului...

Fraza rămîne suspendată. Colonelul se congestionează brusc. Își trage fălcile în piept. Stîngu își vîră mîinile în praschie. Se lasă pe speteaza scaunului. Își mușcă mustața porumbie. Mătăsoasă. Știe că-n capul colonelului nu mai e altceva decît tribunalul poporului. Îl prinde în privirea lui albastră. Străvezie și rece. Tace. Altfel, nu face nimic. Toți Tăurești au făcut tăcînd. Nici el nu vrea să-și audă gîndurile...

Colonelul Vărzaru știe în clipa asta că e robul omului care-l încercuie în oțelul suplu al privirii albastre. De ieri, secret, a plecat propunerea de a-l trece în cadrul disponibil. E un șef de stat-major fictiv. L-au înconjurat politrucii. Dacă n-ar fi Victor... A pierdut terenul de sub picioare. Regele n-o să aprobe. Nici ministrul. Cît ? Trec unitățile pe sub fereastra biroului. În frunte sînt mulți dintre ofițerii lui. Îi vine să urle cînd trec. Între el și unități — golul. Politrucii. Subșeful de stat-major. Comandantul diviziei. Oameni ținuți la depozite pe vremea Mareșalului. Netrebnici... La județeana comunistă se strîng acte...

— În munte nu-i nici un tribunal, dom' colonel. Numa codru și Stîngu Tauru.

— Adică ?

— Cînd o fi, veniți și bateți la poarta mea.

11

— Frămînți, nevastă, din șold. Frămînți...

— Ia nu te mai boldi ! se repede mama.

— Mașina, stop. Alarmă la bord, măicuțo. Am acostat.

Marinarul intră în curte. Salută cu două degete la viziera crăpată. Pătru coboară de pe acoperiș.

— Mă, că mîndră nevastă ai, tovarășe Petre ! Noroc.

— Dacă e mîndră, e a lui. Dumneata fă-te că n-o vezi.

Mădălina, roșie, își lasă poalele peste pulpele prinse-n arama subțire a lutului.

— Ești în furtună, maico ! Ai dreptate. Fă-te că n-o vezi pe frumoasă, dar mai ales că n-o auzi pe soacră. Calelungă mă cheamă.

— Mai bine-ți zicea Limbălungă, rîde mama. Du-te, Mădălină. Poftește-l, Petre.

— De la plasă mi-a spus că veniți mîine.

Marinarul îi întinde mîna. Mare. I-o strînge zdravăn. Îi face cu ochiul.

— Tactică. Am tras învățături de la nedeie.

— Poftește în casă.

Mădălina lipăie cu tălpile goale. Aduce un ulcior cu apă. E veselă. A scăpat de frămîntat. La gard s-au

strîns copiii din vecini. Uliţa a înviat. Ale dracului! Nu-i dau ziua bună. De cînd cu cotele. Le-a prins o dată la fîntînă. Să se bată. Sărace şi proaste. Uite-o şi pe asta. Portiţa din lănţeţi scîrţîie.

— Trecui pe uliţă; zic, ia să intru la Magdaliena, că am auzit eu ceva azi săptămîna, la biserică.

Solomia e mică. Uscată. Iscodeşte peste tot, cu ochii înfipţi la rădăcina nasului.

— Auzi mai multe decît trebuie. Îmi spuse mie Ana ce meliţai la priveghi.

— Mădălină!

— Las-o, mamă! A venit să umple satu cum stăm şi ce băgăm în noi.

— Ferească-mă Sfîntu! Să mă bată Dumnezeu dacă...

S-apropie de mama. Îi şopteşte la ureche:

— E primejdie cu pămîntele, Magdalienooo! Da ăsta cine-i? Ha?

— Nu-i spune, mamă, n-auzi?

Calelungă ascultă muierile. Rîde. Îşi scoate cascheta. În casă miroase a busuioc. E curat şi plăcut.

— Te-am văzut atunci, la nedeie. Cînd cu spadina comandorului. Îţi spun că mă bucur. Munca de partid m-a scos de la vapor. M-a adus în Prislop să te cunosc. Facem treabă?

E negru. Cu nasul coroiat. Puţin adus de spate. Nişte sprîncene răsucite în sus. Fără jumătatea de jos a urechii drepte. Ochii — căprii, neastîmpăraţi. Îşi sufulcă mînecile tricoului. Îi întinde mîna. A doua oară.

— Facem, rîde Pătru.

Marinarul are tatuate pe braţe nişte femei-peşti.

— Sirene. Dă-le dracului. Ascult.

— Nu v-aşteptam astăzi. Nu ştiu dacă găsim de lucru. Pe urmă, la noapte...

— Ce-i la noapte?

— Ai auzit de profesărul Sîmu Belcotă?

— Legionarul?

— Da.

— S-aude c-ar avea nişte echipe de şoc.

— Cunoaştem.

— Să nu-ncerce...

— N-au vreme. Nici n-ar fi tactic. Mîine se bate peștele... Crezi c-au să vină oamenii ?

— Asta-i. Nu știu. Poate.

— De ce poate, și nu sigur ?

De azi-dimineață trăiesc în el doi oameni. Nu numai de azi-dimineață. Atunci cînd pun la cale cîte ceva care să intre în adîncul satului, iese la iveală Pătru din noaptea cînd au închegat celula de partid.

Trăiește ciudat o stare de fericire neîntîlnită. Nebănuită. Ca acum, spre pildă. Vede că jacheta marinărească e cîrpită la guler. Că are un nasture de alamă nelustruit. Poate pune rămășag că nasturele e prins cu sîrmă. E necăsătorit și poate n-are nici drăguță. Îi răspunde :

— Mîine s-alege, dar nu ăsta e el, cel adevărat, ci celălalt, care știe că mîine, astăzi, acum, se-ntîmplă ceva nemaiîntîlnit în viața Prislopului. Uite-l cum stă de vorbă, firesc și apropiat, cu Calelungă despre ceva răscolitor, despre ceva la care n-a visat nici măcar Horia. Ori Avram Iancu. Ori Eftimie Murgu. Ceva care a tulburat satul pînă-n străfunduri. Ăia umblă pe luncă cu topoarele. Cu armele. Cineva a tras clopotul de înmormîntare, pînă i-a sculat pe prislopeni din așternuturi. Popa ține vecernie zi de zi. Zi de zi predică. Vorbele predicii urcă pe văi. Le poartă babele pe la toate porțile. Seara se adună niște muieri la Mădălina. Vin de la marginea satului. Vorbesc despre secetă. S-arată secetă. Nu scot un cuvînt despre pămînte. Vorbesc numai despre secetă. Primăvara e uscată, și ele se tem de secetă, cu toate că n-au nici zece stînjeni de pămînt. Acu, dac-a bătut doba, satul s-a închis în dosul porților. Așteaptă acel ceva răscolitor, de temut, ademenitor și cumplit, pe care-l așteaptă și el. Știe limpede c-a intrat în niște legi care-l mișcă pe el, pe ceilalți tovarăși, niște legi aproape vii, cum spune Sergiu Bloch. Are cunoștință că ei înșiși sînt una cu legile care au apucat satul și-l frămîntă și-l întorc pe toate fețele. Poate vede încă tulbure, da vede. Uite-l pe Calelungă aici ; a venit cu tovarășii, mîine vin cei de la plasă, de la județ, de la minister, nu e singur, nu sînt singuri aici în munți, la marginea pămîntelor locuite de oameni, și asta-i dă

o siguranță deplină, îl face să răsufle adînc, să se bucure și să-i spună lui Calelungă :

— Mîine s-alege. Și să știi c-așa cum s-o alege mîine, așa o să se aleagă și la toamnă.

— Nu-nțeleg.

— Dacă o să dovedim că ni-s una cu satu, dac-o să dovedim noi că alianța nu-i vorbă-n vînt, dacă-i punem jos pe găzdoni și-i arătăm că-s țărăniști, o istorici, atunci... Știi la ce mă gîndesc eu ? Că vorbele astea-s cam puține și că niciodată nu-mi vin pe limbă așa cum le-aud în mine.

Marinarul îl bate pe umăr.

— Amîndouă înainte ! Nu fă cu mine filozofie, că mă atingi sub linia de plutire. Facem, și gata ! Făcurăm în toată țara, o facem și-n Prislop. Vira ancora, că ne-așteaptă tovarășii.

Nu știe de ce, dar îi vine să rîdă. Poate că tovarășu Calelungă are un carnețel în care scrie : 1 mai, împroprietărire în Prislop ; 2 mai, împroprietărire la Cănicea ; 3 mai, cursă cu vaporu la Severin. În Prislop, asta a-nceput din toamnă și lasă urme pe o viață. De aici începe facerea lumii.

Merg pe uliță. Calelungă își leagănă umerii. Poartă coafă albă la caschetă. Tricoul vărgat alb-albastru, pe sub bluza de doc. Pantalon de doc albastru — o fi fost altădată — fără manșetă, jos larg pînă-n vîrful bocancilor cazoni, țintuiți, cu care tropăie prin praf. Soarele după-amiezii zvîrle umbrele pomilor în uliță. Numai copiii se țin după ei. Pătru simte oamenii ascunși în curți. După șolocate. Au să iasă muierile. Ies, că le poruncesc oamenii. Uită-le că ies, afurisitele ! Nu le rabdă rînza. Se țes de la poartă la poartă. Al dracu' Calelungă ! Ciulește urechea retezată, ca iepurele.

— La a lu Nică or vint.

— Ăi de-i bătură cu pietre, la negeie.

— Or aprins foc lîngă bisearică.

— Cu mărșîna or vinit.

— Zicea unu că tocmesc pluguri.

— Pluguri. Coase. Sape. Hai, frumoaselor... Veniți degrabă, să vă țin loc. Altfel...

— Bine-auzi cu bearca ! mîrîie Pătru, și-i place marinarul, că știe vorbi cu muierile.

— Ăsta-i ăla de strîga în trîmbiță.

— Le faceți scump, maistore ?

— Pe o guriță. Dacă nu te-nvoiești, pe omenie.

Muierile chicotesc. Din josul uliței urcă la trap mărunt cocia lui moș Argintaru. Bătrînul o are alături pe Domnița. Lasă caii la pas. Îi zvîrle peste umăr :

— N-o lași, Petre ?

Pătru știe că vine din luncă, să afle ce-i cu mașina. Cocia trece zuruind din bucșe. Domnița se uită-n gol. Stă țapănă.

— Cine-i ?

— Unul din luncă.

— Ce are să mai intre în furtună, copastia lui de contrarevoluționar !

12

— Sssst ! Mai încet, Uțo, că măria-sa împăratu e-n casă cu domnu părintele. Ne-o adus Franț Ioșca ainberufu și mă roagă frumos să mă duc la bătaia ai mare, cu compania grănicerească. Auzi, granguru ! Zice c-o venit vremea să fac oltoane din salca aia... Al dracu', parcă-s bolund, să oltonesc în salcă...

— Hai, că-i vreme să te duci acasă. Acu-nseară și pînă ajungi cu oile...

Nică ăl bătrîn drege gardul de spini cu mîini îndemînatice. Se uită mirat la Voica. Își clatină capul a mustrare.

— Voico, Voico, că șoadă mai ești ! Cum să mă duc, mă muiere, acasă ? Păi nu-s acasă ?

Voica stă pe scări. Gîfîie. Pruncul izbește de nădejde în burtă. Mai are cîteva zile pînă la soroc. Poartă cîrpa legată sub bărbie. Are buzele vinete. O-ncearcă o sfîrșeală grea, care îi înțepenește mîinile. I s-au umflat picioarele. Pe deasupra zuzuie albinele. L-a văzut pe Nică intrînd în curtea pustie, cu dăsaga plină. Așa vine bătrînul, în fiecare zi. Aduce șindrilă. Strînge mărăcini. Taie mladă de salcă. Pe urmă lucră și vorbește

singur. O încearcă un amar greu și o singurătate sleită. Viața-l căznește pe Pătru. Nici Pătru nu se lasă. O căznește și el, de și-a ridicat împotrivă toată puterea Prislopului. Mîine are să-l vadă întins pe masă, la geamul de la uliță. Se-ngrozește. Poate-i biruie. Că e de piatră. Atunci la adunare, cînd i-a pus mîna pe umăr — alea chirăiau —, o-neca fumul, da i-a pus mîna pe umăr și a fost a lui, peste voința și peste împotrivirea ei. Ar vrea să fie tînără, frumoasă, nu cu burta sub gușă. Să se ducă mîine. Să vadă cum se-mpart pămîntele. Să fie lîngă el, dacă nu-l omoară în noaptea asta. A fosi Năstăsia. I-a zis să coboare cu coasele. Cu sapele. Vin maistorii. Le-a strîns. Are să coboare. Au trecut cîțiva din Valea-Lungă. Pe jos. I-a auzit vorbind. De pămînte. Ea are să fie mamă, tinerețile s-au dus, și zilele s-au făcut aspre în Prislop. Numai Topla rămîne șuvoitoare, învăluită în lunca proaspătă, cu mătasea frunzișului strălucind verde, mirosind a reavăn, a apă și a salcă.

— Hai, taică, oftează Voica. Hai, că te așteaptă cu oile.

Se ridică de pe trepte. Vine legănîndu-se lîngă Nică. Îl apucă de braț. Bătrînul începe să tremure. Vede Sglivărul. Cu creasta înzăpezită. Merii bătrîni își leagănă mugurii abia înfiorați de adierea serii. Toate zgomotele cunoscute, intrate adînc în el, îi însuflețesc ochii sclerozați. Răsuflă lacom. Trage pe nări mireasma amăruie a livezilor.

— Voico !

Își lasă capul în piept. Începe să plîngă fără nici un scîncet. Plîns de om zdrobit. Oile behăie în marginea drumului. Voica aude tropote obosite. Un cal nechează prelung. Glasul răgușit al lui Scordilă domolește calul :

— Nie, mă, n-auzi ?

— Fără armig nu puteai, behăie alt glas, și Voica știe că-i al lui Ilie Jura.

— Nu puteam, bade Ilie. Am umblat destul în coada satului.

— He-he-he ! Scordilă. Ce zici, mă, de vreme ?

— Secetă.

— Cumplită, Scordilă ! În pustă crapă holdele. Îi bine c-am luat cucuruzu ăla azi-iarnă ? Ai ?

— Aor !

— Vino-n luncă, după cum ne-am înțeles.

— Nu-i bine să te pui cu legea, nea Ilie.

— Care lege, mă ? A cui lege ? Asta-i lege ? Vino, și te fac om... Altfel...

Voica nu mai aude. Cei din drum vorbesc în șoaptă. Pe urmă Ilie Jura :

— Așa o zis dom' colonel. Nu te teme. Cîștigi și atît. Rămîi sănătos.

— Umblă cu bine.

Ilie Jura trece cocîrjat pe cal. Nu se uită la casa Pătrului. Voica îl scoate pe Nică în drum.

— Acolo erai ? spune Scordilă neguros.

— Acolo...

Îi îngheață inima. Îi musai să coboare. Ori să fugă-n deal la Năstăsia, să-i spună ce-a auzit acum.

Nică șontîcăie la vale. Berbecul se ia după el. După berbec — oile. Piciorul de lemn și picioarele oilor stîrnesc o pînză subțire de praf. Scordilă se uită la nevastă-sa cu ochii lui verzi, tari. A urcat să cerceteze stînele. Pășunile din anul ăsta. S-a tocmit cu Ilie Jura să-i plătească munca în cucuruz. S-au învoit. Îi dă cu cinci saci mai mult dacă se duce mîine-n luncă. Nu-i numai el. Sînt mulți. Se duce. Nu-i drept să ia pămîntele altora. Nu-i drept, și se duce. Seceta asta, pe care o simte plutind în cerul fără nor al munțelui, îi poate aduce turma dacă ia cucuruzul de la Ilie Jura.

— Am coborît pentru cucuruz, Voico !

— Nu te mai satură Dumnezeu.

— Du calul în grajd.

— Ați trecut pe la Iconia ?

Scordilă tresare. Bate armăsarul pe gîtul încordat. L-a cumpărat de o săptămînă din Pecinișca. Sur rotat, cu glezna subțire, rotund. Sforăie pe nările de catifea. Își rotește ochii înroșiți. Ciulește urechile.

— Haida, Voico ! Adapă-l mai amînat. E-ncintat și-i musai să cobor.

— N-ai răspuns.

— N-am ce răspunde.

Voica apucă armăsarul de sub zăbală, cu mîna albă, voinică. Armăsarul sforăie înciudat. Holbează ochi răi. Voica strînge zăbala. Scordilă rîde și intră în casă cu dăsagii.

— Hai, mă drace, ocărăște Voica.

Nu-i place armăsarul. Are o privire rea, furișă. Mușcă cînd nu te aștepți. Scordilă s-a schimbat de cînd s-a întors Pătru. E alt om. Mai închis în el. Mai hameș după bani. Și-acu, de la o vreme, de cînd e ea greoane, i se pare că se ține de călcîiele Iconiei lu Stîngu Tauru. Și ce-au ei doi, Scordilă și Ilie Jura, de-i dau zor cu seceta? Ce vor ei de la secetă? Și ce vor să facă la noapte, în luncă? Pătru! Asta era.

Bagă armăsarul în grajd. Vor să oprească vremea? Proștii! S-apleacă. Ia o mînă de fîn, să-l buciume. Armăsarul se repede să-l muște pe Suru. Voica strigă la el. Se grăbește, și dracu ăsta o ține în grajd. Îi dă un pumn sub pîntec. Armăsarul nechează scurt. O izbește cu piciorul în burtă. Lovitura o doare în creier. Se-năbușe. I se pune o ceață pe ochi. Armăsarul dă s-o muște. Voica se clatină. Caută sprijin. Știe că trebuie să iasă dintre stănoage. O trec nădușelile. Se clatină. Mirosul de grajd îi sfîrtecă măruntaiele. Vede lumina albastră a înserării. Icnește. Iese afară. Se sprijină cu spatele de zid. Ar vrea să-l strige pe Scordilă, dar buzele uscate hîrîie aspru alt nume:

— Petre! Mor, Petre! Petre, n-auzi? Mor!

Se lasă ușor pe lîngă zid, în patru labe. Cineva îi umblă în pîntec cu un cuțit. Se tîrăște în lungul grajdului. Cîrpa i se desprinde. Părul negru, lucios i se năclăiește de sudoare. Geme greu. Se oprește. Vede grămada de gunoi fumegînd îmbietor la cîțiva pași în dosul grajdului. Își adună puterile. Se tîrăște pe gunoiul călduț, mirosind iute a ud de cal. Geme sfîrșită. Durerile îi sfîrtecă pieptul. Se răsucește pe spate. Nu-i mai pasă de nimeni și de nimic. E toată chin. O sfîrtecă de vie. Rămîne acolo, cu ochii albaștri căscați, plini de spaimă, în vreme ce, din Sglivăr, seara de aprilie coboară ușoară și diafană...

Scordilă se uită mulțumit prin odaie. De cîte ori vine din munte, de atîtea ori i se pare că intră într-o casă

nouă, de mult rîvnită. Culoarea albastră de pe mobilă s-a învechit atît cît trebuie. Pipăie colțul patului. Luciul șters al lădoniului. Îi saltă capacul. Scoate un cojocel nou, de blană. Îl miroase lacom. Mirosul de piele proaspăt argăsită îl încîntă. I l-a cumpărat de Paști. Lucrat în cusături de cel mai meșter cojocar din Caransebeș. Ridică niște poale. Niște cearșafuri de cînepă țesute de Voica. Mîinile tremură ușor cînd apucă teancul de bancnote, legat cu sfoară, așezat pe fundul lăzii. Bani cîștigați astă-iarnă din sîmcea și din rindea. Îl așază la loc. Caută după tutun. Își răsucește o țigare. Iese în tîrnaț. s-o vadă pe Voica ducînd caii la apă. N-o vede. Ușa grajdului e-n lături. „Muierea asta e numai cu gîndul la politică", își zice. Se duce la grajd cu pași leneși. Nu-i. Armăsarului nu i-a pus fîn. Intră între stănoage. Coboară o furcă de fîn din pod, vede urmele de sudoare de pe spatele rotatului și se gîndește unde-o fi umblînd muierea lui, de nu-și vede de-ale ei. Buciumă spinarea rotundă, cu păr lucios. Armăsarul își întoarce capul și-l prinde cu dinții de poala cămășii. Rînește. Pe urmă iese în prag și se uită la casa pustie a vecinilor. Din deal se aude glasul Năstăsiei lu Pițu. Strigă la copii și-i afurisește. Pe urmă nu se mai gîndește decît la pruncuțul lui, care o să fie fecior și pe care o să-l poarte în munte de fraged, la oile lui. Atunci are să aibă oi, să-l deprindă cu băcia, că nu-i nimic mai frumos pe lume decît să stai la plai cu mioarele, să te dezmierde vîntul, să n-ai altă grijă decît turma și alt stăpîn decît soarele... Se întunecă. Voica nu-i. S-o fi dus la a lu Pițu. Aude un geamăt neomenesc în spatele grajdului, un geamăt frînt, o opinteală sălbatică, dă fuga și-o găsește pe Voica într-o baltă de sînge negru, rezemată de gunoi, cu capul căzut pe un umăr, cu picioarele desfăcute, cu poalele scoarță, și între poale — un ghem vînăt de carne, cu capul ciudat, lunguieț, răsucit nefiresc.

— Taie-i ața, Scordilă, geme Voica sleită.

Scordilă scoate sîmceaua ca-n vis. Se lasă-n genunchi. Se năclăiește. Mirosul de sînge îl îngrețoșează. Taie ața, apucă lacom ghemul de carne, îl ridică, îl ascultă, îl scutură; brațele copilului se desfac și atîrnă moi,

buzele vinete rămîn mute. O muscă dă tîrcoale feței mici, zbîrcite. Scordilă îi suflă în gură, îl întinde, tremură tot, se uită pierdut la Voica, la cer, geme-n el, și peste curte trec umbrele dese ale serii.

13

În peticul de iarbă dintre biserică, Ramna și gardul de zid al postului de jandarmi e tras camionul acela verde, ciocănit, cam într-o rînă, cu tabla cabinei peticită, cu masca motorului turtită, fără un pneu la roata dinapoi, care i-a intrat în viață la nedeie. Pătru ar vrea să-l mîngîie. E înduioșat. Camionul hîrbuit are în el ceva de veteran. E car de luptă. Asta e. Șoferul pufăie din țigară, așezat pe scară. Momîrlă, încins, cu cizmele lustruite, îi spune tare :

— Nu știu dacă-i legal ce vreți voi. Meseriașii din sat au să facă întîmpinare. Atunci ?

— Să plece don' sergent-instructor ! strigă Sîngerete. Eu mi-s covaci. Plătesc calfe. Cărbuni. Plătesc dare. Ăștia-mi iau pita de la gură.

Mic, ras în cap, cu nasul mîncat de sifilis, c-un ochi căscat, urduros, cu porii îmbibați de praf negru, Sîngerete cu cei patru feciori ai lui și cu două calfe se-nghesuie lîngă mașină.

— Nu pot lua nici o măsură pînă nu vine șeful de post. Dumneata, meștere, ești în drept să protestezi. Dumnealor nu sînt înscriși în registrul Camerei de muncă și comerț. Nu plătesc impozite.

— Nici bani nu luăm, spune șoferul.

— Așa că eu zic : sînt ilegali. Asta-i !

— Cam cum vine ilegali ? Cam ca pe vremea lui Antonescu, jandarmule ?

— Bă, tu ești marinarul ăla care o luă pe cocoașe ? Ia vezi... Ăștia nu uită.

— Bine că te-ai întors, tovarășe Calelungă ! spune cineva de sub mașină.

— Ce-i, bă Petre ? Îți veniră pretenii ?

— Venit.

— Uite-l și pe don'primar. El hotărăște... Ăsta te bușî, marinarule. Așa că... am onoarea.

Rînjește. Se-ntoarce la post. Stîngu coboară din Cruci. Se leagănă-n șaua înaltă de lemn, acoperită cu țol albastru de lînă. După el vine Iconia, cu cocia plină de scule. Mînă-n picioare. Îi zîmbește. Pătru abia-și stăpînește zîmbetul. „Stîngule, diavole..." În cocie, la șireghe, stă Ianoșel Ion.

— Îl torpilez, se-ngălbenește Calelungă.

— Ba !

— Ce, mă ? N-a asmuțit ăsta satul pe noi ?

— Lasă-l.

Vine lîngă ei un bărbat cărunt, încins cu șorț de piele peste cămașa cadrilată. Aduce o vadră cu apă de la Ramna.

— Zîmbește-i ! Hai, Calelungă, zîmbește-i, dacă-ți spune tovarășul secretar.

— Zici să-i rînjesc, Petre ?

— Ba bine că nu ! Dă-i și mîna. Poftește-l.

— Gabaritul și hubloul mamii lui de fascist... Cu ăsta, ca-n Baltica. O rafală, și amîndouă la drum.

— Fă ce ți s-a propus, spune dur omul cu șorț de piele.

Calelungă ocolește mașina.

— La noi vii, primarule ? strigă el.

Stîngu trage de frîu.

— Spuse Pătru c-aduce maistori. Acu-ncepe munca și n-am ce-mi lipsește.

— Noi sîntem maistorii. Ne mai cunoști ?

— Oho !

Se strînge lume. Din vale. Din deal. De pe uliță. Pe lîngă primărie. Pe lîngă pod. Nu s-apropie. Ascultă. Copiii, în față. Muierile. La urmă, în grupuri, bărbații. E pe-nserat, și ziua de la sfîrșitul lui aprilie își joacă luminile peste munți.

— Pace ?

— Pace, rîde Stîngu. Conziliu ăsta de inițiativă m-o bolînzit. Că vin maistorii să ne ajute. Că maistorii așa. Că maistorii pe dincolo. Trage, Iconie, cocia. Voi ăia, ce stați ? Trap după hîrburile voastre.

Își împinge calul spre Pătru.

— Mă duc în vale. Am o treabă... Se pleacă-n șa. Îi suflă : Plătesc din polița aia în alb, Petre...

Pleacă la trap bătut. Iconia trage cocia lîngă camion. Calelungă se uită ciudat la Pătru.

Poliță-n alb ? „Reflectorul mă-si de treabă ! Holbează telescoapele, își zice Calelungă. Ăsta-i momeală grasă pentru somn de o sută de chile, nu pentru plevușcă."

— Cum de-a știut că venim, Petre ?

— La asta mă gîndesc și eu.

— Gîndește-te bine, rînjește rău marinarul. „A fost o dată o momeală", cîntă gros. I se proptește în față. Cunoști cîntecul ?

Pătru îl suduie de născătoare pe Stîngu. Își bate joc de viața lui. Se liniștește cînd îl vede pe Lungulescu, cu cocia plină de hîrburi. După cocie — Brîncuță. Vichente. Mărtin și Pițu cu altă cocie, de la sindicat. Sergiu Bloch. Toată celula. S-aud muierile sfătuindu-se. Un glas de bărbat.

— Du-te, Oaro, după coasele alea.

— Oaro ! Oaro ! Spune-i la a mea să-mi aducă coasa. Și săpile.

— Așa-i la munte, tovarășe Calelungă. Se află. Uite-i pe-ai noștri... Cîntecul cu momeala să mi-l cînți altă dată.

Dinspre Globurău s-aude ropotul des al unui galop. Vine Guga, călare pe păr. Fără frîu. Urcă la moș Argintaru, fără să se uite la ei. Doi muncitori instalează o forjă pe rotile. Sus în camion, o fată zveltă, cu părul în bucle aurii legate sub un tulpan roșu de muselină, întinde celor de la forjă cîteva unelte.

— Gata transmisia, tovarășe Vîlcean ?

— Gata, Calelungă, răspunde cel culcat sub mașină.

Pătru se-nvioreză. S-apleacă sub camion.

— Tovarășul Vîlcean ? Gheorghe, n-auzi ? Aici e Pătru, mă.

Omul se răsucește pe pîntec. Iese de sub camion.

— Nu-s Gheorghe. Grigore mă cheamă.

E tînăr. Fața — în colțuri. Sprîncene dese. Negre. Frunte lată. Luminoasă. Are o aluniă în obrazul drept, care-i îndulcește privirea. Tot felul de a fi. Ca Gheorghe. Cînd era mai aspru, la atac, aluna aia îl făcea să pară sfios. Blînd.

— Dacă dumneata nu eşti Pătru C. Dragalina, eu nu sînt fratele fratelui meu.

— Nu mai vorbi ca-n romane, taie Calelungă.

— Ăla din poză?

— Ăla din poză, cu beretă de *marinel*, că alta n-a avut cea' Gheorghe la el.

Îşi strîng mîinile. Pătru e dintr-o dată uşor. Lungulescu vorbeşte cu muncitorii. Descarcă cocia. Iconia se înfoaie şi strigă:

— Cînd plăteşti, Petre, ce-mi rămăseşi la priveghi?

— Sub sară, Iconie! Sub sară.

Nişte muieri chicotesc. S-apropie. S-apropie şi bărbaţii.

— Coboară ăia de Sub Pogara, Petre, spune Piţu.

— Din Valea-Lungă.

— Ion Sglivăr zice că în sara asta e aici, cu tot neamul.

— Vin să fie hodiniţi mîine.

— Mie nu-mi pasă, strigă Sîngerete. Iese din spatele maşinii. Mie să-mi spuneţi de ce aţi venit să-mi luaţi pita de la gură.

Muncitorul cu şorţ de piele, care adusese apă de la Ramna, aprinde focul în forjă. Peste piaţă se răspîndeşte mirosul iute al cocsului.

— Mie să-mi spuneţi...

— Ia mai taci, Sîngerete! se aude un glas domol. Lei şapte piei de pe om, să-i lipeşti o trupiţă.

— Nu se găseşte oţel, se îneacă Sîngerete.

Ochiul holbat, cu pleoapa de jos căscată, sîngerie, îi lăcrimează.

— Dă-te, mă, în fras, şi taci, n-auzi?

— Lasă viaţa să curgă firesc, îi spune în treacăt cel cu şorţul de piele. Las-o...

Are ceva plin. Statornic. Ceva greu şi apropiat. Îi place. Calelungă îi prea iute la limbă. Cum vine aia să curgă firesc? Muncitorul îi face cu ochiul. E cărunt. Tuns scurt. Cu şanţuri adînci săpate la colţul buzelor. Pe frunte. Mustaţă groasă. Sură.

— Lasă oamenii să spună dacă-i bine ori ba... Şi fii atent cum desfăşurăm discuţia. Mai tîrziu.

Pătru se uită în jur. Lumea se-ndesește. Gheorghe Belcotă se apropie încet, din vale. O fi fost în Nigiugini, la sălaș. Domnișoara Baby, telefonista, își scoate zulufii pe fereastră. Se ține fată mare. E cam trecută. Acum rîde, tare, să fie auzită, și spune :

— Vai, domnule Paraschiv !

Dom' Paraschiv se saltă pe vîrfurile pantofilor sub fereastra telefonistei. Șoptește ceva. Pescuiește grijuliu un fir de păr căzut pe umărul sacoului sport.

— A dracului iapă ! bufnește de la fereastra dispensarului moașa. Trîntește geamurile. Telefonista se face că nu aude.

— Să-ncepem, mă oameni, spune Calelungă.

Se suie în camion. Abia atunci vede Pătru că osia din spate a mașinii e suită pe chituci de stejar. Scoate o husă mînjită de ulei de pe un strung mic. Grigore Vîlcean cu șoferul cărunt deschid oblonul lateral. Trec o curea de transmisie pe tamburul fără cauciuc al roții. Șoferul pornește motorul. Calelungă dă drumul la strung. Piața se umple de un bîzîit subțire. Vesel.

— Ziceai să-ți lipesc osia aia pentru sindicat. Nu ți-o lipesc, că și așa n-are să țină prea mult. Vă strunjesc alta.

Pătru știe că n-are nici o osie de lipit pentru sindicat, dar răspunde grav :

— Fă cum vrei dumneata.

Întinde sapele de acasă lui Grigore Vîlcean. Atunci, Sîngerete i se repede în piept. Îl lovește cu pumnul peste braț. Năvălesc și feciorii. Sîngerete gîfîie. Trage de o sapă.

— Pită mamii tale de comunist, că numa tu i-ai adus pe ăștia...

— Lasă, mă Sîngerete, sapa, spune Pătru, domol. Și tu, ăla, vîră sîmceaua la loc, că vă chem în fața sindicatului.

Muncitorii tac. Așteaptă. Prislopenii sînt de piatră. Pătru îi întoarce spatele. Sîngerete, plin de bale, cu ochiul holbat lăcrimînd, înjură scîrnav printre dinți. Se răsucește pe călcîie. Pleacă urmat cu cei patru feciori și de cele două calfe.

— Ai văzt ? spune cineva.

— Dacă nu vin cocișii de la sindicat la el, gata! Muncitorul cărunt de la forjă întreabă :

— Care are trupițe de lipit? Ori cormane?

14

Cineva aduce o semănătoare Stopper. Hîrb ruginit, fără o rotilă. Iancu Vichente — o prășitoare cu cuțitele rupte. Muncitorul de la forjă se dezbracă pînă la brîu. Flăcările iuți, violete îi joacă pe pieptul păros. Pe umerii rotunzi, lac de apă. În foc se-ncălzește la alb un fier de plug.

— Vedre spoiți? întreabă un glas de muiere.

— Spoim, răspunde fata, căreia Grigore Vîlcean îi spune Marișca.

Strungul macină mărunt, dintr-o bucată lungă, albăstruie, de oțel. Un muntean necunoscut, cu barba crescută, stă lîngă Calelungă în camion. Se uită la strung.

— Dacă nu veneați, era musai să mă duc la Orșova după osie, și n-am bani de tren.

Se-nsară. Peste Ramna trece o răgace. Bîzîie din aripi. Urcă pe verticală peste coamele negre ale teilor din fața bisericii. E bine, își spune Pătru. Stă lîngă forjă. Îl strîng oamenii.

— Și zi-i, mă a lu Nică, mîine?

— Mîine, cea' Negulescule.

— Nu vă lasăăia, Petre!

— E lege.

— S-a făcut în toată țara, spune muncitorul gol pînă la brîu.

— Acolo e altă *setuație.*

— Asta cu iugărele mari trecute-n iugăre mici ce *setuație* e, mă?

— Lasă-l pe Pătru să răspundă.

— A aprobat județul. Ministerul.

— De unde știi, mă, c-a aprobat?

— Vin mîine delegații.

— O fi.

— Da cu Goanță?

— Te rămase Goanță, Petre.

— Zice că ți-o băgat conzilieru pumnu-n gură, de te-necai dacă nu era Stîngu.

— Al dracu' conzilier! rîde Pătru. Altceva mai știi, mă?

— Dă-l dracului. Nu-l cunoști pe Ambrozie?

— Sanitar. Ce, e combatant, ca alții?

Încep să bată clopotele bisericii. În dungă. Prelung. Dureros.

— Parc-ar fi la foc.

— O la mobilizare.

— Iar le-ncurcă dascălu.

— S-o-mbetat, diavolu!

Pătru ciulește urechea.

— Bing. Bing. Bang. Bing. Bing. Bang.

Mereu la fel. Gheorghe Belcotă își face loc lîngă el. Arată cu capul spre munte. Muncitorul se uită la ei pe sub sprîncene. Ascultă și Calelungă.

— Îmi povestea frati-miu... cea' Gheorghe.

— Pe unde mai e?

— Secretar de partid la oțelării. La Reșița. Povestea cum atunci, la Turda... dumneata, cu o pușcă mitralieră...

— S-o-ntors plotoner. Plin de decorații.

— Așa-i.

— Petre, să vii pînă la post...

Amăriuții își biciuie cizmele cu harapnicul. Nu-i place că-l cheamă. Îi place aici. În zarea de lumină verzuie, oamenii par săpați în ceară. Stau cu ochii pe forjă. Pe mîinile muncitorilor. Pe strung. Sînt trei grupe. Una lîngă camion. Alta aici. Cealaltă — unde tocmește Spiridon coasele. E lăcătuș mecanic. Acolo s-aud rîsete. Chicote vesele de muieri.

— Dacă te cheamă, du-te, Petre, spune Belcotă. Adusei niște grape. Niște tuciuri.

— Drumuuuu, drumuuuu, măăă! Drumu!

— Hu, hu, huuu!

Pocnete de pistoale. Vin la galop trei cocii pline. Urcă zuruindu-și rafurile pe drumul de piatră. Caii sînt gătiți cu panglici. Trec în goană peste pod. O iau pe ulița bisericii, învăluite în praf.

— Peținori la Domnița lu moș Argintaru.

— Acu, primăvara?

Chiotele și pocniturile se-ndesesc. Pătru se duce după Amăriuții, la post. Jandarmul se uită-n piață pe geam.

— Sînt jandarm bătrîn, mă ! N-auzișsi clopotele ? Popa rîse dacă-l întrebai. Zise că i se-mbătă dascălul. Ăla-i tras de om beat ?

— E semnal, domn' plutonier-major.

— Pentru cine, mă ?

— Muntele.

— ...tu-i vascrisu mă-si...

Face un salt pînă la ușa dormitorului trupei. O deschide dintr-o smucitură.

— Ce faci, mă Momîrlă, aici, tămîia ta de informator ! Mă, n-auzi ?

— Raportez.

— Ce să raportezi, Momîrlă ? Marș în patrulare, după ordin ! Să nu te-ntorci decît mîine seară, că...

Momîrlă salută. Pleacă liniștit.

— Nici măcar nu se mai ascunde. Văzuși, Petre ? În post e întuneric. Pe domn' plutonier trebuie să-l tragem în partid. Și-au dat actele Paraschiv. Notarășul. Doi dascăli tineri. Pavel Lala. Moașa. Pe asta, Gruiescu de la plasă i-o vîră pe gît. Mai rămîne să-și dea cerere Stîngu Tauru, Momîrlă. Ori socru-su. Guga.

— Îți spusei eu că se-mpute, Petre ? Parcă-i o mînă de fier, care-i apără, mă, pe legionari și-ncurcă lucrurile.

— De asta m-ai chemat, dom' șef ?

— Am ordin să mă prezint pînă la ora douășpatru la plasă. Cu însoțitor. În ținută. Cu cinci încărcătoare. Cu sabia.

— Și mîine ?

— Mîna aia, Petre. Lăsai trei jandarmi la post. Le dădui consemn să stea la ordinul tău. Făcuși război. Ești plutonier. Descurcă-te. Astă-iarnă făcui raport să-mi dea un pluton. Curățam muntele. Le aflam gazdele prin sate. Legiunea zise că-i problemă de stat. Îmi arse o mustrare scrisă că nu raportai ierarhic.

— Clopotele. Trei cocii cu feciori nu se știe de unde. Ăia din luncă. Cu topoare. Cu arme. E limpede.

Intră un jandarm.

— Să trăiți, dom' plotoner! Căruțele o luară spre moara lui Pavil Lala. O parte din flăcăi rămase la Argintaru.

— Continuă observația. Știi cui raportezi?

Jandarmul s-apleacă spre Pătru. E cel de atunci, cînd cu Guguleștii.

— Știu, să trăiți!

— Muncitorii să doarmă în camion dacă nu vor în post. E mai bine în camion. Aici vă prinde ca pe bursuc în vizuină. Ăștia trei ostași vă fac siguranța. Acum încalec, să fiu la plasă. Poate prevăd ăia tulburări de-ntîi Mai.

Cineva bate în geam. Amăriuții deschide. Calelungă își sprijină brațele tatuate de pervaz.

— Îl anchetezi, dom' major? Anchetează-l, frățe, cît o să mai poți.

— Du-te, Petre, spune sleit Amăriuții.

— Ar fi bine să-ți faci o cerere, dom' plotoner. O autobiografie.

— Ce, mă?

— Să te-nscrii la noi... Mai gîndește-te, spune Pătru destul de tare, să-l audă Calelungă.

Afară tropăie caii patrulei. Prin fața geamului trece Momîrlă, urmat de un jandarm. Pătru iese din post.

— La ce te-a chemat? întreabă Calelungă rece.

— Să-ntocmim planul de apărare, răspunde Pătru.

15

Oamenii vorbesc tare. Trag cociile lîngă gardul postului de jandarmi. În fața primăriei. A poștei. În malul jos al Ramnei. Coboară mereu. Cîte o vale cu copii cu tot, încărcată în cîteva cocii lungi de munte. Alții vin călări. Au coasele în teci de lemn. Fără dîrjale. Mai ales coase aduc. Se strîng în jurul camionului. Pătru se trage sub salcîmul crescut în coasta gardului de zid. Pe malul Ramnei. Apa trece neagră, cu stelele în ea. Aici era ziua întîi. Pămîntele. Nu toți ăștia care coboară din munte sînt îndreptățiți. Puțini îndreptățiți are Prislopul. Puțin pămînt de dat. Sînt rudele îndreptățiților.

Verii. Cumetrii. Vecinii. Nu pentru pămînte vin ăştia. Vin să vadă cu ochii lor legea nouă. Pe ăia care cutează să intre în averile popii Barbă Neagră. Ale Guguleştilor. Ale lui Ilie Jura. Pătru aude tot murmurul pieţei. Prinde din zbor frînturi de vorbe. Oameni vin să-i vadă pe ei. O ştie şi pe asta. O aude. Coboară muntele, să vadă ce se-ntîmplă. Ce-au să facă unii. Ce-au să facă alţii. Au luat ei nişte legi. Literă moartă. Le-au vîrît în inimi. Le-au vîrît în Prislop. Acu legile umblă singure, pe picioarele lor. Scot oamenii din munte. Tulburã Prislopul. Muncitorii bat cu ciocanele pe un ilău coborît din maşină. Calelungă lucră la strungul luminat de un petromax. O bătrînă porunceşte cu glas hîrîit :

— Du-te, fato, şi adă un ol cu lapcie pentru oamenii ăştia, că-s lic de apă şi le-o fi săcie.

— Ce-o fi mai cu omenie ? întreabă Belcotă. Să umbli cu automatele, ca hăndrălăii, cum umblă neamul meu profesărul, de zice că-i învăţat ; ori să baţi fierul de plug cu ciocanul ?... Altfel cum să-şi scoată omul pita din pămînt ?

Stă lîngă forjă. Îi dă ajutor muncitorului cărunt. Flăcările-i joacă pe căpăţîna rasă.

— Mă gîndeam că acu vine coasa şi n-am cu ce, spune unul din întuneric.

— Are Ilie Jura niscai coase.

— Şi Bimbi ăl mare.

— Scumpe foc.

— Sînt ele de toate. Şi coase. Şi pluguri. Le ţin capitaliştii în depozit, spune muncitorul.

Scoate fierul de plug cu cleştele. Fierul alb-portocaliu taie noaptea, scînteind. Zboară pe ilău. Muncitorul îl frămîntă cu ciocanul din lovituri repezi.

— Ăsta-i mai meşter ca Sîngerete.

— Are putere, nu glumă !

— Dă-i, maistore.

— Dă-i pînă-i cald.

— Păi de ce ziceai că ţine capitalistul coasele, dacă avem lipsă de ele ?

Îl umple o căldură neaşteptată. Necunoscută. Poate i-ar fi plăcut să fie acolo lîngă ilău. Lîngă forjă Să le explice cum e cu alianţa. Să cîştige ce-a pierdut

la adunarea de la joagăr, cînd era plutonier, da nu era comunist. Așa, lucrurile sînt firești. Știe că e și el în noaptea asta. Undeva în adîncul lucrurilor. Al oamenilor. Al întîmplărilor. E acolo, după cum e și aici, să gîndească. Să se bucure... Grigore Vîlcean stă rezemat de caroseria mașinii. În spatele strungului. În umbră. Uite-o pe Marișca. Trece repede pe lîngă el. Sé apleacă și-i dă o gură. Din zbor... Pătru e fericit. Parcă l-ar fi sărutat pe el o muiere necunoscută. A ieșit din întuneric. L-a sărutat. A pierit în întuneric. Calelungă mută petromaxul pe cabina mașinii. Îi micșorează flacăra. Sare jos lîngă Vîlcean. Îl ia de umăr și-l împinge încoa, spre Ramna. Ajung la apă. La cîțiva pași mai la vale. Se lasă pe vine. Se răcorește pe obraz. Pufăie.

— Ce zici de secretarul ăsta de organizație? Omul jandarmului, reflectorul ei de treabă! Omul primarului.

— De unde știi?

— Mi-o spuse unul... Ține pe fata unuia, Guga. Țărănist. Chiaburoiul chiaburoilor.

— O fi vreo calomnie. Parcă ai fost la el acasă...

— Fost.

— Și?

— Lipit.

— Atunci?

— Ce-are cu jandarmul?

— Ia nu-i mai băga pe toți într-o oală. A luptat cu frati-miu. Curat ca oglinda.

— Știi tu, bă mucea, ce-nseamnă pentru ăștia averea? Pămîntul? Dacă-l joacă socru-su?

— Ești cam sectar. Care ăștia?

— Muntenii.

— Nu prea cunoști la oameni, tovarășe Calelungă. Și mai ales ai un dispreț prostesc pentru tot ce nu-i marinar.

— Ia balansează mașina, băiețică! Cînd eu făceam legătura cu Spania roșie, tu îți tîrai, bă, ceva prin țărînă.

— Cred că nu ești grozav de bun pentru munca la sat, tovarășe Calelungă, spune aspru Grigore Vîlcean. Prea-i iei pe toți pe... torpilă.

Calelungă se culcă pe pîntec în malul apei. Își vîră capul în Ramna. Pătru-și lasă ceafa pe trunchiul salcîmului. E dintr-o dată gol. Uscat.

— Să nu ne scarpine legionarii cocoașa, pufnește marinarul. Nu-mi plac mie muntenii, și pace! N-ai auzit clopotele?

— Ce-i cu clopotele?

— A fost un semnal, tovarășe Grigore, spune Pătru. Cei doi vin lîngă el.

— Ai auzit?

— Am auzit, marinarule!

— Dacă nu-i adevărat, iartă-mă.

— Cine-ți spuse?

Calelungă se uită la careul de fețe luminate violet de flăcările mărunte ale forjei.

— Unul. Nu-l văd.

— Jandarmul e cinstit. Umblă după dreptate.

— O fi... Ascultați aici un matroz de cursă lungă. Facem treabă, da-ncet. Aici vii cu mitraliera. Amîndouă la drum. Revoluție ca-n flota din Baltica. Asta-i linia.

— Vezi să n-o mai spui și la alții. Scoate-ți-o din cap și urmează linia partidului, tovarășe Calelungă.

— Cum e cu capitalistul ăla? spune un glas răspicat. Mă, pe ginerele meu nu-l văzurăți?

Pătru se strînge-n el.

— Uite-l și pe socru-meu, tovarășe Calelungă... Hai să vedem ce vrea.

— Petreee! Tovarășe Pătru... Venii cu obștea. Bună sara la toată lumea. Hai, tată, să te cunoști cu tovarășii. Ce-i, Gugo? Gata cu pămîntele!... Auzii că veni un conzilier... Norocu ăl bun, tovarăși. Mi-s Ion Sglivăr. Ăsta-i tata. Ăia din urmă — frații. Cumnatele. Verii. Văruicile... Floare, Rujo, Ană, Dobrițo! Treceți aici.

Din întuneric ies niște femei înalte. Ion Sglivăr îl vede. Îi întinde mîna.

— Uite-l, Petre, pe tata.

— Hu-hu-hu, rîde moșul. E mic. Crăcănat. Vîrît pînă la genunchi în obiele. Are nasul vînăt. Lung. Încovoiat pe stînga. Mustața — perie. În vîrful nasului — un neg plin de păr. Pe cap — clăbăț din blană de lup. Tu vrei să iei pămîntele lu moș Argintaru? Ai coraj, Petre!

Și minte. Dacă avem minte, i le luam eu. Și după ce le iei, ce faci, mă? Ni le dai nouă! Și? Pe urmă ne scrii la colhoz? Cu pămînte cu tot?

În piață se face liniște.

— Ba bine că nu! se bucură Guga.

Moș Sglivăr se răsucește în opincile de anvelopă.

— Dacă rămîneam acolo, azi nu-ți mai vedeam botul de enot. Știi, măi, ce-i cîinele enot? Nu știi, că ești prost. Am luptat în gărzile roșii. Că ne-a luat pe ăi de-am vrut. Eram *prinzioner* în lagăr, pe Kama. Pe urmă am fost la Moscova, la școală. Stăteam în odaie ca un chinez. L-am văzt pră Lenin. Dacă faci colhoz, să mă pui președinte, Petre.

Moșul îl privește cu ochi mici. Șireți. Vîrîți adînc sub arcade.

— Ăsta-i tata, Petre, spune mîndru Ion Sglivăr.

— Văd ș-un matroz, se bucură bătrînul. Trăiască flota roșie... cînd strigam eu așa, tu ăsta matrozu tăceai chitic în pîntecu lu mîni-ta.

Grigore Vîlcean îi dă un cot marinarului.

— Descurcă-te, tovarășe Calelungă, și... amîndouă la drum.

— Hai, Petre, c-am o vorbă.

— Spune-o aici. Ni-s între prieteni.

Guga-i caută privirea.

— Nu te temi, Petre?

— La ce să mă tem?

Oamenii se-ndeasă în jur. Muncitorul de la forjă lasă ciocanul.

— Te lapezi de pămînte? Tocmai tu?

Pătru simte oțelul vorbelor tăindu-l la inimă. Prinde în coada ochiului obrazul încordat al lui Calelungă. Muncitorii se strîng lîngă camion.

— Lasă vorbele în doi peri.

— Mă gîndeam că nu-i frumos să te lapezi de zestrea Mădălinii, pe care ai primit-o, pentru trei sute de oi, cîte-ți dă Stîngu să mergi cu liberalii. Să le spui și ăstora cît îți dădu Goanță și Bimbi ăl mare ca s-aduci conzilieru... Ăsta-i, mă oameni, ginerele. Ginere de sîlă și de scîrbă, mă!

— Taaaci, Gugooo, taci ! țipă o muiere din întuneric. Varsă lături, tu-i mama lui, că n-a putut să-l cumpere... Eu nu știu cum o pus-o pe Solomia s-o cumpere pe Magdaliena ? Că venea, săraca, la mine și plîngea de rușine... Taaaci, arde-te-ar focu de hameș și de lotru !

— Cînd te-oi însemna la mir, aici muști țărîna, Gugo, tună din Ramna glasul lui Stîngu Tauru.

— Pielea de pe noi ai tras-o, cînd ăsta era în bătaie.

— Mi-ai scris zile de lucru pînă la Sîn Petru, pentru un sac de mălai, nu te-ar mai răbda pămîntu !

— Lasă-l, Gugo, că-l apără muierile, spune cineva.

— Le coțopenește pe la conziliu, de aia-l apără.

— Unde ziseși că-i dai zestre Mădălinii ? întreabă Pătru liniștit, da-i vuiesc tîmplele, îi zvîcnește sîngele-n urechi și se stăpînește greu să nu-l amestece cu țărna.

— Lunca. Partea aia scrisă la voi.

— De unde știi care-i scrisă ?

— Nu-mi spuseși tu ? se miră Guga.

— Așa era și în Rusia, rîde moș Sglivăr. Își vîră nasul cu neg între Guga și Pătru. Acolo îi zicea *predatel belogvardeeț* [1]. Îl prindeau și-l puneau la zid. Atît.

— Vezi să nu te iau în boată ! mîrîie Ion 'Sglivăr.

— Știi că te-ar putea da în judecată ? întreabă Grigore Vîlcean.

— Lăsați-l, spune Pătru.

— Dacă-i așa, Petre, s-aduceți armata, mă. Nu le dăm fără armată... Voi ăia cu cămionul... D-abia mîine începe propaganda electorală. O luarăți cu douăsprezece ceasuri înainte. Nu-i legal. Am să anunț comisia politică județeană.

— Ești deștept, catargul tău de...

— Sînt, mă. Așa că, Petre, te linsăși pe bot de zestre. Rămîi între ăștia, ca să nu-ți pară rău la noapte.

— Dați-le peste bot la *bolșovici.*

— Vă fură mințile cu o lipitură de coasă.

— Ăsta strigă... Puneți mîna pe el !

— ...tu-i buricu lui ! Scapă.

Oamenii se frămîntă. Guga vine mai la lumină. Se-ntîlnește cu Stîngu.

— Iconie, urc pînă-n Cozia. M-așteptați aici... Gătat-ai ?

[1] trădător albgardist (n. ed.)

— Mai am tuciurile alea, răspunde cîntat muierea.

— Să ţineţi rîndu şi omenia, spune Stîngu. Tu, Gugo, dacă vrei să stai la post mîine, zi-i înainte.

Spune vorbele atît de liniştit, încît Guga înjură printre dinţi şi se duce. Cineva-l fluieră. Pătru îşi şterge fruntea. Sudoarea rece îi curge în şiroaie pe spinare. Ar vrea să sfîşie. Să omoare. Nimic nu-l loveşte mai rău, mai dureros, decît vorba scîrnavă. Decît minciuna. Nu ştie să se ferească de ea. De plumb, da. De carul de luptă, da. De sîmcea, da. Înţelege ce citeşte Bimbi ăl mic la cercul de lectură. Înţelege ce scrie în ziar. Înţelege oamenii. Îi simte. Minciuna, vorba cu tîlc, lucrurile astea care îl înconjoară ca şerpii, reci şi umede, toate astea sînt peste puterile lui.

— Nu-ţi zisei eu ?... îi şopteşte Ion Sglivăr.

Îl apucă o ură cumplită pe Mădălina. O-njură scîrnav.

— Ce-i cu capitalistul ăla, tot n-am priceput. De ce să ţină el coasele ?

— Ca să te înverşuneze pe dumneata. Să arunce vina pe comunişti şi pe ruşi. S-aştepte pînă cînd îţi crapă buza după o coasă şi apoi să i-o plăteşti cu un car cu mere, ori cu o oaie, că banul îl făcură ei praf, răspunde muncitorul cărunt, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Aşa-i.

— Are dirept.

— Ce-i banul ?

— Ia adă trupiţa aia.

— Domnule, da sapa mea n-o faci ? Fii bun, că n-am cu ce mă duce la copăit de cucuruz şi mă scrie domnu părintele pe ţîdulă.

— Ia-ntrebaţi, mă, la ce-au venit ?

— Care-i ăla ?

Glasul s-aude din altă parte.

— Numa aşa, că ne iubesc ei ?

— Asta-i după plan.

— Vă fură minţile.

— Vă scrie pe ăştia care v-aţi tocmit sculele.

— Pe urmă, la colhoz cu voi !

Sînt cîţiva pierduţi în întuneric.

— Nu vă spuneam eu ?... hinchinește moșu Sglivăr. Așa era și în Rusia.

Oamenii n-ascultă glasurile. Se înghesuie lîngă parapetul de piatră al podului. E cam tîrziu. Muierile de pe văi s-au tras pe la cocii. Cele din sat se duc spre case. Torăie pe uliță. Noaptea e luminoasă și rece. Grigore Vîlcean îl ia de braț.

— Uite-l pe tovarășul Spiridonică. Nu-ți face inimă rea. Așa-i lupta politică.

— Mi-e greu față de tovarăși, spune Pătru încet. Nu mă cunosc...

Cel numit Spiridonică, nu-i vede obrazul, tropăie nerăbdător.

— Am vrea o cooperativă, ceva, tovarășe Petre. La noi e greu cu de-ale gurii. Ne ajutăm ? Ce zici ?

— Să mergem la oameni.

— Mergem.

— Tu ești, Petre ?

— Eu.

Bărbații sprijiniți de parapet îi fac loc. Unii pufăie din țigări. Miroase puternic a frunză arsă de nuc.

— Mă cam găt să cobor în pustă.

— S-aude că-i secetă.

— O fi. N-am mălai. Stau o lună. Două.

— Nu te țin ăia din pustă pe mălai.

— Noi... spune Spiridonică.

Pătru îl strînge de umăr. Muncitorul tace.

— Dar pe ce mă țin ?

— Pe bani.

— Pe bani ?

Omul rîde scîrbit.

— Auzi, Petre, cum drac' ai făcut tu cu economatu vost, că făină aveți, unsoare aveți, ba și crumpi vi-o adus Bimbi ăl mic astă-iarnă.

— Nu ne bagi și pe noi în economat ?

— Dacă-i secetă în pustă, murim, mă !

— La economat nu se poate decît dacă muncești la codru. La joagăr. Dacă ești sindicalist. Și sărac.

— Aha !

Îi simte dezamăgiți. Tac.

— Dacă vă scriți mai mulți, faceți o cooperativă.

— Dă-o-n fras, mă Petre ! N-ai auzit ce-a făcut popa Barbă Neagră cu cooperativa lui ?

Știe. Omul vrea să povestească. Îl strînge de umăr pe tovarășul Spiridonică. Omul joacă în loc. N-are răbdare. Nu-i cunoaște pe munteni.

— Nu.

— Aducea boambe. Grîu. Cucuruz. Dacă veneau muierile de pe vale cu bani puțini, nu le dădea. Ieșea popa în prag la *Munteana* cu poalele sumese și striga la muieri : „Acest porumb nu este pentru voi. Pentru bogați este și pentru porci"... Dacă îl mîniau cu rugăminţile, le suduia de cruce.

Pătru îl împinge ușor pe tovarășul Spiridonică.

— Cooperativa asta s-ar putea face să aveți folos și dumneavoastră, și noi.

— Cine ești dumneata ?

Umbrele oamenilor se adună.

— Aha !

— Îmi făcuși coasa.

— Sînt responsabilul cantinei muncitorești de la Topleț. Sînt și în conducerea economatului. Dacă ați aduce aici brînzeturi, lapte, lînă, fructe. Mai ales fructe și lapte. Mai cîte o oaie. Am veni cu camionul. În schimb v-am aduce niscai făină. Mălai. Cartofi. Asta pe linie de cantină. De la economat v-ar veni mărfuri industriale. După statut. La preț oficial. Unelte agricole. Stambă. Coase. Văd că vă lipsesc coasele.

Nu răspunde nimeni. Se aude numai Ramna, foșnind tainic sub pod. Pătru îl simte descumpănit. Tovarășul Spiridonică își trece mîna peste obraz.

— Am putea încheia niște contracte pentru lemne. Prin comună. Sau direct prin cooperativă. Ne cam lipsesc lemnele, încearcă muncitorul să însuflețească tăcerea.

— Pînă vă puneți pe picioare vi-l dăm noi pe Bimbi ăl mic să vă ajute.

Se aude un răsuflet unanim de ușurare.

— Umblu cu contractele și cu statutele cooperativei la mine, se bucură Spiridonică. Dacă vreți, haideți la mașină. E lumină. Le citim. Poate se găsește un comi-

tet. Putem începe să livrăm, să zicem de la înființare, în două săptămîni.

— Șelainã ![1] strigă cineva. Vor să ne mințească cu cooperativa.

— Care-i ăla ?

— Sare aduceți ?

— De ce nu ? !

— Da petrol ?

— Și.

— O să crape Ilie Jura, spune Pătru. Faceți voi cooperativa. Dacă nu merge, vă leagă cineva s-o țineți ?

— Are dirept Pătru.

— Hai mai la lumină, să vedem statutele alea.

Din ulița bisericii vine repede o muiere. Îi fîșîie opincile pe drum.

— Ce-i, Mădălină ?

Îi vine să sară la ea între oameni. S-o amestece cu pămîntul.

— Vină ! Vină să-ți spun ceva.

— Ce să-mi spui ? răspunde dușmănos. Acru.

— Vină, șoptește muierea.

— Am treabă... Lasă-mă. O îmbrîncește. Du-te... Să nu te mai prind... îi înfige degetele în umăr.

— Mă doare, suspină Mădălina.

— Du-te, n-auzi ?

O împinge pînă-n malul apei.

— Petre, icnește în plîns muierea. Petre, n-auzi ? Ia-sară Simina o făcut patru pași și zice mama să vii la cină, că n-ai cinat.

16

Luna de crai-nou, subțire, argintie și curată, se ridică deasupra Sglivărului. Coama de gresie a Nigiuginilor lucește mat acolo unde ceru-nstelat își culcă tîmpla pe umerii rotunzi ai munților. Constelațiile se răsucesc ușor, măsurînd timpul pe bolta de aqua marin. Din valea Ramnei coboară unde de aer glacial, încărcate cu esențe tari de cetină, de goluri alpine, zăpadă și rășină.

[1] Înșelăciune.

Din cînd în cînd, satul răsuflă adînc, și atunci Pătru simte mireasma subtilă a ierburilor crude, a mugurilor abia plesniți, strecurîndu-se printre mirosurile oamenilor veniți aici să dea față cu ziua întîi. Simina a făcut patru pași. Cei dintîi pași ai vieții ei. Pașii Siminei i-au șters mînia nedreaptă. Din pietrele drumului se ridică valuri subțiri de aer încropit. Se amestecă cu mirosul iute al grajdurilor, cu reveneala jilavă a luncii, cu mirosul pneurilor, al benzinei și cocsului strălucitor din forjă. În spatele mașinii s-aude glasul repede al tovarășului Spiridonică. A pus petromaxul pe o lădiță cu scule. De jur împrejur se văd fețele albe ale muntenilor.

— M-aș lega eu pentru Valea-Lungă.

— Scriți acolo pe tovarășul Sglivăr Ion pentru cătunul Cerna.

— Ce noapte minunată! suspină Marișca și se înfioară sub jacheta subțirică de pichet.

Grigore Vîlcean îi ține capul pe genunchi. Stă rezemat de roata dinainte a camionului. Pătru își scoate dolama. Acoperă fata cu un gest gingaș.

— Mulțumesc! Acum e-așa de bine...

— Într-o noapte din asta, navigam cu un șoner...

— Ce-i aia șoner? întreabă fata, cu glasul cotropit de somn.

— O copaie cu pînze. Pe ăsta îl chema *Garrucha,* da noi îi ziceam *La Passionaria.* La o adică, nu era o copaie. Alb, cu pînze albe, avea două catarge, ca orice șoner, făcea 12 noduri cu vînt de pupă și încărca pînă la trei sute tone armament. În noaptea aia luasem niște muniție de la Palma. Plîngeau tovarășii după muniție. Niște tunuri de cîmp. Le amarasem pe punte. Palma asta e pe insula Maiorca. Navigam în vederea capului Tortosa. Căpitanul, un pescar din Barcelona, voia să debarce muniția la gura Ebrului. Ce mare era în noaptea aia! Albastră și luminoasă, foșnea sub chilă și cînta... Eu stăteam la gabie. Pe urmă a ieșit un submarin nemțesc. Fasciștii își făceau de cap. Luau sînge Spaniei, și capitaliștii credeau că-i satură cu sînge spaniol. Roșu.

— Ș-atunci?

Întrebarea se stinge în tăcerea de după miezul nopții.

— M-am temut că n-au să vină, spune muncitorul care lucrase la forjă. Îl cheamă Pascu Petre. I-a spus că e prim-topitor la Topleț.

— Sînt la pămînt, nea Pascule. N-ai văzut? O sculă ca lumea n-au.

— De unde scule?

— Așa-i, Brîncuță. De unde?

— Văd că se înțeleg cu cooperativa, spune șoferul. Ar trebui ca voi s-o îndrumați.

— Să nu facă mărfurile picioare.

— Mai ales să nu ia calea consiliului de conducere.

Grigore Vîlcean acoperă fata. Spune încet:

— Auzi, tovarășe Petre. Citeam săptămîna trecută *Pe Donul liniștit*. Nu știu de ce, mă gîndeam la dumneata. La Prislop. Povestea cea' Gheorghe cum vă luptați pe front. În Tatra. Zicea că te-ai dus o dată voluntar în cercetare. Singur. Să prinzi „limbă". Așa spunea cea' Gheorghe. Te aștepta toată compania. Te-ai întors a doua seară, cu un căpitan neamț, slab, lung și cu ochelari.

— I se stricase motocicleta. L-am luat ca din oală.

— Auzi, tovarășe Petre. Ce tot îi dădea socrul ăla cu lunca?

— Don' Bimbi să fie... Ce te bagi tu, mă ăla de pe Topla?

— Știi tu la socoată?

— Știu, rînjește Mărtin Bălaci.

— Mărtine! cheamă Pătru domol.

— Ai dracu'... rîde Mărtin. Neam să mă lase la cooperativă! Zicea ăla șchiopu că-s în stare să le beau petroleu.

— Cu lunca e o minciună, tovarășe Calelungă. Să mă murdărească în fața voastră.

— Ești îndreptățit?

— Este... ar fi bine să nu-l mai bănui.

— Lasă, Pițule.

— Nu las. El, eu — ca președinte de comisie — și tovarășul nostru Mărtin Bălaci, toți îndreptățiți, am luat într-o surpătură, aici în spatele bisericii. Acolo ne-a repartizat comisia. Acolo am luat.

— Grigore, nu ți-e frig la spate?

— Dormi, Marişca. Nu mi-e frig.

— Adă mîna, Petre. Mola parîma. Amîndouă la drum. Dacă o ţineţi aşa şi cu cooperativa...

— Aţi început să iniţiaţi cercuri săteşti de citirea ziarului ?

— Ba.

— N-ar fi rău.

— S-a pornit o întrecere între organizaţiile de partid. Între membri. Pentru cît mai multe abonamente la ziarul partidului, spune Pătru.

— Şi-a dat acte de primire în partid Paraschiv. Notarăşu. Noi, organizaţia, nu-l primim.

— Notarăşu a fost legionar.

— Ţineţi-vă tare.

— M-apucă cîte un dor de Gheorghe... Bine-am dus-o pe front cu el !

— Are de lucru pînă peste cap.

— Odihniţi-vă, tovarăşi, spune Piţu. Aţi lucrat la uzină. Muncirăţi aici. Las', că de pază stăm noi.

Sergiu Bloch se ridică de lîngă forjă. Pleacă să-şi aducă vioara. Nu ştie de ce, dar trebuie s-o aducă.

— Atunci, mîine dimineaţă facem procesul-verbal de constituire, spune vesel tovarăşul Spiridonică. Pe urmă, împuternicitul comitetului semnează contractele cu responsabilul. Pe 15 mai viu cu camionul...

E îmbrăcat într-o flanea de-a *Wermacht*-ului. Scund. Atletic. Se ridică dincolo de cercul alb al petromaxului. Se întinde. Cască.

— Dacă nu v-o fi bine şi nu ne-o fi şi nouă bine, să nu-mi ziceţi Spiridonică.

Sergiu Bloch se întoarce cu vioara. Vine lîngă forjă. O scoate din cutie. Lemnul patinat străluceşte moale. O acordă. Oamenii se ridică intrigaţi. O mîngîie cu arcuşul, îşi culcă obrazul cu un gest de abandonare. Degetele lungi, străvezii, ca nişte umbre, încep să-i vibreze, şi în noaptea de mai curge tragic şi robust, dramatic şi tonic, beat de încîntare şi adînc melodios sufletul zbuciumat a lui Beethoven.

Pătru se deschide sunetelor care-l pătrund. Ceva neaşteptat, dureros pînă la bucurie, ceva copleşitor şi ne-

cunoscut i-o aduce aproape pe Mădălina și Uța ; pe Nică ăl bătrîn și pe mama străină, pe Voica, viața lui de-atunci și viața de astăzi. Unde sclipitoare îi spală sufletul, îl simte aproape pe Calelungă și Grigore Vîlcean, ascultă cu ochii închiși, rupt din el, frămîntat în el, ascultă atît de cufundat în marea de sunete necunoscute și zbuciumate, încît n-aude cînd se oprește cîntecul și cînd Pițu spune răgușit :

— Ăsta-i răspunsul lor.

Cînd deschide ochii, vede în luncă izbucnind focuri înalte, cu flăcările pînă dincolo de creștetul sălciilor.

— Trei.

— Cinci.

— Șapte.

Piața se umple de freamătul oamenilor. Șapte focuri uriașe joacă trupul zvelt și roșu al palelor în întunericul luncii.

— Altele.

— În Nigiugini.

— Două.

— Cinci.

— Șapte.

Oamenii se ridică de pe straițe. Din cocii. Muierile își fac cruci dese. Focurile țîșnesc spre stele. Ard pe coasta neagră a Nigiuginilor. Nu se vede nimic pe lîngă ele. Nu s-aude nimic. Ard sălbatic, cu flăcări prelungi, neliniștite.

— Doamne, apăre-ne ! se aude un glas de femeie.

— De ce nu mai cînți, tovarășe ? spune cineva.

Sergiu Bloch își culcă din nou obrazul pe vioară, cu un gest de amant obosit. Începe *Sonata lunii*. Craiul-nou plutește pe cerul diafan. Judith îl privește zîmbind. Se eliberează treptat de sine însuși, se topește în noapte, vede șonerul Garrucha plutind cu pînzele întinse pe marea fluorescentă, cîmpiile liniștite ale Guadalquivirului, unde soldații roșii așteaptă ca niște umbre fantaste muniția adusă peste mare de Calelungă, focurile, cîte șapte, „Cei șapte stîlpi ai minciunii", încearcă să lege pămîntul de stele. Cîntă dăruindu-se și se gîndește că ei l-au adus pe Beethoven pînă în Prislop.

— Rîndu, mă oameni ! strigă Mărtin Bălaci. Treci la rînd, ca la moară.

— Lasă-i, Mărtine ! Ce te bagi, omule ? Da mie, maistore, îmi faci inel pentru vîrtelniță ? se alintă Livia.

Își joacă sprîncenele trase cu cărbune. Îl înghesuie de-aproape pe Calelungă.

— Livio, mîrîie Mărtin.

Marișca vine cu un braț de mladă înmugurită. S-a spălat în Ramna. Are pielița rumenă. Aurie. Ochii albaștri, încercănați îi strălucesc.

— Grigore. Grigore. Uite c-a-npupit salca. Uite ce soare, Grigore !

Grigore Vîlcean trage o glugă roșie peste cabină. Marișca așază ramurile de salcie la portiere. La oglinda retro. Le-mpletește pe capota motorului. Piața e plină de lume. Ulița bisericii. Cociile stau pe lîngă case pînă sus, în Cruci. Deasupra, cerul e limpede. Străveziu. Cu gust de primăvară.

— Petre ! Hai și te bărbierește. Te-mbracă ca oamenii. E sărbătoare.

— Vin.

Strungul bîzîie îndîrjit. Spiridonică și nea Pascu bat pe ilău. Șoferul e vîrît sub mașină. Muntenii stau pe jos. Își așteaptă rîndul. Feciorii de pe văi iau urma fetelor, care se plimbă-n cîrduri.

— Ia vin', Pițule, la apă și te spală, că ți-am adus schimburi, dacă pe-acasă nu mai dai. Văsîlică, vin' la mama...

— Petre ! Ia vin', Petre, c-am o vorbă. Lasă-l, Mădălină, că nu ți-l fur.

Livia vine repede de lîngă Calelungă. Îi vîră șoldul în pulpă.

— Un' ne-ai dat pămînte, Petre ? Dacă ne-ai dat pe Ramna, în livedea lui Pavil Lala, viață dulce duci cu mine, mă. Altfel ? ...Te tai cu toporu.

— Lasă-l, Livie, se supără Năstăsia. Se pleacă la ureche și-i șoptește : Voica a lăpădat. Mort l-a lăpădat. A lovit-o armigu, că nu-l mai satură dracu pe Scordilă. Zace ca moartă.

— Doctorul.

— Pe fenea ! Zice Scordilă că-i crapă capul doptorului. Nu vrea s-o vadă ochi de bărbat. O grijește baba Belcotă. Văsîlică lotrule ! Dă-te jos din mărșînă, n-auzi ?

— Ce-ți tot spunea Năstăsia, că te-ai albit la față ca mortu ? Poartă vorbe de la Voica ?

— Lasă-mă, Mădălină.

— Petre, Petre ! Nu te-ascunde de mine, Petre !

Pătru se uită-n cerul voios, care plesnește de bucurie. Cîntă grangurii prin grădini. A coborît tot muntele. Tovarășii sînt aici. Cîntecul de azi-noapte îi mai stăruie pe undeva, la adînc. I-a apropiat-o pe Mădălina. Acu a venit Năstăsia. O vede pe Voica albă, cu ochii închiși, și toată dimineața asta însorită e numai zdrențe.

— Loc, mă ! Loc !

O cocie plină cu tuciuri își face loc printre cetele de feciori și fete. Rîd. Unii se țin de mînă. Pătru nu poate să se bucure pentru ei.

— Nu m-ascund, Mădălină. Voica trage să moară. De aia...

— Ia te uită la ăștia ! se miră Vasile Lungulescu. Mă brînzarilor, vă gîndiți că aici e pomana lu Cremene ? Ce-i cu tuciurile astea, mă ?

— Adă tablourile, Marișca.

— Grigore !

— Adă-le, fată ! Împodobește-le cu salcă.

Grigore Vîlcean sare jos din camion. Își freacă mîinile mulțumit. Marișca așază pe cabină tablourile lui Petru Groza și Gheorghiu-Dej, tivite cu ramuri subțiri de salcie înflorită.

— Hai, Petre, și te bărbierește, că-i voinică și scapă, spune încet Mădălina.

Pe la zece, clopotele bătrîne din turla bisericii își împrăștie dangătele peste Prislop. Babele, cernite, gîrbove, așteaptă să înceapă slujba. Biserica e aproape goală. Dascălul își tîrșiie opincile pe la sfeșnice. Ia mucul lumînărilor. Cîntă ceva pe nas.

— Auzi, mă Lupule ? întreabă cu glas rău mama lui Pavel Lala. Ce-i cu popa de nu vine la slujbă ?

Dascălul se întoarce cu tot corpul. Țîfnește pe nas. Intră în altar.

— Potop de lume, sfinția-ta, îi spune popii.

— De unde ?

— De pe văi. Din cătune.

— Vezi să nu se-apropie careva... Atunci, care-i părerea dumitale ? se întoarce popa spre Guga.

Dascălul iese. Trage perdelele.

— Îi lăsăm să se strîngă. Văd că au împodobit camionul. O să se urce sus, ca să vorbească. Atunci vin eu cu manifestația. Adică deschid campania electorală, cum s-ar zice. Îmi fac cale spre primărie. Unul o să zică una. Zicem și noi.

— Dar dacă nu zice nimeni nimic ?

— O să zică, părinte. Am oameni.

— Pe urmă ?

— De aici începe. Ăia îl suduie pe domnul Maniu. Pe maiestate. Noi îi suduim pe ai lor... Le spargem adunarea.

— Dacă vă biruie ?

— Cînd o fi la greu, să intre domnul profesăr cu feciorii. Nu-i costă nimic. Și așa sînt fugiți. Să-l puște pe Pătru. Pe ăia doi din Topla. La desime nu se vede cine a tras.

— Mai bine cu sîmceaua.

— Ba. Pușcătura sparie. Le intră frica în oase. Uită de pămînte. Se întorc în munte.

— Și muncitorii ?

— Avem grijă cînd se întorc. După Globurău. N-ajung ei acasă.

Popa rîciie cu unghia niște ceară de pe altar.

— Cu cei de la plasă ce faci ?

— Am niște feciori în drumul Ruschii. Îi ținem pe loc pînă mîine.

Barbă Neagră ia Biblia. O șterge cu mîneca largă a reverendei. Se uită cu ochii mijiți la stelele de aur semănate cu dărnicie pe bolta albastră a altarului.

— Înainte de asta, încerc încă o dată cuvîntul Domnului. Sînt preot.

— Risipești cuvîntul Domnului de pomană, sfinția-ta. L-am încercat pe Pătru asară... Stîncă !

— Sînt preot ! Sînt preot !

— Te-aștept aici, părinte... Cu ăștia nu merge altfel. Am greșit că i-am lăsat să se-ntărească. Numa Stingu, dumnezeu lui...

— Nu huli în altar... Și-acum, Doamne-ajută-mă! Ajută-mă, Doamne! Hărăzește-mi cuvînt de foc. Hărăzește-mi tăria proorocilor tăi. Ajută-mă, Doamne-Dumnezeul nostru, că a ta este dreptatea, și viața veșnică, și tăria.

Guga se face mic. Popa se roagă cu mîinile zvîrlite spre boltă. Cu capul pletos lăsat pe spate. Prin fereastra cu ochiuri roșii, albastre și galbene intră razele tinere ale soarelui...

Ilie Jura își frînge mîinile. Ulița geme de lume. El ține crîșma-nchisă. Pușca-i la moș Argintaru în luncă. Uite, bat clopotele. Acu îi musai să fugă în luncă. Aici geme ulița de oameni. Pierde o avere astăzi. Fir-ai de zece ori afurisit, Petre! Scordilă nu-i. O să-l bleiască pe Scordilă.

— De ce nu te duci tu, Cătănuță, în luncă? Ești mai tînăr. Ești voinic. Parcă ție nu-ți ia, dacă nu-i oprim?

— Nu-mi iau. Îs în regulă cu actele.

— Îți iau, mă! Nu țin ăștia legea.

— Ți-ai tocmit păcurarii la ăia cu mărșîna?

— Ce vrei să zici, Cătănuță? He-he-he! Cum vine asta?

— Sînt acolo.

— Care?

— Gligor. Ianoșel Sabin.

Ilie Jura se face galben. Ochii mici, căzuți în fundul capului, îi fug în lături. Toarnă rachiu vechi, galben, în țoiuri. Ion Cătănuță, înalt, negru, cu ochi verzi, cu mustața pe oală, cu laibărul vînăt pe umeri, stă la masă și se uită prin odaie. Ilie Jura îi urmărește privirea. Lacom. Viclean.

— Asta-i, Ioane, casa. O iei pe jumătate, cu jumătate ștalul, crîșma, o mie de oi și cincizeci de coase în Mumuiețu.

— Te-ai făcut darnic cu ce-ți iau *bolșovicii?*

— Taci! Nu iau nimic. Vorbe... Lena-i fată bună. Ascultătoare. Muncește... Dacă te văd feciorii, prind

inimă. Du-te, și batem palma. Eu deschid crîșma. Îi mai țin pe ăștia. Îi îmbet. Crîșma-i vad dulce. Uită de politică.

Ion Cătănuță își scutură coama retezată pe ceafa roșie. Vînoasă.

— De asta m-ai chemat ?

— De asta.

— Țineți-o, nea Ilie ! Și fata. Și averea. N-am lipsă decît să fiu slobod.

— He-he-he ! rîde gîtuit Ilie Jura.

Din spatele ușii se aud icnete de plîns. Pași tîrșîiți. Fața uscată a cîrciumarului se schimonosește dureros. Îi vine să urle. Trage cu urechea la vuietul glasurilor din uliță. Cineva bate cu pumnul în oblonul crîșmei.

— Mă nea Ilie, o răchie nu dai ?

— Să udăm pămîntele.

— Hai, mă nea Ilie, deschide !

— De ce nu le deschizi ?

— Lunca !

— Faci din crîșmă astăzi, un sfîrtai din ce pierzi în luncă.

Ilie Jura e vînăt.

— Du-te, bîlbîie. Du-te, Cătănuță, pînă...

Iese prin fundul grajdului. Se strecoară prin livadă. În fața crîșmei stau muntenii, roate-roate. Ilie Jura își freacă tîmplele... „Doamne, Doamne, ce-a dat peste capul meu, Doamne !" Șovăie. Se întoarce. N-au mălai. N-au nimic. Pentru răchie au. Sînt și feciorii ăia de pe sate. Bogați. N-au unde intra. Ce-i pasă lui de echipele de șoc ? Grăbește pasul. Vine o adiere reavănă din luncă. Îl țintuie cu fruntea-n pămînt. Lunca. Șovăie. Se întoarce iar. Aproape fugind. Bat clopotele. Cînd iese prin fundul livezii și dă în Bela Reca vede trei călăreți — doi sînt îmbrăcați nemțește — cum coboară din Nigiugini, trec Bela Reca și intră pe ulița primăriei...

— ...Te blestem pe tine, și tot neamul tău, Petre ! Trăsnească-l, Doamne, cu mare mînia ta ! Să n-aibe parte de hodină, și Arie cu tot neamul lui să-l batjocorească. Viermii să te mănînce de viu, mă ! Să n-ai parte de ce ți-e drag. În patru vînturi să ți se spulbere spița.

Popa își holbează albul ochilor. Stă cu capul gol în mijlocul drumului și strigă cu glas baritonal, adînc :

— Preacredincioșilor creștini ! Nu vă lăsați amăgiți de unealta diavolului. Cine se așază mai presus de orînda Domnului ? Cine a cutezat din veac să intre în averile grănicerești fără pedeapsă cumplită ? Sîntem noi grănicerii moșieri ca în Regat ? Dacă îmi ia mie un iugăr, mîine nu vă bagă pe voi la colhoz ? Și-n locul sfintei biserici n-or să facă grajduri ?

— De dimineață ai luat-o cu propaganda electorală, părinte.

Oamenii din piață se strîng aproape.

— Tovarășul secretar, se bucură Pătru.

Alexandru Jucu strînge mîinile muncitorilor. De după camion iese un bărbat voinic, rumen, bine bărbierit, bălai, în haine țărănești din Crișana, peste care e îmbrăcat cu o haină bleumarin la două rînduri, din stofă ieftină.

— Te-am ascultat, părinte, cu atenție. Vreau să spun că n-are să intre nimeni în averile grănicerești. Dimpotrivă. Am venit să restabilim legalitatea cea mai fermă a acestor averi.

— Cine ești tu ?

— Sînt Ion Gemene, delegatul Ministerului Agriculturii și Domeniilor... Iar dumnealui e președintele Comitetului Județean de reformă agrară. Prieteni, vă rog prezentați delegațiile dumneavoastră... Primarul comunei e de față ? Președintele comitetului sătesc este de față ?

— Este, spune Pițu.

— Și chinezu, se aude în toată piața glasul puternic al Stîngului. Poftiți la primărie, domnilor delegați.

Stîngu stă pe pod. Pătru e sigur că pînă atunci a stat sub pod. A venit pe malul apei. S-a ascuns sub pod. Popa e descumpănit. Îl înjură printre dinți pe Guga, cu echipele lui de șoc.

— Apropo, părinte, spune Alexandru Jucu. Dacă-i cunoști cumva pe băieții ăia care-și pierd vremea în drumul Ruschii, trimite-le vorbă să nu se mai obosească.

Calelungă a oprit strungul. Cei de la forjă se șterg pe mîini cu niște bumbac. Soarele-i alb. Don' Paraschiv țopăie pe urmele lui Stîngu Tauru, care intră-n primărie.

— Anatema. Uitați-vă bine, prislopeni. Ăștia sînt stăpînii voștri de-acuma. Dumnezeu să vă miluiască!

— Doamne, apăre-ne, și nu te mînia pe noi, bolborosește o muiere.

— Hai, părinte, și tocmește-mi săpile. Lasă slujba, tocmește-le, și-ți copăiesc la cucuruz trei zile.

— Muiere, talpa-iadului.

— Talpa-iadului ești tu, drac bărbos. N-ai venit la mine cînd eram văduană și-mi descîntai — arde-te-ar focul de armig nesătul — c-o lași pe preoteasă, că are o hibă jos, și mă iei pe mine?

Cineva chiuie. Muntenii rîd stăpînit. Popa se face alb.

— Muiere, nu huli, spune părintele și își vîntură mînecile largi ale reverendei.

Calelungă i se apropie de ureche.

— Nu prea stai bine cu morala proletară, sfinția-ta, îi șoptește. Vira ancora, că pe-aici intri în furtună.

Se-nalță în drum. Mare. Negru. Cu barba vîlvoi. Își răstignește mînecile reverendei. Se uită-n cerul uscat. Glasul baritonal, ușor nazal, vag melopeic, se revarsă peste capetele oamenilor. Plutește ca o amenințare oarbă, a unor forțe oarbe, cărora li s-au închinat de veacuri. Muierile se închină. Unele se strecoară spre biserică. Izbucnesc clopotele. Popa o ia cu pași mari prin mijlocul drumului.

— Ptiu, bătu-l-ar Maica Precesta! își scuipă în sîn Vulpescu Nănuța, muierea zdupeșă care-l ocărîse. Așa m-a înfricat și pe mine ochiosul, pînă mi s-a urcat în pat.

— Al dracului îl mai dor pămîntele! spune cineva dintre munteni.

Pătru ascultă răsufletul de ușurare al mulțimii. Se grăbește în calea secretarului de plasă, care-l ia de umăr și-l întreabă vesel:

— Partea tehnică e gata, Petre?

— Gata, tovarășe secretar.

— Ai prelucrat oamenii, cum ți-am spus la telefon?

— Prelucrat.

— Să nu răspundă la provocări... Am văzut cu binoclul niște haidamaci la podul dinspre Rusca... Știi ceva ?

— Nimic.

— Profesorul ?

— Pînă acum, nici o mișcare.

— Atunci, să-i dăm drumul. Cei de la minister sînt încîntați de felul cum ați lucrat.

— Delegatul pare țăran.

— Este, nu pare... Verifică foile de posesie. Registrele.

Secretarul e voios. Pătru-l cercetează cu coada ochiului. „Face pe voiosul", își spune. Omul e mai bătrîn. Cu cearcăne vinete. Își frînge degetele. Înainte n-o făcea. Lungulescu trage cocia cu țărușii din curtea postului.

— Ce-i acolo, Lungulescule ?

— Țărușii.

— Lanțu, mă !

— Uite lanțu.

— Loc, mă oameni !

— Uite lanțu.

Cineva sare în cocie. Ridică lanțul de cadastru deasupra capului.

— Moș Sglivăr, tovarășe secretar.

Grigore Vîlcean desfășoară un steag tricolor. Marișca — unul roșu. Brîncuță pune o laviță lîngă oblonul mașinii...

În mașină sînt așezate cîteva bănci. Delegatul ministerului pune registrele deasupra strungului, acoperit cu pînză roșie. Stîngu stă solemn lîngă secretarul de plasă. Don' Paraschiv își instalează masa lîngă mașină. Are cerneală roșie. Albastră. Pătru vrea să urce în camion. Pavel Lala îl apucă de poala cămășii.

— Nu stă bine, Petre !

— Ce, Pavile ?

— Nu stă bine să luați de la unul din conziliu. De la un demobilizat. Știi că am luptat cinstit cu nemții.

— Luptat.

— Atunci ?...

— Ai înșeluit statu, Pavile.

— Pe ăla vechiu, de care vorbești tu c-a batjocorit lumea.

Pătru se uită de-aproape la Pavel Lala. Vorbește liniștit. Parcă n-ar fi ale lui pământele. E îmbrăcat de sărbătoare.

— Ai înșeluit statul democratic, că nu le-ai declarat.

— Lasă-mi-le.

— Pavile ! E o lege.

— Petre !

Îi vede bocancii. Niște bocanci cazoni, noi, de vînător-de-munte. Coboară de pe bancă. Îngenunche.

— Ce-ai, Petre ? Ești nărod ?

Pătru îi ridică talpa. Ăștia-s bocancii de astă-iarnă. Ăia care au venit drept din neauă. Care au călcat cu șirurile de cuie pe patru rînduri urmele înfricoșate ale opincilor. Se ridică. Îl trage de gulerul laibărului, pînă-i simte răsufletul pe buze.

— Mare dușman ești tu, mă Pavil Lala !

Îl lasă. Se urcă sprinten în camion.

— Prieteni, spune tare delegatul ministerului. Astăzi este zi de sărbătoare pentru întregul popor muncitor și de două ori zi sărbătorească este pentru voi, locuitorii comunei Prislop...

Secretarul de plasă îl ia de braț. Îi șoptește :

— Unde-i șeful de post, Petre ?

— Zicea că a fost chemat la plasă.

— Aha ! Bine...

Oamenii ascultă cu fețele ridicate în lumină. Bătrînii își scot căciulile. Glasul delegatului trece peste capete, pînă în susul ulițelor care dau în piață. În cerul limpede, strălucitor, se rotește un vultur. Pătru stă între secretarul de plasă și Stîngu Tauru. Delegatul ministerului vorbește pe înțelesul oamenilor de însemnătatea reformei agrare. De vigilența și iscusința comuniștilor din Prislop, care au demascat manevrele celor care și-au dosit pămîntele. Le spune că statul s-a învoit să cedeze 25 de hectare din rezervele lui, pentru împroprietărire...

Din luncă urcă miresme ațițătoare de apă limpede, de pămînt jilav, muguri și flori de salcă. Stă în camion, care miroase a strung. A benzină. Drapelele fîlfîie ușor.

În mlada care împodobește portretele lui Petru Groza și Gheorghiu-Dej bîzîie albinele. Pătru se uită la munți, la creasta înzăpezită a Sglivărului. Vorbele delegatului cad în el ca într-o fîntînă adîncă. Îl încearcă o bucurie năprasnică, sfîșietoare. Ar vrea să se ridice, să le-o spună prislopenilor. Îl cutremură liniștea cu care oamenii ascultă, liniștea în care aude zumzetul albinelor. Le vede fețele. De mult a învățat să vadă fețele oamenilor, obraz cu obraz, să le citească în ochi, să le pipăie sufletele. Acum ar fi voit să închidă ochii. Să se bucure că au ajuns aici. Atît. Îl pătrunde căldura soarelui. Mădălina i-o arată pe Simina. Livia-i trage cu ochiul. Năstăsia nu-l slăbește pe Pițu. Unul slab, negru, lîngă Ion Sglivăr, murmură o rugăciune. Se uită la delegatul ministerului ca la Mesia. Bate din buzele uscate. Înghite la răstimpuri. Mărul lui Adam îi umblă prin gîtul slab, numai vine. Muierile ascultă cu mîna la gură. Uite-o pe aia. Vădana. Se uită la el. Își pleacă fruntea. Șoptește pentru ea. O aude. Cum aude și înțelege toate vorbele nespuse, lipite pe buzele oamenilor: „Să-ți dea Dumnezeu sănătate, Petre", spune văduva. S-a întors astă-vară. Cu cizme. Decorații. Amintiri de front. Stăteau în el grămadă exploziile. Mersul tîrîș. Atac. Contraatac. La baionetă. Pămînt de front. I se lipise pămîntul de burtă. De obraz. De cizme. Sapă. Sapă, mască individuală. Iar sapă. În Ardeal. În Ungaria. În Cehoslovacia. Au săpat pămîntul minele. Proiectilele. Ce gînduri! Nu e Voica. Piața e pustie. Voica zace. S-a întors astă-vară. A făcut un drum prin vreme. De-atunci pînă în clipa asta, s-a lepădat de zeci de ori pe sine însuși, ca să se găsească de zeci de ori altul.

— Mă Petre...

Ar trebui să nu-l strige nimeni. Să-l lase cu bucuria lui. Cu gîndurile lui. Să-l lase aici în mijlocul oamenilor tăcuți. Cu privirile agățate de ei, cînd aude zuzuitul dulce al albinelor și cînd îl doare că nu-i Voica la sărbătoarea asta.

— Mă Petre... Ia citește, mă...

Stîngu Tauru îi vîră-n mînă o adresă a preturii. La început nu vede decît niște șire negre, pe albul luciu

al hîrtiei. Pe urmă citește. Hîrtia e din martie. Un ordin să se stabilească stocul de reproducători masculi. Pentru o statistică pe țară.

— Acu mi-l dai, Stîngule ?

Stîngu i se uită în lumini. Are ochii albaștri. Tăioși.

— Acum, mă. Mi-am urcat turmele la munte. Vino să numeri reproducătorii... Rîde. Adu conziliu. Or comisia, să-i numere... V-aștept, mă, în munte.

Înconjoară cu degetul munții albaștri grămădiți de jur împrejur. Pînă-n fundul cerului. Îl ghicește în glasul coborît jos pe Stîngu Taurul de la priveghi. Pe ăla cu care s-a bătut în Topla.

— De azi găsiți-vă alt chinez. Eu zic să-l puneți pe Pițu. Dacă vrei să-mi aduc aminte de tine, nu-l uita pe Goanță...

Se-ntinde. Cască.

— Se va da citire listei de îndreptățiți, spune delegatul ministerului. Fiecărui îndreptățit i se va spune și lotul de pămînt. Formele se fac pe loc.

Mulțimea se înfioară prelung. Stîngu se ridică. Sare jos din camion.

— Găsește-ți chinez, Petre, îi șoptește.

Pătru înțelege fulgerător că Stîngu a fost mai dibaci ca ei toți la un loc. A pornit proces lui Goanță cu mîinile lor. Și-a pus turmele la adăpost. I-a lovit pe cei cu pămînte. Acum, cînd totul e gata, cînd împroprietărirea e făcută, nu semnează procesul-verbal. E cu toți și cu nimeni.

— Uraaa ! !

— Trăiască guvernul democratic !

— Trăiască rejele !

— Asta era, Petre, spune înăbușit secretarul de plasă.

Toată mulțimea se-ntoarce spre Cruci, de unde coboară o coloană de bărbați cu drapele tricolore. Cei din față duc cîteva portrete. Secretarul îi strecoară binoclul.

— Îi cunoști ?

Pătru plimbă lentilele pe fețele celor care duc un portret al regelui.

— Ba.

— Uraaa !

— Trăiască domnul Iuliu Maniu, apărătorul grănicerimii !

— Uraaa !

Cîteva pocnete de pistol. Mulțimea se întoarce, alarmată, cu fața spre biserică. Dinspre Globurău urcă o cocie, împodobită cu ramuri verzi de salcă. Cu drapele tricolore. În cocie stau cîțiva trompetiști. Doi taragotiști. Unul cu toba mare. Încep un marș grăniceresc. Drapelele fîlfîie. În jurul cociei — feciori. În spate — oameni. În față — Guga.

Oamenii se strîng în jurul camionului. Murmură.

— Ăștia vor să spargă reforma, spune Ion Sglivăr.

— Petre !

— Uite-i, mă, pe Guguleşti.

De pe ulița bisericii vine a treia coloană. Frații Guga merg în față. Sînt îmbrăcați în uniforme verzi de codreni. Au carabinele în bandulieră. În țevi — ramuri de salcie. Își flutură pălăriile vînătorești, cu smocuri din coama mistreților împușcați. Coloana cîntă *Deșteaptă-te, romîne !* Vine în cadență. Scoate praf de sub opinci. Oamenii poartă dolame. Sub dolame se văd capetele boatelor ciobănești. Delegatul ministerului se-ntoarce spre secretarul de plasă. Toba bubuie asurzitor. Trompetiștii sfîșie ziua albastră de mai. Alexandru Jucu își scoate ceasul de buzunar. Un ceas mare, gros, cu orele scrise în cifre latine.

— Încă un ceas, și totul e bine, spune. Se ridică. Trece în față. Mă oameni ! strigă. Prieteni îndreptățiți. Strîngeți-vă lîngă camion. Vă rog să nu răspundeți dacă veți fi provocați. Vă rog să păstrați disciplina. Se va striga lista îndreptățiților. Fiecare îndreptățit semnează tabelul. Pe urmă trece în stînga mașinii. După semnare, ieșim în teren. Astăzi împărțim lunca. Mîine și poimîine, comisia va lucra în munte și pe Cerna.

— Uraaa ! strigă coloana din Cruci.

— Uraaa ! răspund Guguleștii.

— Trăiască domnu Maniu ! țipă subțire Guga.

Trompetiștii sună onorul la general.

— În mumă-sa, Maniu !

— Jos cu rejele !

— Care-ai strigat, mă ?

— Îl suduie pe maiestate.

Coloanele închid gurile pieței.

— Ce așteptăm, Petre? spune limpede Ion Sglivăr. Vrei să ne jugănească?

— Care-ai suduit pe maiestate?

— Ăsta!

La coloana din Cruci se produce învălmășeală. Pătru-și macină măselele.

— Nu da, mă, n-auzi?

— La ce dai?

— N-am zis o vorbă.

Muntenii se înghesuie. Între cei din piață și coloană rămîne loc gol. „Țara nimănui", își spune Pătru.

— Începem strigarea, anunță delegatul ministerului.

— Hei, coloanele! strigă secretarul de plasă. Vă rugăm, nu tulburați adunarea. Dacă aveți adunare electorală, vă facem loc să treceți.

— Pe mumă-ta!

— Cine ești tu, să poruncești?

— Mă oameni! Trăgeți-vă mai aproape. Lăsați drumu slobod.

Cei din obștea lui Sglivăr își fac loc cu coatele. Ion Sglivăr se strecoară pe lîngă mașină. Moș Sglivăr sare din cocia cu țăruși. Strigă puternic:

— Muieri... Aici în deal. Laufșrit... Laufșrit... Halt![1] Forvărț frunt[2].

Comenzile răsună peste glasul trompetelor. Muierile din Cerna — înalte, spătoase — stau în preajma moșului. Țin negeacurile (niște baltage cu coada din corn) în cumpănire.

— Moșule! Hei, moșule! strigă secretarul.

— Nu te teme, tovarășe... Ăștia-s de la Ohrana...

Moș Sglivăr se agită în obiele, care-i vin pînă la genunchi.

— Ne-au încercuit, tovarășe secretar, spune Pătru liniștit. Nu știu cum cred ei c-au să oprească reforma cu steaguri și cu torogoata.

— Numa să nu curgă sînge, Petre... Cine-i moșul ăla cu muierile? E nebun?

---

[1] Stai! (Germ.).

[2] În germană, corect: *Vorwärts Front* — înainte, la front.

— Lăsați-l ! Ne apără spatele.

— Cu muierile ? Ce dracu ?... Prieteni...

Soarele trecut de turla bisericii bate-n plin geamurile postului de jandarmi. Lui Pătru i se pare că vede un soldat dîndu-se înapoi cu mîinile ridicate. Doar o umbră în spatele sticlei acoperite de praf. Zvîcnește din camion. Grigore Vîlcean se uită la el mirat. Se strecoară printre muieri, vede curtea goală, ușa postului dată de perete, i se pare că s-a tupilat cineva în spatele grajdului, pe urmă aude un glas spart, înjurînd scîrnav înăuntru :

— Culcă-te pe burtă, jandarmule. Nu crîcni, că-ți suflu-n lumînare.

Glasul îi încremenește de ciudă și de mirare. Astă-toamnă, la ședința de constituire a sindicatului, ăsta s-a repezit la el. Se vede la catedră singur, sub ochii iscoditori ai profesorului. Aude cum îl înjură cei din clasă. Se zbîrlește tot. Va să zică, au venit și legionarii. Aici e un plan de luptă în toată regula. Vor să înconjoare mașina. Asta vor. Urcă neauzit în coridorul mirosind a bradolină și a murdărie de șoarece, cu toți mușchii vibrînd.

„Judecarea situației, judecarea situației", își repetă aproape mencanic.

— Unde-i, mă, muniția ? Răspunde ! Ți-ai mușcat limba, răcane ?

Se aude un bîlbîit. Niște pumni izbesc înfundat. Pătru ajunge la ușă. Se tupilează jos. „Lupta în localități", zîmbește el aspru, și dintr-o dată nu mai e Pătru a lu Nică. Fața pătrată îi devine dură, nasul, ușor coroiat, i se albește, ochii-i negri au o fixitate și o intensitate sălbatică, nefirească. Într-o clipă, îi piere bucuria adîncă, răscolitoare. Îl cuprinde o mînie aspră. O ură pe care n-a-ncercat-o nici împotriva nemților pe front. Acolo era război. Aici e mai mult decît război. Aici e facerea lumii, și ăștia... Vede niște picioare crăcănate, în obiele groase, roșii, niște opinci de cauciuc care duhnesc, un jandarm livid, cel din Vlașca, c-un fir de sînge curgîndu-i din nas, iar pe unul dintre paturi — alt jandarm, numai în izmene și cămașă, sculat atunci

din somn, cu ochii holbați, leoarcă de sudoare, cu mîinile ridicate.

— Ce se-ntîmplă, tovarășe secretar? întreabă din ușa postului Grigore Vîlcean.

Atunci, Pătru țîșnește în dormitorul mirosind a obiele și efecte, îl apucă pe cel în opinci peste brațe, îl smucește pe sus și se lipește cu el de zid, ținîndu-l în față, scut. Alt bărbat, scund, îmbrăcat cu haine orășenești, ponosite, iese de undeva de după un dulap. Amenință cu automatul. Țipă isteric. Dă buzna pe ușă. Trage o rafală-n tavan cînd îl vede pe Grigore Vîlcean încremenit în prag. Celălalt strigă gîtuit:

— Nu mă lăsa, camarade Buzilă!

De după arestul postului, un tînăr bărbos și pletos, așezat în genunchi, trage un foc de pistol în Grigore Vîlcean. Glonțul se înfige în tocul de lemn al ușii. Buzilă țîșnește pe lîngă Vîlcean. Aleargă caraghios, cocoșat, ține automatul în mînă ca pe un par și strigă ajutor.

— Intră-n post și închide ușa! Tu, frățiie, nu mai bate din picioare și nu te mai smuci, că acu te izbesc cu capul de perete. Hai, jandarmilor. Puneți mîna pe arme. Asta vă fuse observația și pînda, tu-vă... Adă la mine un cearșaf. Trap!

Grigore Vîlcean închide ușa postului. Jandarmul din Vlașca se repede la prizonier. Îi trage un pumn în tîmplă. Îl înjură. Camaradul lui își îmbracă uniforma cu mîini tremurînde.

— Dați-mi drumul, scrîșnește cel din brațele lui Pătru. Dați-mi drumul, pînă nu-i prea tîrziu.

— Ajută-mă să-l leg, tovarășe Vîlcean. Cu cearșaful.

— Vă tovărășesc eu, leprelor!

Legionarul e voinic. Se smucește în jos. Îi pune o piedică lui Pătru. Vîlcean și jandarmul din Vlașca tabără pe el. Îl pisează cu pumnii. Îl culcă pe dușumea. Legionarul izbește cu picioarele. Mușcă. Are niște ochi negri, scăpărători, cu vinișoare roșii în cornee. Pătru îi sare pe picioare. Îl imobilizează.

— Bine că am ocupat postul înaintea lor! se bucură el ursuz. Acum să vedem cum asigurăm adunarea...

— Ai să vezi tu asigurare, mă *bolșovicule,* rînjește legionarul legat în cearșaf.

Are dinții plini de sînge. Fața — stîlcită de lovituri. De afară se aude chirăiala femeilor. Glasul puternic al marinarului Calelungă, care strigă: „La mine, tovarăși!" O rafală scurtă de automat zboară-n țăndări geamurile postului. Gloanțele se-nfig în zidărie c-un plesnet sec. Legionarul oftează mulțumit.

— Of, of, vitejilor! Ce-am să vă tăbăcesc eu pielea, fire-ați de trei ori afurisiți!

Pătru se apleacă brusc. Îl înșfacă de subsuori. Îl tîrăște ca pe un sac, pînă sub fereastră. Îl ridică în picioare. Deschide geamul. Vede mulțimea înghesuită în malul Ramnei. Comisia — singură în camion. Lîngă camion — obștea lui Sglivăr. Cu muierile. Cu muncitorii. Cu celula din Prislop. De jur împrejurul pieței patrulează bărbați înarmați. Unul scund, cu o scurtă de piele, pune-n bătaie o pușcă mitralieră Z.B. Pătru privește lacom luciul mat al încărcătorului. Își dă seama că omul mînuie arma cu pricepere. Poartă legătură neagră peste un ochi. Stîngu Tauru stă în pragul primăriei, cu mîinile la subsuoară. Muncitorii fac front pe lîngă mașină. Soarele-i alb. Dintr-o dată, vine dinspre livezi un miros amărui de frunză crudă. Cineva țăcăne un închizător.

— Se furișează unul spre ușă, șoptește jandarmul din Vlașca.

— Dacă se apropie careva de post sau de mașină, vi-l fac ciur pe ăsta, strigă Pătru din fereastră.

Mirat, omul de la pușca mitralieră rămîne într-un genunchi lîngă patul luciu al armei.

— Tune dracu-n foalele voastre de nărozi! strigă Vulpescu Nănuța, din mulțime. Ce aveți, mă lotromanilor, cu maistorii? V-o chemat popa să-i păziți pămîntele?

Dinspre biserică vine profesorul Simu Belcotă. Părul inelat, arămiu e plin de soare. Își ține dolama verde, cusută cu suitașuri, agățată de-un umăr. Zîmbește. Se oprește lîngă pușca mitralieră. Clopotele încep să bată

rar. Dangătele sînt limpezi, sonore și melodioase. În ziua albastră de mai, cu aer dens și înmiresmat, sună puternic. Profesorul își face cruci smerite. Pătru se uită la el. La fețele împietrite ale muncitorilor de lîngă mașină. Îl vede pe Mărtin Bălaci cum se strecoară și se ascunde în spatele Liviei. Sergiu Bloch, cu buzele vinete, stă pierit lîngă Calelungă. Marișca își aranjează tulpanul roșu, cu mișcări frînte.

Se gîndește cît de repede au acționat legionarii. Au venit pe cursul Ramnei. La adăpostul coloanei conduse de frații Guga. Cel pe care-l ține în fereastră pute a sudoare stătută. A rufe neprimenite. Întîlnește privirea secretarului. Îi face semn să fie atent. S-așteptе.

— Tovarășe Vîlcean, adă-mi automatul ăstuia. Tu, jandarmule, ocupă poziție de tragere la geamul celălalt. Cînd ordon foc, împuști trăgătorul de la pușca mitralieră.

— Am înțeles.

— Mă *bolșovicule*. Lasă-mă din geam, dacă vrei să nu mori de mîna mea. Nu mă fă de mirul lumii.

Pătru îi dă un pumn în ceafă. Îl înjură urît. Soldățește. Grigore Vîlcean vine lîngă el. Trompetiștii sună: „Atențiune!" Popa Barbă Neagră, îmbrăcat cu patrafirul, cu Evanghelia într-o mînă și crucea în cealaltă, își face loc, urmat de dascăl. Dascălul cădelnițează speriat.

— Halal propagandă, părinte! spune Alexandru Jucu. Dumneata nu-ți dai seama la ce te expui? Voi, maniștii ăia cu trăiască domnul Iuliu Maniu... Ce-i asta? Adunare electorală?

— Am venit să-mpiedic vărsarea de sînge, tună popa Barbă Neagră. Se oprește tot lîngă pușca mitralieră. Fraților creștini. Să ne rugăm Domnului-Dumnezeului nostru. În genunchi să ne rugăm pentru iertarea rătăciților din acest sat. Pentru acești rătăciți, care vă iau mințile cu minciuni.

— Te somez să încetezi, părinte!

— Taci, nevolnicule! Ai intrat în grănicerime. Căiește-te, pînă nu simți mîna istoriei în beregată.

Simu Belcotă îi șoptește la ureche:

— Nu trebuie să-i îndîrjim. Păstrăm *statu-quo*-ul, părinte.

— Eşti tembel? Spulberă-i. Dacă nu m-ascultă, spulberă-i.

— Îmi liberez camaradul şi mă retrag.

— Simule!

— Ce vrei, dom' profesăr, de la noi?

— La ce ne stricaţi adunarea?

— Prieteni, spune cu glas sonor secretarul de plasă.

Pătru-l vede cum se uită mereu în susul luncii. „Mie mi-a făcut semn s-aştept. Pe cine? În susul luncii nu e nimic. Cîteva cătune. Dincolo de munte — Rusca." Îi vine să chiuie. Rusca. Asta aşteaptă secretarul. Îl apucă pe legionar de sub genunchi. Îi trece picioarele peste pervazul ferestrei. Îi vîră stînga sub centură.

— Stai şi ascultă, frumosule, îi spune vesel.

— Atenţiune! strigă legionarul bărbos care trăsese de după arestul postului. Vorbeşte comandantul.

— Munteni! Romîni! Doresc să nu fie vărsare de sînge între fraţi. Pentru asta, vă ordon, în numele legii strămoşeşti, să părăsiţi piaţa. Întoarceţi-vă pe la casele voastre. Din moşi-strămoşi...

Popa Barbă Neagră se sufocă. Idiotul. Senilul. În ce gol de idei cade... În spatele lor e lunca. Toţi îi simt mireasma jilavă. Ameţitoare. Acum, în clipele astea, se hotărăşte soarta luncii. Ce are lunca cu focul strămoşesc?... Numai plumbul îi alungă pe ăştia la sălaşele lor. Numai plumbul îi aduce iarăşi la lucru în luncă. La oi. În munte, la stînjeni. Asta e singura idee care poate să triumfe împotriva miresmelor aţîţătoare, tulburătoare, care vin din luncă şi împîclesc ochii hămesiţilor ăstora. La biserică nu i-a văzut niciodată. Dar aici...

— Bă ăia cu puşcoacele! Ce le plimbaţi pe sub prova mea, că acu...

— Nu răspunde la provocare, tovarăşe Calelungă.

— Prea-i lăsăm să-şi facă de cap, tovarăşe secretar.

„Ce-o fi umblînd prin capu ăstuia?" se-ntreabă Pătru. Stîngu Tauru trece prin faţa lui Guga. Cei din cocie îl salută. Strigă:

— Să trăieşti, chinezule!

Guga le spune ceva. Muzicanții tac.

— Ce ne-au înghesuit aici ca pe berbeci? strigă Lungulescu.

— Ce vreți, mă, de la noi?

— Petreee, Petre! Pământele, Petre!

Glasul muierii țîșnește sfîșietor în cerul limpede.

— Care pământe, vînduto Satanei?

Popa ridică Evanghelia. Stîngu ciocăne radiatorul mașinii. Vine agale lîngă pușca mitralieră. O apucă de mîner. O ridică de sub nasul omului în scurtă de piele. Se uită la ea îndelung. Pătru chicotește.

— Al dracu' armig! s-aude un glas de muiere.

— Ăsta nu se teme nici de Dumnezeu, nici de Satana.

— Domnule Stîngu...

Stîngu nu-i răspunde profesorului. Lasă pușca mitralieră jos. Se uită-n soare. Se-ndreaptă spre post. Se oprește sub pervaz. Umerii îi ajung pînă la tocul cercevelelor.

— Să nu tragi, Petre. Mi-s eu, Stîngu.

În piață se face liniște... A băgat spaima în oameni ani de zile. „Nimeni nu mișcă", își spune Pătru. Îl vede pe secretarul de plasă cum scoate un pistol de rachete și i-l trece lui Calelungă. Calelungă se strecoară în mulțime, urmat de Pițu. Pătru iese de după legionar.

— Petreee, Petre! țipă sfîrșit Mădălina.

Dă buzna cu Simina în brațe. Îi iese în cale Niculae Guga.

— Unde fugi, văruică? Stai pe loc... O apucă de umeri. O strînge-n brațe. Tare mi-era, văruică, dor de tine...

— Las-o, Niculae, mîrîie Stîngu.

— Ce vrei, Stîngule? întreabă popa.

— Auzi, Petre, ce zic eu, spune Stîngu limpede cu glasul lui puternic. Dă-l, mă, lu domn' profesăr pe nărodu ăsta holbat.

— Domnule Stîngu, te-am ascultat destul. Atenție toată lumea la mine!

— Domn' profesăr, eu nu ți-am luat vorba din gură. Pînă azi sînt chinez în satu ăsta, și dacă mi-s chinez,

nu-mi place să-mi sufle nima-n oală. Am poruncă de la pretură să dau sprijin pentru reformă.

„În definitiv, ce-are mișcarea cu cele cîteva iugăre ale popii Barbă Neagră?" se gîndește Simu Belcotă. Vizita consilierului înseamnă o perspectivă uluitoare. Ceaușu i-a confirmat-o. Mai mult : i-a spus că Bălteanu se-ntoarce de la București, probabil cu vești esențiale. Demonstrația de forță nu strică. Deocamdată, însă, atît.

— Așa că — zic — ia-ți omul, dom' profesăr, și retrage-te... Cu ăștia a lu Guga vorbim noi.

— Profesore, spune secretarul, și vine la marginea camionului. E bine să-l asculți pe primar. Tot circul ăsta e ridicol. Probabil că mîine-poimîine, o să te scoatem din munte. Să te deferim justiției. Avem aici un delegat al ministerului. Nu ne faceți să pierdem vremea.

Oamenii înghesuiți în Ramna s-apropie. Ies mame cu copiii în brațe. Legionarii feresc armele. Mădălina fuge la fereastră. O ridică pe Simina. Zîmbește speriat.

— Ia-o, Petre. Ia-o.

Se-nalță pe vîrful picioarelor. N-ajunge. Simina bate din palme. Rîde. Vrea să-i dea copila, să-l apere de plumb. Stîngu apucă fata. O saltă în pervaz.

Pătru scoate țeava automatului pe geam. O trece pe Simina lui Grigore Vîlcean.

— Dă-o dracului, camarade Belcotă! spune cel legat în cearșaf. O făcurăm de oaie. Trebuia să păziți bine ușa postului, nu cu căcănarul ăla de popă.

— Adună-ți oamenii, dom' profesăr. Colo-n drum. Pe ăsta ți-l aduc eu pînă-n marginea satului.

„Uite-l pe Stîngu la mijloc, zîmbește Pătru în el. Scapă adunarea populară. Ajută reforma. Îl scapă și pe legionar. Îl scoate pe profesăr din încurcătură."

— Atențiune, îndreptățiții! Veniți, vă rog, la mașină.

Dom' Paraschiv iese de sub masă. Se scutură de praf.

— Vă dau zece minute să evacuați piața, spune rece secretarul de plasă.

— Bă canalie roșie!

— Am spus! Zece minute.

Cineva țipă speriat.

— Nu da, mă!

— La ce dai?

— Nu da, n-auzi ?

— Obștea lu Sglivăr. Aici ?

— Laufșrit !

Pe pod e învălmășeală. Guga, roșu la față, mînuie o boată. Trompetiștii sună atacul. Coloana din vale scoate boatele de sub dolame. Cea din Cruci se izbește în mulțime. Muierile din Cerna tabără pe cei cu portretul regelui, conduse de moș Sglivăr. Chiorul de la pușca mitralieră ridică arma. Pătru vede fulgerarea cenușie a ascunzătorului de flăcări. Omul trage o rafală lungă peste capetele mulțimii. Pătru îi răspunde cu una trasă razant peste coloana din deal. Retează prăjina unui drapel. În aceeași clipă, din mijlocul mulțimii țîșnește o rachetă. Urcă pe verticală, într-o mănușă de fum albicios. Pocnește undeva deasupra primăriei. Se desface în trei globuri roșii, strălucitoare, care cad pe trei parabole luminoase, sfîșiind mătasea albastră a cerului.

— Retragerea ! ordonă cu glas alterat Simu Belcotă.

Pătru scapă o înjurătură scîrboasă. Legionarul sare din fereastră. Cade elastic pe opinci. Țopăie caraghios pe loc, bandajat bine în cearșaf. Unul scund, îmbrăcat într-un hanorac de camuflaj strîns în centură, cu cîteva grenade Kissel la brîu, se repede la el. Scoate o baionetă nemțească din carîmbul cizmei.

— Vă fac ciur pe amîndoi ! strigă Pătru.

Cel în hanorac se uită speriat la gura automatului. Are buză de iepure, rînjită caraghios. Patrulele de pe marginea pieței se fac nevăzute.

— Nu trage, bîlbîie cel cu buza de iepure. Nici noi n-am tras.

— Retragerea. Retragerea.

— Stați pe loc ! tună popa Barbă Neagră. Stați pe loc !

— Petre, Petre... suspină Mădălina sub fereastră.

— Retează-le, mă, ghearele la ăștia ai lu Guga... Nu vezi că nu-s din sat ?

— Lasă automatul, tovarășe Dragalina ! strigă secretarul de plasă. Hei, coloanele. Vă somez pentru ultima oară să-ncetați provocarea.

Din geamul postului se vede toată piața. Legionarul prins în jandarmerie și cel cu buză de iepure se stre-

coară pe lîngă gardul de zid. Livia sare la ei. Îl prinde de glugă pe cel cu hanoracul. Îi trage cîțiva pumni în ceafă. Îl înjură. Legionarul o lovește cu patul automatului în burtă. Celălalt sare în Ramna. Grupa de lîngă camion își face loc spre pod. În față merge cel cu pușca mitralieră. În spate — Simu Belcotă cu doi pistolari care amenință mulțimea. Muierile din Cerna, sprijinite de Lungulescu, pălesc cu negeacurile în boatele celor cu portretul regelui. Moș Sglivăr spune ceva unor munteni flenduroși, care-și scuipă în palmă. Pătru sare pe geam. Se vîră-n Stîngu.

— Al dracului ești, mă... Pîn-acu ai ieșit bine. Da să știi că tot nu scapi cu turmele.

Își face loc spre camion. Mulțimea, pînă atunci tăcută, fierbe.

— Stați să vă spargă ăștia reforma ? întreabă liniștit o femeie frumoasă, scundă, cu ciupag lucrat în flori vii.

— Haidați, mă, spune unul cu barbă mare, de doliu.

Pătru simte mișcarea lentă a mulțimii. Nu strigă nimeni. Nu aleargă nimeni. Bărbații trec pe lîngă muieri. Unii o iau spre pod. Alții urcă spre Cruci. E o curgere lină. Adîncă. Puternică. Abia-și croiește drum printre umerii, cefele, obrazurile acelea împietrite care-i curg prin fața ochilor într-o tăcere nefirească. Nu li s-a spus decît să nu răspundă la provocări.

— Dacă-i lege, să fie lege.

— Ăștia nu știu de lege.

— Îi învățăm să știe.

— Of, pămîntele !

— Pămîntele !

Vorba trece repede printre rînduri. Aleargă în față. Se-ntoarce. Se țese din om în om.

— Pămîntele !

Locul de lîngă camion e gol. Secretarul își șterge obrazul asudat cu batista cadrilată. Pătru sare sprinten pe platformă.

— Numai să nu se tragă, gîfîie secretarul.

— Reforma a devenit cauza îndreptățiților, spune delegatul ministerului. Nu-i mai putem opri.

— Aud niște tropote, zîmbește Stîngu Tauru. Ați chemat cătanele ?

Secretarul se înveselește subit.

— Tovarăși muncitori... Unde vă sînt instrumentele?

— Catargul mă-si de instrumente! Îi lăsarăm pe verzi să ne scape din labă. Uite ce se mai duc la deal.

— Merg la oameni, tovarășe secretar.

Alexandru Jucu îl prinde de umărul laibărului.

— Stai aici, Petre. Uită-te și învață.

Trompetiștii sună din nou atacul. Pătru fierbe. Guga stă pe parapetul podului. Dă o comandă. Oamenii din spatele cociei cu muzicanții, năvălesc în piață. Patru grupe înarmate cu boate. Lucrează repede. Fac loc gol. Se-ndreaptă spre mașină. Din malul apei aleargă Pițu, cu Mărtin Bălaci. După ei — niște oameni din văi. N-au decît palmele. Îi snopesc ăia cu boatele. Frații Guga taie calea spre primărie. Le iese înainte Ion Sglivăr. Niculae Guga își smulge carabina de pe umăr. Ion Sglivăr îi sare-n beregată. Ion Guga mînuie închizătorul. Pătru aude limpede țăcănitul metalic. Unul din Cerna îi dă un pumn în ochi. Secretarul de plasă îi înfige unghiile în umăr.

— Uite-i! Haidem, tovarăși, *Internaționala.*

Calelungă duce trompeta la buze. Din Cruci vine la galop Amăriuții. La două lungimi de cal — jandarmul însoțitor. După el — Ion Ogîrlaci din Rusca. Cinci călăreți. Zece. Cincisprezece. Douăzeci. Dincolo de sat — cîteva cocii. Vin în goană. Se văd steagurile roșii, fîlfîind. Muncitorii dau drumul la cîntec. Îl amestecă cu ropotul des al copitelor. Cu strigătele puternice ale ruscanilor. Ion Ogîrlaci e cu capul gol. Îi joacă soarele pe țeasta albastră, plină de cucuie.

Coloana din Cruci se frînge. Amăriuții își ridică iapa în două picioare. Popa Barbă Neagră răsare în coasta jandarmului. Trece pe lîngă el. Îi flutură barba. Se repede la Ion Ogîrlaci. Îl pocnește cu Biblia în țeastă. Îl smulge din șa cu o singură mînă. Ion Ogîrlici zboară în drum. Ceilalți călăreți îl ocolesc. Popa urlă ceva. Nu-l aude nimeni. Toată piața e plină de *Internaționala...*

— ...Repede, tovarăși! Repede. Luați-vă la braț. Repede...

Totul se răstoarnă cu repeziciune uimitoare. Coloana din Cruci se spulberă prin grădini. Amăriuții fugărește cu iapa roșcată pe cineva care țipă și aleargă pe uliță. Guguleștii, scăpați din pumnii obștii lui Sglivăr, cu pălăriile verzi tuflite, fără carabine, barează podul cu cocia muzicanților. Secretarul de plasă, roșu, asudat, îl ia la braț pe delegatul ministerului. Muncitorii se leagă-n lanț lîngă secretar. Pătru se simte luat între ei. Vine Sergiu Bloch. În spatele lor se leagă alt lanț. Calelungă. Pițu. Topitorul Pascu Petre. Brîncuță. Pornesc pe ulița primăriei spre luncă. Lungulescu mînă cocia cu țăruși. Se-ngrămădesc muierile. Moș Sglivăr, cu un ochi vînăt, cu cămașa sfîrtecată, se cațără în cocie. Cineva îi dă registrele. Ion Sglivăr duce în spate masa părăsită de dom' Paraschiv. O babă ține sticlele cu cerneală. Ion Ogîrlaci, plin de praf, cu bărbia zdrelită, călărește pe flancul stîng al coloanei care se încheagă din mers. Ruscanii, călări, îl urmează încolonați pe trei rînduri. Sosesc în goană cociile. Oamenii chiuie ca la nuntă. Cei de pe pod încep să cînte *Trăiască regele*. Din luncă se ridică cîțiva norișori de fum alb. Se aud trosnete slabe. Mult în fața coloanei, cad cîteva alice. Rîndul din față intră în cadență. Popa Barbă Neagră rămîne singur în mijlocul pieței. Ridică Biblia. Soarele lucește vesel pe ferecăturile metalice. Pe patrafir, care-i atîrnă strîmb.

— Vă blestem. Vă blestem în numele... Vă blestem.

Glasul i se topește într-o hîrîială nearticulată. Pătru nu vede decît lunca, cerul și lumina. Satul rămîne în urmă. Drumul șerpuie lin printre grădini. Calcă apăsat. În stînga și-n dreapta îl strîng brațele puternice ale tovarășilor. Îl îneacă o bucurie plină. Își umflă pieptul. Se uită lacom la cerul străveziu de mai, prin care țîșnesc rîndunelele. Cuprinde în privire coama verde a Nigiuginilor. Îl amețește mireasma ațîțătoare a luncii. Toată strălucirea îmbălsămată a zilei intră în el. Își ridică fruntea. Soarbe încă o dată aerul plin de mirosurile primăverii. Dintr-o dată, se golește de gînduri. Pomii sînt văruiți. Mugurii au dat frunze mici cît unghia. Prin mijlocul drumului țopăie o broască. Aude în

el, adînc, răscolitor, pasul mulțimii. Începe să cînte. Are glasul puternic. Bărbătesc.

Sculați, voi, oropsiți ai vieții,
Voi, osîndiți la foame, sus...

Nu știe cînd au început să cînte ceilalți din jur. Caii ruscanilor tropăie mărunt. Oamenii vorbesc de reformă. Soarele țese lunca într-o maramă strălucitoare de borangic. Izbucnesc clopotele. Trag într-o dungă. Trist. Sfîșietor de trist. Știe de ce plîng clopotele... Cîntă. Se ridică alte ghemotoace de fum în luncă. Trosnetele puștilor se-aud mai bine. Alicele răscolesc praful la picioarele lor. Amăriuții, cu patru jandarmi, trece la galop pe lîngă coloană. Simte mirosul sudorii de cal, amestecîndu-se cu cel acru de bărbați năduși, cu gustul fraged al frunzelor, cu miresmele reavăne, dulci și răscolitoare ale luncii. Niciodată n-a fost atît de lacom de mirosurile astea. Niciodată n-a știut că pot trăi împreună. Niciodată n-a bănuit că-l pot ameți... Acum nu mai cîntă. Ascultă glasurile puternice ale muncitorilor. Ale ruscanilor. Ochii i se umplu de albastrul neprihănit al cerului. De toată frumusețea îmbălsămată a zilei. Calcă voinicește, și adierea care se trage pe luncă îi zbicește lacrimile căzute fără voia lui pe obrajii supți, arși de soarele și de vînturile muntelui.

FOAMEA

1

Mădălina rămîne în capătul potecii. Ține albia de rufe pe cap. Îi place să vină la zătoniul Turcului să spele rufele. Le-ar putea spăla în Ramna. Aici e mai bine. Se-adună muierile din tot satul. Aninii au înfrunzit. Stau deasupra zătoniului. Le curge lumina de mai printre ramuri. A-nflorit rocoina. Omagul. Ciuboțica-ursului își leagănă florile purpurii. Dinspre capătul zătoniului, acolo unde apa bălțește grasă, urcă mireasma aspră de busuiocul-cerbilor. Grangurii galbeni zboară printre nucii din deal. Fluieră. Tot muntele e plin de glasul păsărilor. Deasupra e un cer limpede, luminos și cald. E mai bine-n sat decît singură în Topla. Muierile bat rufele cu maiul.

— Nu speli, Mădălină ?

— Spăl.

— Atunci, vină... Hai, că-ți fac loc.

Altădată n-o lăsau nici la fîntînă. Îi treceau pe dinainte. Coboară poteca. Își leagănă șoldurile. Capul și umerii îi ține nemișcați. Poteca s-apleacă sprintenă printre stînci.

— A dracului ! Nici nu pune mîna pe troacă.

— Să nu scapi troaca, Mădălină.

— Dă-te, Floare, mai încolo.

— Are să fie secetă, nu glumă !

— Zice Pătru că nici nu s-au topit zăpezile, și Ramna abia mai curge.

Muierile se uită la cascadă. Apa subțire, anemică, se prelinge printre stînci. Cade obosită în zătoni, cu un murmur nedesluşit. Mădălina îşi sufulcă mînecile ciupagului. Muierile o privesc cu coada ochiului. Înmoaie rufele în vîna de apă fierbinte. Scoate maiul cioplit de Nică ăl bătrîn din lemn alb de tei.

— N-ai *sopon* ?

— N-am.

— Credeam că ai de la cooperativă.

— Nu-i cooperativa mea.

— Am văzut că puneţi pomi în lot.

— Am pus.

— Nu-i amînat ?

— Mama zice că se prind.

— Un' te duci, Mărie ?

— N-ai gătat rufele, şi te duci ?

— Te-aşteaptă careva pe luncă ?

— Dac-o aşteaptă, ce ?

— Al ei a putrezit în pămînt.

Văduva îşi trage cîrpa pe ceafă cu o mişcare lină.

— Mă duc în luncă. Să văd dacă-i bun cucuruzu de sapă.

— Uită-te şi la al meu, Mărie.

— Mă uit.

— Ale dracului ! Cucuruzu meu.

— N-au trecut nici două săptămîni.

— Pămîntu meu.

— Cucuruzu meu.

— Pătru zice că-i al lor. După legea reformei.

— Crezi tu că se lasă popa ? Ilie Jura ?

— Se lasă.

— Ia mai taci, Ano ! Nu ziceai tu că nu le-a dat pămînte Maria Terezia ?

— Franţ Ioşca ?

— Erau împăraţi. Nu le-a dat.

— Le dădură ăştia.

— Zici că-i mîndru cucuruzu, Mărie ?

— Minunea lu Dumnezeu, Mădălină ! Să ai parte de Pătru...

Văduva trece puntea. Urcă repede poteca.

— A-ntinerit Măria cu zece ani.

— Drăguțu îi mai lipsește, și trăiește lume albă.
— Cît o lăsa-o popa.
— S-aude că le-or dat în lege pe toate.
— Nu-i istină. Nu poate să le dea!
— De ce, Mădălină?
— Legea ai nouă le apără. Așa zice Pătru.
— Nu-ți bănui după taică-tu?
— La ce să-mi bănui?
— Te ținea ca pe o doamnă. Aveai slugă. Porc. Cocie. Livadă.
— Te duceai la Meegie la tîrg.
— La Caransebeș.
— O ține Pătru... din aia...
Muierile chicotesc.
— Mă ține și-mi place. Aveți voi ceva de-aici?
— Gîndeam că-ți ia Pătru în luncă. Pămînte a-ntîia. Zestrea ta.
— N-a luat. Are o credință.
— Nu ți-am zis, Ano? Așa i-am zis și eu. Are o credință.
— I-a pus jos pe Gugulești.
— Or vrut să spargă reforma.
— Dacă nu veneau ruscanii cu caii, o spărgeau.
— N-o spărgeau, că-i după lege.
— L-or pus ăia din munte chinez pe Pițu.
— Și noi l-am pus.
— Are cap de *anginir*.
— Măsoară cu lanțu și socoate de miru lumii.
— Ce zici, Mădălină, aduc fărină la cooperativă, după cum or vorbit?
— Aduc.
— Aduc pe fenea! Vă ia mințile.
— Nimic nu-ți place, Ană?
— Nu-i place, că al ei era acolo pe pod. Dădea cu boata în oameni.
— Ți s-a suit la cap, Mădălină.
— Pătru stătea cu ăla în fereasta postului, și-al tău dădea cu boata.
— Dădea, dac-așa-i plăcea lui...
— Ia trage-ți izmenele alea mai la vale.
— Nu vezi că umpli apa cu zoaie de berbec!

— Te ţii făloasă c-o fost Ambrozie sanitar ?

— Las', că-l scoate Piţu la porţiie şi pe sanitaru tău. N-ai grije.

— S-o suit scroafa-n copac.

— Lăsaţi-o... Al ei umblă-n opincile lu Pavil Lala.

— Vă văd eu mai în vară. Iar veniţi cu mîna-ntinsă la moară. Îi spun eu lu Pavil.

— Să nu vii tu la cooperativă.

Muierile bat înverşunat cu maiul. Mădălina îşi vîră cosiţa sub cîrpă. Ana lu Ambrozie se uită la ea cu coada ochiului. Spune subţire :

— Abia o lăpădat Voica, abia o pus-o baba Belcotă pe picioare, că iar a-nceput cu politica...

Nu mai bate nimeni cu maiul. Mădălina se simte înconjurată de priviri lacome. S-apleacă deasupra rufelor. Muierile îi iscodesc obrazul. „Mă cîntăresc ca p-o junincă", îşi zice.

— Cum a-nceput, Ană ?

— Bine. Zice că vrea să facă leagăn.

— Ce să facăăă ?

— Leagăn.

— Cum adică leagăn ?

Ana lu Vasile Ambrozie îşi îndreaptă şalele.

— Nici eu nu ştiu prea bine. Tu ştii, Mădălină ?

— Ce zice al tău de leagănu ăsta ? întreabă una din capătul punţii şi chicoteşte cu palma udă la gură.

— Ia lăsaţi-o... O fost Voica şi la mine. Am umblat la şcoală împreună. Facem leagăn.

Mădălina îşi simte sîngele în obraji.

— Adică să lăsaţi copiii la doamna lu don'văţător Catalina, spune ea. Cînd mergeţi la sapă. La fîn. Stau acolo. Îi luaţi sara. Aşa mi-a spus Pătru.

— Tu o dai p-a ta la leagănu ăla ?

— Stă şi Voica la leagăn ?

— O dau. De ce să n-o dau ?

— Acu vă scrie copiii. Vai de voi, nătîntoacelor ! Auzi ! Se bucură că le ia copiii.

— Am auzit că vrea să facă un sfat de muieri.

— Cine ?

— Voica.

— A dracului !

— Ce să facem la sfatu ăla ?

— Dacă-l aduce pe Pătru, mă scriu și eu...

— Să-l aducă.

— Ce zici, Mădălină ? Biruie cu toate ?

Mădălina își stăpînește lacrimile. Limpezește rufele în zătoni. Apa e răcoritoare. Limpede. Ana lu Vasile Ambrozie limpezește lîngă ea. Mădălina clătește cămașa lui Pătru. Biata cămașă ! Poartă urma sudorii la subțiori. În spate are un petic mare, de pînză gălbuie. Izmenele lui Ambrozie sînt noi. Cum clătește cămașa, agață mîneca într-o piatră. Pînza veche de cînepă pîrîie. Crapă toată mîneca. Ana lu Ambrozie rîde.

— Las', Mădălină, că-i dă legea ai nouă alta...

Soarele bate-n zătoni. Lumina pătrunde pînă la fundul au·iu. Joacă acolo în unduiri strălucitoare. Un pescăruș-de-munte, cu pieptul albastru, face plecăciuni în vîrful unei stînci.

— S-aude c-a ieșit poruncă să se scrie marvele.

— Nu marvele. Ăia de prăsilă.

— Dacă-i scrie, se prăsesc mai bine ?

— Îi scrie ca să știe cum să-i ia la cote.

— Cin' le lucră pămîntele la vădanele din luncă ?

— Ce samănă la toamnă ?

— La fiscal cu ce plătesc ?

— De arat cu ce ară ?

— Pe astea ți le-a mai spus Pătru ?

— Ară cu caii de la sindicat. Cînd o-ncepe prașila, vin ăia cu rariță. Ne ducem noi, cu toții.

— Care noi ?

— Împroprietăriții.

— Te ții proprietărită, și taică-tu are un sfîrtai din Prislop.

— Eu n-am dat nimic la cumpărătivă.

— De ce ?

— Vreau să văd dacă nu-i celainâ.

— Nu-i celainâ. Răspunde Bimbi ăl mic.

— Așa e.

— N-am dat.

— Eu am dat.

— Duminică vine cămionu.

Ana lu Ambrozie stoarce rufele. Le așază în albie. Saltă albia pe creștet.

— O să v-aducă căcat cămionul ăla. Tu, Mădălină, vezi să nu facă Voica leagăn ca să-l adoarmă-n el pră Pătru. Ce-o lăpădat de la Scordilă poate prinde de la al tău...

Mădălina se ridică pe punte. Ana e înaltă. Spătoasă. Ciolănoasă.

— Las-o, Mădălină.

— Dacă mai vii la zătoni, aici te-nec, spune Mădălina printre dinți.

Una dintre muieri aruncă o piatră. Ana rîde. Se duce la deal, cu pași mari, bărbătești.

— Al meu zice că de cînd s-o pomenit n-o văzut să facă ăia care bat politica ce făgăduiesc. Zice că comuniștii ăștia or făcut ce nu s-o pomenit în munte. Că or făcut bine. Că n-or vorbit să bolunzească lumea la cap. Că or arătat cum și-or bătut gazdele joc de viața noastră. Că ce-au făcut ei cu pămîntele e de miru lumii. Așa că am dus la *cumpărătivă* zece chile de brînză. Niște lînă. Trei metări de lemne. Le-o scris Bimbi într-o carte groasă. Le-o socotit. Acu așteptăm duminica să ne luăm coase. O grapă. Cuie. Niscai var. Că nu cred eu să ne înșăluie maistorii, că or lucrat atunci și s-or pus pentru pămînte. Mă-nscriu și-n sfat. C-o fost Voica la mine la poartă. Zicea că de ce să lăsăm copiii în breazdă, să-i ardă soarele? O în livadă, să-i înțepe albinile. O să-i muște vipere. Îi lăsăm acolo la leagăn. Face primăria niște țarcuri la sindicat. Stau ca mieii în țarc. Doamna îi învață să cînte.

Muierea e mică. Rotundă. Roșie în obraz. Are ochi negri. Sprîncene subțiri. Puf de mustață. Niște buze roșii. Răsfrînte. Mădălina își ia albia. Se duce lîngă ea.

— Nu te cunosc.

— N-ai de unde. M-a adus al meu din Cozia.

— Care-i al tău?

— Văsile Brîncuș.

— Cum te cheamă?

— Măria.

— Vrei să spălăm amîndouă?

— Vreau.

Lumina trece prin apele zătoniului. Grangurii fluieră dezmierdat. Mădălina se uită la trupșoru rotund, vesel al Măriei. Se-nveselește și ea. Era prea singură.

— Dacă vrei, vino să le-ajutăm pe alea din luncă.

— Vin, se bucură Măria. Zicea Voica să facem un cor de mujeri. Facem, că știu să cînt.

S-alintă. Își trece brațul gol, cu pielea albă, burată de stropii limpezi, peste obrazul rumen și-ncepe să cînte cu glas nespus de dulce :

Gugulan cu car cu mere
Și c-o mîndră de muiere...

Cîntecul fuge pe fața lucie a zătoniului. Se izbește în malurile de stîncă. Se ridică printre crengile de aur ale aninilor, în cerul albastru, luminos și cald.

2

Plînsul dureros, sfîșietor, tulbură liniștea adîncă a răsăritului. Izvorăște parcă din holdele învelite în ceața groasă, ca un plîns al pămîntului.

— Ce-i, Petre ?

— Nu știu, mamă.

— Plînge o muiere.

— O muiere, Mădălină.

Din drum se ridică o adiere călduță, mirosind a praf. Valea e plină de neguri. Din munte coboară valuri de aer rece. Lunca își ridică fruntea deasupra pînzei groase de ceață albă, încolăcită printre sălcii. Pătru duce desaga cu demîncare, agățată de coada sapei. Merge înaintea mamei și a Mădălinei. Mădălina o duce pe Simina în coșul din coajă de tei, agățat în spate, ca o raniță. Mama poartă sapele și cîrceagul de apă.

Muierea plînge jalnic undeva în ceață, dar parcă și plînsul ei se topește în răsufletul profund, larg, amețitor al pămîntelor. Soarele trage un brîu de aur peste coamele albastre ale munților.

Toată dimineața îi pătrunde în suflet ca o chemare atotbiruitoare a vieții. Din susul drumului se aude tropotul mărunt al unui cal. Pătru încearcă o strîngere de inimă dureroasă. A-nceput să se teamă de tropotul singuratic, care coboară din Topla.

— Gu...gu...gu...ăăăă... gu...

În marginea holdei se vede un om frînt în două. Dă din mîini. Arată spre cele patru zări. Bîlbîie greu, nearticulat. Sunetele țîșnesc șuierat. Omul se-ndoaie ciudat în toate părțile. Se pleacă spre șanț. Amenință cu pumnul. Plînsul izbucnește mai puternic. Un hăhăit prelung.

— Gu... Gu... Guga...

Numele îi rupe pieptul.

— Găgăilă, spune mama.

Lumina zmeurie a răsăritului umple toată lunca. Omul are o gușă, care-i atîrnă pînă la mijlocul pieptului. Cămașă din petice. Un crac al nădragilor — scurt pînă sub genunchi. E încins cu o praștchie nouă din piele galbenă, bătută în ținte de alamă.

— Ce-i, mă Găgăilă ? Pe cine ești mîniat ?

Omul își întoarce fața roșie de efort. Are ochi de bazedovian ieșiți din orbite. Cu corneea plină de vine roșii. Se uită la Pătru ca un cîine bătut. Îi arată o muiere trîntită în șanț. Bate dureros din buzele groase. Crăpate.

— Gu...gu... I se umflă vinele gîtului. Smulge jalnic fiecare sunet : Guga !

— Mă ! se aude un glas rău din luncă. Dacă vă mai prind, vă rup oasele.

— Ce-ai, Șchiopule, cu copiii ?

— Să nu umble în holdă.

— E holda lor.

— Pe mumă-sa ! O muncesc de cînd sînt la moș Argintaru, Burfane.

— Lasă-i.

— Mamăăă ! Mamă !

— O schimbat țărușii, mamă...

Muierea se ridică din șanț. Are ochii rătăciți. Obrazul — devastat. Părul — ieșit de sub cîrpă.

— Asta să fie Măria de la zătoni? șoptește Mădălina. Auzi, mamă? Ziceau muierile c-a întinerit cu zece ani.

Doi copii vin în fugă printre șirele de cucuruz. În ceața diafană, subțiată de curentul proaspăt al luncii, se-arată două umbre. Pe holda popii Barbă Neagră răsună glasul proaspăt al unei muieri:

— Cea, Baltazar!... Cea, diavole, n-auzi?

Tropotul mărunt din drum se apropie. Mama trece șanțul.

— De ce plîngi, muiere?

„Au mutat țărușii, își spune Pătru. De asta au tăcut de la reformă pînă astăzi."

La capătul holdei lui moș Argintaru e trasă o cocie. Caii, deshămați și-mpiedicați, pasc pe marginea drumului. În cocie se vede cormana prășitorii. Gușatul face niște semne. Vine lîngă Pătru. Îl trage în marginea holdei.

— Petre, șoptește văduva.

Copiii se ascund după ea. O țin de poale. O fată bălaie. Un băiat smolit. Desculț. Cu un cojoc bărbătesc în spate. Cojocul îi vine pînă la călcîie. Gușatul e sluga lui Ilie Jura. Pe holda popii, o muiere tînără, cu pulpele goale, cu o cîrpă galbenă legată sub coc, mînă prășitoarea trasă de doi cai negri, puternici.

— Bună dimineața! spune un bărbat cu capul lunguieț, scund, cu burta umflată, goală, care ține în spate un laibăr zdrențuit.

Poartă căciulă desfundată. O obială albă. Alta — roșie.

— Ce faci aici, Burfane? întreabă Mădălina cu glas pierit.

— Uite-o pe Mădălina, se bucură omul. Îi atîrnă sprîncenele. Obrazul pămîntiu. Cînd se mișcă îi joacă burta. Omul și-o acoperă cu palmele. M-o mînat taică-tu la prașilă. M-o bătut cu leuca să schimb țărușii. I-am schimbat. Azi-noapte i-am pus la loc. Ce face Simina? Unde-i Simina?... I-am făcut o fluieră. Cum ți-am făcut și ție cînd erai mică.

— Are să-ți dea ție Guga fluieră, rînjește vlăjganul de lîngă el.

Își trage piciorul. Își încruntă fruntea teșită. Îngustă.

— Ce-i, mă Petre? Venișsi la clacă? Nu-i, mă, clacă!

— Or rupt țărușii, Petre, bîlbîie văduva... Acu pică împroprietăriții, și n-avem unde lucra, Petre.

Găgăilă joacă în loc. I se mișcă gușa vînătă, în stînga și-n dreapta. S-apleacă. Îl trage lîngă el. Îi arată cu degetul locul unde-a fost țărușul.

— Bună dimineața! spune Voica din drum.

Pătru își înfige privirea în groapa goală a țărușului, din care iese o rîmă lungă, alburie. Știa că vine Voica. Știa că tropotul mărunt o aduce aici... Pămîntul are scoarță tare. Crăpată. Nu l-au lucrat. L-au lăsat nelucrat. Și-au lucrat numai pămîntele înscrise în foile de posesie după reformă. Le încearcă puterile. Și răbdarea. Se ridică. Voica stă călare. Ține o sapă în curmezișul șeii de lemn. Mădălina, albă, își scoate coșul din spate. O ajută Burfan, sluga lui Guga.

— Care se duce la primărie? întreabă Pătru. Să-i spună lu Pițu să vină cu schițele. Cu lanțu. S-aducă comitetul. Și pe Amăriuții...

— Ai să vezi tu comitet, n-ai grijă, rînjește sluga lui moș Argintaru. Șchioapătă repede la cocie. Desprinde un cal. Îi sare în spate cu o mișcare ușoară. Mă! Să nu intrați în pămînte, că vă belește al meu.

Voica are obrazul de var. Șubțire. Arată așa cum era cînd a încorporat. Pătru vede dungile, abia niște umbre, care i s-au săpat la coada ochiului. Mîinile frumoase, albe, sprijinite de oblînc, par obosite. Are-n ea ceva nou. O sfială duioasă aplecată în genele lungi, amestecată cu o durere adîncă, stăpînită, care-i strînge buzele pline, care-i umbrește ochii albaștri. Se uită la Simina. Mădălina îi prinde privirea. Își vîră cosița sub cîrpă. O ridică pe Simina în brațe. Spune tare:

— Ai văzut, Burfene, cît a crescut? Ce zici? Mîndră-i?

— Mîndră, se bucură Burfan. Parcă-i floare.

Buzele Voichii cad amar. Undeva în adîncul ochilor, abia ghicit, Pătru vede durerea și singurătatea Voichii.

— Mă duc eu. Ține-ți sapa. Vine și Mărtin cu a lui. Năstăsia.

Sluga lui Argintaru bate calul cu capătul căpăstrului. O ia la goană spre sat. Calul rămas la cocie nechează ușor. Voica îl întoarce pe Suru cu o mișcare puternică a mîinii. Se-ndreaptă în șa...

— Nu te prea pricepi la păurie, Petre.

— Nu mă pricep, mă Brîncuș. La ce să zic că mă pricep ?!

— Cînd ăsta se tîra pe brînci prin sîrma ghimpată, tu făceai școală de agricultură. Dă-te dracului.

— Mă tîram și eu dacă mă lăsa peptul, Mărtine.

— Petre, vin' la mine... Am să-ți spun ceva.

— Lasă-l, rîde Mădălina.

— Auzi, Mădălină... Ce se tot bagă aia în el ? întreabă Măria Brîncuș.

Și-a legat cîrpa după ceafă. Sapă în rînd cu Mădălina. Năstăsia sapă în rînd cu Voica și cu mama. Văduvele, zece, cu cîrpele negre înnodate sub bărbie, sapă înaintea bărbaților.

— Așa-i Livia. Dă-o dracului.

— Văsîlică... Ai grijă de Simina, diavole... Un' te duci ? strigă Năstăsia.

— După fluturi. Mai taci, moară neferecată !

Muierea care prășește în holda popii oprește caii. Se reazemă în coarnele prășitoarei. Pătru sapă rîndul care-i trece pe la picioare. I le vede. Arămii. Puternice. Cu pulpa acoperită de păr mărunt. Poartă ciupag curat, în care-i joacă pieptul ca de fată mare. Are buzele roșii. Ochii — verzi, sclipitori.

— Are să vină popa, spune muierea încet. Îs vorbiți... Dacă vrei, la amiază mînc în luncă.

Scoate niște buruieni dintre cuțitele prășitorii. Îi arată picioarele pînă sus... „A dracului ! gîndește Pătru. S-o rupi în două."

— Haida, Baltazar ! Haida, Cezar !

Muierea smucește frîiele bărbătește. Îl dor șalele. Îl arde soarele-n ceafă. Și-a scos brăcira. Dacă n-ar fi muierile, și-ar scoate și cămașa. Pămîntul se fărîmă mărunt sub gura lucie a sapei. Ce pămînt ! Sub scoarța albă, crăpată de zăduf, e negru.

— Prin prăşire distrugem scoarţa care se formează la suprafaţă şi ajutăm la menţinerea umezelii în pămînt. Mărtine, sapa nu-i săcure, mă. N-o ţine aşa, că-ţi face băşici. Dă cu ea uşor, ca şi cînd te-ai juca. Mai pe dungă.

— Dacă vin ăia, Petre? întreabă văduva. Mor de frică, Petre.

— Ia nu mai chirăi, rîde Livia. Îşi ia sapa pe umăr. Trece lîngă Pătru. Mădălină, du şi rîndu meu... Fă-mi loc, Petre... Iau eu şiru ăsta. Ai văzt, diavole încopitat, ce pămînte? Unt! Nu era bine să fim vecini la holdă? Săpam ce săpam. Mai stăteam în luncă... Vorbeşte repede. Voinică, încondeiată, chicoteşte şi se face că-i scapă sapa pe picior. Ce-ţi spuse aia? N-o cunoşti? Drăguţa popii. Vrea să mergi în luncă?

— Sapă şi taci.

— Ba. Vreau să ştiu cît o să fiţi voi urma satului. N-am, mă, ce le da la copii. Nici Piţu nu prea are.

— Eu am?

— Petre, cum drac de te-ai bolînzit la cap, mă? Acu, dacă aruncară ăia ţăruşii, la ce-ai intrat în holde?

— Cum la ce-am intrat?

— Bine...

— Aşa-i după lege.

— Gîndeam că dacă ai decoraţii eşti mai cuminte, mă. Eu le-aş fi lăsat aşa. Aş fi zis că le-am dat, da că n-au putere să le ţină, să le lucre. Veneam cu altă lege. Eu eram aici. Atunci să mă fi scos careva din pămînte...

— Du-te, Livie, mîrîie Pătru.

— Nu mă duc. Îmi place lîngă tine. Eşti prost, da miroşi a bărbat.

Burfan prăşeşte în lotul lui Guga. Are cai suri. Rotaţi. Găgăilă prăşeşte la Ilie Jura cu nişte şargi înalţi, cu coamele tăiate. Din holde se ridică aburi tremurători. Pămîntul răsuflă cald şi adormitor. Lunca e plină de păsări.

— Îmi lucru pămîntu şi trăiesc. Lucru după carte. Dacă n-aş fi beteag de pept...

— De ce taci, Voico?

— Ce să vorbesc?

— Al meu s-o făcut chinez. Da tot îmi plînge inima după luncă.

— Așa e mai curat.

— O fi.

— S-or prins toți prunii. Facem livede și-n surpătură.

— Dacă Pătru n-ar fi făcut așa, n-ar fi fost om, spune Voica cu glas adînc, și se gîndește că Pătru ăsta de-acum are-n el ceva atît de curat, de puternic, ceva atît de drag și că oricît ar durea-o pierderea pruncului, parcă a ușurat-o, parcă i l-a apropiat mai mult, parcă a rămas mai slobodă pentru ceea ce are să fie mîine — și cînd zice mîine, zice o viață.

Nu poate să-l deosebească bine pe mîine de astăzi, dar simte cu toată ființa ei că mîinele ăla crește năvalnic în ea, mai repede și mai dureros decît a crescut pruncuțu pe care l-au îngropat în morțăria veche, numai ea cu Scordilă și cu popa. Dacă nu și-a ținut legămintele jurate în nopțile alea fierbinți, dacă n-a așteptat să fie muierea lui, atunci are să fie altfel alături de el. Are să fie alături de el bărbătește. Unde-o pune Voica mîna... Zîmbește aspru cînd vede umerii lați ai Pătrului mișcîndu-se rotund sub cămașa udă între spete.

Pătru se uită peste luncă. În urma văduvelor sapă cîțiva copilandri. Cozile sapelor sînt mai mari decît ei. Ziua e albă. În drum oprește cocia Lungulescului. Lungulescu desprinde caii. Cîteva muieri coboară prășitoarea din cocie. Acu au și ei prășitoare. Se uită la slugile singure pe holdele gazdelor. Pițu zice c-are să vină la amiază. Să intre în loturi și să le lucre. Telefonează la plasă...

După ce au împărțit loturile, i-a spus secretarului că Stîngu a lăsat primăria. Venise tot satul în luncă. Era lume de pe văi. Din munți. Secretarul i-a zis să vorbească. S-a urcat în cocia care adusese țărușii. S-a uitat cum se uită acum, peste întinsul holdelor, închise în rama verde a brazdelor de hotar. Cucuruzul firav abia ieșise din pămînt. Țărușii se vedeau albi, semănați în adîncimea luncii. Deschideau capete de pod într-o lume care stătuse din veac deasupra mulțimii

adunate în grămadă acolo, pe capetele de pod însemnate de țărușii ciopliți la joagăr. Intrau în pământe cei din drum. Numai în pământe? Pițu măsurase cu lanțu toată după-amiaza. Stătea obosit în buza șanțului. Se-nsera, cînd a auzit că-l propune pe locul de primar. Și-a ridicat moțul spre el. L-a amenințat cu pumnul. Mărtin rînjea fericit, călare pe ruda cociei. Aici în drum era lumea. Potop. Aici peste luncă s-au revărsat glasurile acelea puternice.

— Să fie chinez!

— Ăsta știe soarta pământelor.

— Cunoaște muntele.

— Ține socoata ca *anjiniru*...

...Lungulescu înhamă la prășitoare. Una dintre văduve — n-o știe —, subțire, înaltă — n-a văzut-o —, se sprijină în coada sapei. Își petrece dosul palmei peste frunte. Spune limpede:

— Ce ne-am fi făcut, Petre, fără voi? Mi-s din sus. Am trei meri. Socru-i beteag. Soacra — slabă de minte. Mamă n-am. Nici tată. Gheorghe m-a lăsat cu doi prunci. Acu, după proprietărire, vrea să mă ia un văduvoni. Vine la mine într-o sară. Zice: „Te iau dacă scrii proprietărirea pe numele meu". M-am gîndit la al meu. Pe unde-i zac oasele... Proprietărirea e a lui. Pentru oasele alea. Zic:

„Vino în grajd. Vorbim..."

Zice: „Vin..."

Începe să se desfacă la izmene. Aveam o furcă în grajd. Mă pipăie. Tremură. Dă jos izmenele. Mă-mpinge pe fîn. Acolo era furca. Îi dau una jos. Sare pînă-n pod. Vreau să-i bag furca în c...

Zic: „Na proprietărire!"

Văduvele rîd cu mîinile la gură. Una trecută, galbenă, spune:

— Trece moș Argintaru pe la poartă. Stă în cocie. Mă strigă.

„Placă![1]"

„Îți dau zece mii. Du-te la primărie și spune că faci acte pentru Domnița mea"...

[1] *Placă* — poftim.

Mă gîndesc. Strînsesem niște baligă să murui. Era aproape caldă.

„Pe cinșpe mii mă duc."

„Uite banii."

Coboară din cocie. Intră în curte. Mă gîndeam cum l-ai fărbuit tu, aia a chinezului. Îl poftesc în tîrnaț. Strîmbă din nas. Iau baliga. Moșu, sprinten. Vîră banii în prașchie. Sare la mine. Îmi dă cîteva picioare în dos. Se duce. Scapă nefărbuit...

— Nu știu dacă ajungem să culegem noi cucuruzu ăsta, oftează alta.

Înserarea curge pe deasupra luncii. Holdele săpate se odihnesc în patul de pămînt negru, aromitor. O sfîrșeală plăcută îi cuprinde tot corpul. Văduvele îi dau mulțam. Se țes pe lîngă el. Una vine să-i ia sapa. Se duc la mama. La Mădălina. La Lungulescu. Slugile trec spre casă în cociile stăpînilor. Trece și muierea din holda popii. Mînă la pas. I se uită în ochi. Și-a pus o floarea-paștelui în cosiță. Spune cu glas cald, mîngîietor :

— Mai bine veneau, mă... Acu, dacă n-au venit, teme-te !

Dă bici. Caii, zdraveni, se urnesc la trap. Văduvele merg ciopor. Cu copiii printre poale. Trece Voica. Văsîlică mînă caii Lungulescului. În cocie — Năstăsia. Livia. Mărtin.

— Sui, Petre ?

— Ba.

— Hai, Mădălină.

— Magdalieno !

Mădălina se uită la spatele Voichii. Trece mamei coșul cu Simina.

— Vin cu Pătru pe jos. Suie, mamă.

Rămîn în urma cociei. În urma văduvelor.

— Să nu-l tragi în șanț, Mădălină, strigă Livia. Să nu-l tragi, că-ți scot ochii.

Se sting tropotele. Zăngănitul rafurilor se pierde. Se pierd glasurile. Mădălina își potrivește pașii. Își înnoadă cîrpa sub coc.

— De nu știu cînd, n-am mai umblat singură cu tine pe-nserat, Petre.

Are glasul plăcut. Parcă l-ar întreba de ce n-au umblat împreună pe-nserat. A ars-o soarele și i-a scos pistrui deși pe nas. Îl ia de mînă sfios.

— Acu te cinstește muntele. Mie mi se pare că nu mai ești tu. Umbli plin de gînduri. Neguros. Ce-ai tu, Petre, că umbli neguros ? Dacă le-ai făcut bine la astea și la ăia lu Sglivăr, atunci de ce să umbli tu neguros ? ! Pițu-i chinez. Tu l-ai pus chinez. Rîde, și la oameni le place să vadă un chinez rîzînd. Mai spune o vorbă șoadă cînd îi scoate la porțiie. Nu le place, da cînd aud vorba șoadă, se-nveselesc.

Ies stelele. Lumina se stinge peste Cernevîrful ars de vîlvătăile asfințitului. Trece neauzit un liliac. Undeva, strigă o buhă mare, de codru. Pătru îi strînge degetele fierbinți. Licuricii își poartă felinarele verzi prin marginea drumului. Așa coboară noaptea, grea de miresmele holdelor. Pițu a fost cu Amăriuții. Au bătut alți țărușii. Niște crengi de salcă. Groase cît brațul. Înalte cît omul. Nici un stăpîn nu s-a arătat în luncă.

— Eu vorbesc, și tu te gîndești... La ce te gîndești, Petre ?

— Hai s-ascultăm greierii, nevastă...

O trage în marginea șanțului. Iarba de mai e mătăsoasă și îmbălsămată. S-așază amîndoi cu picioarele în șanț. Mădălina își lasă tîmpla pe umărul lui, cu un suspin ușor.

— Hai s-ascultăm greierii, dacă vrei tu, șoptește mai mult pentru sine.

3

— Chinezu n-are ce căuta în conziliu politic.

— Nici nu caut. Sînt din partea statului.

— Eu nu știu. Știu atît. Delegații la congresul plugarilor bănățeni se aleg în conziliu politic.

— Știi rău, Gugo... Ăia se aleg în adunarea populară.

— Cine-a zis ?

— Legea.

— Care lege ?

— Adică nu legea... Normele de alegere a delegaților. Adică tot legea.

— Rîzi de mine, Petre ?

— Nu rîd.

— Atunci, de ce mă scoateți voi la porțiie, acu, în toiul lucrului, mă ? De ce-mi bateți voi doba la poartă, precum că n-am ieșit, și mă faceți de miru lumii ? De ce mă impuneți voi la bir, dacă nu ies cu cocia la piatră ? Pe mine. Pe moș Argintariu. Pe Ilie Jura. Nu-l scutiți nici pe părintele. Ne-ați luat din pămînte. Ajungă-vă. Asta-i luptă politică, mă ? Batjocură, nu luptă politică.

Geamul primăriei e dat de perete. Dimineața de mai se răsfață prin cireșii înfloriți. Aerul, plin de mireasma amăruie a livezilor, intră leneș în biroul cu dușumelele proaspăt date cu bradolină. Din Cruci vin la pas cîteva cocii. Pătru vede bărbînțele cu brînză. Mieii legați în șireghe. Ion Sglivăr își arată obrazul între zăbrelele de fier.

— Parcă ziceați că vorbiți de propagandă electorală, Petre.

Lîngă Ion Sglivăr se urcă pe banca de sub fereastră un muntean.

— Vine mărșîna, Petre ?

— Vine.

— Vine, Leno, se-ntoarce omul spre piață.

— Auzi, Parasco, ce zice al meu ?...

— Ce ?

— Vine.

Mieii behăie pe lîngă zidul postului. La umbră. Muntenii pirotesc sub tei. Muierile torc. Trec cîrduri de fete spre biserică. Sergiu Bloch a vorbit cu tovarășul Spiridonică la telefon. I-a zis că vine. Între munți, primăvara se coace lenește sub cerul sticlos. Gheorghe Belcotă bate cu mîna lipsită de trei degete în tăblia biroului.

— Prieteni ! Ne-am adunat să ne-nțelegem omenește în legătură cu propaganda electorală.

— Mă Ambrozie, spune cineva de lîngă telefoane. Urcă pe bancă și vezi ce fac ăia în conziliu.

Vasile Ambrozie își arată chipul rînjit lîngă Ion Sglivăr. Se apucă cu labele negre de zăbrele.

— Ce-i, Petre, cu conziliu ? Umblă vorba că iar scriți marvele. Istină-i ?

— Scrie marvele, strigă cineva de sub fereastră.

— Du-te-n mă-ta de provocator, mîrîie Ion Sglivăr.

— Prieteni... Conziliu s-a adunat la cererea național-țărăniștilor... Lipsește Stîngu Tauru de la liberali.

— Lipsește și reprezentantul social-democraților, spune don' Paraschiv.

— Atunci, nu se poate ține conziliu, prieteni... Noi de la bloc sîntem de față. Dacă se ia vreo hotărîre, prietenul Guga poate să ne bage vină că nu respectăm norma de conducere a conziliului.

— Să vă bage, că scoateți lumea la porțiie cu jandarmii, zvîrle Vasile Ambrozie.

— Dă-te, mă, jos din geam !

— Nu mă dau, don' primar Potocean Pițu.

— Ce zice ăla în primărie ?

— De ce nu mai vine cămionu ?

— Ia închide fereastra aia, don' Paraschive !

— La ce s-o închidă, Gugo ?

— Mă Petre. Mie nu-mi zice Gugo. Să-mi spui cum de-a aflat Stîngu că scriți reproducătorii. Cum de-a urcat turmele la munte înainte de Sîn Constantin și Elena. Cum de nu i-ați făcut și lui recensămînt. Cît ți-a plătit să nu faci recensămînt. Poate pe locul de primar i-ai vîndut recensămîntu.

Belcotă își freacă craniul albastru cu podul palmei. E ars de soare. Fața fără sprîncene se miră de cînd a intrat în primărie. Pătru își întinde picioarele. Cască. Îl încearcă o moleșeală plăcută. Leneșă. Guga, vînăt, îl apucă de piepții cămășii.

— Nu tăcea. Răspunde, Petre !

— Ia să nu-l apuci de pept în primărie, spune Pițu.

Afară se aude răpăitul îndesat al tobei. Moș Aflat stă răscrăcărat în mijlocul pieței. Alămurile tobei lucesc.

— Întîi, strigă toboșarul. După ieșirea din biserică să se strîngă muierile la școală, ca să facă sfat muieresc.

Al doilea... Podu de peste Bela Reca e spart, că au tras bulvani în vremea războiului și nima nu i-a dus grija. Așa că s-a adunat conziliu de *ențiativă* și chinezu ăl nou. Derept care poruncesc. Toți oamenii care au trăgători să se *prezante* la primărie duminica ce vine, în zori, pentru porțiie. Al treilea... Tot duminica de vine, conziliu de *ențiativă* și chinezu ăl nou poruncesc să vină doptoru de marve de la plasă, derept care toți porcii să se *prezante* la primărie pentru *enjecție.*

Moș Aflat bate mărunt în pielea uscată a tobei. Oamenii se strîng în mijlocul pieței. „A-ntinerit moș Aflat, își spune Pătru. Și e prea multă primăvară p-afară." Guga se uită pe fereastră. Fața prelungă, arsă de soare, i s-a uscat. Mustățile de lotru îi atîrnă deasupra bărbiei. Ochii negri, vii au în ei ceva tulbure și rău. Pătru își spune că omul voinic, smolit, închis în el îi e socru. Că-i iubește fata. Îi crește nepoata. Se-mplinește anul în august de cînd trăiește cu Mădălina, și n-a fost o dată în casa socrului. Nimic nu-l leagă de bărbatul pe care-l aude răsuflînd pripit. Sînt prea multe între ei. Cînd n-au să mai fie ? Cînd n-au să se mai urască oamenii ? Să fie oameni, și atît. De ce-l ustură pînă la rărunchi lotul ăla din luncă ? Îl face mai bogat ? Mai bun ? Și la o adică, de ce merge cu Maniu ? Îi vede pieptul tresărind dureros. O vînă groasă, albastră, bătîndu-i-se în gît. Omul de lîngă el a crescut-o pe Mădălina. În carnea aurie a muierii, în buzele ei fierbinți e ceva din el. Din tinerețile lui. Din dragostele lui. De aia zicea el că-i lumea strîmbă și pocită. Are-n ea sămînța dușmăniilor. Averea.

Nu-l dușmănește pe Guga. Dar nu-l înțelege. Asta-l doare. Pentru Guga îl doare.

— De ce ai mutat, mă omule, țărușii ?

Guga tresare. Se uită la el ca prin ceață. Pătru ar vrea să vadă în ochii socrului o urmă de blîndețe. Ceva cald. Înțelegător. Care să-l îndemne să-și înmoaie asprimea din glas.

— E al meu, mîrîie Guga sub mustață. O plătești Petre. N-ai grijă.

Pătru-și închide sufletul. A dracului primăvară ! L-a-mbătat.

— Crezi c-ai să ne oprești cu torogoata și cu boata? Auzi, mă Gugo? Cum puneți voi torogoata, care are glas vesel, de bucurie, o de doină, lîngă boată? Și ce vreți, mă, să opriți cu boata? Vremea?

Guga își mijește ochii.

— Nu mă-nvăța tu cum se face propaganda.

Pătru înțelege că toate gîndurile lui trec pe lîngă celălalt, fără să-l atingă. Se ridică.

— Nu putem ține conziliu politic, chinezule. Eu mă duc.

— Cînd primesc dispoziție, ținem adunare populară, să alegem delegații pentru congresul plugarilor. Primăria și conziliu de inițiativă au luat niște hotărîri. Le facem cunoscut. E bine să le știi și dumneata, locuitorul Gheorghe Guga.

Al dracu' Pițu! Parcă l-ar fi făcut mumă-sa primar. Are o singură cămașă. I-o spală Năstăsia în fiecare seară. Se bărbierește tot a doua zi. Își taie unghiile. A pus să spoiască primăria.

— Și cam ce vreți voi de la mine? întreabă Guga.

Pătru iese-n piață. La soare. Vine una care toarce.

— Am adus un miel, Petre. Îmi dă coasă?

— Mă Petre, s-o huluit podu ăla din Camăna. Nu mai mere cocia.

— S-aude-n munte c-ați scris berbecii.

— Așa-i.

— La ce vă lipsește să scriți berbecii?

— Cînd mai vin maistorii, Petre? Mi se rupse trupița.

— Și-acu ce vreți, mă, cu sfatu muierilor?

— Vă scrie muierile, mă, ca pe berbeci. La *bolșovici*, muierea-i ca pămîntele. A satului.

— Te scrii la primărie cu care vrei să te culci.

— Dacă-i slobodă, meri la ea.

— Cu ceasul, Văsîle.

Lîngă pod trage o cocie cu un singur cal. Oamenii îl înconjoară din toate părțile. Ion Sglivăr îl ghiontește în coaste.

— O cocie-ntreagă aduserăm din Cerna, Petre... Hai, mă tovarășe secretar, că am o vorbă, îi suflă la ureche.

Sergiu Bloch deschide ușa dublă a cooperativei. Pătru se uită printre gene. Îl bate soarele în ochi. Au reparat

o casă veche, părăsită, care sta să se huluie. Au muncit o săptămînă pînă noaptea tîrziu. Casa fusese o crîşmă a unuia Mărotund, venit de prin Almăj. De mult. După întîiul război mondial. Se zice că l-ar fi găsit spînzurat de grindă. N-avea pe nimeni. Cînta seara din clarinet. Au muruit pereţii. Piţu a zis că-i clădire de folos obştesc. L-a pus pe Bloch ăl mare s-o văruie. Are şi firmă. Scrisă cu litere albe, de tipar, grase, pe fond roşu, tineresc :

COOPERATIVA „BELŞUGUL"

COM. PRISLOP

— Deschide coperativa, mă oameni.

— Parasco, coperativa, n-auzi ?

— Leno !

— Nu te-mpinge...

— Coperativa...

Se face loc gol. Bat clopotele. Rîndunelele ţîstuie. E cald. Oamenii se-adună în faţa cooperativei. Ţin mieii în braţe. Piaţa se umple de behăituri. Cociile cu bărbînţe îşi fac loc cu greu. Nevasta învăţătorului Catalina trece pe partea umbrită.

— Te-aşteptăm la şcoală, Petre.

Îi zîmbeşte şi se duce subţire, în rochia roşie cu buline albe.

Din cocia cu un cal trasă la Ramna, se ridică unul ciung, cu un ciomp de lemn, în care e bătut un cîrlig, de care ţine agăţate frîiele. Are barbă cînepie. Cămaşă curată, încinsă cu praşchie de piele moale, galbenă. Părru se munceşte să-şi aducă aminte unde l-a mai văzut.

— Or vint cu firizele. Să taie prunii din lot, spune Ion Sglivăr. Noaptea. Ne-am bătut cu boatele. Cu lanţurile. Frati-miu, ăla care mi-a făcut copil în conced, trage să moară.

— Cine ?

— Ăştia.

Îl arată pe Guga, care-şi desprinde calul legat de gardul primăriei.

— Cunoşti vreunul ?

— Ba.

— Mînă marvele la cote, fără nici o socoteală. Ăia din Globurău le-au ascuns în codru. La Verendin, la fel. Ce nu se taie să se vîndă la oraș, se urcă la codru. Am luptat pe front. În vest. Pînă la Bratislava. Cu ce m-am ales? N-am avut oaie. Mi-au luat calul de la cocie. N-am o mînă. Am lăsat-o la Tisa. Acu mi-au luat calu. Ce fac în munte fără mînă? Cu un singur cal?... Blochează cucuruzu. La toamnă nu lasă nici de sămînță... Aduc moldoveni pe sate. Dacă nu puneți bine, muriți cu dinții rînjiți de foame.

— Hai acolo, spune Pătru.

— Dacă n-o fi agent electoral, să nu-mi zici Ion Sglivăr.

Ciungul șade pe loitră. Vorbește limpede. Trece frîiele pe capul leucii. Scormone cu cîrligul sub fîn. Scoate un ham nou-nouț, cu jug de piele neagră bătută în ținte mari de alamă.

— Cum e cu marvele la Globurău? întreabă Vasile Ambrozie. Uite-l pe *bolșovicu* nost. Ce-i, Petre, cu conziliu? Cînd veniți după marve?

În jurul cociei se strîng munteni. Niște bătrîni cu dăsagi. Muieri. Ciungul se-ntoarce spre Pătru. Îl trece printr-o privire cenușie. Moartă.

— Am o cruce, spune ciungul. Asta... Se-nchină. Vine cota la Ion Pînișoară.

— Îl știm.

— Ăla de pe ulița bisericii.

— Ăla.

— O fost la escadronu doi.

— Sergent.

— Ăla.

— Și dacă vine cota?

— Zice: „Mă Ion Pînișoară. Ai de dat cinșpe chile de carne... Dă-le..." „N-am." „Nu se poate să n-ai." „Uite că se poate..." „Oi ai?" „N-am." „Văd o junincă." „Nu-i junincă. E vacă." „Păi de ce zici că n-ai cinșpe chile, dacă noi vedem că ai pe puțin două sute?!" „Luați voi cinșpe chile, din astea două sute." „Bine, mă. Ne lași să luăm?" „Vă las..." Intră ăia în voreț. Măsoară ei vaca cu un metăr de pînză. S-apucă să taie din ea.

— De vie ?

— De vie. Ziceau că-şi ia cinşpe chile, cota. Îi lasă restul lu Ion Pînişoară.

Se face o linişte nefirească. Oamenii se uită-n cerul albastru. Plin de bucuria soarelui.

— Ia du-te, tovarăşe Sglivăr, la primărie. Roagă-l pe chinez să caute cu telefonu pe primaru din Globurău. Să-l întrebe cum e cu Ion Pînişoară ăsta, de la escadronu doi...

— Mă duc şi eu, Petre, spune un bătrîn pe care nu-l cunoaşte.

— Du-te, taică.

Ciungul se dă jos din cocie. Ridică hamul.

— Care-l cumpără ? Dacă n-am cal, ce să fac cu hamu ? O sută cincizeci de mii, cu căpeţel cu tot. Nu-l cumperi, mă *bolşovicule ?*

Vine aproape de el. E înalt. Cu cămaşa desfăcută. I se vede părul roşu, sîrmos de pe piept. Sudoarea brobonită între muşchii rotunzi.

— Scump.

— Nu mai e de ţinut marvele.

— N-auzişi ce-a bătut doba ?

— Acu le trebuie musai, porcii.

— Zice că le dă injecţie, da-i scrie, spune Vasile Ambrozie. N-aduc porcul, nici să mă belească. La o adică, de azi nu mai am porc, Petre. Îl tai... tu-i osînza lui, da vouă nu vi-l dau, mă.

— Adică mă cauţi cu telefonu, mîrîie ciungul, şi iar îl trece prin privirea cenuşie.

— De ce n-ai număr la cocie ? îl întreabă cu glas jos. De ce n-ai număr, mă ?...

— Ia zi, Petre, ce-i cu cinşpe chile alea ?

— Ce-i cu marvele ?

— De ce să vină, mă, muierile la sfat ?

— Tăceţi. Lăsaţi-l să vorbească.

— Tu ăsta cu cocia, hai la post. Dacă ai minţit, răspunzi. Dacă nu... slobod ca pasărea...

Nu-şi isprăveşte vorba. Ciungul îl izbeşte cu cangea în frunte. Atît de neaşteptat, că-l frînge. În aceeaşi clipă, cineva îi dă un pumn după ureche. Cade-n drum. Izbeşte piatra încinsă cu dinţii. Ciungul zvîrle hamul

în căruță. Se urcă sprinten. Dă bici. O ia la trap mărunt spre Globurău.

— Așa să vă purtați, mă, cu cînii ăștia ! Vă scrie muierile, și voi tăceți. Păduchilor !

— Hai, mă, că ne pune Amăriuții martori.

— Ne poartă la judecată.

— Zice c-am fost vorbiți.

— Hai, Văsîle, că-ți face șefu proces.

Vasile Ambrozie se depărtează cu pași mari. Se vîră între oamenii adunați la cooperativă. Pătru se scoală greu. Îi vîjîie urechile. Vede negru. Îi vine greață. Scuipă sînge. Simte gustul sîngelui sărat în gură. E singur. Guga își vîră calul în el. Pătru îl apucă de frîu. Îi mîngîie gîtul mătăsos. În neștire. E gol. Cumplit de gol.

— Ai s-o duci greu, mă. Ca un cîne ai s-o duci. Mîn-o pe Mădălina acasă, pînă nu-i prea tîrziu.

Îl împinge cu pieptul calului scund, de munte. Îi vîră mustățile în obrazul mînjit de praf. De sînge.

— Cînd ți-oi da sufletu, să te gîndești la Guga, Petre. Să știi că ți-a vrut binele. Și că tu nu l-ai primit... Haida, mă. Dă drumul la frîu, că trec peste tine.

Pătru se duce la Ramna. Lumina trece prin undele limpezi, pînă s-așterne albă, pe nisipul fundului. Cîteva rațe moțăie lîngă mal, cu ciocurile vîrîte sub aripi. Soarele joacă pe oglinda tremurătoare a apei. Se lasă pe mîini. Își vîră capul în Ramna. Nu-l doare izbitura. Îl doare altceva. Nu osul izbit cu fierul. Omul îl doare...

— Ce căutați, țapilor, aici ?

— Mă armigilor...

— Nu-i lăsa, Mărie, să intre.

— Ia plimbă calul ! se răstește Momîrlă.

Are fălcile rase pînă la sînge. Cizmele — oglindă. Poartă pantalon de doc decolorat. Tunica — de postăvior ofițeresc, peste pieptul căreia și-a petrecut furajera albă, de jandarm.

— Numai pe dumneata, don' Drăgălina, te primesc frumoasele... Poftește don'Drăgălina... Lasă-l să treacă, fruntaș... Pe aici. Avuseși o discuție amicală cu controversă la frunte ?... Uite-o și pe doamna Valeria Negru.

Poftim, cuconiță. Sărut mînuțele care mulg vaca, cucoană Valeria Negru ! Ați rînit astăzi în grajd ? Ați binevoit să țesălați boii ?... Domnul locotenent aviator Radu Belcotă vă neglijează. Nu uitați că sînt un jandarm simțitor, doamnă cu opreg... Mă cîrlane ! Îți mirosi a fustă ?

— Lasă-mă, Toadere.

— Tu-ți lumina ta de muiere ! Acasă. La oală.

— E democrație, Toadere. Las-o la adunare.

— Cum s-o las, don' sergent-instructor ?

— Las-o. Vine învățată. Vrea ruj și oje. Egalitate. O zi faci tu mîncare. O zi face ea. Cînd se duce la adunare, dai țîță la copil. Ai lapte, Toader Zăvoi ?

— Trap, leoarfă, că acu... Îți arăt eu adunare !

— Lasă-ne și pe noi, don' sergent-instructor.

— Poate au alea nevoie de ceva.

— Bă cîrlane. Ia scoate-o, să vedem cîte parale face. Aici e de lucru, nu glumă !

— Îl ajutăm pe Pătru.

— Petre, n-auzi ? Lasă-ne și pe noi.

Feciorii stau grămadă în fața școlii. Ciupesc fetele. Fetele chicotesc. Trec pe lîngă Momîrlă.

— Ar trebui să le percheziționez, rînjește jandarmul. Ce-ai, tu aia negruță în ciupag ?... Să nu care cumva să ascunzi vreo grenadă defensivă, că...

— Ar fi bine să păstrezi ordinea, și-atît, spune Pătru din pragul școlii.

Bărbații stau sub teii din curtea bisericii. Muieri cu olcuțe de pămînt, din care se ridică fumul subțire al tămîii, trec printre crucile din morțăria veche. Oamenii din fața cooperativei se așază pe două rînduri. Cîțiva feciori încalecă gardul școlii. Pe marginea drumului vine repede Ruja Belcotă. Momîrlă o oprește la poartă. Pătru se-ncruntă. Ruja a slăbit. Pare mai înaltă. Poartă părul negru, strălucitor, împletit într-o coadă groasă, trecută peste umăr, pînă la șold. După ureche — floare roșie de mușcată.

— Asta are două proiectile anticar în ciupag, spune Momîrlă, în hazul feciorilor din drum.

— Pipăi-o, don' sergent-instructor.

— La horă nu joacă cu nima.

— I-a dat profesăru o boambă.

Fruntașul de santinelă rînjește tîmb. Momîrlă cuprinde umerii fetei. Ruja se uită la Pătru. Repede un cot în bărbia jandarmului. Cascheta îi sare în șanț. Momîrlă trage cîțiva dumnezei. Un fecior îi ridică cascheta. Momîrlă îl izbește cu ea peste față.

— Marș d-aici ! se zborșește la feciori. Ia pas alergător, pînă nu-mi ies din țîțîni.

Pătru răsuflă ușurat. Fata se oprește pe treapta de jos. Îi cade lumina de mai în cosiță. Pe obrajii rumeni, cu puf auriu, ca un abur.

— În iarnă n-ai venit la nici o șezătoare, Petre.

Îi tremură buzele cărnoase.

— Am avut treabă, Rujo.

— Știu.

— Ai venit la sfat ?

— Pentru cor.

— Intră.

— Ești băut ?

— Ba.

— Ce-ai pe obraz ?

— Vremea, rîde Pătru. Hai, că te vede lumea.

Fata își scutură capul.

— Tu vii ?

— Vin.

— Te rîd muierile. Hai la fîntînă să te speli. Uite ce-ai pe chimeșe. Nu te mai astîmpără Dumnezeu.

Îl duce la fîntînă. E atît de proaspătă, de nevinovată, aduce cu ea atîta neștiință... Se simte deodată tînăr și fără griji. L-a umilit lovitura aceea scurtă, trasă la mir, care avea în spate gînduri murdare. Ruja îi spală fruntea cu năfrămuța. Pe acoperișul fîntînii ciripesc vrăbiile. Tufele de iorgovan stau să dea în floare.

— Ești vînăt. Te-ai spart și la buză.. Avem trei sute de miei. Cea' Radu scrie de la București că-i foamete mare în Moldova. De cînd i-a murit drăguța în bombardament, nu mai vrea să se-nsoare. Cum o duci cu Mădălina ? Spunea cea' Gheorghe că ți-e greu. Dacă mă luai, nu-ți era. Stai să te spăl pe obraz. Te-am văzut o dată la joagăr. Tu nu m-ai văzut, că m-am ascuns în luncă. Erai cu barbă. Galbăn. Ostănit. Nu mai sămă-

nai cu ăla de atunci, cînd te-ai întors de la război și eram în Nigiugini. Uite-o pe Voica. Hai, că te cheamă doamna învățătoare. Vezi, că la Sîn Constandin urc la sălaș.

Îi răsfiră pe buze răsuflarea ușoară. Mireasma de soare din cosiță. Căldura sfioasă a trupului de fecioară împlinită. Voica intră călare. Îl trage pe Suru la vălău. Descalecă.

— Bună ziua, spune și nu se uită la ei.

Leagă frîul de belciugul vălăului. Slăbește chinga.

— Poftește, Petre, spune doamna Catalina. Așteptăm delegatul consiliului de inițiativă, ca să-ncepem adunarea.

Suru se joacă cu buzele în vălău. Leorfăie apa. Voica vede umerii largi ai bărbatului legănîndu-se lîngă Ruja. „N-aș vrea să se țină de asta. Nici de altele, își spune. Să-și vadă de-a lui." Parcă acum i-ar plăcea de Mădălina. Prea-l lasă slobod. Pătru îi musai să-și vadă de conzilii. Are treabă la joagăr. Cu adunările. Ce-i poate spune una ca Ruja? Mădălina ar trebui să umble cu el, peste tot. Dac-ar fi fost al ei, ar fi umblat. Vrăbiile astea ciripesc de parcă toată lumea ar fi a lor. Gîndul că Pătru ar putea să se mai uite la una ca Ruja o supără. N-ar vrea, dar o supără. Au avut o tinerețe. Nu le-o poate lua nimeni. Acu-s la cășile lor. Altă viață. Se găsesc amîndoi aici. În viața satului. Ce-ar putea vrea mai mult?

— Ho, Suru! N-auzi?... Afurisite vrăbiile! Ciripesc de parc-ar fi venit vara!

Sala de clasă e împodobită cu crengi înflorite de zarzăr. Cu brîndușe galbene, de primăvară. Cineva a pus un mănunchi de măzăriche pe sub colțul tabloului din care Mihai Viteazu amenință cu barda ridicată. Livia vine în banca din față. Își lasă mînecile ciupagului peste brațele pline, arse de soare.

— Cine drac te ciupeli, Petre? îl întreabă cu glas tare.

Năstăsia stă pe rîndul din mijloc. Are ciupagul călcat. Ruja se așază lîngă ea. Valeria Negru, înaltă, spătoasă, cu ochii verzi, prelungi, vorbește cu Ana lu Ambrozie. Mădălina cu mama stau în spatele Năstăsiei. Văduvele

s-au strîns lîngă uşă. În picioare. Nu prea e plină clasa. Doamna Catalina, îmbujorată, coboară de la catedră. Tropăie cu tocurile înalte pe duşumea.

— Vă rog să şedeţi... Şedeţi... Toată lumea e poftită să stea. Voica Scordilă, vino te rog la catedră. Delegatul consiliului. Poftește, Petre, la catedră. Nu prea avem multă lume. Staţi, dragele mele. Nu vă sfiiţi.

Livia îl apucă de mînă.

— Vin' lîngă mine, Petre... Îţi place cum îi de mîndră clasa ?

Pătru se sfieşte. Într-o vreme credea că s-a învăţat cu adunările. Chiar îi plăceau. După o adunare se-ntîmpla totdeauna ceva. Se-ntîmpla ceva în timpul adunării. Se umplea clasa de oameni. Sau piaţa. Lansau ei o lozincă. Alianţa. Împroprietărirea. Sindicatu. Lozinca intra în adunare. O scormonea. Veneau din munte. Din cătune. Din sat. În adunare ieşeau gîndurile din oameni. Se-alegeau. Era numai viaţă. Luptă. Se luptau între ei cu vorbe. Vorbele alea aveau chile grele. Tone. Altădată erau subţiri. Tăiau. Se aşezau pămîntele, livezile, turmele, faţă-n faţă cu lozincile pe care le aduceau ei. O dată cu turmele, cu pămîntele, ieşea popa cu Dumnezeu şi cu crucea. Comunitatea, cu Goanţă. Adunările erau, în vreme, ca nişte baze de plecare la atac. Acum stă la catedră. I se pare că e gol, ca atunci cînd a vorbit aici şi stăteau pereţii strîmbi. Doamna Catalina e între el şi Voica. Doamna miroase plăcut, a colonie. A săpun. A femeie îngrijită. El simte ca o adiere uşoară mirosul de demult al Voichii. Unul sălbatic. De munte. De livadă. De fînaţ dospit în soare. Muierile tac. Atît de apăsătoare e tăcerea, că vorbele învăţătoarei cad trist şi se ofilesc înainte de a se desprinde de pe buze. Vede cum se pot ofili vorbele... Muierile se uită la învăţătoare, cu ochi prin care nu se poate trece. Învăţătoarea vorbeşte de cor. De leagăn. De ajutoare pentru copiii moldovenilor, alungaţi de foamete. De trenurile foametei. Vorbeşte frumos. Îi dau chiar lacrimile. E roşie-n obraz şi-i dau lacrimile cînd le roagă să-mpletească nişte ciorapi de lînă pentru pruncii moldovenilor.

— Dau eu trei perechi, spune Valeria Negru.

I se scutură salba cu cinci șiruri de galbeni mari, împărătești. Parcă s-a făcut mai goală clasa după ce-a vorbit Valeria Negru. Învățătoarea nu știe de unde să-nceapă.

— Tremură inima-n vădane, cu pământele, spune Voica cu glas adînc... Pînă nu se văd cu actele gata, stau ca puii cînd trece huliu deasupra luncii. Îi musai să umble la lucru. Unde lasă copiii? Îi lasă la leagăn.

Muierile răsuflă ușurate. Mama, rumenă, dolofană, își trece repede palma sub cîrpă.

— Putem face grădină pentru leagăn, pe lotul școlii, spune mama. Au pruncii zarzavat.

Muierile tac. Mamei îi vine să plîngă.

— Cînd dă primăria actele, Petre? îl întreabă Voica.

Nu se uită la el. Se uită la Ruja.

— Pînă la cinșpe iunie, ăl tîrziu.

Mădălina îl întreabă din ochi ce-a făcut la frunte.

— Atunci, să vedem cu leagănul, doamnă învățătoare.

— Să-mi spuneți de ce-ați zis să facem sfat de muieri. N-am copii pentru leagănu ăla. Vreau să știu ce-i cu sfatu. Ce facem la sfat? Are putere sfatu să-i scoată pe ăia din crîșmă? Dacă ne ologesc cu leuca, ce face sfatu?

Pătru asudă pentru tot consiliul. Se pleacă spre învățătoare.

— Poate dacă nu eram aici, vorbeau altfel, doamnă învățătoare.

— Da pe leoarfa aia a lu Grigore Cerbu ce-ați adus-o? întreabă un glas ascuțit.

Învățătoarea pălește. De lîngă fereastră țîșnește o muiere tînără. Slabă. Negruță.

— Eu leoarfă? La ce-ai venit tu, că ești plină de sfrenție.

— Tu ești. Că ți-a ieșit sfrenția pe obraz. Uită-te ce obraz ai. Vînăt ca un c... de găină neouată.

Negruța iese între bănci. Muierile din fund chicotesc. Învățătoarea spune ceva cu glas gîtuit. N-o aude nimeni.

— Ți-i ciudă că te-o lăsat Grigore?

„Ale dracului iepe! se gîndește Pătru. Le aduni să le scoți în rînd cu oamenii, și ele..."

— Ia să tăceți, spune Voica încet. N-aveți obraz? Ăștia or stat prin război. Noi om fi dus-o, da nu ne-or măcinat carnea. Ne-am măritat. Am făcut prunci. Acu vin ei cu conziliu. Cu pământele. Cu cooperativa. Ușurează viața. Tu, Vălerio, nu rîde, că aici nu-i nimic de rîs. Dacă vrei să-mi zîci ceva, zî... Atunci, dacă nu zîci, ascultă! Vreți să vă pună Ilie Jura pruncii pe la porci? La oi? Voi să-i munciți, și el să vă pună pruncii? Ori vreți să-i aduceți la leagăn, să fie oameni? Să simtă și ei, cîtu-s de micutei, că-s oameni. Că s-au întors ăștia din război altfel. Cu alte puteri. Asta s-o spuneți. Și să nu ocărîți și să vă spurcați aici unde învață carte, că...

Își așază mîinile albe, puternice pe catedră, se uită-n sală, știe că Pătru a-nțeles tot și se bucură intens de larma veselă a vrăbiilor.

— L-a omorît pe ăla cu săcurea.

— Tăceți dacă vă zice!

— Rușinatelor!

Muierile își aruncă priviri înveninate. Negruța se așază lîngă Mădălina. Se deschide ușa clasei. Văduva din luncă, aia care plîngea la picioarele lui Găgăilă, se reazemă de toc. Își apasă mîna pe inimă. Se uită prin clasă cu ochi căscați. Înspăimîntați. Îl vede. Întinde mîna spre el. Rămîne nemișcată. Cu mîna întinsă. Cu cîrpa căzută pe ceafă. Părul despletit.

— *Bosco gipo mile,* șoptește văduva înaltă, care povestise ce făcuse cu văduvoiul.

— Du-te, Petre, spune Voica dureros.

Cînd se dă jos de la catedră, văduva se trîntește pe dușumea. Își bate pieptul cu pumnii. Nu spune nimic. Nu-i curge o lacrimă. Își bate fruntea de scîndură. Cînd se ridică în genunchi, își face cruci repezi. Muierile ies din bănci. Una chirăie isteric. Văduvele se strîng speriate lîngă ușă. Voica trece pe lîngă Pătru. O apucă bărbătește de subsuori. O ridică. Îi trece palma albă, voinică peste obraz.

— Cucuruzu, bîlbîie văduva.

— Ce-i cu cucuruzu?

— L-or pășunat azi-noapte cu oile.

Văduva își linge buzele uscate. Pătru o vede pe Voica cum înlemnește cu ochii pironiți în gol. Trece peste el o privire cenușie. Țîșnește plînsul văduvelor. Toate loturile împroprietăriților fuseseră păscute cu oile. Muierile se strecoară pe ușă. Învățătoarea spune stins :

— Lăsați, dragele mele ! Lăsați !

— Nu vă cîntam eu la zătoni că tot la mîna lui Pavil Lala ajungeți ? rîde din prag Ana lu Vasile Ambrozie. Hai, Vălerio, că văzui și sfatu muieresc.

— Nu mai plîngeți, spune mama. Nu mai plîngeți, că dacă l-a păscut cu oile și nu mai dă, puneți crumpi.

— Se poate, Petre ? întreabă cineva.

— Da ! Se poate. Ieșim cu toții la muncă, și se poate.

Se aude un duduit de motor. Din ce în ce mai aproape. Pătru ciulește urechea. Cineva chiuie prelung.

— Cămionuuu, măăăăă !

Pe sub geamul școlii trece, încărcat vîrf, camionul verde, ciocănit, cu un pneu lipsă la roata dinapoi. Pneu în locul căruia stă tamburul de la transmisia strungului. Scoate nori de praf. Merge cam într-o rînă. După ce trece, Pătru aude cum guruie porumbeii pe streașina școlii.

4

Căpitanul Victor Ceaușu răsfoiește gînditor caietul gros, cu scoarțe de carton negru, pe care este imprimat titlul : *Mașini electrice*. Foile sînt împărțite în două. Pe partea de lîngă cotor sînt desenate cu mare precizie, cu creioane colorate bine ascuțite, schemele unor mașini electrice. Fiecare schemă poartă un număr de ordine. Pe jumătatea liberă sînt trecute formule. Texte scrise cu litere rotunde. Ferme. Probabil note referitoare la schemele respective.

Odaia e scundă. Cu tavan de bîrne. Pereții — spoiți alb. De jur împrejur — rafturi masive de stejar, bucșite cu enciclopedii maghiare legate în pînză, cu cotoarele aurite, lîngă care se alinie tomuri mohorîte de fizică, un Brockhaus în douăzeci și unu de volume, ediție 1934, cu cotoarele negre și titlul în aur, scris pe manșeta

cărămizie. Cărți de știință popularizată. Multe cărți cu subiect electricitatea. Cîteva cursuri ale Politehnicii din Timișoara. Facultatea de electromecanică. Documente ale grănicerimii, legate în coperte de dosar verde. O arhivă întreagă. Într-un colț — un banc de ceasornicar, cu o menghină mică de oțel albăstrui. O lădiță cu scule. O trusă de pînză, din care ies capetele unor pile fine. Aude pași în casă. Lasă caietul pe biroul de stejar lustruit. Se strecoară neauzit în spatele ușii. Preoteasa trece pe coridor, cu pași leneși. Fredonează o romanță, cu glas profund, de alt. Căpitanul ascultă pașii. Foșnetul capotului. Închide ușa. Popa Barbă Neagră este chemat la un botez, în Poiana-Lungă. N-are să vină decît în preajma adunării. Trebuie să-l fixeze. A intrat în casă nevăzut. Acum are să-l repartizeze în planul de operație. Deocamdată n-are nici un punct de plecare. Scoate o legătură de chei din porthart. O găsește pe cea potrivită. Încuie ușa. Își scoate pintenii. Trage peste cizme niște botine de stofă neagră, cu talpa de pîslă. E după amiază, pe la patru. Lumina intră aurie prin perdelele de borangic. Dincolo de fereastră atîrnă cîteva mlădițe de viță. De dimineață a cercetat casa cu binoclul. Se pare că exteriorul corespunde interiorului. Dacă există vreo ascunzătoare, nu poate fi decît în spatele grajdului, sub pintenul de stîncă în care se încheie gardul înalt de piatră, al curții. Căpitanul ciocăne pereții cu degete experte. Scoate din rafturi volumele cele mai groase. Lucrează repede. Cu dexteritate. Popa nu s-avîntă. Pentru că se știe acoperit din toate părțile. Deschide biroul. Cîteva tratate ungurești de agro-zootehnie. O cutie de compas. Rechizite de birou. Își șterge fața palidă cu batista de mătase. Cineva încearcă ușa.

— Al naibii popă ! se aude altul preotesei. N-am ce să citesc, și el încuie ușa... Floare ! Floare, spală-te pe picioare și hai sus, să stăm de vorbă.

Căpitanul întoarce tamponul de lemn pirogravat în motive florale. Din obișnuință. Scoate o oglindă de buzunar. Citește în ea ce-a uscat sugativa. Cîteva adunări de ordinul milioanelor. O formulă cu trei radicali. Se pleacă peste birou. Apropie oglinda de tampon... „n-au idei. Nu gîndesc... știi fac. Platforma-program

nerealizabil. Schimb în valută... plictisit de ea... femeie-intelect... Carne, am destulă aici."

Rîndurile sînt întrerupte. Așezate unele sub altele, într-o simetrie riguroasă. Căpitanul se lasă în jilțul popii, așternut cu o pocroviță sinilie. Trage în față caietul pe care scrie „Mașini electrice". Abia atunci vede că sub titlu este imprimat cu cifre latine II. Pe colțul biroului există un caiet identic. „Mașini electrice" I... Victor Ceaușu își scoate botinele. Le vîră în porthart. Își pune pintenii. Își aranjează ținuta. Se cufundă în lectura textelor care-nsoțesc schemele de mașini electrice. Descoperă cu aviditate un univers bizar, care-ncepe cu o notă genealogică, așezată în dreptul schemei nr. 1. „Mașina Gramm".

„Destinul parohilor Barbă Neagră supraviețuiește imperiilor și se confundă cu însuși pămîntul pe care-l stăpînesc, pămîntul fiind în esență structura eternă a existenței. Fără pămînt nu poate exista Dumnezeu. Înainte de a fi fost parohi, am fost războinici. Unii dintre noi — cneji. Sîntem toți o Ființă, pentru că am existat dintotdeauna aici. Timpul nu face decît să pună în valoare Existența. Existența dă valoare Pămîntului. În definitiv, asta înseamnă Tot. Documentul nr. 1 — vezi vol. I din Documente grănicerești *— menționează în arhiva regelui Ladislau, un Barbă Neagră distins în luptele împotriva cumanilor la anul 1091. Iată dec: un început în documente. Unde-ncepe de fapt realitatea? Dincolo de neolitic. Probabil erau niște Barbă Neagră care vînau antilope pe valea Ramnei, atunci plină de aburii, ferigile și eucaliptii erelor întîi."*

Sub text e desenată o grotă în secțiune orizontală, cu un canal spiral, cu titlul: *Grota A. Săpătura din 16.XII.1932.* Vezi schița de plan V. Textul continuă la pagina următoare, care n-are nici un desen.

„1172. Bela III instituie serviciul de cetate la Orșova. Niculae Barbă Neagră de Prislop, portar al cetății. (Doc. gr. I.)

— 1233. Apare Banul de Severin în documente. O daiă cu el — un cneaz: Ion Barbă Neagră de Prislop.

Atenție. Șirul se pierde pînă-n sec. XV. Scris canonicului Máthyás la Budapesta pentru relații. Iancu de Hunedoara distinge sub steaguri trei frați : Pătru, Ștefan și loța Barbă Neagră, călăuze în Bulgaria. Trecuți în cavaleria grea nobiliară. Pătru moare la apărarea Belgradului. Justificarea proprietății din Sglivăr — Pe Cerna. Lot. XV. — 1522. Bali-bei, comandantul Belgradului, pradă Banatul. Cneazul Grigore Barbă Neagră, poreclit de turci Iavuș — Sălbaticul, cu o ceată de lotromani călări, îl atacă mai jos de Mehadia, într-o noapte. Vezi Biblia latină, editată la Roma — anul 1450 — ultimele pagini, în biblioteca lui Ion Sîrbu, istoricul, la Rudăria-Almăj. Copia în Doc. gr. I. De-acum în stăpînire — cumpărați pe pradă — munții Vlaicu, Pleșu și versantul sud din Mumuiețu. Proces cu Comunitatea 12. X.1936. Cîștigat muntele Pleșu. Se adaugă la prețul plătit de Grigore suma de lei 7.000, plătită de mine cu cheltuieli de judecată în 1936. (Mihai Barbă Neagră — paroh).

— Cucerirea Banatului de turci... Toleranță. Îmbrăcăm reverenda.

— 1600. Barbă Neagră — paroh îl conduce pe Mihai Viteazu de la Caransebeș la Sarmisegetuza.

— Barbă Neagră în răscoala împotriva lui Lodi Simon, creatura lui Basta. Decapitat.

— 1699. Pacea de la Carlovăț. Caransebeșul sub ocupația Porții. Registrul de negoț cu oi la Istanbul și Dubrovnik. Se cumpără pășunile : Pietrele Albe, Cracu Drăguțu, Staracinu, Cracu Iauna. Slatnicul. Vreme de mare prosperitate. Barbă Neagră există. Muntele. Pămîntul. Barbă Neagră. În cenușă regalitatea maghiară. Imperiul romîno-bulgar. Cumanii. Imperiul otoman. Urmează imperiul habsburgic.

— Iosif II. Confiniul militar banatic. Baronul colonel Papilla — batalionul valahic de Jupanec. Ne rupem de administrația imperială. Lacomi. Usucă Banatul ! Contrabandă de porci din Țara Romînească. Belcoteștii participă la războaiele antinapoleoniene. Documente pentru muntele Staracinu. La Marengo, Iena, Austerlitz sînt ofițeri în regimentul valaho-iliric. Cîștigă Cracul Iauna. Locotenentul de grenadieri Vasile Belcotă străpunge cu

sabia pe Ilarion Barbă Neagră, teolog la Vîrşeţ, în locul numit La Cruci."

Aici nota genealogică se sfîrşeşte. Sub titlul *Maşini electrice în industria modernă* încep însemnări aproape zilnice, în care datele sînt trecute ingenios sub un radical solemn şi imparţial. Faţa osoasă, cadaverică, perfect rasă a căpitanului de jandarmi se destinde într-un zîmbet ironic. Îşi scoate stiloul. Un carnet. Se aşază comod în jilţ şi se cufundă în lectură.

5

— Asta este situaţia, domnilor ! Fără nici un echivoc. Ieri s-a pronunţat sentinţa. La moarte. Notaţi vă rog data. 25 mai 1946. Vă întreb : Ce facem ? Vă rog. Răspundeţi-mi.

Colonelul Vărzaru, în ţinută de campanie, cu baretele decoraţiilor umplîndu-i pieptul, stă în mijlocul biroului. Răscrăcărat. Cu mîinile la spate. Fălcile înfundate în piept. Victor Ceauşu îşi alunecă privirea cenuşie la popa Barbă Neagră. A venit de la botez rumen. Cu chef. Poartă cămaşă ţărănească, descheiată la pieptul acoperit din belşug cu blană neagră. Sîrmoasă.

— Toţi, geme primpretorul, prăbuşit într-un jilţ.

— Toţi.

— Şi Mareşalul, mîrîie popa.

— Mai ales Mareşalul, spune răguşit colonelul. Dumneata, domnule profesor, nu zici nimic ? De zece mii de ori te puteam curăţa cît am fost prefect. Te-am mîntuit, trimiţîndu-te să te reabilitezi. Acum ce zici ?...

— Vă mulţumesc...

— Atît ?

— Domnule colonel !

— Nici un domnule colonel... Ai oameni. Ai armament.

— Aţi vrea să dau o lovitură de stat, cu o jumătate de pluton ?

— Dumneavoastră aveţi divizia, insinuează primpretorul. Grănicerimea. Tot Banatul.

Vărzaru îl fixează cu ochi răi, bulbucați, plini de vinișoare roșii.

— De un an îmi cînți de organizațiile dumitale paramilitare! Vă știu eu ce mișcări subterane organizate excelent, cu specialiști străini, gata să preia puterea la un semn... Ce faceți acum? Îl sacrificați pe Mareșal, ca să vă salvați pielea? Credeți că după ce-l îngroapă, comuniștii se mulțumesc cu atît?

Colonelul frămîntă dușumeaua cu pași îndesați. Pintenii zuruie amenințători. E încins. Poartă toc din piele de căprioară, din care se vede patul unui pistol polonez Radom.

— Papa!

— Da, Victore.

— Să fim calmi, domnilor. Situația e dramatică, dar nu disperată.

Se uită la abajurul mov, prin care se filtrează lumina catifelată... „S-au legat de Mareșal ca de o ancoră. Mai ales papa, își spune căpitanul de jandarmi. Sentința i-a pus în panică. După șefi, vine rîndul șefilor mai mici. Al subșefilor. Tocmai aici stă cheia problemei."

— Au început lupta împotriva timpului. A existenței în timp. A permanenței pămîntului.

Se uită cu coada ochiului la Barbă Neagră. Preotul încremenește în jilț. Ceilalți ascultă mirați. Colonelul se oprește lîngă bancul de ceasornicărie. Îl lovește nervos cu pumnul.

— Nu-nțeleg, Victore!

— E simplu, papa. Decapitează stîlpii sistemului cu o mînă. Cu cealaltă creează breșe. Astăzi, împroprietărirea. Paralel cu asta, își vîră oamenii în aparatul de stat. Controlul industriei prin sindicate. Mîine?

— Mîine?... gîfîie sacadat colonelul, și se congestionează brusc.

— Naționalizează. Pe urmă...

— Victore...

— Ce soluție dați, domnule căpitan? întreabă moale primpretorul.

Victor Ceaușu tace cu intenție. Popa Barbă Neagră răsuflă greoi. Pipăie înfrigurat caietele de Mașini electrice.

— Să-i izbim, tună popa. Să-i izbim de moarte și pretutindeni. Să le-năbușim ideile. Trebuie să mergem pe principiul proprietății mijlocii, perfect utilate tehnic. Altfel, pierim. Trebuie să facem o țară de fermieri bogați. Surplusul de brațe să fie folosit în ferme. Fără pămînt, nu mai existăm, domnule colonel. Înțelegeți? E sfîrșitul.

— Mă interesează care este punctul de vedere al forței politice, părinte. Visele de reorganizarea agriculturii, mai tîrziu.

— Dar asta e esența! strigă popa. Asta n-o înțelegeți nici unul?

— Părinte!

— Spune, domnule primpretor. Pe ce putem conta din partea partidului național-țărănist?

Primpretorul știe că nu mai poate ține nimic pentru el decît cu riscul să-i piardă pe toți cei prezenți. E nevoie de nume. De fapte. De certitudini. De conștiința puternică a unui angrenaj perfect pus la punct.

— Generalul Aldea...

Colonelul Vărzaru se face stacojiu. Cu un gest scurt, își mușcă reverul tunicii. Trage de el cu dinții.

— Nu colaborez... Se repede la primpretor. Îi înfige degetele în umerii sacoului. Nu colaborez, auzi?... E un porc... Și te rog, altă dată pune-ți mai puțină vată la umeri. E mai sobru și mai decent.

Primpretorul, livid, își pipăie inconștient umerii sacoului.

— Are dreptate părintele, urmează Vărzaru.

— Ceea ce e important, papa...

— Da, Victore!

— Important este să se nască o mișcare locală — accentuez, locală — de rezistență activă. O mișcare impetuoasă, cu lovituri puternice, care să atragă atenția. În conjunctura actuală sînt create toate premizele. Domnul primpretor are la dispoziție echipele de șoc și tineretul partidului. În echipele de șoc sînt oameni încercați. Iată asigurată linia politică. Linia militară se va concentra...

— Desigur, domnul colonel este omul cel mai indicat, răsuflă ușurat primpretorul

— Mulțumesc, mîrîie Vărzaru.

— Din munte va acționa domnul profesor.

— Auzi, domnule ?

— Da, domnule colonel.

— Părintele are în mînă o forță teribilă : predica. Căpitanul surîde cadaveric. Și ideile...

— Ce-nseamnă să atragi atenția, Victore ?

— Străinătatea... O dată puternic aici, poți trata cu Aldea și nu strică — de la egal la egal.

— Visează rolul de șef al statului... Nu colaborez.

— Chestiune de viitor. De conjunctură. Esențial este să nu se stea. La măsuri, contramăsuri zdrobitoare. Apropo... Își cercetează atent unghiile bine îngrijite, cu pielița tăiată. Ce bine ar fi fost dacă dumneata, profesore, ai fi acționat mai hotărît cînd cu muncitorii... Reforma...

— I-am spus-o de atunci, clănțăne Barbă Neagră. Astăzi aveam lunca. Principiul integral al pămîntului.

Colonelul se așază în jilțul acoperit cu blăni de lup cusute între ele.

— Ți-am creat toate condițiile.

— *Statu-quo,* bîlbîie Simu.

— Ce *statu-quo,* domnule ?

— Domnul profesor face aluzie la o întrevedere, papa... Chestiunile nu se exclud, domnule Belcotă. Jandarmeria era goală. Îi aveai în mînă. Dacă nu voiai în sat, eu raționez că acolo era locul și momentul, dar, mă rog... Între Prislop și Globurău, la podul de peste Bela Reca, codrul coboară pînă-n drum...

— Codrul coboară pînă-n drum, profesore ! E o chestiune de aritmetică elementară a tacticii, latră Vărzaru.

Se uită unii la alții, atrași de forțe necunoscute. Colonelului îi tremură buza de jos. Își trece degetele boante prin părul scurt, roșcat.

— La moarte, șoptește el... Îngrozitor... Mareșalul... Nu-mi vine să cred...

— Nu mai pot nimic, spune slab Simu Belcotă.

Se uită înspăimîntat la ferestrele cu obloanele închise.

— Profesore !

— A venit Bălteanu, domnule căpitan.

Căpitanul Victor Ceaușu își trage cizmele de bizon sub jilț. Inspiră adînc. Zeci de gînduri îi electrocutează creierul. În sfîrșit ! A pus mîna pe lozul cel mare. Nu azi. Nu mîine. Cazul decisiv de peste ani. Profesorul a lansat bomba. Să stăm în explozie. Intuiește fulgerător că Ionașcu, trecut pe lista neagră cînd colaborase cu Armand Călinescu, va intra imediat sub ordinele lui papa. Să se pună la adăpost. Popii i s-a zbîrlit barba. E considerat și astăzi transfug. Renegat. Bălteanu aici. Veșnica enigmă a Siguranței statului. Teroarea politicienilor. Papa are să facă un atac de cord. Cînd Bălteanu s-a refugiat în Germania, l-a luat un avion chiar de pe aerodromul de tranzit din marginea orașului în care-l asigurase pe Antonescu că-l prinde cu mîna lui. Era mai mult colonel decît prefect și bănuia că în culisele politicii se umblă călare, cu sabia la umăr. Bălteanu, egal asasinate politice. Execuția cîtorva membri marcanți ai mișcării bănuiți de trădare. În secția specială a lui Goebbels. Misiuni în Spania. Italia. America Latină. Să fie legată venirea lui de întrevederea cu consilierul Goldemberg Avram ? Probabil cu existența în teritoriu a grupărilor hitleriste, conduse de ofițerii SS rămași după retragerea trupelor. Înseamnă că zona e cuprinsă într-un plan vast, construit acolo de unde a decolat avionul care l-a parașutat.

Simu Belcotă își freacă tîmplele. Nu trebuia să spună. Jurase să nu spună.

— Trebuie să plec, bîlbîie.

— Te conduc, spune căpitanul. Așteptați-mă. Îi voi comunica eu ceea ce se hotărăște. Părinte. Lumina !

Barbă Neagră stinge lumina.

— Parc-am fi conspiratori, șuieră colonelul. Doi ofițeri activi, un preot și un primpretor... În țara asta...

Înjură cazon. Popa îi conduce prin coridorul mirosind a mere. Noaptea de mai e stătută. Traversează curtea. În spatele grajdului — o portiță de fier. Căpitanul notează drumul în memorie. N-a descoperit portița, cu tot binoclul. Portița nu scîrțîie...

— Mă-ntorc singur, părinte.

Popa se face nevăzut. Ies în buza dealului. În dreptul unui pîlc de pruni se văd trei cai mici, de munte.

— Să trăiți, don' căpitan !

Momîrlă se ridică din iarbă. Țăcăne ușor din pinteni.

— Vreo mișcare ?

— Nimic, să trăiți !

— Continuă observarea.

— Am înțeles.

Simu Belcotă îi strînge încheietura. Îl trage spre dealul împădurit.

— M-a amenințat cu moartea, domnule căpitan. E stăpînit de demența uciderii. Și-a format un nucleu de informatori.

— Păstrează-ți calmul.

— Mi-e frică.

— N-are de ce. Ai puterea în formație.

— Deocamdată.

— Curînd, vin la dumneata pentru totdeauna, frații Guga. Sprijină-te pe ei.

— Cum vin ?

— Vor fi siliți... de împrejurări. Ții legătura direct cu mine prin numărul trei... Obiectiv principal. Bălteanu. Nu uitați că legătura care v-am creat-o sus vă deschide perspective neașteptate. Mîine întîia comunicare. Locul taberei. Intențiile. Comportarea... Vă las.

— Domnule căpitan...

— Fiți bărbat.

— Dacă sentința de care am aflat e numai începutul, sînt un om curățat.

— Poate fi sfîrșitul. Noapte bună.

Simu Belcotă rămîne singur în umbra gardului masiv de piatră. Căpitanul coboară fără zgomot. Dinspre sat urcă aburi calzi, cu iz de bălegar.

6

— Mai mult ! Mai mult, Petre ! Lasă-l pe Ardey. Acționați. Acționați mereu. Nu cred că e bine să mai întîrziați cu leagănul. Cu echipa folclorică. Dați drumul sărăcimii să-și spună cuvîntul. Mai mult ! Zi de zi. Clipă de clipă.

— Domnule Catalina.

— Un moment, Petre ! Vă ascult, domnule procuror.

— Cred că nu este nevoie să recomand deplină discreție.

— Mă rog.

— Doresc să ascult relatările individuale ale martorilor din consiliul de inițiativă.

— Nu sînt toți, domnule procuror. Martorul Ion Sglivăr, de exemplu, e la o depărtare de o zi călare peste munte.

— Dacă-mi permiteți, don' procuror...

— Spune, plutonierule.

— Eu zic să-i aduc la post pe inculpați. Stau aici, în siguranță. Dacă află, ăia își fac vînt la codru. Încalec și-i iau de lîngă mujeri... Sînt periculoși. Le confisc armamentul. Au rude în tot muntele.

— De unde crezi că e bine să-ncepem cercetarea ?

— Din codru, don' procuror. Aduc mîine stînjenarii care-au lucrat acolo. Pe Stîngu, Goanță. Reconstituim. Dacă aveți actul de la comunitate...

— Îl am.

— Atunci, merge repede. Cînd mă-ntorc, sigilez joagărele. Magaziile. Faceți inventar...

— Nu e rău, plutonierule !

— Nu e rău de fel domnule procuror. Cred că trebuie să procedăm în viteză. Altfel...

— Doresc să rămîn singur cu martorul Dragalina Petre... După aceea, vom lua toate măsurile necesare.

— Să ordon echiparea, don' procuror ?

— Ordonă.

— Eu rămîn la post, Petre. După ce termini cu domnul procuror, continuăm.

Ion Catalina îl bate pe umăr. Se răsucește pe călcîie. „E la Județeană, și tot mic a rămas, zîmbește Pătru. Mic. Spîn. Numai ochii vii, veseli, jucăuși altădată, i s-au adîncit în orbite. Parcă i s-au mărit peste măsură. Se uită într-un fel ciudat. Lacom."

— Stai, Dragalina, spune procurorul, cu glas tăios.

Pătru se așază pe scaunul tras în fața biroului. Nu știe de unde, Amăriuții aduce un petromax. Petromaxul are un scut de carton. În spatele scutului se lățește un pătrat de umbră. Procurorul se instalează acolo.

— Mai aproape de birou, Dragalina. Așa...

Lumina albă îi bate în ochi. Pe la zece ceasuri, se culcase. Toată ziua făcuse gropi pentru crumpi în pământele văduvelor. Vine un jandarm și-l cheamă la post. Îl găsește pe dascălul Ion Catalina. Procurorul. Un delegat de la comunitate. Țăran din partea Almăjului... Nu-i place lumina care-l înțeapă în ochi. Ferestrele sînt acoperite cu pături cazone. Cenușii. Încearcă să se uite în ochii procurorului. Nu vede bine dincolo de lumină. Tăcerea se prelungește. Rămîne pe scaun. Nemișcat. Cu trăsăturile împietrite. Ieri, sub sară, a fost la morțărie. A urcat printre tufe de iorgovan înflorit. Fluierau mierlele. Era un cer blînd. Mormîntul Uței — plin de flori. Îl grijește mama. N-are parte să-și grijească feciorul. Grijește mormînt de fată străină, dată-n lume s-o cunoască. Țîrîiau greierii. Trecea un vînt prin frunzele nucului din capul dealului. Aducea cu el mireasmă de fînaț.

— Nu ți-e frică de nimic, Dragalina ?

Glasul îl plesnește sec în urechi.

— De ce să-mi fie frică, don' procuror ?

— Se pare că asupra acestui caz Ministerul Justiției s-a pronunțat clar.

— Gîndesc că ba.

— Adică ?

— Tovarășul conzilier de la minister a vrut să ne îmbete cu apă rece.

— S-ar putea să-ți primejduiești situația.

— Care situație ?

— Mai precis : libertatea.

— Vreți să mă amenințați ?

— Vreau să te previn.

Pătru ridică din umeri. Procurorul împinge petromaxul pe marginea biroului.

— Am deschis procesu, pentru că nu-i pe dreptate. Conziliu de inițiativă nu-i mulțumit de ce a făcut ministerul. Nu-i mulțumită nici organizația de partid. Satu murmură. Zice că ne-a cumpărat Goanță cu Bimbi pe toți, cu minister cu tot. Că lupu-și schimbă păru, da năravu ba.

— Dacă se va lovi, se va lovi în tine... Oricînd ţi se poate găsi o vină. Îţi periclitezi libertatea.

— Ce vină ?

— Orice. Complot antistatal. Calomnia regimului. Port ilegal de armă.

Pătru tace. Îşi aduce aminte de Ardey. Cam aşa vorbea. Cam cu aceleaşi vorbe. Dar mai ales cu acelaşi ton. Cu ceva ascuns, rău, duşmănos şi stătut, strecurat în fiecare cuvînt. Din spusele procurorului se strecoară o ameninţare surdă. Măcar dacă l-ar putea vedea...

— Asta-i minciună ! Cît umblu în lumină, nu mi-i frică, don' procuror. Tot iese adevăru. Şi adevăru aici e că Guguleştii cu Goanţă au tăiat codru fără milă. L-au vîndut. Îşi umplu buzunarele cu aur. Lucră mînă-n mînă cu Jura. Cu Bloch Erwin. Cu Vărzaru de la divizie. Îşi bat joc de lege. Asta nu se poate. De aia am deschis proces.

— Gîndeşte-te înc-o dată. Îţi las cinci minute de gîndit. Ai împotriva ta pe cei mai influenţi oameni din sat. Cu legături puternice la episcopie. La comunitate. La divizie. Dar mai ales în justiţie... Ascultă-mă pe mine. Numai după ce-ai fost grav bolnav ştii să preţuieşti sănătatea. Numai după ce eşti în întunericul temniţei ştii să preţuieşti libertatea. Soarele. Căldura. Ciripitul păsărilor. Eşti singur, sau aproape singur. Dincolo ?... Forţa care te va zdrobi. Am văzut prea mulţi ca tine măcinaţi în lanţuri, ca să nu-mi fie milă. Ai luptat pe front. Bucură-te c-ai scăpat teafăr... Ai cinci minute.

Scoate un ceas de buzunar cu capace de crom. Îl aşază în lumină, pe tăblia biroului. Pătru îi vede mîna. Bărbătească. Aude tictacul ceasului bătînd în birou. Dintr-o dată, ştie ce-nseamnă timpul. Tictacul pătrunde în el. Umple tot postul. Toată lumea. Parcă bate în bolta-nstelată, pe care o ştie deasupra Prislopului. Îi e un dor cumplit de noaptea de-afară. De mirosul livezilor. Al munţilor. Era acolo lîngă mormîntul Uţei, trecea înserarea prin tufele de iorgovan, cu fluier de mierlă, Uţa era în pămînt, şi deasupra era cerul. În luncă păscuseră cu oile cucuruzele văduvelor, ăia se bătuseră în munte cu lanţurile, voiseră să taie prunii

de pe loturi. O patrulă de jandarmi l-a găsit pe Ambrozie cu o secure în alt lot de împroprietărit. Trăgea cu sete într-un cireș înflorit. De peste tot se pornise o dușmănie surdă. La cooperativă se pornise schimbul. Erau trei sute de cereri noi. Pretura nu-i dădea actele lui Pițu, tot zicea că va veni o comisie, și-acu uite procurorul și ceasul, care umple noaptea cu bătăile lui...

Împinge ceasul în umbra din spatele petromaxului.

— N-am lipsă de cinci minute, don' procuror. După lege este așa cum am făcut noi. După dreptate. Am trecut prin foc. Trei ani. Nu mă tem.

Procurorul iese repede din umbră. E scund. Voinic. Parcă n-are gît. I se proptește în față, cu mîinile la spate. Poartă cămașă cadrilată. Haină de cusătură cazonă. Cizme bilghere. Îi întinde mîna. I-o strînge cu putere.

— Are să ne fie greu, Dragalina, mîrîie el. Sînt mulți. Tari. Noi avem legea. Bine ai spus. E vremea să folosim legea. Îmi placi. Ești bărbat. Te-am încercat. Știi ceva de comunitate ? Nu știi. Mă bucur. Alaltăieri s-a schimbat toată comisia de administrare a comunității de avere. Au jefuit milioane... Președinte e un grănicer de-al vostru. Petre Popovici-Bujor. O să facem lumină în afacerea asta. Dacă intrăm la beci, înseamnă că-s mai tari ca noi.

Îi înfige mîinile în umeri. Pătru îl vede zbîrlit. Cu ochii mici. Negri.

— Parc-ați fi mistreț, don' procuror.

Procurorul rîde puternic. Îl bate pe spate.

— Pornim una din cele mai grozave acțiuni din analele justiției, băiatule. La luptă, deci ! La luptă !

Izbucnesc clopotele. Toate. Bat în dungă. Procurorul ascultă mirat. Se aud pași. Strigăte. Telefonul țîrîie speriat. Cineva strigă : Alarmă ! Clopotele bat înnebunite. Amăriuții smucește ușa.

— Arde ! strigă răgușit. Arde...

Năvălesc afară. Pătru se înăbușă. Deasupra Cernevîrfului arde cerul. O pînză de văpaie sîngerie, în care țîșnesc clăbuci roșii de fum.

— A trădat cineva, spune Ion Catalina. Trebuia acționat altfel...

E palid. Devastat.

— Credeți c-au pus foc intenționat ?

— Mai mult ca sigur. Nu se mai poate face nici o cercetare, domnule procuror.

Pătru rămîne pironit în ușa postului. Clăbucii de fum bufnesc groși, încărcați de scîntei. „Arde codru", își spune. Nu aude clopotele. Porțile trîntite. Nechezatul cailor. Comenzile plutonierului. Un jandarm trece pe lîngă el la galop. Vede trompeta, pe care-o ține, regulamentar, la centură. Peste cîteva clipe, trompeta sună alarma.

— Telefonează Rusca, don' plutonier-major, strigă un soldat din prag. Au plecat la fața locului.

Amăriuții își împinge iapa roșcată lîngă el.

— Petre !

Pătru îi apucă frîul. Amăriuții se ridică în scări.

— Ce-ai, mă ? Ai turbat ? Ce clănțăni din măsele ?

— Trimete un jandarm, să vadă dacă-s ăia acasă. Doi trimete. Să-l aresteze pe Goanță. Dă-mi un cal. Să rămînă careva cu Pițu la primărie. Să-mpartă oamenii pe cocii. Să scoată toate cociile din sat. Oamenii să aibă săcuri. Hîrlețe. Să vină o coloană prin Nigiugini. Alta pe la Izvoru. Crezi că-i mai găsim la codru ?

— Pierdem vremea. Îs la adăpost. Aici, sergent. Un cal... Să rămînă la post soldatul Catrina.

— Tovarășe Catalina, veniți cu cociile în Nigiugini. Îi musai să n-ajungă focul la codru de brad. Dacă ajunge, e prăpăd.

— Bine, Petre !

— Merg și eu cu dumneata, domnule Catalina, spune procurorul.

Vine Pițu. Fugise la primărie. Îl aduseseră și pe el de acasă pentru anchetă.

— Am telefonat la plasă. Tovarășul secretar era de serviciu. Zice că anunță armata. Pompierii de la Orșova. De la Caransebeș. Du-te tu și primește oamenii în munte. Telefonez la Cănicea. La Globurău. La Domașnea.

— Uite calu, Petre.

Trec doi jandarmi, la trap întins. Bat clopotele. Bat mereu. Piața se umple de duruitul căruțelor. Coboară

de pe toate uliţele. Noaptea de iunie e străvezie. Pătru pipăie scăriţa. Calul tropăie pe loc. Nechează. Trompeta sună alarma stins, undeva în capul satului. Dinspre cătunele risipite pe Bela Reca, răspunde chemarea unui corn. În Nigiugini s-aprinde un foc. În Cozia — altul. În Mumuieţu — altul.

— Se trezi muntele, spune Amăriuţii.

Pătru încalecă.

— Un' să zic că-i punctul de comandă, Petre ?

— La Cleanţul Nălucilor, Piţule.

Din întuneric iese Brîncuţă. Lungulescu.

— Venim noi cu cociile, spune Brîncuţă.

— De unde-o fi luat foc ? întreabă Lungulescu.

Pătru dă călcîie. Piaţa e plină. Cociile stau bucşă-n bucşă. Nu s-aude nici un ţipăt. Nici o vorbă. Numai clopotele. Se văd cămăşile albe ale bărbaţilor. Cineva duce petromaxul pe scările primăriei. Cînd fac cotul spre Bela Reca, pe urmele lor tropăie trei jandarmi călări, Pătru îl vede pe Piţu în lumina albă a petromaxului. Îi aude glasul limpede. Poruncitor :

— Ascultă comanda la mine. De la pod spre Telefoane, fiecare cocie, numără...

— Trei.

— Patru.

Intră în întunericul străveziu al luncii. Dă drumul frîului, Cernevîrful se ridică negru pe cerul portocaliu. Dangătele clopotelor izbesc noaptea din toate părţile. Chemarea cornului curge pe Bela Reca, din toate cătunele. Apa e neagră. Cu stele. O sparg în piepturile cailor.

— Dacă-i prind, îi împuşc fără judecată, spune Amăriuţii.

Pătru se ascultă. Se aude ciudat pe sine însuşi. Încearcă să se asculte mereu. Şi mereu îşi scapă sieşi printre degete. I se pare că începe să cunoască lumea, făcînd-o. N-a cunoscut războiul decît atunci cînd a-nceput să lupte. În răsărit n-a luptat. A tras cu puşca. Atac. Contraatac. Marş. Mască individuală. Ciorba. În gropi. Tragere de artilerie. Singur. Sfîşiat de dorul Voichii. Sfîşiat de tragerile de artilerie. Convoaie. Răniţi. Stepă. Singur...

— Zisei eu că-i o mînă de fier în stat. De unde știură ?

Caii urcă singuri poteca de sub livezi...

Noroaie. Ploi. Cer jos. De plumb. Singur. Gol sub cer. Adăposturi. Iarnă. Orașe cu ziduri afumate. Știrbe. Oameni pe care nu-i vede. Tropăie, nici măcar în cadență. Singuri. Voia să cunoască războiul. Îl cunoaște. Cum ? Luptă. Se cere în cercetare. Duce plutonul la atac. Plutonul — erau șaptesprezece cu toții — se sălta ca un om. Era curios și plutonul. Ce-i dincolo de linia de apărare fascistă ? Altă linie. Și dincolo de ea ? Altă linie. Și dincolo ? Orașele. Cu flori. Cu oameni plîngînd de bucurie. Znojmo. Fata bălaie cu bundiță albă. Zeletova. Un moș îi dă o pipă cu capac. Unde e pipa moșului din Zeletova, la poalele muntelui Hora ? I-au luat-o nemții cînd au contraatacat. Își era străin de el însuși. Îi era străină uniforma. Aia-l purta în front lîngă alte uniforme, străine de oamenii pe care-i îmbrăcau. Pe urmă i s-a lipit uniforma de trup. Era musai s-o poarte. Cum nu se poate acum să nu fie aici. În șa. A fost în nedeie. A fost în drumul spre Sub Pogara. În coliba lui Florea Belcotă. E în pămînte. Așa cunoaște lumea. Dacă se găsește peste tot. Dacă nu se găsește, înseamnă că-i mort...

Trece cerul cu stele pe deasupra lui. Trec crengile înverzite ale livezilor. Parcă ar alerga după el însuși, în Cernevîrf. Nu după el aleargă. După oameni. Din moși, cînd arde codrul se scoală satele. Aici e mai mult decît atît.

— Crezi c-au pus ăia, don' plutonier ?

— Au pus. Să nu-mi zici jandarm dacă nu puseră ei. Ce-i veni să ardă în noaptea asta ?

Ies de sub livezi, într-o fîneață dulce. Aproape de culme, Amăriuții își alătură iapa.

— Să fi știut ?

— Știură. De cînd plecară procuroru cu don' maior Catalina știură.

Să-și fi bătut procurorul joc de el ? Să-l atîțe, ca să-i cerceteze cugetul ? Cu ceasul în mînă ? Dacă știa după ceas că n-o să mai fie unde să facă cercetare ? S-a vîrît în el ca un mistreț și era vorbit cu ăia. Nu se scoală el

procurorul împotriva consilierului. Ai cinci minute... După cinci minute s-a văzut focu. Fusese pus sub sară. Altfel, nu s-ar fi văzut. Iar se face viața ghem. Cu zeci de fire încîlcite-n Prislop. De ce să fie-ncîlcite ?

— De ce să fie-ncîlcite, don' plutonier ?

— Ce, mă ?

— Firele.

— ÎnnebunișI, Petre. Că-ți clănțăne și-acu măselele. Te crezui mai bărbat.

— N-am înnebunit. Da e simplu.

— Ce-i, mă, simplu ?

— Tot.

— Vorbești în dodii ?

— Aș !

— Zi, să pricep și eu.

— Aici e luptă aspră, don' plutonier-major. Ei lovesc în cucuruze. În reformă. În loturi. În adunări. În codru... Adică lovesc în popor. Lovim și noi. Ne cunoaștem. Adică facem politică. Atît, că noi ni-s în viață. Ei stau străini, în uniforme care nu le vin. Și singuri.

Amăriuții îl înjură încet de pogribanie. Ies în culmea Nigiuginilor. Trec printre stînci albe, spălate de întunericul rar. Dincolo arde codrul. Se ridică o vîlvătaie cumplită, care joacă roșie pe stînci. Îi învăluie un val de aer fierbinte. Miros puternic de cenușă. De lemn verde, sfîrlogit. Focul aleargă pe sub fagi cu mii de picioare albastre. Învăluie tufarii cu limbi roșcovane, lacome. Se prelinge în jurul unui fag în putere. Îl linge. Se retrage șiret. Izbucnește în sus cu trupuri zvelte. Se-agață de coroană. Se prelinge spre vîrf, crescînd din sine însuși. Țîșnește deasupra fagului în marea de vîlvătăi. Cade istovit la pămînt. Își răsucește coada. Și-o proptește în vatra de dogoare albă, ca s-o ia de la capăt spre vîrful speriat al fagului. Codrul, bîntuit de spaima flăcărilor, geme. Se-aude un tropot surd. Din vale țîșnește un cerb. Aleargă pe linia de flăcări cu limba scoasă. Îl vede cum răsuflă. Greu. Gonește la deal. Cu coarnele culcate pe spate. De pe potecă se strecoară Zdup. Mîrîie. I se ridică părul pe gît. Cerbul saltă culmea pe lîngă ei. I se aude răsufletul. I se vede

albul ochilor. Rămîne nemişcat. Nu se uită la ei. Se uită la foc. Se destinde într-o copcă lungă. Taie noaptea cu coarnele. Zdup se aşază pe fund. Urlă. Jos, pe vale, trec mistreţii. Pîlcuri. Grohăie. Trec bîrligi. Guiţă speriaţi. Îi cheamă scroafele.

Pămîntul duruie înfundat. Porcii urcă pe firul văii spre Izvorul Lotrilor. Rup cu piepturile hameiul. Curpenul împletit între tufe. Un şir negru. Grăbit. În spatele lor — codrul arde. Fagii plini de sevă, străvechi, îşi ridică poalele în cer. Să nu le-ajungă flăcările. Tremură din toate crengile. Sub ei, focul s-a mărit. A legat flacără de flacără într-o perdea de văpaie rubinie, pe care fremătă tot muntele. Trimite în cerul portocaliu roiuri de scîntei. Stau deasupra unei căldări încinse, de jar. Codrul arde cu mii de sunete dureroase. Şi peste tot trec pînzele groase de văpaie. Clăbucii de fum care se-nşurubează în stele. Miroase pînă la greaţă a pămînt ars. A lemn pîrjolit. A cărbune. A frunze aprinse. A piatră calcinată. De jur împrejur stau munţii. Singuri sub jocul roşu al focului. Aici, sub culme, codrul de brad. Cu mireasma lui aspră de cetină şi răşină. Negru. Răzbat jocuri de lumină. Pătru se ridică în scară. Cum stă plecat uşor deasupra oblîncului, îl prind de jos apele flăcărilor. Amăriuţii îşi face cruce cu limba. Flăcările joacă pe un obraz făcut din lut roşu. Un lut nemaipomenit de viu. Se pricepe la oameni. Pătru ăsta ţine-n el şapte oameni. Şaptezeci şi şapte. Arde muntele, şi măreţia focului trece peste obrazul lui. Se topeşte într-o durere atît de omenească, încît jandarmul se sleieşte pe dinăuntru. Iese ura din Pătru. Parc-ar fi de o mie de ani. Neagră. „Vai de Gugulești!" se cutremură Amăriuţii. Îi fug gînduri pe fălcile puternice. Multe. Nu le poate urmări şi-nţelege pe toate. Îi fug pe fălci. Îi curg din frunte. Din ochi. Abia aici îi vede ochii. Negri. Scăpărători. Adînci. Ochi negri, înfundaţi în căpăţîna de lut roşu. Vie. Dureroasă. Parcă ar arde el. Nevastă-sa. Parcă i-ar arde picioarele. Unul cîte unul. Dacă-l doare atîta, ce-nseamnă? Îl prinde sfiala. Nu-l înţelege pînă la fund. Ţăranul plecat în şa, cu mîinile înfipte în coama calului, parcă crescut din spinarea lui şi totuşi plutind undeva, deasupra cazanului

învîlvorat, îl face să se sfiască. Își împinge iapa mai aproape. Spune cu glas răgușit. Străin :

— Ziseși să-mi dau cerere. Îmi dau, mă ! Să mă scrii la voi. Atît. Scrie-mă.

— Petreee ! Petre !

Chemarea intră-n el printr-un întuneric gras. Deasupra zboară o buhă mare, cu ochi roșii. Bate din aripi și-i face vînt. Iese un mistreț din foc, încălțat cu cizme bilghere. Spune :

— Pînă nu-i văd în streang, n-am liniște. Are părul vîlvoi. E negru pe față. Se repede-n stînjenarii aduși de Amăriuții. Legați la șa. Mă banditilor ! Criminalilor !

— Nu noi, don' procuror, zic ăia, și sînt albi.

— Cine ? Mărturisiți. Aici. De față cu lumea. Altfel, vă bag la ocnă pe viață.

— Guguleștii, să trăiți, don' procuror.

E chior și plînge.

— Am casă grea. Zece copii, să trăiți !

În codru grohăie mistrețul, și din foc ies cîteva plutoane cu lopeți Linemann.

— Un șanț. Aduceți apă pe șanț, ordonă căpitanul lung, cu ordinul Mihai Viteazu pe piept.

Buha are elice. Face un viraj cu aripile-ntinse. Bîzîie din motor pe deasupra căldării de jar. Pe urmă pică drept în stîncile de la Cleanțul Nălucilor. Lasă o parașută. Căpitanul o culege din cer. Citește :

— „Focul nu se poate întinde spre sud și sud-est. Răritură. Pajiște. Confluență de pîraie. Stop. Acționați să izolați zona coniferelor." Căpitanului îi cade falca. Strigă : Asupra aruncătorului de la poalele stîncii cu cap de om, cu același înălțător, rafală de zece cartușeee... foc !

Al dracu Ion Ogîrlaci ! Își pune o pereche de aripi la picioare. Sare-n foc. Își pune și el aripi. I le dă secretarul de la plasă. Bate din ele. Se desprinde de creastă. Ciudat de ușor. De liber. Se rotește deasupra căldării de jăratic. Amăriuții zboară lîngă el. Îi zice :

— Uite ici puseră focu. În parchetul număru patru. Unde-i prinserăm ast-iarnă.

Nu-i răspunde, pentru că zboară. Aerul îi vîjîie pe la urechi. Deasupra e soare. Senin. Miroase a cer. De-desubt se-nvăluie clăbuci albi. Suluri cenușii de fum din care ies crengi răsucite, negre. Cioturi goale înfipte speriat în zi. Coasta e goală. Neagră. Cioturile plîng. Pustie. Umblă Stîngu prin ea. Rîde și-l întreabă de ce nu vine să-i numere reproducătorii. Nu vine pentru că zboară după Ion Ogîrlaci. Arde un paltin. Cade pe niște oameni din Rusca. Vin pompierii cu furtunurile. Mașina urcă greu pe drumul de munte. Ion Ogîrlaci se lasă la paltin. Ăia ard. Strigă. Pompierii îi stropesc cu apă. Miroase a om prăjit. Toți sînt negri pe față. Ruscanii. Prislopenii. Secretarul de la plasă umblă prin codru cu telefonul. El se ridică cu Ion Ogîrlaci în brațe. Bate din aripi. Nu-l mai duc aripile. Cade în jărăgaiul paltinului, care țipă „ajutor" cu glas de om. Îl iau pompierii în trîmba de apă. Îl plesnește trîmba peste obraz. Îi smulge capul. Se rostogolește capul la vale. Amăriuții — după el, călare pe Zdup. Deasupra — buha cu ochii roșii. Întunericul — gras. Lînced. Cu miros de lemn ars. De carne sfîrlogită. Glasul subțirel, care-ncearcă să intre pînă la el și nu poate :

— Petreee ! Petre...

Deschide ochii. Deasupra tremură frunzele nucului. Cerul e limpede. Agățat de frunze. Mădălina se pleacă deasupra lui. Plînge răzbit. Își culcă obrazul pe umăr. Îi mîngîie fruntea cu degete care miros a zăr. A oaie.

— Au Petre, au... Cum vorbeai, Petre... Că dormi de-o noapte și două zile, Petre. Nici în casă nu te-am putut băga. Ai stat trei zile în jărăgai. Nu mai ai sprîncene, brăduțu meu. Miroși ca porcu de Ignat, Petre... Ăia din Rusca or murit la dispenzar. Or buit muierile în deal. Or pus foc la casa lu Niculae Guga. Toată o ars. Pînă-n temelie o ars. Procuroru ăla o mînat la Timișoara zece oameni. Și pe Goanță l-o mînat, că l-or găsit jăndarii în pat cu Amalia...

Vorbele Mădălinei picură adormitor printre crengile albastre ale nucului. Din grădină se ridică miresme ușoare de pămînt dospit. Închide ochii. Cade într-un somn adînc, fără vise.

— N-avem unde ne duce ! Cine crede omului sărac ? Uită-te la copiii ăştia ! Mîncă de-o lună numa poame crude. Am coborît la joagăr să ne spui o vorbă. Încotro s-o iau ? Gazdele nu mai bagă slugi ! În pustă ? Să mă duc cu ei în pustă ?

— Nimic nu-i în pustă.

— Numa pîrjol, holdele pierite şi spăhiile cu uşile-nchise.

— Pe nimic ne iau munca şi vlaga găzdonii din pustă.

— Auzi, Petre ? Îţi zic Petre, că te simt lîngă durerea mea de mamă. Să pierim de foame ? N-a fost destul c-a pierit bărbatu-n bătaie ? Acu să pierim cu toţii, că nima-n lume nu se gîndeşte la coliba aia din munte, unde creşte piatră şi rodeşte muru şi zmeuru ?!

Dragomir Saveta îi apucă mîna cu palmele negre. Scorojite. Cu unghii lungi. Murdare. Are pielea lutoasă. Zgrunţuroasă. Buzele vinete molfăie cuvintele peste rădăcinile galbene rămase-n locul dinţilor. Numai ochii îi sînt vii, încărcaţi de spaimă şi durere. Copiii îi stau lîngă poale. Murdari. Urduroşi. Cu oasele împungîndu-le pielea străvezie. Peste luncă trece un vînt fierbinte cu iz amărui de frunză sfîrlogită. De piatră încinsă. Pătru decuplează căruciorul gaterului. Pînza fierăstrăului se mai mişcă de cîteva ori în gol, cu dinţii plini de carnea albă a bradului. Erwin Bloch scoate capul pe ferestruica biroului.

— Ce s-a-ntîmplat, domnu Pătru ? Mă rog, de ce aţi oprit producţia, domnu Pătru ?

Nu primeşte nici un răspuns. Îşi şterge chelia unsuroasă cu batista cadrilată. Se uită la muncitorii care părăsesc lucrul. Oftează. Îl caută din ochi pe frate-su. Sergiu Bloch îşi face loc lîngă oamenii coborîţi de Sub Pogara. Din Topla. De pe Cămăna. „O vei, ticălosul, îşi spune Erwin Bloch. Se crede Mesia. Ce are el cu sălbatecii ăştia, care şi-aşa crapă de foame ?" Se uită cu ochi reci de peşte la figurile ascetice, tragice, ale oamenilor coborîţi din munte. „Trebuia să cumperi mai mult cucuruz, afurisitule, se ocărăşte el. Aşa cum a fă-

cut Ilie Jura. Să te văd de unde onorezi comanda pentru Muschong." Soarele îi prăjește chelia. Și-o acoperă cu batista. „Dacă întrerup lucrul o oră, pierd o optime."

Drumul, lunca cu frunza pîrlită, toată împrejurimea joagărului e plină de munteni. Mai ales muieri cu copii. Lîngă „birou", spre luncă, un vlăjgan bărbos, cu opinci sparte, aduce un braț de scoarță. Muierea lui, cu fața ascuțită, de vulpe, aţîță focul sub tuci.

— Iar mîncăm zamă de pom, mamă? întreabă un glas piţigăiat de copil.

Alături, o babă curăță niște ciori. Penele negre, smulse cu înverșunare, pîrîie.

— Zicea al meu că tălienii mîncă ciorăle ca pe pui.

— Stăncuțele, nu ciorăle, ghionoaie bătrînă. Ia vedeți-o pe cotoroanța asta, mă oameni, și spuneți-mi dacă nu se cade să-i suc grumazu. Acu, la anii mei, să mă pună să mă sui în pom după cuiburi...

— Mai găsești pui în august, moșule?

— Găsesc pră fenea!

— Da ciorăle?

— Am o șcătulă nemțască. Cu aia le prind.

— Sînt bune ciorăle, mătușe? întreabă omul înalt, cu opincile sparte.

— Prinde și gustă-le, spune acru nevastă-sa.

— În bătaia ai mare, la Piave, tălienii m-or găsit spart la picior, într-o groapă de obuz. M-or făcut om, cu carne de mîț.

— Mîncă și chițorani.

— Pfui! Bată-i crucea!

— N-o fi rodind pămîntele.

— Nu. Că-s slabe.

— Se aude că Ilie Jura vinde cucuruz.

— Pe salbe. Pe oi.

— Pe bani nu?

— Bani? Ăștia-s bani?

— Ziceam așa...

— Gheorghe a lu Ioța din Topla o trecut munții la Baia-de-Aramă.

— Și?

— Ni'c.

— Da Pătru ăsta a lu Nică?

— N-are, săracu, nici el.

— Ziceau ăi din Pogara că atunci...

— Un' să aducă comuniștii fărină pentru tot muntele ? Da ce, la ei crește fărină prin fabrică ?

O pală de vînt fierbinte culege praful de pe drum. Îl ridică-n văzduhul spongios, zăcut, apoi îl presară peste coasta galbenă a muntelui.

— De ce taci, Petre ? Ăștia-s cu muierile. Au coase. Se duc în pustă. Da eu ? Că l-o rupt un buștean pe ăla beţivul şi-s singură, de mă spînzur ici lîngă joagăr, dacă taci.

— Să rămîi la joagăr, mă muiere, cu copii cu tot.

— Petre !

— Ce-i, Mărtine ?

Pătru nu se mai uită la Mărtin. Din duminica cînd legionarii umblau prin piață, şi el s-a ascuns în spatele Liviei.

— Nisăm destui şi aşa la economat.

Muntenii, aşezaţi pe pămîntul încins, tac. Se uită la Pătru.

— O cam tragi pe a ta, Mărtine. De mult o tragi.

— O fi, rînjește galben Mărtin. Da cu ăilalţi ce faci ?

— Ia veniţi, mă, cheamă Pătru muncitorii de la joagăr.

Din vale urcă un convoi de căruțe încărcate cu bușteni retezaţi egal. Ilie Jura şi Bloch şi-au unit joagărele. Ilie Jura are bușteni în depozit, cu acte legale. Depozitul lui Bloch e sigilat. De la codru nu mai vine nimic. Nu aprobă încă noua comisie de conducere a comunităţii. Pînă nu se limpezește procesul lui Goanță.

— S-o ţină, spune cineva. E vai şi-amar de ea.

— Ce-i ? întreabă Ilie Brîncuță.

— Iar stăm, se vaită Iancu Vichente.

— Mă comuniștilor ! strigă un bărbat vînjos, frumos, cu barba roşcată, aşezat pe vine lîngă o pereche de dăsagi roşii, peticiţi cu petice mari dintr-o foaie de cort. Veniraţi cu fărină Sub Pogara, cînd nu vă chemă nima. Aduseră-ţi maistorii să lucre la coase. La pluguri. Făcuraţi proprietărire. Luptaraţi să stingeţi codru. Acu să vă văd ! Iacătă, ni-s aici. Lăsarăm cătunele. Săla-

șurile. Ni-s ăi mai săraci de pe lume. Voi ziceți că vi-s pentru sărăcime. Aud? Un' să umblăm, mă? În care parte s-o apucăm? Mie-mi zice Dragotin. Ascult.

Peste luncă se așterne o liniște grea. Oamenii-și întorc fețele spre locul unde s-au adunat comuniștii. Aerul tremură sticlos deasupra luncii.

— Făcurăți conziliu.

— Am coborît într-o duminică. Văd pruncii de la școală. Sădesc la pomi pe drum. Cu *derectoru.*

— Zice a mea că ținеți pruncuții la leagăn.

— De cincizeci de ani n-a avut nima grija podului de pe Camăna.

— Multe picioare de cai s-or rupt acolo.

— Chinezu vost l-o făcut. Cu gazdele.

— Așa că acu vorbește, Petre!

Stau sub luncă. Pe lîngă focuri, deasupra cărora fierb tuciuri cu urzici. Cu măcriș-de-munte. Cade pe ei lumina verde a luncii. Ion Sglivăr iese din spatele „biroului". A coborît cu douăzeci de bărbați. N-au rămas în munte decît muierile și moșu Sglivăr. Fratele lovit cu boatele a murit. „Așa se moare în munte, își spune Pătru. Nu te știe nici vîntu. Nici pămîntu."

— Aici e treaba comisiei economice, spune Ion Sglivăr.

Pătru își simte picioarele țeapăn înfipte în pămînt. Întrebările oamenilor îi oblojesc toate rănile. Răspund la toate întrebările lui. Cînd cu focul, ancheta a stabilit fuga fraților Guga în munte — procurorul a stat o săptămînă în sat, a plecat cu trei dosare de cîte o sută de file — secretarul de plasă i-a spus că s-au luat măsuri pentru un prim ajutor al înfometaților, adică un vagon de porumb boabe, în gară la Mehadia, pentru 25 iulie. Astăzi e 24 iulie. Un vagon de cucuruz nu satură muntele.

— S-a-nmuiat comisia economică, spune Brîncuță. Ilie Jura face speculă.

— Așa-i!

— Nima nu-l strînge în chingi.

— Vinde numa pe aor.

— Să vîndă în prețu oficial.

Muntenii ascultă. Vasile Lungulescu desprinde caii. Vine lîngă ei.

— Mîine merem la Meegie, Petre ?

— Mîine !

— Să ştim cum tocmim cociile.

— Să le puneţi loitre înalte. De nuiele.

— La ce vă lipsesc, mă, loitrele de nuiele ? întreabă ăl cu barba roşie ca o coadă de vulpe.

— Aducem cucuruz, spune Pătru limpede.

S-aude Topla. E puţină, da s-aude. Toate feţele se-ntorc la el. Pămîntii. Sleite.

— Mă Petre ! şopteşte cineva.

Dragotin barbă-roşie se scarpină sub pălăria soioasă. Flocăită. Cu gardinele pleoştite, îmbibate de praf.

— Pentru cine ?

— Pentru munte. Nu vă zic că e uşor. Ai făcut armata ?

— Cu 7 Vînători-de-munte.

— Organizare. Nu te cunosc ! Văd că te cam ascultă. Să se ducă în pustă ăi tari de lucru. Ăi mai slabi să stea.

— Auzi, Petre ? spune Brîncuţă. Dacă am mai băga la joagăr ?

— Da, şopteşte Sergiu Bloch.

La asta se gîndise şi el.

— Tu ce zici, Mărtine ?

— Ce să zic ? Ce zic toţi. Bagă !

— Mai ales muieri singure.

Muntenii se ridică de pe lîngă focuri. Dragotin îşi ia dăsagii. Uriaş. Cămaşa — petice. Ochii — albaştri. Mari. Surîzători.

— Ia dă adunarea la joagăr ! strigă el. Capii de familie. Adunarea... M-am judecat cu Goanţă. Cinşpe ani m-am judecat.

— Aşa-i !

— I-a luat Goanţă şi coliba.

— E om direpţ.

— S-aude că s-a schimbat comanda la comunitate.

— Preşedintele e de-al nostru. Grănicer, spune Pătru.

— E preşedinte şi la Frontu Plugarilor.

— Poate o să meargă mai pe omenie cu lemnele.

— Cu păşunatul la goluri ?

— O să meargă !

Oamenii sînt pretutindeni în jurul lor. Ei sînt aici, în mijlocul oamenilor. Nu i-a chemat nimeni la joagăr. Au venit singuri. „Caută ceva ? Ce caută ?" se-ntreabă Pătru. E slobod. Nespus de slobod. Ca-n noaptea cînd era cu tovarăşii lîngă forjă şi cînta Bimbi din vioară. Aşa intră întrebările oamenilor în el. Tulburător, adînc şi mîngîietor.

— Cin'l-a închis pe Goanţă vreodată ? întreabă Dragotin.

— Aveţi putere, mă, nu glumă ! spune cineva.

— Păi dacă l-or închis pră Goanţă, cum să n-aibă ?...

— Să mergeţi cu noi, şi atunci le facem pe toate. Să ne ajutaţi. Că facem şi leagăne pe la cătune. Şi şcoli. Punem pomi pe toate drumurile. Uşurăm sălaşele. Gospodăriile sub trei iugăre. Vă aducem prin cooperativă ce vă lipseşte.

— Istina. Aduc.

— Am luat pe-o oaie ce mi-a lipsit.

— Cu cucuruzu, Petre !

— Împarte capii de familie după greutăţi. Nişte liste cu ăi care coboară în pustă.

— Îi ajut eu, spune Bloch.

— Să trăiţi, dom' Bimbi !

— Le dăm primarului. El ştie unde-i lipsă de braţe în pustă. Pînă atunci, noi mergem o ţîră la domnu Bloch. Vin', Mărtine. Brîncuţă. Hai, tovarăşe Sergiu.

Urcă malul. Din munte coboară Voica. Îl trage pe Suru după ea. Calcă sprinten. Cu poalele prinse-n brîu. Îi vede. Îşi lasă poalele peste pulpele arămii. Îşi trage mînecile ciupagului.

— Am o vorbă, Petre.

Se uită la oamenii adunaţi în luncă. Albeşte. Îi tremură buzele.

— Te lăsăm, spune Sergiu Bloch.

— Nu-i de lipsă, taie Voica.

Vine lîngă ei. Înaltă. Cu asprimea ei dintotdeauna. Asprime dulce.

— Ce-i, Voico ?

Nu se uită la el.

— Să știți că Scordilă o păscut cucuruzele ălea. Adică nu Scordilă. El o coborît oile. O-nvoit păcurarii. De păscut le-o păscut Ilie Jura cu Lena. Cu Găgăilă. Cu socru-tu, Petre.

Încalecă. Strînge frîul.

— Eu zic c-a ajuns vremea să-i luați lu Ilie Jura ce-a păscut el de la gura vădanelor. Haida, Suru!

Pleacă la trap mărunt. Pătru se uită-n cerul gol.

— Pe mine de ce nu m-ai chemat, tovarășe Pătru? spune Ion Sglivăr. Doar eu mi-s responzabilu cu codru.

Pămîntul miroase a dogoare. Din iarba pătată de ulei, amestecată cu rumeguș, se ridică aburi fierbinți. Ușor acizi.

— Eu mă scot de la economat, spune sec Pătru. S-o treci pe Dragomir Saveta în loc, tovarășe Sergiu.

Ilie Brîncuță se face vînăt. Mărtin își freacă falca. Zîmbește prostește.

— Să mă scoată și pe mine. Mă belește Livia, da să mă scoată... Vine lîngă el. Îi caută privirea. Hai, mă, și nu te mai înfoia. Ție nu ți-a fost frică niciodată?

Pătru-l bate pe umăr. Mărtin clempăne fericit din fălci.

— Am și eu. Oi. Cîteva oi. Să mă scoată, oftează Ilie Brîncuță.

— Ridicăm problema în organizație. Noi mai avem. Să intre muierile.

Lui Sergiu Bloch i se pune un nod în gît. Știe ce are Pătru. În cîte feluri gătește mama urzicile. Măcrișul. Parcă atunci își vede tovarășii întîia oară. I-a uscat zăduful. Ca pe cei din luncă. Figuri fără vîrstă. Uniformizate de inaniție. Erwin crapă în el pînă rîgîie de sătul. Ce porcărie...

În magherniță e zăpușeală. Miros de șoareci. De păianjen. Amestecat cu mirosul scîndurilor încinse. Erwin le aruncă o privire tăioasă. Se ridică de la birou. Își tamponează chelia cu batista cadrilată. „Îi e frică, își spune Sergiu Bloch. De cînd cu Goanță, tremură." Cînd era mic, Erwin avea părul cîrlionțat. Moale. Mama îl pieptăna cu bucle. Erwin — alb, durduliu, rumen în obraji — semăna cu o fetiță.

— Domnu Pătru, mă rog, ați oprit joagărul. Îmi faceți pagubă, vai de capul meu! Acum iar ați venit în delegație?

Sergiu îi vede ochii reci. De pește. Știe că nimic din glasul ăsta milog nu răzbate în adîncul fratelui său. Că acolo, sub chelia transpirată, există o mașină de calculat perfect pusă la punct și că Erwin trăiește exclusiv prin această mașină de calculat.

— La asta ne-am gîndit și noi, își mijește ochii Pătru într-un fel de zîmbet interior, pe care Sergiu Bloch i-l descifrează acum pentru întîia oară și se bucură că oamenii pe care îi cunoaște îi oferă dintr-o dată atîtea surprize și atîtea subiecte de meditație.

— Ce vreți să spuneți, domnu Pătru?

— Dumneata ești om înțelegător, domnu Bloch. Ajuți economatu...

— Mă rog, mă rog! Sîntem oameni, nu cîini.

— Ne-am gîndit și noi să te ajutăm pe dumneata.

Iarăși mijește Pătru ochii. Sergiu Bloch se uită la Erwin și-l vede plecîndu-și pleoapele grase. Îl vede cum se strînge în el. Cum așteaptă. Bănuiește că e ceva în legătură cu înfometații de afară, dar încă nu știe de unde-i va veni lovitura. Așa făcea și cînd era mic. Așa făcuse atunci cînd înghițise pasca. Se zgribulise în el și se uita la mama cu ochi reci, solzoși...

— Ai comenzi multe. Noi nisăm două schimburi. Abia le prididim. Am vrea să cîștigi și dumneata, și noi.

— Adică? Adică, domnu Pătru?

— Adică să lucrăm și noaptea.

Erwin Bloch se destinde. Își trece palma grasă, albă peste obrajii puhavi. „Of, ticăloșii! Of, banul-bănuțul. Banii-bănișorii. Cum îi mai fac cu ochiul comunistului, și eu, ca un jidan prost ce sînt, ca un jidan prost, n-am înțeles că banii-bănișorii și banul-bănuțul..."

— Cum să nu, domnu Pătru?! Asta-i o idee genială, domnu Pătru, spune el tare. Mărim la fiecare schimb orele de muncă și plătim ore suplimentare 50% din tarif...

Își freacă mîinile. Îi aruncă lui Sergiu o privire și se gîndește: „Sergiu dragă, ce mare caiafă ești tu! Va să

zică ai intrat la comuniști ca să-l ajuți pe bietul Erwin. O vei, ce fericire, și ai tăcut, săracule, și m-ai lăsat să te alung, numai să nu te trădez. Erau să te împuște legionarii, și tu, ca un erou... Sergiu, numaidecît am să-ți cumpăr un cadou. Sau poate n-am să-ți cumpăr, dar numaidecît am să te strîng în brațe."

Se plecă peste masa prost geluită. Îl înecă un acces de tuse astmatică. Chinuită.

— Cum să nu, domnu Pătru ?! Pentru conducătorii de schimb eu sînt dispus să acord 10 procente mai mult.

— E cam greu numai cu 50%, domnu Bloch.

— Gîndește-te și dumneata : încă opt ore de lucru... intervine Mărtin rînjind.

— Cu domnu Mărtin nu discut decît oficial, se necăjește Erwin.

— Păi nu discutăm oficial ?

— Oficial, adică prin tribunal. Dacă m-ați silit să închid procesul cu domnu Pițu, eu tot oficial vreau să discut cu domnu Mărtin, care la proces n-a fost martor loial.

— Cincizeci la sută e cam puțin, dom' Bimbi. Lucru de noapte... Greu. Butuci... Joagărul... Își rupe unul un picior... Se taie...

— Domnu Brîncuță !

— Are dreptate Brîncuță.

— Domnu Pătru !

Erwin e fericit. Își molfăie buzele zemoase. Știe că poate merge ușor pînă la 65% din tarif. Aici, la tocmeală, la calculul procentelor per oră de noapte, al metrilor cubi de lemn de construcție, e la el acasă. Se uită indiferent la Pătru. Calculează febril costul comenzii fabricii de cărămizi Muschong din Lugoj. A căpătat-o prin Vărzaru. Gatciansky, directorul fabricii și primul ei acționar, este și proprietarul băilor Buziaș. Se vede că acolo are nevoie de lemn de construcție. Dacă merge pînă la 55% — oamenii ăștia sînt prea săraci și flămînzi ca să reziste — atunci comanda asta, cea mai mare după anii războiului, are să ceară să fie plătită-n devize la o bancă din Elveția. Cel mai rezistent și mai lacom se arată dolarul. Dolarul stăpînește bursa pe jumătate din glob. Partea lui Ilie Jura o să i-o plătească

în hîrtia-monedă curentă. El însă va tranșa afacerea cu Gatciansky personal, în dolari. În definitiv, cine-i poate oferi lemn lui Gatciansky la un preț de transport atît de mic ? Vărzaru o să participe la transport cu camioanele diviziei. Și chiar acum, idiotul de Goanță s-a lăsat arestat. Chiar acum, dracu să-l ia de idiot ! Lemn ! De unde lemn... dacă idiotul...

— Gîndește-te, domn Bimbi, că nu lucră un schimb încă opt ore. Nisăm două schimburi. Ar veni patru ore de schimb. Cu 50% nu se merită.

— Altfel nu pot, domnu Pătru. Mă ruinez. Asta vă privește cum aranjați lucrurile. Comunitatea nu mai livrează nimic. Mîine-poimîine, închid joagărul...

Pătru se gîndește.

— Mda... Cu patru ore, cam greu. Voi ce ziceți ?

— Greu, oftează Mărtin ipocrit.

— Mai bine ar fi un schimb întreg de opt ore.

— Cum așa, Brîncuță ?

— S-ar putea monta un dinam pe axul joagărului, ca să fie lumină electrică, șoptește palid Sergiu Bloch.

Erwin ciulește urechile. Dinam ? Curent electric ? Deci investiții. Cu petromaxul nu vor. Le trebuie numaidecît curent electric ? Și cine, mă rog, plătește ? Caiafa de Sergiu ? Și de ce se uită domnu Pătru atît de fix la el și-și strînge buzele ca un vampir ?

— Noi ne gîndim, domnu Bloch, să te ajutăm cu un schimb întreg, spune Pătru, și Erwin nu-și mai poate smulge ochii din ochii aceia negri, cu luciri adînci, pătimașe. Schimbul ăsta are să fie făcut din ăi mai săraci oameni din munte...

— Domnu Pătru ! Asta e samavolnicie. Asta este... N-am nevoie de nici un schimb. Mă descurc și așa...

— Nu te descurci, domnu Bloch. Ascultă-mă pe mine. Îi scrim la economat. Dumneata să te gîndești la dinamul ăla. Aduci unul de la Rășița. O, de la Lugoj. Nu se cade să lucrăm pe-ntuneric. Sîntem vechi la dumneata și n-ai vrea să ne vezi ciungi. Că schimbul nou îl băgăm ziua, ca să se-nvețe.

— Domnu Pătru !

Erwin simte cum îl inundă sudoarea rece, rău prevestitoare. Are un acces puternic de tuse. Pe urmă, inima

îi bate neregulat. Îl cuprinde o ameţeală greţoasă. Respiră greu. Cu ochii ieşiţi din orbite.

— Rămîne deci aici tovarăşul Sergiu, să aranjeze formele. Noi dăm drumul la joagăr. După ce se anchetează cazul Goanţă, poate vorbim cu comunitatea să-ţi sloboadă lemn în preţ oficial. Dumneata ai grijă de economat. Vorbim şi cu Amăriuţii. Vine comisia economică. Verifică registrele de comenzi. Inventarul. Intrările. Ieşirile. Dacă eşti în regulă, dăm drumul la lucru, de zbîrnîie. Hai, tovarăşi!

Ies în lumina sticloasă de-afară. Muntenii s-au împărţit în două grupuri. Unul în luncă. Mai mult muieri. Copii. Bătrîni. Altul, sub buza drumului. Cu coasele în teci de lemn. În picioare. Tăcuţi. Se-ntorc spre ei. Aşteaptă!

8

— *„'Naltă-i mîndra şi subţire"*, cîntă Lungulescu plăcut, cu glas de tenor. Auzi, Petre? Un vagon de cucuruz, mă!

— Haida, mă! Haida!

Caii bat drumul la pas. Cocia, încărcată cu saci pînă între lătunoaie, zuruie înfundat. Din urmă se aud celelalte cocii. Caii sforăie.

— Auzi, mă, cum scîrţîie leucile? întreabă Pătru şi zîmbeşte unui gînd.

— Aşa scîrţîie cînd e plină cocia.

— Atît, că acu e plină pentru oameni. Ni-s ăi mai bogaţi oameni din lume, mă! Avem să dăm la tot muntele.

Stă trîntit pe spate, deasupra sacilor. Cerul e jos. Plin de stele. Din munte coboară miros de alunişte. Licuricii au treabă pe lîngă drum. Mîine se-mparte cucuruzu. Piţu lucrează la tabele. Ei aduc cel din urmă transport. Ciuleşte urechea. Dincolo de tropotul obosit ai cailor de la cocii, aude tropotul slobod al cailor de şa. Amăriuţii i-a trimis doi jandarmi călări la gară. Încheie coloana. Muntele răsuflă îmbălsămat. Ţîrîie milioane de greieri. E uşor. Cucuruzul din saci miroase îmbă-

tător, a mălai. A mămăligă. A oameni sătui. A copii bucuroși. A iarnă cu neauă sclipitoare și foc în vatră. Lungulescu își aprinde o țigare. Pătru-și potrivește glasul. În junețe, cînta cu Voica. Cu Uța și Pițu.

„Gugulan cu car cu mere și c-o mîndră de muiere"...

Cîntecul se ridică puternic în întunericul sonor și catifelat. Lungulescu își alătură tenorul limpede. Mărtin Bălaci — baritonul. De la alte cocii se alătură alți tenori. Alți baritoni. Pătru tace. Se uită la carul-mic, cu steaua polară înfiptă deasupra Sglivărului. Munții dorm adunați pe pîntece. Cu spinările scăldate în lumina dulce a stelelor. Undeva spre Bogîltin arde cu vîlvătaie roșie un foc de stînă. Cîntecul urcă în noapte. Noaptea îi spală sufletul. Au rămas undeva în el toate. Adunările. Urcușul în Cernevîrf astă-iarnă. Cînd îl tăia Hațeganu. Goana la plasă. Codrul arzînd. Pămîntele. Niciodată n-au fost singuri. Așa se cheamă bucuria adîncă, niciodată încercată atît de puternic ca-n ceasul ăsta. Nu sînt singuri sub stele. În munte. Mărtin Bălaci se ridică din șireghe. Vine de-a bușilea lîngă el.

— Te-ai' cam înstrăinat de mine, Petre. Și-mi pare rău. Și Liviei îi pare rău.

Își apropie fața neagră de obrazul lui. I se văd globii albi ai ochilor.

— Îmi pare și mie rău, Mărtine.

— De ce te-ai înstrăinat, Petre ?

— Ești hameș, mă ! Prea crezi că ce facem, facem să ne fie numa· nouă bine.

Mărtin se culcă pe spate. Scoate din buzunarul căputului niște boabe de cucuruz. Le rontăie.

— Am scăpat de plumb pe front.

— Am trecut pe-acolo, s-ajungem aici, Mărtine. Și nici aici. Abia am început.

— Cîteodată nu știu unde vrei s-ajungem, Petre !... Nu știu, și rămîn cu sufletu-n gît.

O stea se desprinde din uranisc. Taie cerul cu o lumină de aur. Se stinge-n spatele munților.

— Steaua mea, spune trist Mărtin Bălaci. Auzi, Petre? Dac-o fi să mor, mă, ai grijă de ai mei.

— De unde-ți veni, Mărtine ?

— Mă apasă ceva pe inimă. Nu știu. Poate-am sărit prea departe.

— Cînd sări departe, aruncă-ți sufletu-nainte. Îți vine mai ușor, rîde Pătru.

„Eu vînd mere, eu vînd pere,
Da nu vînd a mea muiere",

cîntă Lungulescu. Drumul arcuiește după o limbă de făget, coborîtă pînă-n marginea șanțului. O buhă țipă în lunca Bela Recii.

— Dacă ne-așteaptă, șoptește Mărtin Bălaci, numa la Crucea cu păr ne-așteaptă.

Se răsucește pe-o coastă. Își trage traista aproape. O desface. Scoate un automat Deimller-Puch cu țeava retezată. Îi pune încărcătorul. Mînuie închizătorul. Îi vîră un cartuș pe țeavă. Pătru vede într-o sclipire cămașa de oțel a glonțului.

— Te jurai că ai predat tot armamentul...

— Îmi bănui că nu-i Pițu cu noi.

Pătru pipăie patul pistolului ascuns sub căput.

— Crezi că ?...

— Îs proști să n-o facă, Petre ? ! Noi aducem cucuruzu. Ei îmbiată lumea cu apă rece.

— Cucuruzu ăsta-i dinamită, spune Lungulescu, dacă ajunge în sat. Eu îmi luai săcurea.

Caii se opresc. Răsuflă greu. Miroase puternic a sudoare de cal.

— Acu-și dau arama pe față, mormăie Mărtin.

— Nu-s bolunzi, să greșească cu bună-știință.

— Vedem, Petre ! Haida, mă ! Haida !

— Cu mălaiul oamenilor n-ar fi bine să se joace nima, spune Pătru aspru.

Cocia se urnește greu. Lătunoaiele scîrțiie. Pe deasupra trece în zbor un liliac, chițăind subțire.

— Crucea cu păr, șoptește Mărtin Bălaci. Își ia automatul.

Coboară repede în spatele cociei.

— Dacă o fi ceva, spune el răgușit, te acopăr cu foc, Petre.

Cîntecul încetează la toate căruțele. Nu se aud decît tropotele cailor. Greierii. Pătru se ridică într-un cot.

Crucea de lemn, aplecată într-o rînă, acoperită cu un arc de tablă ruginită, stă bătrînește sub coama căruntă a părului crescut în marginea drumului. Dincolo de păr se-ntind niște sălciișuri. În spatele lor, Bela Reca. Peste rîu — coastele blînde ale Nigiuginilor. Pe dreapta coboară un pinten de stîncăraie goală, care se-nfige-n drum, strîmtorîndu-l. Lungulescu îndeamnă caii. Drumul se răsucește pe lîngă pintenul de stîncă. Pătru își scoate pistolul. Îl dezasigură. Inima-i bate rar. O simte zvîcnindu-i în tîmple. Aici e mămăliga. Viața muntelui, pe care-o aduc ei. Cine-a făcut-o pînă azi ?... Cocia trece de cotul drumului. Drumul e alb, și-n stînga se aude apa... Nu numai viața. Cum stau ei față de viață ? Cum o-nțeleg și ce vor de la ea ?...

— Petre ! strigă Lungulescu.

Din șanț sare o umbră adusă de spate. De sus, de pe spinarea stîncilor, pornește ropotul sec al unei rafale de pușcă-mitralieră. Gloanțele bîzîie și se pierd în luncă. Se aud înjurături. Două cocii vin din urmă la trap. Cel care sărise din șanț apucă dîrlogii.

— Stăăăii ! Stăii ! N-auzi ?

— Atențiune, spune un glas de deasupra drumului. Toată lumea coboară din căruțe și se alinie în stînga șanțului, cu mîinile la ceafă. Orice încercare de împotrivire va fi pedepsită cu moartea.

„E mai bine așa, gîndește Pătru fulgerător. Nici să fi vrut, n-ar fi putut fi mai bine." Strigă puternic :

— Domn'profesăr ! Nisăm noi, comuniștii. Aducem cucuruz pentru înfometați.

— Taci, Petre, șușuie Mărtin Bălaci. Minte-l, mă. Ce faci, Petre ? Petre, nu te scula, n-auzi ?

— Cucuruz rusesc, bestiilor ! strigă Simu. Executați ordinul.

În spatele cociei ies alți oameni din șanțuri.

— Nu înainta, că trag !

— Care ești ăla ? Tu-ți candela mă-ti ! Niculae, suflă-i în lumină !

Pătru cuprinde dintr-o privire cele două cocii din spate, cu oamenii încremeniți pe cucuruz. Postul puști-mitraliere. Prea sus ca să poată trage eficace. Nu știe ce se-ntîmplă dincolo de cleanțul de stîncă. Știe cîtă

zdroabă au risipit tovarășii ca să-i ajute cu mălai pe săracii săracilor. Știe că asta-i o misiune de partid. Ce fac jandarmii? Aude un răcnet turbat:

— Nu pune mîna, că-ți crăp capul cu săcurea!

Un foc scurt de carabină. Un strigăt de spaimă. Sare din cocie la crupa calului din brazdă. Cel care ține dîrlogii își smucește automatul. Rafala îi trece pe lîngă piept. Macină pietrele drumului. Pătru îi descarcă pistolul la mir. Omul se înmoaie ca o cîrpă, cu mîna stîngă agățată de dîrlogi. Caii se ridică în două picioare. Sforăie. Pătru aude rafala trasă de Mărtin Bălaci. Îi strigă:

— Asupra puștii-mitraliere, Mărtine!

Se repede spre poala cleanțului, sărind în zigzag, urmărit de cîteva rafale repezi. Caii se smucesc. Unul se prăbușește peste rudă. Se văd flăcările violete de la gura automatelor. Din spate, dinspre munte, pîrîie o salvă de carabină.

— Retragerea, Simule! strigă un glas puternic. Ne atacă din spate. Organizat. Sînt înarmați pînă-n dinți.

Pătru, tupilat în spatele unui dud, simte golul care i se face în față. Aude pîrîitul carabinelor. Recunoaște dogeala Manlicherului jandarmeresc. „Amăriuții trebuie să fie. Ce om!" Iese din spatele dudului. Începe să urce spre locul unde răpăie pușca-mitralieră. Mărtin Bălaci răsare lîngă el.

— Încotro? Nu-ți ajunse?

— Dă-i drumul la deal.

Mărtin înjură. O iau la deal. Se cațără pe patru labe. Sub lăstărișul de făget miroase iute a praf de pușcă.

— Urît l-ai găurit! gîfîie Mărtin.

Se trîntesc amîndoi ca la comandă pe grohotiș, care le intră în carne. Deasupra lor clănțăne pușca-mitralieră. I se vede numai ascunzătorul de flăcări, atunci cînd țîșnesc flăcările verzi ale rafalei.

— De-aș avea o grenadă! spune Pătru.

Mărtin nechează. Ochește lung. Trage o rafală. Pușca-mitralieră amuțește. Se aud înjurături. Pașii cuiva fugind la deal.

— Înainte! chicotește el.

Se aude limpede glasul lui Amăriuții, țîșnind din ecoul împușcăturilor care se sting pe vale. Cînd se ridică în picioare, le zbîrnîie peste țeste gloanțele trase de jandarmi.

— La flancul stîng, foc!

Pătru începe să rîdă. Mărtin îi ține isonul. Se așază amîndoi pe fund.

— Dacă mă prinde Amăriuții cu automatu...

— Halal ambuscadă!

— N-ai o țîgare?

— Am!

— Fă-te la mine, domn'plotoner.

Cineva urcă spre creastă din partea opusă, înjurînd cumplit. Se rostogolesc pietre.

— Trap, jandarm, n-auzi? Trap!

— Noi nisăm, domn'plotoner-major, spune Pătru. Nu trageți.

— Însoțitorii de la coloană, hăhăie Mărtin Bălaci.

Pe cerul palid se-nscrie țîșnită din pămînt silueta plutonierului cu cîinele la lesă.

— Nu mișca, legionar, că ești înconjurat! tună jandarmul. Sus mîinile! Nu care cumva...

— Eu îs, domn'plutoner. Pătru a lu Nică. Se-mpute rău.

— Ce-ți spuneam eu, camarade? Fu aici o pușcă-mitralieră. Unde-i? Adunarea! Dă-i în mă-sa! Ne găurește pielea pe orbeala asta.

Coboară arma în cumpănire. Cuiele de pe bocancii jandarmilor scrîșnesc. Zdup calcă ușor. Îi strălucesc ochii.

— Vă scăpai și-mi scăpară!

Plutonierul miroase puternic a sudoare. A pielărie cazonă. A armament.

— Credeam că atacă la curmătură. Se vede că nu știe militărie.

— Hai, Petre, se aude de jos glasul Lungulescului, că-l pușcă Niculae Guga pe Văler Sava de Sub Pogara.

Lui Pătru i se-nmoaie genunchii. „L-or pușcat pe Văler Sava, care-i dădea fătuții să bea lapte și să mănînce măr, acu-i anul, cînd rămăsese văduv, și-au dus ei cu secretaru plășii făină, sus în cătun."

— Auzi, Mărtine?

— Aud Petre !

— Dă-i drumul la căruțe, ordonă Amăriuții.

Coboară cu toții. Jandarmii își zdrăngăne armele. Lungulescu scoate hamul de pe calul mort în mijlocul drumului.

— Bă, ăsta cine-i ? întreabă plutonierul.

Își scoate bateria. Un fascicol de raze albe învăluie cadavrul legionarului, răsturnat pe spate, cu picioarele strînse sub el, cu fruntea găurită, năclăită de sînge negru. Scurs pe față. Peste globul ochilor. Închegat în praful drumului. Omul frînt în șosea poartă haine orășenești bleumarin, pline de praf, ponosite. Automatul agățat de gît s-a-nfipt cu țeava în praf.

— Pe ăsta lăsați-l aici pentru anchetă, spune Amăriuții și stinge lanterna. Tu, căprar, rămîi de santinelă cu toți oamenii. Trageți caii în luncă, mă !

— Ordonați, don'plotoner !

— Să nu care cumva să părăsiți postul !...

— Vă raportez că legionarii *are* armament automat, don' plotoner, încearcă un jandarm pipernicit, cu galoane de caporal, pe care Pătru nu-l mai văzuse la post.

— Jandarmul are legea, căprar. Bă Milostivule, ia pas alergător și adu toți caii ! Vezi să nu-mi lovești iapa. Hai, Petre, să-l vedem și pe Văler Sava.

— S-o dus Murgu, oftează Lungulescu.

Oamenii s-au strîns pe lîngă căruțe. Fumează cu sete. Tac. Mărtin Bălaci își vîră automatul în traistă. Pătru se ține după Amăriuții. Văler Sava zace întins în buza șanțului. Plutonierul îi plimbă lumina lanternei pe corp. Îngenunche.

— În inimă îl găuri !

Întoarce cadavrul. Omoplatul e aproape smuls din loc. Toată cămașa — scoarță de sînge. Dedesubt — baltă. Capul omului se răsucește nefiresc. Pătru îi vede ochii verzi. Sticloși. Se gîndește că n-a petrecut mult pe lume Văler Sava după ce i-a murit muierea la facere. A lăsat o copilă orfană. Ei au pierdut un om de nădejde, acolo Sub Pogara. Numai atît ? !

Amăriuții dă drumul cadavrului. Îi închide ochii.

— Pe ăsta nu-l lăsăm în drum. Pe răspunderea mea. Urcați-l, mă, peste cucuruz. Și hai, că-i tîrziu...

...Căruța clănțăne din bucșe. Iapa roșcată a plutonierului-major joacă în ham.

— Nu-i învățată la tovară[1], spune trist Lungulescu. Săracu Murgu meu ! Singur ar fi tras cocia, la o adică. Avea un piept și-un pas... Puteam să dorm în șa, sus la Cleanțul Nălucilor. Nu greșea poteca. Acu mi l-or pușcat și n-am cu ce cîștiga pita la ai mei.

Amăriuții se culcă pe spate lîngă Pătru, cu ceafa rezemată de șa.

— De, mă Lungulescule ! Crezui că atacă la pod. Din oală-i luam.

Mărtin Bălaci fumează în șireghe. Plutonierul se răsucește spre Pătru.

— De acu, măi tovarășe, să-ți găsești un cățel undeva. Noaptea să dormi în pod. Ziua să umbli pe lîngă ziduri. Ăștia n-or să te ierte nici în mormînt.

— Nici eu nu-i iert, dom'plutonier-major.

Amăriuții tresare. Pătru ăsta... Ciudat om ! Vorbește parc-ar tăvăli fiecare cuvînt prin inimă. Cocia se hurducăne printre munții negri, adormiți în marginea drumului. Deasupra, cerul jos de vară își scutură poalele, risipindu-și stelele. Cineva aprinde o făclie la cocia care duce mortul. Flacăra albă, cu vîlvătăi fumegînde, joacă în întunericul cleios al văii...

— Mă Gligore !
— A !
— Ai văzt băcița ?
— Am.
— Merge cu noi.
— Pătru !
— Așa crezi tu ?
— E.
— Să fi păscut oile noastre cucuruzele ?
— Ilie Jura.
— El... Am un gînd.
— A !
— Să știe lumea. Muntele.
— Băcița !
— Ea a zis. Istina-i.

[1] *tovară :* regionalism = greutate.

Gligor rîde. Mai mult mormăie. Ianoșel Sabin își ia boata pe genunchi. Stau amîndoi pe treptele din spatele primăriei. Fac de strajă la cucuruzul adus de la Meegie.

— Frati-to...

— Ce-i, mă Gligore, cu frati-miu ?

— Curvă.

— Tălianu vine cu *bainenta,* da onvieţu-i lotru...

Se aude un fluierat din gît. Paşi tîrşîiţi.

— Încotro, moş Aflat ? întreabă Ianoşel.

— Dau fîn la bici. Am lipsă de bici, că-i urc la ciurdă. Îi aşteaptă junincile. Îi vară, şi cucuruzele...

Vine aproape. Noaptea e luminoasă. Adîncă. Din faţa primăriei se aud glasurile muntenilor. Ca un murmur.

— Cucuruzele, şopteşte moş Aflat, viaţă... rîde uşurel.

Pleacă tîrşîindu-şi opincile.

Uşa primăriei se deschide. Don' Paraschiv iese-n prag. Se-ntinde.

— M-a apucat somnul de cînd tot scriu la tabele. Primaru ăsta-i dracu. Cît să fie ora ?

Ianoşel Sabin se uită la stele.

— O fi un ceas după miezul nopţii.

— Caramba.

— Îhî.

— Mă, da rău mai puţiţi a oaie ! se strîmbă dom' Paraschiv. Sînteţi singuri ?

— Că n-ai vrea să mirosim a fată mare... Ni-s păcurari.

— Căscaţi ochii.

— Nu-i lipsă de sfaturi.

— Tu eşti Ianoşel Sabin, sluga lui Ilie Jura ?

Ianoşel Sabin se ridică încet. Apucă boata. E înalt. Subţirel. Mlădiu. Paraschiv îl ştie frumos.

— Eu mi-s. Ai ceva cu mine ?

Gligor rîde pe-nfundate. Dom'Paraschiv mormăie un „noapte bună". Închide uşa. Rămîne o clipă pe coridor. Merge în vîrful picioarelor pînă la uşa arhivei, unde e depozitat porumbul. Scîndurile scîrţiie jalnic. Uşa biroului se deschide smucit.

— Ţi-ai făcut nevoile, dom' Paraschive ? întreabă Piţu din prag. Vezi, că avem de lucru. Acu-i dimineaţă. Vine

tot cucuruzu de la Meegie și-ncepem împărțirea. S-a-ntors moș Aflat din cătun?

— S-a-ntors, domnule primar, răspunde Paraschiv onctuos. Conform ordinului dumneavoastră, i-am pus la dispoziție șareta primăriei.

— Mai bine să umble moș Aflat cu ea decît să ți-o preumble pe aia a lu Ion Borcean la Meegie, cu brînză și cu ouă.

Paraschiv înghite-n sec. Mîrlanul începe să se-ntindă. Pînă cînd mîna eminenței-sale îl va înhăța din umbră. În birou ard două lămpi de petrol. Miroase puternic a tutun prost. A opincă. Pițu, cu părul castaniu în ochi, cu cămășoiul încins cu o curea de armă, amintire din război, răsfoiește un registru cu scoarțe albastre, spălăcite. Dom'Paraschiv ia o lampă de pe birou. O pune pe dulap. Își freacă mîinile uscate. Se cațără pe scaunul lui, după ce-și aranjează perna. O pernă de puf, cu față de mătase vișinie.

— Am rămas la cătunul Ohaba, domnule primar.

Se sperie de propriu-i glas. I se pare nefiresc. Chicotește în gînd. Eminența-sa și-a desfășurat aripile. Își încoardă auzul pînă la durere.

— Ei, dom'Paraschive, dom'Paraschive! Mult ai mai tras și tu de pe pielea prislopenilor...

— Domnule primar, mă jigniți.

— Mie să nu-mi mai zici domnule primar cu gura făcută rotund ca un c... de găină, că nu se prinde. Ia zi, de ce-l lăsași afară pe Niculae Bujor ăsta din Ohaba? Și pe Dragotin din Camăna? Să-i bagi pe urmă pe bani?

— Se poate, domnule primar?

Paraschiv se pleacă peste tabel. Urmărește cu unghia roasă șirul de nume.

— La ce te gîndești, dom'Paraschive? mîrîie Pițu. Uite ici la casa cu numărul 10.

De afară se aude o bufnitură înfundată. Pițu ciulește urechea. Un tocăit scurt ca de bîte lovite.

Cînd a văzut lampa așezată pe dulap, Pavel Lala, feciorul morarului, tupilat lîngă zidul dispensarului, și-a tras pe față o cîrpă neagră, înnodată la ceafă.

— Merem, Pavile ? întreabă Vasile Ambrozie.

— Merem. Numa tu ar fi fost bine să nu fi băut.

— Îs mai slobod așa, rîde omul, culcat pe burtă în umbra zidului.

— La ce-o fi plecat Amăriuții cu patrula ? se aude alt glas din spate.

— Mă ! Cocia să tragă la poartă. Du-te tu, Ianoșelule, și spune-i mamii să tragă cocia pe jos, pe lîngă rîu. Voi, ăștilalți, haida !

Pavel Lala își cumpănește boata cu mîner scurt, la capătul căreia e legată cu sîrmă o roată dințată de fier. Ionașcu i-a trimis vorbă prin Paraschiv. Să nu lase cucuruzu în mîna comuniștilor. Zîmbește într-un dinte. Are moară. Acu are să aibă și ce măcina. Trece drumul în umbra caselor. Pe lîngă dispensar dorm cei coborîți din munte de foamete. Se aud sforăituri. Se văd poalele albe ale muierilor. Dorm mai multe la un loc, cu capetele pe dăsagii puși la mijloc. Pavel Lala ocolește Telefoanele. Intră în grădină printr-o ulucă, urmat de patru bărbați unși pe față și pe mîini cu funingine. Traversează grădina pînă-n gardul primăriei. Se tupilează sub vița-de-vie, ridicată pe spalier. Vede umbrele paznicilor pe scara primăriei. Îl aude pe moș Aflat bodogănind în grajd.

— Vinea tălianu pră foale și pușcărea de miru lumii, da onveț-u-i onveț...

— Tu, Rusalime, ai grijă de moș Aflat, șoptește Pavel Lala. Trecem dincolo, cînd vine mama cu cocia.

Unul dintre paznici se scoală. Se-ntinde. Pavel Lala îi aude oasele trosnind. Îi spune celuilalt :

— Mă Gligore. Hai să ne cîntărim cîta-n boate, că m-apucă somnu.

— Șezi, Săbine.

— Hai, mă, n-auzi ?

— Ba.

— Gligore.

— Ni'c.

Ianoșel Sabin apucă boata. Îl pălește pe Gligor peste țurloaie.

— Mă !

— Scoal', n-auzi ?

— Doare.

Boata se arcuieşte scurt. Îl păleşte pe Gligor peste umăr. În aceeaşi clipă, Gligor se scoală. Mătăhălos. Rade picioarele Ianoşelului. Flăcăul icneşte opintit. Gligor hăhăie. Ianoşel îşi trece ghioaga în mîna stîngă. Îl izbeşte fulgerător la mir. Gligor sprijină, ridicîndu-şi boata deasupra capului. O ţine de amîndouă capetele. Primeşte lovitura pe mijlocul ei. O răsuceşte cu dreapta. O repede în coastele lui Ianoşel. Ciobanul sprijină. Boatele încep să se mişte din ce în ce mai repede. Vîjîie. Se izbesc cu sunet de lemn uscat. Şerpuie pe deasupra capetelor. Se-mlădiază.

— Parcă-s vii boatele ăstora, şopteşte Vasile Ambrozie.

— Faini feciori !

— Ce, mă Rusalime ? Te temi ?

— Cam !

— Lasă-i să se zobească, mă.

Tot luptîndu-se, flăcăii ajung spre mijlocul curţii. Gîfîie. Tropăie. Bat pasul pe loc. Se răsucesc din şolduri. Uşa primăriei se deschide.

— Care-i acolo ? Ce-i acolo, tovarăşe Ianoşel ? Vă bateţi cu boatele ? Ce-aveţi, mă ?

Flăcăii se descleştează din luptă.

— Nimic n-avem, tovarăşe Piţu. Mă apucase somnu.

— Ai dracului... mormăie primarul.

Trage un piept de aer curat. Se-ntoarce în biroul împuţit de fum. Domnul Paraschiv îl priveşte mirat.

— Nărozii ăia... s-or apucat în boate. Unde am rămas ?...

„Care o umbla cu cocia la vremea asta ?" se-ntreabă Ianoşel.

Căruţa urcă uliţa pînă-n dreptul porţii. Acolo se opreşte. Caii bat pe loc. Sforăie.

— Cine-i la poartă ? se oţărăşte Ianoşel Sabin.

— Dracu, răspunde un glas uscat de muiere. Hai, vin' şi deschide, că m-o mînat Pătru cu cocia asta de cucuruz.

Ianoşel Sabin îşi ia boata sub braţ. Se leagănă agale spre poartă.

— Muiere o dată mumă-ta, şopteşte Ambrozie.

— Fiți gata.

Ianoșel Sabin se cațără pe poartă.

— Zici c-ai adus cucuruz, maică ?

— Hai și deschide, că mi-s tăbărîtă. Ce mi te zîmboi ca Satana ?

— Da cucuruzu unde-i, maico ?

— În foalele lu mumă-ta, nărodule. O ești orb de nu-l vezi ?

— Rea gură ai ! rîde Ianoșel.

Femeia, învăluită într-o broboadă neagră, se dă jos. Apucă dîrlogii de sub zăbală. Ianoșel o vede singură. Ridică din umeri. Deschide poarta. Femeia trage cocia în curte.

— Un' să mîn, mă ? Unde lapăd cucuruzu, ha ?

— Aici, maico. Aici.

Ianoșel Sabin se pleacă deasupra loitrii. Pipăie sub poneava aruncată pe fundul cociei. Apucă un picior învelit în obială.

— Sai, Gligore !

I se oprește strigătul în gît. Muierea scoate de sub broboadă o boată scurtă, la capătul căreia e înțepenită o bucșe. Îl izbește în ceafă. De sub poneavă iese un bărbat mînjit cu funingine. Îl vede pe Gligor. Îi sare în gît, pălindu-l la țeastă cu muchea unei săcurici.

— După mine, spune Pavel Lala.

Năvălesc în curte. Gligor se apără cu înverșunare. Săcuricea i-a luat pielea de pe frunte. A sprijinit-o prea tîrziu în capătul boatei. Sîngele îi umple ochii. Lovește o dată oticnit, și cel cu securicea se moaie pe picioare, fără să mai suspine. Bătrîna își scoate repede broboada. I-o zvîrle pe cap. Gligor strigă o dată cu glas puternic :

— Sai, tovarășe Pițu !

Se descurcă greu din broboadă. Pavel Lala îl izbește cu roata dințată în creștetul capului. Gligor cască gura. Holbează ochii. Sîngele-i curge din belșug. Ambrozie îl doboară cu o lovitură în tîmplă.

— Dați năvală ! ordonă Pavel Lala. Mamă, rămîi dumneata și tocmește-i pe ăștia.

Bătrîna își culege broboada. E înaltă. Cu dosul lat sub poale. Voinică.

— Du-te, fătul meu, spune ea cu glas plin de duioșie. N-ai grijă și du-te.

Se apleacă peste Gligor. Căzut pe spate, ciobanul bate din picioare. Se zvîrcolește. Îl apucă de umeri. Se opintește și-l trage sub scară. Îl vede pe Ianoșel Sabin ridicat într-un cot. Îl aude gemînd. Se repede la el. E toată îmbrăcată în negru. Îi dă un picior în obraz. Se lasă cu genunchii pe pieptul lui. Își înfige mîinile în părul flăcăului și-l izbește cu ceafa de pămîntul tare, pînă cînd îl simte cîrpă.

— Mama voastră de slugi... șuieră bătrîna.

Se ridică, îl înhață de gulerul căputului și-l leapădă alături de Gligor.

Pițu-și freacă mîinile. Are ochii roșii de nesomn. Tabelele sînt gata. Pe dreptate și după sărăcie. Un învățător tînăr — îl chema Duncescu — făcuse o lucrare pentru școala normală, cu statistica pămînturilor, a proprietarilor, a crescătorilor de oi și de vite. Dăduse peste caietul școlar, cu scris caligrafic. Citise pînă aproape de miezul nopții, și încet-încet i se închegase adevărata față a satului, din cifrele migălos trecute în acel caiet, pe care-l poartă acum în sîn. Stă scris acolo că-n tot satul sînt 12 curcani și 16 curci, 47 de rațe, 2.560 de găini, 132 de cai și 10.000 de oi. Cine are curcile ? Poate moș Argintaru. Și oile ? Ca la trei mii — Tăurești. Ion Cătănuță — alte două mii. Popa — două mii. Declarate. Statistica e dinainte de război. Astăzi ? Ilie Jura cîte o avea ? Niciodată nu i s-a părut mai crîncenă sărăcia decît în noaptea aceasta migălind paginile învățătorului. Tot acolo zice că o treime din prislopeni sînt bolnavi de sifilis și tot o treime știe patru clase primare. Chiar el, chinezul, n-are decît patru clase. Îl cuprinde o rușine nespusă. Dintr-o dată, parcă tot satul i se lasă pe umeri, cu toată sărăcia și nedreptatea lui. Lămpile pîlpîie ofticos. Dom'Paraschiv doarme cu fruntea pe birou. Lampa de pe dulap îi zvîrle o pată de lumină galbenă pe cocoașă. Pițu deschide geamul. Nu credea că cifrele au atîta putere în ele. Citite cum trebuie, au putere cît zece cuvîntări electorale. Are să le citească mîine în adunarea de la împărțitul cucuruzului.

Cînd cu pămîntele, a văzut linia aia care șerpuia prin livezi. Prin fînațuri. Care le hotărnicea, după iscusința găzdonilor. Acum vede mai adînc în miezul lucrurilor. Nimic n-a fost viața lui fără puterea asta de a vedea în miezul lucrurilor, ca prin sticlă. Cifrele... Mîngîie cu palma scorojită de muncă lista lungă, în care a scris cu caligrafie de semianalfabet, pe coloane paralele, valoarea în cifre a averilor din Prislop... Astăzi înțelege ce-nseamnă politica financiară. A venit o dispoziție a guvernului. Îi musai vădanele să ție 30 de kilograme cucuruz boabe pentru însămînțat. Așa-i hotărîrea. Dă o lovitură la mir agenților electorali, care umplu satele cu minciuni. E greu cu împroprietărirea. N-au inventar agricol. S-a dat și pășune. Ce să pască oamenii ? Oi ? De unde oi ? Oile nu se expropriază. Politică financiară înseamnă că-i strînge statul democratic în chingi pe ăștia care-au huzurit în statul vechi. Că sprijină gospodăriile mici, sărace. Le lasă să-și tragă sufletul. Să se pună pe picioare. Nu numai că-nțelege politica financiară. Dar o și vede. Acolo în livezi. În loturile împroprietăriților. Prin gospodăriile lui Goanță. Ale Tăureștilor.

— Auzi, Savetă ? spune cineva de afară.

— Dormi !

— Nu pot.

— Ce-i ?

— Mă gîndesc să mă scriu la ăștia.

— Te țîpă Iosîm Cerbu din codru.

— Nu poate... N-ai văzt cu Goanță ?

— Cine gîndea c-o să-i ardă satu averile lu Niculae Guga ? ! șoptește cu teamă femeia.

— Dacă-l găseau muierile, îl beleau.

— Taci, să nu te-audă careva.

— Tu ce zici ?

— Dormi.

Pe geamul deschis intră o boare călduță, încărcată cu mireasma tare a ierburilor uscate de secetă. Stă aici în miezul vieții, e frînt de osteneală, dar uite că oamenii au început să-nțeleagă și ei ce-i cu politica și cum vrea statul democratic să așeze vremea. Mîine e musai să afișeze satele din pustă unde e lipsă de brațe. Tot mîine să bată doba. Să iasă cociile care n-au tras

la cucuruz — zîmbește rău, se știe cine n-a tras —, să care piatra. Are lipsă să întărească malul Bela Recii la Surpătură. În lotul împroprietăriților. Îl mîncă viiturile în fiecare primăvară.

— Ia scoal', don'Paraschive ! Avem treabă. Vremea n-așteaptă după noi.

Aude pași în coridor. Zîmbește. Ia lista comunelor din pustă, așa cum au dat-o tovarășii de la plasă. Pătru zicea : Organizare. Uite că se organizează. Ușa se deschide smucit.

— Ce-i, mă Ianoșelule ?

Nu-i Ianoșelu. E unul cu clăbățul pe frunte. Cu o cîrpă neagră, legată peste față. Pițu se dă îndărăt, pînă ce se lipește de zid. N-are nici o armă la el. Dom' Paraschiv se trezește. Cască. Îl vede pe cel care intră. Sare de pe scaun. Se mistuie sub birou. Pițu apucă scaunul. Îl zvîrle în necunoscut. Fuge la fereastră. Fereastra are zăbrele. El i-a pus zăbrelele. Se lasă în jos. Ceva zbîrnîie pe deasupra capului. Sparge geamul. Cioburile cad cu zgomot. Aude cum cineva încarcă cucuruzul depozitat în arhivă. Se repede la picioarele mascatului. Îl izbește cu fruntea la lingurică. Omul geme înăbușit.

„Ăștia-s din partea ălor 6.107 hectare de pășuni", gîndește Pițu trăgîndu-l jos pe omul cu cîrpa neagră. Îi încleștează mîna în cîrpă, dîndu-și seama limpede, uimitor de limpede, că politica pe care-o duc ei a-mpărțit satul în două părți și că amîndouă părțile încep să-nțeleagă că între ele numai lupta are să poată hotărî.

— Să te văd, lepră ! scrîșnește el.

— Pe mumă-ta de cioclender.

O lovitură în creștetul capului dată de Ambrozie îi despică toată ființa. Pițu se prăbușește moale cu fața pe scîndurile roase, îmbibate de bradolină uscată. Pavel Lala se ridică. Îl pisează cu măciuca pe spate. Sare cu picioarele pe el și-l frămîntă. Îl înjură și-l mototolește pînă cînd vede cum îi țîșnește sîngele pe nas.

— Stinge lampa, dom'Paraschive, sîsîie Pavel Lala. Tu, Ambrozie, închide geamul. Și haida repede la cucuruz. Dom'Paraschive, lipește afișul ăsta pe geam. Haida, mă ! Pas alergător !

Înlemnește cu afișul în mînă. Din piață se aude ropotul des al tobei. Bate toba ca la foc. Răpăie îndesat. Plină de mînie.

— Săriți, oameni, c-or buit lotrii și omoară straja și vă fură mălaiul, fluieră cuvintele moș Aflat.

— Crucioiul mumă-ta, Rusalime ! Stinge, mă, lămpile, n-auzi ? Trap la cocie !

Pavel Lala se apropie de geam. Ambrozie suflă în lămpi. În piață, moș Aflat bate toba. Pavel Lala aude un zgomot surd, ca izvorît din pămînt. Un țipăt sfîșietor de muiere :

— Săriți, oameni, că ne fură pita !

Lipește cu scuipat foaia de hîrtie pe ochiul de geam rămas teafăr. Sare la masă. Pipăie după lampă. O trîntește de pămînt. Scapără chibritul. În birou se răspîndește mirosul greu de petrol. Aprinde. Pipăie din nou pe masă. Întîlnește hîrtia tabelelor. Vrea s-o smulgă. S-o arunce în flăcăruile care se aleargă sprintene pe dușumele, lingînd opincile mari ale primarului.

— Asta nu se poate, domnule Pavel Lala, scîncește Paraschiv, răsărit ca un păianjen de sub birou. Munca mea. Mîine mă pune să-l fac din nou.

Pavel Lala înjură scîrnav. Sare în coridor, cînd de afară se aud lovituri puternice în ușa primăriei. Face cîțiva pași pînă-n ușa din dos. De acolo, din prag, își ia vînt. Sare în cocie. Maică-sa și ceilalți sînt sus.

— Să-l omori pe Rusalim, că l-o scăpat pe moș Aflat, spune bătrîna.

Stă în picioare. Arde caii cu biciul. Le dă frîu. Fiu-su o apucă de umeri. Persida Lala răsucește cocia la galop în curtea primăriei. Biciuie caii sălbatic. Ianoșel Ion geme pe fundul cociei.

— La vale, mamă, să ne pierdem urma.

— Nu mă-nvăța pe mine. Țineți-vă bine.

Cocia intră în uliță pe două roți. Pavel Lala prinde-n coada ochiului mulțimea care dă năvală în piață.

— Lotriii, măăă !

— Cu pietre, măăă !

— Lotrii, n-auzi ?

Toba răpăie înfundat. Persida Lala rîde puternic. Bărbătește.

— Nărozii ! Măcar l-ai omorît pe cioclendărul ăla de Pițu, fătu meu ? strigă ea, s-acopere urletele mulțimii și zdrăngănitul cociei.

— L-am, mamă !

Pătru se dezlipește de patul pe care zace Pițu, cu capul învelit în bandaje năclăite de sînge. Doctorul doarme pe scaun, cu fruntea rezemată de masă. Cu mîinile căzute pe lîngă trup. Ianoșel Sabin se zvîrcolește. Geme adînc. Dureros. Bate din picioare. Își zvîrle pătura pe jos. Pătru îl acoperă.

— Apă, bolborosește flăcăul. Apă !

Pătru îi dă să bea. Gligor stă nemișcat. Cu ochii țintă-n tavan. Cu picioarele trecute printre gratiile patului.

— Gligore, tu nu vrei, mă, apă ?

Gligor nu răspunde. Ține încleștată la piept o carte. Pătru se pleacă peste mîna mare, care acoperă cartea. Pe coperta zdrențuită scrie „Abecedar". „Unde l-o fi ținut ?" se-ntreabă. Se duce la geam. Ianoșel Sabin se ridică pe mîini.

— Țiba, oaie, n-auzi ? strigă tare, cu ochii holbați în gol.

Cade pe spate. Murmură vorbe fără șir. În dispensar miroase puternic a iod. Pătru se sprijină de pervaz. În mijlocul pieței arde un foc mare, în jurul căruia stau chinciți pe vine cîțiva bărbați. Lumina roșiatică poleiește geamurile poștei. Muierile s-au mutat cu dăsagii pe lîngă zidul primăriei. Altele s-au culcat pe trepte. În curte arde alt foc zdravăn, care-și joacă flăcările printre roțile cociilor încărcate cu cucuruz. De la înălțimea ferestrei se vede lunca Bela Recii, înecată în pîcla dinaintea zorilor. Deasupra ei — coama prelungă a Nigiuginilor.

— Și-au pus viața pentru cucuruz, se aude de jos un glas dogit de bărbat.

— Dumnezeu să le dea viață și sănătate. Acu ni-s scăpați de foamete. Doamne, dă-le viață, cum scăpară ei pruncuții de la moarte. Doamne, fii bun și nu uita.

Femeia vorbește ascuțit, de undeva din umbra zidului.

— Se cade să judecăm, mă oameni.

„Ăsta-i Dragotin cel roşcovan", îşi spune Pătru. Îl toropeşte o oboseală de moarte. Gîndurile i se leagă greu. Anapoda.

— Ce să judecăm, Dragotine?

— Pe comunişti, mă. Veniră maistorii de la oraş să tocmească plugurile. Coasele.

— Pe d-aficea.

— Să-i puşte legionarii, nu alta!

— Ajutară pe ăi de Sub Pogara.

— Acu aduseră cucuruz. Cu viaţa lor.

— Doamne, dă-le viaţă! Doamne, fii bun şi dă-le viaţă!

— Ia mai taci, muiere!

— Parcă la Dumnezeu se roagă ei...

— Încotro vor să-ntoarcă lumea, Dragotine?

Se face linişte. Se-aud despicăturile de lemn trosnind în foc. Pătru îşi aude sîngele bătîndu-i în tîmple. Ianoşel Sabin rîde. Vorbeşte cu băciţa. „Cu Voica", zîmbeşte amar Pătru.

— Dacă o-ntorc cu faţa de la găzdoni spre necazurile noastre, atunci eu zic c-o-ntorc bine, mă Savule. Tu ce zici?

Deasupra Prislopului, în cerul alburiu, trece o boare de lumină sîngerie. Pătru răsuflă uşurat. Se desprinde de fereastră. Dom' Paraschiv a stins focul de la primărie. Cu haina lui ţesută de vădana lui Borcean. Şi-a ars mîinile. Şi-a ars haina. Văler Sava a murit. Pe geamul primăriei, oamenii au găsit o ţădulă scrisă nemernic cu creion chimic.

„Echipa de şoc."

Ţădula e la Amăriuţii. A dat-o lui Zdup s-o miroasă. Oboseala îi încleiază toată fiinţa. Aude ca prin vis un icnet de plîns din sala vecină. Cine-o fi? Şi pe cine plînge? Se opreşte în prag. Văler Sava zace pe ciment, cu palmele mari împreunate la piept. Cu faţa albă, golită de sînge. La căpătîi — o lumînare aprinsă. Lîngă el, grămădită-n genunchi, o femeie.

— N-o las, Văleriule, pe-a ta, ţucu-ţi inima şi ochii, Văleriule. Uite că rămăsei vădană a doua oară, că dacă trăiai mă luai, Văleriule, că eram sînguri pră lume şi ne băteau vînturile în colibă. Şi veneau lupii la Crăciun

și urlau în prag. Cum ieșeai tu, Văleriule, cu arma și vineai pînă-n poartă și mă-ntrebai : „Măriuțo, ți-i frică ?" Și eu zîceam că nu și mă frigeau buzele de dorul tău, Văleriule, și tu zîceai ca să se-mplinească anul de cînd s-o dus a ta. Nici în brațe nu m-ai strîns, nici gură nu mi-ai dat, și acu buzele tale-s reci, și cum vineai tu cu lupu pușcat, aruncat pe-un umăr, că erai, Văleriule, vînător cum nu se află. Să-mi spui mie, lu Măriuța ta să-i spui, cine ți-o stîns lumina vieții, că n-am hodină pînă nu-i dau să bea lapcie cu omag fiert, să-și piardă vederile, să-mi spui, da tu nu poți, că mi-ai spune, Văleriule...

Muierea stă cu spatele. Fereastra înaltă, așezată spre răsărit, se umple treptat de lumină vișinie. O coamă de munte iese din neguri pe cerul verde strălucitor. Deasupra coamei tivite cu aur licăre viu o stea. Cornul ciurdarului sună răgușit la marginea satului.

— Cui m-ai lăsat, Văleriule, cui ?

Femeia tace. Se adună-n ea. Întinde mîinile, niște mîini albe, mari, frumoase, nespus de vii. Le trece peste fața mortului. Începe să bocească încet, abia auzit :

Cocoșii cîntară,
Toți mi se sculară,
Numai dumneatale
Nu te pui la cale...

Are un glas dulce, îndurerat, pătimaș. Cornul ciurdarului sună pe undeva pe aproape. Se aud mugetele vacilor. Porți trîntite. În fereastră se face ziuă. Pătru închide ușor ușa. Bocetul amar se stinge. Ianoșel Sabin doarme. Pițu își clatină capul înfășat în bandaje albe. Se ridică pe coate. Se uită la el cu ochii tulburi. Întreabă răgușit, strîmbîndu-se de durere :

— Or furat cucuruzu ?

— Ba. Și-acu taci, că-i bine.

Pătru îl apucă pe sub umăr. Îl lasă ușurel în așternut.

— Astăzi ! bîlbîie Pițu.

— Astăzi, mă ! Tot. Așa cum am hotărît în organizație. În conziliu. Nu mai lăsăm nimic. Nu-s oameni, Pițule. Îs cîini. Și mai rău decît cîinii. Ne-or atacat cu

pușca-mitralieră. Cu automatele. Căzu Văler Sava. L-o pușcat Niculae Guga în inimă.

Pătru vorbește icnit. Îi suflă vorbele la ureche. Pițu pipăie cu palma lată. Muncită. Pătru îi prinde mîna. Pițu oftează mulțumit. Închide ochii. Ciurda trece pe sub fereastră. Ciurdarul plesnește din bici. Se-aud zăngănind lanțurile fîntînilor. Cerul se umple de lumină.

9

„A venit ziua, își spune Pătru. Se uită cu ochi mari, obosiți în lumina puternică revărsată peste sat. A venit ziua ! N-am mîncat de ieri dimineață. N-am dormit de alaltăieri. Sînt frînt ca după o zi și o noapte de marș. Nu mă pot gîndi la mine. Doctoru zice că Pițu are capu întreg. Nu mă pot gîndi la mine, pentru că m-așteaptă oamenii." Îl încearcă o bucurie plăcută. Domoală. Care-l cuprinde temeinic. Se duce la jgheabul de tablă în care se spală jandarmii. Scoate o vadră de apă. Se dezbracă. Rămîne gol. Se spală. Ia apa în pumni. Și-o varsă după ceafă. Pe piept. I se scurge pe pîntec. Pe spinare. Pe pulpe. Pe Amăriuții îl bărbierește un jandarm în ușa arestului. Altul îi lustruiește cizmele. Zdup clănțăne după muște.

— Telefonai la legiune... Al dracu trup ai, Petre... Numai mușchi. Aia-i urma plumbului lu Borlovan ?

— Da.

— În umăr ce-ai ?

— Niște schije.

— Te cam scrijeli războiul, Petre !

— M-a.

— Ia lasă, bă, cizmele și toarnă-i o găleată de apă rece în cap.

— Ce-a spus la legiune ?

— Să-l lăsăm acolo, că vine ancheta. Zbieră la mine unu nou că l-am ridicat pe Văler Sava.

Apa rece trece parcă prin el. Pufăie mulțumit. Amăriuții își aranjează ținuta. Vine lîngă el. Spune încet :

— Nu pot, mă, în relațiile de serviciu să-ți zic tovarășe Drăgălina. Te croii cu centura cînd fuseși flăcău.

Nu pot... La ședință se cheamă că trec în civilie. Atunci îți zic. Te stimez. Ai urme de plumb. Din război. Pe mine mă scrijeliră tîlharii. Da nu pot.

— Lasă, dom' plutonier.

Plutonierul-major se uită aspru pe sub sprîncenele păroase. Scoate un pachet din buzunarul tunicii. E învelit în hîrtie curată. Îl vîră sub nas.

— Dacă nu ți-l leg astăzi pe ăla de fu azi-noapte la primărie, să nu-mi zici jandarm, Petre !

Pătru ar sta gol, în soarele trecut deasupra Sglivărului. Se-mbracă încet. Dincolo de gardul postului se-aud glasurile mulțimii. Foșnetele opincilor. Al poalelor. Scîncetele copiilor.

— Așezați-vă pe cătune, mă oameni, strigă cineva limpede, odihnit.

— Ăsta-i Brîncuță, don' plutonier.

— Poiana-Lungă. Lunca Diaica. Zănoghi. Camăna.

— Ăsta-i Lungulescu.

— Treceți aici. Capii de familie. Ia, pas alergător !

— Mărtin, zîmbește Pătru.

— De aia trecui la voi, Petre, spune Amăriuții.

Îl privește în ochi. Se duce la post, zornăind din pinteni.

— Ce te-nghesui, muiere ? Ești cap de familie ?

— Sînt, spune un glas cîntat, plin.

— Ia ridică poala să vedem, cîrîie cineva.

— Dă-ți tu izmenele jos, să le vadă ăștia că le porți de fală. Scopitule !

Rîsete. Pătru vede o umbră sus, după fereastra unde zace Văler Sava. Se umple de amărăciune. Muierea de acolo, Măriuța cea cu mîini albe, care-l lăuda mort, cum poate nu-l lăudase viu. Pe vii îi sudui. Îi bați. Îți rizi de ei. Te certi cu ei. Îi omori. După ce-i omori, îi lauzi. Atunci simți locul gol.

— Zbegu. Cozia. Izvoru.

Încep să tragă clopotele. E duminică. Un grangur galben zboară-n teii bisericii. În ușa dispensarului s-arată Pițu. Se ține cu mîinile de zid. Închide ochii. Are bandaj nou. Vine și doctoru. Cu halatul murdar. Nebărbierit. Verde.

— Nu vrea... Ia-l, domnule, și du-l la primărie. Are o țeastă de fier, catîrul.

— Am făcut tabelele, Petre. Am convocat de ieri consiliu politic. Consiliu de inițiativă. Comisia economică. E lucru mare. Nu pot, mă, să stau.

— Mergi singur ?

— Merg.

S-aude șareta. Glasul lui moș Aflat.

— Lotrii, mă, sub cer, că-i vară, și cucuruzele-s în oameni... Prrr... Asta-i muierea chinezului și-i faceți loc, că mălaiu îi aoru iernii. Tălianu vine cu *băineta*...

Intră Năstăsia, valvîrtej. E galbenă. Plînsă.

— Lasă-mă, moș Aflat, să mîn calu la primărie, strigă Văsîlică.

Pătru știe că moș Aflat s-a dus de capul lui după Năstăsia. În poarta postului se-nghesuie muieri. Multe. Tac. Stau cu mîinile la gură.

— Venii să te primenești, Pițule, spune Năstăsia încet.

Între muieri o vede pe Mădălina. Nu-ndrăznește să intre. Se uită la el. Îi tremură buzele. Pițu coboară scara.

— Fii bună, Mădălină, și adu niște lapte la dispenzar... Să nu m-așteptați la masă, c-avem ședință...

— Vine Ambrozie cu cîntaru de la moară. Am cîntar pentru cinci sute de chile, spune Pavel Lala.

E bărbierit proaspăt. În cămașă curată, încinsă cu prașchie nouă. Cu laibărul pe umeri. Așa sînt îmbrăcați și ceilalți. Guga. Moș Argintaru. Belcotă.

— De unde știai tu, Pavile, de cîntar ?

— Mi-s în consiliu. Zic s-ajut cum pot.

— Gîndești că-și macină ăștia cucuruzu la tine, spune rău moș Argintaru. De aia.

— Poate, rîde Pavel Lala.

Pițu nu se uită la el. Știe c-a fost azi-noapte. N-are nici un semn. Da știe. Poate glasul. Îi vine rău. O ameteală care-i macină vlaga. Abia stă pe scaun. O greață care-i întoarce măruntaiele pe dos. Se sprijină cu brațele de birou. Asudă galben. Închide ochii. Pavel Lala se uită la el cu coada ochiului.

— De ce ne-ai chemat, chinezule ? întreabă răstit Guga.

Toată noaptea a stat cu cocia în gura Văii Lupului, unde oamenii profesorului trebuia să aducă cociile ăs-

tora. Cucuruzul. El și încă cincisprezece oameni de-ncredere. Dacă ar putea, și-ar înfige sîmceaua în inima lui Pătru.

— V-am chemat să-mi dați lista cu zilele cînd aveți adunări electorale.

— Facem cînd vrem... Nu dăm listă.

— Ba dați, spune Pițu. Primăria face tabel cu oamenii și zilele de porțiie. Dacă nu știm cînd aveți adunare...

— Așa-i, spune Belcotă. S-ar putea să cadă porțiia în zilele de adunare.

— Și ce dacă ?...

— Ori nu vă duceți la adunare.

— Aia s-o crezi tu !

— Ori nu veniți la porțiie.

— Și ce dacă nu venim ?

— Plătiți, moș Argintarule... Amendă... Dacă nu veniți de trei ori, vă dau în legea sabotajului.

— Așa-i, întărește Belcotă.

A fost la Congresul plugarilor bănățeni. A vorbit în numele muntelui. A cerut să se aplice legea speculei pentru ăia care iau pielea de pe munteni. A vorbit cu oameni mari. Plugarii au ajuns și-n guvern. La Agricultură să fie agricultori. E bine ce-a făcut guvernul Petru Groza.

— Așa a hotărît și Congresul plugarilor, spune el. Să ridicăm satele... Porțiia ridică satul. Dacă n-o faci, se cheamă că sabotezi.

— Atunci, pați ce-a pățit Goanță, mîrîie Ion Sglivăr.

Pătru stă lîngă fereastra deschisă. Se văd urmele focului pe dușumea. Pe picioarele biroului. Fereastra are un ochi crăpat. Cioburile mai sînt încă prinse în ramă. Patru bărbați aduc cîntarul de la cooperativă. Mulțimea stă în piață, așezată ostășește, pe cătune. Muierile și copiii — la umbră. Bărbații vorbesc încet. „Poate sînt o mie", își spune.

— Gîndesc că-i musai să bată doba peste tot, că ăia care-l sprijină pe neamu meu profesăru să știe că intră-n lege. Nu s-a pomenit așa ceva nici în vremea turcilor. Aduc pretenii cucuruz pentru munte, și lotrii

pușcă oamenii. Cine-i pușcă ? Niculae Guga, care dădu foc la codru grăniceresc... Niște ăia fugiți de lege.

— Neamu tău îi ăla ?

— Îi bolînd, Gugo... Mai rău decît un cioclendăr. Așa zice și *locotonentu*. Radu.

Dragotin barbă-roșie se urcă pe banca de sub fereastră. Îl bate pe umăr.

— Le tăiași nasu...

Alături de el se urcă alți trei munteni.

— Istina-i că Niculae Guga...

— Sst...

Oamenii tac. Vasile Ambrozie mînă caii în picioare. Trece cu cocia în care e cîntarul, prin fața primăriei.

— Adunarea conziliului și a comisiei economice are să propună : întîi, pășunatul la goluri. Al doilea, lemnele din codru comunal. Al treilea, tabelele cu primirea cucuruzului. Al patrălea... Hotărîrea guvernului democrat cu reducerea cotelor...

Pătru se pleacă spre Guga. Îi șoptește zîmbind :

— Ai auzit, tată-socrule ? Acu, dacă le reduce, ce mai zice ăla ciungu, cu juninca aia de la Globurău ?

— Ce zice acolo, Dragotine ?

— Ce zice ăla de cote ?

— Mă, n-auzi ?

— Zice că le reduce.

— Da cu pășunatu ?

— Ce-i, chinezule, cu pășunatu ? întreabă Dragotin din fereastră.

— Spune-le să tacă... Facem adunare populară și spunem tot.

— Tăceți, mă, își întoarce uriașul barba către mulțime. Facem adunare cu chinezu.

Don' Paraschiv lasă foaia de hîrtie pe care caligrafiase „Proces-Verbal Nr. 5". Iese în coridor. Se lipește cu spatele de zid. Îi tremură picioarele. Bestia ! Bestia de primar ! Fața, lungită, i se schimonosește dureros... Mai bine-l lăsa să ardă. Auzi ! Să-mpartă acu lemnele ! Să nu le lase pînă la iarnă, cînd le crapă bojocii la mojici după un bon ! Cînd un bon de lemne face aur... Lemnele sînt ale lui. Sinecura lui, lăsată de Stîngu. Cu ce-are să-și plătească femeile la Orșova...

Din Cruci vine la trap cocia lui Goanță, gătită cu pocroviță. Sofica Guga mînă caii. Dragotin sare de pe bancă. Oamenii nu se mișcă din loc. Stau pe mijlocul drumului. Don' Paraschiv se-nfioară. Elena Goanță stă lîngă Sofica. S-a dezvoltat de necrezut. Poartă rochie de mătase. Decoltată. Are brațele rotunde. Dragotin apucă caii de dîrlogi.

— Vă duceți la biserică? întreabă el.

Amalia, albă, revărsată veșted pe șițul dinapoi, își lasă bărbia în piept.

— Mișcă de-acolo, spune Sofica.

— Vă rog păstrați disciplina de adunare, cîrîie don' Paraschiv de pe trepte. Săru' mîna, domniță.

— Dă drumu, mă, pînă nu te învață al meu cum să te porți cu oamenii, șuieră Sofica Guga.

— Să-i spui lu al tău că dacă-l prindem în munte, îl jupim de viu, spune tare Dragotin.

Oamenii înconjoară cocia. Amalia țipă isteric. Amăriuții deschide fereastra postului.

— Faceți loc, mă. Lăsați-le.

Eva, Sida și Dida stau înghesuite. Tac. Bîzdnoc se ridică de lîngă mamă-sa. Rînjește. Strigă.

— Trăiască maiestatea-sa, don' plotoner. Acu nu mă mai bate nimeni. Trăiască maiestatea!

Sofica se răsucește fulgerător. Îl arde cu biciul peste obraz. Din urmă vine cocia Belcoteștilor. Plină. Locotenentul Radu Belcotă mînă caii. Poartă pantalon răcoros de balon. Cămașă sport, cu mîneci scurte. Își trece privirile peste mulțime. A venit spre zori un jandarm călare. A răscolit peste tot. I-a raportat că-l caută pe „domnul profesor". Azi-noapte, imbecilul a ieșit în drumul mare. A-mpușcat un om. Un demobilizat. Are un concediu de două săptămîni. Comandorul Iliaș, adjunctul flotilei, a fugit cu avionul în străinătate. A venit un ordin să se scoată elicele și cauciucurile avioanelor.

— Să trăiți, don' *locotinent* Belcotă!

— Să trăiți.

Elena Goanță îl privește peste umăr. Locotenentul nu-și aduce aminte de fată. Belcoteștii coboară din cocie. Coboară și el. Oamenii îl primesc tăcuți.

Pătru o vede pe Voica cum trece călare printre oameni. Ajunge lîngă dudul din fața primăriei. Ține de lanț un cățelandru. Descalecă. Își înnoadă cîrpa sub bărbie. Oamenii îi fac loc.

— Mărie... spune Voica limpede.

— Au.

— Știi cine ți-a păscut lotu ?

— Nu-nțeleg ce-i cu golurile, strigă Guga.

O aude pe Voica. Amuțește.

În primărie e cald.

— Adă registrele, don' Paraschive. Și nu mai umbla pe-afară, spune sleit Pițu.

Dacă arunci o piatră la zătoniul Turcului, se nasc cercuri unele din altele. Așa-i și aici. El e secretarul celulei de partid. Acu tace. Vorbește Pițu. Brîncuță. Mărtin. Ion Sglivăr. Voica. Dragotin împrăștie vorbele. Mulțimea le ia. Le poartă în cercuri pînă la capătul pieței. Mîine în pustă. La toamnă în munte. Lumina trece prin dud. Ușoară. Străvezie. Poate ăsta să fie unul din tîlcurile vieții. Să te așezi aici, sau dincolo, față de oameni. De întîmplări. De politică. De dragoste. De moarte. Unde să te așezi ? Asta-i totul. Și să nu stai. Ia ține-l cu foc pe inamic. Foc viu. Bine ochit. Se mai scoală din groapă ? Dacă-l vezi că vine și-ți vîri capul la adăpost ? Te-nțeapă-n dos cu baioneta. Te ciuruie cu automatul de la gura țevii... Uite-o pe Voica. Ia ofensiva. Un vrăbioi se-nfoaie-n dud... Adevărul e c-au luat ofensiva.... Se simte asta din ochii lu Guga. Din cocia plină de muieri a lu Goanță. Veneau la nedeie. La biserică. Gătiți în uniforme de codreni. Cu coamă de vier sălbatic la pălărie. Cu carabinele. Stîngu stătea în pragul primăriei. Se uita la muieri.

— Cine a păscut, Voico ? întreabă stins Măria.

Oamenii vin mai aproape. Se-ndeasă sub geamul primăriei. Ascultă. Se face liniște mare afară. Și-n primărie.

— Oile or fost ale lu Ilie Jura, spune Voica răspicat. De păscut le-or păscut gazdele. Ilie Jura. Socru-tu, Petre, după cum ți-am mai spus.

I se uită-n ochi. Urcă treptele primăriei. Cu cîinele după ea. Amăriuții iese pe poarta postului, cu Zdup la lesă. Oamenii de-afară tac. Voica intră în birou.

— Ai uitat, chinezule, să chemi delegata sfatului de muieri. Ți-am adus, Petre, un paznic. Ăsta într-un an nu se teme nici de urs.

Moș Argintaru își scuipă-n sîn. Ion Sglivăr face loc pe bancă. Voica se așază. Guga macină din măsele.

— Ajunserăm la givan cu muierile. Ptiu.

Scuipă cu scîrbă.

— Să vă gîndiți cum țineți niște cucuruz pentru leagăn. Tu, Gugo, nu stupi. Să-l puneți să plătească paguba. Dați-l în lege. V-a-nghețat limba în gură? O v-a luat mau ăia azi-noapte? Vezi, Petre, că se cam lasă din munte, pe Topla. Îl cam întreabă pe Nică ăl bătrîn de tine. Păzește-te... Guguleștii culeg la cireșe. Trag năsip la deal. Gîndesc că vor să-i facă la loc casa lu Niculae.

— Ăsta vă poruncește, răcnește dintr-o dată Guga. De unde știi tu?...

— La mine să nu strigi, spune Voica încet.

Se pleacă ușor spre Guga. Pătru o privește lacom. Stă dincolo de fereastră. În umbra puțină a zidului. Îi vede gîtul alb. Cosița netezită pe frunte. Pieptul vîrtos. Mîinile mari, cu degete prelungi, lăsate slobode în poală. Glezna strînsă în obială. Aluna de sub ochiul drept. Nu din toate astea se-ncheagă Voica. Alta e Voica. O iubește cum n-a iubit-o niciodată. Cu lăcomie vecină cu nebunia. O iubește cu patimă. Voica țîșnește din el cînd s-așteaptă mai puțin. Voica e-n el. Dincolo de toate legile. Dincolo de toate depărtările.

— Dacă ai martori, Voico, îi dăm în lege...

Se miră ce glas liniștit poate avea.

— Asta-i. Că încă n-am...

Apasă pe *încă*. Nu se mai uită la el.

— Vreau să știu: la ce ne-ai adunat? spune Guga. Ascultă-mă, Petre. Și voi ăștia. Mie nu mi-e frică de voi. Am păscut loturile? M-ai prins tu păscînd? Am fost o săptămînă la Caransebeș. Zece martori ți-aduc. Auzi, delegato? Ce vreți, mă, cu cucuruzu? Să cumpărați muntele înainte de alegeri? Na-ți, mă ăla a lu

cutare, o dublă, da-mi dai votu... Nu-i cum trebuie că dați cucuruz. Am putea da și noi, național-țărăniștii. Avem de unde. Nu dăm, mă...

— De ce ?

— Nu dăm, Petre, că luptăm cinstit.

— Așa-i, tună moș Argintaru.

— Că știm cu cine merge grănicerimea. N-o să meargă, mă, cu voi, nima-n lume. Urma satului...

— Dați o dublă de cucuruz încins, ca să-i băgați la colhoz.

— Așa că să ne spuneți la ce ne-ați chemat... Dacă mi-s de la național-țărăniști în conziliu, vreau să știu.

Pătru se uită pe geam. Parcă toată piața, ca un singur om, se apropie de primărie. Cătunele se contopesc. Nu mai rămîne loc nici să arunci un ac.

— Guga zice că de ce să împartă cucuruzu, spune Dragotin cu glas de bas, de pe bancă.

— Cum de ce să-l împartă, Dragotine ?

— Așa. Zice că Pătru umblă să vă ia voturile. Să vă scrie la colhoz.

— La colhozu ăla se capătă fărină ?

— Ia întreabă-l, mă, pe Pătru.

— Dacă se capătă, să-l facă.

— Astăzi să-l facă.

— Mare bou ești, mă Pavile !

— Ești băut, tu-ți lumina tea !

— Să iasă conziliu afară ! strigă cineva.

— Și Pătru ce zice, mă, de cucuruz ?

— Taci.

— Să iasă conziliu !

— Dacă-i conziliu, s-auzim și noi.

— Să spună de ce-a păscut oile în loturi.

— De ce vinde Ilie Jura pră aor.

Ion Sglivăr îi dă un cot lui Pătru. Șoptește :

— Scoate, mă, conziliu !

— Să spună cine-o fost azi-noapte să fure cucuruzu.

— De ce să le fi dat la ăia cu boatele în cap ?

— Să le spargă capu că au adus cucuruz ?

— De ce să-l puște, mă, pe Văler Sava ?

— De ce să pună ei foc la codru grăniceresc ?

— Spune-le, Dragotine, să iasă afară cu conziliu.

Oamenii vorbesc tare. Guga se face vînăt.

— Ce ni-s noi, mă ? Dîrze ? La ce să ieşim ?

— Să le spui cu cucuruzu. De aia... Cu păscutul. Poate ştii ceva de azi-noapte. Tu, Pavile, nu ştii ?

— Ce să ştiu, Petre ? De ce te joci, mă Petre, cu vorbele ? Ce să ştiu ?

— Să iasă conziliu.

— Auzi, Petre ?... Dragotin îl bate pe umăr. Îşi vîră barba roşie printre zăbrele. Ieşiţi, mă...

— Ieşim. Că am o vorbă cu adunarea.

— Poţi, Piţule ?

— Pot. Scoate, don' Paraschive, registrele. Tabelele.

— Lasă, mă, că scoatem noi masa...

Voica vine lîngă el. Se uită pe geam.

— Dacă-l laşi pe Ilie Jura, nu eşti om, Petre. Na cînele. Îl cheamă Ursu. L-am crescut cu zăr. Cu mămăligă.

Ion Sglivăr cu Brîncuţă scot masa. Paraschiv ţopăie cu registrele sub braţ.

— N-am ce givăni cu voi, afară ! Mă Petre. Nu-ncerca să-ţi baţi joc de mine.

— Cum îmi bat joc ?

— La ce să mă scoţi din primărie ?

— Ziceai că grănicerii...

— Ăştia-s grăniceri, Petre ?

— Da ce-s ?

— Bine, mă. Numa să nu-ţi bănui.

Afară, soarele bate de peste turlele bisericii. Din piaţă se ridică mirosul acru al trupurilor încinse. Pătru îl frămîntă în nări. S-a învăţat să simtă mereu mirosul trupurilor. Încinse de muncă. Asudate de încordarea adunărilor. Şedinţelor. Trece un freamăt prin toată mulţimea.

— Uite-l, mă, pe chinez.

— Urît te mai pisară, chinezule !

— N-aveam nimic la mine, spune Piţu. Că altfel... Acu să tăceţi. Nu pot striga.

— Tăceţi, mă.

— Nu-l vedeţi că abia se ţine ?

— Să mîni muierea după nişte nalbă creaţă. Să ţi-o pună pe rană, strigă ascuţit o babă de sub dud.

— Bine, maico. O mîn.

— Ai văzt ? se bucură baba. E chinez, da ascultă de bătrîni. Să trăiești, chinezule !

— Acu dau cuvîntu lu Pătru, să lămurească problema cucuruzului... La urmă îmi dau cuvîntu mie, să vă spun de pășuni. De codru... Să vă comunic hotărîrea guvernului democrat cu reducerea cotelor.

„Așa, cu țeasta muiată de ghioagele ălora, tot al dracu' e Pițu", își spune Pătru. Vede toată mulțimea cu fața spre el. Rămîne pe treapta de sus.

— Zicea Guga de la național-țărăniști, aici de față și-n conziliu, că aducem cucuruzu să vă cumpărăm voturile.

— Așa-i, strigă cineva din mulțime.

Guga rînjește. Își mîngîie mustața de lotru. Își rotește ochii negri. Strălucitori.

— Auzi, Petre ?

— Aud, Gugo... Aud și-ți zic : ai dracu' comuniștii ăștia ! Au ei cucuruz de la guvern, să dea la-nfometați. Ăia mor de foame. Comuniștii le umple burțile c-o mînă. Cu alta le iau votu. Da mai zic... Unde-i fractu ? Tovarășe Bloch. Fractu...

Sergiu Bloch vine din fundul coridorului.

— Uită-l, tovarășe Pătru.

— Va să zică, citește Pătru, „nouă mii șapte sute de chile". Cucuruz boabe. Îl aduserăm cu cociile sindicatului. Fără bani. Muncă de folos obștesc. Așa ni-s noi.

— Pămîntele cin' le-a lucrat, Gugo ? întreabă ascuțit o muiere.

— Acu le preluăm astea nouă mii de chile cu delegații din comisia economică. Din partea cătunelor.

— Zi, mă, ce vrei și nu mai bate din buze.

— Păi nu vreau nimic. Prislopu cu cătunele are...

— Trei mii trei sute unu suflete, spune Pițu. Scădem gazdele. Scădem pe ăi din registru cu peste un lanț de ogor. Rămîn numa proletari agricoli 1491. Unde pui pe ăia cu cîte doi ari de livadă ? Socotim om pe om, trei mii de suflete.

— Și ce vrei, chinezule, cu socoata asta ?

— *Semplu,* zîmbește Pițu, chinuit. Spune-i, Petre.

— Noi zicem să dăm la o mie de suflete cucuruz. Să ne dea ăia voturile. Dacă vor. Dacă nu, umble sănă-

toşi ! La ce rămîne, două mii de suflete, daţi-le voi, mă. Naţional-ţărăniştii. Liberalii ! Eşti în conziliu ! Ţii prinsoarea ? Deie-vă vouă voturile.

Guga gîfîie. Vine lîngă el. Îşi şterge fruntea de sudoare.

— Mă ! mîrîie cu fălcile-ncleştate.

— Zi, Gugo ! Ţii prinsoarea ?

În piaţă se-aude ciripitul vesel al unei rîndunele. Trece peste capetele oamenilor. Ţistuie. Îşi arată guşa albă.

— Mă, n-auzi ? şuieră Guga.

— Mai zic altceva, Gugo... Nu băgăm voturile. Alea nu se ştiu. Omul vede. Se gîndeşte. Judecă. Se uită în Platforma-program. Vă ascultă pe voi. Ni-s partide politice. Avem fonduri. Hai s-ajutăm lumea. Uită-te, mă, la feţele noastre. Ce vezi ? Uită-te, Gugo, bine.

Dintr-o dată, Pătru îşi simte lăţimea umerilor. Înălţimea creştetului. Vorbeşte răspicat :

— Ai văzt ? Ăştia ni-s noi. Şi ei : uscaţi de vînt. De muncă. Punem noi. Puneţi voi. Ajutăm muntele să iasă din foame.

Îi întinde mîna. Guga îşi rupe bumbul de la cămaşă.

— Asta era, Petre ?

— Asta.

— Aşa baţi tu politica ?

— Aşa o batem noi.

Guga se-ntoarce către mulţime. Muierile stau pe lîngă ziduri. Negre. Bărbaţii se uită la el de sub pălăriile flocăite. Au feţele trase. Cenuşii. Li se văd globii ochilor. Albi. Parcă-s de pămînt. Îşi aduce aminte de vorbele popii. „Să-i luăm la noi. Cîte zece. Să le dăm. Altfel..." Altfel, uite-i. I-a cunoscut pe la sălaşe : „— Mă Ioane. Vii la praşilă ? — Vin. — Bine, mă. Vină... Mă Gheorghe. Vii la cules ? — Vin. — Bine, mă. Vină..." Ăştia stau cu ochii zgîiţi. Aşteaptă. Numa cucuruzu-l aşteaptă ?

— Am băgat un schimb la joagăr. Pe plată. Pe economat. Pe făriná. Tu ţii toată vara cîte opt muncitori. Ţine cinsprezece. Mame cu prunci. Mamele. Că pruncii îi luăm noi la leagăn. Vorbele ginerelui, tu-i născătoarea lui de Pătru, îl izbesc peste dinţi.

— Pră mumă-ta ! zbiară moș Argintaru. I se umflă vinele de pe frunte. Se-nroșește. Hăi, Gugo. Nu vezi că-și rîde de noi ? Hai, n-auzi ? !

Bat clopotele. Se-aude un lătrat furios. Din curtea primăriei iese un bărbat. Fuge spre biserică. Amăriuții face colțul uliței, la pas alergător. Își ține carabina în cumpănire.

— Prinde-l, Zdup !

Cîinele lup țîșnește în copci lungi.

— E Văsîle Ambrozie, spune cineva.

Toată lumea se uită într-acolo. Pătru îl caută din priviri pe Pavel Lala.

— Ce-o fi avînd, Petre, cu Văsîle ?

— Vedem noi, Pavile.

Pavel Lala ridică din umeri. Guga se trage de mustață. Cîinele lup își potrivește pașii. Sare în spatele lui Vasile Ambrozie, ajuns pe pod. Îl trîntește cu fața la pămînt. Vasile Ambrozie își apără ceafa cu palmele împreunate. Zdup se culcă pe el. Întoarce capul spre jandarm, care ia pas de manevră.

— Acu aflăm și cine-a umblat azi-noapte la cucuruz. Cine-l pisă pe chinez. Cine zobi straja, spune Pătru.

Amăriuții îl ridică pe Vasile Ambrozie de subsuoară. Zdup mîrîie. Arestatul șchioapătă... Amăriuții îl conduce la post.

— Dacă n-o fi brăcira lu Ambrozie, să nu-mi ziceți Dragotin... Am găst-o azi-noapte lîngă scară... Don' plutonier-major mi-a ordonat să tac, pînă ia urma cu cînele. Văd c-a luat-o.

— Ce zici, Pavil Lala ? întreabă Pițu.

Îl apucă de braț. Își vîră capul bandajat în obrazul morarului. Mulțimea se strînge mai aproape.

— Zic să-mi dai drumu. S-aștepți ancheta. Pe urmă n-ai decît să vorbești.

— Bine, mă ! Dacă zici tu...

— Să răspundă Guga, strigă cineva.

— Să răspundă la ce i-o spus Pătru.

— Uite, Gugo... Ai aici una treia parte din tot muntele. Noi te lăsăm să faci, mă, propagandă electorală. Spune-le la oameni ce program aveți cu foametea. Cum luptați voi cu ea. Cînd și unde luptați.

— Voi la ce nu faceți leagăne ?

— Dăm pruncii acolo.

— Plecăm în pustă mai ușori.

— Ambrozie ăsta nu-i țărănist ?

— Tot pentru voi o vrut să ia cucuruzu, rînjește Mărtin, de lîngă scară.

Popa Barbă Neagră trece repede spre biserică. Se uită în gol. Îl înjură în gînd pe Simu. Îl înjură pe Pavel Lala. Trece prin spatele oamenilor. Nu-l văd. Nu vor să-l vadă. Se oprește în fața postului.

— Mai dați pe la biserică, păcătoșilor... Oamenii întorc capetele. Vă drese Satana coasele. Plugurile. Domnu a împietrit pămîntul, să nu intre plugul. A uscat holdele și fînațurile, să n-aveți ce cosi cu coasele Satanei. Cei ce pe Domnul laudă au holde. Au livezi... Mai treceți pe la biserică, să vă ușurați sufletele. La amiază ies cu prapurii și cu icoana Preacuratei. Fac slujbă în Cruci. Veniți să vă rugați. Să ne ierte Domnul și să ne dea ploaie.

— Doamne, iartă-ne ! spune baba de sub dud.

— Doamne, fii cu noi !

— Binecuvîntă, părinte !

Guga coboară scările. Trece pe lîngă zidul primăriei.

— Ascultați-l pe sfinția-sa, spune moș Argintaru. Poate se-ndură Dumnezeu de păcatele noastre. Dă ploaie. Se fac bucatele. Scăpați de foame...

O ia pe urmele lui Guga. Oamenii se uită după ei.

— Îți răspunsă părintele, Petre. Și moș Argintariu... „Adu, Doamne, ploaie." Uite, mă ! Mergem și-n Cruci. Ne rugăm cu toții. O mie de oameni. Două. Cîți ni-s aici. Punem pruncii să se roage. Îs nevinovați. Da nu știm ce zic ăia a lu Maniu de leagăn. De cucuruz.

— Duceți-vă la adunarea lor și vedeți, Dragotine... Noi ce-am avut de zis, am zis.

— Așa că acu îmi dau mie cuvînt... S-a gîndit conziliu și comisia economică. A făcut socoata. A luat legea în mînă. Legea zice să se oprească treizeci de chile de cucuruz de sămînță pe fiecare hectar.

— Zice bine.

— Dacă-l mîncăm acu, ce semănăm la toamnă ?

— Ăia care aveți ce semăna.

— Tăceți, mă. Nu vedeți că abia se ține pe picioare?

— Ne-am mai gîndit în conziliu să facem o cotă pentru leagăn.

Oamenii tac. Ascultă. Pătru îl vede pe Pavel Lala. Dă din cap la ce zice Pițu. Ambrozie e omul lui. Ambrozie nu face nici un pas fără Pavel Lala. El nici nu clintește. Guga a pus coada-ntre picioare. S-a dus cu popa la biserică. Ăsta a rămas. De piatră e. Zice satu c-ar fi trimis pețitori la Ruja. Belcotă își scarpină țeasta rasă, cu cele două degete tefere. Îi joacă soarele pe pielea albăstrită de brici. Don' Paraschiv asudă la masă. Îl necăjește o muscă mare. Verde. Soarele pripește. Undeva în mulțime se coace acel ceva necunoscut, tainic și puternic, care a adus-o aici, care-o-nțepenește sub zăduf și-o face s-aștepte nu atît cucuruzul, cît ceea ce va urma după aceea.

— Ne-am gîndit să vă sfătuim așa. Țineți cucuruzu pentru iarnă. Acu sînt urzici. Mai crește măcrișul. Punem liste cu comunele din pustă unde-i lipsă de brațe. Vă mai cîștigați o straiță de mălai pe-acolo. Cam greu să-mparți zece mii de chile la trei mii de suflete. Așa c-am vorbit cu Ilie Jura. Am fost în delegație. Eu. Prietenul Belcotă de la Front... Vasile Lungulescu... Îi zicem: „Ai cumpărat lesne patru vagoane. Vinde-ne în preț oficial trei..."

Peste piață trece un vîrtej fierbinte. Ridică o trîmbă albă de praf. Nu se mai aude nici răsufletul mulțimii. Voica îi caută privirea... Stă lîngă Suru. Dreaptă. Înaltă. Voinică. Îi cade umbra ușoară a dudului pe obraz. A trecut o viață printre ei... Acum, aici, aude cum crește dincolo de liniște freamătul pe care-l așteaptă el de-un an încheiat. Freamătul care-a trecut prin oameni, ușor, abia simțit, pe la adunări. Cînd au stins codrul. Și-nainte. Cu pămîntele. Ar vrea să intre în ochii fiecăruia. Nu poate. Nu mai vede decît mulțimea. Neagră. Peste care curge zăduful. Barba roșie a lui Dragotin. Ochii albaștri, tăioși ai Voichii.

— „Nu vă vînd, zice. Vă bateți joc de munca mea? De averea mea? Tocmai tu, chinezule, îți bați joc?..." Zic: „Nu-mi bat joc. Îți ușurăm, cu acte, să cumperi altele. La o adică, de ce-ai lipsă de patru vagoane?"

Freamătul din mulțime crește. Fără să se audă. Dar crește. Ceva îndepărtat. Poate pornit în cugetul fiecăruia. Peste Sglivăr trece un nor. Alb.

— „Ești singur cu Lena. Ai lunca. Pe puțin opt mii de chile... Vinde-ni-le, și te iertăm de cotă. Îți socotim cota în ce ne-ai dat..."

— Așa-i spune Belcotă... Tot din alea patru vagoane, plăteați în preț și dădeam cota. Era satu liniștit. Aveau și ăia de la oraș. Opream sămînța.

— Și ?... întreabă un glas din mulțime.

— N-a vrut. Zic : „Ai pășunat oile în lotul vădanelor. Dă-le măcar ce-ar fi ieșit de-acolo."

— Și ?

— N-a vrut. Zic : „Nu-i după dreptate... Ai mutat țărușii."

— Și ?

— A rîs. Zice : „Vă țin la economat. Ajungă-vă. E cucuruzu muncit de mine." Zic : „De ce-l vinzi pe aor și faci speculă ? Te dăm în «legea speculii»." Zice: „Cînd m-oți prinde, n-aveți decît..." Acu îi dau cuvîntu lu Pătru să vă spună ce-a hotărît conziliu de inițiativă.

— Să-mi dai mie cuvîntu, spune tare Ion Sglivăr.

Iar trece un vîrtej peste piață.

— L-or omorît pe frati-miu. Cu lanțurile de la cocie. Au intrat cu săcurile în lot. Să taie prunii.

— Cine ?

— Neamurile lu Argintaru din Globurău.

— Și ?...

— Atît.

Bat clopotele. Dangătele mor în căldura stătută. Mulțimea se umple de foșnete. De murmure... „Asta era", își spune Pătru. Voica îi face semn cu fruntea. Închide ochii.

— Să mergem, mă oameni, să luăm cucuruzu care l-a păscut el de la vădane. Și ăla pe care l-a tras de pe pielea muierilor cît am fost noi în război. Și pe ăla de-l vinde pe aor.

Voica e de piatră. Mulțimea se-nfige dintr-o dată în drum. Pătru știe că umple toată ușa cu umerii. Se știe frumos. Bărbat. Simte în nări mireasma de izmă care iese din ciupagul Voichii. Se uită țintă la ea. Voica stă

cu ochii închişi. Abia văzut, îi tremură nările. Uite că i s-a dat lui Voica asta nouă şi necunoscută, într-un fel nou, necunoscut, luminos şi încă de neînţeles. Freamătul pe care-l bănuise ţîşneşte deasupra oamenilor. Izbeşte zăduful. Se înmulţeşte pe el însuşi de-o mie de ori între bărbaţi. Se-nmulţeşte de multe mii de ori între muierile care ies din umbra zidurilor. Se izbeşte de zidurile primăriei. Creşte, pînă se revarsă peste acoperişurile satului. Bat clopotele mereu — e doar duminică — şi Voica stă acolo sub dud, cu ochii mari deschişi, cu un abur de roşeaţă în pielita albă a obrajilor, stă ca o mireasă. Pătru ştie că e mireasa inimii lui, îi soarbe trăsăturile, umezeala roşie a buzelor, îi mîngîie umerii, cosiţa, o dezmiardă înfocat cu mii de vorbe pe care niciodată nu şi le ştia ale lui, apoi o-ngroapă-n el, pentru că-l cuprinde freamătul puternic al mulţimii şi-l împinge în mijlocul drumului alb, fierbinte, care răsună puternic sub picioarele multe, nerăbdătoare ; nu ştie de unde i se alătură Mărtin Bălaci cu un steag tricolor, de unde vine Brîncuţă cu altul roşu, drumul răsună, şi-n cerul gol, pustiu, veşted, trece singur, cu aripile cruce, măreţ şi neauzit, un vultur negru...

...Coloana arsă de zăduf se mişcă sub valul zăcut de praf, care abia se ridică de sub opinci. Prin bandajul lui Piţu răzbate sîngele. Cîteva muşte mari, verzi, bîzîie îndîrjite în jurul primarului. I se aşază pe bandaj.

— Pe Paraschiv l-am încuiat în primărie, să facă tabelele. Dac-a fost Ambrozie azi-noapte... Am mînat să-l aducă pe *derector*. E om cinstit. Asta-i răspundere, nu glumă !

— Ţi-e frică ?

— Nu de răspundere mi-e frică.

— Atunci ?

— De mine mi-e frică.

— La ce ?

— Vreau prea mult. Mă tem să nu pot prea puţin, Petre !

Ilie Jura aude zvonul mulţimii. Paşii. Gîrbin, beat, stă turceşte în mijlocul crîşmei. Cîntă o cîntare bisericească de-a pocăiţilor. Larma de afară creşte. S-amestecă-n ea uruitul unor cocii. Lena fuge-n prag.

— *Bosco gipo mile*... Vin', tată, să-l vezi pră a lu Nică. Și Voica. Vin cu prapuri, tată.

„Ce să caute la crîșmă cu prapuri?" icnește-n el Ilie Jura.

Se repede la Gîrbin. Îl înșfacă de subsuori. Îl zvîrle din crîșmă. Rămîne-n prag. O vede pe Voica în cocia Lungulescului. Brîncuță trece pe sub nasul lui, cu steagul roșu atîrnînd moale.

— Ce-i, tată? șoptește Lena.

Vede ulița. Dăsagii din spatele oamenilor. Toți au dăsagi. Muierile. Au dăsagi... Sare-n crîșmă. Scoate arma de sub tejghea. Iese în prag. Se izbește de Pătru.

— Lasă arma, Ilie Jura! Am venit cu omenie. Cu puterea poporului.

— Pe mumă-ta!

Îl lovește cu patul în piept. Trîntește ușa crîșmei. Trage zăvoarele. Străbate crîșma. Casa. Iese în curte.

— Încuie poarta, Scordilă, strigă cu glas gîtuit. Încui-o.

Lumina albă îi zgîrie ochii. Îl vede pe Mărtin Bălaci cum deschide poarta cu coada steagului tricolor. Poate Scordilă-i înțeles cu ăștia.

— Scordilă, n-auzi?

Mulțimea se înghesuie în uliță. Peste poartă se ridică un nor gros de praf. Glasul puternic, liniștit al lui Scordilă stăpînește larma.

— Ce vreți, mă?

Se face liniște. Adîncă. Se aud doi golumbi guruind pe coama acoperișului. Ilie Jura se trage pe treptele pridvorului. I se înmoaie picioarele. Se așază. Scordilă apucă săcurea de după poartă. Albastră. Nouă. Cu gura arcuită. Cu coada galbenă de frasin. Ilie Jura își aduce aminte c-a tîrguit-o de la un stînjenar din Cănicea, pe o traistă de cucuruz.

— Ce-i, Petre? spune baciul, domol. Te răzbuni?

— Scordilă... Noi n-am vorbit de cînd m-am întors de pe front.

— Vorbim acum.

— Îl aperi?

— Ce?

— Cucuruzu.

Scordilă pălește. Și turma? Slobozenia lui? Voica?

— Meri în treabă-ți, Petre.

— Dă-te la o parte, Scordilă.

— Mă Petre!

— Scordilă, spune Voica.

Baciul își desprinde privirea verde, împîclită, din ochii Pătrului. Voica se uită la el din cocia Lungulescului. Li se izbesc privirile. Într-o noapte, Voica l-a întrebat: „De ce ai dus oile în luncă?" I-a răspuns a treia noapte: „Nu le-am păscut eu... Dacă avea cucuruzu, pleca cu ea în Dobrogea. L-a plătit pe ăla din Globurău, s-o-nșeluie..." Zvîrle securea. Se întoarce. Îi cad umerii. Își tîrșîie picioarele. Pătru simte o bucurie sălbatică.

— Scordilă, icnește Ilie Jura.

— Nu pot, nea Ilie.

Cîrciumarul sare-n picioare. Dă buzna peste Brîncuță. Vrea să-l izbească cu patul armei. Mărtin Bălaci îl împinge cu prăjina steagului. Trage un foc în aer. Curtea se umple de fum negru. De miros puturos de pulbere. Cineva rîde gros. Pătru îi smulge arma.

— Du-te și adu cheile de la pod.

Scordilă își scoate armăsarul din grajd. Îi pune șaua de lemn. Nu se uită la nimeni. Mulțimea umple curtea. Încalecă. O ia spre poartă. Se face pîrtie.

— Prima baci! spune cineva.

— O lași cu drăguțu, mă? șuieră un glas veninos.

Scordilă ridică fruntea. Trage armăsarul lîngă cocia Lungulescului.

— Urci la stînă? întreabă Voica.

— Urc.

— Ți-am pus demîncare în dăsagi.

— Tu?

— Ți-aduc schimburi. Mai încolo.

— Rămîi cu bine.

— Umblă sănătos.

— Mă a lu Nică, strigă cineva din mulțime. La ce să duci cucuruzu la primărie?... Nu-i bine să-l duci.

— Împarte-l pe loc.

— Petre, Petre... șuieră Ilie Jura. I se agață de braț. Lasă cucuruzu, Petre. Te bag în averea lu tată-tu.

Își prelinge spre el capul teșit, cu ochii mici, căzuți în fundul găvanelor. Îl înconjoară niște munteni negri, cu buzele rînjite. Dragotin își împinge barba roșie pe deasupra capetelor.

— Stai aici, să semnezi actele. Să fii martor.

— Ce acte, Petre? se subțiază Ilie Jura.

— Îți plătim la preț oficial.

— Mă, n-auzi?

— La ce să-l ducem la primărie?

— Îl dăm pe tabel, spune Pițu.

Se clatină. Pătru-l sprijină cu umărul. Strigă:

— Sîntem oameni. Îl împărțim după dreptate. După nevoi. Plătim.

— Să ne scriți voi sufletele, țipă isteric o muiere.

Lungulescu trage cocia sub gura podului. Ilie Jura-l vede. Behăie: He-he-he! Nu se poate gîndi la nimic altceva decît c-o să taie la joagăr niște bulumaci de stejar, cu care o să-ntărească porțile cruciș și curmeziș, și că pe dinafară e musai să le bată în foi de tablă de fier, așa cum văzuse la o spăhie în pustă.

Muntenii înconjoară cocia. Lîngă loitră, unul scund, crăcănat, cu cămașa numai petice, cu buzele frînte-n jos, cu albeață pe ochiul drept, se uită-n gura podului. Strînge dăsagii cu palme cenușii, murdare. Altul, deșirat, își face cruci dese. Îi clănțăne dinții. Muierile au fețe de pămînt. Unele macină între buze capetele cîrpelor. Altele își țin palmele la gură. Se uită toți în gura podului. Tac. Așteaptă scăldați în sudoare.

— Nu mai ieșim de aici cu cucuruzu, Petre, spune slab Pițu.

— Te-ai muiat. Treci în tîrnață.

— Nu pot. Sprijină-mă... Vorbește. Nu tăcea, Petre.

— Mărtine. Tovarășe Brîncuță, strigă Pătru. Umpleți sacii. Cu numărătoare.

— Nu-i lăsați singuri în pod, spune unul vînăt, cu mustața căzută pe buze.

— Mă, tună Dragotin.

Mărtin apucă securea lepădată de Scordilă. Brîncuță sprijină scara de gura podului. Pătru ascultă din nou

freamătul care se naște din oameni. Freamătul care le aprinde ochii... „Foamea-i face așa, își spune Pătru. Foamea. Anii ăia mulți, vechi, care i-a risipit prin munte..." Mărtin se cațără pe scară. Sparge lacătul cu muchia securii. Brîncuță se urcă după el. Se mai urcă trei munteni. O muiere voinică. Dragotin le smulge dăsagii. Îi izbește cu ei după ceafă. Muierea chiriie. Dragotin o smulge de pe scară.

— Petre, bîlbîie Ilie Jura. Petre, n-auzi?

— Unu, strigă gîfîit Mărtin Bălaci din gura podului.

Tîrăște sacul dolofan pînă-n capul scării. Dragotin îl ia pe umăr. Îl coboară în cocie. Prin mulțime trece un foșnet abia auzit. Pițu se lasă tot mai greu. Pătru îl trage la umbra fîntînii.

— Te ții?

— Mă țin. Du-te acolo.

Sergiu Bloch notează un băț tremurat într-un carnet ud de sudoare. Rupe o foaie. I-o-ntinde lui Ilie Jura, care se hlizește prostit la Brîncuță, ieșit în gura podului cu al doilea sac.

— Notează, domnu Jura, să putem confrunta.

— Doi, spune Brîncuță.

Ilie Jura își înfige unghiile în umărul lui Pătru.

— Ia o cocie, mă. Dau o cocie, de bunăvoie. Eu o dau.

Îl apucă de piepții cămășii. Îi vîră buzele vinete în obraz.

— Șapte, strigă Mărtin Bălaci.

Prin ochii lui Ilie Jura trece un licăr de nebunie. Foșnetul din mulțime crește.

— Eu zic să dăm drumul la cocie, se aude limpede glasul Voichii.

Pătru îl împinge pe Ilie Jura. Își face loc sub gura podului. Lungulescu se urcă pe saci.

— Paisprezece, numără Brîncuță.

— Dă-i drumu, spune Pătru.

Caii se opintesc în jugurile de piele. Ăla crăcănat, cu albeață, apucă dîrlogii. Mulțimea se strînge. Cineva pipăie sacii. Se aude un oftat ieșit din rînduri. Pătru înțelege. Își face loc la capul cailor.

— E greu, îi spune omului cu albeață... Trage-l pe ăla din brazdă.

Omul clipește prostit. Trage calul de dîrlogi. Lungulescu șuieră din bici. Cocia iese în uliță, hurducîndu-se. Se aude strigătul uscat, gîfîit al lui Ilie Jura :

— Averea mea, lotrilor.

Altă cocie trage sub gura podului. Ilie Jura răsare la capul cailor, cu ochi de nebun. Dragotin se leagănă pe scară cu alt sac pe umăr.

— Cincisprezece.

Pătru se uită neliniștit la oameni. Foamea-i face așa. Foamea și singurătatea. Nu se orientează încă. Toți au dat în ei. Grofii. Turcii. Muntele. Gazdele. Războaiele. Seceta... Ei n-au ajuns încă la sălașe cu politica. Dacă ajungeau era altfel. Îl scapă din ochi pe Ilie Jura. Cîrciumarul scoate sîmceaua. Lovește unul dintre cai. Un nechezat sălbatic. Calul se ridică în două picioare. Smucește ruda, care izbește scara. Dragotin scapă sacul. Caii o iau la goană.

— Ferește, mă !

Țipete. Înjurături. Căruțașul scapă frîiele. Caii se reped pe poartă, cu coamele fîlfîind. Mulțimea se despică. O babă neagră, surdă rămîne singură în mijlocul pîrtiei. Ruda o izbește în furca pieptului. Calul din brazdă o macină între picioare. Roțile cociei saltă scurt peste trupul făcut mototol. Ilie Jura urcă scara cu sîmceaua în mînă. Dragotin îi dă una cu talpa opincii în frunte. Pătru ridică baba în brațe. Atîrnă moale.

— O cocie ! strigă. Du-o, Vichente, la dispenzar...

— Coșărcile, oameni... Coșărcile ! tună un glas de bărbat.

Toată mulțimea se întoarce fremătînd. Cocia trage lîngă el. Sînt cociile sindicatului. Mai așteaptă cîteva în uliță. Vichente, galben, sare în șireghe. Pătru trece baba peste loitră. Îi curge sînge negru pe gură. Pe nas... Coșărcile pline încep să pîrîie. Dragotin sare de pe scară.

— Mi-e rușine, Petre, spune.

Coboară Mărtin. Pițu, rezemat de fîntînă, strigă cu glas pierit :

— Ce-i asta, mă ? N-aveți obraz ?

Sergiu Bloch îl întreabă :

— Ce fac, tovarășe Pătru ? Mă duc să notez acolo ce se ia ?

Omul crăcănat, cu albeață pe ochi, trece pe lîngă el. Îi dă un pumn în piept.

— Uite-al dracu' chior ! se miră Pătru. De ce m-ai lovit, mă ?

Dragotin îl plesnește pe chior după ceafă. Omul se poticnește. Apucă sacul căzut jos. I se umflă toate vinele. Îl zvîrle în spate. Fuge spre poartă, împleticindu-se. Dragotin îl ajunge din doi pași. Îi smulge sacul. Îi dă un picior în dos. Omul rămîne prostit. Curtea se umple de larmă. De urlete. De cîrîitul muierilor. Stinghiile coșărcilor sînt smulse. Știuleții aurii, clădiți pînă sub acoperiș, se năruie. Izbesc fețele congestionate. Strivesc picioarele. Cineva rîde în hohote. Altcineva strigă răgușit :

— Aor, mă ! Aor !

Mulțimea se repede spre coșărcile știrbe, din pîntecele cărora se revarsă știuleții de aur.

— Ce facem, Petre ?

— Așteptăm, Mărtine.

Pătru-și zice : „Seceta. Mi-e rușine că n-am ajuns cu politica pînă la sălașe."

— Auzi, Dragotine ? Ești voinic. Du-te cu Brîncuță. Închideți ieșirea aia spre livede. Să nu iasă pe acolo. Mărtine ! Tovarășe Bloch ! Stați aici. Dumneata cu sacul. Stai cu ai noștri. Să nu iasă careva. Ajută-i.

Chiorul îl privește prostit. Bîlbîie ceva. Pătru iese de sub poartă. Curțile lui Ilie Jura sînt înconjurate de ziduri. Muntenii colcăie-ntre ziduri. Se zbat să ajungă la cucuruzul huluit sub coșărci. Țipă. Se calcă-n picioare. Acu un ceas stăteau în rînduri, pe cătune. Judecau. Se uită în cerul gol. „Îmi vine greu, își spune. Nu știu de ce, da-mi vine greu."

Iar bat clopotele. Se aude corul bisericesc... A ieșit popa cu praporii. Voica vine lîngă el.

— Unde-i Ursu ?

— L-am lăsat la primărie.

— Cu ăștia ce faci ?

— Îi las să vadă singuri.

— Atîta am avut să te întreb... Urc la munte.
— Leagănul cui îl lași ?
— Mă-ntorc într-o săptămînă... Rămîne Mădălina.
— Mulțam.
— De ce-mi dai mulțam, Petre ?

Pătru nu-i răspunde. Își aduce aminte cum s-au înfruntat în deal, la Pițu. Voica n-așteaptă răspunsul. Pleacă. Știe că de aici Pătru se descurcă singur. Era musai să le facă dreptate vădanelor. Nu mai poate sta, să nu vadă Pătru ce-i în ea. Poate-l întoarce pe Scordilă cu fața spre lumină. Are să-l întoarcă. Are să-l facă om. Ca să nu zică nima că și-a pustiit viața. Să nu vadă niciodată milă în ochii Pătrului. Atunci n-ar mai fi ea. Ar fi vrut să rămînă. De ce ? Ca să fie lîngă el. Să-l vadă cum răzbate. Să-l ajute. Nu se poate minți... E muierea lui Scordilă. Și-atît... Își trece palma peste frunte, iese-n uliță cu tot freamătul mulțimii în ea, se uită la singurătatea albastră a Sglivărului, se smulge din drum și-o ia repede spre primărie, unde-o așteaptă Suru.

— Mă cioclendărilor, noi n-avem pruncuți ?
— Nu-mpinge, bivole, n-auzi ?
— Parcă-s bici.
— Mă calci, calce-te nevoia să te calce !
— Ești găină, nătîntoaco. Cum să te calc, dacă nu ești găină ?

Pătru se duce lîngă Pițu. Tot bandajul e numai scoarță de sînge. Se uită trist la viermuiala din curte. Cei rămași în uliță bat cu pumnii în poartă. Țipetele sfîșie zăduful. Muierile care au apucat să-și umple dăsagii umblă cu ei în neștire prin curte. Îi privesc hoțește. Crîncen.

— Să treacă ei de la judecată la nebunie, Petre ? întreabă slab Pițu.

— Le trece, îi răspunde o muiere frumoasă, nădușită, care trage apă din fîntînă. Scoate ciutura pe ghizd. Bei, Petre ? Bea, că e rece...

Pătru bea. Apa intră în el ca o liniște. Muierea își vîră pumnii în ciutură. Se stropește pe față. Își desface ciupagul la piept. Se stropește pe sîni.

— Foamea, oftează un muntean șchiop, în cap cu clăbăț întors pe dos. Lasă-mă, muiere, să beau și eu.

— Chinezule ! Chinezule ! țipă o muiere măruntă, arsă de soare. La ce fenea te-am pus chinez, dacă nu ești în stare să-mpeci lumea ?

— Hai, mă a lu Nică, că ăștia-s bolînzi.

Se strîng mai mulți pe lîngă fîntînă. Pătru aude corul bisericesc. Se bucură. I se pare că astăzi a cunoscut lumea mai adînc. Nu-și poate spune cum, dar a cunoscut-o. Îi face semn lui Mărtin să descuie poarta. Ilie Jura răsare pe treptele coșărcii.

— Pe toți vă cunosc, mă ! strigă. Pe toți vă cunosc. Vă trag în judecată. Goi rămîneți. La pușcărie vă bag. Tu ești Văsîle din Camăna. Doi dăsagi zici c-ai luat ? Ține minte, mă ! Și tu, Duruianule din Topla.

— Ia să nu mă amenințI !

— Speculantule !

Ilie Jura holbează ochii.

— Ăsta-i începutu, Pițule. Dac-ar fi. Acu du-te.

— Mă duc.

Mărtin deschide poarta. Cei de afară se înghesuie tăcuți. Pătru-și face loc cu coatele. Cînd îl vede, Ilie Jura scoate un strigăt neomenesc. Sare pe grămada de știuleți. Alunecă. Știuleții se rostogolesc. Vrea să-i ia în brațe. Toată grămada s-o apuce. Toată coșarca. Face spume la gură. Bolborosește. Aspru. Înfundat.

— Cucuruzu meu, lotrilor. Cucuruzu meu. Al meu. Al meu.

— Dacă credeți că vă împăcați cu doi dăsagi, luați, spune Pătru.

Ilie Jura își ridică fața boțită de durere.

— Dacă gîndiți că-i lipsă de judecată... de împărțire după greutăți... de omenie, duceți la cocii. Noi gîndeam că ni-s oameni.

Cei din față se împing înapoi.

— Așa e.

— Ia mînă, mă.

— Un' te-mpingi, berbecule ?

— Ia nu mai călca cucuruzu.

Mulțimile au sufletul și gîndirea lor. Dacă n-ajungi la ele, nici în frunte nu te poți așeza. Uite că popa

nu-nțelege cum se mișcă gîndurile mulțimii. Dac-ar înțelege nu s-ar opri în poartă. Corul de copii cîntă subțire : „Amiiin !" Ilie Jura își înalță fruntea scăldată în sudoare. Muierile își fac cruci repezi.

— Doamne, apără-mă ! Doamne, îndură-te de mine păcătosul ! hohotește cîrciumarul.

Se tîrăște în genunchi spre poartă. Se oprește. Se închină. Își lovește fruntea de pămîntul uscat. Se bate cu pumnii în piept. Se închină. Iarăși se tîrăște spre poartă, în tăcerea zăpușitoare a curții. Mulțimea-i face loc. Pătru citește lacom gîndurile de pe fețele oamenilor. Ilie Jura a stat de o viață între zidurile astea. Ei au venit pe rînd, să i se închine pentru o dăsagă de cucuruz. Să-i aducă la picioare vlaga lor. A muierilor. A copiilor. Acu s-a întîmplat ceva nemaipomenit în Prislop. Au venit cu toții, și uite-l pe Ilie Jura cum se tîrăște în genunchi la picioarele lor oștenite. Popa Barbă Neagră intră repede în curte. Are barba zbîrlită. E asudat. Patrafiru-i lucește pe piept. Strigă :

— Ce faceți, nemernicilor ? Ce faceți, banditilor ? Aici ați ajuns ? Am să vă blestem să vă sece laptele oilor, al marvelor și al muierilor, anticriștilor !

Ilie Jura ajunge în fața lui. Are fruntea plină de țărînă. Și-o bate de pămînt. Apucă patrafirul țesut cu fir de aur și-l sărută. De sub fustele popii iese miros tare, înțepător, de picioare bărbătești asudate.

— Ridică-te, fiule, tună popa. Pe toate le vede Domnul-Dumnezeul nostru, și ăștia...

Popa-l apucă de subsuori. Îl smucește în sus. Cineva îi strecoară la ureche, veninos :

— Domnul a dat, Domnul a luat, frate Ilie.

E moș Argintaru, care-și face cruci smerite. Cineva împinge înainte icoana legată în argint a Preacuratei. Ilie Jura se repede la icoană. Își lipește buzele uscate de geamul pătat de muște. Aude pe cineva șuierînd din dosul ramei de argint :

— N-ai vrut să dai pentru echipa de șoc... Acu descurcă-te.

— Îl găsi credința... cîrîie rău o bătrînă din procesiune.

— Cînd te rugă Pavil, nu vrușsi să-i vinzi cucuruzul, spune acru mama lui Pavel Lala.

Ilie Jura e singur în curtea arsă de soare. Rămîne cu buzele lipite de geamul încins. Cu ochii închiși. Cu degetele zgîrcite pe rama de argint.

— Trageți cociile, spune tare Pătru.

— Vă blestem, nefericiților. Aici să vă putrezească oasele ! Cum îndrăzniți să intrați în bunul aproapelui ? Cum păziți, netrebnicilor, cele zece sfinte porunci ?

— Părinte, vezi-ți de slujbă, strigă Dragotin, alb de mînie. Aici se împlinește voia noastră. Trageți cociile !

— Ia faceți un lanț viu, spune Pătru. Treceți de la cucuruz la cocie. Încărcați cu dăsagii. Treceți un pichet la poartă. Altul la livede.

— Ia treci, Pavile, la poartă.

— Mă Iosîme !

— Mușieri ! Aduceți dăsagii.

Iarăși aude Pătru foșnetul ciudat al mulțimii. Oamenii se aleg repede. Unii se duc la porți. Alții încarcă. O vede pe Lena. Stă cu fața albă lipită de geamul cuinii și plînge. Un cîine scheaună pe lîngă grajd.

— Loc ! strigă Lungulescu.

— Nu se poate să-i lăsăm, părinte, îi șoptește Guga la ureche. Dacă ne pun jos și de data asta ?...

Se uită în jur. Copiii, cu rochii albe, duc praporii. În urmă — mai mult babe. Bărbații sînt la sălașe. Ăia care au, stau în averi. Numai pe ăștia i-a scos foamea din munte.

— Cu predica, sfinția-ta. Astăzi îi ia ăstuia. Mîine mie... Poimîine nu te iartă.

— Dobitocilor ! scrîșnește popa. De cînd vi-am spus-o ? !

Ridică crucea deasupra capului. Corul de copii izbucnește speriat : „Doamne, miluiește-ne !"

— Fraților creștini, nu-l mîniați pe Domnul.

Lungulescu trece cu cocia între el și mulțime. Parcă-l rupe în două. Parcă-l smulge din mulțime și-l zvîrle undeva afară din sat. Totul e o idioțenie. Dumnezeu a plecat în vilegiatură. Ideile. Unde sînt ideile ? I s-au răscopt pe zăduful ăsta. Bestiile de comuniști au ideile aici. Tone de idei, vîrîte în ștuleții dolofani. Tot au

ratat. Atacul de noapte. Totul merge anapoda. Nici blestemele nu le mai știe. E ciudată, înnebunitoare lipsa asta de idei, care-l turbează.

— Fraților creștini... Cele zece porunci.

Oamenii stau cu spatele. Zeci de brațe arse de soare apucă cocia Lungulescului. O ridică de dricul dinapoi. O alătură grămezii de porumb. Zeci de mîini negre, puternice aruncă știuleții între loitre.

— Slujește, părinte. Slujește aici, spune sec Ilie Jura. Slujește și binecuvîntă casa asta, spre luare-aminte.

Popa-și umflă bojocii. Vede negru. Smulge un prapor din mîna unui băietan gătit cu șorț alb. Se repede între muieri. Le lovește cu piciorul. Mînuie praporul ca pe-o ghioagă. Pînza străveche, cu icoana sfîntului Ilie țesută-n fir de aur, se sfîșie într-un nor de praf, cu miros de naftalină.

— Cu predica, părinte... cu Sfînta Fecioară, se roagă Guga.

— Lasă-mă... și Isus i-a gonit pe zarafi cu zbiciul... Stați voi, tîlharilor ! Dacă nu vă ajunge cuvîntul Domnului...

Muierile chiriie speriate. Cîțiva bărbați rabdă să le dea peste spate cu prăjina praporului.

— Auzi, Petre, spune Dragotin. Ce să fac eu, mă, să mă scriu la voi ? Zi-mi ce să fac și scrie-mă... Dacă zici, uite, îl iau pe popă de bărboni... Văzui de două zile unde bateți voi politica. Vreau s-o bat, mă, cu voi, că-i istina.

Pătru-i pune mîna pe umăr. Îl simte vînjos. De piatră. Pițu se apropie de ei.

— Dacă-mi scapă popa prapuru în cap, gata mi-s.

— Mă Dragotine, spune Pătru. E bucuros. Om să fii, Dragotine... Se gîndește cum l-au pierdut pe Văler Sava. Cum vine Dragotin la ei. Cum a venit Amăriuții... Părinte, părinte ! strigă el înveselit.

Lungulescu pocnește din bici. Cocia plină de știuleți se urnește scîrțiind. Popa se uită la Pătru. La mulțimea care umple altă cocie. La praporul făcut ferfeniță. Îl aude vag pe Guga : „Haide, sfinția-ta, că nisăm puțini..." Iarăși se simte aruncat undeva în afara zilei, a satului. Zvîrle praporul, se întoarce și iese din curte,

cu dascălul ţupăindu-i pe urme şi corul de copii cîntînd speriat „Doamne, miluieşte-ne!", în vreme ce mulţimea freamătă sub zăduful toropitor, şi Pătru îi spune lui Piţu, coborînd între oameni:

— Nu ştiu, mă, unde stă puterea; în noi stă, da încă nu ştiu cum să umblăm noi ca s-o scoatem în lumină curată şi limpede.

Piţu-şi reazemă umărul de el.

— Iarna asta o trece muntele. Da la iarnă?

Pătru se uită la mulţimea care roboteşte tăcută, la Ilie Jura, înlemnit în pragul casei, la munţii cocîrjaţi sub zăduf, la casele semănate în livezi, la zidurile înalte de cărămidă ale curţii, aude scîrţîitul osiilor, tîrşîitul opincilor, golumbii care guruie pe streaşină; oamenii forfotesc în jurul lor, îi ating cu dăsagii, cu umerii. Dragotin îşi aprinde o ţigare, care miroase a frunză de nuc; baba o fi murit, a murit şi Văler Sava, seceta e în toi, pe undeva-i pîndeşte primejdia, uite, Piţu are capu zobit, abia se mai ţine pe picioare, Gligor cu Ianoşelu zac, da Scordilă şi-a bleojdit dintr-o dată umerii, Ilie Jura stă singur în prag, popa n-a putut face nimic cu praporul, n-a făcut nimic cu blestemele, pentru că aici în Prislop, între munţii toropiţi sub cerul alb şi gol, freamătă altceva decît foamea, ceva ascuns încă în adîncul oamenilor, ceva necunoscut, ceva după care el e lacom şi pe care nu se poate pune mîna, dar care i-a scos din obiceiurile veacurilor şi i-a adus aici să-şi ia nişte cucuruz la care nu s-ar fi gîndit să-l ia nici dac-ar fi crăpat de foame la poarta lui Ilie Jura; un vîrtej de praf se ridică din uliţă, trece pe sub porţi, îi învăluie într-o pală de aer fierbinte; lui îi place vîrtejul, ştie că au pus foamea sub picioare, că la anul şi la alt an acel ceva după care aleargă are să capete chip, aşa se face lumea — greu, dar se face —, şi îi răspunde lui Piţu:

— La iarnă nisăm mai adînc în oameni, şi asta-i tot, Piţule.

Îi place că vulturu ăla negru s-a suit şi mai sus în cerul gol şi că poate asculta freamătul viu al mulţimii, care-i înconjoară din toate părţile.

RĂSCRUCEA

1

Înserează. Peste Topla, cerul de septembrie, înalt, rar și albăstriu, începe să se ofilească. Sglivărul plutește într-o infuzie de lumină sîngerie. Deasupra Broschinului trec prin sclipirile diafane ale amurgului fire lungi și strălucitoare de mătasea-morților. Voica se uită la mestecenii din capul grădinii lui Pătru. O grădină năpădită de bruscălani și mătrăgună. Mestecenii au mai crescut. Au tulpinile albe. Frunzișul moale parcă plînge în văzduhul lin, mătăsos, cu miros de trifoi roșu, de suliman și de dragostea-fetei.

— Vine toamna, oftează băcița din pridvor.

— Vine, n-ar mai veni... se oțărăște Năstăsia din cuină. Vine, și Pițu n-a tras un car cu lemne. Zice că dacă-i primari, se cuvine să rămînă la urmă, nu să se-ndese la pomană. Voico, Voico, l-a nărozit politica. Nu mai dă pe-acasă, fir-ar să fie de potcaș ! Se prinde în colț cu găzdonii. Nu ajunge că i-or spart capu... Văsîlicăăă, Văsîlicăăă... Dă-te jos din măr, că acu vin la tine, n-auzi ? Și tu, Aurele, ce-mi tot stai cu ochii la dodă-ta Voica ? Urcă la munte cu demîncare la baciu-tu Scordilă. Nu se duce pe cea lume. Și Scordilă ăsta al tău o nărozît. Auzi ? Să-ți cumpere mătase pentru poale... Că fără poale de mătase ți se roade noada. Hai, Aurele. Ia-ți cartea și să merem la mama, că-nsară. Mădălina a rămas greoane.

Năstăsia iese în tîrnaț. De cînd e nevastă de primar poartă cîrpă neagră de mătase, își primenește ciupagul

mai des și nu mai umblă desculță. Negruță, mică, rotunjoară, o privește cu ochi vioi și negri. Voica tresare. Mestecenii stau triști în capul grădinii.

— Mamă ! Mamă ! strigă Văsîlică din mărul scorojit, cu crengile sărace, pe care atîrnă ici-colo cîte un măr posmăgit. Coboară Nică ăl bătrîn cu oile de la pășune.

— Săracu Nică ! oftează Năstăsia.

— La ce-ai venit ? Să-mi spui de Mădălina ?

— De asta.

— Și de mai ce ?

— Lumea zice că Scordilă și-o luat oi pe cucuruz cînd cu foametea.

— Și-a luat pe cucuruzu muncit de el.

— Un' le ține ?

— Te-o mînat chinezu să mă-ntrebi ?

Năstăsia rîde. Voicăi îi place cum rîde Năstăsia. Vesel. Din inimă. Își arată dinții umezi și albi.

— Ba ! Auzi, Voico ? La ce te ții tu de călcîiele lu Pătru ? La ce-ți lipsește ție politica ?

Voica albește. E înaltă. Parcă mai înaltă decît înainte. Cu mijlocul mai subțire. Bine strîns în brăciră. Cu șolduri rotunjite.

— Năstăsio !

— Asta-i ! Vezi-ți de baci, c-a început să-i tragă cu dețu. Te are ca pe lumina ochilor. Și-i păcat.

Voica se uită-n cerul înalt, veșted, de deasupra Toplei.

— Or plecat cucii, șoptește ea.

Năstăsia ridică din umeri.

— Hai, Aurele. Voico, să nu zici c-am văzt și-am tăcut !

— Nu zic.

— Atunci, drum bun ! Cînd cobori din munte ?

— Cînd mi s-o urî.

Băcița ridică șaua de lemn și dăsagii cu demîncare. Năstăsia își ia blidul în care i-a adus trei faguri. Din Broschin s-aude zvon de clopot.

„Ăsta-i Franț Ioșca", zîmbește Năstăsia.

Poarta de la drum scîrțîie. De după colțul casei se arată un bărbat bondoc, îmbrăcat cu o scurtă de foaie de cort, cu pantalon cazon de vînător-de-munte, cu bocanci de alpinist, mari, scîlciați și prăfuiți. Are fața pămîntie. Obosită. Pe cap — un basc plin de insigne.

Privește-n gol, pare bolnav și duce pe umăr un automat. Cînd întoarce ochii și dă cu ei de Voica, îl scutură un fior abia stăpînit.

— Dumneata ești Voica Scordilă ? întreabă el cu glas uscat.

— Eu, răspunde Voica.

Iese de sub viță-de-vie, care atîrnă grea între stîlpii tîrnațului, în lumina roșiatică a amurgului.

2

— Închină-te, măria-ta !

Berbecul, cu coarnele răsucite de două ori, poleite cu staniol, cu panglică roșie legată-n frunte, își scutură capul.

— Nu vrea, moș Nică, rîde Văsîlică dintre crengile mărului.

E, ca întotdeauna, desculț, mînjit de mure, cu nădragii numai petice, cu hălăciuga de păr castaniu plină de scaieți. Se uită la Nică ăl bătrîn cu ochi verzi de pisică.

— Ei, măria-ta, măria-ta... Nu vrei să te închini la un copil. La măria-ta nu se-nchină toți nărozii ? Și ișpanu, și general-baronu, și domnu minister ? Da copilu-i sufletu Domnului, că-i curat, măria-ta !

Berbecul îl privește cu ochi de chihlimbar. Blana-i miroase a soare. A cald. Rumegă domol. Oile pasc pe coama cu iarbă uscată. Franț Ioșca bate din picior. Se scarpină cu cornul poleit pe spinare. Își freacă fruntea de piciorul de lemn al bătrînului.

— Ce zice, moșule ? Ce zice ?

Nică ăl bătrîn se face că ascultă. Nasul coroiat i s-a subțiat. Nările i s-au albăstrit. Mustățile țepoase, arse de țigare, i s-au rărit. Fața ascuțită de vulpe e numai brazde adînci. Ochii mici, verzi îi sînt triști și apoși.

— Aha ! Zice, zîce...

Văsîlică-și dă drumul din creangă în creangă. Se prinde cu mîinile pistruiate de o ramură cioturoasă. Se bălăngăne. Sare la pămînt. Cade pe patru labe. Berbecul îl privește c-un ochi. Se dă doi pași înapoi.

Își face vînt. Îl izbește cu fruntea în dosul numai petice. Văsîlică se sprijină o clipă în nas, pe urmă țîșnește în picioare și se ascunde după măr.

— Las', că te spun eu lu tata, fir-ai să fii de împărat ! Să te ia la primărie și să te... să te...

Se smîrcîie. Izbucnește în rîs. Rîde și Nică.

— Uța vine mai îndăsară cu domnu părintele, să plivească grădina. Pătru unde-i, sufletu Domnului ?

— Îi la joagăr, cu cea' Mărtin Bălaci. Spune-i să se-nchine, că-i dau un măr.

— Închină-te, măria-ta. Te roagă inimă de copil preacurată.

Berbecul își pleacă fruntea.

— O dată, numără Văsîlică.

— Hai, măria-ta !

Franț Ioșca își mai pleacă fruntea o dată.

— De două ori. Vreau de trei ori, moșule. De trei ori, și-i dau mărul.

— Eh, copilule, spiță de om. La început ai zîs că dacă se-nchină o dată. Acu vrei să-și betejească grumazu în plecăciuni. Stai cu tata, Franț Ioșca, că inima preacurată se arată hameșă.

— Nu m-arăt. Îi dau mărul și-l țuc.

— Dă-i-l !

— Nu mă-mpunge ?

— Dacă te simte om de omenie, nu !

Văsîlică iese de după măr. Nică ăl bătrîn s-așază greoi pe pămîntul călduț, cu iz amărui de coada-șoricelului. Berbecul se culcă lîngă bătrîn. Văsîlică vine lîngă ei. Scoate un măr din sîn. Franț Ioșca apucă cu buzele. Oile se strîng pe-alături. Unele pasc. Altele se tolănesc. Rumegă cu ochii întredeschiși.

— Cînd nărozește lumea, te-nțelegi cu marvele. Uite, de-o pildă Franț Ioșca.

— E deștept.

— Deștept ? Pot să zîc că-i mai cuminte decît popa.

— Cum mai cuminte ?

— Așa. Mai cuminte. Nu cîntă la besearică pe-o nară, ca pe ailaltă să suduie.

— Dacă i-ar da colaci și pomană, poate ar cînta.

Nică ăl bătrîn îl ia de bărbie. I se uită-n ochi. Își clatină capul. Poartă o pălărie veche. Slinoasă. Pleoștită. Prin deschizătura cămășii i se vede pieptul slab, acoperit cu păr aspru. Alb. Pielea gîtului atîrnă de vinele groase, vinete.

— Da lu Pătru ce pomană-i dă, Văsîlică ?

— Păi cum ? Cea' Pătru cîntă în besearică ?

— Tocmai aia-i. Nu cîntă acolo. Cîntă d-aficea pe uliță, la urechea surzilor.

— Cum l-ai învățat să se-nchine ?

— L-am învățat. N-am pe altcineva. Simina nu-i din sîngele meu.

— Cine-i Simina ?

— O potcă.

— Aha !

— Tu ce zîci, Văsîlică ? Mai vine la primăvară grangurele ăla ?

— Grangurele din păru vost ?

— Ăla !

— Vine. De ce să nu vină ?

— Nu-i stăpîn la casă, d-aia. Da poate se-ntoarce Uța.

— Doda Uța-i moartă. A îngropat-o ast-iarnă.

Nică ăl bătrîn rîde încet. Își clatină capul.

— Uța moartă ? Tare ești tu micuțel, Văsîlică ! Nimic nu pricepi. Franț Ioșca-i mai cuminte. Zî-i, măria-ta. Dacă vine Uța cu domnu părintele, tocmim grajdul, muruim pe jos și-astupăm gaura aia veche. Așa-i ?

Berbecul se uită la el cu ochi galbeni, impasibili.

— Păi nu zice nimic, se miră Văsîlică.

— Tocmai asta-i cumințenia lui, șoptește Nică ăl bătrîn. Că nu zice nimic.

Peste Broschin, înserarea de septembrie se lasă ușoară ca o adiere neagră.

— Tu, Văsîlică, du-te către casă. Hai și noi, măria-ta.

— Cobor pîn' la Voica. Mama meliță pe-acolo. Mă lași să mă sui călare pe Franț Ioșca ?

— Suie-te !

Nică ăl bătrîn se ridică. Își potrivește legăturile piciorului de lemn. Franț Ioșca sare în picioare. Își scutură blana. Văsîlică-și înfige mîinile în lîna măriei-sale. Îi saltă în spinare. Peste Broschin începe să cadă întu-

nericul. Oile se strîng pe urmele berbecului. Coboară cu toţii prin păşunea uscată, din care se ridică ţîrîitul greierilor şi al cosaşilor. Ajung înspre poala livezii. De la rădăcina mestecenilor se desprinde un om.

— Bună seara, moşule !

— Sara bună !

— Ai un foc ?

— N-am. Prr, oaie !

— Frumos berbec !

— Frumos.

— Îl vinzi ?

— Ba !

— Păcat !

— Moşule, de ce are omul ăsta buză de iepure ?

— Taci la moşu, că nu-i frumos.

Dintre bruscălanii crescuţi lîngă gardul de spini saltă alt bărbat.

— Ăsta-i, camarade Velicescu ?

— Ăsta trebuie să fie.

Omul îşi mîngîie barba. Se apropie de Văsîlică şi-l ciupeşte de ureche.

— Ale tale-s oile, puştiule ?

— Ba !

— Ale cui ?

— Ale mele, spune Nică, moale. Sfîrşit.

Se-ntoarce lîngă berbec. Îi scarpină fruntea cu degetele bătrîne. Tremurînde.

— Pătru ăla îi copilul dumitale ? întreabă Velicescu.

— Al meu !

— Aha !

Nică ăl bătrîn îl ia pe Văsîlică-n braţe.

— Vreau călare pe Franţ Ioşca, scînceşte copilul.

— Stai la moşu. Stai la moşu, bîiguie Nică.

— Ce dracu de nu mai vine comandantul ?

— Începem, părinte ?

— Începem, buză-de-iepure !

Velicescu-şi trage automatul sub braţ.

— Dau lapte oile, moşule, dau ?

— Ăsta da berbec ! rîde Codarcea. Uite ce fudulii. Nu ca ale tale.

Nică ăl bătrîn îl lasă pe Văsilică la pămînt.

— Du-te la Voica, Văsîlică. Du-te, puiule.

Apucă cîrja în care se sprijină, scoate un răcnet turbat, se-nalță dintr-o dată pe piciorul de lemn și-l oticnește pe Velicescu la mir. Luat pe neașteptate, omul se clatină. Codarcea se repede la Nică. Îi dă un pumn în bărbie. Bătrînul se răstoarnă pe spate. Își prinde piciorul de lemn sub el. Văsîlică o ia la goană devale. Urlă din răsputeri :

— Mamăăă ! Mamăăă !

Velicescu înjură. Îndreaptă automatul spre bătrîn, care se tăvălește pe jos, încercînd să se ridice.

— Fără prostii, Velicescule ! Lasă-l pe ăsta. Hai să-i dăm drumul, că se șucărește barosanu.

— Franț Ioșca, puiule. Suflete, geme Nică ăl bătrîn.

Berbecul behăie blînd. Vine și-l adulmecă. Îi vîră botul catifelat la subsuoară. Nică-l cuprinde de după gît. Își îngroapă fața în blana caldă. Velicescu smucește berbecul. Îi descarcă un foc în cap. Detunătura sună spart pe fundul văii. Franț Ioșca cade fulgerat. Își zgîrcește picioarele. Oile se sperie. Focurile răsună unele după altele.

— Vezi că fuge aia la deal.

— N-avea grijă !

Codarcea trage o rafală scurtă. Oaia lovită-n pîntece behăie jalnic.

— Hai, moșule, și te scoală de acolo. Să-i dai lu fie-tu țîdula asta.

Codarcea îl ia de umeri pe Nică. Îl saltă în picioare. Nică ăl bătrîn rămîne stană de piatră. Din vale se aude glasul ascuțit al unei femei.

— Sai, Voico, și crapă-i capu ! Aține-te, Voico !

Codarcea rîde baritonal.

— Haide, Velicescule, că-l deflorează ruralele pe barosan.

Velicescu își pipăie fruntea.

— Al dracu hodorog ! mormăie el. Nu luăm o oaie pentru pastramă, sfinția-ta ?

— O cari tu ?

— Sai, Voicooo ! Pălește-l !

— Trap, buză-de-iepure !

Cei doi își iau automatele în cumpănire. Coboară pe vale în pas alergător. Nică ăl bătrîn rămîne pironit sub cer.

3

Întunericul umed al luncii se întrețese cu noaptea luminoasă care învăluie coamele munților. Luna de crai-nou stă spînzurată deasupra Sglivărului. Ilie Jura călărește cu bărbia în piept. Moțăie. Care va să zică, Ambrozie n-a mințit cu echipa de șoc. Rîde ostenit. Se-ntinde în șa. N-are lipsă de echipă de șoc. A gătat podrumul. A săpat sub coșarcă alt podrum. Pătru l-a lovit în mimă. Cucuruzu. Echipa de control la joagăr. Astea toate pentru casă... Într-una din nopți îi vin două camioane cu sare de la Slănic. O să-i beleasică pentru fiecare chil de sare. Să-l vadă pe Guga fără sare, la oi. Cine dracu pușcărește sus în Broschin ? Uite și casa lui Scordilă. Din deal se aud glasuri de muieri. Răsună limpede în singurătatea Toplei.

— Dă-i în mumă-sa, Voico ! Hai să belim oile.

— Mai întîi să le golim de mațe, Năstăsio.

— Liviooo ! Lasă-i dracului, că te pușcă.

— Unde-i Nică ăl bătrîn, Năstăsio ?

Ilie Jura trage de dîrlogi. Descalecă. Își duce calul în luncă. Îl leagă de o salcă, în malul apei. Își scutură toropeala. Ascultă. Topla foșnește între maluri. Din deal adie o boare dulce, cu mireasmă de vițelar uscat. Urcă-n drum. I-a luat casa. Credea că-l lovește. S-a luat după Ionașcu. Nu l-a lovit. Pătru i-a smuls cucuruzul. Aor. Casa stă singură în noapte. Cu obloanele bătute în leațuri. Părul are frunzele poleite. Le poleiește lumina puțină a lunii. Ciulește urechea.

— S-o dus Franț Ioșca, Uțo. S-o dus cu cumințenia lui, și acu mi-s singur pe lume și bătrîn, că tu...

Un geamăt sfîrșit. Ilie Jura se-nsenînează. Se uită peste gard. Pe treptele tîrnațului — o mogîldeață. Pe drum — nimeni. Ce oi vor să beleasică muierile alea ?

E și Voica acolo, în deal... La o adică, ce vrea? De ce-mpinge poarta?

— Nică!

— S-o dus Franț Iosca.

— Dă-l în mumă-sa! Becherea la Viena, și noi...

Nică rîde dogit... Stă pe trepte, cu fruntea plecată pe genunchiul teafăr, cu cîrja alături.

— Franț Iosca ăsta nu becherea la Viena. Cu mioarele becherea.

— De ce ziceai că ești singur?

Nică ridică obrazul. Ilie Jura se pleacă peste el. Aproape. Pînă-i simte răsufletul pe buze.

— Mă cunoști?

Nică îl privește cu ochi goi. Rîde.

— Ce vrei, Ilie Jura? Acu, dacă s-o dus Franț Iosca...

— Mă Nică!

— Vrei să mă omori?

— Asta vreau. Din osul tău spurcat o ieșit Pătru, Nică. Mi-o ars inima, mă.

— Mi-s bătrîn și singur. Omoară-mă.

Glasul înăbușit plînge de durere. Ilie Jura ascultă mirat glasul care plînge de durere. N-a auzit pînă acum asemenea glas. Își vîră la loc sîmceaua trasă pe jumătate din praschie.

— Te doare, Nică?

— Mă doare!

— Rău?

— Rău.

— Ce te doare, mă?

— Viața mă doare.

— Dacă ți-o iau?

— Îți dau mulțam!

— Da al tău nu mă arde pe mine cu fieru roșu?

— Ai ars și tu destui.

Ilie Jura tresare. Glasul lui Nică se-ntărește.

— Mă Nică.

— Am fost Nică. Acu mi-s nima-n lume!

— Dacă trag polița și-ți dau casa, tot nima-n lume ești?

Bătrînul începe să bîțîie. Capul îi tremură.

— Casa ?

— Casa, Nică. Asta în care te născuși. Unde ți-ai adus muierea dintîi, mă. Crezi că eu n-am inimă, Nică ? De ce să crezi tu una ca asta ? Casa cu părul de care s-o spînzurat curva de fie-ta.

— Taci !

— Nu-ți place ? Nu era curvă ? O știa tot Caransebeșul, Nică. Și eu m-am dus la ea, Nică, pe bani.

— Taci, n-auzi ?

— He-he-he ! Te ustură ?

— Uță, la tata, că domnu părintele...

— Ăla de-a umplut-o de sfrenție ? Care părinte, c-avea tot seminaru, mă.

Nică holbează ochii. Niște ochi înspăimîntători. Prin întunericul subțire, Ilie Jura-i vede beregata. Pieptul gol. Gîtul uscat. Nică izbucnește-n rîs. Din deal vine miros de sînge. De măruntaie. Lui Ilie Jura i se-mpăienjenesc ochii. Cum se culcase el pe cucuruz cînd i-au spart coșărcile, și ei, cu inima de piatră, l-au lăpădat ca pe o dîrză. Și cum s-a tîrît în genunchi pînă la picioarele popii, alea de puteau la fel cu toate picioarele, și s-a lovit acolo de răutatea ălora de la care așteptase ajutor... Nicăieri n-a găsit ajutor. Că a fost la pretură, și primpretorul i-a rîs în nas și i-a spus că ori merge cu ei, ori să-nchidă ușa pe dinafară, că nu-i romîn și grănicer. La judecătorie, procurorul a ridicat din umeri. Nu-i pasă lui de zestrea Lenei, cînd poporul își face dreptate. Să fie mulțumit c-a scăpat așa.

— De ce, mă Nică, să intre el în averea mea, că eu am muncit-o, Nică, și averea-i sfîntă și după lege.

Iarăși vine miros de sînge. De măruntaie. Nică bate din buze. Pipăie după cîrjă.

— Ce ai zis, Ilie Jura, de Uța, inima mea... bîlbîie bătrînul. Ce-ai zis tu de Uța ?

Ilie Jura își trage sîmceaua. Îi pipăie vîrful cu buricul degetului.

— C-a ieșit din mumă-sa curvă și ca o curvă a murit. Și tu cu tot neamul tău de cioclendări...

Nică se uită în cerul plin de stele. Luna de crai-nou parcă-i Franț Ioșca, paște în pășunile lui Dumnezeu, și uite-o pe Uța, împletește o cunună de flori, și florile-s

stele, și-o pune pe frunte și parcă-i mireasă, inima lui, Uța lui. Începe să cînte cu glas de tenor aburit de lacrimi, de o durere aspră, cumplită, care-i strînge grumazul :

„Auzit-am auzit
Dintr-o albă albinioară
Că m-or scris domnii cătană..."

„Că m-or scris domnii cătană..." îi răspunde dintre pajiștile cerului glasul înalt, dulce și duios al Uței. Ochii lui Nică se umplu de lacrimi. Nu-l vede pe Ilie Jura plecat deasupra lui. O ghează rece îi pătrunde în inimă. Rămîne cu cîntecul frînt pe buze. Cu ochii înlăcrimați privind cerul. Ilie Jura trage sîmceaua. Sîngele abia țîșnește din trupul vlăguit. Șterge lama de oțel de cămașa mortului, căzut pe spate. Îl apucă de subsuori. Îl tîrăște în tîrnaț. Îl reazemă cu ceafa de ușa bătută-n lăteți.

— Uite, mă Nică. Fără poliță ți-o dau, mă.

Aici l-a-nfrînt Pătru ast-iarnă, cînd a vrut el să i-o dea pe Lena și să-l bage pe din două în avere. Greierii țîrîie în Broschin. Mortul cade pe o parte. Ilie Jura ascultă greierii. Coboară în curte. Smulge un braț de spini din gard. Îi așază în tîrnaț, lîngă pălimarul uscat. Lîngă ușă. De trei ori aduce spini. Pe urmă smulge niște iarbă uscată. Nică zace în prag, frînt în două. Ilie Jura îngenunche. A adus o grămadă de spini. Face un șomoiog din iarba sfîrlogită. Îi dă foc cu chibritul. O vîră sub uscătură. Frumos miroase iarba arsă ! Ce vesel pîrîie spinii ! Flăcările țîșnesc cu zeci de limbi albăstrii.

— Cum nu vrei tu să stai ca lumea, nici mort, mă Nică ? S-a făcut greu Nică. Pămînt. Îl răsucește și-l reazemă cu tîmpla de tocul ușii. Dumnezeu să te ierte pentru răul care mi l-ai făcut.

Își face cruci smerite. Iese-n curte. Stă o clipă să se bucure de flăcările lacome care îmbrățișează pălimarul, care se cațără sprintene pe stîlpii de lemn ai tîrnațului. Pe urmă deschide poarta, trece drumul, coboară-n luncă, își dezleagă calul și-l îndeamnă domol din călcîie.

— Haida, mă ! Haida, că-i noapte !

— Un' te bagi, Petre ? Un' te bagi în jărăgai ?

— Udă-mă, Voico, şi taci.

Voica ridică vadra. Îi toarnă apa în creştet. Pătru îşi trage sacul pe spate. Se apropie de rugul care-şi înalţă fuiorul de flăcări, de scîntei şi de fum, în cerul rar, de toamnă. Casa arde în vîlvătăi. Limbi roşii ţîşnesc prin găurile negre ale ferestrelor. Ling pereţii cu muruiala crăpată. Se strecoară prin acoperişul de şindrilă. Se tîrăsc spre coama casei. Bufnesc pe uşă, învăluite în suluri groase de fum negru. Căpriorii trosnesc. Lemnăria uscată arde pîrîind. Roiurile de scînteı se-nalţă peste luncă. Dogoarea pîrleşte frunzele părului.

— Să nu s-aprindă casa lu Scordilă, spune cineva din drum.

— S-aude că Nică ăl bătrîn s-o-ncuiat în casă şi i-o pus foc.

— Voico ! Ai bolînzit, muiere ? Un' te bagi ? Şi tu, Petre ? Liviooo, sari şi ţine-o pe năroadă.

Pătru se apropie de casă. Îşi trage sacul ud peste umeri. Vîlvătaia îl izbeşte în obraz. Îi arde pielea. Îi împunge ochii cu mii de ace. Voica îi încleştează braţul.

— Petre !

— Voico !

Voica îşi smulge cîrpa din cap. O înmoaie în vadră. I-o leagă peste obraz. În clipa cînd i-o petrece peste faţă, îi vede fruntea înaltă, luminată de flăcări, sprîncenele negre pîrlite de dogoare, mustaţa răsucită bărbăteşte, tăietura adîncă din bărbie, vînătă în strălucirea pălălaielor, ochii îndureraţi, şi-l recunoaşte pe Pătru al ei, Pătru tinereţii ei. Buzele astea roşii au răscolit-o şi-au înfiorat-o. Mîinile astea mari, late şi negre, i-au alintat trupul. O dată cu Pătru acela cunoaşte acum un alt bărbat. Abia ghicit odinioară. Un bărbat nespus de puternic. De neliniştit. Un om care trăieşte în adîncurile lui. Care înţelege viaţa altfel decît Scordilă. Cu ceva aspru şi necruţător în el. Dintr-o dată, o îneacă o bucurie tainică. Nimeni şi nimic n-o-mpiedică să fie numai de ea ştiută, adevărata muiere a bărbatului căruia

îi trece degetele peste obrazul chinuit. Pe care-l simte în ea, ca pe sine însuși. Gîndul ăsta fulgerat într-o clipă îi mlădiază trupul voinic. Îi trece prin ochii albaștri, reci o undă de bucurie păcătoasă. Îi umezește buzele. Pătru vede răsărind din lumina crudă a jarului o Voică atît de apropiată lui, încît îi vine să strige de durere. Livia, cu cîrpa trasă pe obraz, se repede la el. Îl bate cu pumnii în piept. Îi strigă :

— Un' te bagi, Petre ? Că aici pieri, Petre !

Voica o apucă de mîni. O împinge înapoi :

— Lasă-l, Livio, să intre în foc după taică-su. Altfel, n-are să aibă hodină toată viața.

Pătru aude. Dintr-un salt, trece pălimarul făcut scrum. În dreapta ține o săcure. Săcurea Voichii. Tocurile ușii ard cu flăcări iuți. Pătru intră în cuină. Dogoarea îi pîrlește mîinile. Grinzile tavanului sînt numai jăratic. Fumul îl înăbușă. Nu vede nimic. Sacul ud se usucă. Îi arde spinarea. Cîrpa Voichii îi frige obrazul și buzele. Îl înăbușă cu mirosul ei amețitor de busuioc.

— Tată !

Tavanul din odaie se prăbușește c-un pîrîit prelung. Sfîșietor. Bufnește într-o mare de scîntei și de flăcări, care-l izbesc în obraz, îl orbesc, îi taie răsufletul, îl aruncă în tîrnaț, și din tîrnaț — afară, cu pielea scorojită, cu mustățile mirosind a ars, cu cioarecii pîrliți. Cineva îi aruncă o vadră de apă în obraz. Ochii îl ustură. Sufletul îl ustură. Odaia de care se leagă tusea lui Nică ăl bătrîn, scîrțiitul patului de lemn, oftatul mulțumit al truditorului, glasul duios al Uței, lumina firavă a zorilor spălînd ocheții albăstrii ai ferestrelor, copilăria lui, așa cum a fost ea, odaia se mistuie, și o dată cu ea se mistuie ceva din el însuși, ceva atît de apropiat și de firesc, încît îl podidesc lacrimile. Rămîne țintuit în fața casei care arde, fără gînduri, vlăguit, străin de el însuși.

— Livio, un' zîceai că-s oile ?

— Pe culme, Mărtine.

— Hai, Năstăsio, să le coborîm. Vinde din ele și-și mai scoate paguba.

— Uite-l și pe chinez.

— Cu calul primăriei.

— Pe deșălate.

— Voico, tu urci la munte ?

— Urc.

— Mă oameni, ce mai stareți în drum, că nu s-aprinde lunca.

— Noroc că n-a bătut vîntul !

— Feriți, că acu se huluie acoperișul.

— Mînia lu Dumnezeu.

— L-o bătut pe Pătru. Să nu mai intre în averile oamenilor.

— Dumnezeu nu bate cu bîta.

Un galop oprit scurt. Zuruit de pinteni.

— Ia mai lasă vorba și mișc-o la trap. Dă-i drumu ! Ce-nlemnișii aici, leat ? Ia, pas alergător ! Nu rămîne decît ăla care a fost cînd a izbucnit incendiul.

Murmure. Pași care se-ndepărtează pe drum. Flăcările ling streașina. Ies fuior printre șindrile. Acoperișul se umflă dintr-o dată, parc-ar vrea să zboare. Acolo-n pod, într-o vară, el și Uța... Taică-su cioplea în curte o rudă pentru cocie. Într-o seară stătea în tîrnaț. De cînd a venit Mădălina la el ? Și mama, pe care o găsit-o în cuină cînd s-a-ntors din război, cu mirosul ei de aluat, de ciupag spălat, de mere și de izmă... Acoperișul arde cu pocnete. O vîlvătaie roșie cu miezul galben țîșnește spre cerul înstelat, pe care luna de crai-nou se-nvăluie într-o maramă de fum alburiu.

— Camarade !

De ce să se-ngroape taică-su sub mormîntul ăsta de jăratic ? O căință amară îi încleștează fălcile. L-a lăsat singur de cînd s-a întors din război.

„Mai bine nu te-ntorceai, Petre, din bătaie... rămîneai, dragu tatii, acolo, că eu n-am putere să țin pasul cu tine și nici nu vreau să-l țin."

Afară chiuia viscolul, neaua intra pe sub țolul întins în ușă, era noaptea de Ajun, și el se căuta răbdător pe sine. Alături murea sufletul lui Nică ăl bătrîn. Murea sfîșietor de trist, rupt de tot ce-i făcuse viața. N-avea vreme, nu putea fi cu taică-su, care-și legase tot ce-i mai rămăsese de trăit de tot ce trăise pînă atunci. Nu putea, pentru că viața lui abia mijea — viața lui abia se năștea într-un chip pe care el însuși nu și-l știa

deslușì pe deplin. Căpriorii pîrîie îndelung. Sfîșietor. Se tînguie în hohote. Îi cioplise moșul lor, din inimă de fag coborît din codrii grănicerești.

— Lasă, camarade! Nu se știe dacă bătrînul e înăuntru.

„Asta-i, Magdalieno. Vă mulțam fain la toți pentru Crăciunul ăsta..."

Îl vede cum s-a cocîrjat sub poneavă, bătrîn și sleit, străin în casă străină, cu sufletul pustiit de moartea Uței. Ca într-o lumină neașteptată știe acum că Uța a fost dragostea lui taică-su. Uța semăna ca două picături de apă cu maică-sa, și pe maică-sa, de care nu-și mai aduce aminte, poate numai de mîinile și de ochii ei, de obrazul ca o umbră care se pleca noaptea peste el, pe maică-sa aceea moartă de demult, Nică ăl bătrîn a iubit-o.

Acoperișul se prăbușește într-o învăluire înaltă de scîntei. Pe ocheții ferestrelor și pe ușa căscată negru bufnesc suluri groase de fum. Zidurile de văiugă rămîn pustii. Goale. Afumate. Focul se domolește. Flăcările se adună. Lumina scade. Noaptea se apropie de zidurile știrbe. Pătru își scoate pălăria veche. A murit viața lui din Topla.

5

Stîngu Tauru urcă de la miezul nopții. Din Cracul Lupilor în Mumuieț, sub zalele întunericului. Din Mumuieț la obîrșia Camenei. Trece prin Zănoghi spre ziuă. Staracinu ține în poale codrii străvechi de fag. Poteca șerpuie sub coroanele care închid cerul, undeva deasupra, atît de sus, încît noaptea cade din bolta pădurii ca dintr-un alt cer. Caii, legați unul de coada celuilalt, bat copitele în straturile de frunziș. Îl răscolesc. Scot din el miros reavăn de putreziciune, care se-mbină cu mireasma palidă de căldărușă, de crucea-voinicului, cu cea dulceagă de gălbenele de munte și din cînd în cînd cu adierea subțirică de mărgică. Stîngu Tauru stă în șaua de lemn, acoperită cu o pocroviță de lînă. Tauru ăl bătrîn i-a trimis poruncă să fie în zori la mar-

ginea codrului de sub Vîrful Dobrei. Să nu-l vadă nimeni, și dacă are ceva de ascuns să aducă cu el. Porunca i-a spus-o baba Belcotă. A încărcat șase mitraliere americane, cu benzile de muniție și afetele făcute de Gîrbin, pe caii lui și-ai copiilor. Știe că taică-su îl cheamă sub Vîrful Dobrei să-i lase taina neamului. Așa se-ntîmplă de două sute de ani la Tăurești. Ăl mai bătrîn din spiță alege pe cine socotește că-i mai vrednic dintre cei tineri și-i trece taina sub Vîrful Dobrei. Nu-i bine să se gîndească la taină. Dacă a zis taică-su să aducă ce are de ascuns, înseamnă că taina se leagă de un anume loc. Codrul mut plutește negru în întunericul din zori. Dinspre Pietrele Albe se aude un ropot prelung de copite. Stîngu strînge frîul. Armăsarul înlemnește. Ciulește urechile. Zorii se preling lăptoși printre trunchiurile groase. Codrul se-nvăluie într-un abur fumuriu. Prin aburul ăsta, coboară în salturi prelungi un cerb. Stîngu-i vede coarnele culcate pe spate. Îi aude răsufletul greu. Cerbul își deapănă picioarele sub pîntec. Sparge zorii cu coarnele rămuroase. Trece lin, ca o arătare. Îi vede albul ochilor. Țiganu sforăie. Se-ncoardă. Caii ceilalți se adună unul în altul. Din aburii care se-ncolăcesc în jurul trunchilor se întrupează o lupoaică. Vine cu nasul vîrît în urma cerbului. În dreapta ei — un cățelandru. În stînga — altul. Stîngu rîde. Lupoaica încremenește în potecă. La zece pași de el. Poate s-o-mpușt cu pistolul. Își rînjește colții. Se-ntoarce scurt. Scheaună. Se pierde în lăstăriș, cu cățelandrii după ea.

— Îl scăpași, năroado, mormăie Stîngu supărat.

Îl împinge pe Țigan din călcîie. Deasupra, crengile codrului plutesc într-un cer de sînge. Printre trunchiurile străvechi se cern trîmbe de lumină vișinie. O veveriță se joacă la poala unui stejar scorburos. Poteca răzbește pieptiș peste o surpătură, dincolo de care începe codrul întunecat de molid...

...Taică-su stă în șa, cu boata ferecată așezată în curmezișul oblîncului. Cu sarica pe umeri. Din culme se vede plaiul urcînd ușor spre Godeanu, cu stînele presărate în marginea codrilor care-l strîng de jur împrejur, suind spre vîrfuri din valea Camănei, a Cernei,

a Recii. Cerul de octombrie e limpede, străveziu și albastru. Țarcu s-a-nvelit într-o dolamă de nea strălucitoare. Și Sglivărul. Și Godeanul. Departe, în singurătatea cerului, ridicat cu umerii sinilii deasupra tuturor munților, vîrstat cu vine prelungi de zăpadă, cu fruntea strălucind în lumina albă a dimineții, stă încremenit Retezatu.

Tauru ăl bătrîn își scoate căciula. Rămîne o clipă nemișcat, sur, crestat de ani. Se-nalță în șa. Se-nchină spre tatăl munților. Își face trei cruci largi. Se aude behăitul turmelor care coboară spre Boldoveanu. Stîngu Tauru trage în piept aerul tăios cu miros de zăpadă și de oaie.

— Ai venit ?

— Am venit.

— Ce zici că ai adus pe atîția cai ? Bani ?

— Ba.

— Aor ?

— Ba !

— Parc-ar fi puști.

— Îs mitraliere.

Se uită unul la altul. Țauru ăl bătrîn — masiv, învelit în sarică ca un urs în blană, cu sprîncenele albe răsucite în sus a întrebare, iscodindu-l cu ochi reci, cenușii. Stîngu Tauru — frumos, la fel de voinic, cu mustața porumbie, răsucită a fală, cu ochi albaștri, tari, senini și zîmbitori.

— Asta-i averea ta ?

— Asta !

— Știi la ce te-am chemat ?

— Știu !

— Atunci, să faci jurămîntu cu fața spre Retezat.

— Îl fac.

— Zi : „Mă jor pe sîngele meu și al pruncilor mei să țîn taina în taină..."

— ...să țîn taina în taină...

— „și s-o trec celui mai vrednic..."

— ...vrednic...

— „ca pe o putere a neamului. Și nima să nu se atingă de puterea neamului."

— ...neamului.

— „Numa atunci cînd neamu piere și sfatul bătrînilor poruncește să se strice legămîntul."

— ...legămîntul.

— „Și mă mai jor s-adaug zece din sută la puterea neamului și așa să-mi ajute Dumnezeu. Iar dacă om străin află, să-i sting spița pînă la nepot. Și dacă nu țin taina, să pier de mîna Tăureștilor, fără să mă-mpotrivesc, și iar așa să-mi ajute Dumnezeu."

Stîngu Tauru încheie jurămîntul. Sînt singuri, cu caii, cu munții, sub cerul de toamnă.

— Haida !

Tauru ăl bătrîn trage frîul și se lasă la pas în înfurcătura priporoasă, ascunsă sub molidișul care-nchide Cracu Bandialu. Stîngu știe că din Cracu Bandialu poți coborî în Reca, la Poiana Ruscă, din Reca în valea Timișului, sau poți urca în Țarcu, sau de aici poți ține plaiul în Retezat, sau poți răzbi în valea Cernei, că locu-i o răscruce a drumurilor de munte. Se bucură de înțelepciunea moșilor săi și se gîndește la colonelul Vărzaru, care bate munții cu harta-n mînă, zice că-i cunoaște, da nu știe că munții au pentru Tăureștii un glas al lor, necunoscut pînă și prislopenilor.

Se aude vaierul unei cascade. Tauru ăl bătrîn se-afundă într-o sălbăticie de molizi aduși de viituri, încleștați între stînci vinete de gresie, printre care țîșnesc din pămîntul mustos tufe flocoase de rușinea-ursului, de limba-cerbului și de spinarea-lupului, amestecate cu cele palmate de spînz, printre care se-ntind petice violete de brînduțe de toamnă. În stînga, Bandialu țîșnește dintr-o stîncă înaltă, pleșuvă, spălată de vremuri, ridicată în văzduh, pînă deasupra molizilor. O limbă oțelie de apă, care se arcuiește peste un prag de bolovani negri și se prăbușește fumegînd în prăpastia verticală căscată dedesubt, între doi pereți de gresie lustruită. În dreapta — un umăr de piatră. De jur împrejur — surpături adînci. Carnea muntelui — mîncată pînă la stînca goală. Un ochi de cer spre Reca. Tauru ăl bătrîn descalecă. Își scoate sarica. E încins peste brîu cu un colac de frînghie.

— Leagă capătu ăsta de molid. Îl cheamă Ianăș.

Molidul Ianăș, crescut între stînci, bătrîn, zgrunțuros, stă plecat deasupra prăpastiei peste care fumegă Bandialu. Stîngu Tauru îi petrece frînghia de cînepă peste trunchi.

— Să cobori cînd o scutur.

Bătrînul își scuipă-n palme. Apucă frînghia. Încalecă o aşchie de piatră. Se lasă-n jos. Pînă la piept. Pînă la buze. Caii stau nemişcați, înconjurați de sălbăticia locului. Cascada vuieşte înăbuşit. Frînghia se destinde. Se scutură de trei ori. Stîngu Tauru trece aşchia de piatră. Se leagănă o clipă-n gol. Își dă drumul să alunece. Taică-su îl aşteaptă pe un prag de stîncă. Dincolo de prag — o despicătură prin care trece un curent umed, mirosind a mucegai. Tauru ăl bătrîn intră în despicătură pe lat. Stîngu îl urmează. Un coridor strîmt și înalt, prin bolta căruia se preling fire lungi de lumină. O surpătură, peste care trec pe pîntece. Ziduri umede. Întuneric. Un urcuş pieptiş. Zidurile se strîng. Iarăşi urcuş pe-ntuneric de smoală. Stîngu pipăie pereții, care-i strîng umerii. Uscați. Se pare c-a luat-o la stînga, prin pîntecul muntelui. Se aude foşnetul cascadei. Se luminează umerii lui taică-su. Bolta fuge în sus. Pereții fug în lături. Intră într-o peşteră largă, închisă în față de pînza apei. Lumina intră în peşteră verzuie și opacă. Tauru ăl bătrîn scapără amnarul. Dă foc la iască. Într-o margine, o legătură de crengi. Bătrînul îi dă foc.

— Le-am adus acu-s cinci ani, spune el gros. Peştera se umple de ecouri. Tăureştii, şopteşte bătrînul.

Focul pîrîie în grămada de crengi. Ridică flăcări vii, roşii, care joacă pe pereți. Tauru ăl bătrîn apucă marginile unui stei culcat la intrare, pe peretele din dreapta.

— Pune mîna !

Se opintesc. Îl răstoarnă. În perete e săpată o grotă. Stîngu Tauru se-năbuşă. Taică-su pipăie cu mîinile întinse. Apucă ceva și trage. Din bortă alunecă, scrîşnind pe cercurile de fier, un lădoni.

— Adă lumină ! porunceşte Tauru ăl bătrîn. Cînd se-ntoarce cu creanga de molid aprinsă, Stîngu Tauru

găsește lădoniul cu capacul deschis. Tauru ăl bătrîn își așterne laibărul pe jos. Pune-l și pe-al tău.

Scoate din cufăr două pistoale turcești, vechi, cu paturile încrustate în rubine.

— De la un bei. I le-o dat lu Ianăș Bumbăcilă. Ianăș i le-o dat lu moșu lu tata.

O sabie în teacă de piele, cu ferecături de aur, cu garda masivă.

— O luat-o moșu lu tata de la un obîrscer [1] neamț. L-o-njunghiat noaptea, cînd dormea cu drăguța, după ce-o dat foc la un sat dinspre Meegie. Cînd cu lotria.

Un coif de argint cu creastă albă, aproape putrezită.

— Tot moșu. Un căpitan baron. L-o pușcat în pădure.

O dăsagă. Din dăsagă curg inele. Coliere. Taleri de aur. Guldeni. Țechini.

Asta-i puterea Tăureștilor dintîi. Pune laibăru tău aici.

Scoate altă dăsagă. Pe laibăr se varsă cîțiva pumni de galbeni.

— Asta-i puterea Tăureștilor, de la tata lu tata, pînă la mine.

Stîngu pleacă torța. Aurul lucește. Tauru ăl bătrîn numără.

— Două sute treizeci de galbeni, Stîngule.

— Cînd să-i pun pe ai mei, tată ?

— Cînd vrei.

— Îi pun.

— Bine.

— Mă-nmoi de la inimă. Oameni o dată ai noștri !

— Vînă !

— Așa gîndesc c-am stat noi deasupra vremurilor.

— Așa !

Stîngu Tauru se-ncruntă. Ridică fața. Lumina fuge pe zidurile peșterii.

— Au intrat în inima muntelui. Cine știe unde-i inima muntelui ? Nici Vărzaru n-o știe. Are hărți, școli, da n-o știe. Noi o știm. Acu să aducem mitralierele, dacă zici că-s averea vremii.

— Le-aducem. Îs unse. Învelite în saci.

— Așa-am fost noi, din veac. Frați cu armele. Numeri galbenii ?

---

[1] *Obîrscer :* colonel.

— Ba !

— Adună-i !

Pun galbenii în dăsagi. Strîng inelele. Colierele. Stîngu se gîndește la ăi de le-au lăsat în mîinile lor. Le-o fi venit greu. Cîntărește sabia. O trage din teacă. Iese ușor. Lama e proaspătă. Fără pete de rugină. Unsă subțire.

— O-ngrijesc eu. Cînd mor, trece la tine.

Închid coiful, pistoalele, sabia. Împing cufărul în bortă. Focul arde cu vîlvătăi. Le dogorește spatele. Rostogolesc steiul. Astupă bortа. Tauru ăl bătrîn se-ndreaptă de șale. Focul îi mișcă umbra pe zidul peșterii.

— Aici stă puterea noastră, spune el. Cît o avem îngropată-n munte, ni-s ăi mai tari. Nima nu ne-ngenunche.

Ecourile se pierd sub boltă. Apa verde, opacă a Bandialului trece peste gura peșterii, umplînd-o de vuiet. Stîngu Tauru se gîndește la cucuruz. La Ilie Jura. Cucuruzu era puterea crîșmarului. Din veac, puterea oamenilor a stat în ce-au avut. Și ei, Tăurești, au cunoscut adevărul ăsta, tot din veac. Iar acum, cînd s-a-ntîlnit aici cu gîndurile și sufletul alor lui, e alt om. A fost dintotdeauna tare. Acum, tăria asta parcă țîșnește din pămînt. Din munte. Urcă-n el ca o sevă. Avea rădăcinile înfipte în livezi. În casa de pe Camăna. În turme. De azi le-a coborît adînc, în inima vremurilor. Simte în spate tot șirul Tăureștilor. Au agonisit împingîndu-se unul pe altul peste vremuri. Morții i-au ajutat pe vii. Azi intră-n lanțul timpului. Are să aducă aici douăzeci și trei de galbeni mari. Are zece. O să vîndă oi. Porci. O jumătate de vagon de răchie.

— Să-ți găsești o muiere tînără, cu care să faci un ficior, Stîngule. Cristea-i moale, și ai tăi îs proști.

— Am să găsesc.

— Bine faci. Acu du-te în treabă-ți. Vreau să rămîn sîngur cu ai noștri.

Focul se-adună în vatra de jăratic. Tauru ăl bătrîn, înalt, bolovănos, cu pletele retezate pe ceafă, rămîne solitar în peșteră, peste gura căreia trece bubuind apa verde și opacă.

— Domnilor fruntaşi, vă rog ! Să discutăm organizat, domnilor ! Vă rog să luaţi loc !

— Linişte ! Linişte ! cîrcîie domn' Paraschiv, sugrumat de emoţie, cu ochii pironiţi la primpretor.

Îşi linge buzele. Îl gîtuie o invidie rea. Dureroasă. Simte cum i se varsă fierea. Sida Guga trece pe lîngă el cu o oală mare de răchie nouă, acu adusă de la cazan. Ciupagul îi plesneşte pe sîni. E durdulie. Miroase a comină. Domn' Paraschiv o ciupeşte de şold. Fata-l izbeşte cu cotul peste gură. Domn' Paraschiv o înjură în gînd, cum îl înjură scîrnav şi pe primpretorul Ionaşcu, îmbrăcat într-un costum elegant de călărie, cu veston gri dintr-o stofă subţire, tăiat la spate pînă sub gaică, cu buzunare aplicate, încheiat milităreşte la un singur rînd de nasturi, cu reverele resfrînte, lăsînd să i se vadă cămaşa de mătase albă şi cravata pariziană, pe care sînt brodate potcoave, cravaşe şi aşi de treflă. Cravata asta-l înnebuneşte. Ionaşcu poartă pantalon de călărie din acelaşi material, bazonat cu piele de căprioară, şi nişte cizme roşii de şevro, cu tocuri semiînalte, aşa cum purtau *cow-boii* din *Omul cu masca*. Îşi ţine mănuşile de antilopă într-unul din buzunare. Bate în masă cu mînerul de argint al cravaşei. Porcul, nici nu i-a întins mîna eminenţei-sale, care lucrează din umbră să triumfe cauza „echipei de şoc" !

— Domnilor fruntaşi...

În odaie se face linişte. Dionisie Goanţă, cu părul roşu vîlvoi, slab după trei luni de arest preventiv, îşi plimbă ochii de gînsac speriat peste oaspeţi. Se scarpină în urechile pline de smocuri roşcate. Părintele Barbă Neagră întinde pe masă un ziar. Scoate din reverendă o carte groasă, legată în pînză neagră. Cartea are semne de hîrtie. Popa o deschide avid. Consultă cele două fotografii din ziar. Le urmăreşte trăsăturile cu unghia degetului mic. Citeşte din carte. Dă din cap nemulţumit. Mormăie. „Ce dracu face ?" se întreabă iritat primpretorul. Simu Belcotă stă retras într-un colţ, dincolo de lumina gălbuie a gazorniţei.

— Domnilor fruntași. Alegerile bat la poartă. Pînă acum am luat contact cu forțele comuniștilor în grănicerime. Ne-am jucat de-a politica...

— Se cuvine să nu ne mai jucăm, taie răspicat Gheorghe Guga.

— Din noaptea asta trecem la ofensivă, domnilor.

Își plimbă privirea peste cei de față. Întîlnește chipuri posomorîte.

— Ieri o fost Pătru cu comisia economică la moară, spune Pavel Lala. Or scris cucuruzu. Uiumu. În zece zile, legea nouă a cucuruzului zice că toți morarii îi musai să predea uiumu.

— Manevre, mormăie Barbă Neagră. Sub 3 hectare, invalizii, văduvele și orfanii de război sînt scutiți de cotă. Domnule primpretor. Ai auzit de Lavater?

— Lavater? se miră Ionașcu.

— Johann Kaspar Lavater.

— Nu. Dar nu văd ce are domnul Lavater cu noul regim al porumbului.

— Are. Comuniștii au scăzut cotele cu 40%. De ce?

— Alegerile!

— De aici începe noul regim al porumbului, mormăie popa.

Răsfoiește cartea. Primpretorul citește titlul imprimat pe cotor: *I — Fyziognomia. II — Opus mago — cabbalisticum...* Își tamponează fruntea asudată cu batista. Probabil popa a înnebunit. Paraschiv i-a relatat intervenția lui nefericită în curtea lui Ilie Jura.

— Domnilor, reia cu glas gîtuit. V-am dovedit forța partidului. Iată-l aici pe Goanță, scos din pușcărie, unde, vă asigur, avea șansa să rămînă zece ani pe puțin.

— Mulțam, dom' primpretor. Costă, da face. Vă mulțam încă o dată.

— Acțiunile de tatonare — așa le zicem noi în politică — n-au dat rezultate. Nu s-a intensificat propaganda. Punctul slab al comuniștilor este creat de situația țării. Trebuie să profităm de necesitatea cotelor. Oamenii nu trebuie să le predea. Încă nu s-au dus vitele în munte. Trebuie duse.

— Vine iarna, spune Guga.

— Mai e pînă atunci. Doresc să aflu punctul vostru de vedere. În concluzie, am să vă comunic planul de luptă.

Popa Barbă Neagră îl priveşte fix. Primpretorul se simte prost.

— Dacă nici Lavater nu-mi dă răspunsul... ce ziceţi, domnule primpretor, de această delegaţie guvernamentală care se duce să se lupte pentru Romînia cu cei mai teribili politicieni ai lumii vechi şi noi? Popa se trage de barbă. Se pleacă spre primpretor.

— Habar n-aveţi voi cîte se leagă de delegaţia asta... Ori, ori... Şi-acu, vă ascult.

Împătură ziarul cu grijă. Îl pune între filele cărţii.

— M-am gîndit noapte de noapte, spune Gheorghe Guga.

— Vă ascultăm.

— Dacă ai găsit ideile... auzi, Gugo? Ideile.

— Or fi şi alea, părinte. Comuniştii nu umblă să prostească lumea, cum umblă dom' prim.

— Domnule Guga!

— De cîte ori or fost alegeri, am auzit: „Oameni buni. Punem cursă la Meegie, să nu vă mai zobiţi picioarele. Facem drumurile. Zidim alt pod peste Bela Reca." N-a făcut domn' prim. Le-a făcut Piţu. Pătru. Cu cine? Cu Gheorghe Guga. Cu cocia lu moş Argintaru. Cu sindicatu... Ştii ce au cîştigat ei cu cucuruzu ăla, dom' prim?

— Cîteva sute de voturi.

— Nu alea. Încrederea au cîştigat-o. Vin muncitorii. Coboară ăia din munte. Aduc marfă la cooperativă. Noi zicem: „Trecem cu prăpădu peste prostime." Ăia zic: „O ajutăm să iasă la lumină."

— Te-a convertit ginerele, domnule Guga?

— Uite ce-i, domn' prim. Îmi aduc aminte cînd cu Camera de Comerţ. Dumneata erai ministru.

— Las-o pe aia, Gheorghe.

— La ce s-o las, moş Argintarule?

— Nu-i vremea ei.

— Ba este. Că atunci noi am vrut să-i silim pe capitaliştii din Anglia să ia la fiecare zece vagoane de petrol, două de poame şi unul de răchie. Legam muntele

de petrol. Dom' prim o vint să mă lege. M-o chemat la București. M-o dus în fața lu Mocsonyi. M-o suduit. Avea parte grasă și din banca Albina, și din petrol. Nu-i păsa de poamele și de răchia noastră.

— Situația se îndreaptă imediat ce cade actualul guvern și reluăm relațiile cu Apusul.

— Ni-s sătui de vorbe. Pregătim alegerile. Le cîștigăm. Puterea-i la noi... De data asta merg pe listă, da vreau act scris.

— Domnule Guga, cînd situația țării...

— Situația e așa. Strîngem datornicii. Zîuașii. Pe ăi care-i avem dați în proces. Neamurile noastre cu muncitorii lor. Cu datornicii. Adică două sfîrtaiuri din munte. Le zicem : „Vă iertăm toate datoriile. Vă scriți pe lista noastră. Veniți la toate adunările electorale. Nu însămînțați. Cucuruzu. Grîul de sămînță vi-l iau comuniștii. Așa că-l măcinați. Iarna, după atîta secetă, are să fie grea... Noi punem niște fonduri. Cenzori. Îi dovedim pe ăia de la Bloc."

— Cum să iertăm datoriile ? geme Dionisie Goanță. Acu, dacă m-au scos de la comunitate, cum să iert datoriile ? Una sută cincizeci care cu lemne...

— Domnilor ! Liniște, vă rog !

Popa își mîngîie barba. Gheorghe Guga are incidența frontalului asemănătoare cu aceea a lui Napoleon. Unghiul arcadelor — cu mediana Saturn-Jupiter... ptiu ! Le încurc. Welling e om deștept, dar din 1735 pînă astăzi... oricum, e o vreme. Totuși, Guga începe să aibă idei. Ionașcu a zis : „Luăm ofensiva..." Ăsta e singurul argument valabil. Ciomagul.

Noaptea de octombrie e rece, senină și neagră. Cazanul așezat sub șopru împrăștie miros dulce de prună fiartă și de orgie. Oamenii stau pe lîngă el, cu armele la-ndemînă. Lumina roșiatică din vatra cazanului le cade pe fețele destinse de băutură. Ion Guga, negru, flocos, înalt, cercetează țuica nouă cu gradul. Niculae Gugă mînă pînă-n ușa șoprului cocia încărcată cu putini pline de prune. Își ține carabina agățată de gît. Sofica stă în picioare lîngă el. În șireghe, ținîndu-se de buza unei putini, cu automatul pe un umăr, cîntă Gheorghe Crăciun din Plugova.

— Unde-i, mă, Amăriuții, să-i dau să guste răchie nouă... spune Gheorghe Crăciun. Ei, ce ziceți ? Place-vă, mă, ajutorul legionar ? Cin' vă culegea, mă, livezile fără noi ? Veneați voi singuri să fierbeți răchia ? Dacă vrem, din pămînt îți ridicăm, Gugo, casa.

Niculae Guga se uită la zidurile casei lui, arse, peste care trece întunericul.

— Cine-o fi pus foc la Pătru și mi-a luat mie mulțumirea asta ? întreabă.

— Las', că-i vine rîndu, Niculae. Și să nu-l ierți, mă, pe Dragotin, care-și rîde de noi. Care zîce că te scoate din munte, spune cu glas rău Sofica.

Onescu Grigore-Borzești, omul cu legătură neagră peste ochi, mîna dreaptă a profesorului, stă culcat pe un braț de fîn, așezat lîngă colțul casei lui Goanță. Mîngîie patul puștii-mitralieră. A băut mult. L-a schimbat pe Firu Guga. În livadă face de santinelă Gheorghe Belcotă-junior. Colțurile șoprului sînt în întuneric. Mijlocul curții e de smoală. Numai la cazan, flăcările joacă pe fețele oamenilor. O silueta albă se prelinge în lungul grajdurilor. Pe urmă alta. Își potrivește legătura peste găvanul gol. Își strînge haina de piele la piept. Îi convine acest *statu-quo*. O experiență pasionantă. Cu atît mai mult cu cît Simu spune că se iau toate măsurile să se bareze drumul comuniștilor în alegeri. E implicată toată ierarhia, pînă la palat.

— Don' *locotinent* !

— Aici, fetelor.

— Sido, merem ?

— Tu ce zici, Evo ?

— Zic să merem.

— Atunci, haida !

Cele două fete se lasă lîngă el pe brațul de fîn. Sida îi întinde un olcuț cu răchie călduță, parfumată ametitor. Eva-l înghesuie cu șolduri late. Voinice.

— Poți cu amîndouă ?

Îi trimite-n obraz miros de femeie, de rachiu și de busuioc.

Onescu Grigore-Borzești își moaie buzele în olcuț.

— Hai în pod, gîfîie Sida. Hai în pod, c-aici ne prinde tata.

Surorile au pieptul cărnos. Buzele — umede. Sînt fierbinți și bete...

— Măi Gheorghe Crăciun din Plugova. Nimic n-ați făcut, mă. În mînă-i aveați. Colo-n drum.

— Ia mai lasă vorba, Ambrozie.

— Ce s-o las, cea' Ioane ? Ai ? La ce s-o las ? În loc să-l pușcați pe Pătru, pușcărăți un pogorean.

— Taci, n-auzi ?

— Nu pot să tac. Am tăcut destul la post. Cu nimic nu m-a putut prinde Amăriuții. Zicea : „Recunoaște, mă, că-i brăcira ta". Ziceam : „Cum să recunosc, dacă nu-i ?" „Păi uite, mă, c-o miroase Zdup." „Și ce dac-o miroase ? E el mai bun martor ca părintele ? Ca Pavil Lala ? Ca moș Argintariu ?" „Cu ei ai fost ?" „Cu." „Dacă dau în scris, scapi. Să dea în scris c-ai fost acolo și-acolo." Au dat, fraților, că dacă nu dădeau îi întreba Amăriuții și pe ei. Noi măcar i-am zobit pe comuniști cu boatele. Da voi ? Ăștia-i musai să-i mărunțim cu săcurile. S-ajung numa primar. Le arăt eu, Vasile Ambrozie, sergent sanitar.

— Mă Niculae, ce zicea moș Argintaru cu răchia ? întreabă Ion Guga.

— Vrea un vagon.

— Mai bine-o vînd cu chila prin pustă decît să i-o dau, spune Sofica Guga din car. O vrea pră d-aficea, lotru ! Cu ce ridicăm casa la loc, Niculae, dacă i-o dăm cum vrea el ?...

— Vere Gheorghe, ți s-a urcat răchia la cap, țipă moș Argintaru, stacojiu la față. Facem politică, o facem pe milostivii ? N-am auzit de politica asta cu iertarea datoriilor. Și-s vechi în partid. Din 1922 sînt.

— Sîntem la o răscruce, moșule.

— S-ar putea să aibă dreptate Guga. Le iertăm datoriile. Retragem acțiunile penale. Pe urmă, după alegeri, găsim mijloacele să recuperăm. Iată dar o idee. Lavater și incidența napoleoniană a frontalului. Iată o idee, domnilor.

— Vă promit, părinte, că toate cheltuielile făcute cu propaganda electorală, chiar și pierderile prevăzute de domnul Guga, se vor rambursa după alegeri, sub formula care vă convine... Părinte, șoptește Ionașcu. Re-

nunță, te rog, pentru moment la domnul Lavater. Te tulbură.

— Vorbe.

— Te-am scos din pușcărie, Goanță, și asta n-a fost vorbă.

— Să trăiți, domn' prim ! O sută cincizeci de care ? Lemn ca-ntîia ? Unde s-a pomenit ?

— Am să discut în acest sens cu cele mai înalte foruri.

Domn' Paraschiv aude „cele mai înalte foruri". Are ameteală. Foruri. Limuzine. Fracuri. Baruri. Femei. Orașe iluminate. Plimbări în străinătate. Ionașcu poartă inel masiv, din aur cu piatră neagră, tăiată-n muchii... Foruri. Îi vine să-l sugrume. El stă aici și liniază zeci de tabele pentru țărănoiul de primar. Măcar Stîngu avea stil.

— Vom activiza Camera de Comerț în sensul contractelor cu străinătatea. Italia duce lipsă de alimente. Se vor face comenzi masive de taurine tinere. Elveția vrea porci. Voi aduce un contract pentru Prislop.

Barbă Neagră deschide din nou volumul. Întinde jurnalul pe masă. Lui Ionașcu îi vine să intre cu cravașa în idioții ăștia timorați, înguști, care și-au pus vitele la adăpost, i-a spus Pavel Lală că și le-au trecut peste munte, în Țarcu, fără să îndemne satul să le urmeze pilda. Toată atmosfera de aici e rîncedă. Stă fiecare vîrît în pielea lui. Aerul e greu. Goanță pute sinistru a pușcărie. E murdar. Grețos.

— Da banii ? gîfîie fostul brigadier.

Primpretorul face un efort.

— Transformați-i în aur. Aur. Numai aur.

— În ce plătesc tălienii ?

— În dolari, moș Argintaru.

— Au acoperire în aur ?

— Dumneata mă-ntrebi, părinte ? E cea mai forte valută.

— Pînă la tălieni, comuniștii tot trag de roată. Pînă la urmă au s-o sucă, spune acru Gheorghe Guga.

Ionașcu își scoate manșetele. Se ridică în picioare. Acum o săptămînă a fost la București. A dat peste majoritatea oamenilor din Ardealul de Nord. Dintre cele

două Tîrnave. Din Crișana. Erau de față cîțiva ofițeri superiori. A fost o ședință solemnă. Compoziția delegației guvernamentale care pleca la Paris, la Conferința de Pace, tulburase conducerea partidului. S-a hotărît o dublă acțiune. Una externă, care să demonstreze că delegația prezentă la conferință nu este reprezentativă și care să contracareze toate inițiativele ei, și a doua acțiune — internă, de mînă forte, care să producă tulburări mari în țară, dacă se poate pînă la acțiuni de masă, pentru a susține linia partidului pe plan extern și a atrage intervenția aliaților în preajma alegerilor. Acțiunea externă, de care nu știau decît foarte puțini dintre cei prezenți la adunarea solemnă, cei mai apropiați de scaunul prezidențial, se numea — nu se știe de ce — Pompadour. A doua, cea internă, fusese botezată Dreptatea... În cameră e aer greu.

— O clipă, domnilor.

Iese pe prispă. Noaptea e luminoasă. Rece. Din gura podului se aude un chicot de muiere. Un glas înăbușit, care șoptește ațîțat :

— Dacă ești gata, lasă-mă pe mine, Sido, că nu mai pot.

În lumina focului de la cazan se văd figurile legionarilor beți. Mirosul de comină îi întoarce mațele pe dos. Primpretorul își cravașează cizmele. Ar fi vrut ca acțiunea Dreptatea să înceapă într-un cadru înălțător.

7

— Va să zică, scrim sus.

— Unde ?

— Aici. În mijlocul pagini : „Capitolul I. Materialismul dialectic, concepția despre lume a partidului comunist."

— Mai rar.

— De ce-ți tremură creionul ?

Pătru își ridică ochii din caiet. E atîta liniște, că se aude noaptea dormind peste sat.

— Am mîna dedată cu joagăru. Cu buștenii. Pînă acu un an cunoștea rostul armelor. Îmi vine greu.

Se uită la creionul bine ascuțit. Gazorniţa pîlpîie veșted în suportul ei de sîrmă. Colţurile odăii sînt pline de umbre. Sergiu Bloch s-a mutat la Pătru. Într-o noapte i-a umblat cineva sub geam. În alta i-a lipit pe fereastră o hîrtie pe care era desemnat un craniu. I-a fost frică. Pătru i-a făcut rafturi din scîndură de brad. Odaia ţărănească a primit rafturile. Rafturile au primit cărţile.

— Un comunist cred că e bine să și-o dedea deopotrivă cu creionul. Pînă acum n-am prea avut multă vreme să studiem, aici în Prislop.

— Nu ne-a lăsat viaţa.

— Fără carte nu facem mare lucru, Petre ! Înainte de a exista în practică, lumea aia pe care zici mereu c-o zidim noi există în teorie.

— În Uniunea Sovietică nu există în practică ?

— Dar înainte ?

— Nu știu.

„Pătru are trăsături tragice de cînd a îngropat resturile carbonizate ale lui Nică ăl bătrîn, își spune Bloch. S-a petrecut ceva răscolitor, ceva ce nu intuiește în sufletul lui. Seară de seară îmi cere să-i cînt la vioară. Nu-i mai ajunge cercul de lectură. Nici ziarele. Asta să se cheme începutul activităţii conștiente ? Dar pînă acum ? În virtutea căror legi interioare acţionează Pătru așa cum acţionează ? Dar Piţu ? Dar Mărtin Bălaci ?"

Pătru-și reazemă coatele de masă. „S-au luptat în conziliu. S-au luptat în adunări. Pe faţă. Atunci, de ce să-l ardă pe tata ? Știu ei ce-nseamnă să arzi de viu ? De ce au pușcat oile ? Ce le făcuseră oile ? Pavel Lala e una cu popa. Cu moș Argintaru. L-au scos pe Ambrozie. Zicea Amăriuţii : „L-aș face eu să spună și laptele de l-a supt. Nu-i tactic. Lasă-l să se simtă liber. Îl pun sub observaţie. Poate dăm de fir..." Cînd s-a-ntors Goanţă, Amăriuţii s-a bucurat iarăși : „Lasă-l în pace. Iar se strîng Guguleștii la el. Pun laba pe toţi."

— Petre !

— Da.

— Ţi-e greu ?

— Greu.

— Mai greu e să nu știi în ce crezi. E îngrozitor, Petre !

— Știu.

— De unde ?

— De pe front. În Răsărit. Eram gol.

— Ca mine. Înghițisem biblioteci întregi. Eram tot gol. Tot flămînd. Nimic nu se oprea la om. La tine. La mine. Nimic nu intra în societate.

— Nu-nțeleg.

— Astăzi nu. Mîine da.

— Lenin a scris toate cărțile astea ?

— Aici e numai o parte din ce a scris.

Sergiu Bloch îi urmărește gîndurile concentrate pe obrazul transfigurat, inundat de o lumină interioară, stranie. Pătru are în el ceva dur și blînd în același timp, ceva cumplit de dureros și de omenesc, neliniște și forță ; trăsăturile i s-au adîncit, i s-au precizat, ridică creionul, mîngîie fila caietului cu podul palmei, îl privește în ochi și așteaptă.

— Fiecare clasă socială are concepția sa despre lume. Caută să-și alcătuiască un tablou general al lumii...

Cuvintele au o inerție ciudată sub tavanul scund, de grinzi. Parcă dobîndesc deodată pondere materială. Se individualizează. Capătă fizionomie distinctă. Se plimbă prin odaie cu figuri solemne de filozofi.

— Noi țăranii ce concepții avem ?

Sergiu Bloch tușește dureros. Se simte obosit. Frînt. Parc-ar fi urcat un munte. „Nu sîntem decît la poale, se gîndește. N-am făcut nici cel dintîi pas. Pătru are ceafă adîncă. Poate se gîndește nopțile. Poate-l chinuie întrebările cărora nimeni în afara tradiției și a legendei nu le-a dat răspunsuri aici în munte. Frămîntă creionul în mîinile mari, muncite, cu unghiile rupte de așchii. Uite-l că ia viața de la capăt cu un creion. Atacă ignoranța de secole cu un creion. Cu ochii ăștia negri, îndureraţi, grei de inteligență..." Odaia cu ferestre mici, cu patul țărănesc, cu laviță și rafturi, plutind în semiobscur, îi devine nespus de caldă și familiară.

Scîrțîie poarta. Se aud pași înceți. Abia simțiți. Ușa de la cuină se deschide sfios. Pașii foșnesc prin cuină.

— Mama, spune Pătru și se ridică. O venit de la morțărie. În fiecare sară se duce la morțărie, să aprindă lumini și să ardă tămîie.

— Petre, ești acas' ?

— Acas', mamă !

Femeia oftează dureros. Apasă clanța. Se răzgîndește. Pătru se uită la clanță, care se ridică încet. Cu părere de rău.

— Mîine, dacă zici că-i adunare populară, să te primenești. Dă-mi cămașa să ți-o spăl.

— Da Mădălina unde-i ?

— E și ea pe undeva. Nu-i duce grija.

Pătru trece în cuină. Mama stă plecată peste vatră. Atîță focul. Suflă sleit. Flăcările repezi îi joacă pe obrazul tras. Ofilit. Focul arde, și ea rămîne chircită lîngă vatră, cu mîinile uscate ; abia acum vede Pătru cum s-au uscat mîinile dolofane ale mamei, cu ochii altădată atît de vii, pironiți în gol. Îi tremură buzele. Pătru își scoate brăcira. Trebuie că-i tare singură mama ! Oare să-l fi depărtat atît de mult lupta de cei din jurul lui ? Se-apropie de vatră. Se simte îndurerat. Neîndemînatic. Ar vrea s-o mîngîie, și nu poate. Cum are să poată el vindeca rănile altora, ale celor asupriți și exploatați, cum poate el să se apropie de sufletele altora, dacă aici lîngă ai lui e străin și aspru, dacă aici nu găsește omenia care să aline durerea mamei... Șoadă mai e viața asta de la care se fac legile alea ale societății ! A scăpat de moarte la război. S-a-ntors acasă și-a găsit mamă vitregă. Și-a pierdut sora. A rămas în casă străină cu o nevastă pe care n-a dorit-o. Și cu o mamă la care nu s-a gîndit niciodată. Nici una, nici alta n-au adus cu ele nimic din amintirile lui. Nimic din juneța lui. Nimic din copilăria lui. N-a mai rămas din viața dinaintea războiului decît Voica... Mama se ridică greoi. Agață tuciul deasupra flăcărilor. Pătru își scoate cămașa peticită. Lumina focului îi joacă pe trupul vînos, numai mușchi. Mama își pune mîna la gură. De cîte ori vede urmele albe ale plumbilor în trupul Pătrului, se gîndește la Niculae al ei. Pătru trece în odaie, să-și îmbrace căputul. Aude pașii greoi ai Mădălinei. Un icnet de plîns. Glasul ascuțit al nevestei.

— Nu mă mai duc la lucru la Domnița, nici să știu de bine că mînc tărîțe. Își bate joc de mine. De fătuța mea. Mă pune s-o slugăresc. Pe mine, care am livadă și fîneață și oi și slugi acolo acasă, c-o fost mama la moș Argintaru și i-o spus că așa greoane cum sînt, să mă-ntorc, că mă ține tata ca pe o icoană și m-aduce la biserică cu cocia, și dacă vreau mă mărit, dacă nu vreau... Doamne, că n-avem pe ce pune gura și mi-s goală și am ajuns de rîsul satului, că Pătru...

— Taci !

— Nu taaac, că am tăcut și am răbdat un an.

— Taci, că scoli fata. Pune-te la spălat chimeșa.

— Ba ! Să i-o spele la ședință, unde-și pierde nopțile.

— Mădălină !

— Să mă lași, că...

— Te-o rugat el să-l iei ?

— Capul meu nărod...

Pătru ascultă. O oboseală cumplită îi îngreunează brațele. Picioarele. Tot trupul. E de pămînt. Iese-n cuină. Mădălina plînge pe un scaun. Simina îi doarme în brațe. Mădălina o strînge la piept. O leagănă. Șoptește pătimaș :

— Fătuța mea ! Fătuța mea !

Cînd îl vede, se ridică aspră. Dușmănoasă. Cîrpa-i cade pe umeri. Ochii albaștri sînt reci și răi. Își strînge buzele. Sarcina a îngroșat-o, ridicîndu-i burta pînă la sînii plini. Mama îi ia copila din brațe. Trece în odaie, hoțește. Ca o străină.

— Ai o chimeșe, Petre, și vrei să ți-o spăl în fiecare zi ? Ai ?

— Unde-ai fost ?

— Am fost.

— Ce cauți la moș Argintaru ?

— Pită caut, auzi ? Are glasul ascuțit. Îi lucesc ochii. Pită. O coajă. Că tu nu ești în stare să-ți cîștigi pita. Te-ntrebi tu de unde ai să mînci ? Din economat, mă ? Din fărina aia de-o dăduși lu Dragomir Saveta, care se-ntinde cu Ilie Jura ? Poate se-ntinde și cu tine, mă, că de aia i-ai dat fărină. Din mîinile astea mînci, Petre. Ca să poți să-ți bați gura pe la ședințe, să te vadă Voica cît ești tu de deștept. Intelighent, mă !

Se apropie de el. Calcă legănat. Obrazul, pistruiat, e plin de pete mari, gălbui. Și fruntea. Gîfîie. Glasul i se usucă. Buzele i se usucă.

— Ți-am spus să nu te bagi slugă?

Mădălina tresare. Pătru vorbește prea liniștit. Prea domol.

— Petreee, nu fi bolînd, arde-te-ar focu să te ardă! Politica-i una, viața-i alta, mă!

— Taci!

— Nu tac, Petre. Goanță n-a făcut politică? Și nu face? Moș Argintaru nu face? Da au, mă! Au pe-o viață! Pe zece vieți. Altfel, la ce să facă, mă, politică? Să sameni vorbe-n vînt? Un sac de cucuruz nu ți-ai luat, și ai avut vagonu pe mînă. Zic eu să fi luat ca să-l arunci la porci? Asta zic? De mămăligă să fi luat, Petre, că mi-s greoane și mînc o dată-n zi, de-o să-ți fac un prunc schilav, și Simina...

„Poate are dreptate Mădălina", își spune Pătru și-l doare cumplit dreptatea muierii. E sfîrșit. Sleit. Dau toți în el, are o credință, vede poate dincolo de azi, și de aia dau. Mădălina nu vede, îl ocărăște și nu știe că-i calcă cu vorbele astea tot ce i-a rămas lui mai scump pe lume. Cum poate muierea cu care-ți împarți nopțile și zilele să-ți calce cu vorbele pe suflet?! Voica... Cum coboară ea la pas atunci cînd îi e mai greu! Și din miile de vorbe, cum alege ea una singură, care s-așază în el cu o liniște nefirească...

E atît de sleit glasul femeii, încît Pătru se simte rușinat. Se uită după ajutor la ușa lui Sergiu Bloch. Rămîne singur în fața muierii lui, care-l privește îndurerată, cu ochii albaștri plini de lacrimi. Mădălina-și ridică mîinile. Are palmele crăpate. Degetele — scorojite. Negre.

— Pentru o chilă de mălai, rînesc la porci. Țesăl vacile. Mă pune Domnița să-i spăl așternuturile pline de sînge...

De ce nu găsește el cuvîntul firesc care să i-o apropie dintr-o dată, de ce nu găsește el vorbele care să-i tălmăcească gîndurile, că acum, în zilele astea, în anii ăștia, nu se poate gîndi la el decît ca la un ostaș din prima linie, că i-e milă de ea și-l doare și i-e rușine că

nu-i poate sătura masa, mai ales de cînd i-or pușcat legionarii oile, de ce nu le poate spune toate astea, domol, potolit și omenește ?

— Of, Petre, oftează greu Mădălina. L-ai omorît pe taică-tu. Omorîși averea din Topla. Acu ne omori pe noi, că te arde politica și nu știu unde ai vrea tu să ajungi.

N-a știut pînă acum că vorbele dor. Îl dor, că-i vine să urle. „Eu l-am omorît pe tata ? se-ntreabă. Cum să-l omor ?!"

— Taci, Mădălină, spune sleit. Taci, că se-ndreaptă toate.

Trece pe lîngă ea. Intră în odaia lui Sergiu Bloch. Îl găsește cu pumnii încleștați în piepții hainei de doc, tușind înăbușit. Se așază la masă greoi. Ostenit. Abătut. Apucă creionul. E neverosimil de subțire creionul între degetele late. Anchilozate. Fața pătrată, nerasă, i se destinde.

Tac amîndoi. Noaptea de octombrie răsuflă ușor sub streșini.

— Atunci să trecem mai departe, Petre, spune Sergiu Bloch. Acum o sută de ani și mai bine, cînd a luat naștere marxismul...

Pe sub streșini filfîie un abur de vînt coborît din munte. Pătru scrîșnește din măsele. Se apleacă peste caiet. Din cuină se aude scîncetul Siminei. Glas limpede de copil :

— Mamă, mi-e foame !

8

Duminică, la sfîrșit de octombrie. Plină de lumină aurie, cu reflexe metalice de bronz. E o dimineață din acelea în care cerul devine imponderabil, străveziu, cu vagi nuanțe verzui la orizont, cu munții desenați viguros în reliefuri și volume, cînd părțile umbrite se adîncesc albăstrui în lungul văilor și al torentelor, cînd zăpezile de pe vîrfuri strălucesc diamantin, lăsîndu-și trena să coboare cast pe umerii de gresie gri, cînd pădurile de conifere strîng crestele ninse în gulerul

lor negru, cînd spre poale codrii de fag ard în solzii lor de bronz-cenușiu ; iar în livezi, perii bătrîni, vopsiți în roșu-violent, ascultă nemișcați tăcerea solemnă a văzduhurilor. Prin transparența imaterială a aerului, distanțele își pierd noțiunea lor spațială. Perspectiva peisajului se restrînge. Munții par ridicați la verticala Prislopului, unii deasupra altora, și deasupra tuturor, solemn și glacial, Sglivărul. Casele devin geometrice. Ulițele sînt mai drepte. Umbra și lumina taie forme precise. Numai deasupra luncii, severitatea clasică a acestei lumini se-ndulcește brusc. Acolo arinii sînt roșcați. Sălciile — galbene. Aerul — blînd și moale. Pe deasupra trec leneș funigeii. În spatele luncii, pe coama dulce a Nigiuginilor, stau în lumină trei mesteceni. Au trunchiuri zvelte. Feciorelnice. De smalț alb. Frunzișul blond le cade melancolic pe umeri. Toamna mîngîie Prislopul, și-n livezi se aud ciocănitorile.

— Punem drapelu, Petre ?

— Îl punem, Pițule.

Pițu intră în primărie. Pătru se așază pe trepte. E primenit. Bărbierit. Poartă căputul de dimie vînătă. Bocancii cazoni, lustruiți. Nu știe cu ce bani, Mădălina i-a cumpărat un clăbăț nou, din blană brumărie de miel. I l-a cumpărat la negeia de anul ăsta. Poate și-a strîns bani rînind la porcii lui moș Argintaru. Uite, de-o pildă, Sîngerete trece la biserică. Și-a pus haine nemțești, care-i vin nu știu cum. Calcă fălos la un pas înaintea feciorilor, cu nasul mîncat de sfrenție, cu ochiul căscat, alburiu. Se face că nu-l vede. De-atunci, cînd cu muncitorii, Sîngerete a prins ură. Pînă atunci nici nu știau că trăiesc în Prislop. Sîngerete exploatează și munca salariată, și satul. Iar el luptă împotriva exploatării. Dintr-o dată, Sîngerete știe că trăiește Pătru, și Pătru a lui Nică știe că trăiește Sîngerete... Sîngerete se oprește. Are haine negre, cămașă albă, cravată verde. Își scoate pălăria. Îl salută rînjind. Ochiul căscat, cu pleoapa de jos căzută și roșie, îi lăcrimează.

— Ce zici, Petre, de alegeri ?

Bună ziua nu dă. Se bucură de alegeri.

— Ce să zic, Sîngerete ?

— Iese Bepedeul vost, mă ? O ieșim noi ?

— Care „noi" ?
— Ei, care ? ! Național-țărăniștii, mă !
— Aha !
— Țineți adunare populară ?
— Ținem !
— Cînd ?
— Mai amînat !
— O fi !

Sîngerete rîde. Pleacă spre biserică, urmat de cei patru feciori sifilitici. Adică Sîngerete ăsta, mic meseriaș, gîndește că lumea-i făcută o dată pentru totdeauna ? Că nimic nu se schimbă în ea și că el, Sîngerete, e de la Domnul hărăzit să-i exploateze pe prislopeni ? El împreună cu feciorii ? !

— Cu sindicatu ăla după alegeri ?

Iar s-a oprit Sîngerete. Își vîntură palmele mari, înnegrite de zgură. De data asta rîd cei patru feciori.

— Dă-l în mumă-sa, tată, și haida, că acu vine domn' primpretor.

Pătru bagă de seamă că și feciorii sînt îmbrăcați nemțește. Pițu iese din primărie cu un drapel roșu. Cu altul tricolor.

— Ajută-mă, Petre !

Așază drapelele în suporți.

— I-ai spus lu moș Aflat să bată doba prin cătune ? întreabă Pătru.

— Spus !

— Nu văd pe nimeni. Acu-i zece ceasuri.

Pițu se uită la munți. Se scarpină în cap.

— Mă Petre !

— Ce-i ?

— O să fie greu, mă !

Pătru îl privește mirat.

— De ce ?

— Munteanu-i încuiat cu nouă lacăte. E viclean. Ajunge greu la el cuvîntul partidului. Uită-te la Mărtin, care-i de-al nost : O făcut ce-o făcut cu Bimbi. Cu Jura. Are lemnăria pentru casă nouă. Văiuga. Și nu-i, mă, dușman. Da slugile ? Stau la ședințe, se uită la noi și tac. Îi învățarăm cum să-și scoată drepturile. Îi aduserăm pe găzdoni în fața sindicatului. La primărie. Îi silirăm să plătească, și-acu nu-i nima aici, da colo la biserică...

În fața bisericii, pe locul unde se ține nedeia, s-a strîns un grup de prislopeni îmbrăcați în haine de sărbătoare. Din Cruci coboară cocia lui Dionisie Goanță. Fostul brigadier poartă încă tunică de postav verde. Pălăria vînătorească — înfiptă pe urechi. Mînă caii. Cocia vine la trap mărunt. Jugurile hamurilor sînt bătute în cuie de alamă. Opritorile, care joacă pe crupele lucioase, sînt împodobite cu ciucuri de lînă colorată. Și căpețelele. Caii au copitele unse cu unsoare de cocie. La cataramele hamurilor sînt prinse crenguțe de brad. Peste șițuri sînt așezate pocrovițe de lînă, lucrate în albastru și roșu. Lîngă Goanță stă un bărbat frumos, îmbrăcat într-o scurtă de stofă bej, cu capul descoperit.

— Îl mai cunoști ? întreabă Pițu.

— Primpretorul. Vrea să arate la toată lumea că ține mîna deasupra lui Goanță.

Momîrlă iese în pas alergător din postul de jandarmi. Face semn cu mîna. Goanță trage de frîie. Sida și Dida, așezate pe șițul dinapoi, încep să turuie. Sofica Guga vine după cocie, la pas. Se leagănă-n șa. Trage calul spre primărie. Poartă poale albe, cotrîncă neagră cu rîuri, cojoc tivit cu blană de vulpe. Are ochii încercănați. Fața — dată cu rumenele.

— Auzi, Petre ? spune ea. O fost asară al meu la fiert răchia. Îți zice s-o gătești pe a ta de nuntă. La vară vrea să ți-o nuntească.

— Mă muiere ! sare Pițu.

— Las-o !

— Cea' Ion zice să te cam găți de morțărie. O pînă-n alegeri. O după.

— Altceva ți-a mai spus ?

Femeia se uită lung.

— Ba !

— Atunci, du-te !

— Le dai răspuns ?

— Le-oi da !

Sofica lu Niculae Guga o ia la trap spre biserică.

— Să trăiți, dom' primpretor ! măcăie Momîrlă.

Se apropie de cocie. Spune ceva la urechea primpretorului, care sare sprinten și intră în post, biciuindu-și cizmele roșii cu cravașa. Din șireghea cociei se ridică

Bîzdroc. Goanță se-ntoarce scurt. Îl plesnește cu biciul. Bîzdroc se lasă în șireghe. Urlă :

— Să nu dai, că te spun lu domn'șef ! Și ce-ai făcut asară...

Eva îi astupă gura cu palma. Bîzdroc o mușcă. Fata chirăie.

— Tu și cu Sîda în pod. Eu n-am văzut ? Cu ăla chioru !

Goanță se ridică în picioare. Bîzdroc își trage capul după spătarul șițului, acoperit cu o pocroviță albastră. În curtea postului, jandarmii aleargă cu armele în cumpănire. Scot caii din grajd. Amăriuții iese încins, cu carabina în bandulieră. Răcnește un ordin. Zdup latră gros. În primărie țîrîie telefonul. Domn'Paraschiv strigă din birou :

— Domnule primar, vă caută tovarășul secretar de plasă.

Amăriuții își încalecă iapa roșcovană, ținută de un jandarm. Iese la trap bătut pe poarta postului. Îl vede pe Pătru. Dă pinteni. Vine la galop scurt pînă sub scări. E nedormit. Neras. Ochiul ceacîr i se zbate. Pare îmbătrînit și rău.

— Azi-noapte făcură bal la Goanță... crucioiul și... Nu mă putui apropia, camarade. Am copii. Nevastă. Rămîn pe drumuri...

Vorbește stăpînit. Scrîșnit.

— Ne lași singuri ?

— Ordin !

— Ce-i ?

— Atacară camionul cu muncitori, mai jos de Globu-rău. Cască ochii, Petre, că se-mpute azi mai rău ca oricînd... Mă stîrpitură ! răcnește jandarmul.

Dă pinteni. Ridică iapa pe două picioare în fața geamului. Domn'Paraschiv se trage înapoi, speriat. Amăriuții pleacă la galop, urmat de patru jandarmi călări.

— Vin', Petre, să vorbești cu tovarășul secretar, strigă Pițu.

Pătru aruncă o privire uliței pe care coboară neamurile lui moș Argintaru. I se îngreunează inima. Unde sînt tovarășii ? Brîncuță. Ianoșel. Unde-s ăi din cătune ? Cum adică au atacat camionul ? În biroul primăriei

e curat. Moș Aflat stă pe laviță, cu toba alături și pălăria flocăită pe genunchi. Are părul alb, tuns scurt.

— Tălianu vine cu *baineta,* da onveț-u-i lotru... Mă prinseră ăia a lu Guga, Petre ! M-or îmbetat. M-or ținut încuniat în ștal.

— Și n-ai bătut doba, moșule ?

— Un' s-o bat, Petre ?... În ștal ? Cin' s-o audă în ștal ? Că tălianu...

— Auzi, Pițule ?

— Ce facem ?

— Dă-mi telefonul. Alo, plasa ! Tovarășe secretar !

— Orice-ar fi, să n-amînați adunarea populară, aude Pătru glasul gîfîit al secretarului. Rămîne totul așa cum a fost planificat. Mă grăbesc. Fiți precauți.

La capătul firului se-nchide telefonul.

— Excelența-sa domnul primpretor, bîiguie domn' Paraschiv.

Primpretorul rîde bărbătește în ușa primăriei. Pătru vede pe fereastră un om voinic cu barbă roșie, cu traista aninată de boată, coborînd agale din Cruci. Împreună cu el — alți cîțiva bărbați, și-n spatele lor — o muiere călare. Voica. Nu coboară nimeni din cătune. Parcă l-a golit cineva pe dinăuntru. Trage cu urechea, să audă freamătul atît de bine cunoscut al mulțimii adunate în piață. Aude glasul tăios al primpretorului :

— Care din voi e primarul ?

— Da dumneata cine ești ?

— Excelența-sa domnul primpretor, domnule primar ! Fost și viitor ministru, cloncăne șoptit domn'Paraschiv.

Schimbă fețe-fețe. Tonul tăios al primpretorului îl face să urineze de emoție și frică. Opincarul de Pițu e inconștient. S-a zis cu primarul ăsta cîștigat la belciuge ! Își trece mîna prin părul unsuros de la tîmple, cu gestul sigur și elegant al primpretorului.

— Tu ești primarul ?

— Eu !

— Cine te-a ales ?

Pițu se-ntoarce spre Pătru.

— Auzi, mă Petre ? Cît ziceai tu că-i de scump locul ăla de notarăș de la Prislop ?

— Știu și eu... La voia lu domn' primpretor.

— Ce ziceți, domn' primpretor? Pe mine mă făcură primar pe d-aficea. Pe un milion, îl faceți notarăș?

Arată spre Pătru, cu degetul gros, cu unghia lată și neagră.

— E secretarul celulii de partid.

Domn'Paraschiv se subțiază într-un colț. Se lipește de casa de fier. Dacă-l surprinde primpretorul martor la obrăznicia mojicilor, îi distruge cariera. Primpretorul rîde. Se așază pe colțul biroului. Își leagănă piciorul încălțat cu cizmă roșie de *cow-boy*.

— Notează, amice Paraschiv. Notează. Și zi așa, primarule?... Un milion dai, mă? Cam puțin!... Se pleacă spre Pițu. Ai vreo formă de la plasă? De la județ?

— Ce formă?

— Cu numirea ta ca primar în Prislop.

Pătru se uită la Pițu. E bărbierit. Cu cămașa peticită la mîneci. Curată floare. C-un laibăr vechi. I se vede urzeala. Cu opincile lui cît luntrile, strînse în curele peste obielele roșii, călcate proaspăt. Îi atîrnă moțul castaniu pe frunte. Rănile din cap i s-au vindecat. Moțul îl întinerește. Unde-i Uța, să-l vadă primar?

— Îi poruncă de la măria-sa imperială să-i scoatem pră tălieni din Fiume, șoptește moș Aflat. Așa că m-or prins, Petre! Mi-or luat doba. S-o dus unu s-o bată.

— Nu cumva ai luat dumneata doba, dom' primpretor? rîde Pițu. N-am lipsă de forme. Mai bine te-ai gîndi 'mneata cam ce forme ți-ar lipsi, nu să rămîi primpretor, numa să scapi de judecata noastră. Auzi?

— Eu propun să țineți adunarea în liniște. Să nu stricați ordinea. Dacă puteți, arătați oamenilor ce adevăr slujiți. Arătăm și noi adevăru nost. Îi păcat, după patru ani de război, să ne spargem capetele unii la alții.

— Te temi, secretarule?

— Eu?

— De ce să ne temem?

— De judecata poporului, declamă ironic primpretorul... Ascultă ici, primarule. Grănicerimea nu suferă lepre ca voi în mijlocul ei. Vă dau un sfat prietenesc. Știu c-ați luptat pe front. Mi-i milă de voi să pieriți de mînia alor voștri.

— Pita lu Dumnezeu!

— Care ai noștri, domn' primpretor?

Primpretorul taie aerul cu cravașa. Se albește. Își mușcă buzele.

— N-am venit să mă-ntind la givan cu voi. Scurt. La adunarea voastră declari că renunțați la primărie. Pînă la alegeri să gireze postul Gheorghe Guga, ajutat de un comitet.

Sare elastic de pe colțul biroului. Se apropie de Pițu.

— Ascultă, băiatule! Mai ai două săptămîni să te trezești. După alegeri o să fie prea tîrziu. O să-ți putrezească oasele în închisoare. Fii atent, amice Paraschiv. Și tu, secretarule! Declarați astăzi că ați greșit. Nu vă cer să treceți la noi. Vă retrageți. După alegeri, oameni vă fac. Diseară aveți fiecare cîte-o jumătate de milion în buzunar.

Domn'Paraschiv e livid. O jumătate de milion prețuiește o declarație a păduchiosului de primar? Și asta o spune excelența-sa? Dintr-o dată, Pițu pare alt om. Înalt. Bine făcut. Om greu, care ține o jumătate de milion în vîrful limbii. Ce joc tare joacă excelența-sa! Îți taie răsufletul.

— Domnule primar, bîiguie cocoșatul. Excelență, vă rog, eu...

Pițu rîde mînzește. Într-un dinte.

— Ia deschide geamul, domn'Paraschive, spune Pătru. Deschide, că pute, n-auzi?

Primpretorul iese. Rîde înveselit. „Cum pute? Ce-i pute mîrlanului? se-ntreabă domn'Paraschiv, cînd tot biroul miroase plăcut, a țigări egiptiene și a lavandă?" Dinspre biserică izbucnește fanfara. Cîntă *Mulți ani trăiască.* Domn'Paraschiv își îndreaptă cocoașa. Se trage de poalele sacoului. Își potrivește cravata. Iese în pragul primăriei. E copleșit de emoție. Înlăcrimat. „Iată cum se scrie istoria, eminență, își spune el. Și iată-mă părtaș la istorie."

— Anton! Anton!

Blondă și planturoasă, telefonista-i face semne din fereastra oficiului.

— Iapa dracului! se aude comentariul moașei, care domină piața din geamul dispensarului.

— Unde-i Pătru a lu Nică? domn'Paraschiv, întreabă gros Dragotin barbă-roșie.

— Am auzit că dacă nu merem la ei, închide joagărul, spune un bărbat uscat, cu umerii căzuți.

— Moș Argintaru vrea să execute silit toate chitănțile. O bătut doba.

— O bătut doba, că dacă nu vine careva la adunarea grănicerimii, Goanță trage în proces pe ăi cu lemne din pădurea grănicerească.

— Și de ce zici tu, Dragotine, să nu merem noi cu partia grănicerească, numa să stăm aici cu ăștia? Spune!

Fanfara — de cîtă vreme nu s-a mai auzit fanfara grănicerilor din Prislop! — cîntă metalic *Trăiască regele*. Domn'Paraschiv înlemnește în poziția de drepți pe scările primăriei. Dragotin barbă-roșie își scoate căciula. Cel uscat, cu umerii căzuți, salută milităreste. În fața bisericii, alămurile strălucesc. Primpretorul, urcat pe un podium, începe să cînte imnul regal, urmat de glasurile puternice, bărbătești, ale bogătașilor satului. Cîntă și domn'Paraschiv, transportat de entuziasm.

— Ce facem, Petre?

— Merem înainte, Pițule.

— Cu cine?

— Cu cîți or să vină.

Pițu își ferește privirea. Cînd bate toba mare, geamurile primăriei zăngăne.

— Dacă nu-i Prislopu, parcă-mi lipsesc mîinile. Picioarele, mormăie Pițu.

...Cucuietu se ridică deasupra satului în lespezi verticale de bazalt și granit. Sus, spre vîrf, e tăiat de o lizieră mărăcinoasă, care adăpostește cîțiva pruni, cocîrjați de vînturile culmilor. Un drum de căruțe trece pe lîngă gropile din care prislopenii scot granitul pentru temelia caselor. Drumul coboară cu un capăt în valea Ramnei, iar pe celălalt și-l arcuiește printre pruni, lăsîndu-l spre Cozia.

— Ar trebui să fii acolo, domnule Stîngu.

— La ce, domn'colonel Vărzaru?

— Satul te știe de frică, domnule! Dumneata înțelegi că nu putem pierde grănicerimea? Grănicerimea înseamnă asigurarea spatelui, domnule. Mînă liberă pentru acționat la Ferdinand, la Caransebeș, Lugoj și Ti-

mișoara. Pierdem pusta zi de zi. Îi aruncă pe prefecți ca pe obiele. Dictează, domnule ! Fac procese. Arestează ofițerimea. Deblochează. Dictează, domnule, și-n cazarmă cu E.C.P.-ul lor. Am luat contraofensiva. Dumneata ești un stindard. Ar trebui să fii acolo.

Colonelul Vărzaru e slab. Nervos. Gușile îi atrnă flasc. Își trage fălcile în piept. Scrîșnește puternic din măsele. Victor i-a spus că ordinul de arestare e iminent. Din divizie au fost deblocați doi colonei. Patru locotenent-colonei. E timpul să se ia contramăsuri. Stîngu Tauru, masiv, cu mustața răsucită bărbătește, zîmbește. A urcat la Bandialu cincizeci de taleri, în loc de douăzeci și trei. Puterea lui e acolo. În inima muntelui. Nu jos, de unde se aud răcnetele țărăniștilor. Aici a mai stat el în junețe, după ce l-a pușcat pe Spurcaciu. Jandarmii îl căutau, lumea ieșea de la biserică, și el pușcărea de aici din buza Cucuietului. Pușcărea și chiuia. O sută de oi l-a costat judecata. Ce-i dacă iau pusta ? Aurul și puterea lui cine le poate lua ? Cine poate lua puterea Tăureștilor din inima muntelui ? Puterea turmelor ?... A livezilor... Lu Vărzaru dacă-i ia gradele, ce mai rămîne de el ? Fălcile ? Și nici alea. Da inima muntelui ?

Țiganu paște într-o surpătură. Vărzaru a venit călare pe un cal de munte cu șa de lemn. L-o fi bătut la buci, că umblă crăcănat de colo-colo.

— Atunci, rămîne stabilit pentru alegeri, domnule Stîngu. Amplasezi aruncătorul aici, pe contrapantă, și bați podul ăla mai jos de școală... Își mușcă buzele. A ajuns să se ocupe de amplasarea unui aruncător. El, de care tremura o divizie... Oftează. Spune privind în gol :

— Grănicerimea, domnule, asta înseamnă asigurarea spatelui. Asta nu se poate pierde, o dată cu capul...

...Soarele de octombrie trece blînd peste satul înveșmîntat în aramă. În fața primăriei stau cîteva zeci de oameni. Slugile pe care le-a chemat Pițu să se înscrie într-o condică. Cîțiva de pe văi, coborîți cu treburi.

— Întîi m-am mirat că nu bate doba moș Aflat, spune Dragotin. Al doilea, m-am mirat cînd am auzit ce strigări se fac. Îi zic lu vecinu : „Cum să ne dea

în judecată, dacă avem chinezu nost? Nu se poate. Nu se poate să nu fie moș Aflat dobaș... Nu se poate să facă strigare ca asta: «Tot natu să se prezante la adunarea grănicerească. Cel ce vine i se iartă c-a luat cucuruzu locuitorului Ilie Jura. I se iartă că a intrat în pămîntele grănicerești. Dacă se scrie pe listă, i se iartă datoriile. Frați romîni sîntem și se cade să merem uniți împotriva vînzătorilor. Sîntem grăniceri. Îi musai să trăim alături de maiestate.»"

— Nu-l cunoști pe dobașu ăla?

— Nu-l cunosc, Petre.

— Istina că s-au strîns chitănțile cu carele de lemne? Că le-ai dat la percepție pentru execuție silită?

— Nu-i istina, spune Pițu.

— Ce ziceți, Petre? întreabă Dragotin încet. Mă primiți în partidu vost?

— Te primim.

— Aduc încă patru. Bag mîna în foc pentru ei. Acu ce facem, că nu ni-s nici o sută?!

Pătru își dă seama că dacă pînă acum au avut ei inițiativa, astăzi maniștii i-au încercuit ca la regulament. Au izolat muntele. Au tăiat șoseaua cu legionarii din munte. Chiar dacă Amăriuții îi despresoară pe tovarăși. Pînă sosesc. Dinspre Globurău urcă la biserică cocii după cocii. Toate pline numai cu bărbați. După ce coboară, cocișii le trag butuc lîngă butuc. Nu scot zăbalele. Nu hrănesc caii. La fiecare cocie rămîne cîte-un om. Îl chinuie un dor cumplit după muntenii care umpleau piața. Îl doare liniștea posomorîtă a celor care sînt în fața primăriei. Pițu vine lîngă el. Spune:

— Altă dată să ne asigurăm adunările prin oamenii noștri.

— Îi musai să batem muntele.

— Îl batem, Brîncuță.

— Ia să-mi spui, chinezule, de ce să mă scriu la primărie, dacă vreau eu să lucru la metări?

— Așa-i!

— De ce să ne scrim, Pițule, tu-ți legea ta de chinez!

— Ca să vă pună bir pe cîștig, strigă Șchiopu, sluga lui moș Argintaru.

Lumina intră printre oameni. Îi desparte. Le adînceşte trăsăturile. Data trecută, cînd cu cucuruzu, erau atîţia, că lumina nu putea să-i despartă. Cădea albă peste ei toţi.

— Cît era chinez Stîngu Tauru, nici nu ştiam de primărie.

— Acu se vîră-n sufletul nostru, cioclendăru dracului !

— Pe ăştia nu i-am văzut, spune Dragotin. Or fi plătiţi de ăia.

— Tu auzi, Petre, ce spun ?

— Aud, Voico.

— La ce te gîndeşti ?

— La multe.

— Vin' pînă sub dud. Am o vorbă.

Se duc amîndoi pînă sub dudul cu frunze galbene, printre care curge lumina ca mierea. Voica s-a gătit. Poartă cîrpă neagră, legată sub coc. Scurtă caransebeşeană, tivită cu blăniţă albă de miel. Poalele îi cad frumos pe şolduri. Cotrînţa neagră, cu brădişori albi. Opreg negru. De ce s-o fi îmbrăcat în atîta negru ? Pe cine jeleşte ? Sau poate că-i stă bine, albă şi înaltă cum e ? Se uită la el firesc. Îi cercetează obrazul fără sfială. Îi simte mireazma uşoară de busuioc. Şi ceva dureros, o bucurie amară, îi îneacă inima.

— Ce vorbă, Voico ?

— Mi-a lăsat-o ăla cu capu mare, care zicea c-o să-i simţi mîna.

— Legionaru ?

— Ăla.

— Ascult.

— Zicea să te laşi de politică. Să ieşi de la comunişti. Înţelege că te-or îmbătat cu apă rece. Dacă nu ieşi, o să te nimicească cu încetul. Să simţi cum te strînge moartea în gheare. Să vrei să ieşi la lumină şi să nu poţi. Că mînia lor e dumnezeiască. Mai spunea de nişte arhangheli. De daci. De *Mioriţa*. Că dacă nu te lapezi, te bate mînia lu Decebal cu foc şi trăsnet.

— De ce nu mi-ai spus în noaptea cînd a ars tata ?

— Erai de pămînt.

— Şi-acu ?

— Să te gîndești. Puterea voastră-i în cătune. În sălașe. Mîine-poimîine, dă neaua. Cu cine rămîneți? Scăpași de plumb în bătaie. Aici mă tem că n-ai să scapi. Nici de plumb. Nici de sîmcea. Nici de săcure.

— Îți pasă?

Voica îi mîngîie cu privirea obrazul aspru. Își vîră cosița sub cîrpă. I se umezesc buzele.

— Îmi pasă.

— Da dacă mi-aș călca legămintele față de oameni? Dacă m-aș întoarce cu spatele la credințele mele?

— Taci.

— Dacă m-aș lăpăda de mine, nu ți-ar păsa?

Voichii i se albesc buzele.

— Cum m-am lăpădat eu?

— Așa.

— Scîrbă mi-ar fi, Petre, de tine.

Se duce între oameni. Pătru rămîne sub dud, prin care se cerne lumina de miere a lui octombrie...

— Facem liste cu ăi de lucră la pădure, să știm cîți zileri avem. Cîți sezonieri. Care-i sindicalist și care nu, strigă Pițu din capul scărilor. Altfel, cum vrei să meargă economatu? Cooperativa... Mă Șchiopule, i-ai cam tras cu dețu de dimineață. Nu vezi că nici tu nu știi ce vrei?

— Ba știe foarte bine. Cum știu și eu, tovarășe secretar, spune Ianoșel Sabin. Uite-l lîngă Șchiopu pe tovarășu Ianoșel Ion. Frati-miu... Gligor n-a putut veni. Dă o lupoaică la stînă. Baciu nu poate singur, cu pruncii.

Intră între oameni, cu boata sub braț. Pătru intră și el între prislopeni. Secretarul de plasă a zis să aștepte. Vine cu candidatul Blocului. Învățătorul Ion Catalina. Acum nu se mai poate face altceva decît să-i țină aici pe oamenii care s-au adunat de bunăvoie. N-are de unde scoate alții. Se liniștește. Așa era și pe front cînd te surprindea inamicul. Acționai în condițiile în care te surprindea. Nu asta-l face să aibă sufletul ușor. A trecut Voica prin el ca o apă lină. Primpretorul le-a făgăduit cîte o jumătate de milion. Legionarul cu capul mare îi făgăduie focurile iadului. Respiră adînc. Nici nu poate fi altfel viața. Dac-ar fi, n-ar merita s-o trăiești...

— Ia să-mi spui tu, Șchiopule, de ce-ți zice ție Șchiopu? întreabă el, cu glas puternic.

Îl învăluie miros plăcut de pănură încălzită la soare. De cojoc. De opincă. „Miros de oameni, după care tînjesc", își spune.

— De ce-i zice Șchiopu, mă a lu Nică?

— Că-i sănătos de amîndouă picioarele...

— Deștept ești, mă Petre!

— Dacă-i șchiop, cum vrei să-i zică?... Chioru?!

— Îi zice Șchiopu cum îi zice lu moș Aflat, moș Aflat. Cum îți zice ție Găgăilă. Dumitale — Burfan. Ție — Pupăzoane. Ție — Scovardă.

— Ce-ai cu numele meu, mă a lu Nică?

— N-am nimic, Pupăzoane. Da altu mai ai?

— N-am!

— Nici cînele n-are, mă, altu! Lupu îl cheamă. Și-atît. O Braica.

— Eu mi-s cîne?

— Așa te-o socotit Sîngerete. Așa v-o socotit stăpînii, mă. Pe cîne îl cheamă Lupu. Pe cal — Șargu. Pe slugă — Burfan. O Scovardă. În bătaie de joc. Sluga nu-i om, să aibă nume ca oamenii. Și-atunci, de ce strigi tu, Șchiopule, dacă te cheamă la primărie să te scrie? Că-ți ține chinezu socoata cît ai muncit pe d-aficea la moș Argintaru și că n-ai luat de trei ani țoale? Uite-te, mă, ce țoale ai, și vine iarna.

— Trage vîntu ca prin crîsnic, rîde cineva.

Un rîs amar. Chinuit.

— Parcă prin căputu tău nu trage?

— Lasă, Petre, slugile. Mie să-mi spui de ce să ne scrie pe noi, stînjenarii.

Prislopenii fac cerc. Pițu coboară de pe trepte. Ilie Brîncuță, Sergiu Bloch, Iancu Vichente se-mprăștie printre oameni. Mărtin Bălaci rîde tare. Stă lîngă Livia lui, gătită și-ncondeiată.

— Uite, Petre, c-a ieșit părintele cu prapurile să binecuvînteze adunarea găzdonilor, strigă el vesel.

Clopotele bisericii încep să cînte cu glasuri sonore de aramă. Dangătele tremură în aerul rarefiat de toamnă. Se izbesc în coastele însorite, care închid satul. Se-ntorc

aburite, se sting, ca iar să izbucnească, metalic, făcînd să vibreze văzduhul.

— Care va să zică, facem adunarea asta populară, să givănim cu candidatul Blocului Partidelor Democratice, care acu pică-n sat, că mi-o dat telefon că-i plecat de un ceas și mai bine din Cănicea. Să vedeți și voi care-i planu nost și să ziceți dacă-i bun o nu-i bun.

— Ce tot minți, chinezule ? Stă ăla la givan cu noi ?

— De aia vine. Să stea.

— Pe crucea ta că d-aia vine ?

— Pe crucea mea !

— Care cruce, Burfane ? Că-i comunist și n-are cruce, dă-l în mumă-sa.

— Pe cuvîntul meu de om că pentru năcăjiții de voi vine, spune Pătru.

Dintre slugile îmbrăcate în flenduri, strînse grămadă sub oficiul poștal, iese un om cărunt, crăcănat, neras, cu murdăria îmbibată adînc în porii mîinilor. Are cap lunguieț. Căciulă desfundată. O obială alb-cenușie. Alta roșie. Își strînge cu grijă și rușine căputul peticit peste burta umflată. Așa-l știu toți, de cînd l-au găsit chirăind pe treptele bisericii. Cu burta umflată. E Burfan, sluga lui Gheorghe Guga. Își scoate căciula. Se-ntoarce spre biserică. Își face trei cruci largi. Are niște degete boante. Rădăcinoase. Cu unghii late. Negre. Îngenunche greoi. Își bate fruntea de pămînt. Icnește dureros. Ridică spre oameni fața crispată. Cu ochi tulburi. Cu trăsăturile căzute trist. Cu buze groase. Vinete. Se bate cu pumnii-n piept. Căputul i se desface. Toată lumea vede că Burfan n-are cămașă. Pătru se gîndește că și el are numai una. Burfan spune cu glas frînt de viață :

— Mă Petre ! Să nu ne minți, mă. Că toată inima-i la vorbele tale și toată durerea. M-o bătut asară Gheorghe Guga cu leuca să nu viu, și dacă viu să vă sudui, că altfel mă omoară, și-s de patruzeci de ani, da nu pot să zic că-s om, Petre.

Cu o mișcare chinuită, își scoate căputul de pănură. Descoperă un trup numai mușchi, acoperit de păr cenușiu. Spinarea, coastele sînt vîrstate cu dungi negre, însîngerate pe alocuri.

— Să nu mă minți, Petre, că-s cu toată durerea la vorbele tale...

...Primpretorul iese din biserică înconjurat de bătrînii și fruntașii satului. Femeile — gătite, cu salbele strălucindu-le pe piept, cu cojoacele înflorate — așteaptă cuviincioase să treacă bărbații. Cînd îl văd, fac plecăciuni adînci. Pavel Lala vine lîngă el și-i spune la ureche :

— N-o venit, domn' primpretor.

— Băieții sînt gata ?

— Gata !

— Rămîne cum am vorbit !

— Să trăiți !

— Să-mi faci semn cînd începe să vorbească.

— Ridic clăbățul și strig : „Trăiască maiestatea-sa !"

— Bine.

Părintele Barbă Neagră, numai în reverendă, cu pletele haiducești pieptănate pe spate, cu barba răsfirată pe piept, urcă pe podiumul ridicat pe capre de lemn. Sînt de față neamurile lui Goanță, codreni coborîți din munții Cernei. Din Boldoveanu. Din Opresata. Oameni tăcuți. În uniforme de pădurari. Veri și cumnați. Nepoți, cărora muierile le dau carabinele ținute pînă atunci agățate la oblîncul șeilor de lemn. Muzicanții își iau instrumentele așezate în ordine pe marginea podiumului. Pavel Lala cu Vasile Ambrozie sînt înconjurați pe loc de niște flăcăi voinici, cu căputele și dolmanele sinilii aruncate pe umeri. Flăcăii rîd. Se-mping din umeri. Zăngăne pe dedesubt boatele scurte, ferecate cu bucșe de cocie.

— Primar te pune, Pavile, rîde unul înalt, cu dinți de aur.

— Mă ciungule ! strigă Pavel Lala. Ce cauți aici, n-auzi ?

— Du-te, mă, în mumă-ta la comuniștii tăi.

Florea Belcotă, ciungul, urcă spre primărie. Se oprește-n drum.

— Milă mi-e, Pavile, de tine, c-ai luptat pe front și-ai rămas tot nărod.

— Să taci, Floreo, spune Ruja.

Iese dintre femei, îmbujorată, și se așază între văru-su și ceata lui Pavel Lala.

— Du-te, Floreo, șoptește ea. Ăștia te omoară. Și pe el îl omoară. Du-te și-i spune că astăzi îl omoară.

Pavel Lala își saltă dolama albastră, cusută cu șuitașuri negre. Vine agale spre ei.

— Hai, Rujo. N-ai ce vorbi cu tîrîtura asta.

— Mi-e văr. Vorbesc cu cine vreau.

Pavel Lala zîmbește rău.

— Pînă la nuntă, fată.

Rujei îi dau lacrimile. Se-ntoarce între femei. Peste două săptămîni o mărită cu Pavel Lala.

— Domnule Ilie Jura, tună părintele, de pe podium. Dumneata nu stai la adunarea grănicerimii?

Ilie Jura, ras în cap, își face cruci smerite. Se cocîrjează. Trece la deal, cu capul mic, teșit, vîrît între umeri. Nasul îi atîrnă jalnic. E slab. Poartă cizme. Cojoc alb. Pare bolnav. Se uită cu frică la Pavel Lala, care-l amenință cu pumnul. Îl aude pe Pătru. Îi tremură genunchii. Se furișează în lungul gardului postului de jandarmi.

— Hei, directore! Încotro? întreabă primpretorul.

Directorul școlii — gras, neras, cu un pardesiu ponosit, cu ochii bulbucați de bazedovian — se bîlbîie. Transpiră sub pălăria neagră. Pleoștită.

— Domnule primpretor, scuzați, eu nu fac politică din principiu. Soția mea e cam bolnavă. Vă cer îngăduința să mă retrag.

Primpretorul nu-l mai bagă în seamă. Îl ia pe Gheorghe Guga de braț. Se apropie de podium. Cineva aduce în spinare cîteva drapele tricolore. Vasile Ambrozie ridică un portret al regelui, rezemat de gardul știrb de zid. Vine cu el lîngă primpretor. Momîrlă, urmat de un jandarm, trece grav, în pas de manevră, prin mijlocul drumului, cu carabina la umăr. Își zăngăne pintenii.

— Frați grăniceri, tună părintele, cu amîndouă mîinile ridicate deasupra capului.

Soarele, suit spre crucea cerului, îl bate din plin în obrazul rumen...

— Ăsta-i Ion Catalina, dascălu?

— El îi, Burfane.

— Care va să zică, nu ne-o mințit Pătru.

— Mă Pupăzoane, ia întreabă-l pe Șchiopu, mai zice ceva?

— Vă-mbeată ca pe nărozi, șoptește Ianoșel Ion, strecurat între slugi. Ce vrea, mă, dascălu? Să ajungă deputat. Găzdonii nu-l pun, c-o trecut la *bolșovici* pe front. Îl puneți voi. Și după ce se vede deputat, vă-ntoarce dosu, că-i comunist, mă...

— Tu nu ești?

— Eu? Să nu mînci tu, Pupăzoane, pita care mi-o dă mie în partid. *Bolșovic* vor să mă facă, mă. Rus. Acu mi-s slugă la Cristea Tauru, dorm cu marvele în ștal, da mînc un dărab de pită. Ăștia?

— Ce tot spui, frate Ioane? Hai, c-ascult și eu! Ești mai mare. Mai învățat.

Ianoșel Ion se uită dintr-o parte la Ianoșel Sabin. I se ridică buza de sus, groasă și-ntoarsă pe dos.

— Mă uit la adunarea gazdelor și zic că a noastră nu mai are mult de trăit.

— Așa gîndești tu, frate Ioane?

— Așa, Săbine.

— Ia să-mi spui mie, don' vățător Catalina, mie, lu Burfan, sluga lu Gheorghe Guga, dacă zici să votăm noi cu soarele, soarele ăsta, dacă-l votăm, răsări-o și pentru Burfan?

— Și pentru Pupăzoane?

— Da nouă, la ăștia de ne zice Pătru a lu Nică, proletari agricoli, soarele o să ne ardă ca pînă acu o...

— Și la o adică, ce-ați ales chiar soarele?

Pătru stă lipit de ușa primăriei, în spatele lui Ion Catalina. Alături de el se foiește secretarul de plasă. Tușește. Gîfîie. Își șterge sudoare de pe frunte și-i spune la ureche:

— Asta se cheamă c-a început să li se trezească conștiința. Lasă să-l frece pe tovarășul Catalina. Șapte ape să-l treacă. Auzi, tovarășe Pătru, să întrebe dacă soarele o să răsară și pentru el?... N-ați lucrat rău. N-ați lucrat rău.

— Da tovarășii muncitori vin? întreabă Pătru, și se uită îngrijorat la adunarea de lîngă biserică, unde prim-

pretorul, suit pe bină, spune ceva, și gazdele cu neamurile lor strigă ura cît îi țin bojocii.

— A intervenit căpitanul Ceaușu, c-un pluton de jandarmi. Ne-așteptam la așa ceva. De aseară, plutonul stă la Plugova.

— Dacă săr ăștia la noi?

— Cam puțină lume la adunarea populară.

Pătru îi povestește întîmplarea cu moș Aflat. Secretarul de plasă se gîndește la Ardey. Acum, înainte de alegeri, s-a-nmuiat de tot. El era responsabil cu satele de munte. Ar fi trebuit să vină în Prislop cu cîteva zile înainte. Iar a plecat la București.

Soarele e trecut de amiază. Pe zidul primăriei, între drapele, sînt prinse două portrete, înrămate în șipci vopsite roșu. Al doctorului Petru Groza și al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Pițu le-a tivit cu crengi de molid. Brîncuță a bătut deasupra ușii o brăciră tricoloră. Tot Pițu a tivit ușa primăriei cu ramuri de brad, care miros a rășină. A munte. Pătru se bucură de aerul sărbătoresc al primăriei. În geamuri sînt puse panglici de hîrtie tricolore și roșii. Livia a adus două ghivece cu mușcate. Acum stă lîngă Voica. Se uită la el. Rîde și-i trage cu ochiul. Gheorghe Belcotă își ține clăbățul în mînă. Din cînd în cînd, își șterge cu el ceafa asudată. Stă lîngă Ion Catalina. Se pregătește să vorbească. De cum a urcat treptele primăriei, cei cu pămînte, cu cîte-un petic de livadă, cu oi, s-au liniștit. Cineva dintre cei așezați în față îi spune vecinului:

— Cea' Belcotă își tocmește glasul. Dacă-i el aicea, merem cu soarele.

Pătru nu-și poate stăpîni un zîmbet. Greu trage Gheorghe Belcotă în cumpăna prislopenilor...

— Am ales soarele, prieteni și tovarăși, pentru că soarele înseamnă nădejdea. El încălzește pe toți deopotrivă...

— Pe mine o m-o fript, o m-o înghețat, strigă Burfan, și Pătru îi vede fața chinuită îndreptată spre el.

— Cînd are să răsară soarele nostru, o să te mîngîie.

— Vorbe! țipă cineva.

— Fapte. Împroprietărirea vorbă? Lupta împotriva foametei vorbă? Democratizarea aparatului de stat

vorbă ? Interzicerea bătăii în armată vorbă ? Pedepsirea criminalilor de război vorbă ?

Pătru se lasă cuprins de o ameţeală uşoară. Pentru tot ce-a fost aici, tovarăşul Catalina găseşte un singur cuvînt : Împroprietărire. Sau altul : Foamete. Sau altul : Democratizare... Cuvintele astea au avut tot atîtea rădăcini cîte au avut şi-n Prislop, în toate satele ţării... Ameţeala seamănă cu beţia aceea dulce, cînd te ridici la cel din urmă salt, cu baioneta întinsă. Cînd vezi inamicul ţîşnind din gropi cu mîinile în sus.

— Şi noi ?

— Voi ? Cine v-a apărat vreodată interesele ? Acum nu vi le apără ? Primăria... Sindicatul... Celula de partid. Cine v-ajută cînd începe campania agricolă ?

— Direpţ spune don'văţător, mă oameni.

— Mie nu mi-o tomnit maistorii coasa ?

— Ţie nu ţi-o tomnit sapele şi plugu ? De ce taci, mă Androane ?

— Şi cociile, spune tare Lungulescu.

— Ce-i drept, nu-i cu păcat !

— Trăiască Iuliu Maniu ! Trăiască regele !

Fanfara cîntă marşul grănicerilor. Din marginea satului, de sub coasta muntelui, izbucnesc bubuituri repetate.

— Maniştii ? întreabă secretarul de plasă.

Pătru ridică din umeri. Priveşte îngrijorat la Pavel Lala, care, c-un drapel tricolor în mîini, porneşte spre primărie, urmat de alţi purtători de drapele. Vasile Ambrozie duce ridicat deasupra capului un portret mare al regelui, într-o ramă aurită. Rama străluceşte. Pe sticla tabloului joacă fulgere scurte de lumină. Primpretorul se dă jos de pe bină. Codrenii lui Goanţă îl iau între carabine.

— Dacă ştiam din vreme, spune Alexandru Jucu, îi tăiem eu rîtul primpretorului. Tot sindicatul forestierilor îl aduceam aici cu camioanele.

Pătru îl fură cu coada ochiului. Secretarul de plasă a slăbit. Are cearcăne adînci. Negre. I s-a săpat pe faţă o oboseală care-l îmbătrîneşte. Au venit el, cu Ion Catalina, singuri, călare, peste munte. Prin codru. În cîte sate au fost pînă acum ? În toate satele plăşii.

Vin, vorbesc oamenilor, îi pîndesc legionarii și se duc iarăși. Bat mereu inima grănicerimii. Dorm ca vai de ei. Mănîncă pe unde apucă. Măcar secretarul ăsta trăiește, de un an, din pita purtată în pozonar. Îi bat ploile. Îi îngheață viscolele. De sub deal vine prin aerul limpede miros iute de dinamită. De explozie și lemn ars. „Parc-ar fi pe front", gîndește Pătru. Au tras cîteva cartușe de dinamită, să-i sperie. După ce s-au stins detunăturile, oamenii au strîns rîndurile. Mărtin cu Livia se apropie sub trepte. Voica stă lîngă cal. Pavel Lala trece podul. De ce ia tricolorul martor la lăcomia lui? Ce-o vrea Pavel Lala? Să-și țină moara? Livezile? Fînațele? Nici pînă azi n-a predat uiumu, după lege. De ce strigă Vasile Ambrozie, fost sergent sanitar:

— L-or suduit pe majestate, Pavilee!

Și de ce strigă Pavel Lala:

— Ia laba. Nu atinge drapelul, *bolșovicule*! Drapelu, grăniceri!

Vasile Ambrozie trăsnește în cap pe cineva cu portretul regelui.

— Cîinele de primpretor provoacă, spune secretarul.

— Mă oameni, strigă Ion Catalina. Lăsați-i să treacă. Strîngeți-vă-ți aici, lîngă trepte.

— După ce-l batjocoriră pe majestate?

Dintr-o dată se ivesc boatele ferecate. Se aud țipete. Coloana primpretorului se frînge-n două. Fanfara cîntă din răsputeri. Muierile fug spre biserică. Bărbații dau năvală spre primărie. Pătru vede dolame. Fețe crîncene. Paturile de armă cu care lucră codrenii lui Goanță. Ion Catalina se-ntoarce spre secretar. E vînăt. Îi tremură fălcile de mînie.

— Ce facem, tovarășe Jucu?

O piatră șuieră veninos. Izbește portretul lui Petru Groza. Pițu suie treptele. Scoate steagurile din suporți. Altă piatră sparge un geam.

— Florile mele! țipă Livia.

Pătru se-ntinde după portretul lui Gheorghiu-Dej.

— Împrăștiați-vă, prieteni și tovarăși! strigă secretarul de plasă. Nu vrem să curgă sînge. Împrăștiați-vă și luați aminte cine nu vrea să răsară soarele pentru voi.

O piatră-l lovește-n gură. Îi rupe doi dinți. Îi face buzele ferfeniță. Cineva trage un foc de armă. Glonțul se-nfige în zid. Pătru vede o trîmbă de flăcăi dînd buzna pe ulița în care răspunde curtea primăriei.

— Pe cînele de Belcotă. Lui dați-i la mir.

— Lu Pătru, mă!

— Unde ești, primarule?

— Vin', mă, să-ți arăt sîmceaua. Vin', n-auzi?

Adunarea populară se sparge.

— Înconjoară primăria, tovarășe secretar, spune Pătru. Repede bocancul în fața unuia, nu-l cunoaște, care vrea să lovească portretul cu o boată. Ilie Brîncuță, Ianoșel Sabin și Sergiu Bloch, livid, urcă lîngă ei. Pătru o vede pe Voica cum încalecă bărbătește. Pițu deschide ușa primăriei. Tovarășii intră pe coridor. Pavel Lala îl izbește cu prăjina steagului peste umăr. Pătru trece portretul lui Brîncuță. Se-ntoarce scurt. Smulge prăjina din mîna lui Pavel Lala.

— Omoară-l, Pavile!

— Dă-i, tu-i lumina lui de *bolșovic*!

Voica își trage calul sub fereastra postului de jandarmi. Vasile Ambrozie urcă treptele. Rotește o săcurice cu coada scurtă. Pătru sare-n coridor și trîntește ușa, pe care Pițu o încuie cu cheia și cu zăvorul.

— Să le dăm foc!

— Pune-le, mă, Pavile, foc!

— Să-i scoatem de urechi pe vieri.

— Ce ziceai, mă Petre, că vrei *bolșovism*?

Ușa răsună dogit.

— O lovesc cu patul armelor, spune Pătru.

Îl cuprinde o liniște nefirească. Dacă era poporul aici, se-ntîmpla ca la împroprietărire. N-a fost, și uite că ei fără popor stau încercuiți în primărie și că primăria nu-nseamnă nimic fără ăia din cătune. După cum nimic înseamnă și împroprietărirea. Reformă. Ajutor. Democratizare. Pînă și știința revoluției, pe care-o învață cu Sergiu Bloch, nu poate nimic dacă nu-i poporu s-o ia în mîini și s-o facă. În coridor intră lumina din biroul primarului. Gheorghe Belcotă își șterge capul ras cu căciula. Ion Catalina își încarcă pistolul.

— Ăștia vor să ne linșeze, tovarășe secretar.

— Lasă pistolul. Lasă-l. Să vedem pînă unde împinge Ionașcu lucrurile.

Cineva izbește în ușă cu o săcure. Secretarul de plasă se-ntunecă. Îi curge sîngele pe bărbie. Scuipă mereu. Își pipăie falca. O tamponează cu batista.

— Cam departe, își răspunde singur. Ia spune, primarule! Pe unde ieșim de aici...

Vorbește greu. Se schimonosește de durere. Îi arde gura. Pițu tace. Loviturilor din ușă le răspund alte lovituri, în ușa din dos.

— Acolo m-or pălit pe mine și pe Gligor, șoptește Ianoșel Sabin.

Pătru nu-l vede pe Mărtin Bălaci. Simte un gust amar în gură. Nici Iancu Vichente nu-i.

— Tovarăși, spune limpede Alexandru Jucu, în vreme ce din amîndouă ușile încep să sară țăndări groase și geamurile se fac cioburi, pietrele lovind cu zgomot în biroul primarului. Tovarăși, care aveți arme?... Nici unul, în afară de tovarășul Dragalina? Eu am un pistol. Ține-l, tovarășe Pătru. Treci cu tovarășul Brîncuță, Ianoșel și Bloch la ușa din spate. Dumneata, tovarășe Dragalina, cu primarul și cu mine, aici. Scoateți mobila și puneți-o în ușă. Repede. Eu încerc să-i vorbesc lui Ionașcu. Îl podidește sîngele peste batistă. Vrea să intre în birou. Pătru-l apucă de umăr. Pițu bodogăne înciudat:

— De cîte ori ți-am zis, Petre, să ținem automatele la primărie dacă-i revoluție?

— Ce-i, tovarășe Pătru?

— Nu vă arătați, tovarășe secretar. Vă pușcă.

— Stăm aici ca viezurii?

— Vorbesc eu. Asta-i autocritica pentru adunarea care n-a fost adunare.

— Pe mine mă știe Ionașcu mai bine, Petre.

Îi împinge mîna. Intră în birou. De afară se aude pocnetul sec al unei arme. Glonțul trece prin ușă. Se-nfige în tavan. Alexandru Jucu șovăie o clipă. Atunci izbucnește chiotul lui Ianoșel Sabin:

— Uiuiuuuu! Bicu, măăă! Petreee! Tovarășilor!

Iese rînjind din odaia arhivei. Le face semne cu amîndouă mîinile. Rîde. Alt pocnet de armă, din piață. Alt glonț. De data asta, sfîrtecă ușa mai jos.

— Culcat, tovarăși ! strigă Pătru.

— Da veniți odată, spune Ianoșel Sabin, c-o dat drumu moș Aflat la bici.

— O bolînzit de frică, mormăie Pițu.

Intră în arhivă.

Se-ngrămădesc cu toții la geamul făcut zob. „Noroc de gratii ! se gîndește Pătru. Altfel, aici ne prohodeau." Secretarul de plasă rîde dureros în batistă. Moș Aflat stă în ușa grajdului. Un bic roșu cu pete albe, cu grumazul scurt și gros aleargă prin curte cu coada băț. Fugărește cîțiva feciori. Feciorii fug spre gardul poștei. Unul se-ntoarce. Pătru nu-l cunoaște. Îi place băiatul subțirel, strîns bine în praștchie. Feciorul își scoate dolama. I-o aruncă bicului în cap. Bicul o ia în coarne. Fornăie. Tremură carnea pe el. Bate din copite. Muge gros. O face ferfeniță. Flăcăii trec gardul în zbor. Celălalt bic — alb, cu copitele crăpate de bătrînețe, înrăit, cu un belciug gros în nările roz — bate cu fruntea-n poarta pe care o țin cîțiva codreni pe dinafară. Cineva strigă :

— Pușcați-l, ce mai stați ?

— Cum să puște bicu satului, nărodule ? răspunde un glas autoritar.

— Fugiți, mă, c-acu sparge poarta.

Taurul alb își înfige picioarele dinapoi în pămînt. Ridică coada. Se lasă cu coarnele în poartă, care plesnește-n așchii. Muge sălbatic. Moș Aflat se strecoară lîngă el. Ține în mînă un sac. Îl petrece fulgerător peste ochi. În aceeași clipă, îi prinde lanțul de belciug. Se uită la geamul arhivei. Fața zbîrcită, nerasă, arsă de vînturile muntelui i se destinde copilărește.

— Tălianu vine cu *bainenta,* da onvieț-u-i lotru, spune moș Aflat. Nie, Gligore ! Nie, n-auzi, mînce-te lupu... Că mi-or luat doba să mă facă de miru lumii...

Taurul roșu cu alb trece în galop prin curte. Zvîrle din copite. Se oprește brusc în fața lui moș Aflat. Muge. Întinde capul. Moș Aflat îl scarpină între coarne.

— Treci în ştal, Gligore. *Achtung ! Cher-tai ! Laufşrit,* marş ! Taurul se-ntoarce scurt. Face două salturi elegante. Bate cu copita-n pămînt. Îşi scutură coarnele. Intră în grajd. Moş Aflat îl trage pe bălan după el.

— Haide, tovarăşi, spune Alexandru Jucu. În Prislop, la adunarea populară, am fost înfrînţi. Altă dată să ştiţi că fără popor stăm în vînt, şi ruşinea de astăzi s-o ţineţi minte toată viaţa.

Uşa primăriei se crapă sub loviturile celor din piaţă. Piţu o deschide pe cea din curte. Ies cu toţii afară. Trec în livadă. Flăcăii din curtea poştei încep să strige. Ion Catalina trage un foc de pistol în aer. Flăcăii se-ndîrjesc. Aruncă după ei cu bulgări de pămînt. Piţu se-ntoarce în primărie.

— Repede, primarule, gîfîie Alexandru Jucu.

— Unde te duci, Piţule ? întreabă Pătru.

Flăcăii se apropie de gard.

— Ia conducerea tovarăşu Pătru... Caii, unde-s caii ?

Moş Aflat iese în uşa grajdului cu cei doi cai înşeuaţi.

— La poruncă, spune el şi iarăşi rîde copilăreşte.

Din piaţă se aud urlete. Cîteva împuşcături. Piţu se-ntoarce la trap cu pînza roşie a steagului. Flăcăii urlă. Pe urmă se arată capete de bărbaţi. Pătru îl ajută pe secretar să-ncalece. Ion Catalina sare uşor în şa. Pătru apucă calul secretarului de dîrlogi. Îl smuceşte spre lunca Bela Recii, în vreme ce uşa primăriei sare în ţăndări, şi pe coridor se aud strigătele sălbatice ale maniştilor.

9

— Care e părerea ta, Victore ? Iese Maniu, sau...

— E a cincisprezecea oară cînd îl întrebi, papa.

— Nu iese Maniu, spune sec Victor Ceauşu.

Colonelul Vărzaru tresare. Strînge mîinile înmănuşate pe volanul maşinii de comandament.

— De unde ştii, Victore ?

Maria Vărzaru îşi ridică gulerul blănii de astrahan. Se uită în oglinda retrovizoare. Victor Ceauşu se vede

în spate. Vag. Abia o pată albă. Maria Vărzaru privește absentă în noaptea biciuită de trîmbe grele de apă. Ceasornicul fosforescent de la tabloul de bord arată ora două. Trombele lichide izbesc parbrizul. Răpăie intermitent pe capota de pînză impermeabilă. Farurile puternice taie noaptea cu lame de lumină albă, zăbrelite oblic de ploaia sonoră amestecată cu frunzele mînate în lungul drumului de vijelie. Roțile spintecă apele Ramnei revărsate în adînciturile drumului. Mariei Vărzaru îi place cînd botul pătrat al mașinii militare se pleacă spre apele spumegînde, cînd aude lichidul dens fierbînd sub caroserie și cînd jeturile țîșnesc prin fața parbrizului, desenîndu-se cenușii la lumina strălucitoare a proiectorului fixat lîngă locul șoferului. În mașină miroase bizar a benzină arsă, a haine de piele, a militari și a frig umed. Frunzele de stejar de pe viziera colonelului strălucesc palid în lumina verzuie, spectrală, reflectată de tabloul de bord. A isprăvit Medicina cu *magna cum laude*. Unul dintre profesori, eminent chirug, i-a propus să rămînă la el în clinică. Să facă chirurgie craniană. Voia s-o trimită la specializare în străinătate. Poate la Paris. Papa se opune. Se opune și Victor. Au nevoie de ea. Peste drumul în pantă trece în copci elegante un lup. Se oprește în marginea pădurii. Are ochi de fosfor. E înalt, ud și cenușiu. Maria Vărzaru se cuibărește în blană. Chirurgia craniană la Paris.

— De ce nu iese, Victore?

Papa are glasul răgușit. A început să bea. În ultimul timp e nervos.

— Conjunctura!

— Dă-o-n mă-sa de conjunctură!

— Delegația guvernamentală a făcut vîlvă la Paris. A obținut neașteptat de multe. Occidentul așteaptă.

— Ce?

— Infirmarea, dinăuntru, a stării de lucruri prezentate de delegație.

— Dobitoci. Asta e!

Ei îi plac oamenii ăștia aspri. Cazoni. Cu miros de cizmă. De curele. De colonie, tutun și cazarmă. A crescut între ei.

— Au reușit să trezească masele.

— Masele, mîrîie colonelul.

— În fond, au puterea de pe acum.

— Atunci ?...

— Așa cum am stabilit.

Colonelul își trage fălcile în piept. Poartă manta de piele roșie. Apasă accelerația. Mașina începe să urce în serpentină sub averse.

— Ești sigur că a venit ordinul de la Interne ?

— Sigur !... „Domnul consilier Goldemberg Avram a lucrat rapid", își spune căpitanul. Iată că începe jocul. Să jucăm deci.

— De ce zîmbești, Victore ? îl întreabă Miky.

— Ți se pare.

— Auzi, Miky ? I-au trimis ordin să mă aresteze. Sînt inclus într-un lot nou de criminali de război.

La fiecare viraj, farurile taie noaptea lichidă în spirale frînte, prin care trec fulgerător vîrfuri de fagi plecate sub furtună, stînci fantastice pe care se zbuciumă arbuști ireali, goluri în care cad trombe de apă.

— Papa criminal de război ? Absurd ! Și regele ?... întreabă femeia. Regele vă lasă după ce s-a folosit de voi ?

— Regele !... rîde uscat Victor Ceaușu. Niciodată n-a fost mai puțin rege decît astăzi. Stop ! Aici mă dau jos.

Mașina urcă un picior de pantă. De sub un boschet de mesteceni sfîșiat de vijelie, iese un călăreț militar, cu gulerul mantalei ridicat. Are petrecută curelușa cascheței pe sub bărbie. I se văd șiroaiele de apă curgîndu-i pe obraz. Poartă carabina la spate, cu țeava în jos. Duce de dîrlogi un cal înșeuat cu o șa înaltă, cazonă. Colonelul frînează. Trece farurile pe față mică. Stinge proiectorul. Trage de frîna de mînă. Motorul, puternic, bate ritmic. Căpitanul Victor Ceaușu se pleacă peste bancheta din față.

— Intervenția anglo-americană e singura salvare.

— Pînă atunci ?...

— Riposta armată.

— Lasă asta. Ai aranjat depozitele așa cum mi le-ai trecut pe hartă ?

— Exact !

— Codul rămîne cel stabilit. Cînd te mai văd ?

— De cîte ori simți nevoia, papa.

— Fii cu ochii-n patru. Și mai ales ocrotește-o pe Miky.

— Nici o grijă !

— Pînă după alegeri ne mai întîlnim ?

— Nu.

— Perfect !

Colonelul se-ntoarce și-l îmbrățișează. Maria Vărzaru se uită la cei doi bărbați. I se pare că papa e sincer. Emoționat. Victor — dintr-o dată fals. Parcă rîde. Un rîs mut. Interior. Sarcastic și rău.

— De ce vă îmbrățișați ?

— Pentru că eu rămîn în munte, spune cu voce răgușită colonelul.

Victor Ceaușu o sărută ușor sub ureche. Viziera rece îi atinge pielea gîtului. Femeia se-nfioară neplăcut.

— Vin să te iau după nuntă.

Deschide portiera. Iese în vijelia care-i ridică poalele mantalei de piele. Își trece cureluța caschetei sub bărbie. Călărețul salută scurt. Dă pinteni. Apropie caii de mașină, în care intră un spulber rece de apă. Căpitanul Victor Ceaușu încalecă. Își vîră pulpanele sub genunchi. Se pleacă în șa. Salută cochet. Trece dincolo de lumina gălbuie a farurilor, în întunericul biciuit de ploaie, urmat de călăreț, căruia nu i se văd decît fălcile pătrate. Colonelul Vărzaru rămîne cu ochii pironiți în gol.

— Numai de-ar începe, numai de-ar începe ! mormăie el și pornește mașina.

— Domnule profesor, scopul venirii mele aici este precis, și în situația creată de comuniști, care de fapt au posturi-cheie în aparatul de stat, nu există decît două alternative : ori acționați așa cum v-am propus, sub comanda unică a colonelului Vărzaru, ori...

— Ori ?... întreabă livid Simu Belcotă.

— Ori sînteți silit să acționați pe cont propriu, lipsindu-vă de sprijinul meu.

— Ceea ce înseamnă ?...

— Trageți singur concluziile, domnule profesor.

Simu Belcotă își frînge mîinile. Lumina tremurătoare a focului aprins în mijlocul grotei îi joacă pe trăsăturile descompuse. Se uită disperat la chipul împietrit al căpitanului Ceaușu, care-și deschide mantaua de piele cu mișcări sigure.

— Nu stați rău aici și depinde de dumneata ca să stați bine.

Căpitanul de jandarmi cercetează stăruitor grota. Momîrlă tușește gros în spatele lui. Oamenii lui Belcotă dorm, sau se fac că dorm, culcați în jurul focului, cu armele la căpătîi. Grota e săpată de ape vechi într-un miez de calcar, de sub vîrful Știrbin. Rotundă, scundă, are o galerie care coboară în codrul de fag, și o a doua galerie, care urcă strîmtîndu-se spre vîrful muntelui. Ei stau de vorbă într-o firidă semicirculară, pe zidurile căreia se văd urme de fum și polițe săpate grosolan. Din cînd în cînd, se aude vaierul codrului, biciuit de vijelie. Prin galerii trece un spulber de vînt umed, și atunci flăcările focului se culcă speriate. Fumul se-mprăștie. Oamenii încep să tușească. Se zvîrcolesc pe așternutul gros de cetină.

— Mi-e cumplit de dor de o baie fierbinte, un frizer și un bulevard, șoptește stins Simu Belcotă. Plutonul de la Domașnea ne hărțuie permanent.

Victor Ceaușu tresare. Se uită la pereții alburii ai grotei, prin porii cărora trece o umezeală mucegăită, la așternuturile de cetină, la picioarele încălțate ale oamenilor, la ceaunul și vasele de tinichea și pămînt grămădite lîngă o prelată, la pușca-mitralieră, învelită cu grijă în husa ei. Simte trecîndu-i pe sub poala mantalei un curent rece. Stăruitor. Vede mîinile profesorului cu unghiile netăiate. Barba — crescută. Gulerul murdar al cămășii — răsfrînt peste cojocul țărănesc de oaie. Se gîndește la garsoniera lui cochetă, cu parchet, permanent caldă, la baia în faianță, la covoarele moi, la mobila modernă, simplă, bine și cald capitonată, la senzația de beatitudine pe care i-o dă lumina discretă a scalei radioului, căzută pe sînii și umerii de fildeș ai Mariei. Prin ochii cenușii îi trece o umbră de spaimă.

— Vă asigur că n-aș schimba grota asta pe garsoniera mea, spune el răgușit. Grota are avantajul libertății depline.

Simu Belcotă se adună în cojoc. Zîmbește flasc. Părul, blond, i-a crescut bogat și ondulat. Victor Ceaușu își revine. Își scoate portțigaretul din piele de căprioară. Îi oferă o țigară. Profesorul o ia lacom.

— Concluzia ?

Simu Belcotă îi caută ochii. Se pleacă spre el. Șoptește ușor, abia auzit :

— Sînt fericit că nu mai am nici o răspundere. Mă pun sub ordinele domnului colonel. Are experiența războiului.

Victor Ceaușu își aprinde țigarea cu bricheta. „Era de așteptat, își spune. Trebuia să fie așa."

— Iată care sînt dispozițiile de început, domnule profesor. Harta, Momîrlă !

— Am înțeles.

— Apropo ! Țin să-ți mulțumesc pentru felul exemplar cum ați executat interceptarea muncitorilor. Cred că nouăzeci la sută din reușita acțiunii din sat vi se datorează.

Subofițerul scoate harta din porthart. O întinde pe genunchii căpitanului.

— Ne aflăm deci sub vîrful Știrbin. Momîrlă, lanterna !

Fascicolul de lumină cade pe hașurile fine, pe liniile negre ale drumurilor, pe cele punctate ale potecilor, înconjurate cu un cerc tras cu creion albastru.

— Asta este zona în care va acționa detașamentul dumitale. De astăzi va purta numărul de ordine 4. Obiectiv principal politic va rămîne comuna Prislop, cu toate satele și cătunele. Secundar — centrul de plasă Teregova, unde veți acționa conform ordinelor colonelului. Obiectivul tactic numărul 1 este de azi încolo interceptarea comunicațiilor telefonice între plasa Orșova și Lugoj. Pentru asta, veți primi materialul necesar prin Momîrlă. Cablu telefonic, pile electrice, telefoane de campanie. Se va face o derivație fixă și una mobilă, după ordinele colonelului. Postul de ascultare va fi deservit 24 de ore din 24.

— Asta înseamnă că alegerile... bîiguie Simu Belcotă.

— Asta înseamnă că prevedem totul în cazul unui eşec în alegeri.

Profesorului îi cade ţigarea din mînă. Îşi ia capul în palmă. Cineva tuşeşte găunos.

— Păstrează-ţi calmul, profesore. Nu e timp de melodramă.

Simu Belcotă ridică spre căpitan ochi pustii.

— Poimîine e ziua alegerilor. Detaşamentul 4 ocupă poziţie de luptă cu două treimi din forţe, în zona şcolii din Prislop. La semnalul convenit, o rachetă cu trei stele albe coboară pe drumul Prislop-Globurău, dinamitează podul de peste Bela Reca şi atacă din plin pe oricine va încerca să se împotrivească. Uite, domnule profesor, care este operaţiunea în mare şi-n amănunt. Probabil că B.P.D.-ul va cîştiga în centrele industriale şi orăşeneşti, însă grănicerimea...

...Clădirea mare şi neagră a morii se-nalţă sub vijelie. Un dulău latră răguşit. Ramna vîjîie în scocul deschis. O femeie înaltă, cu un sac în cap, ridică un lămpaş.

— Asta-i naşa, colonielule ?

— Asta-i, Persido !

— Frumoasă ! Parc-ai fi făcut-o cu mine ! Hai, fato, în casă. Voi mai aveţi lucru, colonielule ?

— Mai avem !

— Să-l mîn şi pe al meu ?

— Lasă-l, mamă, pe tata. Facem singuri.

— Bine, Pavile ! Eu să vin ?

— Dacă-i de lipsă, te chiem !

— Ai adus arme, colonielule ?

— Hai, mamă, că i-o fi frig la naşa.

Maria Vărzaru priveşte din maşină faţa sculptată în lemn gălbui a femeii. Lumea e toată-n întuneric. Numai lămpaşul aruncă o pată de lumină fanată pe chipul mumifiat. Totul pare neverosimil. Ieri îl asistase pe profesor la o operaţie de duoden. Sala de operaţie mică, în faianţă albă, instrumentele nichelate, lumina orbitoare, mirosul de cloroform, şi acum — noaptea asta lichidă.

— Du-te, draga mea, spune colonelul. Persida m-a iubit cînd eram locotenent.

— Te-am iubit și cînd erai căpitan, da n-ai vrut să știi... Haida, fato, că ploaie.

Maria Vărzaru se dă jos din mașină. În locul ei se urcă Pavel Lala.

— Să trăiți, domn' colonel! Vă mulțam de cinste. Ăla-i anticar?

— Anticar, băiatule.

— Muniție aveți?

— Trei lăzi.

Pavel Lala rîde bărbătește.

— Atunci, să trageți mărșîna lîngă jireada de fîn. Acolo m-am gîndit eu să-i fac o remiză.

Farurile puternice mătură curtea mare a morii. Pietroaiele, ude, lucesc. Colonelul Vărzaru conduce mașina între două jirezi de fîn.

— La slugi le-am dat drumu, spune Pavel Lala, și deschide portiera. E bine să stingeți lumina.

Vărzaru coboară în ploaie. Afară miroase a pîclă. A munte ud. A toamnă. Își ridică gulerul mantalei. Trece în spatele mașinii, de care e atașat un tun anticar, învelit în husă. L-a avut plus încă de pe front. L-a ținut așa pînă astăzi. Băieții lucrează bine și credincios. Au făcut împreună ani întregi de război. Se cunosc.

— Poftiți, domn' colonel, în remiză.

Vărzaru se obișnuiește cu întunericul. Pavel Lala dă la o parte un fel de grilaj din lemn împletit cu fîn. Îi întinde mîna. Îl trage în întunericul jirezii. Înăuntru e cald. Miroase puternic a furaje.

— Asta-i remiza, rîde Pavel Lala. Stă ca la cazarmă. Eu îl ung. De cînd nu am mai pus mîna pe un anticar... De la Budapesta n-am mai pus.

— Am adus o mitralieră ZB, o pușcă-mitralieră și zece automate. Alea unde le depozitezi?

— În moară, să trăiți!

— Ai oameni pentru ele?

— Oameni? O companie, don' colonel!

Înăuntru jirezii, cuvintele-și pierd sonoritatea. Cad moi, fără rezonanță. Colonelul nu-și mai recunoaște glasul. Ies afară. Pavel Lala desprinde tunul anticar de

mașină. O face pe-ntuneric. Îndemînatic. Colonelul Vărzaru soarbe lacom aerul ud al muntelui. Își scoate cascheta. Aversele de ploaie îi biciuie fruntea.

— Acu, dac-ați adus tunul și luați comanda, stă grănicerimea ca un om împotriva comuniștilor, domn' colonel.

Ramna bubuie în scocul deschis. Vijelia piaptănă munții. Dacă Internele au emis ordinul de arestare, înseamnă că Palatul nu mai are decît o putere formală, își spune Vărzaru și rămîne nedumerit, cu fruntea în ploaie, fără să-l audă pe Pavel Lala.

— Noi nisăm stăpîni în sat, c-o venit domn' primpretor și i-am zgonit pe comuniști de la primărie, de nu mai mișcă unu, domn' colonel. Și să fiți bun să-mpingeți la roată, ca să trag anticaru în remiză...

— După ce-or pușcat oile, l-or fărîmat pe tata în pragul cășii. Or dat foc la casă. Am găsit cîteva oase. Le-am îngropat. Or tras cu pușca-mitralieră. Pe noi ne-or zvîrlit din primărie și l-or pus pe Gheorghe Guga... Am stat eu și m-am gîndit noptile. Multe-am greșit. Ne-am mulțumit cu joagărele. Cu sindicatu. Da munca de la om la om n-am prea dus-o. Poimîine-s alegerile, și noi nisăm în munte de două săptămîni. Merem din sălaș în sălaș. Din stînă în stînă. Din cătun în cătun. La unii găsim poarta deschisă. Alții ne-o încuie în nas. Alții ascultă, tac și se uită la noi cu niște ochi vechi de o mie de ani. Nu zic nici da, nici ba. Umblăm noi muntele, tovarăși, pe urma turmelor și-a lui Iovan Iorgovan și-a Mioriței și a cailor lu Sîntoader și-a moronilor și-a descîntecelor și-a lui Dumnezeu, umblăm care va să zică pe urmele bătute din veac în sufletele prislopenilor, nisăm trei — Dragotin ăsta cu barba roșie, pe care l-am scris în partid, că-i progresist și sărac, Pițu și cu mine — umblăm, și cîteodată stăm și ne cuprinde o amărăciune sleită, că venim în munte cu omenia și lumina, da muntele s-așază înaintea noastră cu sufletul lui închis din veac, și-atunci ne-am întoarce la vetrele noastre, ale pe care nu fierbe nici un șol de lapte, da ne-aducem aminte cum venea tovarășul Calelungă și Grigore Vîlcean cu muncitorii și ni-i rușine.

Acu arhanghelii ăia mi-or lipit o ţîdulă pe geam. Scrie în ea că dacă mărg la alegeri cu ortacii şi fac propagandă, mă ciuruie cu automatele şi mă spînzură în mijlocul satului. Primpretorul o vrut să ne cumpere cu bani. Cîte o jumătate de milion lui şi mie să ne tragem din partid. Iacă, acum am ajuns la voi, la stînjenarii de la Rusca ; vi-s comunişti mai vechi, vi-s repartizaţi la centrul nostru de votare, îi trecut cu mult de miezul nopţii, ni-s uzi, sleiţi, şi ne gîndim că o ne puşcă, o nu, noi de partid nu ne lăsăm, că inima noastră-i partidu, şi voi, tovarăşilor, să faceţi bine să coboriţi împreună, şi la votare să staţi cu ăi din cătune, ca să nu vă prăpadă găzdonii o legionarii.

...Pătru tace. Stă chincit lîngă foc, cu mîinile ude întinse deasupra flăcărilor. Peste colibă trec puhoaiele de apă, vînturile de munte şi gemetele adînci ale codrului. Se aud crengile fagilor ciocnindu-se ca nişte oase. Dinspre creastă coboară vuietul şuşuit al codrului de brad. Vijelia chiuie în golurile de deasupra. Stîncile de la Cleanţul Nălucilor se tînguie şi se vaicără cu glasuri plînse, de muieri care şi-au otrăvit drăguţii. Se aude vîntul răbufnind pe vale. Neliniştea fagilor bătrîni, care pipăie întunericul cu ramurile. Coliba e săpată în coasta muntelui. Acoperită cu trunchiuri cioplite pe jumătate, împreunate la vîrf. Focul ne-nvăluie. Fumul se ridică sub coama colibei. Se prelinge printre trunchiuri. Palele de vînt îl întorc peste feţele oamenilor. Pluteşte albastru, în vălătuci groşi. Stînjenarii stau pe cetină. Sînt bărboşi. Ascultă furtuna. Pătru îşi trece mîna peste obraz. E neras de două săptămîni. Vede cum se prelinge apa printre blănile cioplite ale colibei. Focul îi dogoreşte obrajii. Dolama, sfetărul, cămaşa sînt lic de apă.

— Mă Turcoane, pune tuciul la foc. Vreau să mă rad în cap, spune Ion Ogîrlaci. Ăsta tînăr de lîngă mine e Lazăr Cernescu de la Rusca, locţiitor de secretar. O urcat ieri noapte să ne spună că ruscanii-s cu partidu şi c-o fost primpretorul la noi cu mărşîna.

Rîde singur. Îşi vîntură labele mari, negre, cu degetele ca rădăcinile. I se văd dinţii deşi, mici şi strălucitori.

— Da ruscanii-s cam nărozi. Nu cunosc la obrazu subțire. Zicea Lazăr că l-or ascultat pe primpretor ca niște miei. Și cînd o suduit partidu l-or ascultat. Omul s-o-nfoiat. Și cînd îi era lui mai bine, l-or luat cu mere putrede. I-or întors mărșîna cu roțile în sus. Muierile zice că l-or bătut cu furcile și cu fusele, da mie nu-mi vine să cred, că-i bărbat fain primpretoru, și ruscanele să prăpăd după bărbații faini. Hai, mă Turcoane, cu apa aia! Tu, tovarășe secretar, dă jos dolama. Și voi ăilalți. Rămîneți în pele. Să vi se zvînte hainele... Caută într-o dăsagă. Scoate un brici. Un pămătuf. Un săpun de ras.

— Pe toți să mi-i bărberești, Turcoane. Să merem la alegeri cu obrazele curate. Că de-aia nisăm comuniști. Și voi, prislopeni, n-aveți grijă de cătune. Am mai umblat și noi printre oameni.

— De un an umblăm, spune Lazăr Cernescu, de lîngă foc.

Ridică spre Pițu obrazul tînăr, rumen, tăiat în linii severe. Dragotin barbă-roșie cu Pițu se dezbracă.

— Vă cunoaștem, vă cunoaștem, mormăie Dragotin. Își îndeasă trupul gol, acoperit cu blană roșie, lîngă vatră.

— Aveam un copil, spune un glas uscat din umbra colibei.

— Niculae, moșule?

— El!

— Fain fecior!

— A lu Șchiopu avea trei. Și cincizeci de lanțe. Pruni. Fîneață. Pămînt pe luncă. Scria la foaie că războiul sfînt îi făcut să ne-apărăm pămîntele. Pe al meu l-o luat și n-aveam nici un sfîrtai de sfîrtai de lanț. Pe a lu Șchiopu, ba. Mă duc la căpitanu de la cerc. Îi zic: „Să trăiți, don' căpitan!" „Să trăiești, moșule! Ce veste-poveste? Te scrii voluntar?" „Să mă iertați, domn' căpitan, da nu mă scriu. Vreau să vă-ntreb ce omenie îi asta să se ducă Niculae la război, să apere ce n-are, și ăi de au ce apăra să nu se ducă, numa să-i mîne pe alții să le apere moșia?"

— Și?... întreabă alt glas din întuneric.

— Și ?... Ce și mai poate fi după asta ? răspunde trist glasul bătrînului.

Peste colibă buie vînturile muntelui. Pătru-și aduce aminte de noaptea cînd au intrat ei în partid. Cînd stăteau cu secretarul la foc. Își sloboziseră gîndurile, și aproape i-a fost frică atunci cît de departe pot merge gîndurile. Și cum de atunci faptele se țin pe urma gîndurilor, le ajung și iar o iau gîndurile înainte, amețitor de înalt, iar ei împing mereu viața pe urmele noi, lăsate de visele acelea înalte.

— Mai poate fi un „și", moșule, șoptește el cu ochii pironiți în flacără. „Și"-ul ăla după care începem să scriem noi.

Furtuna plînge la Cleanțul Nălucilor. Codrul de fag geme. Se aude șușuitul brazilor. Oamenii ascultă tăcuți glasul vremii care trece peste munte.

10

Mama stă chincită lîngă vatră. Rupe cu mîini tremurătoare un mănunchi de crengi. Mădălina își trage căpătîiul sub piept. Stă într-o rînă în așternut, cu pocrovița învelind-o pînă la jumătate, cu ciupagul desfăcut la piept. I se vede sînul, gîtul rotund, umărul împlinit. Își ține obrazul în pumni. Părul ca mierea îi curge pe spate. Așa învelită, nu se vede că-i greoane.

— Ți-am călcat chimeșa, Petre. Era plină de păduchi. Prost te-au ținut păcurărițele alea prin munte !

— Taci, Mădălină, că s-aude dincolo.

— Glumesc, mamă... Uite, mă, ți-am cîrpit și cioarecii. Și dolama.

— Scoal' de-acolo !

— Unu-i Pătru Mădălinii, secretar în Prislop.

Mădălina se-ntinde. Brațele rotunde, goale cad sub lumina lămpii. Își scutură cosița. Cască. Se așază pe marginea patului. Flăcările din vatră ard repede, sub niște despicături de brad.

Mădălina își împletește cozile, cu obrazul lăsat pe un umăr. Rîde.

— Auzi, Petre, ce zice mama? N-avem ce pune pe masa goștilor. Tu ce zici?

Dincolo, în odaia lui Sergiu Bloch, doarme Grigore Vîlcean, delegatul partidului la alegerile de astăzi. Delegatul Frontului Plugarilor doarme la Belcotești. Din vatră se ridică o căldură dulce. Pătru trage scăunelul lîngă foc. Mama atîrnă tuciul de lanț.

— Vă pun apă caldă de bărberit, Petre.

În cuină miroase a așternut cald. A trup de muiere. A fum subțire. A somn. Mama stropește pămîntul pe jos. Mădălina se spală într-un lighean de faianță. Pătru nu știe cînd s-a ivit ligheanul alb, cu dunga vînătă pe margine. După cum nu știe cum s-au ivit bundița Mădălinei, cana de apă și broboada de lînă. Mădălina zice că de la mumă-sa.

— Eram odată la Sevastopol...

— La Sevastopol, Petre?

— La Sevastopol. Mă pușcaseră la mîna dreaptă. Treceam cu un convoi de răniți ușor spre cantonament. Pe lîngă aerodrom. Niște sanitari dădeau jos ostașii pușcați în piept. În burtă. Orbiți de explozii.

— De unde-i dădeau jos, Petre?

— Din avion, mamă. Avionu ăla-i ducea la spital.

— De ce-i dădeau jos, săracii de ei?

— Să urce niște oi merinos.

— Ale cui erau oile?

— Ale unui colhoz.

— Și ce-aveau ăia cu oile oamenilor?

— Le luase un general să le ducă la el la moșie, mamă.

— Și Niculae al meu!... icnește mama.

— O fi fost și el acolo. Pe frontul de vest ne-o dus să vedem un sat. Îi zice Lidice. În Cehoslovacia. Nemții l-or ras cu tunurile.

— Și oamenii?

— Numele, și crucile.

— La ce spui astea, Petre?

— Nu știu, Mădălină. Poate că-s alegerile astăzi, și Pătru ăla al Mădălinii...

Mădălina vine lîngă el. Se leagănă greoi. Îngenunche. Își culcă obrazul pe genunchii lui. Îi înfige degetele în pulpe. Miroase a apă rece.

— Petre, inima mea. Nu te du la alegeri, că te-omoară legionarii. Te omoară Pavil Lala cu ai lui. Te omoară tata, Petre. Ai văzt ce ne-o făcut pîn-acu ? Am o inimă grea, Petre. Mi se bate pleoapa dreaptă ș-o cîntat azinoapte cucuvaia în hornu nost, de n-am dat geană pe geană, și tu dormeai, icneai prin somn și-o chemai pe Voica. Mă lași sîngură cu Simina. Cu ăsta de-l port în burtă. O lași sîngură pe mama. Taică-tu se duse. Poate nu se ducea dacă nu făceai politică. Uța s-o prăpădit. Ca o floare era. Nu-ți fuse destul la război, Petre ? Nu vreau avere, dacă n-o vrei și tu. Coliba asta de casă o vreau, și pe tine, Petre, că ni-s oameni tineri, o viață avem, și n-o putem batjocori, Petre. N-o putem trăi cinește, că se mînie bunul Dumnezeu. La ce-ți lipsesc ție alegerile astea ?...

Focul arde cu flacără vie. Dintr-o dată, cuina se umple de miros trist de toamnă cînd se ard frunzele și crăcile prin livezi. Vorbele Mădălinei umblă prin el ca nebunele. Nici măcar nu-l mai doare neînțelegerea muierii. „Ai ajuns la cea mai înaintată bază de plecare la atac, își spune. Ai cunoscut lumea și te cunoști pe tine, cum niciodată n-ai gîndit c-ai putea să fii." Se-ntoarce spre nevastă-sa. Mama stă nemișcată, cu palma la gură.

— Ce, mă Petre ? Venișsi la votare ?

— Mă a lu Nică, ia să-ți pregătești pelea, că acu-i vine rîndu.

— Fără cioclendări nu puteai, Petre ?

— Ia zi, mă, cum stăm cu alegerile ?

— Iasă domnu Maniu, și dracu-i a tău, muma care te-o făcut de *bolșovic* !

— Tovarășe Vîlcean, șoptește Pătru. O vorbă să nu spui. Taci, că ăștia n-așteaptă decît atîta.

— Ce-i tot descînți la ureche, mă ?

— Ai uitat duminica aia, Petre ? De ce-ai uitat-o, mă ? !

Vasile Ambrozie iese dintre prislopeni. I se proptește în față. Peste sat trec nori lățoși, cenușii, din care curg

scame de pîclă. Scamele s-agață de crengile negre ale teilor de lîngă biserică. Se-ncolăcesc în jurul celor două turle acoperite cu tablă veche, ruginită. Tot Prislopul e-ngropat în clădăraia mițoasă a norilor. Nu se văd munții. Nu se văd livezile. Se cerne o burniță măruntă, umedă și rece.

— Vasile Ambrozie, eu zic să-ți vezi de treabă și să ne dai drumu. Tovarășu e delegat în comisie, și nu-i bine să te joci cu focu.

Vasile Ambrozie rîde cu gura pînă la urechi.

— Auziți, grăniceri? Cioclendăru e delegat, mă. De-le-gat.

— Mai ai, mă delegatule, niște petice să-ți coși pe coate?

— Flendura asta mă-nvață pe mine...

Lui Pătru i se umflă nările. Se face alb.

— Mă Ambrozie, dă-mi pace să trec, că vremea nu stă după tine.

— C-o sta după tine, Petre...

— Mai știi?! zîmbește Grigore Vîlcean.

— S-arate delegația, strigă cineva din grup.

Stau adunați pe pod. Poartă dolame de cioarec. Albe. Vinete. Tivite cu suitașuri negre la buzunare. La mîneci. Cu glugile lăsate pe spate. Căciuli de miel negru. Dolamele stau ridicate la spate. „Au venit cu boatele de la stînă", gîndește Pătru. Aruncă o privire repede prin toată piața. În fața primăriei — un jandarm de santinelă cu baioneta la armă. Alt jandarm — în fața postului. Toată piața — plină de Gonțești. De Gugulești. De-ai lu moș Argintaru. Laleștii. Cu muierile lîngă ei. Stau roate-roate, pe neamuri și cumetrii. Aici aproape — Gonțeștii. Îmbrăcați în uniforme de codreni. Dionisie Goanță se uită la el ca prin sticlă. Poartă manta scurtă, pînă la genunchi. „Să arate că nu-i pasă de hotărîrea noului comitet al comunității", își spune Pătru. Cizme roșii. Dincolo de grupul care-i închide calea, se văd Tăureștii. Stau în mijlocul drumului, sprijiniți în boate. Niște boate din rădăcină de zadă. Ferecate. Înalte cît omul. Stau, se uită-n pămînt și tac. În fața școlii — niște strungi făcute din sîrmă, pe unde se intră la centrul de votare. Pe peretele școlii — o bandă de hîrtie albastră,

pe care-i scris cu alb: CENTRUL DE VOTARE, PRISLOP.

Tot drumul spre Globurău — plin de bărbați. De muieri. Umăr în umăr. Vasile Ambrozie îi pune mîna-n piept.

— Delegația...

Pătru-l izbește scurt peste braț. Ambrozie se-ntunecă. Îi suflă în față miros stătut de rachiu. Se pleacă spre el.

— Mă tîrîtură. Ai uitat noaptea cînd cu cucuruzu?

— Ce-i, Ambrozie? Ți se făcu să ți-o trag pe noadă?

Plutonierul-major Amăriuții, în manta, cu Zdup la picior, urmat de trei jandarmi cu baioneta la armă, vine dinspre Cruci, în pas viu.

— Lăsați delegatul să treacă! Loc, n-auzi? Mișc-o!

— Mă domn' plotoner, șuieră Vasile Ambrozie. M-ai ținut la post. N-am spus cum a fost. Dacă vrei, îți spun acu. Îți spun, și după alegeri te zvîrlu în Dobrogea, să mă ții minte.

Se-ntoarce cu spatele. Își saltă dolama pe umeri. Intră între ai lui. Amăriuții îl înjură de pricească. Se uită la Pătru cu ochiul ceacîr. Își îndeasă cascheta pe frunte. Trece înainte. Îi zvîrle printre dinți:

— O să fie albastru!

Trec pe lîngă Tăurești înlemniți în mijlocul drumului. Patrula-i ocolește. Tauru ăl bătrîn stă la mijloc. Cu sarica pe umeri. Cu palmele cruce pe capul boatei. Îi ies pletele albe de sub căciulă. Mustața-i cade pe lîngă buze. În sprîncenele albe, răsucite, păroase, i s-au prins stropi de burniță. Se uită-n gol, cu ochi cenușii. Nu-l vede pe Amăriuții cu patrula. Cînd trece Pătru, își coboară ochii din gol. Se răsucește încet spre el. Pătru-i întîlnește privirea. Rece. Cristea Tauru poartă dolamă albă, Stîngu Tauru — dolamă albastră. Cizme roșii. Căciulă de astrahan. În spatele celor trei Tauri — feciorii lui Stîngu. În spatele feciorilor — muierile. Iconia lu Stîngu îi face cu ochiul. E dată cu albele. Și-a tras sprîncenele cu cărbune. Poartă bondiță tivită cu blană de vulpe. Își caută de lucru la caii grămădiți în malul Ramnei, înșeuați cu șei de lemn, și-i rîde îmbietor.

— O crescut Simina, Petre ? îl întreabă Ana lu Ștefan Tauru, și-și arată dinții de aur.

— Crescut. Mulțam de întrebare.

— Din pomană, spune moș Argintaru.

Pătru asudă. Își știe dolama numai petice. Bocancii — scîlciați. Cioarecii — cu două petice negre în genunchi. Numai clăbățul îl are nou, și nu știe de ce și l-a luat, cînd e tot numai cîrpituri. Lîngă moș Argintaru stă un bărbat înalt, poate de doi metri, trunchios, îmbrăcat cu cojoc din blană de lup. Are plete sure, retezate pe ceafă. Căciulă din blană de pisică sălbatică. Barbă sură. Opinci din piele de mistreț nerăzuită.

— Parcă-i Robinson Crusoe, constată Grigore Vîlcean.

— Iosîm Cerbu, vînătoru, tovarășe Vîlcean.

— Să trăiți, domn' sublocotenent, am adus delegatul Partidului comunist, raportează Amăriuții, și-și țăcăne pintenii.

— Legitimația, te rog !

La intrarea în strunga de sîrmă care conduce la ușa școlii stă un sublocotenent de aviație. Pătru l-a văzut de ieri, cînd a venit cu președintele comisiei și cu garda localului de vot. Poartă cizme îmblănite, cu fermoare, pantalon gri-bleu, din postăvior bine strîns pe pulpă, un cojocel de zbor, cu guler de blană închis cu fermoar, caschetă fără sîrmă, cu calota îngustă, mult ridicată în față. E tînăr, brunet, frumos, proaspăt ras, cu trăsături severe ; își mușcă buzele, le umezește și-și scapă ochii spre locul unde stă Valeria Negru cu Lena lui Ilie Jura. Apucă legitimația cu mîinile înmănușate în mănuși de zbor, cu apărătoarele trecute peste mînecile cojocelului, pînă aproape de coate. Se uită-n fugă la ea. Duce mîna la caschetă, într-un salut binevoitor, își potrivește pistolul greu, parabellum, la șold și ordonă cu glas sec :

— Plutonierul Stan ! Condu-l pe domnul delegat... Dumneata ?...

— I-am arătat calea, dom' sublocotenent... Grigore.

Grigore Vîlcean se-ntorce surprins.

— Ce-i, Petre ?

— Grigore. Am trecut cu Gheorghe prin foc. Orice-ar fi, nu uita că ni-s aici.

Muncitorul îi întinde mîna. Mînă lată, aspră.

— Acu du-te, Petre.

Norii cenuşii coboară mai jos.

— Frumoase muntencele, sergent? Ce spui?

— Frumoase, dom' sublocotenent, răspunde sergentul de santinelă la gura strungii.

Pătru se-ntoarce. Intră între gazde. Goanţă îi stă în drum. Lîngă el — codrenii. Se izbeşte de privirea lor. Stau umăr în umăr. Nu spun nimic. Se uită. Vrea să-i ocolească pe stînga. Dă de Tăureşti. Nemişcaţi. Proptiţi în boate. O ia la dreapta. Spre malul Ramnei. Se izbeşte de privirea lui Pavel Lala. Lîngă morar — nişte bărbaţi în dolame vinete. Cu mustăţi. Tot umăr în umăr. Dinspre biserică îşi face loc Gheorghe Guga.

— Venişi, Petre?

— Da.

— N-o ascultaşi pe Mădălina?

— Nu.

— Te ţii pînă la urmă?

— Mă ţin.

Se uită curios la faţa celui de-al doilea primar al Prislopului. Pentru că, a doua zi după ce i-au zvîrlit maniştii din primărie, s-a-ntors cu Piţu. L-au găsit pe Gheorghe Guga în birou. Avea împuternicire de la plasă să gireze postul, pînă după alegeri. Piţu s-a aşezat la biroul lui Paraschiv.

— Unde-s două capete, se judecă mai bine, a spus Piţu.

N-a mai ieşit din primărie. Acolo a dormit. Acolo a mîncat. Acolo s-a primenit. Guga îşi răsuceşte mustăţile de lotru.

— Nu-ţi ajunse?

— Ce să-mi ajungă?

— Tot!

— Da ţie?

— Mă Petre... Îi iau martori pe toţi de faţă. După alegeri te scot în drum, mă. Cu pietre pun să te omoare. Îţi beau sîngele. Picătură cu picătură ţi-l beau.

Gazdele îl închid între piepturi. Țîșnește ura din gazde. Îl plesnește peste obraz. Stătută. Verde. Nimeni nu spune nimic. Îi răsuflă toți în față. În ceafă.

— Bine v-am lovit, mă, dacă vă ustură așa... Ia faceți loc. Vîră sîmceaua la loc, Ambrozie. Nu-i, mă, politic să afle oamenii că m-ați înjunghiat astăzi.

— Lasă-l, Ambrozie, scrîșnește Gheorghe Guga. Lasă-l să se ducă... Lasă-l, mă, pînă mîne.

Trece printre ei. Îl îneacă mirosul de dolame ținute în lădoni. Mirosul de cizme unse cu osînză. Mirosul pletelor date cu unt rînced. Norii se preling în fuioare pe văi. Deasupra, aerul e des. Zăcut. Rece. Lîngă primărie e loc gol. Pătru respiră adînc. Parc-ar fi ieșit din ocnă...

— Domnilor delegați. Verificăm toate delegațiile. Conform hotărîrilor, la ora opt începem votarea. Rog pentru ultima oară pe toți cei prezenți să predea armamentul personal. Peste cinci minute este ora opt...

— Trebuia să începem la șapte, domnule președinte, spune unul dintre delegați.

— Greșiți ! La ora opt, domnilor...

În clasă se află zece cabine de votare, făcute din scînduri negeluite. Miroase a rășină. Cineva a împodobit cu brad scaunul pe care stă urna. Urna e făcută din scîndură trasă la rindea. În spatele urnei — o masă acoperită cu cearșaf alb, cazon, dincolo de care se plimbă un maior de justiție militară, numai în tunică, fără caschetă, strîns bine în centură. Are tîmplele cărunte. O cicatrice de la tîmpla stîngă pînă sub ureche. Pe un podium sînt așezate bănci lungi de lemn. Pe bănci — bărbați necunoscuți. Unii în costume orășenești. Alții în costume din partea locului.

„Delegații", își spune Grigore Vîlcean.

— Domnul ? întreabă maiorul.

— Din partea Partidului Comunist Romîn.

Îi întinde legitimația. Maiorul o cercetează îndelung. Se uită la ceasul-brățară.

— Rog delegații partidelor politice să constate integritatea urnei. Peste trei minute declar deschisă votarea.

Gheorghe Belcotă îi face semn de pe podium. Lîngă el stă un țăran voinic, rumen, c-un căput de pănură pămîntie, cu guler de catifea neagră. Părul — tuns perie. Zîmbește plin de sine, cu dinți de aur. Grigore Vîlcean urcă lîngă ei.

— Delegatul Frontului Plugarilor, spune Gheorghe Belcotă. Ce-i pe-afară ?

— Pînă acum, bine.

Delegații se foiesc de la locurile lor. Cercetează urna, sub privirea neclintită a maiorului. Gheorghe Guga își face loc lîngă un domn în manta de piele. Îi spune ceva la ureche. Domnul ridică din umeri.

— Cine dintre domnii delegați are de făcut vreo obiecție referitor la organizarea locală a alegerilor ? întreabă maiorul.

— Eu.

— Numele și partidul politic ?

— Guga M. Gheorghe. Partidul național-țărănesc.

— Fracțiunea ?

— Nici o fracțiune. Maniu.

— Ascult.

— Nu-i dreaptă ordinea de votare afișată în centrul de votare Prislop, stimați delegați.

— De ce, vă rog ? se enervează maiorul.

— În ordinea de votare sînt trecute mai întîi comunele îndepărtate, cătunele, apoi la urmă centrul de comună Prislop.

— Inteligent ! constată maiorul. Votează și pleacă acasă. Descongestionează centrul.

— Au oamenii drum lung de făcut. Poate să-nceapă ploaia. E foarte just să voteze mai întîi cei mai îndepărtați de centrul de vot.

— Domnul ?

— Tovarășul Grigore Vîlcean, Partidul Comunist Romîn.

— Mulțumesc.

— Rog să se consemne în procesul-verbal contestația mea, spune Gheorghe Guga. Prislopenii stau de azinoapte în fața școlii. Gîndesc că n-o să-i lase pe ăia din cătune să le treacă înainte. Să nu iasă tulburări.

— Nu i-a chemat nimeni de la miezul nopții.

— Ușile cabinelor de vot n-au cîrlige regulamentare pe dinăuntru, spune un bărbat obez, cu ochelari, îmbrăcat într-un palton cu guler de blană.

Delegații rîd.

— Domnul ?

— Ilie Purcariu, de la tătărescieni. Să se consemne.

— Domnilor delegați, declar deschisă ziua de vot în centrul de votare Prislop, anunță sec maiorul.

— Un' te duci, Voico ?

Scordilă apucă calul Voichii de sub zăbală. Se pleacă în șaua de lemn spre nevastă-sa. Poartă sarică. Boată. Căciulă, pe care strălucesc stropi mărunți de apă. Voica își strînge bondița pe sîni.

— La oameni, Scordilă !

Arată cu capul spre ulița de lîngă oficiul poștal, de unde-i face semn Livia lu Mărtin Bălaci, care se-mpinge în Pătru. Dragotin ăl cu barba roșie. Scordilă își întoarce ochii verzi spre locul acela.

— Văd și stînjenarii.

— Și !

— Ăia-s oamenii ?

— Ăia !

— Acolo unde zic eu să merem, nu-s oameni ?

— Nu !

— Rămîi aici, care va să zică ?

— Rămîn !

— Cu Pițu. Cu Năstăsia. Cu...

— Și mai cu cine, Scordilă ?

Scordilă îi trage calul, alături de armăsarul lui, care joacă-n loc. Voica îi vede fulgerul scurt, mocnit, din

fundul ochilor verzi. Vede cum i se-nroșește gîtul de taur. Cum mestecă din fălcile numai mușchi. Cum mușcă scrîșnind din mustața lui mătăsoasă.

— ...Cu Pătru a lu Nică, suflă rău baciul.

— Ai ghicit.

— Vas' că, meri cu soarele ?

— Mărg !

— Nu te iei după minți mai luminate ?

— Care-s alea ?

— Rămîi ?

— Rămîn.

Scordilă lasă frîiele calului. Se-ndreaptă în șa. Își saltă sarica între umeri. Dă călcîie. O ia la trap spre locul unde-l vede pe Dionisie Goanță.

— Să trăiți, don' sublocotenent ! Domn' maior ordonă să deschideți votarea, raportează plutonierul de aviație. Dacă se poate, mai întîi femeile. Eu stau la ușă. Le percheziționez, să văd dacă nu au armament, rîde plutonierul.

E tînăr, voinic, cu dantură perfectă. Are glasul dogit, ca oamenii care-și consumă profesia răcnind.

— Să-ți vezi de treabă.

— Am înțeles !

Sublocotenentul se urcă pe un bolovan. Ridică mîna înmănușată.

— Liniște, mă oameni ! strigă cineva.

Ofițerul rotește ochii peste mulțime, care începe să-l strîngă de aproape. Vede grupurile izolate contopindu-se într-o masă compactă.

— Cetățeni, spune ofițerul, cu glas metalic. Vă rog împărțiți-vă în grupe de zece oameni. Pregătiți-vă cărțile de alegător.

— Ce zîce, ce zîce ?

— Da care n-are, ăla stă cu degetu în c... ?

Ofițerul se face că n-aude.

— Vă rog respectați ordinea. Prezentați cărțile de alegător la mine. Intrați în cabine. Votați...

— Cu ochiu !

— După votare ieșiți pe poarta numărul 2 și vă duceți acasă în liniște.

— Dac-om mere cîntînd, îi bai ?

— O suduind ?

— Se prezintă la vot... (sublocotenentul scoate din apărătoarea mănușii o hîrtie, o despătură, silabisește ceva și strigă :) ...Se prezintă la vot satul Obița. Dacă vreți să mîncați mîncare caldă diseară, lăsați mai întîi femeile.

— Să le-mbătați voi cu apă rece ?

— Muierile mărg la vot cu noi.

— N-or votat pînă astăzi.

— Îs *bolșovici* ascunși în căbine.

— Le-nvață să pună ștampla pe soare.

— La ce să voteze Obița-naintea noastră ?

Mulțimea se clatină. Îl strînge mai aproape. Ofițerul n-a văzut niciodată o asemenea mulțime. Nu i-a simțit niciodată răsufletul greu în obraz. În cabina avionului de vînătoare, e singur. Viteza și înălțimea reduc lumea la aspectul ei geometric. Iarăși ridică mîna.

— Cetățeni ! Sînt aici ca să fac siguranța localului de vot. Să execut dispozițiile în legătură cu votarea. Nu-mi faceți greutăți. Surîde dintr-o dată, se dă jos de pe bolovan, vine aproape de Vasile Ambrozie, care imită orăcăitul broaștei, și-i spune : Haide ! Încă o dată ! Ca porcul nu știi să faci ?

Gazdele rîd. Rîde și Ambrozie.

— Știu, domn' sublocotenent.

Începe să guițe ca-njunghiat.

— Guiță, nene, mai încolo și lasă-i pe votanți.

— Mă prislopeni, măăă ! Buie ăi din Obița și din Ohaba și de pe văi, măăăă !

Glasul trece peste mulțime. Se stinge sub vata groasă a norilor.

— Visacoz, răcnește cineva o comandă.

Cei din piață se-ntorc cu spatele la localul de vot. Deasupra mulțimii răsare o pădure de bîte ciobănești.

Ofițerul face semn plutonierului, care vine la pas alergător. Se aud înjurături. Cei din cătunele de pe Bela Reca împing din Cruci spre școală.

— Da noi ăștia de pe vale cînd votăm, domn' ofițîr ? întreabă un bărbat uscat, înalt, din josul drumului. Că și noi nisăm departe și-avem cale pînă acas' !

— Stane, fugi și-i spune maiorului să schimbe ordinea de vot. Ăștia au capete tari.

— Am înțeles.

— La cap, mă !

— Pînă nu votăm noi cu cine știm, nu intră nima în școală...

...Ilie Jura deschide zăbrelele oblonului. Drumul geme de oameni. Le simte mirosul în nări. Miros de pănură udă. De opincă. Stă cu coatele lipite de pervazul ferestrei, ascuns în spatele oblonului de lemn. Amăriuții i-a sigilat crîșma. Ascultă. O să se ducă la vot singur, înainte de miezul nopții. Sau n-are să se ducă.

— Cum stai, vere Ioane, cu oile ?

— Stau !

— Sare ai ?

— N-am !

— Nici eu !

Ilie Jura zîmbește. Își freacă bărbia. Își lipește obrazul de oblon. Îi cunoaște. Ăsta-i Ion a lu Chirilă de sub Cozia.

— Ce strigă, mă, ăia la vale ?

— Zice că-i omoară prislopenii.

— Blăstămată faită de oameni !

— Tu cu cine votezi ?

— M-aș duce cu soarele, da...

— Da ?...

— Mă tem de pămînte. Ăia ne iau pămîntele.

— Nu numai pămîntele, șoptește Ilie Jura din spatele oblonului. Sufletele ni le ia. Mințile ni le ia. Viața ne-o ia. Satana se-ascunde după soare.

Oamenii tac. Își fac cruci repezi. Se-ndepărtează de zidul casei. Ilie Jura hinchinește înveselit.

— He-he-he !

Se desprinde de fereastră. Închide geamurile. Trece în crîșmă. Aprinde lămpașul. Coboară în pivniță. Așază lămpașul pe o buturugă. Butoaiele stau aliniate pe lîngă ziduri. Pivnița-i uscată. Presărată cu nisip. Lumina lămpașului tremură pe tavanul boltit. Ilie Jura răsucește canaua unui butoi mare. Îi scoate fundul. Ia lămpașul în dinți. Trece în patru labe prin butoi în a doua pivniță, zidită de mîna lui. Ridică lămpașul. Pe peretele din stînga, sacii de cucuruz se înalță pînă sus. Și pe ăl din dreapta. În fund — sacii cu sare. Sare drob pentru oi. Sare pisată pentru oameni. La mijloc — cinci butoaie de fier cu gaz. Ilie Jura soarbe mirosul de gaz. De saci. Face cîțiva pași în dreapta. Dă peste legăturile cu opinci de cauciuc.

— O viață trăiesc din asta, mă. O viață, n-auzi ? O viață... Își ridică fruntea țeșită. Ascultă. Nimic nu intră, mă, aici. Nici soarele. Nici ochiu. Nici vîntu. C-am tras ziduri. Auzi tu ? Ziduri de jur împrejur, mă Nică. Amărîtule...

Taragotul cîntă un de doi îndrăcit. Taragotistul stă în picioare, pe șițul dinainte. Ridică gura neagră a taragotului spre cer. Vioriștii trag arcușul pe coarde. În fața cociei cu muzicanți călărește ștegarul. Are cal alb. Șa de lemn, acoperită cu pocroviță albastră. Dolamă albă, cu gluga pe umeri. La căciulă poartă un mănunchi de pene de păun și trei panglici : roșie, galbenă, albastră. Căpăstrul și frîiele sînt împodobite cu panglici și ciucuri de lînă. Ține la scară prăjina scurtă a steagului de nuntă, alcătuit din eșarfe multicolore. Din praștchia de piele roșie îi iese patul unui pistol. Se ridică-n scări și strigă :

— Lăsați să treacă nunta, grăniceri !

— Uiuiuuu ! chiuie givării călări pe lîngă căruțe.

Scot pistoalele. Trag în aer. Împuşcăturile înţeapă burţile norilor cu trosnete estompate.

— Să-l cunoaşteţi pră naş ! strigă stegarul. Cunoaşteţi-l. Loc, mă, n-auziţi ?

Comandantul gărzii se uită surprins la şirul de căruţe care înaintează la pas de după colţul dispensarului şi postului de jandarmi, escortat de călăreţi cu flori la căciulile trîntite voinicește pe ceafă. În căruţa de după muzică, se vede o caschetă cu frunze de stejar pe vizieră. „Un ofiţer superior", gîndeşte comandantul gărzii.

— Uraaa !

— Trăiască domn' colonel Vărzaru, tata grănicerilor !

— Uraaa !

Dintr-o căruţă se trage o rafală de pistol automat.

— Mămulică, aici o să iasă ca la Plevna, dom' sublocotenent, spune sergentul care-l dublează pe ofiţer în post.

Mulţimea se frămîntă. Bîtele ciobăneşti se agită-n aer. Oamenii se împing spre căruţe. În faţa centrului de votare rămîne loc gol.

— Fugi, sergentule, şi dublează posturile, ordonă comandantul gărzii. Schimbul doi şi trei să stea gata de intervenţie.

— Ce se-ntîmplă aici, domnule sublocotenent ? întreabă maiorul de justiţie militară, din capul scărilor. Cine îndrăzneşte să tragă focuri ?

— O nuntă, domnule maior. Ce ordonaţi ?

— Nuntă astăzi ? Într-o marţi ? La dracu, sublocotenente !

— Începem votarea aia, o merem acasă, domn' sublocotenent ? Iaca, nisăm zece-n cap, cum aţi ordonat.

— O grupă de luptă, rînjeşte Vasile Ambrozie.

În faţa strungii se-adună zece bărbaţi. Stau tăcuţi. Nu se uită la nuntă. Îşi ţin cărţile de alegător în mînă. Maiorul rămîne descumpănit în pragul centrului de votare. Vede ridicîndu-se într-una din căruţe un ofiţer

superior fălcos, care face semne cu mîna înmănușată. Tot ramătul pieței se oprește ca retezat. Ofițerul superior își trage fălcile în piept.

— Grăniceri ! tună el cu glas baritonal. Mergeți la alegeri în liniște. Făceți-vă datoria de cetățeni. Noi mergem la biserică. Cu nunta. După slujbă ne-om face datoria de cetățeni și ostași.

— Uraaa !

Iarăși pocnete de pistol. Cîteva rafale de automat. Fumul alb al împușcăturilor se ridică în gogoloaie dense.

— Să merem la votare, cum o ordonat domn' colonel, tata nost.

— Loc la nuntă, strigă stegarul.

— Loc la nuntă, n-auziți ?

Caii nechează. Givării și-i joacă-n loc. Peste piață trece o pală de pîclă...

— Ce facem, Petre ?

— De ce nu spui nimic ?

— Stăm aici ca oile ?

— La ce nu se țin de ordinea de votare ?

— Ce vor ăștia, mă ?

— La ce trag cu pistoalele ?

— Ia faceți loc... Secretarule. Ești la tine-n sat. Uite că-ți veni gost mare, mă. Prefect. Parcă ăsta te pușcă atunci...

— Nu m-a pușcat, tovarășe Ogîrlaci.

— Aha !

Se strîng în jurul lui. Ruscanii. Pițu. Mărtin. Brîncuță. Lungulescu. Mădălina i se uită-n ochi. Stă pierită lîngă mama. O-nconjoară văduvele.

— Păscură cucuruzele, și-acu pușcăresc, bată-i mama dracului de bolînzi !

— Lu Pavil Lala îi arde de nuntă.

— Or pus foc la codru.

— Or vrut să fure mălaiu muntelui.

— De ce taci, Petre, n-auzi ?

Pătru trage-n el cu nesaț mirosul de pănură udă. De opincă. De trupuri. Ascultă zvoana glasurilor. Freamătul puternic, care nu se mai iscă undeva în adîncuri, auzit mai mult cu sufletul decît cu urechile, ca atunci, cînd cu foamea ; ci trece ca un vaier de furtună pe deasupra mulțimii, îngrămădită pe ulița Telefoanelor, pe ulițele vecine, în spatele primăriei, dincolo spre Cruci, și mai departe, spre drumul mare, dincolo de școală, pe șosea, către Globurău, pînă afară din sat. Se urcă pe banca de sub fereastra casei lui Ion Borcean. Vede piața. Nunta intră în biserică. Cîțiva feciori, dintre givări, o iau prin morțăria veche, spre școală. Iese o patrulă de ostași. Feciorii o tulesc iepurește. Cîți să fie-n piață ? Trei sute ? Patru ? Cinci ? Aici, pe toate ulițele sînt ei. Mii ! O vede pe Voica. Stă dreaptă lîngă Năstăsia. De-o mie de ani, nimeni nu le-a luat în seamă. Sînt aici. Alături de ei. Îi vine să-și scoată clăbățul. Să li se-nchine. Au făcut leagănul după cum le-a tăiat capul. Treizeci de copii de stînjenari și de văduve au trăit acolo.

— Pui ștampla pră soare, Mărie, și gata !

— Păi nu-i și gata, spune o muiere mică, slabă, cu ochi de veveriță.

— De ce ?

— Ăsta-i mulțamu că te-o proprietărit.

— Așa-i.

— Ei vezi... zîmbește veverița. Nu-i numa asta.

— Ce vrei să zici tu, Lisandro ?

— Vreau să zîc că după ce pun ștampla pră soare, ies afară, îl aștept pră al meu, îl trag colo sub pod și-i dau una prăstă bot. „De ce dai, Lisandro, că acu te bag în pămînt..." „Asta-i pentru pumnii care mi i-ai tras." Îi mai dau una. „Aoleo ! Ce-ai, Lisandro ? Ai bolînzit ?" „Asta-i că mi-s cu drepturi egale. Acu dă mîna. Dac-o mai ridici, Niculae, cît trăiești tu cu mine, te

duc la post să te trag în lege, că mi-s om ca și tine dac-am fost la votare."

— A dracu zărghită !

— Ce-i, Petre ?

— Mărtine ! Lungulescule... Vichente...

Cei strigați își fac loc cu coatele. Ion Ogîrlaci îl trage de poala căputului.

— Noi unde stăm ? îl întreabă și-i face cu ochiul, în semn că l-a înțeles.

— Aici.

— Bine, mă !

— La ce intră ăia înaintea noastră ? strigă cineva din uliță.

— Să nu mai tragă cu pistoalele.

— Să nu tragă, c-am venit la votare, după lege.

— Să nu tragă, auzi, mă a lu Nică ?

— Zi-le să nu tragă, că ne mîniem.

— Păstrați ordinea, mă oameni, strigă Pătru cu glas puternic. Sare jos de pe bancă. Își ascultă glasul luat de mulțime. Purtat peste capetele ei, pînă-n fundul ulițelor. Aveți răbdare, mă !

— O zîs a lu Nică să fie ordine.

— Nu-mpinge, n-auzi ?

— Țineți disciplina...

— De ce plîngi, Rujo fetițo ? întreabă Maria Vărzaru. Cuprinde umărul miresei. O trage la piept.

— Plîng...

— Haide ! Mi-ai spus că nu-l iubești.

— Nu-l iubăsc, naşo, icnește Ruja de sub vălul de mireasă. Nu-l iubăsc. Și mă tem. Cine-a pomenit nuntă în zi de marți ? E negru la suflet, naşo. Și nunta asta-i' înmormîntarea mea.

— Fată proastă ! Parcă putem face ce vrem în viață ?... Îl iubești pe altul ?

— Îhî !

Mireasa miroase dulce, a fată. A farduri ieftine. A haine scoase din ladă. Își lipește obrazul de astrahanul

parfumat al nașei. E frumoasă naşa. Are niște mîini de înger. Cînd le simte mîngîindu-i fruntea, se topește de plîns.

— Dacă-l iubești... După nuntă... șoptește Maria Vărzaru.

— Ba. Că pentru el am fost fată și curată, da nu m-o vrut, și-i zice Pătru...

— Haide, sublocotenente ! Dă drumul la oameni. Nu ceda nici unei presiuni.

Maiorul intră în localul de vot.

— Mă Andrei și mă Ștefane ! poruncește Stîngu Tauru. D-acu-i gata. Duceți-vă. Luați și muierile. Să ne aștepte cu caii la Ramna.

— Dacă zice Stîngu, duceți-vă, mormăie Tauru ăl bătrîn.

— Ianoșelu e sus, după poruncă ?

— Sus, tată.

— Nu care cumva... aici, pe noi...

Feciorii rîd galben. Se vîră mai adînc în sarici. Își saltă boatele. Pleacă deschizîndu-și pîrtie.

— Unde-i mîni, Stîngule ? întreabă rău Dionisie Goanță.

Stîngu nu-i răspunde.

— Ia ridicați mantăile astea ! Ce dracu duceți pe dedesubt ?

— Ni'ca, don' sublocotenent, rînjește Vasile Ambrozie. Cunoaștem și noi la votare.

Ofițerul îi perchezițonează sumar. Trage cu urechea la clocotul mulțimii. De pe ulițele laterale, unde sînt masate cătunele — de pe la miezul nopții au tot venit oamenii din munte, călări, pe jos, cu căruțele —, se aud strigăte de protest. Cea dintîi grupă de votanți intră în localul de vot. Ofițerul se miră de disciplina subită instaurată printre săteni. Se organizează singuri, pe grupe de cîte zece oameni. Ca prin farmec, femeile dispar din fața școlii. Valurile de munteni care-l înghesuiseră pînă atunci se rînduiesc ca la comandă. În cîteva minute,

are în față aproape o companie de bărbați tăcuți, așezată cu plutoanele în linie și grupele prin flanc cîte unul.

— La ce scoateți metralera aia, don' ofițîr ? întreabă oțărît moș Argintaru, așezat în fruntea unei grupe de votanți.

Ofițerul se-ntoarce mirat spre locul unde arată degetul bătrînului. La una dintre ferestrele școlii, doi soldați din gardă instalează o pușcă-mitralieră.

— Don' maior a ordonat, îi suflă sergentul la ureche.

— Rămîi aici. Dă-le drumul în ordine.

Aviatorul urcă scările dintr-un salt. Intră în sala de vot. Primii votanți ies din cabine, cu buletinele împăturite.

— Aici nu-i ștamplă, tu-i muntele mîni-sa de votare ! strigă cineva dintr-o cabină.

— Să se consemne. Să se consemne, spune tătărăscianul, cu guler de blană la palton.

Don' Paraschiv, secretarul comisiei, așezat în capătul mesei, consemnă cu aer grav lipsa ștampilei. Freza, pomădată proaspăt, îi strălucește gras.

— Nici aici !

— Să se consemne !

— Se sabotează votul poporului !

— Domnilor !

Maiorul își trece mîna prin părul scurt, cărunt. Vasile Ambrozie stă în fața urnei. Ține buletinul cu două degete.

— Să fie tot așa, domn' maior.

— Vorba, domnule !... Ce-i, sublocotenente ?

Ofițerul de aviație rămîne surprins de paloarea maiorului.

— Aaa ! Uitasem, zîmbește chinuit președintele comisiei. Vine repede lîngă aviator. Treci în alarmă. Au tăiat firele telefonice. Arată cu fruntea spre sala de clasă vecină, unde este instalat telefonul de campanie. Știi cine-i colonelul ?...

Maiorul vorbește cu aerul că spune lucruri indiferente. Trage cu coada ochiului la membrii comisiei. La delegați. Vasile Ambrozie se oprește în pragul sălii.

— Haida, mă oameni !

— Taci, domnule, și evacuează sala, se enervează vizibil maiorul.

— Boletinul meu îi votat pe soare, soarele mamii lor și cine...

Maiorul se-nvinețește. Nu știe din ce cabină vine glasul.

— Să se consemne, strigă Gheorghe Guga.

— Falsuri !

— Siluirea conștiinței, țipă subțire domnul cu haină de piele.

— Liniște, domnilor ! E beat... Colonelul criminal de război. Are mandat de arestare, suflă maiorul. Ia măsuri.

Nu poate isprăvi vorba. Dintr-una din cabine iese un muntean tînăr. Agită buletinul de vot.

— Am vrut cu ochiu, urlă el. Da era votat pră soare.

— Arestează-l imediat, sublocotenent ! Imediat.

— Samavolnicie...

Delegații partidelor istorice se ridică în picioare. Vociferează. Ofițerul de aviație ordonă scurt :

— Ia-l !

Iliuț Lala, vărul lui Pavel Lala, se ferește de santinela care vrea să-l apuce de mînecă. Domn' Paraschiv scrie zorit. E roșu. Fața pergamentoasă i se pungește. De pe coridor se aude limpede :

— Prislopeni ! *Bolșovicii* fură votarea.

Gheorghe Guga sare de la locul lui și-l acoperă cu pieptul pe Iliuț Lala. Domnul cu haină de piele țipă ceva. I se umflă vinele gîtului. Încă patru delegați coboară lîngă președinte. Santinela nu știe ce să facă. Comandantul gărzii iese în pas alergător. În sala de vot vorbesc toți deodată.

— Ai văzut, prietene Belcotă, panorama ? Ăștia cred că le merge ca-n vremea lor... Destul ! strigă Grigore Vîlcean, și sare dintr-o dată în picioare pe bancă.

Vasile Ambrozie stă în pragul centrului de votare. Își flutură căciula. Strigă, cu ochii ieșiți din orbite :

— Grăniceri... *Bolșovicii...*

În spatele lui apare comandantul gărzii.

— Fugi, Vasîleee !

— Batjocoresc voia poporului !

Plutonierul de aviație aleargă de lîngă pușca-mitralieră. Îl apucă pe Ambrozie de mîneca dolamei. Ambrozie se smucește. Plutonierul rămîne cu dolama, în vreme ce omul fuge în curtea școlii. Plutonierul se ia după el. Ambrozie face cîteva minciuni. Se lasă prins. Atunci izbucnește larma.

— L-or ucis pră Ambrozie !

— *Bolșovicii* l-or ucis !

— Chemați-l pe domn' colonel, tata nost !

Comandantul gărzii vede agitîndu-se ciomegele. Oamenii au fețe înrăite. Se apropie în rînduri compacte de sergentul care păzește intrarea strungii.

— Să-i dea pace lu Ambrozie !

Izbucnesc clopotele. Ofițerul tresare. Bat rar. În dungă. A moarte.

— Haide, Petre, spune Ion Ogîrlaci.

Își scoate căciula desfundată. Își șterge țeasta asudată. Plină de cucuie.

— Stai.

— La ce ?

— N-a venit vremea.

— Ce strigă ăla ? întreabă un glas.

Mulțimea ascultă. Aici e liniște adîncă. Pătru o aude răsuflînd. Rar. Adînc.

— Zice că batjocoresc voia poporului.

— Care popor, mă ?

— Ambrozie e poporu ?

— O fi Goanță poporu ?

— Guguleștii, mă !

Iar bat clopotele.

— Petre, spune Ogîrlaci. Haida.

— Stai.

— Ce-asculți, mă ?

Pătru nu răspunde. Prin mulțime trece un vuiet prelung. Oamenii îl împing cîțiva pași înainte. Voica vine lîngă el.

— Cine-o fi pus marama aia albă în livedea lu Ion Cătănuță, Petre ?

— Care maramă, Voico ?

Parc-ar fi întrebat-o dacă-și aduce aminte de junia lor. Se-asprește dintr-o dată.

— Uite-o-n nucu ăla.

— Parcă-i un semnal, șoptește Sergiu Bloch, zgribulit într-un palton vechi, cu stofa roasă pînă la urzeală.

Freamătul nerăbdător al mulțimii îi creează o stare de beatitudine.

Stînjenarii din Rusca strîng rîndurile.

— Ce facem, Ioane ? întreabă unul înalt, desfăcut la piept.

— Așteptăm, spune Ion Ogîrlaci.

Se uită curios la Pătru. Cum se uită toți din jur. Pe Voica o scutură un fior. „Parcă-i vultur", își spune.

— Așteaptă ca la contraatac, nechează Mărtin Bălaci.

— Năstăsio ! Să nu te bagi în față, spune Pițu.

Cuprinde umerii neveste-si. Îi trage cîrpa pe ceafă.

— Pițule.

— Hai. Du-te la vădane... Să-și țină firea...

— Maria ! Te-ntorci imediat la moară.

— De ce, papa ?

Colonelul Vărzaru își scoate mantaua de piele. Pavel Lala i-o așază în căruță. Rămîne în talie. Are pieptul acoperit cu decorații. Poartă pantalon de cizmă. Cizme de lac cu pinteni. Centură cu pistol.

— Trebuie să le dau o lecție. Dă-i drumu, Pavele. Nu tragi decît la rachetă.

— Am înțeles, să trăiți.

Mireasa se uită speriată de sub văl. Au dus-o pînă-n pragul bisericii. Acu naşa o ia de mînă şi fuge cu ea la cocie. Doamne, poate s-au răzgîndit. Poate nu s-or înțeles. O aude pe mumă-sa strigînd dintr-o cocie. O vede pe naşa. Parcă-i alta. Îi tremură nările. Îi ard ochii.

— Cît aş vrea să stau aici! spune Maria Vărzaru. Splendid, papa. Are să fie o luptă adevărată!

Stegarul descalecă. Trage calul în faţa colonelului. Îi ţine piciorul, încălţat în cizmă de lac. Vărzaru saltă în şa. Piaţa-i un vacarm. Pavel Lala biciuie caii. Răsuceşte căruţa-n loc. Codrenii lui Goanţă îi deschid pîrtie.

— *Bolşovicii* strică votarea!

— Don' colonel, tata nost.

— Uraaa!

Vărzaru vede flamura albă din nucul de pe coastă. Zîmbeşte rău. Îi tremură fălcile. Înseamnă că profesorul a tăiat firele telefonice. Givării îl înconjoară cu caii. Îşi trag automatele de sub dolame. Colonelul împinge calul în mijlocul pieţei. Stă în şa, drept. Spătos. Cu cascheta trasă pe frunte. Decoraţiile îi joacă pe piept.

— Grăniceri!...

Se ridică în scări.

— Destul! spune Grigore Vîlcean în sala de vot. Nu merge, domnilor. Sau mai precis, nu mai merge. De altfel, vedeţi şi voi că nu mai merge. Regimul democratic de la 6 martie nu se joacă cînd e vorba de reacţiune.

— Domnule delegat...

— Atît voiam să spun, domnule maior preşedinte. Poate să se consemne.

În sala de vot intră comandantul gărzii, cu patru soldaţi înarmaţi. Iliuţ Lala iese de după Gheorghe Guga şi se predă.

— Vă rog luați loc, domnilor delegați. Votarea continuă.

— Grăniceri ! Slobozi am stat. Slobozi am trăit ! Oșteni slobozi am fost ? Pe graniță ! Libertăți am avut ?

— Avut, dom'le colonel !

— Așa-i ! strigă oamenii.

— Regele nostru, regele romînilor, să ni le ia ?

— *Bolșovicii,* domn'colonel.

— Așa-i, grăniceri. Voiam să respectăm dispozițiile guvernului. Dar văd că guvernul nu respectă constituția. Guvernul vrea să-și bată joc de voința poporului.

— Joos guvernuu !

— Maniu la putere !

— Grăniceri ! Regele ordonă să ne apărăm slobozenia grănicerească. V-o spun asta eu, colonelul Vărzaru, os din osul vostru, șef de stat-major al diviziei 3 de infanterie. Ăștia, comuniștii, au dat ordin să mă aresteze. Iată-mă aici. Judecați-mă ! Mergeți cu ei, și-atunci vă luați rămas bun de la viață, ori intrăm în trădători și-i spulberăm de pe fața pămîntului.

— Uraaa ! strigă Goanță. Trăiască don'colonel, tata nost !

Piața clocotește. Un flăcău se urcă pe gardul bisericii. Lui moș Argintaru îi ies ochii din orbite. Tăureștii se uită la colonel cu ochi reci. Stau toți trei nemișcați, sprijiniți în boate. Lui Vărzaru îi curg broboane de sudoare pe bărbia rasă pînă la sînge.

— Chiar dac-ar fi să ne părăsim vetrele, chiar dac-ar fi să ne retragem în munte...

Dintr-o dată, piața amuțește. Colonelul își simte cuvintele căzînd în gol. Se frămîntă-n șa. Tușește.

— Acolo dai de noi, don' colonel, spune Dragotin barbă-roșie, suit în dudul din fața primăriei.

— Uraaa ! strigă Vărzaru. Trăiască libertatea ! Trăiască majestatea-sa regele Mihai I, apărătorul grănicerimii...

Se-ntoarce și-i spune unui givăr care se uită la el cu gura căscată :

— Trage racheta, dobitocule ! Ce mi-ai înlemnit în şa ?

— Uraaa ! strigă Goanţă...

— La ce-i laşi, Petre, să facă propagandă în ziua alegerilor ?

— Nu-i după lege.

— Ce-i tot dă cu majestatea ?

— Ce-are, mă, majestatea aici ?

— Ce vrea, mă, cu Maniu ?

— Să-l pună pe Guga chinez ?

— Ia nu mai fă, mă, propagandă.

— Aşteptăm, Petre ?

— Uită-te, tovarăşe Ogîrlaci, şi răspunde singur.

Mulţimea împinge încet, abia cîte o jumătate de pas, dar Pătru o simte în spatele lui ca pe-o coloană de blindate. Ion Ogîrlaci rînjeşte.

— Bine, mă... Eşti tare...

Amăriuţii lasă binoclul de la ochi. Înjură de parastas. Ordonă jandarmului din spate :

— Încuiaţi grajdu cu lacătu. Baricadaţi uşa postului cu paturile. Toată lumea să ocupe posturile de alarmă. Fugi, mă, şi ridică santinelele. Să intre în post, dobitoacele... Te-ntorsăşi ? Duce iarăşi binoclul la ochi. Vede prin lentilele aburite de pîclă şirul de legionari coborînd din Broschin la adăpostul livezilor. Stă în fereastra dispensarului, la etajul I. Şi-a retras patrula de cum l-a văzut pe Vărzaru. A închis-o-n post. A repartizat muniţia de alarmă pe oameni. A dat telefon la plasă. Cînd telefonista i-a spus că nu merge telefonul, a scos un jandarm călare prin spatele postului şi i-a ordonat să gonească peste munte la Cruşovăţ, să dea alarma direct la prefectura judeţului. Caută cu binoclul coasta Nigiuginilor. Vede jandarmul urcînd la trap opintit. Se simte apucat de mîneca mantalei. Se-ntoarce.

— Închide fereastra, domnule jandarm, îi spune doctorul. Am o bolnavă, o bătrînă, afară e frig, zgomot,

și pe mine nu mă interesează decît bolnavii mei. Prea mult zgomot. Prea mult zgomot.

— Bine ar fi, domn'doctor, să-nchidem fereastra, și gata !

Jandarmul își scoate cascheta ponosită. Își șterge fruntea brobonită cu mîneca mantalei. Trece cureaua carabinei pe braț. Se așază pe marginea unui pat. E scund, vînos, negru, cu părul ridicat vîlvoi, fața colțuroasă, fălcoasă, numai cicatrice. Se uită cu ochiul ceacîr la doctorul jerpelit, apatic, galben.

— Da nu se poate să închidem fereastra, domn'doctor, chiar de-ar fi să moară baba. Nu se poate, că dă viața peste noi. Ne strînge de gît, mama ei de viață ! Am ordin s-o țin în frîu, da nu putui s-o țin, și uite că puse șaua pe mine și mă călărește la pas spaniol. Rîde acru. Îl împunge pe doctor cu arătătorul îngălbenit de nicotină : Dumneata nu ești jandarm, de-aia zisești să-nchid fereastra. Dar eu, care fui jandarm reangajat de la 18 ani, cum s-o-nchid ? Uite-l pe domn'colonel Vărzaru cum o ia pe dreapta, c-ar vrea să-i zic săru' mîna lu Goanță și să-i păzesc osînzile. Uite-l colo pe Pătru. O luă cu ocolire la stînga. Are după el tot muntele. Atunci, eu ce pot să fac ? Să-nchid fereastra ? Aici să-mi răspunzi, domn'doctor, că sînteți om cu carte ! Vedeți, prin urmare, că nu pot să-nchid fereastra. Vă somez să retrageți baba din salon. În centru de votare Prislop au loc operațiuni militare...

Pistolul de rachete pocnește înăbușit. Racheta suie pînă sub burțile norilor, pe o traiectorie luminoasă. Explozia-miniatură o sfîrtecă în înălțime. Trei sfere albe, incandescente, se resfiră sub valurile de pîclă. Cad ușor din cerul de vată, pe trei mari arcuri de parabolă, trăgînd după ele trene subțiri și dense de fum alb. Clopotele bisericii bat adînc. În dungă. Colonelul Vărzaru smucește frîul. Se ridică în scări. E vînăt. Fălcile-i tremură. Comandă aspru :

— Grăniceri ! Asupra guvernului trădător de patrie, cu Dumnezeu înainte !

— Hai, codreni, spune Goanță, dintr-o dată alb.

— Haide, mă ! țipă subțirel moș Argintaru.

Colonelul își repede calul spre localul de vot. Sergentul de pază înlemnește în poziția pentru onor. Prislopenii îi smulg automatul. Dau năvală. Tăcuți. Rup gardul școlii. Trăgătorul de la pușca-mitralieră șovăie. Comandantul gărzii iese în ușa localului de vot. Dă ochi cu colonelul necunoscut, care-și împinge calul alb spre scări, se pleacă în șaua de lemn și-i șuieră :

— Loc, sublocotenente ! În numele regelui, loc !

Din deal răsună trosnetul sec al unui tun ușor. Proiectilul sfîrtecă pîcla cu un țiuit prelung. Izbește în acoperișul școlii. Rupe tabla. Iese. Explodează galben, undeva în coasta Broschinului. Se aude fîlfîitul caracteristic al proiectilului de aruncător. Ceva ca o pară cade din scama norilor într-o grădină din marginea drumului spre Globurău. Explozia ridică un vălătuc de flăcări violet și clăbuci albi...

— Brandu, mă oameni !

— Ăștia vor să n-ajungem la vot, Petre.

— Nu vor s-ajungem la votare, măăă !

— Trag cu anticaru, Petre.

— Ce-i asta, oameni ? Votare, o batjocură ? !

Din mulțime se ridică un vuiet cumplit. Pătru trage cu nesaț aerul plin de vorbele, de voința și răsufletul mulțimii.

— Haida, tovarășe Ogîrlaci, spune el vesel.

— Haida, ruscani, strigă Ion Ogîrlaci.

Norii se preling grei peste Prislop. Pătru se simte smuls din uliță. Purtat de pașii îndesați, apăsați ai oamenilor. Niște muieri blestemă. Va să zică, s-au pregătit cu armament ! Îi vine să rîdă de prostia colonelului. Cum a crezut el că poate ține vremea-n loc c-un tun, un brand și o companie de găzdoni național-țărăniști. În

fereastra de la turla bisericii vede barba popii. Mulțimea tropăie îndesat. Nu se mai aude o vorbă. Tac și muierile. Mulțimea se strînge între zidurile pieței. Îl zvîrle înainte. Ion Ogîrlaci fuge să-l ajungă...

— Domnule colonel, vă declar arestat, spune răspicat comandantul gărzii.

— Ce-ai zis ? se-neacă Vărzaru. Ce-ai zis ? Pe mine ?... Hei ! Dezarmați-l imediat !

Dincolo de școală cad unul după altul trei proiectile de brand. Vărzaru se ridică în scări. Vede puhoiul care coboară din Cruci. Care iese din uliță.

— *Bolșovicii,* măăă ! urlă cineva.

— Ce-i asta, Stîngule, n-auzi ? mormăie Tauru ăl bătrîn. Cine-s ăștia, Stîngule ?

— Ei sînt, tată, răspunde Stîngu. Ăia.

— Înainteee ! țipă colonelul.

Codrenii năvălesc în curtea școlii. Sublocotenentul blochează intrarea. Scoate pistolul. Vărzaru urcă scările călare. Își pleacă obrazul congestionat spre aviator.

— Aperi trădătorii, inconștientule ?

— Execut ordinul guvernului țării... Vă somez a doua oară...

Dinspre Globurău urcă la pas alergător, pe ambele șanțuri ale drumului, legionarii lui Simu Belcotă. Profesorul, cu părul căzut în lațe, neras, cu cearcăne, trage o rafală de automat pe deasupra mulțimii. Rămîne dezorientat în marginea podului. Mulțimea intră adînc între oamenii lui Vărzaru. Îl vede pe Goanță dînd deznădăjduit din mîini. Tunul și-a încetat tragerea. Brandul — de asemenea. Un uriaș cu barba roșie, de foc, vine spre el în pas alergător. Cu ochii holbați. Își învîrtește căciula. Urlă ceva.

— Înapoi, Simule ! strigă Onescu-Borzești. Colonelul ăsta e cretin. Spatele, mă. Nu și-a asigurat spatele. Vino, că ne iau ca din oală.

Simu rămîne încremenit. Onescu-Borzești îl ia de braț. Profesorul se-mpleticește.

— Clopotele, Grigore... bîlbîie Simu Belcotă.

— Dă-le-n mă-sa de clopote... Retragerea, camarazi! Grupa doi acoperă cu foc. Pas alergător!

Colonelul Vărzaru sare cu calul din pragul şcolii în curte. Îşi pierde cascheta.

— Regrupareaaa!

Toată piaţa e o mare de capete. Vin de pe toate uliţele. Puhoaie de munteni, coborînd tăcute, ameninţătoare. Nu mai cunoaşte pe nimeni. Givării galopează spre fundul curţii. Din postul de jandarmi iese o patrulă călare. Ia direcţia dealului pe care e amplasat armamentul greu. Curtea şcolii se goleşte rapid. Oamenii lui Pavel Lala fug spre Ramna. Feciorii sar gardul bisericii. Rămîne singur. Ofiţerul de aviaţie coboară scările. Colonelul îşi smulge pistolul. Se repede în galop spre mulţime. Îl vede pe Simu fugind. Grupele de legionari trag focuri în aer.

— Imbecilule! urlă Vărzaru. Imbecilule... Imbecilule!

E congestionat. Îl vede pe Goanţă înghiţit de mulţime. Pe Tăureşti — înconjuraţi din toate părţile... Trage cîteva gloanţe. Unul deşirat se răstoarnă-n şanţul şoselei. Altul — chior, vînos, negru — se repede la el. Îl apucă de centură.

— Aici, tovarăşe Pătru! strigă Ion Sglivăr. L-am prins...

— Cum îndrăzneşti, bestie? răcneşte colonelul.

Îi descarcă Radomul în ţeastă. Omul cade fulgerat. Întoarce calul. Îl izbeşte cu vîrful cizmei pe ofiţerul de aviaţie. Galopează pe urmele givărilor. Fără cascheta. Vînăt. Cu spume la gură.

— O brancardă! ordonă comandantul gărzii.

— O brancardă! repetă ordinul soldatul din fereastra şcolii.

Mulţimea se opreşte la şanţul şoselei.

— Vă rog respectaţi dispoziţiile, spune ofiţerul.

E palid. Îi tremură buzele.

— Înapoi, mă oameni!

— Faceţi loc!

Pătru se duce lîngă Ion Sglivăr. Zace-n curtea şcolii. Îi curge sînge negru din frunte. Îi închide ochiul, aburit

încă de amintirea vieții. Maiorul de justiție militară spune ceva. Doi soldați îl iau pe Ion Sglivăr. Îl întind pe o brancardă. Norii se rostogolesc între turlele bisericii. Iar bat clopotele. Înspăimîntate. Dogite. Îl vede pe Barbă Neagră. Trage de funii. A deschis obloanele turlei. Trage clopotele singur. Cu bărboiul răsfirat pe piept. Din munte trece prin livezi un șuier aspru de vînt. Soldații îl duc pe Ion Sglivăr spre dispensar. Mulțimea face pîrtie.

— Dumnezeu să-l ierte, spune o muiere.

Iese moș Sglivăr. Ies frații. Verii. Nepoții. Cumnatele. Înalte. Spătoase.

— Să stați aici, spune moș Sglivăr. Cu Ion mă duc eu.

Vîntul coborît din munte se izbește în oameni. Dă de trupurile calde. Se risipește. Trece pe undeva pe deasupra. Pătru îl simte. Îl vede cum nu poate pătrunde în mulțime. Ion Ogîrlaci își șterge țeasta vînătă. Rasă. Cu cucuie. Vine Pițu. Mărtin. Brîncuță. Lungulescu. Lui Sergiu Bloch îi ard urechile. Popa trage în neștire clopotele. Dintr-o dată, norii se rostogolesc spre valea Cernei. Se ridică. Se-nvăluie. Trece printre ei o trîmbă de raze. Se vede un colț de cer senin. Vîntul șuieră peste teii negri. Ies în soare livezile. Trec fuioare de pîclă peste culme. Livezile se-ntunecă. Undeva spre Sglivăr, sau poate mai aproape, rămîne un petic de cer senin. Albastru. Strălucitor. În peticul acela rotește măreț un vultur. Cineva îi ia mîna. I-o sărută. E mama. Se uită la el. Are lacrimi în ochi. Vine Mădălina. Oamenii îi fac loc. Își reazemă tîmpla de umărul lui.

— Bine că trăiești, Petre! șoptește.

Pătru le cuprinde de umeri. Le strînge alături. S-a întors din război. A umblat drum lung prin el și prin oameni. Ca să ajungă aici, la răscrucea asta de viață. Undeva pe aproape e Voica. Îi simte în nări mireasma dulce de busuioc și de stînă. Uite-l că are mamă. Nevastă. Casă. Prunci. A trecut și răscrucea, iar acolo în slavă, vulturul se rotește neauzit, lin și maiestuos, din munte bate vîntul rece, cu miros de toamnă tîrzie, de cetină, de turme coborîte la iernatic, iar el nu se-nfioară de vîntul care se oprește în mulțime, numai se uită acolo în peticul acela senin, strălucitor și al-

bastru, cu care se luptă norii, se gîndește că așa are să fie viața lui de acum încolo, îl pătrunde căldura bună a mamei, a nevestei, căldura mulțimii care freamătă domol, îl sfîșie dureros moartea nedreaptă a lui Ion Sglivăr, dintr-o dată se simte bogat și puternic și, mai mult decît atît, înțelege uimitor de limpede că adevărata lui viață, ca și viața celor din jur, abia de mîine va începe cu adevărat, că abia de mîine tot ceea ce simte bogat și puternic în el și-n oameni va putea să iasă în lumina strălucitoare a soarelui.

Lugoj, martie 1960 — Timișoara, mai 1962

CUPRINS

CARTEA ÎNTII

ÎNTOARCEREA

Cap. I : Pătru 9
Cap. II : Priveghiul 66
Cap. III : Voica 111
Cap. IV : Nedeia 163

CARTEA A DOUA

LINIȘTEA DINAINTEA FURTUNII

Cap. I : Începutul 241
Cap. II : Pămîntele ! 351
Cap. III : Foamea 456
Cap. IV : Răscrucea 566